(281) Yaninda Peygamber (Sallaîîahü Aleyhi Ve Sellem) Anilip Da Ona Salat Getirmeyen Kimse
(282) Insanin, Kendine Zulmeden Kimse Aleyhine Duâ Etmesi
(283) Ömrün Uzamasina Duâ Eden Kimse
(284) Acele Etmedigi Müddet Kulun Duasi Kabul Olunur
(285) Tembellikten Allah'a Siginmak
(286) Allah'dan Îstemiyene, Allah Gazab Eder
(287) Allah Yolunda Savasta Saf Tutmusken Dua Etmek
(288) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem)'In Dualari
(289) Rahmet Ve Yagmur Zamaninda Dua
(290) Ölüme Dua Etmek
(291) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem)'in Dualari
(292) Musibet Zamaninda Dua
(293) Istihare Vaktinde Dua
(294) Idarecinin Zulmünden Korkunca Okunacak Dualar
(295) Duâ Edene Kazandirilan Mükâfat Ve Sevap
(296) Duanin Fazileti
(217) Rüzgar Zamaninda Dua
(298) Rüzgara Sövmeyiniz
(299) Yildirimlar Aninda Dua
(301) Allah'tan Afiyet Isteyen Kimse
(302) Bela Istemenin Hos Görülmedigi
(303) Bela Siddetinden Allah'a Siginmak
(304) Adamin Sözünü Ayiplayarak Hikâye Etmek
(305) Bir Bölüm
(306) Giybet Ve Allah Teâla'nin: -Bir Kisminiz, Bir Kisminizi Giybet Etmesin» Sözü
(307) Ölüyü Giybet Etmek
(308) Babasi Yanindaki Çocugun Basini Oksayan Ve Ona Bereketle Dua Eden
(309) Müslümanlarin Birbirlerine Sevgi Ve Bagliligi
(310) Müsafire Ikram Etmek Ve Bizzat Ona Insanin Hizmet Etmesi
(311) Müsafire Bahsiste Bulunmak
(312) Konuklama Üç Gündür
(313) Konuk Sahibine Zorluk Verecek Kadar Yaninda Durulmaz
(314) Bir Kimsenin Evi Civarina Müsafirin Inmis Bulunmasi
(316) Adamin Bizzat Müsafire Hizmet Etmesi
(317) Müsafirine Yemek Ikram Edip De Namaza Duban Kimse
(308) Insanin Ailesine (Çoluk - Çocuguna) Para Harcamasi
(319) Insan Zevcesinin Agzina Verdigi Lokmaya Varincaya Kadar Her Seyden Mükafat Kazanir
(320) Gecenin Üçte Biri Kalinca Dua Etmek
(321) Giybeti Degil De, Niteligi Murad Ederek Falan Kimse Kivircik Saçlidir, Siyahdir Yâhud Uzundur, Kisadir Diye Insanin Söz Söylemesi
(322) Haberi Anlatmakta Beis Görmeyen Kimse
(323) Müslumanin Ayibini Örten Kimse
(324) Adamin: Insanlar Helak Oldu, Demesi
(325) Münafik Olana Seyyid = (Efendi) Denmez
(326) Insan Övüldügü Zaman Ne Söyler
(327) Insan Bilmedigi Bir Sey Için: Allah Bilîr O Söyledir, Dememelidir
(328) Gök Kusagi
(329) Saman Yolu
(330) Allah'im! Beni Rahmetinin Bulundugu Yere Koy, Denmesini Hos Görmiyen Kimse
(331) Zamana Sövmeyiniz
(332) Insan, Dönüp Gittigi Zaman Kardesine Keskin Bakisla Bakmasin
(333) Insanin Insana: Yaziklar Olsun Sana... Sözü
(334) Evler

(335) Insanin: Babana Rahmet Sözü
(336) Insan Diledigi Zaman Az Dilemeli Ve Dilekte Bulundugu Kimseyi Övmemeli
(337) Adamin: Sana Dil Uzatan Yasamasin, Sözü
(338) Insan: Allah Ve Falanca (Yapti Seklinde Söz) Söylemesin
(339) Insanin: Allah Dilerse, Sen De Dilersen Sözü
(340) Sarki Ve Eglence
(341) Iyi Hal Ve Güzel Gidisat
(342) Zamanla Gelir Sana Beklemedigin Haberler
(343) Hoslanilmayan Temenni
(344) Üzüme -Kerm- Demeyiniz
(345) Adamin «Sana Yazik Olsun» Sözü
(346) Insanin : «Ey Kadincagiz» Sözü
(347) Insanin: «Ben De Üsengeçlik Var » Sözü
(348) Tembellikten Siginan Kimse
(349) Insanin: «Nefsim Sana Feda Olsun» Sözü
(350) Insanin: «Anam, Babam Sana Feda Olsun» Sözü
(351) Babasi Islam'a Ulasmamis Kimseye, Insanin «Yavrum!» Demesi
(352) Insan: «Habis Nefsim» Demesin
(353) Ebû'l — Hakem Künyesi
(354) Güzel Isim, Peygamber (Sallalahü Aleyhi Ve Sellem)'In Hosuna Giderdi
(355) Yürümekte Sür'at
(356) Aziz Ve Yüce Allah'a Isimlerin En Sevimlisi
(357) Ismi Isimle Degistirmek
(358) Aziz Ve Yüce Allah Katinda Isimlerin Hosa Gitmeyeni
(359) Baskasinin Ismini Küçülterek Onu Çagiran Kimse
(360) Insan Kendine Isimlerinin En Sevimli Olani Ile Çagrilir
(361) Asiye Ismini Degistirmek
(362) «Sabim» Ismini Almak
(363) «Garrab» Ismi
(364) Sihab Ismi
(365) El-As Ismi
(366) Arkadasinin Isminden Bir Sey Noksan Birakip Kisaltarak Onu Çagiran Kimse
(367) «Zahim» Adini Almak
(368) Berre Ismi
(369) «Eflah» Ismi
(370) «Rebah» Ismi
(371) Peygamberlerin Isimleri
(372) «Hazin» Ismi
(373) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem)'In Ismi Ve Künyesi
(374) Müsrik Künyelenir Mi?
(375) Çocuk Için Künye
(376) Bir Kimsenin Çocugu Dogmadan Önce Ona Künye Vermek
(377) Hanimlarin Künyesi
(378) Bir Adami Kendisinde Olan Bir Seyle Veya Herhangi Biriyle Künyelemek
(379) Büyüklerle Ve Fazilet Sahipleriyle Yürümek Nasil Olur?
(380) Bölüm
(381) Siirden Bir Kismi Hikmetdir
(382) Güzel Söz Gibi, Sür De Güzeldir Vb Onun Çirkini De Vardir
(383) Siir Okutan Kimse
(384) «Içi Sürle Dolu Kimseyi Hos Görmemek»
(384 M.) Aziz Ve Yüce Allah'in «Sâirlere Ise, Onlara Sapiklar Uyar- Sözü (Sûre: 26, Âyet: 224)
(385) «Beyândan Bir Kismi Sihirdir»
(386) Siirin Mekrûh Olani
(387) Çok Söz Konusmak

(388) Temenni Etmek
(389) Bir Adama, Bir Seye, Bir Ata Bu Bahirdir = Denizdir Denilir
(390) Galat Sözden Dolayi Dövmek
(391) Bir Seyin Hak Olmadigim Murad Ederek Insan, «Bir Sey Degildir» Der
(392) Tarizler
(393) Sirri Yaymak
(394) Maskaralik Aziz Ve Yüce Allah'in: «Bir Toplum, Diger Bir Toplumla Alay Etmesin» Âyet-i Kerimesi
(395) Islerde Acele Etmemek
(396) Bîr Sokak Yahut Bir Yol Gösteren
(397) Âmâyi (Körü) Yoldan Saptiran Kimse
(398) Azginlik (Isyan)
(399) Azginligin Cezasi
(400) Soy Temizligi
(401) «Ruhlar Birlik Birlik Askerlerdir»
(402) Insanîn Taaccüp Aninda «Sübhanallah» Demesi
(403) Yeri El Ile Sivamak
(404) Tas Atmak
(405) «Rüzgâra Sövmeyiniz»
(406) Adamin: «Su Ve Bu Yîlöizîn Dogup Batmasi Sebebiyle Yaomuea Kavustuk», Demesi
(407) Insan Bulut Gördügü Zaman Ne Söyler
(408) Ugursuzluga Yorma
(409) Kötüye Yormayanin Fazileti
(410) Cinlerden Ugursuzluk (Cin Çarpmasi)
(411) Fal
(412) «Güzel Ismi Bereket Saymak»
(413) Atta Ugursuzluk
(414) Aksirmak
(415) Insan Aksirdigi Zaman Ne Söyler
(416) Aksirana Rahmet Dilemek
(417) Aksirmayi Isiten Kimse: « Elhamdülillah» Der
(418) Aksirmayi Isitenin Tesmiti Nasildir?
(419) Aksiran Kimse Allah’a Hamd Etmezse Ona Tesmit Edilmez
(420) Aksiran, Nasil Söze Baslar
(421) Eger Allah'a Hamd Etmissen, Allah Sana Merhamet Etsin», Diyen Kimse
(422) «Însan (Aksirinca) Ab Demesin
(423) Birkaç Defa Aksirinca
(424) Yahudi Aksirinca
(425) Erkegin Kadina Tesmît Etmesi
(427) Cevap Aninda «Lebbeyk» Diyen Kimse
(428) «Insanin Kardesi Için Ayaga Kalkmasi»
(429) Oturan Adam Için Insanin Ayaga Kalkmasi
(420) Insan Esneyince Elini Agzina Koysun
(431) Bir Kimse Baskasinin Basini Tarayip Temizler Mi?
(432) Hayret Aninda Basi Sallamak Ve Dudaklari Isirmak
(433) Hayret Veya Birsey Zamaninda Insanin Elini Oyluguna Vurmasi
(434) Insan Kardesînîn Otluguna Vurup Da Bununla Bir Kötülük Dilemezse
(435) Kendisi Oturup Da Insanlarin Kendisi Için Ayaga Kalkmasini Hos Görmiyen Kimse
(436) Bir Bölüm
(437) Insanin Ataci Uyusunca Ne Söyler
(438) Bir Bölüm
(439) Çocuklara Musafaha Etmek
(440) Musâfaha
(441) Çocugun Basini Kadinin Oksamasi
(442) Kucaklasma

(443) Adam Kizini Öper
(444) El Öpmek
(445) Erkegi Öpmek
(446) Tazim Için Insanin Insana Karsi Ayaga Kalkmasi
(447) Selamin Baslangici
(448) Selami Yaymak
(449) Önce Selâm Veren
(450) Selâmin Fazîletî
(451) Selâm, Aziz Ve Yüce Olan Allah'in Isimlerinden Bir Isimdir
(452) Müslüman Müslümanla Karsilastigi Zaman Ona Selam Vermesi, Üzerine Düsen Vazifedir
(453) «Yürüyen Oturana Selam Verir»
(454) «Süvarinin Oturana Selam Vermesi»
(455) Piyade Süvariye Selâm Verir Mi?
(456) Azlik Çokluga Selâm Verir
(457) Küçük Büyüge Selâm Verir
(458) Selamin Hududu
(459) Isaretle Selâm Veren Kimse
(460) Selam Verince Isittirilmelidir
(461) Selâm Vermek Ve Kendisine Selâm Verilmek Üzere Disari Çikan Kimse
(462) Meclise Gelince Selâm Vermek
(463) Meclisten Kalkinca Selam Vermek
(464) Meclisten Kalkinca Selam Verenin Hakki
(465) Musafaha Için Eline Hos Koku Süren Kimse
(465) «Tanidiga Ve Tanimadiga Selâm Vermek»
(467) «Bir Bölüm»
(468) «Fasik Olana Selam Verilmez»
(469) Günahkârlara Ve Boya Sürünekleee Selâm Vermeyi Terkeden Kimse
(470) Emire (Halifeye) Selam Vermek
(471) Uyuyana Selâm Vermek
(472) Hayyakellah == Allah Sana Ömürleh Versin
(473) Merhaba
(474) Selama Nasil Mukabele Edilir?
(475) «Selami Almayan Kimse»
(476) «Selâmda Cimrilik Eden Kimse»
(477) Çocuklara Selam Vermek
(478) «Hanimlarin Erkeklere Selam Vermesi»
(479) «Hanimlara Selam Vermek»
(480) Kisiye Özel Selâm Vermeyi Hos Görmeyen Kimse
(481) «Hîcab Âyeti Nasil Nazil Oldu
(482) «Üç Çiplak Vakit»
(483) «Erkegin Hanimi Ile Yemek Yemesi»
(484) Senligi Olmayan Bir Eve Girince
(485) «Sahip Oldugunuz Köleler Sîzden Izîn Istesin» (Nûr Sûresi: 58)
(486) «Çocuklariniz Bulûga Erince» (Nür Sûresi, 59)
(487) Insan Annesinden (Odasina Girmek Için) Izin Ister
(488) Insan Babasinin Yanina Varmak Için Izin Ister
(489) Insan Babasinin Ve Çocugunun Yanina Girmek Için Izin Ister
(490) Insan Kiz Kardesinin Yanina Girmek Için Izin Ister
(491) Insan Erkek Kardesinin Yanina Girmek Için Izin Ister
(492) Üç Defa Izin Istemek
(493) Izin Istemek Selâmdan Baskadir
(494) Izinsiz Bakanin Gözü Oyulur
(495) Izin Istemek, Göz Harama Degmemek Içindir
(496) Bir Adam Bir Adama Evinde Selâm Verince

(497) Adami Çagirmak Ona (Içeri Girmesi Için) Izindir
(498) Kapida Insan Nasil Durur
(499) Bir Kîmse Izin Ister De Ona, Ben Çikincaya Kadar Bekle Diye Ev Sahibi Söylerse Nerede Oturur?
(500) Kapiyi Çalmak
(501) Izin Almadan Içeri Girince
(502) «Gireyim Mi?» Deyip De Selâm Vermeyince
(503) Izin Istemek Nasildir?
(504) Kim O? Diyene Karsi: Ben, Diyen
(505) Izin Isteyip De, Karsilik Olarak «Selâmla Gir» Deyince
(506) Evlere Bakmak
(507) «Evine Selâmla Girenin Fazileti»
(508) Bir Kimse, Eve Girdigi Zaman Allah'i Anmazsa, Orada Seytan Geceler
(509) Izin Istenmeyen Yer
(510) Çaksi Dükkânlarina Girmekte Izin Istemek
(511) Yabancilara Karsi Nasil Izin Alinir?
(512) Gayri Müslim Mektup Yazip Da, Selâm Verince Ona Mukabele Edîlir
(513) «Gayri Müslimlere Önce Selâm Verilmez»
(514) «Zîmmi'ye Isaretle Selâm Veren Kimse»
(515) «Zimmet Ehline Selâm Nasil Çevrilir»
(516) Kâfir-Müslim Karisik Olan Bir Topluluga Nasil Selâm Verilir
(517) Kitap Ehline Nasil Mektup Yazilir?
(518) Ehli Kitap; «Essamü Aleyküm» Deyince
(519) Ehl-i Kitap, Yolun En Dar Yerine Zorlanir
(520) Insan Gayri Müslime Nasil Dua Eder?
(521) Insan Tanimadigi Hiristiyana Selâm Verince
(522) «Falanca Sana Selâm Söylüyor» Deyince
(523) «Mektuba Cevap Vermek»
(524) Hanimlara Mektup Yazmak Ve Onlarin Cevap Vermesî
(525) Mektubun Basi Nasil Yazilir?
(526) Amma Ba'dü = Bundan Sonra (Sözü)
(527) Mektuplara «Bismillâhirrahmanirrahim» Île Baslamak
(528) Mektuba Ne Ile Baslanir
(529) Nasil Sabahladin?
(530) Mektubun Sonuna : «Esselamu Aleyküm Ve Rahmetullah» Yazan Ve Ayin Onuncu Gününde Falan Oglu Falan Diye Kaydeden Kimse
(531) Nasilsin?
(532) Bir Kimseye: Nasil Sabahladin? Denince Nasil Karsilik Verir?
(533) Oturma Yerlerinin En Hayirlisi En Genis (Ve Rahat) Olanidir
(534) Kibleye Yönelmek
(533) Insan Kajlkar Da Sonra Yerine Dönerse
(536) Yol Üzerinde Oturmak
(537) Mecliste Yer Genisligi
(538) Insan Vardigi Yerde Oturur
(539) Iki Kisi Arasina Girilmez
(540) Meclis Sahibine Dogru Yürünür
(541) Insana Insanlarin Ziyade Ikram Edeni, Yaninda Otuean Arkadasidir
(542) Insan, Oturan Arkadasinin Önüne Ayagini Uzatir Mi?
(543) Insan Toplum Içinde Bulunur Da Tükürür
(544) «Çit Ve Duvarla Çevkîlmis Olmayan» Avlularda Oturus
(545) Ayaklarini Kuyuya Sarkitan Kimse Oturup Da Bacakalrindan (Elbiseyi) Açinca
(546) Bir Kimse Için Adam Yerinden Kalktigi Zaman O Kimse O Yerde Oturmaz
(547) Emanet
(548) Peygamberimiz (Sallallahü Âleyhi Ve Sellem) Döndügü Zaman Bütün (Vücudu) Ile Dönerdi
(549) Bir Kimse, Bir Adami, Bir Is Için, Bir Kimseye Gönderince, Adam Ona (Önceden) Haber Vermesin

(550) Insan: Nereden Geldin? Der Mi?
(551) Istemedikleri Halde Bîr Toplumun Sözünü Dinlemek Îsteyen Kimse
(552) Taht Üzerine Oturmak
(553) Bir Kimse Fisildasmakta Olan Bir Toplulugu Görünce Yanlarina Girmesin
(554) Îki Kimse Üçüncüyü Birakip Aralarinda Fisildasmasin
(555) Arkadaslar Dört Kisi Olunca
(556) Bir Adam, Bir Adamin Yanina Gidip Oturunca, Yanina Oturulan Kimse Kalkip Gitmek Hususunda Oturandan Izin Ister
(557) Günes Tarafinda Oturulmaz
(558) Elbise Içinde Kiç Üstü Oturup Dizleri Dikmek
(559) Kendisine Yastik = Minder Birakilan Kimse
(560) Kurfusa Oturus
(561) Bagdas Kurmak
(562) Ihtiba == Dizleri Dikip Oturmak
(563) Dizleri Üzerine Çömelen Kimse
(564) Sirt Üstü Yatmak
(565) Yüzükoyun Yatmak
(566) Insan Ancak Sag Eliyle Alir Ve Verir
(567) Insan Oturunca Ayakkabilarini Nereye Koyar?
(568) Seytan Agaç Ve Bunun Gibî Bir Sey Getirip Onu Yatak Üzerine Atar
(569) Örtüsü Bulunmayan Bir Dam Üzerinde Uyuyan Kimse
(570) Insan Oturdugu Zaman, Ayaklarini Sarkitir Mi?
(571) Insan Isi Için (Evden) Çikinca Ne Söyler?
Bir Bölüm
(572) Insan Arkadaslari Önünde Ayagin! Öne Uzatir Mî? Ve Önlerinde Yaslanir Mi?
(573) Insan Sabahlayinca Ne Söyler
(574) Insan Geceleyince Ne Söyler
(575) Insan Yatagina Girdigi Zaman Ne Söyler
(576) Uyku Zamaninda Duanin Fazileti
(577) Insan Elîni Yanaginin Altina Kor
(578) Bir Bölüm
(579) Insan Yatagindan Kalkip Da, Sonra (Yatmak Için) Dönünce, Onu Silkeleyiversin
(580) Insan Gece Uyaninca Ne Söyler
(581) Eli Yagli Oldugu Halde Uyuyan Kimse
(582) Lâmbayi Söndürmek
(583) Insanlar Uyudugu Zaman Evde Ates Birakilmaz
(584) Yagmuru Berekete Yormak
(585) Odaya Kamçi Asmak
(586) Geceleyin Kapiyi Kilitlemek
(587) Gece Karanliginda Çocuklari Alikoymak
(588) Hayvanlari Birbirine Saldirtmak
(589) Köpegin Havlamasi Ve Esegin Anirmasi
(590) Horozlarin Ötüsü Isitilince
(591) Pireye Sövmeyiniz
(592) Gün Ortasi
(593) Gündüzün Sonunda Uyku
(594) Ziyafet
(595) Çocuklarin Sünneti
(596) Kadinin Sünneti
(597) Sünnete Davet
(598) Sünnette Eglence
(599) Zimmet Ehlinin Öavet Etmesi
(600) Cariyelerin Sünneti
(601) Büyükler Için Sünnet

(602) Dogumda Davet
(603) Çocugun Damacina Mama Çalmak
(604) Dogum Zamaninda Dua
(605) Çocuk Kusursuz Olunca, Erkek Veya Kiz Olduguna Bakilmaksizin Dogum Vaktinde Allah'a Hamd Eden Kimse
(606) Kasiklari Tiras Etmek
(607) Temizlenmekte Vakit
(608) Kumar
(609) Horoz Kumari
(610) Arkadasina: «Gel, Seninle Kumar Oynayacagim» Diyen Kimse
(611) Güvercin Kumari
(612) Kadinlar Için Yol Nagmesi
(613) Türkü
(614) «Tavla Oynayanlara Selam Vermeyen»
(615) Tavla Oynayanin Günahi
(616) Terbiye Etmek (Eli Altindakiler!) Ve Tavla Oynayanlarla Bâtil Ehlinin Disari Çikarilmasi
(617) «Mümin, Bir Yuvadan Iki Kere Isirilmaz»
(618) Gece Atis Yapan Kimse
(619) Allah Bir Kulunun Ruhunu Bir Yerde Almak Istedigi Zaman, 0 Kul Için Orada Bir Ihtiyaç Yaratir
(620) Mendiline Sümküren
(621) Vesvese
(622) Zan
(623) Cariyenin Ve Zevcenin Kocasini Tiras Etmesi
(624) Koltugu Yolmak
(625) Kadirsinaslik
(626) Tanima
(627) Çocuklarin Cevizle Oynamasi
(628) Güvercin Kesmek
(629) Kime Ihtiyaç Varsa Ona Gitmek Uygundur
(630) Bir Topluluk Beraberken Balgam Atan Kimse
(631) Insan Bir Topluma Söz Söyleyince Bir Kisiye Teveccüh Etmesin
(632) Lüzumsuz Bakis
(633) Bos Söz
(634) Ikî Yüzlü
(635) Iki Yüzlünün Günahi
(636) Insanlarin Kötüsü Kötülügünden Korkulandir
(637) Utanma
(638) Cefa
(639) Utanmayinca Diledigini Yap
(640) Öfke
(641) Insan Öfkelenince Ne Söyler
(642) Insan Öfkelenince Susar
(643) Dostunu Orta Yollu Sev
(644) Düsmanligin Telef Olmasin

(280) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem) Üzerine Salat Getirmek

640— Ebû Saîd El-Hudrî, Peygamber (SaMlahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurmustur:
«Hangi müslüman kisinin, yaninda (verecek) bir sadaka yoksa, duasinda söyle desin:
— Allah'im! Kulun ve Resulün Muhammed'e rahmet et. Mümin erkeklere, mümin kadinlara ve müslüman erkeklere, müslüman kadinlara da rahmet et. Zira bu dua, dua eden için bir zekâttir, (sadakadir).»[1]

Hak Sübhanehu ve Teolâ Hazretleri önce, Peygambei (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) evinde iken ona müminlerin nasil hürmet edeceklerini su âyet-i kerîme ile göstermis, yasayista ve cemiyette uygulanacak olan gerekli ahlâki ögreterek Peygambere hürmetin vücubunu da beyan buyurmustur:
«— Ey iman edenler! Yemek vaktini gözetmeksizin, size izin verilip de, davetli oldugunuz vakitten baska zamanlarda, Peygamberin evlerine

girmeyin; fakat çagrildiginiz zaman girin. Yemegi yediginizde de hemen (yanindan) dagihn. Söz söylemek ve sohbet etmek içiw de izinsiz girmeyin; çünkü bu, Peygambere eziyet vejriyor.,.» (Ahzab Sûresi, âyet: 53)

Daha'sonra Peygamberin san ve serefinin melekler yaninda ve Insanlar arasinda nasil yüceltildigini ve müminlere düsen görevin ne oldugunu yine Ahzab sûresinin su 56. âyet-î kerîmesi ile bildirerek bizi mükellef tutuyor:

«— Gerçekten Allah ve melekleri, Peygambere salât ederler, (onun san ve serefini yüceltirler). Ey iman edenler! Siz de ona salât edin: (Allahümme Salli ala Muhammed) deyin; ve selâm söyleyin (ona : Esselâmu Aleyk, deyin ve gönülden emirlerine boyun egip teslim olunuz).»

Evvelâ Salâtin mânasini ögrenelim : Salât; Dua, magfiret, rahmet, bereket, tesbîh, övme ve nihayet fikih anlaminda da bildigimiz Ibadet sekillerinden biri olan namaz demektir.

Buna göre, Allah'in Peygambere Salât etmesi, onun san ve serefini melekler yaninda yüceltmesi ve onu övmesi anlamina gelir.

Meleklerle insanlarin salât getirmesi ise, Peygamber için Allah'dan magfiret dilemeleri ve ona dua edip kullarin, onun emirlerine boyun egmeleri mânasini tasir. O halde Allah Tealâ bize, Peygamber'e tam bir hürmet göstermeyi, onun san ve serefini yüceltip ona dua etmesi, emirlerine boyun egip de geregini yapmayi bize emrediyor. Burada Peygamber'e Salât ve Selâm getirmekle emrolundugumuza göre, mükellefiyetimiz nedir?

Söylenmesi vacIb olan Salât, «Allahümme Salli AIâ MuhammedIn» miktari söylemektir. Bundan fazlasini söylemek sünnettir. Iste insanlar arasinda ve cemiyet Içinde, daha dogrusu Peygamberin evinde kendisine gösterilecek edeb disinda müminlere âüseh, en az bu miktardan Ibaret sözleri söyleyerek Peygamber'e hürmet göstermek, onun seref ve sanini açiklamak ve Allah'dan rahmet dilemektir.

Allah Tealâ'nin müminlere «Salât»i emretmesi, farzi veya vacibi ifade ettiginde âlimlerin birbirinden ayri görüsleri vardir:

Imam Safiî ve buna bagli bir kisim âlimlere göre, her namazda tesehhüde oturup Salât getirmek farzdir. Salât getirmeksizin kilinan namazin iadesi farzdir. Bunun Için son oturusta muhakkak Salâvat okumak icab eder.

Hanefî âlimlerinin bir kismina göre, ömürde bir defa Salât getirmek vaciptir. Bundan fazlasini getirmek sünnettir ve fazileti vardir. Namazlarda da son oturusta Salâvatin okunmasi farz degil, sünnettir. Ayrica Hz. Peygamber her anildikça ona salât getirmenin vacib oldugunu ilerî sürenler oldugu gibi, sünnet oldugunu da iddia edenler vardir. Bununla beraber bir meclisle birkaç defa anilinca, bir defa Salât getirmekle vücub eda edilmis olur. Ihtiyat olarak kabul edilen, Peygamber her anildikça ona Salât getirmenin vacîb bulundugu görüsüdür.

Salât, Peygambere tahsis edilmis bir kelâm oldugundan Peygamberlerden baskasi hakkinda kullanilamaz. «Allahümme Salli Alâ falânin» seklinde söylenemez. Ancak Peygamberin beraberinde olarak baskalari için de söylenebilir

«Allahümme Salli Alâ Muhammed'in ve AlihI ve Sahbihi.» gibi...

Burada Peygamberin aile toplulugu ve ashab-i kiram, Hz. Peygamberin yaninda anilarak üzerine Salât getirilmis oluyor ki, bu sekilde söylemek caizdir.

Kamus sahibi Fîyruzabadî, «Es-Silâtü ve'l-Büser Fi's-Salâti Alâ Hayri'l-Beser» adli eserinin 114. sayfasinda diyor ki, Peygamber üzerine getirilmesi gerek «Salât ü Selâm»'i remiz ve Isaretle göstererek yazmak uygun degildir. Bunu ancak cahillerle tembeller yapar. Meselâ : (S.A.S.) seklinde yazmak dogru degildir. Gereken yerde, (Saîîallahü Aleyhi ve Sellem) diye yazmalidir. Biz de bastan itibaren bu seklî tercih etmis bulunuyoruz.

Yine Fiyrû za b a d î ayni kitapta. Peygamber (SoIIallahü Aleyhi ve Sellem) üzerine «Salât» getirmenin faziletine dair yüz yirmi üç adet hadîs-i serîf göstermekte ve böylece Salât getirmenin önemini belirterek buna dair hükmü kuvvetlendirmektedir. Burada Imam Buharî, birkaç hadîs-i serîf getirmek suretiyle maksadi beyan etmis ve bununla yetinmistir. Bunlari arka arkaya asagida görecegiz.

Su yerlerde ve zamanlarda Peygamber üzerine Salât ve Selâm getirmek müstahab olup, diger vakitlerde getirilen salâvatlardan fazileti daha çoktur:

1— Hadîs-i serîf okundugu zaman, Hz. Peygamber anildigi veya ismi isitildigi zaman.
2— Namazlarin son oturusunda ve vitirde Kunut dualarinda.
3— Mescide ve eve girildigi zaman.
4— Müezzin ezan okurken ona icabet edildikten sonra.
5— Duaya baslarken, duanin ortasinda ve sonunda, Allahdan bir dilekte bulunacak olan kimse önce Salât ve Selâm getirmeli, sonra da duasini onunla bitirmelidir.

I b n i Ata söyle demistir : Dua için erkân var, kanatlar, sebepler ve vakitler var. Eger duo erkâna uygun düserse kuvvetlenir, kanatlarina uygun düserse göge uçar, yakitlarina uygun düserse kurtulur vo sebeplerine uygun düserse muvaffak olur. Duanin rükünleri (erkâni) sunlar : Kalbin huzurlu olmasi, insanin hassas bulunmasi, vakarini korumasi ve Allah'tan korkar olmasi. Kalbi Allah'a baglayarak diger sebeplerden ilgiyi kesmesi.

Duanin kanatlari : Sadakattir, dosdogru olmaktir. Duonm vakitleri de seher vakitleridir. Duanin vasitalari ise, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) özerine Salât getirmektir.

6— Hacda Safa ile Merve arasinda.
7— Zikir ve virde oturuldugu zaman.
8— Haceri Esved'in karsisinda duruldugu zaman.
9— Kur'an okuma zamaninda.
10— BIr meclisten kalkildigi zaman.
11— Kulaklar çinladigi zaman.
12— Söylenecek söz unutuldugu zaman.
13— Sabahleyin ve aksamleyin.
14— Abdest arasinda.
15— Aksirildigi zaman.
16— Namaz için ikamet getirildigi zaman.
17— Çarsiya ve sefere çikildigi zaman, seferden dönüldügü zaman.
18— Mümin kardesle karsilasip musafaha yapildigi zaman.
19— Gece uykudan kalkinca.

20— Mübarek gün ve gecelerde ve bilhassa cuma gecesi ve cuma gününde çok çok salât getirmenin fazileti büyüktür.
Salâtin Keyfiyeti: Ashab-i Kiram, Peygamber (SaUaIlahü Aleyhi ve Sellem) Efendimize sormuslar : Ya Resûlallah! Biz sana nasil Salât getirelim? Bu sorunun cevabi olarak rivayet edilen ve lâfizlari birbirinden az çok farkli bulunan epeyce hadîsler vardir. Biz burada Hz. Ali (Radiyallahu cnh) 'dan nakledilen ve namazlarin son oturuslarinda okuna-gelmekte olan salâvatlari yazmakla Hz. Peygamber üzerine Salât getirmenin keyfiyetini bildirmis oluyoruz. Bundan baska Ashab-i Kiramdan ve daha sonraki sayili âlimlerden bize kadar gelen çesitli ve sayilamayacak kadar fazla Salâvat sekilleri vardir. Bunlarin da okunmasinda sevab ve fazilet vardir. Bunlar müstakil kitablardan bulunup okunabilir. Hz. A I i 'nin Peygamber Efendimizden rivayet ettigi Salât su :
«— Allahümme SalU Alâ Muhammedin ve Alâ Ali Muhammet!. Ke-ma Salleyte Alâ tbrahîme ve ala Ali Ibrahîmc. Inneke Hamîdün Mecîd.
Allahümme tarik ala Muhammedin ve alâ Ali Muhammed. Kemft ba-rekte alâ Îbrahîme ve alâ Ali Ibrahim. Inneke Hamîdün Mecid. e= Allah'im! ibrahim'in ve ATinin (ailesinin) san ve serefini yücelttigin gibi, Muham-med'in ve Al'inin san ve serefini yücelt. Muhakkak ki sen, hamd edilmi-ye lâyiksin, yücesin.
Allah'im! ibrahim'e ve onun Al'ine bereket verdigin gibi, Muham-med'e ve onun Al'ine bereket ver. Muhakkak Id sen, hamd edilmiye lâyiksin, yücesin.»
Hak Tealâ ihlâsla salâvat getirip de Peygamber (SaliaUahü Aleytâvt Scltem)"\r\ sefa a tin a erenler topluluguna bizleri de Ilhak buyursun.[2]

641— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'fen rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurmustur: «— Kim derse ki;
— Allah'im! ibrahim'in ve onun ATinin san ve serefini yücelttigin gibi, Muhnmmed'in ve onun Al'inin de san ve serefini yücelt, ibrahim'e ve onun Al'ine verdigin bereket gibi, Muhammed'e ve onun Al'ine de bereket ver. ibrahim'e ve onun Al'ine ettigin merhamet gibi, Muhammed'e ve onun Al'ine de merhamet et.
— Ben kiyamet günü onun sehitligine sahit olurum ve ona sefaatçi kilinirim.»[3]

Bu duadaki tesbih, kiymette degil, salâhn aslindadir. Hz. I b r a h I m 'e Allah tarafindan ikram edilen «Salât» gibi, âhir zaman Peygamberi özerine de olsun dendigi zaman, bundan Hz. Ibrahim (Ateyhissclâm) 'tn daha serefli ve faziletli olmasi gerekmez. Nitekim Cenab-i Hak Kur'an-i Kerîm'de Peygamber Efendimize hitaben :
«Biz Nuh'a vahyettigimiz gibi, sana da vahyettik.» Buyurmaktadir. Burada da vahyin esasinda bir benzetis vardir; yoksa Hazret! Nuh (Aleyhisselâm) 'in fazilet ve serefinde degil... Fazilete gelince, Hz. MuhammedYA leyhissâlatü vesselam) bütün peygamberlerin ve yaratiklarin en fa-ziletlIsI ve en sereflisidir.
Bir de Hz. Ibrahim (Aleyhissalâtü diger peygamberler içerisinde zikri en çok geçen ve müstesna bir mevkii olan, ayni zamanda âhir zaman Peygamberinin ceddi bulunan bîr peygamberdir. Bu bakimlardan diger peygamberler içinden seçilerek buna tesbih yapilmis oluyor.
(Bu hadîs Kütüb-i Sitte'de mevcut degildir. Bunu IbnI Cerîr Et-Taberî, Tehzîb'inde tahriç etmistir. Fadlu'llah : C II, s. 99, dip not.)[4]

642— Enes'den ve Malik ibni Evs ibni'l-Hedesan'dan isitildigine göre, Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) haceti için çikip (sahraya dogru) açildi. Kendisini izliyecek kimseyi bulamadi. Sonra Hazreti Ömer bir desti veya ibrik ile onu takip etti de, onu bir su havuzu yaninda secdeye kapanmis buldu. Bunun üzerine Hazreti Ömer geri çekilip arka tarafinda oturdu. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selleml secdeden basim kaldirinca söyle buyurdu:
«— Ey Ömer, güzel hareket ettin; beni secdede buldugunda benden uzaklastin. Gerçekten bana Cibril gelip söyle dedi: Sana kim bir defa salât getirirse, Allah ona on rahmet eder ve onun için on derece yükseltir.»
Bu hadîs-i serifte de Hz. Peygambere «Salât» getirmenin fazileti ile «Salat» getirmenin kazanacagi sevab belirtilmekte ve Salât'a tesvik edil-mektedir.
(Bu hadîsi Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'Ilah : C. II, s. 99, dip not.).[5]

643— Enes ibni Malik'den isitildigine göre, Peygamber Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Benim üzerime kim bir "Salât" getirirse, Allah ona on rahmet eder ve ondan on günah düsürür.»
Bu hodîs-i serif de, bundan önceki üç hadîs gibi, Kütüb-i Sitte'de mevcut degildir. Bunu da Imam Ahmed ve Ebu Nuaym tah-riç etmislerdir. (Fadlu'llah = C II, s. 100, dip not.).[6]

(281) Yaninda Peygamber (Sallaiîahü Aleyhi Ve Sellem) Anilip Da Ona Salat Getirmeyen Kimse

644— Cabir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) minbere çikti. Birinci basamaga çiktigi zaman «amin» dedi. Sonra Ikinci basamaga çikip «amîn» dedi. Sonra üçüncü basamaga çikip «amîn» dedi. (Ashab) sordular :
— Ey Allah'in resulü! Uç kerre amîn= dedigini isittik, (bunun hikmeti)? Peygamber söyle buyurdu:
«— Birinci basamaga çiktigim zaman, Cibril (SaMIahü Aleyhi ve UIIem) bana gelip, dedi ki:
— Ramazana yetisip de günahlari bagislanmamis oldugu halde, ondan siyrilip çikan bir kul bedbaht olsun. Ben, amîn, dedin. Sonra dedi ki:
— Ana ve babasina yahut bunlardan bîrine kavusan bir kulu, bunlar cennet'e koymamissa, o kul bedbaht olsun. Ben, amîn, dedim. Somra dedi ki:
— Yaninda sen anilip da, sana salât getirmiyen bir kul bedbaht olsun. Buna da beo -amîn- dedim.»[7]

Bu hadîs-i serifte ûç hususa isaret edilmekte olup, bunlardan yalniz üçüncü husus bu bölümle ilgilidir.
1— Ramazan ayi magfiret ve rahmet ayi oldugundan, bu aya ihlâsla girip Allah rizasina uygun olarak sonuna kadar oruç tutulursa, Allah geçmis günahlari bagislar. Böyle mübarek bir aya kavusup da magfiret olunmayan kimse, ramazanin hakkini yerine getirmemis demektir. Büyük bir

ziyana ugradigindan, çok iyi bir firsati kaçirdigindan bedbaht olmaya hak kazanmistir.
2— Ana ile babanin her Ikisine veya bunlardan birine yetisip de onlara iyilik etmek, emirlerini dinlemek ve kendilerini hosnud ve razi etmek, Allah'in rizasini kazanmak olur. Allah'in rizasini kazanan da Cennetlik olur. Iste böyle firsati kaçirip da ana ve babasinin rizasini kazanamayana da yaziklar olsun, büyük bir nimeti kaçirmistir.
3— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemy\ anmayan ve ona dogrudan dogruya Salât getirmeyen büyük bir fazileti kaçirmistir. Bundan daha büyük bir mahrumiyete düsen kimse de, yaninda Peygamber anildigi halde, ona Salât ve Selâm getirmeyendir. Bu da büyük bir ziyan ve bedbahtliktir. Büyük bir fazilete kavusma imkâni varken onu yitirmek büyök zarar sayilir.
(Bu hadis Kütüb-i Sitte'de yoktur. Fadlu'llah : C. II, s. 100-101.).[8]

645— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Satlallahü Aleyhi ve Stllem) söyle buyurmustur:
«— Kim bana bir defa salât getirirse, Allah ona on rahmet eder.»[9]
Bu hadîs-i serif, 642 ve 643 sayili hadîslerin ifade ettikleri mânanin bir kismini ihtiva etmekte ve Salâtin faziletini bildirip bizi ona tesvik eylemektedir.[10]

646— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber sSaliallâhü Aleyhi ve Selle m) minbere çikip:
«— Amin, âmîn, âmîn.» dedi. Kendisine dendi ki:
— Ya Resûlallah, bunu neden yaptin? Peygamber buyurdu ki:
— Cibril bana söyle dedi: O kulun burnu yere sürünsün ki, ebeveynine veya bunlardan birine kavustu da bu, onu Cennet'e koymamistir. Ben, âmîn, dedim. Sonra Cibril:
— O kulun burnu yere sürünsün ki, üzerine ramazan ayi girdi de bagislanmadi, dedi. Ben:
— Amîn, dedim. Sonra söyle dedi:
— O kulun burnu ye*e sürünsün ki, sen yaninda anildin da, sana Sa-lât getirmedi. Ben de :
— Amin, dedim.»[11]

Bundan önceki 644 sayili hadîse bakilsin.[12]

647— Ibnî Abbas, Peygamber (SaUslUshü Aleyhi ve SeUem)'\n zevcesi Cüveyriye binti'l-Haris ibni Ebî Dirar'dan rivayet ettigine göre, Peygamber (Sallalkihü Aleyhi ve Sellem). (sabah namazini kildiktan sonra erkenden Cüveyriye'nin) evinden çikti. — Cüveyriye'nin adi Berre idi, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun ismini degistirerek ona Cüveyriye adini vermisti. Berre'nin evinden çikmistir, denmesinden hoslanmadigi için, (Hazreti Peygamber bu isim degisikligini) yapmisti—. Sonra, gün yükselince (kusluk vakti olunca), Cüveyriye'nin yanma döndü. Cüveyriye ise, ayni yerinde oturuyordu. Peygamber ona:
«— Yerinden ayrilmadin mi? dedi. Ben senden sonra üç defa dört söz söyledim ki, (bu zamana kadar söyledigin) senin sözlerinle onlar tarhlaydi, seninkilerine agir basardi. Bunlar su sözlerdir:
— Allah'a ha m d eder oldugum halde onu noksanliklardan yaratiklarinin sayisinca tenzih ve tashih ederim, zatinin rizasi miktarinca tesbih ederim. Ars'inm agirliginca tesbih ederim, (tükenmez) kelimelerinin sayisinca yahut miktarinca tesbîh ederim...».[13]
Bu hodis-i serifi, ravilerden Süfyan, ibni Abbas'a isnad ederek «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Cüveyriye 'nin evinden çikti» seklinde birkaç defo rivayet etmis, fakat Cüveyriye 'den bir defa nakletmistir.[14]

Bu bölüm Peygamber e salât getirmekle ilgili hadîslere oit oldugu halde bu 647 ve bir sonraki hadîslerin bu konu ile Ilgisi görülememektedir. Ancak büyük fazilet ve sevablan oldugu anlasilan Allah'i tesbîhe dair su dört kelâmi Ögrenmis bulunuyoruz :
1— Allah'a hamd ederek yaratiklarinin adedince onu tesbih ederim,
2— Allah'in zatini razi kilacak kadar onu tesbîh ederim,
3— Allah'i, ars'inin agirliginca tesbîh ederim,
4— Allah'i, tükenmez kelimeleri miktannca tesbîh ederim ve onu bütün noksanliklardan tenzih ederim.[15]

648— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre demistir ki, Resûlül-lah söyle buyurdu :
«— Cehennem'den Allah'a sigininiz, kabir azabindan Allah'a sigininiz, ugursuz Deccal'm fitnesinden Allah'a sigininiz, hayatin ve ölümün fitnesinden Allah'a sigininiz.»[16]

Insanlar Için dehset Ifade eden ve büyük geçitler olarak gösterilen su bes seyden Allah'a stginildigi takdirde, Allah'in rahmetine kavusularak hem dünya hayati, hem kabir hali, hem de âhiretteki ahval garanti altina alinmis olur, çünkü :
1— Cehennem azabi, en agir ve en korkunç iskencelerden bîri o!up, insanin kabir hayatindan sonra karsilasilmasi muhtemel bir safhayi teskil eder. Bu dehsetli azabdan Allah'a siginarak kurtulmak, büyük geçitlerden birini selâmet üzere geçmis olmaktir.
2— Kabir azabi, ölümden sonra karsilasilmasi muhtemel oldugundan kabir azabi da dünya ile âhiret hayati arasinda bir safha teskil eder. Bundan azab ve sikinti çekmeden kurtulmak için Allah'a siginarak selâmete çikmak yine bir geçitten kurtulmak olur.
3— Âhir zamanda yeryüzünü küfür ve fitnesi ile fesada verecek olan Oeccal'in devresinde yasamak da özel bir safha teskil eder. Onun küfür ve fitnesinden kurtulmak için Allah'a siginarak emin durumda olmak, büyük bir felâketten kurtulmak olur.
4— Insan hayatta bulundugu müddet çesitli musibetlerle ve günahlarla karsilasir. Yasadigi zaman içerisinde bunlardan korunmak için Allah'a si-

ginarak ondan medet ummak ve böylece dünya hayatini felâket s iz geçirmek en büyük geçitlerden birini selâmet üzre geçmek olur. Bunun da kiymeti büyüktür.
5— Ölümden itibaren gelen devir, genis mânasiyle sonsuz bir zamani kapladigindan, bu devrin fitne ve imtihanlarinin dehsetinden Allah'a siginarak emin duruma geçmek de âhiret hayatinin selâmetine ermek olur ki, asil kurtulus budur. Böylece su bes geçitten Allah'a siginarak selâmete ermek, insanin bütün hayat ve memat safhalarini garantilemek olur. Iste bunlarin serrinden Allah'a siginmak Için dua etmemizi Peygamber Efendimiz bize emrediyor, tâ ki, kurtulmus olalim.
Burada bir soru hatira gelebilir : Acaba Deccal yeryüzüne gelmis midir, gelmemisse ne zaman gelecegi belli midir, Deccal bir kimse veya çok kimseler midir? Bu sorulara kesinlikle cevap vermege imkân olmadigi gibi, bunun üzerinde durmak da bir önem tasimaz. Her devirde ve her zamanda fenaliga tesvik eden, zulüm ve küfür saçan sahsiyetler bulunmustur ve bulunabilir de... Insanlara düsen vazife, bunlarin fenaligina alet olmamak, hakdan ve adaletten aynlmayip hak din yolunda bulunmaktir. Bu istikameti saglamak için de Allah'dan yardim istemektir. Bunu sahsinda ve çevresinde elinden geldigi kadar saglamis olan kimse, görevini yapmis demektir. Dec-cal'in ne zaman gelecegini veya gelip gelmedigini bilmek mesele degildir. Yalniz yalancilik ve küfür yayiciltgi Ile dünyayi ifsad edecek bir Deccal'in gelmesi hak olduguna inanmak kâfidir.[17]

(282) Insanin, Kendine Zulmeden Kimse Aleyhine Duâ Etmesi

649— Cabir'den rivayet edildigine göre demistir ki, Resûlüllah (Sattattahti Aleyhi ve Stttemj söyle buyururdu:
— Allah'im! Benim isitme ve görme duygularimi düzelt ve onlari bana varis kil, (ölünceye kadar sahih ve saglam olsunlar). Bana zulmedene karsi, bana nusret ver ve ondan intikamimi bana göster.»[18]

Görmeyen ve isitmeyen kimse, dünya nimetlerinin en iyilerinden mahrum bulunan ve bunlardan faydalanamayandir. Görme ve Isitme duygularinin saglam ve sahih olmatarIyle dünya hayati ve yasayisi hos olur. Onun için Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setlem) Efendimiz, bunlarin sahih ve saglam olmasini Cenab-i Hak'dan istemislerdir.
Allah'in hak dini olan Islâm dininin hakim olabilmesi ve yasayabilmesi için, onu teblige memur Peygamber'in, düsmanlarina üstün gelmesi ve zafer kazanmasi sarttir. Bu gayenin tahakkuku için Peygamber Efendimiz, zalimlere karsi Allah'dan nusret ve intikam talebinde bulunmuslardir. Bu dua, nefsin arzusunu tatmin degil, asil gayenin gerçeklesmesini istemedir.
(Bu hadîs Kütüb-i S itte'de yoktur,- bunu Taberanî, Mu'cemu's-SagIr'inde tahrIç etmistir. Fadlu'llah : C. I, s. 105, dip not.)[19]

650— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyururdu:
«— Allah'im! isitme ve görme duygularimla beni faydalandir ve onlari bana varis kil. Düsmanima karsi bana nusret ver ve ondan intikamimi bana göster.»[20]

Bundan önceki hadîs-I serife ve açiklamasina bakilsin. Zulme ugrayan kimse, tecavüz etmeyecek sekilde hakfâna sahip olabilir. Düsmanla karsilasmalarda savasi kazanmak gaye olduguna göre, bu basariya ulasabilmek için düsmanin yapmis oldugu Iskence ve eziyetler seklini aynen onlara uygulamak bir haktir. Fazla ileri gidip taskinlik yapmak caiz degildir.[21]

651— Sa'd'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, babam Tank El-Esce'î bana anlatip söyle dedi: Sabahleyin Peygamber (Sallallahu Aleyhi veSelkm/e giderdik de, (oraya) erkekler ve kadinlar gelirdi. Biri soruyordu :
— Ey Allah'in Resulü, namaz kildigim zaman nasil söyliyeyim?
Peygamber de (ona) söyle buyuruyordu:
«— Söyle: Allah'im! Benî bagisla, tona merhamet et, beni bak yola ilet ve bana rizik vetr. Gerçekten bu sözler senin dünya ve âhiretini toplarlar, (dünya ve âhirette saadete kavusursun).»[22]
Bu hadîs-i serif baska bîr yolla anlatilmis olup, orada «Namaz kildigim zaman» sözü zikredilmemisîîr. (RavIlerden Abdulvahid ve Ye-zîd ibni Harun bu ifadeye uymuslardir.)
Ravi Abdulvahid ile Yezîd Ibni Harun'un Sa'd1-dan rivayetlerinde, Peygamber (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem)'\n huzurlarinda Islâm'i kabul edenlere ilk ögrettikleri dua olarak bu hadîs-i serif varid olmustur, seklinde gösterilmekte hatta namazi ögrettikten sonra bu duayi okumasini, muhtediye tavsiye ederlerdi, kaydi da vardir.[23]

Bu hadîsin vürud sebebi hangisi olursa olsun, hadîsin bu bölümle ilgisi bulunmamaktadir. Çünkü zulüm ve intikam mânalarini tasimamaktadir. Sirf bir dua olma bakimindan ilgi kurulabilir.
Soru ve ona verilen cevaptan anlasildigina göre, bu duanin, namaz edâ edildikten sonra okunmasi tavsiye edilmektedir. Namaz sözü ise, hem farz, hem de nafile için kullanilir. Mutlak olarak aniltsi kemal mânasina hcmledil-diginden farzin kasdedilmis oldugu neticesi dogar. Bununla beraber, hangi namaz olursa, akabinde bu duayi okumakta bir mahzur yoktur ve sevabi çoktur.[24]

(283) Ömrün Uzamasina Duâ Eden Kimse

652— Ummü Kays'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (SalUûtahü Aleyhi ve Sellem) kendisi için söyle buyurdu:
«— (Hanim) ne dedi? Ömrü uzun olsun...» Biz, Ümraü Kays kadar yasayan bir kadin bilmiyoruz.[25]

Bu hodîs-i serifin mânasini daha iyi anlayabilmek için Neso'i 'nin tahriç ettigini okuyalim : ümmü Kays demistir kI, «Oglum vefat etti de buna sabrim tasip üzüldüm. Onu yikayana dedim ki, oglumu soguk su ile yikama, onu öldürürsün.» Bu söz üzerine, Ükâse Ibni Muhsan, Resulü Ilah (SalialLahü Aleyhi ve Scltem) 'e gidip ömmü Kays'in dedigini ona haber verdi. Peygamber tebessüm etti, sonra söyle buyurdu :
«Ne dedi? Ömrü uzun olsun...»
Peygamberin Ummü Kays in ifadesine taaccüp edip, ona uzun ömürle dua etmesinden ötürü, râviler demislerdir ki, biz ümmü Kays kadar uzun yasayan bir kadin bilmiyoruz.
Gerçekten, ölü sicak su ile yikanir. Çünkü sabun karisigi sicak su, kirfert giderici ve daha iyi temizleyicidir. Yoksa soguk suyun ölü Için manevî bir zarari yoktur. Hatta Imam S â f i î ye göre soguk su kullanmak daha faziletlidir. Bu Itibarla ümmü Kays'in büyük endise gösterip «oglumu soguk su Ile helak edersin» demesine Peygamber Efendimiz tebessüm buyurmuslar ve ona uzun ömürle dua etmislerdir.
ümmü Kay s, hâdiseyi Peygamber (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem) e haber veren ükâse ibni Muhsan'in kiz kardesidir. Mekke'de ilk Müslüman olan hanimlardan biridir. Sonra Medine'ye hicret etmistir.[26]

653— Enes (ibni Malik) bize anlatip demistir ki, Peygamber (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem) yanimiza —Ehl-i Beyte— gelirlerdi. Bir gün gelip bize dua etti. (Annem) Uramü Süleym (beni kasdederek) dedi ki; bu küçük hizmetçin, ona dua eder misin? Hazreti Peygamber söyle buyurdu:
«— Allah'im! Malini ve çocugunu çogalt, ömrünü uzat ve onu magfiret et.»
Hz. Peygamber bana üç seyle dua etti: öyle ki, evlad ve torunlarim çogalip (veba sonucu) onlardan yüz üç kisi gömdüm. Meyvalarim da senede iki defa mahsul veriyordu. Hayatim da o kadar uzadi ki, insanlardan utanmaya basladim. Artik âhiret için de, magfiret umuyorum, (Böylece Hz. Peygamberin, hakkimdaki üç talebi gerçeklesmis olacaktir.).[27]

149. hadîs münasebetiyle birinci ciltte, ümmü S ü I e y m 'In hal tercemesIne doir bilgi verilmisti. Hz. En es ibni Malik'in annesi olup, bu künyesi Ile söhret bulmustur. IsmI üzerinde ihtilâf vardir.
Hadîs-i seriften anliyoruz ki, mal ve evlâd çoklugu Ile uzun ömür istemekte bir beis yoktur. Hayirli ve bereketli olmak sarti ile mal, evlâd çoklugu ve uzun ömür hem insanin sahsi hakkinda, hem de cemiyet için faydalidir. Sonunda magfiret dilegi de, bu bereketin husulünü Istemekten ibaret olup, ebedî saadete kavusmanin yolu bulunuyor.
Rivayet edildigine göre E n e s (Radiyallahu anh) söyle demistir: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana üç seyi dua etti. Bunlarin Ikisine dünyada kavustum. Üçüncüsüne de âhirette kavusacagimi umuyorum. Yâni dünyada mal ve evlât çoklugu ile uzun ömre kavustum. Allah'in magfiretine de âhirette kavusacagimi umuyorum. Yine rivayet edildigine göre, E n e s 'in gümüs yüzügünden baska sahip oldugu altin ve gümüsü' yoktu. Zenginligi malindan ve malinin bereketinden ileri geliyordu. Yasinin da yüz yedi seneye ulastigi Ifade edilmektedir.[28]

(284) Acele Etmedigi Müddet Kulun Duasi Kabul Olunur

654— Ebû Hüreyre'den isitildigine göre, Resûlüllah (Salfatlahü Alevhi ve Sellem) söyle buyurdu :
— Her birinizin duasi, acele etmedigi müddet kabul olunur. (Acele etmesi sudur) : Der ki, dua ettim de, duam kabul edilmedi.»[29]

Birinci cildin 490 ve 604 sayili hadîsleri münasebetiyle dua hakkinda gerekli bilgi verilmis ve duada israr etmenin, duaya devam etmenin lüzumuna isaret edilmisti. Iste burada da, bir insan «dua ettim de kabul edilmedi» deyip de duayi terk ederse, onun duasi makbul olmaz. Onun Için acele etmeyip duaya devam etmelidir. Burada yeri gelmisken, Fa d I u ' I -lan Cîlânî'nin dua üzerine verdigi bilgiyi de kaydedelim:
Dua, ibadetlerden bir ibadettir. Onun gerçekten müstecab olmasi da, onun kabul edilisi ve ondan ötürü sevab verilmesidir. Bazan da duanin sevabi, verilecek seyden daha fazla olur. Dua eden kimsenin, Allah duasini kabul edip ihtiyacini verince, geri kalan dua sevabini da amel defterine sevab olarak yazar. Bazan bu verdigi seyin kiymeti, onun için hazirlamis oldugu sevabdan daha az olur. Bazan da verdigi seyle dua arasinda esitlik olur ve manevî degerler aksine olarak degisir.
Bir de Allah Tealâ, dua edenin istemis oldugu seye hak kazanmadigini bildigi için onun dilegini yerine getirmez, ancak dua ve ibadeti miktarinca ona sevab verir; ayrica duaci kul hakkinda hangi seyin daha faydali oldugunu bildiginden, kula diledigini vermeyip, onun hakkinda daha uygununu verir. Meselâ; dünya menfaati isteyene, Allah'in dinde sadakat vermesi gibi. Dînde salâha muhtaç Iken, dünya menfaati istemek, akibet bakimindan felâkettir. Cenab-i Hak bu hikmetleri bildiginden, herkese, durumlarina göre hikmeti Icabi hayirlisini verir. Bu, suna benzer: Bir babanin sevgili çocugu hasta iken babasindan bir yiyecek ister de, baba o yiyecegin hasta çocuguna zararli oldugunu bilerek ona faydali olan baska bir sey verirse, çocuga merhamet olur, ona faydali is yapmis olur. Iste Allah da kul için böyle faydali olani verir ve teselli eder. Nitekim Cenab-i Hak :
«Kim benim hidayet yoluma uyarsa, böylelerine korku yoktur; ve onlar mahzun da olmiyacaklardir.» Buyurmaktadir. (Bakara : 38)
Böylece Allah dua edenin kalbinden hüzünle korkuyu giderir. Gerçek budur. Kabule hak kazanacak dua için su sartlar vardir:
1— Duanin kalb huzuru ile olmasi. Çünkü dua bîr ibadet oldugundan niyete ihtiyaci vardir.
2— Ihlâsla Allah Tealâ'dan istenmis olmasi.
3— Dua edenin kâfir veya müsrik olmamasi.
4— Sünnete aykiri olmayacak sekilde dua edilmis olmasi. Bagirip çagirmamak, vakit ve yer beklememek gibi.
5— Günah olmayan veya akrabalik baglarinin kesilmesini gerektirmeyen bir dua olmasi.
6— Dua ettim de kabul edilmedi, diyecek sekilde duadan usanmamak ve acele etmemek.
7— Adî sebeplere bas vurmus olmak, insan önce bir ise kavusmak veya onda muvaffak olabilmek için, mesru yollardan sebep ve imkânlara bas vuracak, memur bulundugu görevleri yerine getirecek ve ondan sonra dua edecektir. Yoksa önünde su bulunurken, Allah'im bana su içir, demek bosuna olur. Bir adam alacagina sahit tutmaz da, borçlu borcunu inkâr ederse, alacaklinin duasi abes olur; çünkü dinin kendisine emrettigi «ödünç

para alip verdiginiz zaman sahit tutun» hükmünü uygu la mam istir, Isinde kusur etmistir. Iste duadan önce, tedbirde ve vazifelerde kusur etmemis olmak gerekir.[30]

655— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallaltâhü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurdu:
— Her biriniz günah olan seyi, yahut akrabalik baginin kesilmesini dua etmedikçe, yahut dua ettim de benim Için kabul edildigini görmedim, diyerek acele edip duayi terk etmedikçe, ondan kabul olunur.»[31]

Bundan önceki hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[32]

(285) Tembellikten Allah'a Siginmak

656— Amr ibni Suayb babasindan, o da dedesinden rivayet ettigine göre demistir ki, Peygamber [Sallallahü Aleyhi ve Sellemi'in söyle dedigini isittim:
«— Allah'im! Tenbellikten ve borçlu olmaktan sana siginirim. Ugursuz yalanci Deccal'in fitnesinden sana siginirim. Cehennem azabindan da sana siginirim.»[33]

Bundan önce 648 sayili hadîs-i serifte dört seyden Peygamber Efendimiz Allah'a siginmisti ki, bunlar arasinda tenbellik ve borçlu olmak yoktu. Burada ise, tenbelligIn ne kadar kötü ve zararli bir sey oldugu beyan buyuru I maktadir. Çünkü tenbellik hem dünya, hem de âhiret vazifelerini basarmaya engel bir hastaliktir. Tenbel insan, ne Allah'a karsi olan ibadet vazifelerini, ne de ailesine ve cemiyetine karsi olan vazifelerini basaramaz. Isleri sürüncemeye birakir, sekteye ve zarara sebebiyet verip, baskalarina yük olur. Onun için bu hastaliktan Allah'a siginmak gerekir.
Baskasina borçlu olmak, bir nevi ona köle olmaktir. Hürriyetin ve yasayisin kisitlanmasi demektir. Bu durumdaki insan, alacakliya karsi mahkûm ve mahzun olur. Bu agir yük altina düsme halinden yine Allah'a si-ginmalidir.[34]

657— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (Sailallahu Aleyhi ve Sellem) hayatin ve ölümün serrinden, kabir azabindan, ugursuz yalanci Deccal'in serrinden Allah'a siginirdi.»[35]

648 sayili hadîs-I serife ve açiklamasina bakilsin.[36]

(286) Allah'dan Îstemiyene, Allah Gazab Eder

658— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallalkthü Aleyhi vt ft/ton/den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurmustur:
«— Allah'dan istemiyene, Allah gazab eder.»
Ebû Hüreyre 'den baska bir yolla edilen rivayette, Ebû Hüreyre 'nin söyle dedigi isitilmistir : Resûlüllah (Saltallahü Akyhi v Sellem) söyle buyurdu:
— O'ndan istemiyene, O, gazap eder.»[37]

Bu hadîs-i serîf delâlet ediyor ki, kulun Allah'a dua etmesi, kul için vacib derecesinde Önemli bir vazife ve ibadettir. Çünkü bunu terk etmekte Allah'in gazabini ve bugzunu kazanmak vardir. Böyle gazabi gerektiren seylerden kaçinmak Ise vaciptir.
I b n i M e s ' u d 'dan Hz. Peygamber'e kadar yükseltilerek rivayet edilen bir hadîs-i serifte söyle buyuruluyor:
«Allah'in fazlindan ve ihsanindan dua ederek isteyin, çünkü Allah, kendinden istenmesini sever. Kim Allah'dan istemezse, Allah ona bug-zeder ve gazap eder.»
Allah Tealâ'nin kudret ve azametini bilip, ona her an muhtaç oldugumuzu teslim ettikten sonra, ondan istememek nimeti inkâr ve acziyetimizi kabul etmemek olur. Bu duruma düseni de Allah sevmez ve ona gasap eder. Allah'dan yalvarip istemek kulluk vazifesidir.[38]

659— Enes'den rivayet edildigine göre demistir ki, Resûlüllah (SallalUthü Aleyhi ve Sellem) söyîe buyurdu:
«— Allah'a dua ettiginiz zaman, duada kesin bir kalb baglantisi yapin. Hiç biriniz, dilersen bana ver (ya Rab!) demesin. Çünkü Allah'i zorlayici bir kuvvet yoktur.»[39]

Allah Tealâ diledigine, diledigi seyi verir. Irade ve tasarrufunda ona tesir ve müdahale edecek bir kuvvet yoktur. Onun için dua ederken, kalbi Allah'a yönelterek ondan ihtiyaçlari kesinlikle dilemek lâzimdir. Dilersen ver, dilersen verme seklinde gevsek ve süpheli dua etmemelidir. Dogrudan dogruya, ya Rab, su dilegimi ver, diyerek onun tahakkuk edecegine inanmalidir.[40]

660— Ebân ibni Osman, Hazreti Osman ibni Affan'dan, o da Peygamber {Sa:iaHahü Aleyhi \e SeHemfden söyle dedigini isitmistir :
— Kim her günün sabahinda ve her günün aksanimda üçer defa: ismi Ile beraber, yerde ve gökte hiç bir sey zarar vermiyen Allah adiyle (Allah'a siginirim). O her seyi isitir, her seyi bilir, derse ona hiç bir sey zarar vermez.»[41]

Eb â n ibni Osman (bu hadîsi anlatirken), yarim felce tutulmustu. Hadîsi dinleyen adam, ona (hayretle) bakmaya basladi. Ebân IbnI Osman adamin

maksadini anlayip, söyle dedi : Bu hadîs, sana anlattigim gibidir; fakat ben, bugün onu okumadim, Allah'in kaderi gerçeklessin diye.
Yapilan açiklamalara göre, bu hadîs-i serifte geçen sabah vakti fecrin dogusundan günesin batisina kadar olan vakittir. Aksam vakti de, günesin batisindan fecre kadar olan zamandir. Iste bu iki vakit içinde kim üçer defa bu duayi okursa, bu kimseden Allah her türlü zarari kaldiracagina hadîs-i serif delil bulunmaktadir. Ancak kul hakkinda gerçekten faydali veya zararli olan seyin ilmi Allah'a mahsustur. Kul, kendi hakkinda faydali görmedigi sey, akibet itibariyle hakkinda hayir olabilir. Allah'a teslimiyet ve ihlâs ile bu gibi dualari okumak gerekir. Allah'in takdiri yerini bulacagi zaman da, insan bu duayi okumayi unutur, daha dogrusu Allah onu unutturur ve böylece mukadder olan is tahakkuk eder.
Bu son iki hadîs-i serifin delâlet ettikleri manâ bakimindan bu bölümle ilgileri bulunmamaktadir.[42]

(287) Allah Yolunda Savasta Saf Tutmusken Dua Etmek

661— (160-s.) Sehl ibni Sa'd'dan rivayet edildigine göre söyle demistir :
«— iki vakit vardir ki, bu vakitlar için gök (rahmet) kapilari açilar ve dua eden pek az kimsenin duasi geri çevrilir, (makbul olmaz) :
1— Ezan okunusunda hazir bulunurken,
2— Allah yolunda savasta saf tutmusken.»[43]

Bu haber, Hz. Peygamber'e kadar yükseltilmeyip ashabdan S e h i i b n i S a d 'a Isnad edilmektedir. S e h I, Medine'de en son Ölen sahabî-dir. Ölümü hicretin 91. yilina tesadüf eder.
Allah yolunda savasmak ibadetlerin en faziletlisi oldugu için, böyle bir ibadete hazirlanmisken dua etmenin, Allah katinda mevkii büyüktür ve kabule sayandir. Ezan, Cenab-i Hakk'in ismini ve Islâm'in îevhid inancini bütün insanliga ilân eden ve bildiren bir çagridir. Buna kalben Inanarak okunusu sirasinda dua etmenin fazileti muhakkak ki büyüktür. Onun için dualarin makbuliyetinde özel bir yeri vardir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.)[44]

(288) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem)'In Dualari

662— Ebû Sirme'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyururdu:
«— Allah'im! Senden nefsimin zenginligini, yakinimin da zenginligini isterim.»[45]

Mevlâ1 kelimesinin birbirinden farkli ve birbirine zid olacak kadar çok manâlari vardir. Burada yakin, akraba, komsu, dost ve arkadas manâsi uygun bulunmustur. Zenginlik esasta muhtaç olmamak, ihtiyaç göstermemek demektir. Peygamber Efendimizin istedigi de, nefsin zenginligidir. Yani; baskasina muhtaç olmamaktir. Bununla beraber mal zenginligini istemis olmasi da uzak degildir. Bu takdirde mat çoklugunun Allah yolunda ve hayir cihetlerinde harcanmasi bakimindan istenmis olmasinda bir mahzuru yoktur.
Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Seîlem) kendisi için istedigi nefis zerv-ginügini, yakinlari ve dostlari için de istemis olmakla, ümmetine birbirlerine karsi Iyi duygularla dua etmenin örnegini vermislerdir.
«... Bu hadîsi serifin benzeri Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den yine E b û S i r m e rivayeti ile ve baska senedlerle nakledilmistir.»
(Bu hadîsi Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadlu'llah : C. II, s. 112.)[46]

663— Suteyr, babasi Sekl ibni Humeyd'den rivayet ettigine göre, babasi söyle anlatmistir:
Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Bana bir dua ögret ki, onunla faydalanayim. Peygamber buyurdu:
— De ki: Allah'im! Kulagimin, gözümün, dilimin, kalbimin serrinden ve sehvetimin serrinden bana afiyet ve korumis ver.»[47]

RavIlerden Ve kî" demistir ki, hadîste geçen «menî» zina ve fucür dernektir.
fnsani günah islemeye götüren baslica aza ve duygular kulak, göz, dil, kalb ve sehvettir. Bunlar kötülüklerden korunduklari zaman insan selâmete erer ve ebedî kurtulusa kavusur. Kulak, dedi-kodu, giybet ve kötü sözleri dinlemekten uzak kalirsa, serrinden emin bulunulur. Göz, haram seylere bakmaktan beri olursa, tecavüz serrinden kurtulur. DI!, hezeyan ve küfür ifadelerinden arinirsa insan edeb sahibi olur, günahtan kurtulur. Kalb, temiz duygularla bezenîp zararli tasavvur ve kuruntulardan bosanmis olursa, insan kemal bulur. Sehvetin sebep oldugu zinanin serrinden selâmette olmak; en büyük haramdan kurtulmak olur. Böylece bes aza ve duygunun fenaligindan kurtulmus olan kimse, tüm olarak dünya ve âhiret saadetine nail olacagindan bu duaya devam etmenin fazileti büyüktür.
Bu bes azanin serrinden kurtulamayip, onlarin kötülügü altinda bulunanlar da aksine olarak dünya ve âhiret felâketine ugramis olurlar.[48]

664— Abdullah ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyururdu:
«— Allah'im, bana (her hayirli seyde) yardim et, aleyhime olan seyde yardim etme. Bana zafer ver ve kimseyi üzerime musallat etme. Hidayete uymayi da tan» kolaylastirip, hayir sebeplerini bana hazirla.»[49]

Peygamber Efendimiz bu dualanyle bütün ibadet ve çalismalarinda, söz ve hareketlerinde Allah'dan yardim ve nusrat dilemisler, hak ve hidayetin gerçeklesmesi sebeplerinin hazirlanmasinda da kolaylik istemislerdir. Çünkü Allah'in yardim ve iradesi olmaksizin hiç bir sey meydana gelemez.
Tirmizî, bu hadîs-i serifi yine dua bölümünde ziyadesiyle rivayet etmistir.[50]

665— (Abdullah) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem)'in su sözlerle dua ettigini isittim:
— Rabbim, (düsmanlarima karsi) bana yardim et; ban» karsi (onlara) yardim etme. (Düsmanlarima karsi) bana nusrat ver; bana karsi (onlara) nusrat verme. (Düsmanlarimi) pusuya düsürmek için bana imkan ver; beni pusuya düsürme imkânini (onlara) verme. Hidayet yolunu bana kola ylastir ve bana isyan edenlere karsi, bana yardim et.
Rabbim, beni, sana çok çok sükreden, senden korkarak zikreden, sana boyun egip itaat eden, çok çok yakarip sana iltica eden yap. Benim tevbe-mi kabul et ve günahimi yika. Duami kabul et ve hak olan dâvami sabit kil ve dinî gerçekleri anlamakta kalbime hidayet ver, dilime dogruluk ver ve kalbimin karartisini siyiriver.»[51]

Daha önceki 664 sayili hadîsi serife bakilsin.[52]

666— Muâviye ibni Ebî Süfyan minberde söyle demistir:
«— Gerçek su ki, (Eabbim) senin verdigine engel olacak hiç bir sey yoktur. Allah'in vermedigini de verecek hiç "bir kuvvet yoktur. Kudret sahibine kudreti fayda vermez; kudret Alah'dandir. Allah Içimde hayir murad ederse, dinde onu anlayisli kilar.» Bu kelimeleri, bu basamaklar üzerinde Peygamber (Saltalîahü Aleyhi ve Sellemj"den isittim.
... Yine M u a v I y e'den baska bir tarikle bu hadîsin benzeri rivayet edilmistir.
... Bu hadîsin bir benzeri daha üçüncü bîr tarikle rivayet edilmistir.[53]

(Bu hadîs-i serif için baska bir kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah Cîlânî'ye göre, Imam Malik bunu Muvatta'inda tahriç etmistir. Fadlu'llah : C. II, s. 121, dip not.)[54]

667— Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem/in söyle buyurdugu, Ebû Hüreyre'den rivayet edilmistir:
«— Dualarin en kuvvetlisi söyle söylemendir: Allah'im! Sen benim Rabbimsin ve ben, senin kulunum. Ben, nefsime zulmettim; ve günahimi itiraf ediyorum. Günahlari ancak sen bagislarsin; Rabbim beni bagisla.»[55]

Bu hadîs-i serif, Hz. Ali'den rivayet edilen uzun bir hadîsin bir parçasini teskil etmektedir. Imam Müslim, Sahihinde bunu tahriç etmistir. Kitabu Saiüti'l-Müsafirîn (6), Bab : 26, Hadîs : 201.[56]

668— Ebû Hüreyre ifade ettigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) söyle dua ederdi:
«— Allah'im! isimin ismeti olan dinimi bana salih kil, yasayisimin bulundugu yer olan dünyami da bana salih kil; ve ölümü, her türlü fenaliktan an olan bir rahmet kil bana...» Yahud bunun benzerini söyledi.[57]
Bu hadîs-i serif, din ve dünyanin salâhini kapsadigindan kelimeleri az, fayda ve manâsi genis olan bir ifadedir. Dinin dürüst ve kivami üzere bulunmasi, insanin gayesi ve asil sermayesidir. Buna kavusmak ebedî saadeti elde etmektir. Bir de insan dünyada yasamak mecburiyetinde oldugundan, hayati boyunca salah ve selâmet üzere bulunmasini isteyip ona kavusmasi, dünya nimetini elde etmek olur.
Ölüm, her canlinin tadacagi bir haldir. Burada ömrün bir an önce sona ermesini istemek diye bir manâ hatira gelmemelidir. Nasil olsa tadilacak olan ölümün, kederlerden arî olarak rahmetle neticelenmesini talep vardir. Ancak söyle dua edilebilir: Ya Rab, eger yasamak benim için hayirli ise, ömrümü uzat; eger hakkimda ölüm hayirli Ise ruhumu al.
iste bu dua ile, dünya, ölüm ve âhiretten ibaret insanoglunun üç safhasi teminat altina alinmak istenmektedir. Cenab-i Hak, bu dua ile Istenen gerçeklere hepimizi kavustursun.[58]

669— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Salkflîahü Aleyhi ve Sellem)
«— Güç yetirilemiyecek belâdan, kötü akibete kavusmaktan, (elem ve keder veren) fena kazalardan ve düsmanlarin sevinmesinden» Allah'a siginirdi. Son ravi Süfyan demistir ki, hadîste üç madde vardir; ben bir daha ilâve ettim, fakat üç tanesi hangisidir (kesin olarak) bilemiyorum.[59]

Imam Celâdeddin Suyutî, bu hadîs-i serifin açiklanmasinda demistir ki, cehd-i belâ, büyük bir musibettir. Oyleki, buna ölüm tercih edilir. Bir de evlât ve iyal çoklugu olup, mal bulunmamasi hali ile de izah edilmistir.
Derek-i's-Sekâ, kötü sonuca düsmek, Allah korusun imansiz gitmek manâsini tasir. Peygamberler masum oldugu için, bunlar Peygamber hakkinda düsünülemez. Peygamberimiz ümmetine dua sekillerini ögretmek Için bunlari buyurmuslardir.
Sû'-i kaza, elem ve keder veren her çesit kazalardir. Zelzele, yangin, sel ve trafik felâketleri gibi... Bunlardan korunmak Için Allah'a siginmamizi yine bize Peygamber'imIz ögretiyor.
Sematet-i a'dâ, müslümanin kederli duruma düsüp de düsmanlarin se-vinçlIk ve ferah duymalaridir. Bu hal düsmanlarin üstünlügü demektir ki, bu duruma düsmekten de Allah'a siginmak icab eder.[60]

670— Hazreti Ömer'den (Radiyaltithu anh) rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü A teyhi ve Seliem) SU bes seyden Allah'a siginirdi:
«— Tenbellikten, cimrilikten, yasliligin kötülügünden, kalbin fitnesinden (fena ahlâktan) ve kabir azabindan.»[61]

Çalismaya gücü yettigi halde is yapmama hastaligina tenbellik denir. Tenbel olanlar hem sahsî islerinde, hem de aile ve cemiyet hizmetlerinde

üzerlerine düsen vazifeleri yerine getiremediklerinden daima mahrum ve mahcup durumda kalirlar ve baskalarina yük olurlar. Faydali olacak yerde zarar verirler. Allah'a karsi Ibadet vazifelerini, kendine ve ailesine karsi geçim vazifelerini, cemiyete karsi da gerekli haklari yerine getirememekten dogan maddî ve manevî büyük sorumluluk içinde kalirlar. Böylece dünya ve âh i ret sikintisindan kurtaramazlar, selâmete eremezler. Onun için bu hastaliktan Allah'a siginmak ümmete düsen kurtulus vasitalarindandir.
Cimrilik, daima mal ve para toplayip lüzumlu yerlere harcamama has-tal'gidir ki, her zaman ihtiyaç ve mahrumiyeti gerektirir. Bu hastaliga müptelâ olanlar, hem kendi nefislerine, hem de ailelerine zulmederler ve sikinti çeker ve çektirirler. Dinin emrettigi malî ibadetleri yerine getirmezler ve hayir yollarina harcama yapmazlar. Din, hem madde, hem de manâdan Ibaret Iki kuvvetle kaim olacagindan bu iki rükünden biri kalkmis olur ki, bundan da dinin zevali dogar. Iste bu mühim hastaliktan da Allah'a siginmamiz gerekir.
Kuvvet ve tokattan kesilecek sekilde ihtiyarlik çagina ermenin fena halleri vardir. Bu hale düsenin gözleri görmez, kulaklari isitmez, eli-ayagi tutmaz olur, suur ve hafizasi kaybolur. Sürünme ve engel olma durumuna geçilip de ise yaramaz hal olunca; hem izdirap çekilir, hem baskalarina külfet olur. iste ihtiyarligin bu gibi kötü hallerine düsmekten yine Allah'a siginmamizi, Peygamberimiz bize ögretmektedir.
Kalbe ariz olan hased, kin ve kötü ahlâk, insani günaha ve azaba sürükler. Azabi gerektiren her seyden de Allah'a siginmalidir.
Kabir azabi, kâfirler için ve mü'minlerin günahkârlarindan Allah'in diledigi kimseler için hak olduguna göre, bu azabdan kurtulmak için Cenab-i Hakk'a siginmak ve ondan merhamet dilemek tek çikar yoldur. Allah Tealâ bu gibi fitnelerden ve bunlari doguran sebeplerden mü'minleri korusun.[62]

671— Enes ibni Malik'den isitildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyururdu:
— Allah'im! Acziyetten, tenbellikteo, korkakliktan ve ihtiyarliktan sana siginirim. Yine hayatin ve ölümün fitnesinden sama siginirim. Kabir azabindan da sana siginirim.»[63]

Bu hadîs-i serifin benzerleri 615, 648, 656, 657 ve 670. sayilarda geçmis olup, yerlerinde gerekli açiklama yapilmistir. Ancak «Acziyetten» siginma lâfzi, diger hadîslerde geçmemistir. Âciz olmak, bir seyi yapamamak, is beceememek veya güç yetIrmemek demektir. Bu duruma düsmek, muvaf-fakiyetsizlik ve basarisizlik olacagindan büyük bîr mahrumiyettir. Onun için bundan da Allah'a, siginmamizi, Peygamberimiz bize ögretiyor, hayatta basariya ulasmak için Allah'dan yardim dilememize de isaret etmis oluyor.[64]

672— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfvci söyle buyurdugunu isittim:
«— Allah'm! Gelmesi beklenen üzüntü verici seyden ve basa gelen kederden, acizlikten ve tenbellikten, korkakliktan ve cimrilikten, borcun agirligindan ve cahil anarsistlerin üstün gelmesinden sana siginirim.»[65]

Bu hadîs-i serîf için bundan öncekilere ve açiklamalarina bakilsin. Digerlerinde bulunmayan «Galebetü'r-Rical» sözü farkli olarak burada vardir. Camiu's-Sagîr sarihi Münavî bu hadîs-i serifin açiklamasinda diyor ki, «GalebetO'r-Rical», haksiz yere insanlarin saldirida bulunmasi ve üstün gelmeleridir. Bu takdirde hakkin maglubiyetiyle haksizligin hakimiyeti ortaya çikar ki, Insanligin saadeti için bir felâket, olur. Adalet kökünden yikilir, zulüm ve iskence ortaligi kavurur. Bu hale düsmekten Allah'a siginip ondan yardim ve selâmet istemek en büyük bir hikmet olur. Cenab-i Hak' beseriyete hak yolu gösterip, ona uymayi ve bu kötü duruma düsmekten uzak kalmayi nasib ve müyesser kilsin.[66]

673— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'in dualarindan biri su idi:
«Allah'im! Bundan önce isledigim ve geriye biraktigim, gizledigim ve asikâr kildigim ve senin, benden çiktigini bildigin günahlarimi bagisla. Muhakkak ki sen, öne geçirip yükselten ve geri birakip düsürensin, senden baska bir ilâh yoktur.»[67]

Peygamberler nübüvvetten sonra, âlimlerin ittifaki üzere günah isle* m ekten korunmus olduklari halde, Peygamber Efendimizin yine günahlardan korunmak için Allah'a dua edislerinde hikmetler vardir:
1— Önce Allah'in bir kulu olmalari itibariyle Cenab-i Hakka karsi kulluk görevini hakkiyle yerine getirmek için ona karsi en büyük tevazu ve saygiyi göstermis oluyorlar.
2— Nübüvvetten önce kendilerinden sadir oldugu düsünülebilen küçük hata ve zellelerden af dilemek için dua etmislerdir.
3— Bu sekilde dua edisleri, ümmete yol göstermek ve onlara dua sekillerini ögretmek için olmustur.[68]

674— Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve SelUm) söyle dua ederdi:
«— Allah'im! Senden hidayet, dünya arzularindan korunma ve nefis zenginligi isterim.»
Buharî demistir ki, (ashabimiz Amir'dan rivayetlerinde «Takva» kelimesini de söylemistir, yani Peygamber (SalUtllahü A leyhi ve Sellem) dualarinda, Allah'dan, takva da istemislerdir.)[69]

Peygamber (Salîalhhü Aleyhi ve Setlem) bu dualarinda Allahdan üç sey ve bir rivayete göre de dört sey Istemislerdir:
1— Hidayet: Allah'in kendilerine nimet verdigi ve Peygamber'lerIn özerinde yürüdügü dosdogru yolda sabit ve devamli olmak.
2— Afaf: Geçici ve muvakkat dünya zevk ve ihtiraslarindan korunmus otmak, her türlü yasaktan uzak kalmak.
3— Zenginlik : Burada zenginlik, mal zenginligi degil, nefis zenginligidir. Insanlara ihtiyaç göstermemek ve onlara muhtaç kalmamaktir. Ayni zamanda Allah'a ibadet ve itaattan alikoymayacak yeteri kadar nimete sahip olmak manâsini tasir.
4— Takva : Allah'in emirlerini yerine getirmek ve yasaklarindan sakinmaktir ki, kisaca Allah dan korkmak ve onun emirlerine saygili olmak demektir. Takvasi en üstün olan, Allah'in en iyi kuludur. Bu özelligine binaen Allahdan takva istemek en üstün bir dilek olur.[70]

675— (161-s.) Sümame ibni Hazen'den rivayet edildigine göre söyle demistir:
«— BIr ihtiyarin yüksek sesiyle söyle yalvardigini isittim: — Allah'im! Kendisine bir sey karismiyan fenaliktan ben sana siginirim. Sordum ki, bu ihtiyar kimdir? (Cevab olarak), Ebu'd-Derdâ'dir dendi.»[71]

Ebû'd-Derda hazretlerinden rivayet edilen bu haber, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'e kadar yükseltilmemis oldugu halde, Hz. Peygamberin dualari arasinda zikredilmistir. £ b û ' d- De rd a , tam olarak sünnete uyan ashabdan biri olmakla, onun duasinin Hz, Peygambere bir nispeti bulundugu muhakkaktir. Onun için bu arada anilmasinda münasebet vardir.
Ebû'd-Derda, ilim ve fazilet ile söhret bulan bir sahabî olup, Uhud savasi gününde, Peygamber (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem) onun hakkinda söyle buyurmustur:
«Uveymir ne güzel binicidir; o, ümmetimin hakimidir.»
Ebû'd-Derda'mn odi Uveymir olup, künyesi ile meshur olmustur.
Katiksiz fenalik, sirf kötülük en çirkin bir istir ve Allah'in gazabini gerektiren seydir. Bu hallere düsmekten Allah'a siginarak kurtulus aramak, selâmet yoludur.
(Bu haber için baska kaynak bulunamamistir.)[72]

676— Abdullah ibni Ebî Evfa'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyururdu:
«— Allah'im! Beni kar ile, dolu ile ve soguk su ile temizle; kirli elbise, kirden temizlendigi gibi... Ey Babbimiz olan Allah'im! Gökler dolusu, yerler dolusu ve bundan baska diledigin herhangi bir sey dolusu hamd sana mahsustur.»[73]

Hatira gelir ki, sicak su, soguk sudan daha Iyi bir sekilde temizleyici oldugu halde, soguk su ile günahlarin temizlenmesinin hikmeti nedir? Hafiz ibni Teymiye, buna su cevabi veriyor: Günahlar kalbe hararet ve zafiyet verir. Hararet ve zafiyeti yok etmekte soguk su, sicak sudan daha müessirdir. Sogukluk, harareti giderir ve vücuda kuvvet, canlilik verir. Bu bakimdan günahlarin temizlenmesi soguk su kisimlari ile istenmistir.
Yer ve gök dolusu hamd'i Allah'a tahsis etmek, onun sonsuz derecede hamd'e lâyik bulunduguna delâlet eder; ölçü ve tarti hesabina bagli degildir.[74]

677— Enes'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Setten) su duayi çok söylerdi:
— Allah'im, bize dünyada güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azabindan koru.»
Ravilerden Su'be demistir ki, ben bu hadîsi Katade'ye anlattim da o söyle dedi: Enes böyle dua ederdi; bunu Peygambere kadar yükseltip ona nispet etmemistir.[75]

Dünyada hasene, helâl yönden dünyada kula verilen nzik, geçim vasitalari, ilim, sihhat ve ibadet gibi güzel seylerin hepsidir.
Âhirette hasene, Allah'in rahmetine kavusmak ve Cennet nimetleriyle nimetlenmektir.
Cehennem'den korunmak, Cehennem azabini gerektiren her çesit günahtan beri bulunmak demektir. Bu duanin kisa, fakat çok genis ve çok faydali manâlari Içine olmasindandir ki. Peygamber (SalîalUihü Aleyhi ve SeÜemf'm en çok sevdigi bir dva oldugu rivayeti vardir.[76]

678— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (SaIlalUihü Aleyhi ve Sellem) söyle buyururdu :
— Allah'im! Fakirlikten, kisirliktan, zilletten sana siginirim; ve yine zulüm etmemden veya zulme ugramamdan sana siginirim.»[77]
Arapça bir kelime olan «fakr» fakirlik dört çesit manâda kullanilir:
1— Zarurî olan seylere insanin ihtiyaç duymasi : Bu türlü ihtiyaç herkes için vardir. Çünkü dünyada bulunan bütün canlilarin yasamak Için belli basli maddelere ihtiyaçlari vardir. Daha dogrusu bütün insanlar Allah'a muhtaçtir.
2— Kazançtan âciz kalip da ihtiyaç içinde bulunan miskin kimse : Günlük yiyecek ve içecegini saglayamayan dilenci veya muhtaçlara verilen isim olur.
3— Aç gözlülük : Insanda çokça mal-mülk ve para bulundugu halde, bunlara kanaat getirmeyip daha fazla isteyen hirs sahipleri de fakir sayilir. Bu türlü fakirlik en kötü bir fakirliktir. Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellemf'in bu dualarinda geçen fakirlik sözü, iste bu manâya delâlet etmektedjr. Ikinci kisim manâyi do almak mümkündür.
4— Allah'a ihtiyaç göstermek : Her is için Allah'a iltica etmek ve ondan istemek, baskasina müracaat etmemek suretiyle çalisip.teslimiyet göstermek en güzel bir fakirliktir.
Kisirlik diye terceme edilen hadîs-i serifteki «Killet» sözü, hayrat ve Iyilik azligi manâsini tasimaktadir. Hayir ve hasenat azligindan Peygamber Efendimiz Allah'a siginmislardir.
«Zillet» insanlarin hakaretine ugrayacak sekilde bayagi duruma düsmektir. Bu dualardan maksat, ümmete dua seklini ögretmektir.[78]

679— Ebû Umame'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Sailaliahü Aleyhi ve Sellemi'in yaninda idik de, ezberliye-medigimiz çok dualar etmisti. Biz dedik ki, öyle bir dua ettiniz ki, biz onu ezberliyemiyoruz. Bunun üzerine Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— Size bir seyi bildirecegim ki, bu dualarm hepsini size tophyacaktir: Ey Rabbimiz! Senin Peygamberin Muhammed, senden neyi istedi ise, biz de onu senden isteriz ve senin Peygamberin Muhammed (Sailaliahü Aleyhi vs Selkm) , hangi seyden ki sana siginmistir, bu de ondan sana siginiriz. Allah'im! Sen yardim dilenÜensin, kifayet sanadir. (Korunma ve basari için) kuvvet ve kudret ancak Allah iledir.» Yahud benzerini söyledi.[79]

Allah Tealâ Hazretlerine en güzel ve en uygun dua eden süphesiz Peygamber (Sailaliahü Aleyhi ve Sellem) olduguna göre, onun ettigi dua ile bizim dua edisimiz, onun Istediklerini istememiz ve istemediklerini de istemememiz en dogru bir dua olur. Bunun için, metindeki kisa dua, bütün hayir yollarina açik ve bütün ser yollarina kapali olacak sekilde çok veciz bir duadir. Bundan daha uygunu düsünülemez.[80]

680— Amr, babasi Suayb'dan, o da dedesinden rivayet ettigine göre demistir ki, Peygamber (Sailaliahü Aleyhi ve SeUem)'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Allah'im, Mesih Deccal'in fitnesinden sana siginirim; yine Cehenneme götüren seylerin fitnesinden sana siginirim.»[81]

656 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[82]

681— (162-s.) tbni Abbas'm söyle demis oldugu rivayet edilmistir:
— Allah'im, bana rizik olarak verdigin seyde bana kanaat ver ve onda bana bereket ver. Benden her gaip olan sey yerine hayirli olani ver.»[83]

Hz. Peygambere kadar yükseltilmeyen bu haber için baska bir kaynak bulunamamis olup, Ibni Huzeyme ile Hakim'in bunu rivayet ettiklerini Fad-iu'llah Cîlânî kaydetmektedir. (Fadlu'llah : C II, s. 134, dip not.)[84]

682— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfvn çok kere duasi su idi:
— Allah'im, bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi Cehennem azabindan koru.»[85]

677.sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[86]
683— Enes'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selle m) sunu çok söylerlerdi:
«— Ey kalbleri çeviren Allah'im, benim kalbimi dinin Üzere sabit kil.»[87]

Her seyin tasarruf ve idaresi Allah'in yüce kudretinde oldugu gibi, kalb-lerin de tasarrufu, hakka çevrilisi yine Allah'in kudret elindedir. Bunun için kalblerin hakka çevrilisi, kurtulus sebeplerinin basinda gelir. Günahlardan korunmak da, yine kalblerin dogruya ve iyiye yönelmesi ile olur. O halde bu duanin sirrina mazhar olmak ebedî kurtulusa kavusmaktir.[88]

684— Ebû Evfâ, Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Seltemj'den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle dua ederdi:
«— Allah'im! Gökler dolusu, arz dolusu ve bundan öte diledigin herhangi bir sey dolusu honid sanadir. Allah'im! Beni dolu ile, kar ile ve soguk su ile temizle. Allah'im! Beni günahlardan temizle ve beni, beyaz elbise kirden arindigi gibi arindir.»[89]

676 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[90]

685— Abdullah ibni Ömer demistir ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Setlem)'in dualarindan biri su idi:
«— Allah'im! Nimetinin yok olmasindan, verdigin afiyetin degismesinden, azabinin ansizin gelmesinden ve rizana aykiri düsecek her seyden sana siginirim.»[91]

Peygamber (Saîlaliahü Aleyhi ve Sellem) bu dualarinda dört seyden Allah'a siginmislardir:
1— Nimetin zail olmasindan : Burada nimet maddî varliklarla manevî degerleri içine almak suretiyle genis manâ tasimaktadir. Hem dünya, hem din nimetlerinin yok olmamasi istenmistir. Bu nimetler üzerine Allah'a sükretmemek, bunlari azimsamak ve küçük görmek, bu nimetlerdeki Allah'in emirlerine riayet etmemek, sükürsüzlük olur ki, bu türlü hareket nimetlerin yok olmasina sebep teskil eder. Onun Için bu hale düsmekten Peygamber i-miz Allah'a siginmislar ve bize yol göstermislerdir.
2— Afiyetin degismesinden : Afiyet, selâmet ve saadet içinde bulunmaktir. Kime kî Allah afiyet vermistir, o hayirli bir kurtulusla kurtulmustur. Iste bu saadetin degisivermesinden Allah'a siginilmistir. Zira bu degisiklik, saadetin ziddi olan felâkettir.
3— Azabin ansizin gelmesinden : Insanin basina belâ ve musibetin ansizin gelmesi çok tehlikeli bir durumdur. Çünkü ansizin azaba yakalanan insan, tevbe firsatini bulamaz, belâya alismadigindan isyan eder ve ebedi hüsrana düser. Yavas yavas gelen musibetlerden hem aliskanlik ve sabir olur, hem de tevbe firsati bulunur. Bu büyük farktan dolayidir ki. Peygamber Eferidimiz ansizin gelen azabdan da Allah'a siginmislardir.
4— Allah'in gazabini gerektirecek her seyden -. Allah Tealâ bir kula gazap edince, o kul helak olmustur. Bunun için Allah'in rizasina aykiri düsüp, onun gazabini celb edecek olan her türlü is ve hareketten Allah'a siginmak Icab eder. Allah'in gazabina ugrayan için kurtulus çaresi yoktur.
Bu dört seyden Allah'a siginarak korunan kimse saadete ermis olur.[92]

(289) Rahmet Ve Yagmur Zamaninda Dua

686— Aise(Radiyaltahüanha)'ûsn rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüllah (Sallailahü Aleyhi ve Selîem), semâ ufuklarindan bir ufukta bir bulut gördügü zaman isini birakirdi; bir namazda olsa bile... Sonra buluta dönerdi. Eger Allah onu açip dagitmissa, Allah'a hamd ederdi. Eger yag-

mur yagsa, söyle derdi:
«— Allah'im, faydali nimet olsun.»[93]

Bulut, çok kere do!u ve sel felâketlerine sebep olan yagmurlari getirdigi için, dagilmasi halinde Peygamber Efendimiz Allah'a hamd ederler ve yagmur getirdigi zaman da, ürünlerle hayvanat için faydali ve bereketli olmasina dua ederlerdi. Böylece yagmurun faydalisini istemek ve zararli olmasi halinde de, zar 'nn kalkmis olmasina hamd etmek gerekir.[94]

(290) Ölüme Dua Etmek

687— Kays anlattigina göre demistir ki, Habbab'a gittim, —atesle yakilmis yedi yarasi vardi — söyle söyledi: Eger Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
« Ölümü istemeyi bize yasaklamayaydi, ölümü isterdim.»[95]

454 sayili hadîs-i serif ile açiklamasina ve Habbab'in hal tercemesI Için 447 sayili hadîs münasebetiyle verilen bilgiye müracaat edilsin. Bu hadîs-i serifin kaynaklan 454 sayida verilmistir.
H a b b a b hazretleri yedi yanik yarasindan çektikleri acinin siddetinden ötürü ölümü istemeyi hatirindan geçirmis; fakat Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in «ölümü istemeyiz» yolundaki yasaklamalarina uyarak bunu istemeye cesaret edemedigini ifade etmislerdir. Böyle olmakla beraber ashabi kiramdan bazilari, kazanmis olduklari manevî sevablar azalmasin diye ölümü Istedikleri rivayet edilmektedir. Eger yasamakta manevî bakimdan bir kazanç varsa ve umuluyorsa, Ölümü istemek caiz degildir. Fakat fitneye ve kötü duruma düsmek hallerinde ölümün istenebilecegine cevaz verilmektedir.[96]

(291) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem)'in Dualari

688— Ebû Musa, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfden rivayet ettigine göre, Peygamber su dua ile dua ederdi:
«— Rabbim! Benim günahimi ve bilgisizligimden çikan hatami, bütün islerimdeki israfimi ve benden daha iyi bildigin bendeki kusurlari bagisla.
Allah'im! Bütün hatalarimi bagisla; kasden, bilmiyerek, lâtife yollu islediklerimi de... Bütün bunlar bende vardir. Allah'im! Bundan Önce isledigim ve geriye biraktigim, gizledigim ve asikâr kildigim günahlarimi "hagisla. Sen, Öne geçirip yükselten ve çeri birakip düsürensin ve sen her seye kadirsin.»[97]

Peygamber (SallaItahü Aleyhi veSelltm)"\r\ geçmis ve gelecek bütün günahlari bagislanmis oldugu ve Peygamberlerden kebire günah sadir olmadigi halde, bu sekilde dua etmeleri, Müslümanlara dua tarzini ögretme ve onlara örnek olmadir. Lâfizlarin delâlet ettigi manâ çok genis olup, her türlü kusur ve hatadan arinmayi ihtiva ettiginden bu duanin makbuliyetine kavusmak, kurtulustur ve gerçek saadettir.
Bu duanin bir kismini ihtiva eden hadîs-i serif 673 sayida geçmisti.[98]

689— Ebû.Mûsa El-Es'arî, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigine, göre, Peygamber söyle dua ederdi :
«— Allah'im! Benim günahimi ve bilmiyerek çikan hatami, isimdeki israfimi ve benden daha iyi bildigin bendeki günahlari magfiret et. Allah'im! Ciddî ve saka yollu günahimi, hata ve kasit suretiyle çikan kusurumu bagisla; bütün bunlar bende mevcuttur.»[99]

Lâfizlarda çok az bir degisiklikle bundan önceki hadîs-i serifi teyid eden bu dua için 688 sayili açiklamaya bakilsin. Bunu da Buhari ve Müslim rivayet etmis oluyorlar.[100]

690— Muaz ibni Cebel'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallatkihü Aleyhi ve Sellem) elimden tutup:
«— Ey Mu âz!» dedi.
Ben, buyurun, dedim.
— Ben seni seviyorum.» dedi.
Ben: Vallahi ben de seni seviyorum, dedim.
— Her namazinin sonunda söyliyecegim bir takim sözleri sana ögreteyim?» dedi. Ben, evet (ögret), dedim. Peygamber söyle buyurdu:
«De ki: "Allah'im! Seni anmak (Kur'an'im okuyup, onunla amel etmek), nimetine sükretmek ve sana güzel ibadet etmek üzere bana yardim et»[101]

Farz namazlarin arkasinda, sünnet namaza baslamazdan önce okunan dualar: Allahümme entesselâmü..., kelime-i tevhId ve istigfar ile bu duadir. Bunlardan herhangi biri okunabilir. Ancak birinci dua bizde örf haline geldigi için, ona devam edilmektedir.
Hadîs-i serifte geçen «Zikir», tesbih ve Allah'i anma manâsini tasidigi gibi, Kur'an-i Kerîmin isimlerinden de bir isimdir. Her iki manâyi alarak hem zikir, hem de Kur'an okuyup, onunla amel etmekte Allah dan yardim istemeyi, Peygamber'imIz bize ögretiyor.
Allah Tealânin özerimizde sayamayacagimiz kadar nimetleri vardir. Bunlar maddî ve manevî, dünya ve âhiret nimetleri olup, devamlarinin saglanmasi için Allah'a sükretmek ve bu hususta da ondan yardim istemek gerekir. Sükür, nimetlerin devamini saglar; sükörsüzlük ise, onlarin zevaline sebep olur. Sükür, hem sözle, hem de Allah'in emirlerini yerine getirmekle edâ edilir. Cenab-i Hak, kuluna vermis oldugu nimetlerin eserini onda görmek ister. Bu esasa binaen, her mükellef sahip bulundugu maddî ve manevî nimetlerin varligini hak yolunda harcamakla

göstermek zorundadir. Bu yerine getirilmedigi müddet, sirf dil ile çok sükür demenin bir manâsi kalmaz. Kalb, dil \/\ bütün azalarla eldeki Imkânlar Allah için hareket edince, tam sükür vazifesi yerine getirilmis olur.
Ibadetlerin makbul olmasi için niyyet, ihlâs gIbI bazi sartlarin bulunmasi iktiza eder. Iste güzel ibadet, geregi üz re ibadet, bütün kabul olunma sartlarini içine alan ibadetin tahakkuku demektir. Böyle bir Ibadetin gerçeklesebilmesi ise, ancak Allah'in yardimi ile mümkün olur. Çünkü O istemedikçe, imkân vermedikçe hiç bir sey olamaz.[102]

691— Ebû Eyyub El-En sari'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem)'in yaninda bir adam :
— Allah'a çok pâk ve aslinda mübarek bulunan hamd olsun, diye söyledi. Peygamber (SatlalLûiü Aleyhi ve Setlem) sordu:
«— Bu sözleri kim söyledi?»
Adam sustu; zannetti ki, bu soru, Peygamber (SalIaUahii Aleyhi ve S«Hem)'in hoslanmadigi bir seyden ortaya atilmadir. (Yine Peygamber) sordu:
«— Kim o? Gerçekten baska bir sey söylememistir.» Adam:
Benim, dedi; bu sözle hayir umuyorum. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
«— Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, on üç melek gördüm; bu sözü önce hangisi Allah (Azze ve Celle)'ye yükseltecek diye yarisiyorlardi.»[103]

Bu hamd duasini getiren, ashabdan Rufa 'a ibniRafi 'dir. Böyle bir hamdI.i getirilisinden dolayi meleklerin sevabini yükseltmekte yarismalari, sözün önemini tespit etmektedir. Allah'in rizasina uygun bîr zikir ve Ibadet oldugundan buna devama da bir tesvik vardir.
(Bu hadîs-i serif için baska bir kaynak bulunamamistir.)[104]

692— Enes demistir ki, Peygamber (SaiUtllahü Aleyhi ve Selîem) helaya girmek istedigi zaman söyle buyururdu :
— Allah'im! Erkek ve disi seytanlardan (ve günahlardan) ben sana siginirim.»[105]

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), her halde Allah'a ihtiyaç oldugunu bildiginden ve en mükemmel Ibadet eden kimse oldugundan, bunlarin ifadesi olarak Allah'a siginirlardi ve ümmete de ibadeti ögretmis olurlardi.[106]

693— Hazreti Aise (Radiyallahü anha) 'dan rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) heladan çiktigi zaman söyle buyururdu:
— Senin magfiret etmeni dilerim, (Allah'im).»[107]

Heladan çikis zamaninda Peygamber (Saüallahü Aleyhi ve birkaç çesit dua rivayet edilmekte olup, en sihhatlisi budur.
Kaza-i hacet müddetince dil ile zikir terk edildiginden ve bu zaman içinde gaflet bulunacagindan ve insana zarar veren seytanlar da ise karisabileceginden, düzülen bu halden ötürü Allah'in magfireti istenir. Böyle hareket etmemizi Peygamberimiz bize ögretiyor.[108]

694— Ibni Abbas anlatarak demistir ki, Peygamber (SallalUihü Aleyhi ve Setîem) bize Kur'an sûrelerini ögretti gibi, su duayi bize ögretiyordu:
«— (Allah'im) Cehennem azabindan sana siginirim. Kabir azabindan sana siginirim. Ugursuz Deccal'in fitnesinden sana siginirim. Hayatin ve ölümün fitnesinden sana siginirim. Kabrin fitnesinden de sana siginirim.»[109]

648 sayili hadîs-I serife ve açiklamasina bakilsin.[110]

695— îbni Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— (Annemin kiz kardesi olup, Peygamberin zevcesi bulunan) teyzem Meymune'nin evinde bir gece kaldim. Peygamber (Saltaîlahü Aleyhi ve Sellemi Valkip hacetini gördü. Sonra ellerini ve yüzünü yikadi. Sonra uyudu. Sonra kalkip su kabina (kirbaya) giderek onun bagini (su almak için) çSzdü. Sonra iki abdest arasi mutavassit bir abdest aldi, (çok çabuk veya çok yavas degil, normal bir abdest aldi.) Suyu çok harcamadi, abdesti mükemmel aldi. Sonra namaza durdu. Kendisini gözetledigimi (arketme-sinden hoslan mi yarak gernestim de kalktim. Ben de abdest aldim. Peygamber yine kalkip namaza durdu. Ben de solunda durdum. O, benim elimden tutup beni sag tarafina dolastirdi. Peygamber namazi on üç rekât olarak tamamladi. Sonra yaslanip uyudu; öyle kî, solumaya basladi. Zaten uyudugu zaman solurdu. Sonra (müezzin) Bilâl, onu namaza çagirdi. Hz. Peygamber (bu defa) namaz kildi da abdest almadi. Ettigi duada su vardi»:
«Allah'im, kalbime nur ver, kulagima nur ver, sagima nur ver, soluma nur ver, üstüme nur ver, altima nur ver, önüme nur ver, arkama nur ver ve bana büyük nur ver.»[111]

Ravilerden K ü r e y b demistir ki, yqdi sey daha ezberimde vardi, (onlari unuttum). Sonra Abbas ogullarindan bir adama rasladim da onlari bana söyledi. Söyle anlatti : Sinirime, etime, kanima, saçima ve derime nur ver. Bir de iki hasleti (iligi ve kemigi, yahut nefsi ve dili) ilâve etti.
Duanin genisletilerek ayrintili bir sekilde Ifade edilmesinde mübalâga vardir. Her aza ve cihet üzerinde durarak ayri ayri nur istemekle çok daha büyük hayir kazanilmis olur. Böylece her yönü ile beraber selâmet nuru, dünya ve âhiret nuru, en genis ve en bol sekli ile istenmis demektir.
Ibni Abbas hazretleri hâdiseyi anlatirken, Peygamber (Sallaltahü Aleyhi veSellemfm, soluyacak kadar uyuduktan sonra kalkip namaz kildigini ve bu arada abdest almadigini anlatmistir. Hatira su gelir: Yatarak uyuyan kimsenin abdestI bozulacagindan, uyaninca abdest alip, namaz kilmasi gerekir. Halbuki Hz. Peygamber böyle yapmadi, nasil olur? Peygamber'in özelliklerinden biri de uyurken kalp gözünün açik olmasidir. Buna binaen

kendisine abdestI bozacak bir seyin ariz olup olmadigini biliyordu. Ümmet Için durum böyle degildir. Yatarak veya bir yere dayanarak uyuyan kimsenin abdestI bozulmus olur.. Imama uyan bir kisi, imamin saginda; Iki kisi olursa arkasinda durur. BIr de abdest alirken fazla su harcamamak sünnettir.[112]

696— Abdullah ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sailaliahü A teyhi ve Seîlem) gece kalkarak namaz kilip da namazini bitirince, Allah'a uygun düsecek sekilde ona hamd ve sena ederdi. Sonra son sözü su olurdu:
«Allah'im, benim kalbime nur ver, benim kulagima nur ver, benim gözüme nur ver, sag tarafima nur ver, soluma da nur ver; benim önüme de nur ver, arkama da bir nur. Nurumu çogalt, nurumu çogalt, nurumu çogalt.»[113]

Bu hadîs-i serîfin ravî ve lâfizlarinda degisiklik varsa da/ bundan Önceki hadîs-i seriften bir kisim oldugu söylenebilir. Zira Kütüb-i Sitte'de bu sekilde rivayet yoktur. Zaten manâ bakimindan iki hadîs arasinda fark yoktur. Bununla beraber Peygamber (SallaîîahU Aleyhi ve Seîlem), degisik dualar ettikleri için, baska bir ibadet zamaninda edilen duadir da denilebilir.[114]

697— Abdullah ibni Abbas'dan rivayet edilmistir ki, Peygamber (Salhtlahü Aleyhi ve Sellem) gece yarisi namaza kalktigi zaman söyle dua ederdi:
«— Allah'im! Hamd sana mahsustur, sen göklerle yerin ve bunlarda bulunanlarin nurusun. Hamd sana mahsustur, sen göklerle yeri ayakta tutup idare edensin. Sen varsin, haksin. Va'din da haktir, sana kavusmak da haktir. Cennet haktir, Cehennem haktir, kiyamet haktir.
Allah'im! Sana boyun egdim, sana iman ettim, sana tevekkül ettim ve (islerim için) sana döndüm. (Düsmanlara karsi husumeti) senin burhaninla yaptim ve senin rican üzere hüküm verdim. Önceden yaptigim ve geriye biraktigim, gizli ve asikâr kildigim günahlarimi bana bagisla. Sen Rabbimsin, senden baska hiç bir ilâh yoktur. Gerçek mabud sensin.»[115]

Hz. Peygamberin bu dualarinda büyük hikmetler vardir:
1— Önce gökleri ve yeri yaratip nurlandiran ve bunlari, idare edip ayakta tutan VacIb Tealâ Hazretlerinin kudret ve azametini ikrar edip, hamd ve övgüyü ona has kilmak.
2— Cennet, Cehennem, kiyamet, Allah'a kavusma ile Allah'in emirlerinin vuku bulacagina ve bunlarin hak olduguna iman etmek ve ikrarda bulunmak.
3— Bu Ikrar ve imandan sonra Allah'in hükümlerine teslim olmak ve onlara boyun egmek.
4— Bütün bu ikrar ve ifadelerden sonra Allah'in magfiretini istemek ve onu tevhid lâfzi Ile yüceltmek. Zaten insanoglunun yaratilis hikmeti bu, dünyaya geNsinde üzerine düsen sorumluluk bu...[116]

698— (Abdullah) Ibni Ömer'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallatkhü Aleyhi ve Sellem) söyle dua ederdi:
«— Allah'im! Ben, dünya ve âhirette senden afv ve afiyet isterim. Allah'im! Ben, dinimde ve ehlimde senden afiyet isterim. Ayiplarimi ört, korkumu gider; ve önümden, arkamdan, sagimdan, solumdan, yukarimdan beni koru. Altimdan (yerin göçmesiyle) helak olmaktan da sana sigmirim.»[117]

Bundan önce, dua mahiyetinde bulunan hadîs-i serîflerdeki anlam bu hadîste de mevcut bulunmaktadir. Burada da Peygamber Efendimiz ümmetine dua seklini Ögretmek ve Allah'a kulluk vazifesini yerine getirmek üzere ondan günahlarin bagislanmasini, dünya ve âhirette afetlerden sakmdirmasini, ayiplari örtüp korkuyu gidermesini ve yere göçmek felâketinden rna-sun bulunmayi istemektedir. Ayni duada bulunmak, bizim için bir ibadettir.[118]

699— Ubeydullah Ez-Zerakt, babasi Rufaa'dan anlattigina göre, söyle demistir: Uhud savasi günü müsrikler dönüp çekilince, Peygamber söyle buyurdu:
— Düzgün durun ki, azîr ve «etil olan Rabbime ihamd edecegim.» Bunun üzerine (ashab), Peygamberin arkasinda saf saf oldular. Peygamber dua etti:
— Allah'im! Bütün hamdler sami mahsustur. Allah'im! Verdigin genisligi daraltacak hiç bir kuvvet yoktur, uzaklastirdigini yaklastiracak ve yaklastirdigini da uzaklastiracak yoktur. Senin engelledigini verecek yok, verdigini de engelliyebilecek yok. Allah'im! Bereketlerinden, rahmetinden, fazlindan ve rizkindan bize genislik ver. Allah'im! Degisini yen ve kaybohmyan tükenmez cennet nimetlerini senden isterim. Allah'im! ihtiyaç gününde senden nimet ve korku gününde emniyet isterim. Allah'im! Bize verdigin seyden (nimetlerden) ve vermediginden ötürü kötülüge (ve isyana) düsmekten sana siginirim.
Allah'im! Bize imani sevdir ve onu kalbimizde süsle. Küfrü, fiski ve isyani da bize hos gösterme, kerih göster. Bizi dogru yolda gidenlerden eyle. Allah'im! Bizi müslümanlar olarak Öldür, müslümanlar olarak dirilt ve perisanlikla fitneye düsmiyerek bizi salih kimselere kavustur. Allah'im! Senin yolundan yüz çeviren ve peygamberlerini inkâr eden kâfirleri öldür. Onlara musibet ve azabini ver.
Allah'im! Kendilerine kitap verilen (ve Islâmi kabul etmiyen) kâfirleri öldür, ey gerçek Ilâh...»
Ravi AI i (ibni Medînî) elemistir ki, ben bu hadîs-I Muhammed i b n I B e s i r 'den duydum, bunu isnad etmisti; ben bunu zaptedemiyorum.[119]

Uhud savasinda Müslümanlar zaferi kazanmis bîr halde Iken, Hz. Pey-gamber'in emrettigi hareket usulünde sebat göstermemek hatasiyle bîr anda savasin yönü degismis ve Müslümanlar çok müskül durumda kalmislardi. Hatta Peygamber in sehid düstügü haberi de yayilmisti. Cenab-i Hak bu zor durumda Müslümanlari kurtarip selâmete erdirmis ve düsmanda da savasacak hal kalmayarak geri dönmüstü. Iste bu selâmete çikis zamaninda, Peygamber Efendimiz Allah'a hamd ve sena edecek veciz ve belîg Ifadeleriyle her zaman oldugu gibi, burada da ona ibadet vazifesini yerine

getirmislerdir.
(Diger kaynaklarda bu hadîs-i serife raslanmamistir.)[120]

(292) Musibet Zamaninda Dua

700— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) musibet zamaninda söyle dua ederdi:
— Intikam almakta acele etmiyen yüce AUah'dan baska hiç bir ilâh yoktur; ancak büyük Ars'in Rabbî ve göklerle yerin Rabbi Allah vardir.[121]

Musibetten maksad büyük elem ve kederlerdir. Böyle siddetli zamanlarda bu dua mahiyetindeki tesbihin sagladigi genislik tecrübelerle sabit bulunduguna dair rivayet ve misaller vardir. Müsriklerin Medine'yi kusatmis olduklari Hendek savasinda, Peygamber Efendimizin bu duayi okuduklari rivayet edilmektedir. Sonunda siddetli soguk ve rüzgârin tesiriyle müsrikler perisan bir durumda karargâhlarini terk edip kaçmak zorunda kalmislardi.
Görünüste bu hadîs-I serifin tasidigi manâ tesbih ise de, dua anlamini da kapali olarak tasimaktadir. Çünkü yüce Allah'i ögmek ve ona tam bir imanla teslimiyet gösterip iltica etmek, onun merhametine siginmak ve ondan bîr sey istemektir. Ayrica dualara hamd ve tesbih ile baslanir, sonra dileklerde bulunulur. Bu da duanin bir baslangici olabilir.[122]

701— Rivayet edildigine göre Abdurrahman, babasi Ebû Bekre'ye demistir ki:
— Babacigim! Senden isitiyorum, her sabah söyle dua ediyorsun:
«— Allah'im, bedenime afiyet ver. Allah'im, kulagima afiyet ver. Allah'im, gözüme afiyet ver; senden baska ilâh yoktur.» Bunu sabah ve aksam üçer defa tekrarliyorsun. Yine söyle diyorsun:
«— Allah'im, küfürden ve fakirlikten sana siginirim. Allah'im, kabir azabindan sana siginirim; senden baska Hâh yoktur.» Bunu dâ aksam ve sabah vaktinde üçer defa tekrarliyorsun. Ebû Bekre:
— Evet, dedi. Yavrum! Resûlüllah (SalUUIahü Aleyhi v*Sellem)'in bu kelimeleri söyledigini duydum. Ben de onun sünneti ile amel etmegi seviyorum.
Ebû Bekre demistir ki, Resûlüllah {SattallahÛ Aleyhi ve S*üem) söyle buyurdu:
«— Kedere düsenin dualari su: Allah'im, senin rahmetini istiyorum. Beni bir lâhza nefsime terk etme ve frenim bütün halimi düzelt, senden ba^ka Ilâh yoktur!»[123]

Hadîs-i serifin son kismini teskil eden dua, bu bölümle ilgili bulunmaktadir. Keder ve musibetler aninda yapilmasi gereken duadir. Buna ihlâsla ve samimî bir kalb ile devam edilince Allah Tealâ musibeti giderir, arkasindan genislik verir.[124]

702— Ibni Abbas'in söyle dedigi isitilmistir:
— Musibet aninda Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Setlem) söyle dua ederdi:
«— intikam almakta acele etmiyen yüce Allah'dan baska hiç bir Hâli yoktur. Büyük Ars'in Rabbi olan Allah'dan baska hiç bir Hah yoktur. Kerim Ars'in Rabbi ile göklerin ve yerin Rabbi olan Allah'dan baska hiç bir ilâh yoktur. Allah'im (bu musibetin) kötülügünü gider.»[125]

Arsin lügat manâsi taht, kubbe ve çatidir. Allah'in Ars'ini tarif etmek ve keyfiyetini bilmek mümkün degildir. Allah'in Arsi dendigi zaman, onun kudret ve azametinin enginligi anlasilir. Allah'in yüceligi ifade edilmis olur Çok az bir farkla 700 sayida bu hadîs-i serif geçmistir. Kaynak ve açiklama için oraya müracaat edilsin.[126]

(293) Istihare Vaktinde Dua

703— Cabir'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Kur'an'dan sûre ögretir gibi, bize islerde istihareyi Ögretir :
«(Sizden biriniz) bir is tasarladigi zaman iki rekât namaz kilsin; sonra söyle desin: Allah'im! Senin ilminden ötürü senden hayir istiyorum ve senin kudretine dayanarak (isimde) bana güç vermeni diliyorum; ve senin büyük fazlindan senden istiyorum. Zira sen takdir edersin» ben takdir edip güç yetiremem ve sen (her seyi) bilirsin, ben bilemem. Sen bütün gaybi bilensin. Allah'im! Eger bu isin dinimde ve yasayisimda, isimin sonunda (yahut dedi ki, isimin Önünde) ve akibetinde benim için hayir oldugunu biliyorsan, onu bana takdir et. Eger bu isin dinimde ve yasayisimda, isimin sonunda (yahut dedi ki, isimin önünde) ve akibetinde kötü oldugunu biliyorsan, onu benden uzaklastir, beni de ondan uzaklastir ve hayir nerede ise bana onu takdir et; sonra beni (verdigine) razi kil. Sonra dilegi ne ise onu söyler.»[127]

IstIhare'nin manâsi, hayir istemek ve gaybi bilen Allah'a niyazda bulunarak ona ulasmaktir; yoksa gaybdan haber beklemek degildir. Istihare eden kimse, gaybi bilecegim diye bîr Inanç tasimamalidir. Allah, hakkinda hayirli olani takdir edecektir diye istiharenin bir dua vasitasi olacagina inanmalidir.
Meselâ; bir insan, satin almayi tasarladigi bir ev için istihare edip Allah'dan hayirli ise ona sahip olmayi, degilse olmamayi istese ona sahip olsa, hakkinda hayirli bulunduguna inanç beslemelidir. Sayet o eve sahip olamamtssa, yine hakkinda hayirli olduguna inanç beslemelidir. Çünkü frisan, gelecegi ve gaybi bilmedigi için, hayrin nerede oldugunu kesfedemez. Ancak Allah'dan hayirli olani ister ve Allah'in takdir eyledigine riza gösterir. Istihare'nin gerçek manasi budur.

Tabakat-i Sübkî, Cild 5, sayfa : 285 de su ifade var: Bir kimse iki rekât istihare namazini kilip, duasini yaptiktan sonra önündeki isi hemen yapmaya baslasin; mesru olan is ister nefsine ferahlik versin, ister vermesin. Çünkü kalb ferahligi olmasa bile onda hayir vardir.
Istihare farz ve vacib gibi isleri yerine getirmek için yapilmadigi gibi, haram ve mekruh olan isleri terk Içîn de yapilmaz. Hac gibi edasi genis zamana bagli farz Ibadetlerin tayininde hayirli olan vakti istemek için istihare yapilabilir. Istihare daha çok önemli olan, fayda ve zararlari büyük bilinen isler için yapilir. Daha dogrusu mubah olan bir isin yapilip yapil-mamasindaki tereddüdü gidermek için istihare yapilir ve böylece Allah -dan hayirli olan taraf Istenir. Allah rizasi için kilinan iki rekât namaz, aynen diger namazlar gibi kilinir. Istenen her sûre okunabilir. Bazi rivayet-lerde «Kâfirûn» ve «Ihlas» sûrelerini okumak tavsiyesi vardir. Böyle iki rekât namaz kildiktan sonra metindeki dua edilir ve Isin hayirli tarafi istenir. Bundan sonra hangi tarafa sahip olunursa, hayrin orada olduguna kanaat getirilir.[128]

704— Cabir ibni Abdullah'dan söyle dedigi isitilmistir:
— Resûlüllah (Saila'.lahü Aleyhi ve Selltm) pazartesi, sali ve çarsamba günü bu mescidde — Fetih Mescidi'nde — dua etti de, çarsamba günü iki namaz vakti arasinda duasi kabul olundu. Cabir dedi ki:
— Siddetli mühim bîr is basima düsmüs de bu vakti arastirip o saatte çarsamba günü iki namaz arasinda o is için Allah'a dua ettimse, ancak kabul olundugunu bilmisimdir.»[129]

Fetih mescidi, Medine'nin batisinda bir tepe üzerinde olan mescidin adidir. Buna Mescid-i Ahzab ve Mescid-I A'lâ da denir. Medine'nin müsrikler tarafindan kusatildigi Hendek Savasi sirasinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu mescidde düsmanlarin helak ve perisan olmalari için Allah'a dua etmis ve duasi kabul olunarak gece siddetli bir rüzgârin es-mesiyle çadirlar darmadagin olmus, atesleri sönmüs, toprak ve kum firtinasi üzerlerine çökmüs ve böylece perisan bir halde düsman o gece kaçarak geri dönmüstü. Anlasildigina göre, dua namaz kildiktan sonra, ikinci nam az vakti girmeden yapilmis olmasi itibariyle «istihar*» namazi ile ilgili bulunmustur. Ayrica duanin kabul edilmis olmasi da, istiharenin önemine bir isaret teskil etmektedir.
Pazartesi, sali ve çarsamba günleri bu mescide varip üç gün ögle ile ikindi vakti arasinda bu duanin yapilmis oldugu rivayeti de vardir. Bunu Imam Ahmed rivayet etmektedir.
(Bu hadîs-i serîf Kütüb-i S itte'd e yoktur. Fadlu'llah : C. II, s. 167, 168).[130]

705— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallaliahû Aleyhi ve Sellem) ile beraberdim. Bir adam dua edip, söyle dedi:
— Ey gökleri yaratan, ey Hayy ve Kayyûm olan (Allah)! Ben senden istiyorum.» Peygamber buyurdu:
Nasil dua ediyor, bitiyor musunuz? Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, bu adam Allah'a öyle bir ismi ile dua etti ki, Allah'a bununla dua edilince onu kabul eder.»[131]

Hayy ve Kayyûm isimleri, Allah'in kemal sifatlarindandir. Hayy, hayat sahibi, ölümsüz demektir. Allah'in ilim, kudret ve iradesi bu sifatin varligi Ile ezeten ve ebeden kaimdir.
Kayyûm demek, yaratiklarin rizik, is ve ecellerini tedbîr ve idare eden varlik demektir. Bu mübarek isimlere iltica ederek ihlâsla edilen dualarin makbul olacagini Hz. Pvygamber haber vermektedir.[132]

706— Abdullah ibni Amr'dan isitildigine göre demistir ki, Ebû Bekir (Radiyallahu anh) , Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e söyle söyledi:
— Bana bir dua ögret ki, onunla namazimda dua edeyim.
Peygamber buyurdu:
«— Söyle söyle: Allah'im, ben nefsime çok zulmettim; günahlari ise ancak sen bagislarsin. Yüce katindan tana magfiret buyur; çünkü sen günahlari bagishyan merhamet sahibisin.»[133]

Bu duanin, namazin hangi yerinde okunacagina dair hadîs-i serifte bir tayin yoktur. Namaz içinde dua Için en uygun yer, tesehhüd Ile secdedir. Çünkü bu yerlerde dua edilmesi emrolunmustur; ve bu yerlerde duanin makbul oldugu açiklanmistir. Bu da selâm vermezden önce namaz Içinde ve belirtilen yerlerde okunacak bir duadir. Namaz Içinde duanin mesru olduguna da bir delildir.
Duada tam bir teslimiyetle kusurlari itiraf edip Allah'in lütfunu isteme vardir. Kisa ve kesin dilekte Allah'in azabindan, Cehennem atesinden uzak kalmak ve Cennetine girmek istenmektedir.[134]

(294) Idarecinin Zulmünden Korkunca Okunacak Dualar

707— (163-s.) Abdullah ibni Mes'ud söyle demistir:
«— Sizden birinizin basinda, azametinden veya zulmünden korktugu bir idareci oldugu zaman söyle desin: Ey yedi gögün ve büyük Ars'in Rabbi olan Allah'im! Beni, falan oglu falandan ve senin yaratiklarindan olan onun taraftarlarindan koru ki, onlardan hiç biri bana eziyet etmesin, yahut asiri gidip zulmetmesin. Senin korudugun galiptir, ^enin övgün yücedir ve senden baska (ibadet edilecek) ilâh yoktur.»[135]

Sultan, devlet reisi gibi idarecilerin zulmünden ve düsmanliklarindan korunmak için Allah'a yönelip bu sekilde dua ederek korunmak mesru bir davranistir. Müslüman idarecilere karsi çikmak, isyan etmek, fesad ve anarsi çikarmak caiz degildir; fakat eziyetlerinden korunmak için Allah'a yalvarmak da bir haktir.
Bu haberi Taberönî ve Bey ha kî tahrie etmislerdir.[136]

708— (164-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Sana kahretmesinden korktugun heybetli bir sultana gittigin zaman sunu söyle: AHah, yaratiklarinin hepsinden daha üstündür, daha büyüktür. Allah, korktugum seyden daha üstündür. Falanca kulun serrinden, insan ve cinlerden olan askerlerinin, etbainin ve taraftarlarinin serrinden öyle bir Allah'a siginirim ki, ondan baska hiç bir ilâh yoktur; yedi kat gökleri ysre düsmekten o koruyup tutar; ancak izni olmakla düsebilirler... Allah'im! Beni, bunlarin serrinden koruyucu ol. Senin övgün yücedir, himayen üstündür ve sanin yücedir. Senden baska ilâh yoktur.» Uç defa söylenir.[137]

Bütün kalblerIn ve her seyin tasarrufu Cenab-i Hakk'in kudret elinde oldugundan, bir kimsenin halisane yakarisi sebebiyle zulmedecek zalimlerin kati kalplerine merhamet verir veya bazi hâdiseler Ihdasi Ile engeller çikararak o kimseyi eziyetten kurtarip selâmete ulastirir. 8u dua, zalimin huzurunda açik olarak söylenmeyip, daha önceden okunur ve üç defa tekrarlanir. Maddî sebeplere ve hukukî yollara bas vurmak suretiyle zulmün önlenmesine çalisildigi gibi, manevî bir yol olan böyle dualarla da zulüm ve eziyetlerden korunmak da mesrudur.
(Bu haberi Taberanî tahriç etmistir. Fadlu'llah : C. I, s. 174)[138]

709— (165-s.) Ibni Abbas anlatip söyle demistir:
«— Kime bir keder, bir elem veya bir musibet gelirse veya Sultandan korkarsa, sunlarla dua etsin; onun duasi kabul olunur:
— Senden baska biç bir Ilâh yoktur» sözü ile senden isterim, ey yedi göklerin Rabbi ve büyük Ars'in Rabbi. «Senden baska hiç bir ilâh yoktur» sözü ile senden isterim, ey yedi göklerin Rabbi ve kerîm olan Ars'm Rabbi. «Senden baska hiç bir ilâh yoktur» sözü ile senden isterim, ey yedi kat göklerin ve yedi kat yerlerle bunlarda bulunanlarin Rabbi! Sen her seye kadirsin.» Sonra hacetini Allah'dan iste, (muradin ne ise, onu Allah'dan dile).[139]

8u haber Için,baska bir kaynak bulunamamistir. Bundan önceki ayni bölümle ilgili haberlere bakilsin.[140]

(295) Duâ Edene Kazandirilan Mükâfat Ve Sevap

710— Ebû Saîd El-Hudrî, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)yden rivayet ederek söyle demistir:
«Hangi bir müslüman, dua eder de duasinda günah ve akrabalik baglarini kesme hali yoksa, Allah ona muhakkak üç seyden birini verir:
1— Ya duasini acele kabul eder,
2— Yü duasi için âhirette sevap hazirlar,
3— Yâ da duasi kadar ondan kötülük kaldirir.» Ravi, o halde insan çok dua eder (vs çok seyler kazanir) dedi. Peygamber: »Allah'in icabeti ve vermesi daha çoktur.» buyurdu.[141]

Dualarin kabul edilmesi hakkinda âlimlerin su görüsü var:
Bazan insana, dua ettigi ve istedigi seyin ayni verilir ve bazan da istedigine karsilik olmak üzere baska bir sey verilir. 1 b n u ' 1 - Ce vzî diyor kI, mü'mInin duasi geri çevrilmez; ancak icabetin geciktirilmesi onun hakkinda daha hayirli olur yahut duasina karsilik ona baska bir sey verilir de dünya veya âhireti için daha uygun olur. Bazen de insan az bir sey ister, fakat ona daha güzeli ve iyisi verilir. Bu durumda kul der ki, istedigim bana verilmedi. Halbuki gerçegi anlamamistir.
Kula münasip olan, Rabbinden istemek ve dilemektir; çünkü dua Ile Allah'a ibadet etmis olur, acziyetîni itiraf ederek ona tevekkül eder. Duadan önce de kulluk vazifelerini yerine getirmek ve üzerine düsen tesebbüs ve gayretleri harcamak sarttir.[142]

711— Ebû Hüreyre, Peygamber (SatLallahü AUyhl ve SeUem)'den rivayet ederek söyle demistir:
— Hangi bir mümin yüzünü Allah'a kaldirip bir dilekte bulunursa, muhakkak onu ona verir: Ya dünyada diledigini ona verir, ya âhirette dilegine karsilik ona sevap hazirlar; acele etmemesi sarti ile.»
Ashab sordular:
— Ey Allah'in peygamberi, acele etmesi nedir? Peygamber söyle buyurdu:
— Der ki, dua ettim, dua ettim; fakat duamin kabul edildigini görmedim.»[143]

Bundon önceki hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[144]

(296) Duanin Fazileti

712— Ebu Hureyre, Peygamber rivayet ederek söyle demistir:
— Allah katinda duadan daha iyi bir sey yoktur.[145]

Duanin gerçek manasi, kulun ihtiyaç ve acziyetini yaratinina izhar edip, onun kudretine iltica etmesi demektir ki, kul burada tezellül ve ubudiyetine beyan eder.Bu davranis Allahin bve peygamberinin emirleriene uymayi niyet ederse, bbu Allah katinda en faziletli bir söz olur.Zaten hadis-i serif te en iyi olacak gösterilen dua, söz ve ifade ile edilen ibadetler araisnda üstünlük mura dedildigi seklinde açiklama yapilmaktadir.Bedenen ve malen yapilan disinda kalir.Bununla beraber niyetler esastir ve bu easa göre ameller fazilet ve mükafat kazanir.[146]

713— Ebu Hureyre, Peygamber'den rivayet ederek, söyle demistir:
—Ibadetlerin en serflisi duadir.[147]

Bundan önceki hadis-i serife ve açiklamasina bakilsin.Bu hadis için baska kaynak bulunamamistir.[148]

714— Numan ibni Besîr, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sdtem/den rivayet ederek söyle demistir:
— Gerçekten dua ibadettir.» Sonra su âyeti okudu: — Bana dua ediniz, duanizi kabul edeyim. ~ (Mümin Sûresi, âyeti 60)[149]

Dua hakkinda genis bilgi için 604 ve 712 sayili hadîs-i seriflerin açiklamalarina müracaat edilsin.[150]

715— Hazreti Âise (Radiyalîahü anfoaj'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (SalIallaha Aleyhi ve sellem) 'e soruldu:
— ibadetlerin hangisi daha faziletlidir? Söyle buyurdu: «— Insanin kendi nefsi için ettigi duadir.»[151]

Önce her sahis kendi sorumlulugu ile bas basadir; ve Allah'a karsi vazifelerini yerine getirmekte nefsi muhatab olur. Kendi halini düzeltmeyen ve salih duruma geçmeyen kimsenin baskasina dua etmesi, baskasinin iyiligine kosmasi onu sorumluluktan kurtaramaz ve örnek bir kimse olamayacagi için de baskasina tesirli olamaz. Bunun için önce kendisi için dua edip de halini düzeltrnssi daha faziletlidir.
(Bu hadîs-i serif Kütüb-I Sitte'de yoktur. Bunu Hâkim tahrIç edip sahih göstermistir)[152]

716— MaTal ibni Yesar'm söyle anlattigi isitilmistir:
— Ebû Bekiri's-Siddîk (Radiyallahu anh) Üe Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSellem)'e gittim. Peygamber buyurdu:
«— Yâ Ebû Bekir, sirk (riya) sizde karincanin deprenisinden daha saklidir.» Ebû Bekir dedi ki:
— Sirk, Allah ile baska bir ilâh taniyanin hali degil midir? Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu:
«— Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, gerçekten sirk, karincanin deprenisinden daha gizlidir. Sana bir sey göstereyim mi ki, onu söyledigin zaman, sirkin azmi ve çogunu senden gidersin.»
«De ki: "Allah'im, bildigim halde sana sirk kosmaktan sana siginirim ve bilmedigim seyden de, senden magfiret dilerim."»[153]

Metinde geçen «Sirk» kelimesi, burada riya, gösteris ve kendini begenme gibi manalari tastyor. Bu nahos hallerden kurtulmak ancak kendi nefislerini bilip taniyanlara müyesser olur. Kendi nefsini gerçekten bilen, bütün övgülerin Allah'a mahsus oldugunu anlar, riya ve kibirden kurtulur. Sahip bulundugu fazilet, kemal, cemal ve malin Allah'in bir ifcsani ve emaneti oldugunu idrak eder. Bu idrak onu tevazu ile harekete, kibir ve gösteristen kaçinmaya götürür, insanin türlü sartlar altinda ahvali daima degismeye mütemayil oldugu için, bazi hallerde kendini kontrol edemez. Ancak Allah Tealfi'nin korumasi sayesinde, gösteris ve kendini begenme hollerinden kurtulabilir. Onun için Hz. Peygamberin ögretmis olduklari bu duayi her sabah ve her aksam okumakla Allah'in yardimi kazanilmis ve gizli sirkten korunulmus olur. Bîr rivayette de bu duayi üç defa tekrarlamalidir.
(Bu hadîs-i serif Kütüb-i Sitte'de yoktur. Fadlu'llah C II, s. 179-180)[154]

(217) Rüzgar Zamaninda Dua

717— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, siddetli rüzgâr estigi zaman Peygamber (Salkittahü Aleyhi veSellem) söyle dua ederdi:
«— Allah'im! Rüzgârla gönderilen hayri senden isterim ve rüzgârla gönderilen kötülükten sana siginirim.»[155]

Insanlarin yararina ofan seylerde de bir ölçü vardir. Bu ölçü ve nispet tasirilinca faydali seylerin zarari olur. Helâl ve pâk olan gida maddeleri, muayyen bir ölçüde yenirse yararli olur; aksine tika-basa yenirlerse zarar verirler. Yagmur ve rüzgârlar da böyledir. Siddetli rüzgârlar ve yagmurlar felâket getirir; fakat mutedil olanlar bereket ve canlilik verir.
Bütün kâinat içerisinde cereyan eden hâdiselerin yaraticisi ve idare edicisi Allah Tealâ oldugundan, rüzgârin da zararindan korunmak için Allah'a siginmak ve ondan hayir istemek kullara düsen bir vazifedir.
(Bu hadîs-i serif Kütüb-i Sitte'de yoktur.)[156]

718— Seleme Hazretlerinden rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Siddetli rüzgâr oldugu zaman Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltemi söyle buyururdu:
— Allah'im, tohumlayici olsun, kisir olmasin.»[157]

Rüzgâr hakkinda Peygamber Efendimizin bundan on dört asir önce kullanmis olduklari bu ifadede büyük bir hikmet ve mucize vardir. Daha nebatat (botanik) çalismalari ortada yokken, rüzgârlarin bitki ve meyveleri döllemedeki büyük tesirini açiklamalari, ancak bugün anlasilabilen bir mucizeleridir. Döllemede mahsûl ve bereket oldugundan, rüzgâr için bunu Allah'dan istemisler ve kisir, ürünsüz birakacak esintiyi istememislerdir. Bununla beraber pozitif ve negatif olan bulutlarin birlesmesini, erkek-disi birlesmesi kabul ederek bundan yagmur bereketinin dogdugunu ifade eden âlimler vardir. Gerçek sudur ki, hadis-i serifin manasi böyle dar bir anlayisa bagli kalmayip her çesit tohumlama ve asilama hallerini içine

alir. Nimet ve bereket istemek, kötülükten korunmak dinimizin emirlerinden oldugu için, rüzgârlar hakkinda bu istekte bulunmayi Peygamber'imiz bize ögretiyor ve diger mucizeleri arasinda bunu da bir mucize olarak anliyoruz.
(Bu hadîsi Taberânî, ibni Hibban ve Nevevi tahriç etmislerdir. Fadlu'l-lah : C ll{ s. 182, dip not.)[158]

(298) Rüzgara Sövmeyiniz

719— (166-s.) Ubeyy'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Rüzgâra sövmeyiniz. Ondan hoslanmadigina bir sey gördügünüz zaman söyle deyiniz : Allah'imiz, biz, senden bu rüzgârin hayrini, onda olanin hayrini ve onunla gönderilen seyin hayrini istiyoruz. Bu rüzgârin serrinden, onda olanin serrinden ve onunla gönderilen seyin serrinden de sana siginiriz.»[159]

717 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin. Rüzgârlar Allah'in emri üzere hareket ettikleri için memurdurlar. Böyle hâdiselere sövmek ve lanet okumak yarasmaz. Lanete hak kazanmadiklari için, lanet ve kötü söz, sahibine döner; yani sözü söyleyene ait olur.
Ashabdan Ubeyy ibni Kâb hakkinda Hz, Ömer (Radiyailahu enh), «Müslümanlarin efendisi» buyurmus olup, hal tercemesi C I, 476 sayili hadîsin açiklamasinda geçmisti. Bilgi için oraya müracaat edilsin.[160]

720— Ebû Hüreyre demistir ki, Resülülîah (SaItallaHü Aleyhi ve Seltemt söyle buyurdu:
«— Rüzgâr, Allah'in ihsanin dan dir; hem rahmetle, hem de gelir. O halde ona sövmeyiniz; fakat Allah'dan onun hayrini isteyiniz ve onun serrinden Allah'a sigininiz.»[161]

Bu hadîs-I serîf, bundan önceki haberin degisik bir ifadesi olup, ayni manayi teyîd etmektedir.[162]

(299) Yildirimlar Aninda Dua

721— Salim, babasi Abdullah'dan isittigine göre, demistir ki, Peygamber (Saîîallahü AleyhiveSeîlem), simsekleri ve gök gürültüsünü isittigi zaman söyle buyururdu:
— Allah'im, bizi simseginle Öldürme, bizi azabinla helak etme ve bundan önce bize afiyet ver.»[163]

Bir firtina ve kasirganin, bir yagmur ve sel tufaninin baslangici, gök gürültüsü ve simsek çakmalarla alâmetlendiginden bunun büyük habercisi olan simsek ve gök gürültüleri aninda Peygamberimiz böyle dua etmeyi bize ögretmis oluyor. Bu korkunç ve dehset anlarinda, insani Allah'dan baska kim kurtarabilir? Her iste oldugu gibi, dehset ve felâket anlarinda yine Allah'a yönelip, ona dua etmek kulun vazifesidir.[164]

722— (167-s.) Ibni Abbâs, gök gürültüsünü isittigi zaman söyle derdi:
— Gök gürültüsü ile tesbih edilen Allah ne yücedir!.. Ibni Abbâs demistir ki:
— Çoban koyunlarini çagirdigi gibi, melek olan gök gürültüsü de yagmuru öyle çagirir.[165]

(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.)[166]

723— (168-s.) Rivayet edilmistir ki, Abdullah ibni Zübeyr gök gürültüsünü isittigi zaman, sözünü birakip söyle derdi:
«— o yüce Allah'i tesbih ederim ki, [gök gürültüsü ona hamd üe tesbih eder, melekler de ondan korkarak...] (Ra'd sûresi, âyet: 13) Sonra söyle derdi: Gerçekten bu gök gürültüsü, yeryüzündekilere siddetli bir korkutmadir.»[167]

Bugünkü fen ispat ediyor ki, bütün kâinat zerresiyle beraber hareket halindedir. Bu hareketlerin bir kismi akil ve irade tesiriyle meydana gelmekte, bir kismi da duygu ve iradenin disinda cereyan etmektedir. Hareket etmekte olan canli ve cansiz varliklar, kendilerine hâkim bir kuvvetin sevk ve idaresine bagli olarak devirlerini tamamlarlar. Bu ilâhî kudretin tasarrufu altinda bulunup teslimiyetten baska imkâna sahip olmayan varliklarin hareketleri hal lisani ile Allah'i tesbihtir, onu yüceltmedir ve onun sonsuz kudretini Ispat eden büyük delildir. Zaten âyet-i kerîmede söyle buyuruluyor:
«Hiç bir sey yoktur kî, Allah'i hamd ile tesbih etmesin.» (Isra sûresi, âyet: 44).
Simsekler, yildirimlar, gök gürültüleri hep bu umumî hükmün içine girmis olduklarindan Allah'i yüceltmek ve onun yüce kudretiyle varligini ispat etmektedirler. Hem bu vazifeyi fasilasiz büyük bir intizamla devam ettirmektedirler. Ancak canlilar iradeleriyle bu tesbihleri yaptiklari zaman, karsiliginda mükâfat kazanirlor, Inkârlari halinde de azab çekerler. Irade disi tesbihler, dogrudan dogruya Allah'in kudretiyle meydana gelip, kulun bunlar üzerinde bir kesbi bulunmadigindan insanlara fayda saglamazlar. Allah'a boyun egen zelil birer mahluk olduklarini izhar ederler. Düsünen ve arastiran aki! sahipleri için, bu âlemde Allah'in azamet ve kudretine, onun üstün varligina delâlet eden sayisiz alâmetler vardir.
(Bu haberi Imam Malik tahriç etmistir: Fadlu'llah : C. II, s. 186).[168]

(301) Allah’tan Afiyet Isteyen Kimse

724— Peygamber (Saîîaîlahü Aleyhi ve Sellemj'in vefatindan sonra, Ebû Bekiri's-Siddîk'dan isitildigine göre demistir ki, Peygamber (Sailallahii Aleyhi ve SeUeth). Medine'ye hicretin birinci yilinda, bu bulundugum yerde kalkip söyle buyurdu:
«— Dogruluktan ayrilmayiniz; çünkü dogruluk iyilikle beraberdir, ikisi de cennetliktir. Yalandan sakininiz; çünkü yalan kötülükle beraberdir. Bunlarin ikisi de cehennemliktir. AUah'dan afiyet isteyiniz; çünkü gerçek imandan sonra, afiyetten daha hayirli bir sey verilmemistir. Birbirinize darginlik etmeyiniz, birbirinize arka çevirmeyiniz, birbirinizi kiskanmayiniz, birbirinize kin beslemeyiniz; ey Allah'in kullan, kardesler olunuz.[169]

Afiyet, Allah Tecilâ mn kul üzerinden her türlü sikinti ve belâyi kaldirmasina denir. Bunun içindir ki, Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) : «Hiç kimse, sahih imandan sonra afiyetten daha hayirli bir seye sahip olmamistir.» buyurmustur.
Afiyetin böyle büyük nimet olusundan dolayi Peygamber Efendimiz, dünya selâmeti Için afiyeti istemeyi insanlara emretmistir. Tirmizî'nin rivayetinde böyledir. Yine afiyet, baskasina eziyet etmemek ve baskasinin eziyetinden de korunmus olmak seklinde tefsir edilmektedir.[170]

725— Muaz'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallalle&Ü Aleyhi ve Sellem) söyle dua eden bir adama tesadüf etti:
— Allah'im, senden nimetin tamamini isterim. Peygamber sordu :
«— Nimetin tamami nedir, bilir misin?» Sonra :
«— Nimetin tamami cennete girmektir; ve cehennemden kurtulmaktir.» buyurdu. Sonra : Allah'im senden sabir isterim, diyen bir adama rasgeldi. Peygamber ona:
«— Sen Ralibinden belâ istedin; ondan afiyet iste!» buyurdu. Bir de bir adama ugradi ki:
— Ey Celâl ve ikram sahibi Allah'im! diyordu. Ona da «iste!» buyurdu.[171]

Sabir, mihnetlere karsi olur. Mihnetlerse çesitli musibetlerdir. Bunlara tahammül zordur ve çok kere de insani isyana sevkeder. Bunun için dünya ve âhIrette Allah dan afiyet ihsan buyurmasini dilemek en selâmeti i yoldur. Allah Tealâ Hazretlerine yüce sifatlarindan olan Celâl ve Ikram kelimeleriyle hitap ederek dua eden kimseye, Peygamber (Saltatlahü Aleyhi ve Seliem): «Iste» buyurmuslar; çünkü uygun bir ifade ile duaya baslanmistir, iste, senin duan makbuldür, demektir.[172]
726— Abbas ibni Abdulmuttalip anlatmistir:
— Dedim ki, ey Allah'in resulü! Bana bir sey ögret ki, onunla Al-lah'daii dileyeyim. Peygamber söyle buyurdu:
«— Ya Abbas, Attah'dan afiyet iste.» Sonra az bekleyip arkasindan geldim de dedim ki, bana bir sey ögret ki, onunla Allah'dan isteyeyim, ey Allah'in Resulü! Bunun üzerine söyle buyurdu:
— Ey Abbas, ey Allah'in resulünün amcasi! Allah'dan dünyada ve âhirette afiyet iste.»[173]

Bu hadîs-i serîf de «afiyetin» ne kadar büyük bîr manâ tasidigini, afiyetin dünya ve âhiret için en büyük bir saadet oldugunu, diger hadîslere uygun olarak teyid, etmektedir.
Hozreti Abbas kimdir?:
Peygamber (Satlaltohü Alevhive 5effemPn amcasi olup, Abdulmuttalib'in ogludur. Künyesi E b u ' I - Fa d I dir. Hz. Peygamber'den iki yil önce dogmustu. Annesinin adi Nesle veya Nüseyle'dir. Nesle'nIn oglu Abbas, çocukken kaybolmustu. Annesi, eger çocugumu bulursam Kabe'ye örtü yapip giydirecegim diye adakta bulunmus ve çocugunu bulunca da Kabe'ye ipekten örtü yapmisti. Kabe'ye Ilk örtü, bu hanimin adagi Ite baslamistir.
CahItiyet devrinde Abbas, Kureys kabilesinin ulusu olup, Kabe'nin onanmi Ile su isleri onun elindeydi. Bedir Savasina müsriklerin zoru ile katilmis ve savasta esir düsmüstü.
Savas esnasinda Abbas ile kim karsilasirsa, onu öldürmesin; çünkü o istemiyerek savasa itilmistir.»
Diye Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seiiem) buyurmus oldugundan zorla savasa götürüldügü anlasilmaktadir.
Amcalar arasinda Ebû Talip'den sonra Hz. Peygambere en ziyade yardimci olan Abbas oimustu. Bedir Savasinda esir düsünce, fidye vererek hem kendini, hem de kardesi Ebû TalIb'in çocuklarini kurtarmis ve bu olaydan az bir müddet sonra da Islâm'i kabul etmisti. BIr rivayete göre de, çok daha önce Islâm'a girmis, fakat halini gizleyerek Mekke haberlerini Peygambere ulastirmak görevini üzerine almisti. Medine'ye en son hicret edenlerden olup, arkasindan da Mekke fethedilmisti. Mekke fethinde ve Huneyn savasinda bulunmustur.
Gayet iyilik sever, cömert ve akrabayi gözetir yüksek ahlâk sahibi bir zat idf. Yine rivayet ediliyor kI, Hz. Ömer ile Hz. Osman hayvan üzerinde bulunurlarken Abbas Hazretlerine tesadüf ettikleri zaman, hemen hayvandan inerler ve önlerinden geçinceye kadar beklerlerdi. Pey-gamber'in-amcasidir diye ona böyle hürmet ederlerdi. Ayrica Hz. Ömer kuraklik oldugu zaman, yagmur duasinda Hz. Abbas'i beraberinde bulundurur ve ona dua ettirirdi. Hz. Abbas uzun boylu, beyaz tenli bîr zat olup, kizlarindan baska on erkek çocugu vardi. Bunlarin içinde Abdullah (Abdullah ibni Abbas} ilim ve fazilette temayüz etmis, bilhassa tefsirde öncülük etmistir. Soyundan halifeler yetismistir.
Hicretin 32. yilinda Medine'de 88 yasinda oldugu halde vefat etmis ve namazini Hz. Osman kilmis; sonra Baki* mezarligina gömülmüstür. Allah hepsinden razi otsun.[174]

(302) Bela Istemenin Hos Görülmedigi

727— Enes'den rivayet edildigine göre, bir adam, Peygamber 'in yaninda dedi ki:
— Allah'im, bana mai vermedin Ki, oriaan sadaka vereyim. Bana bir belâ ver de onda ecir olsun. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
— SübhanelIBh, buna gücün yetmez. Deseydin ya: Allah'im, bize dünyada hasene ver, âhirette de hasene ver ve bizi Cehennem azabindan [175]

koru.»

AfIyet ve selâmet gibi güzel nimetler varken, bunlarin Ötesinde belâ ve musibet istemek dogru olmadigina bu hadîs-i serif açik bir delildir. Onun için hem dünyada, hem de âhirette güzel ve iyi seyleri istemek gerekir. Dünyada hasene : Halis bir iman ile ihtiyaç görmeksizin sihhat üzere yasamak ve vazifeleri en güzel bir sekilde basarmaktir.
Âhirette hasene : Allah in rahmetine nail olarak Cenneti kazanmaktir. Bunlar disinda musibet aramak, fesad ve bozuklugu, düzensizligi ve huzursuzlugu doguracagindan, uygun bir davranis olamaz.
(Bu hadîs, Kütüb-i Sitte'de yoktur. Fodlu'llah : C II, s. 190).[176]

728— Enes'den rivayet edildigine göre, Peygamber (SallaIlahü Aleyhi ve Sellem) hastaliktan biçare düsen bir adamin yanina vardi. Sanki adam, tüyleri yolunmus bir kus yavrusuydu. Peygamber buyurdu:
«— Allah'dan bir sey dua et, yahut ondan iste.» Adam söyle demege basladi: Allah'im, bana âhirette edecegin azabi, dünyada bana hemen ver.
Peygamber buyurdu:
«— Sübhanellah, buna gücün yetmez —yahut gücünüz yetmez—. Allah'im, bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi Cehennem azabindan koru, diyeydin ya...» Adam bu duayi etti ve Allah (Autve Celk) de ona sifa verdi.[177]

Azab ve musibet istemenin dogru olmadigini, bu hadîsi serif de teyit etmekte olup, AllaR'dan hem dünyada iyilik, hem de âh i re tt e iyilik istemeyi bize ögüflüyor.[178]

(303) Bela Siddetinden Allah'a Siginmak

729— (169-s.) Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, insan söyle dua etmelidir:
— Allah'im, siddetli belâdan sana siginirim. Sonra susmalidir. Bu sözü söyledigi zaman desin ki, ancak kendisinde yüksek derece olan belâ müstesnadir, (ondan Allah'a siginmak yoktur).[179]

Manevî mükâfati yüksek olacak ve insana âhirette yüksek derece saglayacak belâ ve musibetler, netice itibariyle saadet getirdiginden bu gibi belâlardan Allah'a siginmaya lüzum yoktur. Bu istisnaî bir hal oldugundan umumî kaideye aykiri düsmez. Böylece, daha önce gecen hadîslerle de manâ bakimindan bir aykirilik ifade etmez.
(Bu haber için baska bîr kaynak bulunamamistir.).[180]

730— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Scülailahu Aleyhi ve Seilem) «Siddetli 'belâdan, günaha düsmekten, düsmanlarin sevinmesinden ve kötü akibetten Allah'a siginirdi.»[181]

Bu hadîs-i serif, 441 ve 669 sayilarda geçmistir. Bilgi için onlara müracaat edilsin.[182]

(304) Adamin Sözünü Ayiplayarak Hikâye Etmek

731— Ebû Nevfel'den rivayet edildigine göre,babasi Ebû Akreb Peygamber (SoltallaHti Aleyhi ve Sellcm) 'e oruçtan sordu. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
— Her aydan bir gün oruç tut.» Ben dedim ki:
— Anam-babam sana feda olsun; bana ilâve et. Peygamber:
«— Bana ilâve et, bana ilâve et! Her aydan iki gün oruç tut.» dedi. Ben dedim ki:
— Anam - babam sana feda olsun; bana ilâve et, çünkü ben, kendimi kuvvetli buluyorum. Bunun üzerine Peygamber buyurdu:
«— Ben kendimi kuvvetli buluyorum, ben kendimi kuvvetli buluyorum!» Sonra sükût etti. Ben de zannettim ki, artik bana ilâve etmiye-cek. Sonra söyle buyurdu:
«— Her aydan üç gün oruç tut.»[183]

Aslen Mekke'I i olup, sonra Basra'ya yerlesen Ebû Akreb, ashabi kIramdandir. Her aydan bir gön oruç tutmayi azimsadigindan, bu davranisini Hz. Peygamber hos görmeyerek âdeta onu ayiplar mahiyette, söyledigi sözü tekrarlamisti. Çünkü bir sorunun cevabi alindigi zaman, ayni sey üzerinde iki veya üç defa durmak edebe münasib düsmez. Hz. Peygamber, Ebû Akreb'in hem istegini yerine getirdiler, hem de ona tariz yolu ile ihtarda bulunmus oldular.
Her aydan üç gönü oruç tutmak böylece sünnet olan bir ibadettir. Bu Ibadet her ayin onüç, ondört ve onbesIncî günlerini oruç tutmakla yerine getirilir. Ayin basindan, sonundan ve ortasindan birer gün tutarak da eda edilir. Oruçlarda kamerî aylara itibar edilir ve haram günlerde oruç tutulmaz. Ramazan bayram günü, sevval ayinin birinci günü oldugu halde, bugün oruç tutu I mayi p ertesi gün tutulur. Sünnet olarak tutulan oruçlarin fazileti büyüktür. Sevval ayindan alti gün oruç tutmak ayrica bir sünnet olup, bunun faziletine dair hadîsler vardir.[184]

(305) Bir Bölüm

732— Cabir ibni Abduüah'dan rivayet edildigine göre demistir ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'te beraberdik de» pis koku saçan bir rüzgâr yükseldi. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:

«— Bu nedir, biliyor musunuz? Bu, müminleri giybet edenlerin rüzgâridir, (kokusudur).»[185]

Giybet, bir Müslumani, arkasinda hoslanmayacagi söz ve hareketleriyle ayiplamaktir. Giybet haram oldugundan çirkin bir istir. Su âyet-i kerîme bu çirkinligi açik olarak ifade etmektedir:

«... Müslümanlarin ayip ve kusurlarini arastirmayin. Bir kisminiz, bir kisminizi (arkasinda hoslanmyacagi sözle) çekistirmesin. Hiç sizden biriniz, ölü kardesinin etini yemek ister mi? (Bunun gibi çirkin olan giybete nasil razi olursunuz!). Bundan tiksindiniz, (degil mi?) O halde (giybet etmekten) Allah'dan korkun. Muhakkak ki Allah, tevbeîeri kabul eden merhamet sahibidir.»

Giybete dair, Kessafu Istilâhati'l-Funün adli eserde özetle su bilgi mevcuttur :

«Giybet, Müslüman kardesini, onda olan bir vasifla, hoslanmayacagi sekilde kötülemektir. Eger onda olmayan bir vasifla kötülenirse, bu giybet degil, iftiradir, bühtandir. Diger bir tarif de söyle :

Söyledigin söz veya isledigin hareket kardesine ulasmis olmasi halinde onun hosuna gitmeyecekse bu giybettir,- ister bedenindeki bir noksanligi anmis ol, ister giyinisinde, ister ahlâkinda, ister Isinde veya sözünde, ister din veya dünya islerinde bir kusuru anmis ol, hüküm degismez. Bunlarin her çesidi giybete girer.

Bir mü'mini giybet yalniz sözle olmaz. Hareket ve Isaretlerle, tarizlerle de olur. Edilen bir giybeti dogrulamak ve ona riza göstermek de bir giybettir. Giybeti dinleyen kimse, dili ile onu inkâr etmeli veya buna gücü yetmiyorsa kalbi Ile riza göstermemelidir. Yoksa giybet günahindan kurtulamaz. Sözü kesmeye gücü yeter de bunu yapmaz, yahut kalkip meclisten ayrilabilirken meclisi terk etmezse üzerine günah lâzim gelir. Dili ile giybeti susturmaya çalisir da, kalbi giybetten hoslanir ve isterse yine gü-nahdan kurtulamaz; ve bu nifak sayilir.

Bir kasaba veya sehir halkini, sahis belirtmeksizin ayiplamak giybet degildir. Giybette asil olan baskasina zarar vermek ve onun kötü durumuna sevinip de, ondan hoslanmaktir. Esef duyarak söylenen giybet olmaz.

Açik olarak haram Isleyen ve bunda beis görmeyen fasiklarin giybeti de giybet degildir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi v# Sellem) söyle buyurmustur :

«Kim yüzünden haya Örtüsünü kaldirirsa, onun giybeti yoktur.»

YIne söyle buyurmustur:

«Facir (günahkâr) kimseyi, onda olan hallerle an ki, insanlar ondan sakinmis olsunlar. Günahi gizli olanin aybim açiklamayin; bu giybet olur.»

Tanitmak için söylenenler de giybet sayilmaz.

Giybet günahindan kurtulmak için, pisman olmak ve tevbe etmek, Allah dan magfiret dilemek gerekir. Giybet edilen adamla karsilasma mümkün Ise, onunla helâllasilir. Ölüm ve uzak düsme gibi sebeplerle helâlla-silamayanlarin vereseleri ile helâllasmak gerekmez,- Allah'dan magfiret dilenilir.

(Kessaf-Ü Istiiahati'l-Funûn, C II, s. 1090-1091)

Seyh Alâeddin Abidîn giybet hakkinda su bilgiyi vermektedir :

Ister ölü olsun, ister hayatta bulunsun bîr Müslümani veya bir Zimmî'yi giybet haramdir.

Giybet; bunlardan birini, kendisinde olan bir hasletle — hosuna gitmeyecek sekilde— arkasinda ayiplamaktir. Eger arkasinda söylenenler, onda yoksa, buna bühtan denir ki, bu daha büyük bir günahtir.

Giybet dil Ile oldugu gibi, göz kirpmakla, el isareti ile, yazi yazmakla, hareket etmek suretiyle, tarizle de olur. Böylece muayyen bir sahsi ayiplama kasdi anlasilan hareketlerin hepsi giybet sayilir. Bir kimsenin yürüyüs ve konusma taklitlerini yapmak ve onu ayiplar sekilde hikâye etmek yine giybete girer.

Giybet bazan da küfür olur: Giybet etmekte olan bir adama, giybet etme denir de, o : Bu giybet degildir; çünkü ben dogru söylüyorum, cevabinda bulunmasi gibi...

Giybet bazan nifak olur: Ismini vermedigi bir kimseyi, onu taniyan yaninda giybet edip, kendini iyi durumda görmek gibi...

Giybet bazan günah (masiyet) olur : Günah oldugunu bildigi halde muayyen bir sahsi giybet etmek gibi...

Giybet bazan mubah olur: Fiski zahir olani veya bid'at sahibini giybet etmek gibi...

Bir fasikin kötülügünden insanlari korumak ve sakindirmak Için onu giybet etmenin sevabi vardir. Çünkü bu, fenaliktan alikomadir; günahi yoktur.

Bir de, bir köy halkini, muayyen bir kimseyi kasdetmeyerek ayiplamak giybet degildir. Çünkü bu sözle murad edilen bütün insanlar degil, bir kisim sahislardir. Bunlar ise bilinmiyor,- bilinmeyenin giybeti mubahtir.

Nikâh, ortaklik, yolculuk ve idarecilik gibi isler için yapilan danismalarda ve mesverelerdeki aleyhte sözler giybet olmaz. Bu gibi hallerde ögüt kabilinden bilinen gerçekler söylenir ve ikazlarda bulunulur. Tanitma imkâni bulunamayan kimseleri, lâkablanyle söyleyip tanitmak yine caizdir.

Giybet etmek bazan da vacip olur: Hadîs-i serîf uydurmacilarini, bozuk itikatli ve maksatli yazarlari tanitmak, hilekâr ve aldatici saticilardan sakindirmak için giybet edilmesi gibi...

Bir kimsenin ettigi giybet, giybet edilene ulasmamis olursa, o kimseye pisman olmak, tevbe ve istigfar etmek kâfi gelir. Eger ulasmis olursa, ondan üstelik afv ve helâllik dilemek icab eder. Giybet olarak söylenen sözü açiklamak eger fitneye sebep olacaksa, bu açiklanmaz. Ancak Allah'a istigfar edilir, dua edilir ve yapilan hareketten pismanlik duyulur. Nitekim giybet edilenin ölmesiyle vereseden helâllik almak gerekmez; tevbe, istigfar ve nedamet icab eder.

Giybeti dinleyen kimse, giybet günahindan kurtulmaz; ancak dili ile engelleyen, kabullenmeyen ve eger karsi taraftan korkuyorsa, kalbi ile riza göstermeyen bu günaha istirak etmis sayilmaz.

Bir de giybet meclisinden kalkip gitmeyen veya sözü kesip baska mev-zuya geçmek kudretinde oldugu halde bunu yapmayan kimse de giybet günahi almis olur. Hadîs-i serifte varid olmustur ki :

«Dinleyici, giybet edenlerden biridir.»

Ve yine :

«Kim kardesinin giyabinda onun irami (seref ve namusunu) korursa, Allah üzerine o kimseyi atesten korumak hak olur.»
Diye varid olmustur. (El-Hediyyetü'l-Alâiyye : s. 256-258, 1963 bsk.)
Giybet etmek ve arkadan çekistirmek, manevî havayi bozan, fitne ve fesad doguran bir hal olup, cemiyetin huzur ve rahatini bozdugundan pis kokulu rüzgâra benzetilmistir. Nahos rayihalar da insanlara rahatsizlik ve sikinti verir, huzuru kaçirir. Onun için maddî ve manevî rahatsizliklari doguran islerden kaçinmak, huzur ve selâmete yardimci olmak, kullar üzerine yüklenmis bir vazifedir. Bu vazifeleri yerine getirenler kurtulur, getirmeyenler de azabi çekerler.
(Bu hadîs-i serif Kütüb-i Sitte'de yoktur. Bunu Imam Ahmed tahriç etmistir. Fadtu'llah : C. M, s. 194-196).[186]

733— Cabir'den rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemjin zamaninda pis kokulu bir rüzgâr esti. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle m) söyle buyurdu:
«— Münafiklardan bir kisim insanlar, müslümanlardan bir kisim insanlari giybet ettiler de, bu rüzgâr onun için gönderildi.»[187]

Bundan önceki hadîs-i serife bakilsin. Bunu da Imam Ahmed ve Ebû Avane tahriç etmistir. Fadlu'Hah : C II, s. 197.[188]

734— (170-s.) Ibnü Ommi Abd'in (Abdullah b. Mesud) söyle dedigi isitilmistir:
«— Kimin yaninda bir mümin giybet edilir de ona yardim ederse, (giybeti kaldirirsa), Allah o kimseye dünyada ve âhirette hayir mükâfati verir. Kimin de yaninda bir mümin giybet edilir de, ona (giybet edilene) yardim etmezse, bu hareketinden dolayi Allah o kimseye dünya ve âhirette kötülük cezasi verir. Hiç kimse, bir mümini giybet etmekten daha fena bir lokma yutmus olamaz. Eger müminin arkasmda bildigi bir gerçegi söylerse, o mümini giybet etmis olur. Eger bilmiyerekten söylerse, mümine bühtan (iftira) etmis olur.»[189]

732 sayili hadîs-i serîf açiklamasina müracaat edilsin.[190]

(306) Giybet Ve Allah Teâla'nin: -Bir Kisminiz, Bir Kisminizi Giybet Etmesin» Sözü

735— Cabir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SelIemfle beraberdik. Sonra sahipleri azap edilmekte olan iki kabir (mezar) basina gelip söyle dedi:
«— Bunlar büyük ve mesakkatli bir isten dolayi azap edilmiyorlar. Bunlardan biri, (hayatinda) insanlari giybet ederdi. Digerine gelince, idrardan sakinmazdi (sizinti ve siçrantilarindan korunmazdi).»
Sonra Peygamber bir veya iki yas çubuk istedi de, onlari kirdi. Sonra emretti de, bunlarin her biri bir kabir üzerine dikildi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemi söyle buyurdu:
«— Bu iki çubuk yas bulunduklari müddet, yahut kurumadiklari müddet azablari hafifler.»[191]

Kabir hali, âh i ret ahvalinin bîr baslangicidir, öldükten sonra kabirde kâfirlerin ve mü'minlerden bazi günahkârlarin azap çekmesi haktir ve bunlar vuku bulacaklardir. Islâm inanci budur. Ancak kabirde olan halleri bilmek, kimlerin selâmette ve kimlerin azap içinde bulunduguna muttali olmak, nislerimizle idrak edilecek seyler degildir. Allah Teâlâ'nin brldirme-siyle ve ilhamiyle bunlar bilinebilir. Özellikle peygamberlere, âhirete müteallik Cennet, Cehennem ve kabir ahvalinden haber verilmis ve çesitli sahneler onlara gösterilmistir. Peygamberlerin verdigi haberler gerçegi ifade ettiklerinden bu hadîs-i seriften su hükümler çikmaktadir:
1— Allah'in, diledigi kimselere bIldIrmesiyle kabir ahvaline muttali olmak haktir.
2— Kabir azabi, mü'minlerden bîr kisimlari için vardir.
3— Giybet ve taharetsizlik, kabir azabi sebeplerindendir.
4— Peygamberin ölülere sefaati haktir.
Kabir hayati, âhiretin baslangicidir. Orada Allah'in haklarindan önce namaz muhakemesi kurulur. Namazin sihhati ise, taharete baglidir. Taharet ibadetin basi ve esasidir. Bu olmayinca namaz sahih olmaz. Onun için necasetten ve idrardan tamamen temizlenmek icab eder ki, namaz sahih ol-sun. Hele idrar sonunda hemen abdeste geçmek çok yanlistir. Böyle hemen abdest almak, abdestsiz olarak namaz kilmaya götürür,- çünkü sikinti hemen kesilmez. Bir müddet beklemek, gezinmek ve hareket etmek icab eder. Herkesin durumuna göre bu vokit uzayip kisalabiür. Kesin olarak sizinti kesildikten sonra abdest alinirsa bu sahih olur. Yoksa kilinan namazlar abdestsiz kilinmis olacagindan, ibadetler makbul olmaz. Yani namaz kilinmamis sayilir ve bundan da kabir azabi çekilir. Zira Allah'in haklarindan en büyügü olan namaz ibadeti yerine getirilmemistir.
Kul haklarindan ifk muhakemesi görülen kan davalaridir. Kan dökmeye sebep olan hallerin basinda giybet ve koguculuk gelir. Insanlar arasinda çikarilan fesad, bu feci akibete götürür. Iste bunlara sebep teskil eden giybet günahindan dolayi da kabirde azap çekilir.
Kabristanlarda agaç ve çiçek yetistirmek müstahab ise de, dal ve çubuk birakmanin bir manasi yoktur. Hz. Peygamberin Iki mezar üzerine birer dal parçasi diktirmesi, kendine ait bir özellik tasir ki, bu da azabin bir müddet hafiflemesiyle kayitlidir. Dallarin kurumasi anina kadar o ölülerden azap kalkmakla sefaat gerçeklesmistir. Ümmetin böyle hareket etmesi gerekmez. Yani mezarlar üzerine dal parçalari dikmek icab etmez.[192]

736— (171-s.) Rivayet edildigine göre, Amr ibnu'1-Âs, arkadaslarindan bir toplulukla beraberdi de, Ölmüs bir katira tesadüf etti. Bu hayvan sismisti (çürümüstü). Bunun üzerine Amr söyle dedi:
«— Allah'a yemin ederim! Sizden birinizin, karnini doyuruncaya kadar bundan yemesi, bir müslümanin etini yemesinden (giybet etmesinden) daha hayirlidir.»[193]

Olü hayvan eti yemek, haramdir. Hele kokmus olursa daha çirkindir. Bunun zarari yiyene aittir. Yiyeni maddeten ve manen zehirler ve yalniz kendini helak eder. Giybet Ise, baskalarina zarar veren ve cemiyeti altüst eden çok zararli bir günahtir. Kan dökmelere kadar götüren ve cemiyetin huzurunu bozmaya sebep olan çok zararli bir seydir. Onun için A m r I b n u ' I - A s 'm tesbihi yerinde bir ifadedir.

Giybet Için 732 sayili hadîs-i serif açiklamasina müracaat edilsin. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[194]

(307) Ölüyü Giybet Etmek

737— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre demistir ki, Mâiz ibni Malik El-Eslemî (isledigi zina günahini ikrar ederek) dördüncü defa gelince, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu recmetmisti, (ona tasla Öldürülme cezasini uygulamisti). Sonra Resûlüllah (Sallallahü AItyhi ve Sellem) beraberinde ashabdan bir toplulukla ona (kabrine) ugradi. Bunlardan bir adam söyle dedi:
«— Su ahmak (adam), defalarca Peygamber (Sallallahü Aleyhi v Seltemfe geldi. Peygamber her gelisini reddediyordu. Nihayet kelb öldürüldügü gibi öldürüldü.» Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunlarin sözüne karsi sükût etti. Nihayet bir esek Iasesine tesadüf etti ki, (Iasenin sismesinden) ayagi yukari kalkmisti. Peygamber söyle buyurdu:
«— Bundan yiyin!» Onlar dediler ki, himar Iasesinden? Ey Allah'in Resulü! Hz. Peygamber buyurdu:
— Az önce kardesinize hakaretten kazandiginiz (günah) daha çoktur. Muhammed'ki nefsi kudret elinde olana yemin ederim ki, o (Mâiz), Cennet nehirlerinden foir nehir e dalip duruyor.»[195]

Rivayet edildigine göre Mâiz I b n i Malik, bir cariye ile zina etmis ve bundan pismanlik duymustu. Dünyada cezasini çekmek ve Allah'in magfiretini dilemek üzere Peygamber (Sol'aUakü Aleyhi ve Sellem)"m huzuruna varip günahini itiraf ettikten sonra : Ey Allah'in Resulü! Allah'in hükmü ne ise ,onu bana uygula, demisti ve Peygamber onu geri çevirmisti. Nihayet dördüncü defa gelip itirafini tekrarlayinca onun recmedilmesIne hüküm vererek öldürülmüstü. Cenaze namazinin kilinip kilinmadigi üzerinde ihtilâf varsa da, kilinmis oldugu rivayeti daha kuvvetlidir.
Bu ve bundan baska recim olaylarinin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) tarafindan bizzat uygulanmasi, zina cezasini tespit etmektedir. Evli dlanlar hakkinda uygulanan zina suçu böylece idami gerektirmektedir. Ancak suçun ya müteaddit zamanlarda müteaddit ikrarlarla veya dört erkek sahidin bizzat hâdiseyi ayni zamanda ve ayni halde görerek sahitlik etmeleriyle sabit görülmesi sarttir. Bu husustaki genis manada tafsilât fikih kitaplarinda mevcuttur. Bekârlar hakkinda sabit olan zina suçunun cezasi da yüz kirbaçtir.
Hadîs-i seriften anliyoruz ki, ne kadar agir suç islemis olursa olsun, bir mü'minin öldükten sonro da giybetini yapmak helâl olmaz. Bunun için mü'minler, Ölmüs bulunan din kardesleri aleyhinde kötü söylemez ve onlara hakarette bulunmazlar. Hususiyle Mâiz gibi tevbe edenler aleyhinde söz söylemenin büyük vebali vardir. Mâ iz'in tevbesi hakkinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«Öyle bir tevbe etmistir M, eger ümmetimden bir taife böyle tevbe etse, ümmetime yeterdi.»

Ayrica M â i z 'in Cennetlik olduguna dair hadîs-i serîf de rivayet edilmistir. Çünkü gerçek bir tevbe etmis ve cezasini dünyada çekmisti.[196]

(308) Babasi Yanindaki Çocugun Basini Oksayan Ve Ona Bereketle Dua Eden

738— Ubâde demistir ki, babam Velîd ile çiktik. Ben genç bir çocuktum. Bir ihtiyara rasladik; üzerinde bir hirka ve bir Meafirî (Yemen dokumasi kumas) elbise vardi. Kölesinin de üzerinde (aynen) bir hirka ve bir Meafirî vardi. Dedim ki:
— Ey Amca! Neden kölene bu Meafirî'yi verip de, ondan hirkayi almiyorsun da, sen de (ayni cinsten) iki hirkaya sahip olmuyorsun, kölenin üzerinde de (iki) Meafîr olmuyor? Adam babama dönüp söyle dedi:
— Bu, oglun mu? Babam :
— Evet, dedi. Ubade dedi ki, adam sonra basimi oksadi ve:
— Allah sana beröket versin. Peygamber(Sallallahü Aleyhi ve SelUm) 'in söyle buyurdugunu isittigime sahitlik ederim:
«— Onlara (hizmetçi ve kölelere), yediginizden yedirin ve giydiginizden giydiriniz.»
Ey kardesimin oglu! Dünya malinin gitmesi, âhiret sevabindan azalmasindan bana daha sevgilidir. Dedim ki:
— Babacigim! Bu adam kimdir? Babam:
— Ebû'l-Yeser, Kâb ibni Amr'dir, dedi.[197]

Bu hadîs-i serif iki konuya temas etmektedir :
1— Olgun kimselere yarasan; küçükleri oksayip onlara güze! ögüt vermek ve onlara hayirla, bereketle dua etmektir.
2— Köle ve hizmetçilere hakaretle bakmayip onlara sahip bulunanlarin yeme ve giymede adaleti gözetmeleri, üzerlerine düsen bir haktir. Hizmetçiye efendisi yediginden yedirir, giyindigi cins kumastan giydirir. HIç bir düzende olmayan bu adalet Islâm'da vardir. Bunu uygulamayanlar muhakkak ki, dünya ve âhirette cezasini çekeceklerdir. Birinci cild 187 sayili hadîs-i serife ve açiklanmasina bakilsin.[198]

(309) Müslümanlarin Birbirlerine Sevgi Ve Bagliligi

739— (172-s.) Bukayye, Muhammed ibni Ziyad'dan rivayet ettigine göre, Muhammed söyle demistir:
«— Selefe, (ashab devrine) yetistim. Onlar kendi aileleriyle bir evde imis gibiydiler. Çok defa onlardan birinin evine müsafir konuklardi; ve onlardan birinin tenceresi de ates üzerinde bulunurdu. Müsafir sahibi, komsusunun bu tenceresini müsafiri için alirdi. (Bundan haberi olmiyan) tencere sahibi, tenceresini arardi da derdi ki, tencereyi kim aldi? Müsafir sahibi (komsu): Onu biz misafirimiz için aldik, derdi. Tencere sahibi de: Allah onun bereketini size versin, (yahut buna benzer söz) söylerdi.

Bukayye demistir ki, Muhammed söyle dedi : Ekmek pisirdikleri zaman da böyle yaparlardi; aralarinda kamistan örülmüs engelden baska duvar yoktu.

Bukayye demistir ki, ben buna yetistim: Muhammed ibni ZIyad'a ve arkadaslarina...[199]

Gerçekten bu haberde rivayet edildigi gibi, ashabi kiram aralarindaki yakin sevgi ve bagliligin bereketiyle bir aile ferdleri gibi yasiyor, hatta bundan daha ileriye vararak din kardeslerini kendilerine, öz çocuklarina tercih ediyorlardi. Mallarinin yarisini muhtaç kardeslerine vermisler, kendileri yemeyip misafirlerine ikram etmisler, kardeslerini kurtarmak için Allah yolunda can vermislerdi. Bunlara dair genis ve uzun hâdiseler tarih ve siyer kitaplarinda mevcuttur. Burada birkaç örnegini, merhum müfessir Muhammed Hamdi Yazir'dan kisaca dinleyelim :

«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellenu'e bir adam geldi ve :

— Ey Allah'in Resulü, açliktan dermansiz kaldim, dedi.

Hz. Peygamber saadethanelerine haber gönderdi; fakat onlarin yanlarinda, bu aç'a verilebilecek bir sey bulunmadi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

Bu adami bu gece misafir edip, kamini doyuracak yok mudur ki, Allah ona rahmet buyursun.» dedi.

Hemen Ebû Ta Iha kalkip:

— Ben, ya Resûlallah diye cevap verdi. Derhal o adami evine götürdü. Zevcesine de, Allah'in Peygamberinin müsafirine ikram et, diye tenbIh etti. Zevcesi :

— Vallahi, çocuguma verecek yemekten baska yanimda bir sey yoktur, dedi. Kocasi dedi ki :

— O halde çocuk aksam yemegi istedigi vakit, onu uyut ve lâmbayi da söndürüver. Peygamber in müsafiri için, biz bu geceyi ac geçistirivere-lim. Nihayet böyle yaptilar ve kardeslerini nefisleri üzerine tercih ettiklerinden Allah Tealâ onlardan hosnud olmus ve haklarinda su âyet-i kerîme nazil olmustur:

«Kendilerinde ihtiyaç olsa bile, (mümin.kardeslerini) nefisleri üzerine tercih ederler.» (Hasr sûresi, âyet: 9)

Yine ashabdan birine bir koyun basi hediye edildi. O da : Falan kimse bizden daha muhtaçtir, deyip ona gönderildi. O diger birine, o da baska birine göndererek tam yedi ev dolasti. Nihayet koyun basi evvelkine döndü. Iste bir rivayete göre de, yukarda ki âyet-i kerîme bu hâdise üzerine nazil olmustur.

Yermûlc savasinda, sehidler içinde son nefesine gelmis olan yaralilarin, kendilerine verilen bir yudum suyu bjje içmeyIp, yaninda Inleyen arkada-sina/ o arkadas da diger bir arkadasa göndermek suretiyle din kardeslerini nefisleri üzerine seçtikleri tarihte geçen vakiadir.» (Kuran Dili Hak DInI : C. IV, s. 4843, 4844, 1. bsk.)

(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.)[200]

(310) Müsafire Ikram Etmek Ve Bizzat Ona Insanin Hizmet Etmesi

740— Ebû Hüreyre'den rivayet edilmistir :

— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'* bir adam geldi, (açligindan sikâyet ediyordu).Peygamber hanimlarina haber gönderdi. Onlar dediler ki, bizde sudan baska (verilecek) bir sey yoktur. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«— Bu adami kim alikoyacak, yahut müsafir edecek?» buyurdu. Ensar'dan bir adam:

— Ben, dedi. Hemen onu evine götürüp hanimina dedi ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müsaf irine ikram et. Hanim söyle dedi:

— Çocuklar için olan aziktan baska yiyecek bir seyimiz yoktur. Efendisi hanimina:

— (Mevcut) yemegini hazirla, lâmbani yak ve çocuklarin aksam yemegi istedikleri zaman onlari uyut, dedi.

Hanim yemegini hazirladi, lâmbasini yakti ve çocuklarini uyuttu. Sonra kadincagiz kalkip lâmbasini düzeltir gibi yaparak onu söndürdü; ve kari-koca her ikisi, müsafire, yiyorlarmis gibi kendilerini göstermiye basladilar. Böylece her ikisi geceyi aç geçirdiler. Sabah olunca, konuk sahibi adam, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"e gitti. Peygamber söyle buyurdu :

«— Sizin (hanimla senin) isinizden Allah memnun oldu, (yahut hosnut oldu) ve Allah su âyeti indirdi:

"Kendilerinde ihtiyaç olsa bile, (kardeslerini) nefisleri üzerine tercih ederler. Kim de nefsinin hirsindan korunursa, iste bunlar (azabdan) kur-tulanlardir."- (Hasr sûresi, âyet: 9)[201]

Açligindan Hz. Peygambere sikâyet edenin Ebû Hüreyre oldugu, hadîs âlimleri tarafindan açiklanmaktadir. Zaten hâdiseyi anlatan da Ebû Hüreyre'dir. Gerçegi, kendi Ismini gizleyerek oldugu gibi ifade etmis oluyor.

739 sayili hadîsin açiklamasina bakilsin.[202]

(311) Müsafire Bahsiste Bulunmak

741— Ebû Surayh El-Advî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Saltollahü Aleyhi ve Sellem) konusup da söyle dedigi zaman kulaklarimla isittim ve gözlerimle gördüm:

«Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, komsusuna ikram ettin. Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, müsafirine bahsisini vercin.* (Ashabdan biri) dedi ki:

— Onun bahsisi nedir, ey Allah'in Resulü? Peygamber söyle buyurdu:

«— Bir gün ve bir gecedir, (bu zaman içinde âdet üstü müsafire ikram edilir). Konukluk Ise üç gündür, (bu zaman içinde müsafire, mevcutlardan âdet üzere yedirilir, fazla iltifat ve ikram edilmez.) Bundan öte olan (ikram) müsafire sadakadir. Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, hayirli söz söylesin, yahut sussun.»[203]

Müsafire birinci gün, fazla ikram ve iltifatta bulunulur. Insan kendi çoluk çocuguna yedirdiginden daha fazla ve iyi bir sekilde müsafIrIni konuklar, ona güzel muamele eder. Ikinci ve üçüncü günlerde farkti muamelede bulunulmaz, hazir bulunan seyler Ikram edilir ve "bir zorluga katlanilmaz. Dç günden sonra yapilacak ikramlar sevab yerine geçen ziyadelikten ötürü bir fazilet olur ki, bir nevi sadaka sevabi kazandirir.
Müsafife ikram, durum Icabi farz-i ayin, farz-i kifaye ve müstahab olur. Siddetli bir ihtiyaç içinde kivranan kimseyi barindiracak baska kimse bulunmadigi takdirde, onu insanin barindirarak hayatini kurtarmasi üzerine farz olur. Bu durumda baskalari varsa, farz-i kifaye olur. Zaruret ve siddet hali olmadigi zaman mü safi re ikramda bulunmak müstahab olur.
Bir insan konusacagi zaman önce düsünmeli : Eger sözünde bir fenalik veya hosnudsuzluk olmayacaksa, bir iyilige vesile olacaksa konusmalidir Aksi halde selâmet sükût etmektedir.[204]

(312) Konuklama Üç Gündür

742— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre demistir ki, Resûlüllah (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Konukluklama Üç gündür; bundan sonrasi sadakadir.»[205]

Müsafir, umumî bir mana tasimaktadir. ZengIn-fakir, mümin-kâfir, bu Isim altinda toplanir ve müsafir sayilirlar. Ev sahibi birinci gün, âdetinden $azla olarak müsafire ikramda bulunur, ikinci ve üçüncü günlerde hazir olani yedIrîr. Bundan sonra ev sahibi üzerine bir mükellefiyet yoktur; ister Ikram ederj ister etmez. Ikram edilirse güzeldir, yapilmazsa ;bir beis yoktur. BIr de su mana vardir: Zenginler sadaka alamayacagi için, hane sahibini üç günden fazla mesgul etmemelidirler. Üç günü geçirirlerse, uygun olmayan, seyi islemis olurlar. Bu hal, sahislara ve yakinliklara, gönül rizalarina göre degisir.[206]

(313) Konuk Sahibine Zorluk Verecek Kadar Yaninda Durulmaz

743— Ebû Surayh El-Kâ'bî'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallalldiü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, hayirli söz söyle* sin yahut sussun. Kim Allah'» ve âhiret gününe iman ediyorsa, müsafirine ikram etsin. (Ona âdetten fazla ikram olmak üzere) onun bahsisi, bir gün ve bir gecedir. Konukluk (müddeti) üç gündür. Bundan sonrasi sadakadir. Ev sahibine zorluk verinceye kadar müsafirin evde durmasi ona helâl olmaz.»[207]
Ev sahibini darda birakmak ve ona eziyet vermek yoktur. MüsafIrIn anlayis göstererek ve fazla yük olmayacak sekilde hareket ederek ayrilmasi lâzimdir. Hane sahibinin riza durumunu, içinde bulundugu sartlan göz önüne alarak, mü safir onu incitmeyecek ve güçlüge sokmayacak sekilde hareket etmelidir. Bundan önceki 741 ve 742 sayili hadislerin açiklamasina bakilsin.[208]

(314) Bir Kimsenin Evi Civarina Müsafirin Inmis Bulunmasi

744— Mikdam Ebû Kerime Es-Sami'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallaltahti Aleyhi ve Sillem) söyle buyurdu:
«— Müsafiri bir gece barindirmak, her müslüman üzerine düsen bir vacib haktir. Hangi müsafir, bir adamin evi civarinda bulunursa, bu müsafiri konuklamak o ev sahibi üzerine borç olur. Müsafir (bu alacagini) isterse talep eder, isterse terk eder.»[209]

Müsafirin ugradigi bir beldede parasi ile Ikamet edecek yer ve yiyecegi gida maddeleri bulamazsa veya ödeyecek para ve imkâni yoksa, böyle bir müsafirIn inmis bulundugu ev sahibi tarafindan konuklanmasi, ev sahibi üzerine düsen bir borç olur. Ev sahibi borçlaninca, müsafir de alacakli durumuna geçer. Müsafir bu bir gecelik konuklama alacagini dilerse ev sahibinden ister ve dilerse istemez. Istenen hakki, ödemeye Imkâni olup da Ödemeyen ev sahibi günahkâr olur.[210]

745— Ukbe ibni Amir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Bizi sen gazaya gönderiyorsun. Biz de, bir kavme inmis oluyoruz ki, onlar bizi konuklamiyorlar; bu hususta ne emredersin? Bunun üzerine bize söyle buyurdu:
«— Siz bir kavme inip de, o kavim size, müsafire uygun olan seyi emrederse kabul ediniz. Eger (bunu) yapmazlarsa, onlara uygun düsen müsafirlik hakkini kendilerinden aliniz.[211]

Bu hadîs-i serif, daha önce müsafIr hakkinda geçen hadîs-i seriflerin hükümlerini teyid etmekle beraber, bir hakkin zorla alinmasi manasim da tasimaktadir. Bu mana üzerinde durulunca, su neticeye varilir: Genel kaide olarak hiç bir mü'mInIn, hiç bîr kardesi malinda hakki yoktur, kardesinin mali ona helâl olmaz. Buna göre müsafir zorla ev sahibinden bir sey alamaz. Fakat her kaidenin bir Istisna hali bulunur. Onun için bu umumî hükümden özel bîr istisna yapilmaktadir. Yiyecek maddeleri temin edilemeyen çöl ve daglik arazilerde açliktan muztar duruma düsen ve ölüm tehlikesi üzere bulunan bir müsafir zor kullanabilir. Bunun mahrumiyet ve çaresizligini gidermek, hane sahibine borçtur. Bu borç ödenmedigi takdirde, münasip düsen sekilde bu borç alinir ve zaruret giderilir. Bunda da taskinlik olamaz.[212]

(316) Adamin Bizzat Müsafire Hizmet Etmesi

746— Rivayet edildigine göre, Ebû Useyd Sâ'idî, dügününde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi davet etti. Useyd'in hanimi o gün gelin

oldugu halde, onlara hizmet ediyordu. Gelin dedi ki, P.esûlüllah (SallalSahü Aleyhi ve Sellem) için nasil bir sira hazirladim, biliyor musunuz? Ona geceleyin bir çömlek içinde hurmalardan sira yaptim.[213]

Bu hadîs-i seriften su Hükümler çikmaktadir:
1— Evlenme ile ilgili dügün ve nikâh davetleri sünnettir ve bunlar için davet vaki olunca icabet gerekir. Ancak bu gibi davetlerin mesru âdetler çerçevesinde olmasi sarttir. Açiktan haram islenen davet ve ziyafetler bunun disinda kalir.
2— Ev hanimi müsafirlere bizzat hizmet eder; yemek isleri ile ugrasir, ev Islerini tanzim eder.
3— üzüm ve hurma gibi kuru meyvalarin sabahleyin suya koyulup aksamleyin sira yapilarak içilmesi, veya aksamleyin suya konarak sabahleyin sira olarak içilmesi mubahtir. Bunlar sertlesmoyen, yani sarhosluk vermeyen moyva sularidir. Içilmelerinde bir sakinca yoktur.[214]

(317) Müsafirine Yemek Ikram Edip De Namaza Duban Kimse

747— Nuaym ibni Ka'neb'den rivayet edildigine göre söyle demistir:
— Ebû Zer'e gittim, fakat ona rasgelemedim. Hanimina dedim ki:
— Ebû Zer nerede? Ev isleriyle mesguldür, simdi sana gelir; dedi. Ben onu beklemek için oturdum. Biraz sonra beraberindeki iki deve oldugu halde geldi. Birini digerinin arkasina takmisti; bu iki deveden her birinin boynunda da bir su kabi vardi. Bunlari yere indirdi. Sonra (bana) geldi. Ben ona dedim ki:
— Ey Ebû Zer! Karsilastigim bir adam yoktur ki, seninle karsilasmadan bana daha sevgili olsun ve seninle karsilasmadan da bana daha tiksindirici olsun. Ebû Zer söyle dedi:
— Allah babana rahmet etsin, bu iki (zid seyi) bir araya topliyan nedir? Nuaym dedi ki:
— Cahiliyet zamaninda bir kizcagizi diri olarak gömdüm. Seninle karsilastigim takdirde korkuyorum ki, sana tevbe yoktur, kurtulus yoktur dersin. Yine ümit etmekteyim ki, senin tevben makbuldür, sana kurtulus vardir, dersin. Ebü Zer sordu:
— Cahiliyet zamaninda mi bu günahi isledin? Ben:
— Evet, dedim. Dedi ki:
— Allah, geçmis (cahiliyette) günahlari bagislamistir. Karisma da dedi ki, bize yemek getir. O, çekindi. Sonra ona yine emretti. Hanimi (yemek getirmekten) çekindi. Öyle ki, ikisinin de sesleri yükseldi. Adam ey... (uzatma), dedi. Siz, Resûlüllah (Salla! tahu Aleyhi ve Sellem)'în buyurdugunu öteye geçmezsiniz. Ben dedim ki:
— ResûlüllahfSaMlahü Aleyhi ve Sellcm) onlar hakkinda ne buyurdu? Peygamber söyle buyurdu:
— Kadin bir ege kemigidir. Eger onu dogrultmak istersen, onu kirarsin. Eger onu idare edersen, onda noksanlikla beraber geçime medar olacak kiymet vardir.»
Jîonra hanim dönüp tirit yemegi getirdi ki, kumru'ya benziyordu. Ebû Zer dedi ki:
— Ye, ben seni korkutmus olmiyayim; çünkü ben oruçluyum (yemiyecegim).
Sonra namaza durdu, rüku'u çabuk yapmiya basladi. Sonra namazdan ayrildi da yemek yedi. Ben:
— Inna Lülâh» bana yalan söylersin diye korkmamistim, dedim.
O söyle dedi: «Allah babana rahmet etsin, sen benimle karsilasali beri yalan söylemedim.» Dedim ki:
— Sen oruçlu oldugunu bana söylemedin mi? Dedi ki:
— Evet, ben bu aydan üç gün oruç tuttum da (bütün) bu ayin sevabi bana yazildi ve yemek bana helâl oldu, (zira hadîs-i serifte, bir ayin üç gününü oruç tutan kimse, o ayin tamamini oruç tutmus gibi sevab alir, Duyurulmaktadir).[215]

MüsafIre fazla ikram olsun diye, E b û Zer hazretleri arkadasina yemegini verdikten sonra namaza durmus ve sonradan yemege istirak etmistir. Oruçluyum sözünde de yalan söylemis olmadigini açiklamistir. Her ayin ilk, orta ve son günlerini, yahut onüç, ondört ve onbesinci gönlerini oruç tutmak ayin tamamini oruç tutmak gibidir. E b û Zer de, aydan üç gün oruç tutmus oldugundan, Içinde bulundugu ayi oruçlu saymistir. Böylece hem dogru söylemis, hem de müsafirîne fazla Ikram etmis oldu.
Hanimlarla ilgili hadîs-i serifin açiklamasi söyle :
Hanimlar, yaratilista bir takim kusurlara sahiptirler. Bu noksanlik tamamen giderilmek Istenirse, bu mümkün olmaz; bosanmayi ve ayrilmayi gerektirir. Halbuki hanimlarin aile ve geçim için lüzumlu ve faydali taraflari vardir ki, insanlar buna muhtaçtir. O halde tabiî hallerine riza gösterip seviyeleri üzere onlari idare etmek gerekir.
Buradaki hadîs-i serifi E b ü Zer 'den nakleden N u a y m i b n i Ka'neb de ashab-i kiramdan serefli ve iyiliksever bir zat idi. Cömertligi Peygamber (SaltallaîiüAleyhiv'eSeltem)'it) hosuna gitmesinden ötürü onun yüzünü oksarrnsti.[216]

(308) Insanin Ailesine (Çoluk - Çocuguna) Para Harcamasi

748— Sevban, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeWem)*den rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurdu:
«— insanoglunun harcadigi paranin en faziletlisi, ailesine harcadigi para, Allah yolundaki arkadaslarina harcadigi para ve Allah yolunda (savasan) hayvanina harcadigi paradir.»
Kavilerden Ebû Kilâbe demistir ki, (Hz. Peygamber önce) aileye para harcamaktan söze basladi; küçük çocuklari Azîz ve Celîl olan Allah ihtiyaçtan kurtarincaya kadar, onlara nafaka veren bir adamdan daha büyük bir mükâfat kazanan hangi adam olabilir![217]

lyâl, zevceye, evlâda ve yakin akrabaya samil olan bir lâfizdir. Önce kocanin zevcesine infak etmesi, onun geçimini saglamasi özerine düsen bir

borçtur. Sonra bulûg çagina ermemis küçük çocuklarla çalisma imkânina ve geçim vasitasina sahip bulunmayan yakinlarinin da geçimlerini saglamak yine bir vazifedir. Bundan sonra yakinlara harcamada bulunmak bîr fazilet ve büyük bir sevab olur. Ister mükellefiyet olarak ve ister bagis olarak yapilacak harcamalarda Allah rizasi gözetilir ve Allah'tan bir mükâfat umma niyyetinde bulunulursa, muhakkak bunlarin sevabi büyüktür. Allah yolunda birlesip sevisen arkadaslarin birbirlerine harcamalari, Allah yolunda savas için vasita temininde ve yetistirIlmesIndaki harcamalar hep niyyetlere göre sevaba vesile olurlar. Bunlarin basinda da en büyük sevab aileye yapilan harcamadir; çünkü insan üzerine önce farz olan budur. Ancak harcamalar lüks ve israfa kaçmamalidir.[218]

749— Ebû Mes'ud El-Bedrî'den, Peygamber {SallaÜahü Aleyhi ve S*Uem)'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
— Kim sevabini umarak ailesine infak ederse (geçimi için harcarsa) bu harcama onun için bir sadaka olur, (yani sadaka sevabini kazanir).»[219]

748 sayili hadîs-i serîfe ve açiklamasina bakilsin.[220]

750— Cabir'den rivayet edildigine göre, demistir ki, bir adam söyledi:
— Ey Allah'in Resulü, bende bir altin para var.
Peygamber: — Onu kendine harca.» buyurdu. Adam:
— Bende baska bir tane var, dedi. Peygamber:
«— Onu hizmetçine —yahut dedi ki, çocuguna— harca. Adam:
— Bende baska bir tane daha var, dedi. Peygamber:
«— Onu Allah yolunda (harcamaya) birak, bu (faziletçe) en düsügüdür.»[221]

Insanin, kendi geçimini ve nafakalari üzerine bagli olanlarin geçimini karsilamasi üzerine bir farzdir, bundan siyrilma çaresi yoktur, Allah yolunda harcama ise çok kere kifaye yolu Ile farz olur; yani baska kimselerin bu farzi yerine getirmeleriyle digerlerinden bu sorumluluk düser. Bunun için Allah yolunda harcamanin fazileti, insanin zarurî ihtiyaçlarini karsilama mükellefiyetinden sonra gelir.[222]

751— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve SeIlem) söyle buyurdu:
«— (Harcadigin) dört (türlü) para vardir: Fakire verdigin para, köle azad etme hususu*.da verdigin para, Allah yolunda harcadigin para ve ailene harcadigin para. Bunlarin (sevapça) en faziletlisi ailene harcadigindir.»[223]

748 sayili hadîs-i serifin açiklamasina bakilsin.[224]

(319) Insan Zevcesinin Agzina Verdigi Lokmaya Varincaya Kadar Her Seyden Mükafat Kazanir

752— Haber verildigine göre, Peygamber (Saikülahü Aleyhi ve Sellem) Sa'd ibni Ebî Vakkas'a söyle dedi:
«— Allah rizasini umarak harcadigin herhangi "bir nafakadan dolayi muhakkak mükâfatlandirilirsin, hatta haniminin agzina koydugun nafakadan da.»[225]

Bu hadîs-i seriften anlasiliyor ki, vacib olan amellerin sevabi niyyetle çogalir. Çünkü zevcenin geçimini saglamak, koca üzerine vacib olan bir vazifedir ve bunu yerine getirmekte sevab vardir. 8u vazife yerine getirilirken Allah rizasi gözetil irse, bu n i yy et sebebiyle sevabi ziyadelesir. Bütün mesru harcamalarda mükâfat bulundugu gibi, bir lokma yedirmeden Ibaret küçük Ikramlarin da ecri vardir. Bîr lokma için ecir takdir edildikten sonra, daha çok büyük harcamalarin ne kadar mükâfat sebebi olacagini açiklamaya lüzum yoktur.[226]

(320) Gecenin Üçte Biri Kalinca Dua Etmek

753— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Saltaltahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Noksanliklardan münezzeh ve yüce olan Rabbimiz (in rahmeti), her gece — gece sonunun üçte biri kalinca — asagi (kat) göge iner de söyle buyurur:
— Bana dua eden yok mu, onun duasini kabul edeyim? Benden isti-yen yok mu, ona vereyim? Benden magfiret dileyen yok mu, onu bagisliyayim?»[227]

Hadîs-i serif metninde i-Babbimiz her gece asagi semaya iner.» buyu-ru(maktadir. Bu mânâ çesitli surette açiklanmistir. Allah Tealâ hazretlerinin sanina lâyik bir sekilde ve keyfiyetini bilmeye gücümüz yetmeyecek bir halde vukuuna inanmak selefin akIdesidir. Ikinci ve muteber olan bir görüs de, Rabb'in inmesinden m ura d rahmetinin inmesidir, suretinde yapilan tevildir. Bu her iki görüs, ehl-i sünnetin inancidir. Bunlar disinda muteber olmayan degisik fikirler vardir.
Bu beyandan maksad, gecenin sonundan üçte birine ait olan vakit içerisinde edilecek dualarin ve Ibadetlerin daha faziletli ve mükemmel oldugunu, kabule daha sayan bulunduklarini bize bildirmektir. Bu vakit içinde ister namazdan Önce, ister namazdan sonra ve ister namaz (almaksizin olsun edilen dualar daha makbuldür. Sebebi su
Bu vakit uykuya dalmanin ve uykudan lezzet almanin zamanidir. Her tarafin sakin ve bos bulundugu bir gaflet anidir. En iyi bir istirahat halinden,

tatli bir uykudan ayrilmak, soguk gecelerde böyle bir ibadet Için kalkmak çok zor oldugundan fazileti de o derece büyüktür. Hele yorgun zamanlarda, kisa gecelerde kalkmak daha mesakkatlidir. Iste böyle anlarda RabbIne yalvarmak, ona Ibadet ve dua etmek için kalkan kimsenin ihlâsi tam ve niyyeti saglam demektir; Rabbi katinda olan nimetlere ragbeti vardir. Bu vakifta Insanin dünyalik arzulari ayrilmis olur ve Rabbine tam bir ihlâsla yönelmis bulunur. Süphesiz böyle bir hal ile Ibadette bulunanin da duasi makbul olur.[228]

(321) Giybeti Degil De, Niteligi Murad Ederek Falan Kimse Kivircik Saçlidir, Siyahdir Yâhud Uzundur, Kisadir Diye Insanin Söz Söylemesi

754— Ebû Rühm'den isitilmîstir; Ebû Rühm, agaç altinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'* bîat eden Resûlüllah'in ashabindan idi. Söyle anlatiyordu:

Tebük savasinda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraberce savastim. (Ta i f'de) Ah dar daginda bir gece kalktim; Peygamber'e yaklastim. Bizi uyku bastirdi. Kendimi ayik tutmaya basladim, devem de Peygamberin devesine yaklasmisti. Peygamberin ayagi üzengiye dokunur korkusundan, devenin yaklasmasi beni ürpertiyordu. Bundan ötürü devemi geri birakmiya koyuldum; öyle ki gecenin bir kisminda gözüm bana üstün geldi (uyudum). Böylece devem, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in devesini sikistirdi. —Peygamberin ayagi üzengideydi—. Ben ayagina çarptim da, ancak onun «Ay...» demesiyle uyandim. Ben dedim ki:

— Ey Allah'in Resulü! Benim için (Allah'dan) magfiret dile, (ben büyük kusur isledim). Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«— Yürü!» dedi. Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) , Gifar Ogullarindan savasa katilmayip, geri kalanlardan bana sormaya basladi. O bana sorarak söyle dedi:

«— Kirmizi Insanlar, uzun boylu köseler ne yapti?»

Ebû Rühm dedi ki, onlarin savastan geri kalmalari sebebini Peygamber'e anlattim. Peygamber sordu:

— (Hicaz'da) Sebeke'i Sedan mevkiinde davarlari bulunan kivircik saçli siyahlar, kisa boylular ne yapti?» Ben, onlari Gifar Ogullari kabilesinde düsündüm, fakat onlari hatirlayamadim. Nihayet hatirladim ki onlar, Eslem kabilesinden bir guruptur. Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Onlar Eslem kabilesindendir. Peygamber söyle buyurdu:

Onlardan biri savastan geri kalinca, develerinden bir deveye, Allah yolunda (savas için) bir kimseyi nes'eli olarak yükleyip göndermesinden kendini engelliyen nedir? Zira Kureys muhacirlerinden, Ensar'dan, Gifar ve Eslem kabilelerinden (bir özürle) benim savasima katila-mayip geri kalnnlar, benim aziz ehlimdirler.»[229]

Bu hadîs-i serifi anlatan E b û R ü h m, ashabi kiramdan olup, Kinane beldesinde Gifar kabilesindendir. Ismi Gülsüm ibni Husayn olup, hem künyesi, hem de adi ile söhret bulmustur. Peygamber (Sallaltahii Aleyhi veSeUem) Medine'ye hicret ettikten sonra m üs I uman oldu. Uhud savasinda bulunarak bu savasta gögsünden yara aldi. Yaralt olarak Hz. Peygamberin huzuruna varmis ve bizzat Peygamber tarafindan tedavi olmustu. E b û R û h m hazretlerinin kabileleri içinde yüksek bir mevkii vardi. Hz. Peygamber de onu iki defa Medine'de istIhlâf etmistir, (yerine bakmak üzere görevlendirmistir). Birinci defa görevlendirme, Ömre hacci yerine getirildigi zaman olmustur. Hüdeybiye barisinin sartlarindan biri, müslümonlarin baristan bir sene sonra Kabe'yi ziyaret etmeleriydi. Bu anlasmaya göre müslü-manlar silâhsiz olarak, Hüdeybiye barisindan bir sene sonra, Mekke'ye girdiler ve Ömre tavafi yaptilar. Oç gün Mekke'de kaldiktan sonra geri döndüler. Iste birinci istihlâf, Peygamberimizin Kabe'yi bu ziyaretleri sirasinda olmustu.

Ikinci defa görevlendirme de, Mekke'nin müslümanlar tarafindan fethi zamaninda olmustu.

E b 0 R ü h m Hudeybiyede agaç altinda Peygamber e biat edenlerden biridir. Bu bîata, Ridvan Bîat'i denir. Söyle olmustur :

Hac ibadetini yerine getirmek üzere Hüdeybiye mevkiine kadar giden müslümanlari, müsrikler Mekke'ye sokmamak istemislerdi. Müslümanlarin isgal gayesi ile hareket etmediklerini, sirf ibadet için hareket ettiklerini anlatmak üzere Hz. Osman, Peygamber tarafindan Mekke müsriklerine elçi olarak gönderilmisti. Kureys müsrikleri Hz. Osman'i hapsetmislerdi. Bu olay etrafa, Hz. Osman 'in öldürüldügü seklinde yayildi. Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Seltem) 'e sehid edildigi haberi gelince, Kureys'e hadlerini bildirmek üzere bütün müslümanlardan Islâmiyet ugruna canlarini feda edeceklerine dair söz almak istemisti. Bu bîat = söz alma Isi bir agacin altinda vuku buldu. Peygamberin erkek ve kadin bütün ashabi, ölünceye ködar Peygamberle birlikte sebat etmeye karar vermislerdi. Islâm tarihinde çok önemli olan bu bîat hâdisesine «Ridvan-BIati» denir Çünkü Allah bundan razi olmustur. Cenab-i Hale bu hâdise münasebetiyle Fetih sûresinde söyle buyurmustur:

«— Müminler sana agaç altinda bîat ettikleri zaman, Allah onlardan razi olmustu. Böylece kalblerinde olan sadakati bildi de, üzerlerine manevî huzuru indirdi. Kendilerine de yakin bir zafer (Hayber'in fethini) verdi.» (Fetih Sûresi, âyet: 18)

Daha sonra Hz. Osman 'in öldürülmedigi anlasildi ve Hudeybiye barisi yapildi. Iste Ebû Rühm bu mutlu günde bulunmus ve Allah'in hosnutlugunu kazananlardan biri olmustu. Allah hepsinden razi olsun.

Hadîs-i serifin mevzu ile ilgisi : Hicretin dokuzuncu yilinda Bizans'in Arabistan'i Istilâya hazirlandigi haberleri etrafa yayildi. Bizans'in bu hazirliklarina karsi müslümanlar endiseye kapilarak onlar do hazirliga basladilar. Hz. Peygamber bütün kabilelere müracaat ederek ordunun takviyesini ve yardim toplanmasini Istemisti. Hz. Osman üçyüz devesini vermis, birçok kimseler de büyük yardimlarda bulunmuslardi. Buna ragmen vasitasi bulunmayan, fakirliginden savasa katilamayan kimseler de çok olmustu. Böyle savastan geri kalmaya mecbur olanlar, acizliklerinden dolayi Pey-g a m berin huzurunda aglamislar ve üzüntülerini belirtmislerdi. Bunlar arasinda Eslem ye Gifar kabilelerinden epeyce zevat bulunuyordu. Iste Hz. Peygamber bunlarin savastan geri kalis sebeplerini Ebû Rühm'e soruyor ve ondan bilgi aliyordu. Çünkü Ebû Rühm Gifar kabItesindendI ve Eslem kabilesi de bunlara yakindi. Bu iki kabile mensuplarini tanitmak için onlari renk ve biçimleri Ile vasifliyordu. Böyle tanitma için yapilan vasifla-malarin giybet sayilmadigi bize bildirilmis oluyor.

Toplanan kirk bin kisilik bir ordu ile Medine ile Sam arasinda ve yolun orta mesafesinde bulunan Tebûk'e varildi. Burada, Bizans'in istilâ hareketinin yalan oldugu ögrenildi. Tebük'de yirmi gün kalindiktan sonra ve Rum'lar cizyeye baglandiktan sonra geri dönüldü. Bu sefere Tebük Seferi denir. Bu savastan hakli bir özürle geri kalan muhacirler, En sar, Gifar ve Eslem kabileleri toplulugunu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) burada övmüs ve Cenab-i Hak da haklarinda söyle buyurmustur;

«— O kimselere günah yoktur ki, kendilerini bindirip savasa'sevk edesin diye sana geldikleri zaman, kendilerine: Sizi bindirecek bir hayvan

bulamiyorum, demistin (ey Resulüm). Bu ugurda harciyacaklari bir sey bulamadiklarindan dolayi kederlerinden gözleri yas döke döke geri döndüler,- (Tevbe Sûresi, âyet: 92)
Böylece Tebük seferine Içten gönüllü olup, imkânsizliklarindan katilamayanlar hem Allah tarafindan, hem de Peygamber tarafindan teskin edilmisler ve ilâhî hosnudluga kavusmuslardi. (Hadîs-i serifin son cümlesi 1 b n i H i sa m rivayetine göre terceme edilmistir.)[230]

755— Hazreti Aise (RûdiyaîtahiI anha) 'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Bir adam Peygamber (SalUülahü Aleyhi ve Selkrri'in yanma girmek için izin istedi. Bunun üzerine Peygamber:
«— Kavmin ne kötü kardesidir.» dedi. Adam içeri girince, ona Peygamber yumusak davrandi. Ben Peygamber'e dedim ki, (bu kötü dedigin adama neden böyle yumusak söz söylüyorsun) ? O söyle buyurdu:
«— Süphe yok ki Allah, kötü söz kaçirani, kasden kötü söylentiye yelteneni sevmez.»[231]

BIr kimsenin kötülüklerinden insanlari sakindirmak ve onlari uyarmak maksadi Ile giyapta söylenen sözler günah olmaz; ve bunlar giybet sayilmaz. Izin Isteyen, U y e y n e i b n i H i s n adinda bir münafikti. Müslümanlar onu dis görünüsü Ile mü'min taniyorlardi. Peygamber (SaitaiSakü Aleyhi ve Sellem) bir mucize olarak onun halini bildirdi ve nitekim daha sonra Islâm dininden çiktigini açiga vurmus oldu. Hz. E b û B e k i r in hilâfeti devrinde açiga çikan irtidatinda, halifenin huzuruna getirilirken Medîne sokaklarinda çocuklar onunla alay etmislerdi.
Bu hpdîs-i serifin benzeri 338 sayida geçtigi gibi, 1311 sayida da gelecektir.[232]

756— Hazreti Aise (Radiyaliahü tmha) 'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: «(Arafat dönüsü aksam ve yatsi namazlarinin Müzde-life'de) beraber kilindigi gecede, Sevde (Radiyaliahü anha), izdihamdan sakinmak için erkenden Mina'ya gitmek hususunda Resûlüllah (SaitallahU Aleyhi ve Seltem) 'den izin istedi. —Sevde büyük yapili, agir yürüyüstü bir hanimdi. — Peygamber de ona: (Mina'ya gitmek üzere) izin verdi.»[233]

Hz. Hatice'den sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Stlkmj'm Ilk evlendigi hanim Sevde 'dir. Allah onlardan razi olsun. Sevde, kocasi ile birlikte Habesistan'a hicret ettigi sirada kocasi vefat etmisti. Mekke'de ilk müslüman olan hanimlardan bîri idî. TirmIzî'nIn Ibni Abbas-dan tahriç ettigine göre, Sevde, Peygamber (SaUaÜahü Aleyhi ve Sellem) kendisini bosar diye korktugundan. Peygamber'e :
«— Beni bosama, kiyamet günü senin zevcin olarak Allah'in, beni diriltmesini istiyorum ve benim günümü de Aise'ye tahsis et, (çünkü ben yaslandim) dedi.»
Nitekim böyle oldu. Hz. Ömer'in hilâfetinin son zamanlarinda vefat etti.
Hac farizasini yerine getirmek üzere Arafat sahasina çikildigi gün, günes batincaya kadar orada beklenir, orada dua ve vakfe yapilir. Günes battiktan sonra aksam namazini kilmadan Müzdelife'ye dönülür. Müzdelife, Arafat ile MIna yolu arasinda bir yerdir. Aksam namazi, yatsi namazi ile birlikte burada kilini^ ve gün aganncaya kadar burada kalinir. Mezheplerde ihtilâf varsa da Hanefîler'e göre gün agarincaya kadar burada gecelemek vaciptir. Böyle iken yaslilik ve izdiham gibi sebeplerle kadin ve ihtiyarlarin geceyi Müzdelife'de geçirmeden Mina'ya gitmeleri ve günes dogduktan sonra Akabe taslarini atmalari, hadîs-I serifin ifadesine uyularak caizdir.
Bu münasebetle Sevde validemizi Hz. Aise validemiz tanitirken özürlü duruma Isaret etmis ve onu büyük yapili, agir yürüyüslü, yaslica göstermekle özrünü belirtmistir. Bu maksatla yapmis oldugu vasiflamanin bir giybet olmadigini bu rivayetlerinden anlamis oluyoruz. Zaten bu maksatla hadîs-i serif bu bölümde yer almistir. Esasen hacla ilgIH bir hadîs oldugu için, muhaddisler bunu hac bölümünde göstermislerdir. Burada ahlâkla ilgili kismi esas teskil etmektedir.[234]

(322) Haberi Anlatmakta Beis Görmeyen Kimse

757— Ibni Mes'ud'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ci'rane mevkiinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) Huneyn savasinda elde edilen ganimetleri böldügünde, savasanlar (ganimet paylarini almak için) Peygamberin üzerine varip sikisiklik verdiler. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«— Allah'in kullarindan bir kulunu Allah bir kavme peygamber olarak gönderdi de, onlar onu yalanladilar (yaraladilar) ve bereledilerl. O peygamber abimdan kani silerek söyle diyordu: Allah'im! Kavmimin günahlarim bagisla; çünkü onlar (gerçegi) bilmezler. buyurdu.
Abdullah ibni Mes'ud demistir ki, sanki görüyorum, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)\ alnindan (teri) silerek o peygamberi hikâye ediyor.[235]

Mekke'nin fethinden sonra Islâm'i kabul etmeyen bazi müsrikler kalmisti. Bunlarin Mekke'yi müslümanlardan geri almak için hazirlikta bulunduklari ögrenilince, hicretin sekizinci yilinda bunlarin hücumuna karsi Mekko ve Taif arasinda Huneyn denilen yerde müslömanlar savasa çikti, önce müsrikler üstün durumda göründülerse de, nihayet maglûp edilerek onlardan ganimetler alindi ve Mekke'ye yakin Taif yolu üzerindeki CiVane ve Ci'irrane denilen yerde bu ganimetleri Peygamber savasanlara bölmüstü. Iste bu esnada Hz. Peygamberin sikisik duruma düsmesi üzerine, daha önceki peygamberlerin çektikleri eziyeti ve buna karsi onlarin müsamahasini hikâye olarak hatirlatmis ve ashab-i kirama da nazikâne Ikazda bulunmustu. Anlasiliyor ki, eskiden vuku bulmus bir hâdiseyi bir maksat için anlatmakta bir beis yoktur.[236]

(323) Müslumanin Ayibini Örten Kimse

758— Bir cemaat Ukbe ibni Amir'e gelip dediler ki, bizim komsularimiz var; sarap içiyorlar ve kötü is yapiyorlar. Onlari idareciye (zabita âmirine) sikâyet edelim mi? Ukbe, hayir, dedi. Peygamber 'in söyle buyurdugunu isittim:

«— Kim bir müslümandan bir ayip görür de, onu örterse, diri diri gömülmüs (bigünah) bir km mezarindan dirilten gibi (sevab almis) olur.»[237]

Günah Isleyen bazi kimseler vardir ki, yaptiklari islerin zarari açiga çikmayip baskasina sirayet etmez. Bu gibilerin günahini aras.tinp ortaya çikarmak ve idare makamlarina sikâyette bulunmak dogru degildir. Hem günah isleyen Insanlara teshir ecfilrhis ve fenaliklarin islenmekte oldugu bildirilmis olur, hem de günah isleyen utandirilarak cemiyet Içinde mahcup duruma düsürülmüs olur. Bu gibi kimselere özel olarak tatli dille nasihatte bu-lunuli ". Böyle mahcup ve perisan duruma bir müslümani düsürmeden onun günahini örtmek ve açiga vurmamak, bir ölüyü diriltmek kadar makbul bir istin Ancak baskalarina ve cemiyete zarari dokunacak sekilde açiga çikan ve insanlara zulüm getiren günahlar böyle degildir. Bunlarr önlemekte birbirine vardimct olmak ve kötülüâü birlikte vok etmek icab eder.[238]

(324) Adamin: Insanlar Helak Oldu, Demesi

759— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (SallallahU Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Adamin: Insanlar helak oldu, dedigini isittigin zaman, (bilmis ol ki) o, onlarin en ziyade helak olanidir.»[239]

Bütün insanlari helake düsmüs görmek, bir bakima kendinin iyi yolda olmasiyle gururlanmak ve kibirlenmek manasini ifade eder. Diger taraftan Allah Tealâ Hazretlerinin genis merhametini ve merhametin sümulünü inkâr olur. Ayni zamanda Allah'in rahmetinden ümit kesmek gibi çok tehlikeli netice dogurur. Bu itibarla insan önce kendi kusur ve ayiplarini görüp düzeltmeye çalismali, baskalarini kendinden üstün görmelidir. Maddî bakimdan ihtiyaç göstermemek, manevî bakimdan muhtaç durumda olmak selâmet yoludur.
Bir insan basta kendini Allah katinda günahkâr kabul ederek ve iyi olmaya tesvik niyyetini de tasiyarak : «Insanlar helak oldu» derse, bunda bir beis olmadigi ifade edilmektedir.[240]

(325) Münafik Olana Seyyid = (Efendi) Denmez

760— Abdullah, babasi Büreyde'den rivayet ettigine göre, söyle demistir : Resûlüllah (SallaIlahü. Aleyhi ve Sellem):
«— MUnafika, seyyid = (efendi) demeyiniz; çünkü o, sizin efendiniz olursa, aziz ve cetil olan BaTabinm gadaplandirmis olursunuz.» buyur-du.[241]

Efendilik ve seyyIdlik iyi ve yüksek vasiflari kendinde toplayan kimseye mahsus isimlerdir. Münafik kimse, gerçek imandan mahrum olan büyük noksanlikla nitelenendir. Münafik olana bu iyi ismi vermek, kelimeyi kullanildigi yerin baskasinda kullanmaktir. Münafik buna lâyik degildir. Bir kimseye de lâyik olmadigi bîr vasifla hitap etmek, Allah'in rizasina uygun düsmez. Üstelik bir münafik efendi olarak kabul edildigi takdirde, ona efendi diyenler, onun arkadaslari olurlar; çünkü onu baslarina geçirip efendi etmislerdir. Sayet kalbden inanarak degil de, sirf sözde bir hitab olarak söylenirse, o zaman yalanci olurlar; çünkü inanmadiklari ve bildikleri seyin hilafini ifade etmislerdir. Hangi halde düsünülürse düsünülsün, münafik oland üstünlük ifade eden sözlerle hitap etmek Allah'in rizasina aykiridir; onun gadabini gerektirir. Allah'in bir kimseye gadap etmesi de onun helakine kâfidir.[242]

(326) Insan Övüldügü Zaman Ne Söyler

761— (173-s.) Adiyy ibni Ertât'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabindan olan adam Övüldügü zaman :
— Allah'im! Söyledikleriyle beni hesaba çekme ve bilmedikleri seyleri (günahlarimi) bagisla.» derdi.[243]

Bir kimseyi yüzüne karsi övmenin ve bir kimse hakkinda kesin hüküm vermenin dogru olmayacagina dair hadîs-I serifler birinci cildin 339-341 sayilarinda geçmis ve gerekli açiklama yapilmisti. Ancak yalan olmamak, övülene kibir vermemek ve övülen fasik olmamak, övücü de aliskanlik halinde olmamak ve övüleni hayirli islere tesvik etmek sartlariyle medhe-pilabIlir. Bu sartlar dahilinde övülen kimse; «Allah'im, beni temize çikarip övdükleri sözlerle beni hesaba çekme ve bilmedikleri günahlarimi magfiret eti» diye dua eder. Böylece kibirden kurtulur ve hakkinda edilen övgülerden manevî bir zarar çekmez. (Bu haberi B e y h a k î îman bölümünde tah-riç etmistir. Baska bir kaynak gösterilmemistir. Fadlu'llah : C. II, s. 231).[244]

782— Ebû Kilâbe'den rivayet edildigine göre, Ebû Abdullah, Ebû Mes'ud'a yahut Ebû Mes'ud, Ebû Abdullah'a demistir ki: «Zu'metmek =zannetmek» sözü hakkinda Peygamber-fSa/toiJa/m Aleyhi ve Sellem) 'den ne duydun. (Bu hususta Peygamber) :
«— insanin ne kötü binegidir.» buyurdu.[245]

Ebû Abdullah'in Huzeyfe hazretleri oldugu söylenmekte ise de Huzeyfe 'den baskasi oldugu, hakkinda da görüs vardir. H u z e y -fe'nin mi Ebû Mes'ud'a, yahut EbûMes'ud'unmu Huzeyfe ye sordugunu ravi kesinlikle ayirt edememis ve burada tereddüt etmistir. Hangisi sormus olursa olsun, mesele «Zu'm — zan besleme» kelimesi üzerindedir. Bu kelime Arapçada «Za'm, Zu'm ve-Zi'm» telâffuzlartyla üç sekilde kullanilir ve birbirine zid manalari vardir. Dogru ve" hak olan sözde kullanildigi gibi, yalan ve batil olan sözde de kullanilir*. Ekseriya gerçek olmayip, süphe ve zan yerinde kullanilir. Süphe ve yalan yerinde kullanildigi için «Insanin kötü binegi» diye Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem) tarafindan izah buyurulmustur. Çünkü süphe ve'tereddüt insani yalana götürür. Yalpn, ise en kötü bir seydir. Insan gerçek olarak bilmedigi bir haberi veya sözü

anlatmamali, zan' üzere hareket edip, kötü akibetlere düsmemeli ve baskalarini da düsürmemelidir. Hadîs-i serif rivayetlerinde ise asla kullanisi caiz degildir.[246]

763— Abdullah ibni Amir demistir ki, ey Ebû Mes'ud! Resûlüllah (SallalUihü Aleyhi ve Sellemfden «Zulmettiler = zannettiler^ sözü hakkinda ne buyurduklarini isittin? O, söyle buyurdugunu isittim, dedi: «— Insanm ne kötü binegidir.» Yine söyle buyurdugunu isittim: «— Mü'mine lanet etmek, onu Öldürmek gibidir.[247]

Abdullah ibni Amir, bir rivayete göre Hz. Peygamber'in irti-hal zamaninda onüç yasinda Idiyse de, dogru olan diger rivayetlerde 2-3 yaslarinda bulunuyordu. Hz. Osman'in dayisi oglu olup, dogumundan sonra Peygamber (SallallahüAleyhiveSellemi'e getirildiginde: «Bu bizim benzeri m izdir» buyurmustu. Böylece ashab-i kiramdan oldugu bilinmistir. Çok cesurdu ve gayet cömert Idi. Hicretin 29. yilinda Hz. Osman onu, Musa El-Es'arî 'den sonra Basra valiligine tayin etmis ve orada kanallar açmis, nehirler akitmisti. Tedbir sahibi büyük bir kumandan, cesur bir binici ve siyaset adami olmakla Irarr, Horasan, Sicistan, Kabil ve Afganistan beldelerini fethetmIsti. Ayrica imar ve insa isleriyle ziraat ve agaç yetistirme hizmetleri de çok olmustur. Arafat gibi kuru bîr arazide havuzlar yaptirip, hurmaliklar yetistirmisti.
Basra valiliginden ayrildiktan sonra Medine'de ikamet etti ve 58-59 yillarinda orada vefat etti. Allah ondan razi olsun...
Rivayet ettigi buradaki hadîsin birinci kismi «Zu'm = zan» kelimesi ila ilgüI olup, bu hususta gerekli açiklama bir önceki hadîs-i serîf münasebetiyle yapilmisti. Ikinci kisim, mü'mine lanet etmenin,, onu öldürmek gibi oldugu hususudur. Lanet, bir kimseyi Allah'in rahmetinden uzak tutmak ve ona helaki reva görmektir. Bir kimseyi manen öldürmek, helak etmek çok defa onu maddeten yok etmekten daha agir bir istir. Bu bakimdan mü'mine lanet etmek, onu öldürmek gibi günaha vesile olur.[248]

(327) Insan Bilmedigi Bir Sey Için: Allah Bilîr O Söyledir, Dememelidir

764— (174-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Sizden biriniz, bilmedigi bir sey için, Allah o seyin gayrini bildigi halde: Allah onu bilir, (söyledir) demesin. Böyle yaparsa, sanki bilmedigi bir seyi, Allah'a ögretmeye kalkmis gibi olur ki, bu Allah katmda büyük bir suçtur.[249]

Bilhassa cehaletin yayildigi ve manevî sorumlulugun idrak edilmedigi zamanlarda insanlarin çoguna bilmedikleri seyler sorulduguzaman, kibirlerinden ve hafifliklerinden dolayi nefislerine maglûp olarak «bilmiyorum» demezler. Bilmedikleri mesele hakkinda : «Allah bilir, bu mesele böyledir» diyerek cevap verirler. Halbuki Allah'in ilminde gerçek bu degildir. Böylece Allah'a yalan isnad ederler. Allah'a yalan isnad etmekten büyük suç olur mu?
Insan sek ve süpheden ârî olarak yakînen bildigi meseleler hakkinda : «Bu is Allah bilir söyledir» söyleyebilir. Bunda bir mahzur yoktur.
O halde insan bilmedigi bir sey için çekinmeden «bilmiyorum» demeli, onur etmemeli, kibir taslamamalidir, manevî sorumluluktan korkmalidir. Aksi halde insanin dinden çikmasi gibi tehlikeli haller olur. Ancak kesin olarak bilinen isler hakkinda «Allah bilir, böyledir» denebilir. Bunda bir sakinca yoktur.[250]

(328) Gök Kusagi

765— (I75-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistin:
«— Saman yolu, gök kapilarindan bir kapidir. Gök kusagina gelince, o Nuh Aleyhisselâmin kavminden sonra, bogulmaktan bir kurtulus alâmetidir.»[251]

Saman yolu, gökte genis ve beyaz bir serit halinde uzanan ve gözle ayirt edilemeyen sayisiz yildizlar kümesinden meydana gelen parlak bir yolun adidir. Eskiden böyle bir clâmet görülünce çesitli rivayetler ileri sürülür ve efsaneler uydurulurdu. Bu gibi asilsiz haberleri yok etmek için Ibni A b b a s hazretleri umumî bir ifade kullanarak gök kapilarindan bir kapi seklinde izahini yapmis ve böylece asilsiz rivayetleri önlemistir.
Gök kusagi hakkinda da ayni Ifadeyi kullanmistir. Gök kusagi = Kavsi Kuzah, yagmurdan sonra gökte muhtelif renkler serisinden tesekkül eden bir çemberdir. Günes isinlarinin havadaki su damlaciklarinda kirilmasindan renk ayirimini doguran fiziksel bir olaydir. Nuh tufaninda büyük yagmur felâketi olmus ve felâketin sona erdigini gök kusagi müjdelemis bulundugundan, bogulmadan kurtulus alâmeti sayilmistir. Böylece diger asilsiz rivayetlere yer verilmemistir.[252]

(329) Saman Yolu

766— (176-s.) Hazreti Ali'ye Saman Yolu'ndan sorulmus, söyle cevap vermistir: «O, gögün yoludur; akan yagmurla gök oradan açilmistir.[253]

Hz. A I i 'nin tarifi ile Hz. I b n i A b b a s in tarifleri arasinda lâfiz bakimindan fark vardir. Her ikisi de çesitli yorumlari ortadan kaldiran umumî ve fiziksel ifade kullanmislardir. Bu alâmetleri bazi hikmet ve olaylara yormamak gerektigini açiklamis oluyorlar.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.)[254]

767— (177-s.) Ibni A bb a s 'dan rivayet edilmistir:

«— Gök kusagi, yeryüzü halki için bogulmaktan kurtulus alâmetidir. Saman Yolu ise, gögün bir kapisidir ki, gök oradan yarilir.»[255]

765, 766 ve 767 sayili haberlere ve açiklamalarina bakilsin.[256]

(330) Allah'im! Beni Rahmetinin Bulundugu Yere Koy, Denmesini Hos Görmiyen Kimse

768— (178-s.) Ebû Recâ'ya bir adam söyle dedi: «Sana selâm ederim ve Allah'in, seninle beni, rahmetinin bulundugu yerde toplamasini kendisinden dilerim. Ebû Reca dedi ki:
— Buna kimsenin gücü yeter mi? O'nun rahmetinin bulundugu yer neresidir? Adam:
— Cennet'tir, dedi. Ebû Recâ :
— Isabet edemedin, dedi. Adam:
— O halde, O'nun rahmetinin bulundugu yer neresidir? dedi.
— Âlemlerin Rabbi'dir (diye Ebû Recâ) cevap verdi.»[257]

HakIkai ve mecaz manasi olmak üzere, rahmetin bulundugu yer sözü iki manaya gelir. Rahmet Allah'in bir sifati oldugundan onun zati ite kaim bulunur. Ondan ayri degildir. Onun Için rahmetin gerçekten bulundugu varlik âlemlerin Rabbi'dir.
Merhamet sifatinin eseri olarak Cennet nimetlerine kavusuldugundan Allah'in rahmetini Cennet'de göstermek mecaz olur. Gerçek manada Allah'in rahmetinin bulundugu yerde olmak mümkün ve caiz olamayacagi cihetle, bu manadan kaçinmak için haberdeki ifade seklinin söylenmesi hos görülmemistir. Bununla beraber mecaz manasiyle kullanilmasinda bir beis yoktur.
Ebû Recâ 'nin adi Imran ibni M ilhan olup, Peygamber (SallallahüAîeyhiveSellem) "m zamanina yetismis; fakat Hz, Peygamberi görmemistir. Fetih senesinden sonra müslüman oldu. Kuran ilmine vakif olup, ibadetsever bir zat Idî. 40 yil kavmine imamlik etmis ve 120 yasini askin olarak hicretin 109. yilinda vefat etmistir..Allah ondan razi olsun...[258]

(331) Zamana Sövmeyiniz

760— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Sizden biriniz: Ey ziyankâr dehr, demesin; çünkü Allah dehrdir, (dehriir = zamanin sahibidir, yaraticisidir.)»[259]

Dehr, genis zamana, uzun müddete ve zaman Içinde vukua gelen musibetlere denir. Cahiliyet devrinde Araplar, kendilerine bir musibet, bir felâket veya hosa gitmeyecek ölüm gibi agir bîr sey Isabet ettigi zaman, dehre söverler ve kötü yorumda bulunurlardi, zamani Icinartardi. Halbuki felâketler kendi baslarina meydana gelmez, Allah'in yaratmasiyle vücut bulurlar. Dehre ve hâdiseye sövmek, onlara sebep olana, yaraticiya kadar gidebilecek bir mana tasidigindan Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) bu sekilde söz söylemekten bizi yasaklamistir. Bir de zamani kötü görmek, kabahati zamana Isnat etmek bir is ve marifet degil, hali düzeltmek ve Islah çarelerini aramak vazifesini görmekle sorumlu oldugumuzu bize hatirlatmaktadir.[260]
770— Ebû Hüreyre'den, Peygamber (Sailaltahü Aleyhi ve Sellem)'ITL söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«Sizden biriniz : Ey ziyankâr dehr, demesin. Allah (Aize ve Celle) buyurmustur ki, ben dehrim (onun sahibi ve yaraticisiyim), geceyi ve gündüzü gönderirim; diledigim zaman ikisini de alirim. Bir de (sizden biriniz) üzüme KERM demesin; çünkü KERM, müslüman adamin ismidir.»[261]

Kerm kelimesi, iyilik ve fazilet manasini tasiyan KEREM sözünden alinmis ve yas üzüme bir isim olarak kullanilmistir. Sarap yas üzümden yapildigi için, onu içenlere izafeten bu ismi aldigi hatira gelmesin diye, üzümde KEREM sözünün kullanilmasini Peygamber'Imiz yasaklamislardir. Asil fazilet ve kerem mü'mîndedir, onun nurlu kalbindedIr. O halde kerm ve kerim ismi mü'minin vasfidir, mü'm inler hakkinda kullanilmalidir. Kerem lâfzindan türeyen kerîm isminde iman, hidayet, nur ve takva sifatlan vardir. Bu sifatlara da ancak mü'min hak kazanir.[262]

(332) Insan, Dönüp Gittigi Zaman Kardesine Keskin Bakisla Bakmasin

771— (179-s.) Mücahid'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«insanin, din kardesine keskin bakisla bakmasi, yahut dönüp gittigi zaman gözü ile onu takip etmesi, yahut ona: Nereden geldin, nereye gidiyorsun? diye sormasi hos olmaz, (bu mekruhtur).[263]

Bir mümin kardesi Ile karsilastigi zaman ona güler yüz gösterip gönlünü hos etmesi, dinimizin kendine yükledigi ahlâkî bir vazifedir. Baskasinin halini arastirmamak, onda kusur aramamak yine bir ahlâk görevidir. Bu sekilde hareket etmeyip de, ona keskin bakislarla bakmak, arkasindan ne yapacagini takip etmek, nereden gelip nereye gidecegini inceleyip sormak tecessüs olur. Bu sorular ancak ihtiyaç ve zaruret hallerinde sorulur ve tecessüs n i yy eti Ile böyle hareketler yapilmaz. Bunlar hos olmayan mekruh hallerdir.
(Bu haber için baska bîr kaynak bulunamamistir.)[264]

(333) Insanin Insana: Yaziklar Olsun Sana... Sözü

772— Enes'den rivayet edildigine göre, Peygamber (SattaÜahil Aleyhi vt5#/tem,Jkurbanlik bir deveyi sürmekte olan bir adam gördü de: Bin ona.» dedi. Adam:
— Bu kurbanlik devedir, dedi. Peygamber:
«Bin ona.» dedi. Adam; bu kurbanlik devedir, dedi. Peygamber: «Bin ona.» dedi. Adam yine:
— Kurbanlik devedir bu, dedi. Peygamber: «Bin ona, yatiklar olsun sana.» dedi.[265]

Cahiliyet devrinde muhtelif sebeplerle adak yapilan kurbanlik hayvanlara binilmez ve sütleri sagilmazdi. Böyle bir zihniyet içinde bulunan ve ismi hadîste açiklanmayan sahis sürmekte oldugu kurbanlik deveye binmek istememistir. Adamin israrinin yerinde olmadigini ve bu tutumundan vaz-geçmesinin gerekliligini Ifade yolunda «Yaziklar olsun sana» buyurülmus-tur. Böyle hallerde bu sözü kullanmanin sakincali olmadigi hükmü ortaya çikmis oluyor.[266]

773— (180-s.) tbni Abbâs'dan isitildigine göre, bir adam ona sorup söyle demisti:
— Ben ekmek ve et yedim (bunlardan dolayi abdest almam gerekir mi?) Ibni Abbas:
— Sana yaziklar olsun, pâk seylerden dolayi abdest alinir mi? dedi.[267]

Et ve ekmek, pâk ve helâl olan gidalardir. Bunlari yemekle abdest bozulacagi süphesine kapilan kimsenin haline sasarak Ibni Abbas hazretleri : Yaziklar olsun sana, böyle pâk seylerden dolayi abdest alinir mi? buyurmustur. Adama hem acima, hem de haline sasma manasini belirten bu ifadenin kullanilmasinda bir beis görülmemistir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[268]

774— Câbir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Huneyn (savasinda dönüs) günü Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) Ci'rane mev-kiinde idi. Altin külçeleri Hz. Bilâl'in kucaginda idi, Peygamber de (bu ganimet mallarini askerlere) bölüyordu. Bir de Peygambere bir adam gelip:
— Adalet et, muhakkak ki sen adalet etmiyorsun, dedi. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
«Sana yaziklar olsun, ben adalet etmezsem, kim adalet eder?» Hz. Ömer:
— Beni birak, ey Allah'in Resulü, su münafikin boynunu vurayim, dedi. Peygamber söyle buyurdu:
— Bu kimse kendi arkadaslariyla beraber (yahut kendi arkadaslari arasinda) Kur'an okurlar; fakat Kur'an bogazlarindan asagi geçmez (kalb-lerine nüfuz etmez). Ok, avlanan hayvani (kan lekesi almadan, hiç bulasmadan) delip çiktigi gibi, bunlar dinden çikarlar.»
Sonra ravi Süfyan anlatmistir ki, Ebû Zübeyr, bu hadîsi ben C « b i r 'den isittim, dedi. Ben Süfyana sordum : Bu hadîsi Kurre, Amr'dan, o da Câbir'den rivayet etti mi? Süfyan dedi ki, ben bu hadîsi A m r tankindan almadim; bize bunu Ebû Zübeyr, Câbir'den rivayet ederek anlatti.[269]

Beseriyete gerçek ve Ilâhî adaleti getiren ve onu her yönü ife uygulayan Peygambere karsi «Sen adalet etmiyorsun, adalet et!» seklinde yersiz bir hitap ve çirkin bir tecavüz karsisinda Peygamber sabir ve sükûnetini muhafaza edip, sadece ona :
«Sana yatiklar olsun.»
Seklinde mukabelede bulunmus ve öldürülmesine müsaade etmemistir. Sadece bu ve bu zihneyete bagli ahmaklarin Islâm'daki yerini tarif etmistir. Bunlar Islâm'dan ve Kur'an'dan nasibini alamayan, onun nuru ile nurlanamayan zavallilardir. Kur'an okurlar; fakat onun manasi kalblerine sinmaz ve emirlerine uymazlar. Kur'an'dan bir hisse almazlar. Onu yalniz dilleriyle okurlar, geçer giderler. Nitekim ok atilip da hayvani delip geçince kanla bulasmaz, bir hisse almaz. Girer çikar, farkinda olmaz. Bunlar da ne yaptiklarini bilmeyerek hemen dinden çikarlar. Peygamberin adaletine inan-mamak ve onu tahkir etmek, dinden çikmayi gerektirir. Ancak Peygamber'e bîr kasid degil de, cehaletten ötürü bir terbiyesizlik eseri olarak bu hâdise meydana geldiginden, Hz. Peygamber buna müsamaha göstermisler ve :
«Sona yaziklar olsun; ben adalet etmezsem, kim adalet eder.» Hitabiyle yetinmislerdir. Zaten bu gibileri Peygamber (Sallalkthfi Aleyhi veSellem) kendilerine fitne isabet etmis kör ve sagir cahiller diye vasiflandirmishr.
Iste Kur'an'in yüksek ahlâk ve ahkâmindan hisse almaksizin sirf menfaat ve söhret Için okuyanlar, onu madde ve mevki teminine vasita yapanlar ayni akibete düsmüs kimselerdir. Ulvî ve mukaddes mefhumlar benimsenir ve yasanir; hasis menfaatlere alet edilmez. Huneyn vakasi hakkinda fazla bilgi Için 757 sayitt hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[270]

775— Besîr ibni Ma'bed'den rivayet edilmistir, (Besîr'in önceden ismi Zahm ibni Ma'bed idi. Hicret edip Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Stllem)in huzuruna geldigi zaman, Peygamber ona: «ismin nedir?» diye sormustu. O, Zahm demisti. Peygamber (SalteMâbü Aleyhi ve Sellem) :
«Hayir, sen Besîr'sin.» buyurmustu.) Besîr söyle anlatti:
Ben, Peygamber (Sattallahü A ley hi ve Seltem)'le beraber yürürken, bir de müsriklerin mezarlarina rasgeldi, söyle buyurdu:
«Sunlar büyük hayir kaybettiler.» Bunu üç defa söylediler. Sonra müslümanlann mezarlarina ugrayip söyle buyurdular:
Bunlar çok büyük hayra kavustular.» Bunu da üç defa söylediler. Sonra Peygamber (Saliaîlahü Aleyhi ve Seüem)'den bir göz atisi oldu da, mezarlikta yürüyen bir adam gördü; adam ayakkabi giyinmisti. Peygamber ona:
«Ey deri (sahtiyan) ayakkabilar sahibi, (sana yaziklar olsun), ayak-kablarini birak.» buyurdu. Adam bakti; Peygamber (Saliaîlahü Aleyhi ve Sellemfi görünce ayakkablarim çikardi ve onlari atti.[271]

Imanla ölmek, âhiret saadetine kavusmaktir, Cennet nimetleriyle ni-metlenmektir. Iman etmeyip de sirk ve küfür hali üzere ölmek ise ebedî bir hüsrandir. Cehennem azabi çekmenin sebebidir. Bunun için müsrik olarak ölenler hakkinda :
«Cennet gibi büyük hayri kaybetmisler.»

Ve mü'mInler için de :
«Büyük bir hayra kavusmuslardir.» Buyurulmustur:
Mezarlikta ayakkabilarla dolasmanin yasaklanma sebebi hakkinda su görüsler ileri sürülmektedir:
1— Mezara hürmet olsun diye çikartilmalari istenmistir.
2— Ayakkabilarda pislik bulunmasindan dolayi istenmistir.
3— Yeni ve Iyi cins ayakkabi ile kibirlenerek yürümekten dolayi ayakkabilarin çikartilmasi istenmistir. Çünkü adamin giydigi ayakkabilar, iyi tabaklanmis, tüyleri giderilmis iyi cins deriden yapilmislardi. Hangi sebep olursa olsun, buradaki yasaklama özel bir mana tasimaktadir. Zira baska hadîslerle mezarlikta ayakkabi ile gezmekte bir sakinca olmadigi, tabaklanmis derilerden mamul ayakkabilarin giyilebilecegi beyan edilmistir.
Hadîs-i serifin bu bölümde getirilmesine sebep, Hz. Peygamberin adama :
«— Ey deri (sahtiyan) ayakkabilar sahibi, (sana yaziklar olsun).» seklinde hitap etmesidir. Parantez içinde gösterilen «sana yaziklar olsun» sözü, Imam-i B u h â rî tarafindan bîr zühul eseri metne konmamistir. Ancak Ebû Davud rivayetinde bu ifadeyi kullanmistir. Esasen metinde bu ifade olmamis olsaydi, Buhârî tarafindan bu bölüme alinmamasi gerekirdi. ZIra bolüm, bu ifadeyi kullanmada bir sakinca olmadigi bölümüdür. Aksi halde hadîsin bu bölümle ilgisi kalmamis olur.[272]

(334) Evler

778— Muhammed ibni Hilâl'den rivayet edildigine göre, kendisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem)'in zevcelerinin hücrelerini (evlerini) gördü ki, hurma dallarindan yapilmis, kil çullarla örtülmüstü. Ravi demistir ki, ben Muhammed ibni Hilâl'a Hz. Âise'nin evinden sordum. Kapisi Sam tarafindandi, cevabini verdi. Sordum bir kanat miydi, yoksa iki kanat miydi? Bir parçadan ibaret kapi idi, dedi. Sordum, (kapi) hangi seyden yapilmisti? Ardiç agacindan, yahut Abanos agacindandi, dedi.[273]

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setlem)"ift zevcelerinin ayri ayri evleri vardi. Bunlar birer oda mahiyetinde ikametgâhlar oldugundan bunlara «Hücre» denirdi. Bu hadîs-i serifteki nitelemeden anliyoruz ki, Peygamber Efendimizin scadethaneleri çok sade ve basit idî. Konfordan ve gösteristen uzak, zarurî ihtiyaca cevap verecek sekildeydi. Zaten gönderilmelerindeki hikmet, cemiyet içinde yüksek Islâm ahlâkini yasamak, yasatmak ve devamini saglamakti. Lüks ve konforlu hayat ise, böyle bir ahlâkin gerçeklesmesine aykiri düser. O zaman bütün gayretler madde ugruna olur, manevî degerler mahkûmiyetten kurtulamaz ve ulvî gayeye erisilemez. Bunun örneklerini bugünkü cemiyet anlayisinda ve yasayisinda açik olarak görmekteyiz. Lüks ve sefahatin sonu komünizm maddeciligini dogurur. Madde hakimiyetinden kurtulmak Için hirsi ve sefahati birakip manevî degerlerin hakimiyetine ve prensiplerine siginmak gerekir. Islâm'da sadelik ve özlülük esastir. Her iste bunu gaye edinmelidir.
[Bu hadîs Için baska bir kaynak bulunamamistir.)[274]

777— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«insanlar elbise ve esyayi allayip pulladiklari gibi, insa ettikleri evleri allayip pullamndikça (nakislamadikça) kiyamet kopmaz.»
Kavilerden ibrahim demistir ki, Peygamber bu benzetmesiyle desenli elbiseleri kastetmistir.[275]

Bu hadîs-i serîfle on dört asir önce, bugünkü insaatlara isaret edilmis ve böylece, Peygamberin sayisiz mucizelerine bir mucize daha eklenmistir. Israf, saltanat, tekebbür, gösteris, kiskançlik gibi kötü huylarin bir araya gelmesiyle dogan bu sekildeki Insaat hastaliginin getirdigi sey, manevî ölümdür, kiyamettir. Bu hastalik yayildigi nispette felâket yaklasir.
Bu bölümle ilgili hadîs-i serifler daha önce 446-461 sayilarda geçmisti. Birbirleriyle Ilgili olduklarindan bir arada incelenmelerinde fayda vardir. (Ayrica 459 sayili hadîs-i serife bakilsin. Buna da baska bir kaynak bulunamamistir.).[276]

(335) Insanin: Babana Rahmet Sözü

778— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, bir adam Resûlüllah (SailailahU Aleyhi ve Selton)'e gelip :
— Ey Allah'in Resulü! Mükâfat bakimindan sadakanin hangisi daha faziletlidir? dedi. Peygamber söyle buyurdu:
«Babana rahmet, bu sana bildirilecektir: ihtiyaçtan korkarak snglftm ve hirsli olup, zenginlik arzusunda iken, senin sadaka vermen dir. Yoksa can bogaza gelinciye kadar geciktirme ki, söyle dersin: Falana su kadar, falana su kadar (verilsin). Halbuki mal falan (verese) için gerçeklesmistir, (artik bu ölüm halinde tasarruf hakkin kalmamistir).»[277]

Yerinde bir soru soruldugu zaman, soran kimseyi övme ve sorusunu begenme karsiliginda : «Babana rahmet» tâbirini Hz. Peygamber kullanmistir. Bu tâbir, Arapça d a «Lâ ve Ebîk» veya «Emâ ve Ebîk» lâfizlarinin karsiligi olarak verilmistir. Burada Arapça metindeki «ve»Ier, yemin ifade etmeyip yerine göre medih ve zem ifade ederler, «!â»nin da nehî manasi yoktur, sözü teyid ve tespit içindir.
Mükâfati en büyük olan sadaka için su sartlar kosulmustur:
1— Ihtiyaçtan ve fakirlikten korku halinde sadaka vermek. Böyle bir durumda insanin sadaka vermesi zordur ve bunu basarmak da din kuvvetine baglidir. Sikinti ve siddet hulindeki ibadetlerin sevabi daha çok olur.
2— Vücut sihhatte iken, ölüm dösegine düsmeden ve hayattan ümidi kesmeden önce vermek. Insan hasta oldugu zaman daha çok merhamete getir, ölecegim diye malini suna buna verir. Böylece sadaka vermesi kolaylasir. Saglik durumu yerinde olan insan ise, mala daha çok ragbet eder, merhamet hisleri kisintili olur. Onun için saglik halinde vermenin fazileti çoktur.
3— Bahil ve cimri iken vermek. Cimrilik halini yenerek sadaka vermek, nefsin büyük mücahedesidir. Bu mücahedeyi kazanmanin sevabi da ona

göre fazilet tasir.
4— Zenginligi arzu eder bir halde iken sadaka vermek. Zenginlesmeyi arzu eden kimse, mal toplamaya ve harcamamaya gayret gösterir. Bu durumda olanin sadaka vermesi güçlesir ve agir gelir. Bu tazyikten kurtulup mal vermenin de bu yönden fazileti çok olur. iste bu dört sart muvacehesinde hayir yollarina para ve mal harcamak, en büyük ve en faziletli manevî mükâfati, sevabi temin eder.
Yoksa nasil olsa mal elden gidiyor düsüncesiyle can bogaza dayandigi zaman suna buna vasi yy et bir önlem tasimaz. Bu anda zaten mal sunun bunundur. Ölüm halinde tasarruf hakki kalmamistir.[278]

(336) Insan Diledigi Zaman Az Dilemeli Ve Dilekte Bulundugu Kimseyi Övmemeli

779— (181-s.) Abdullah'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Sizden biriniz ihtiyaç talebinde bulundugu zaman, onu az (ve hafif) istesin. Muhakkak ki insan» takdir edilen ona gelir. Sizden biriniz arkadasini överek yanina varmasin; yoksa belini kirar (onu mahveder).»[279]

Bu haberde iki hususa isaret edilmektedir :
Birincisi; insan herhangi bir ihtiyacini karsilamak üzere bir arkadasina müracaat ettigi zaman, asin hareket etmeyerek en kisa ve kolay yoldan talepte bulunmalidir. Böyle hareket edilince, karsi taraf hem ürkütülmez, hem de müskül bîr duruma sokulmus olmaz. Sebebe bas vurarak gerekli müracaat yapilir. Ondan sonra mukadder ne ise, ona kavusulur. Fazlaya kaçmak ve Israrla hareket etmekte hududu tecavüz yar, kardeslik baglarini zedelemek var, vakari terk edip zillete düsme var.
Ikincisi, insan emeline ulasmak için, bazi menfaatler elde etmek için arkadasini överse, inanmadigi bir isi yapmis olur ki, bu sahtekârliktir, riyakârliktir, iki yüzlülük ve yalanciliktir. Bunlar haram seylerdir. Bir de ciddî olarak dogruyu ifade suretiyle bir kimse övülür ve yüzüne karsi sena edilirse, ona ihanet edilmis olur. Adam bundan kibirlenir ve kendini büyük görmeye baslar. Kibir ise, insanlari helake götüren manevî bir hastaliktir, haram olan bir istir.»
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.)[280]

780— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet edildigine göre, söyle buyurmustur:
— Allah Tealâ bir kulun ruhunu bir yerde almak istedigi zaman, O kula, o yerde bir ihtiyaç yaratir.»[281]

Hiç kimse ruhunu nerede teslim edecegini bilemez. Insanlar çesitli maksatlarla yer degistirirler, yolculuga çikarlar, yer ve memleket degistirirler. Bu arada ruhlarinin alinmasi mukadder olan yerde de Ölürler. Bundan kurtulamazlar. Rizik da böyledir. Insanin rizki degisik yerlerden ve yönlerden gelir. Insan bunu ayarlayamaz; çalisir fakat, takdir olunandan baskasina nail olamaz. Onun için, zillete düsmeden ve vakari bozmadan uygun bir sekilde talepte bulunmalidir.[282]

(337) Adamin: Sana Dil Uzatan Yasamasin, Sözü

781— (182 - s.) Ebû Abdülâziz haber verip söyle anlatmistir: «Ebû Hüreyre bizde geceledi de karsisinda olan bir yildiza bakip söyle dedi: Ebû Hüreyre'nin nefsi kudret elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki dünyada, kumandanliklara ve is baslarina geçecek kimseler olacaktir; bunlar su yildiza asili kalsalar da, bu kumandanliklara ve bu is baslarina geçmemis olsalardi diye temennide bulunacaklardir. Sonra (Ebû Hüreyre) bana dönüp söyle dedi:
— Sana dil uzatan (düsmanin) yasamasin; bunu hepsi sarklilar için (Iraklilar için) sark yerlerinde caiz olmadi mi? Beri:
— Evet, vallahi dedim. O dedi ki:
— Allah onlarin akibetini fena etsin ve hilelerini baslarina geçirsin. Ebû Hüreyre'nin nefsi kudret elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki, onlar katmerîenmis bir kalkan gibi yüzleri kizarip hiddetlenmis olarak sürüleceklerdir; öyle ki çiftçi bahçesine, sürü sahibi de sürüsüne kavusturulacaktir.»[283]

Ebü Hüreyre Hazretlerinden nakledilen bu haber su gerçekleri dile getirmektedir: Ilk nazarda idareci olmak, valilik ve devlet reisligi gibi büyük mevkileri isgal etmek, söz ve hüküm sahibi olmak, yaratilis icabi sevilen ve istenen seylerdir. Makam büyüdükçe sorumluluk da o derece artar. Büyük ve genis yetkilerin maddî ve manevî kâr veya zararlari yine tasidiklari kiymet ölçüsüne baglidir. Mak ve adalet ölçülerine bagli kalarak vazifelerini basaran Idareciler Allah katinda büyük sevap kazanirlar; bunu yerine getiremeyenler de, Allah'in emirlerine aykiri hareket ettiklerinden cezalarini görürler. Eger idare edilenler, idareciye yardimci olur, Idareciye hak ölçülerinde bag I' kalirlarsa, idarecinin isi kolaylasir ve basariya ulasir. Ancak idareci olanlar hak üzere bulunduklari halde, idare edilenler çesitli maksatlarla fitne ve fesad çikararak Idarecilere engel olurlarsa, cemiyet Içinde huzur kalmaz, anarsi ve çekismeler eksik olmaz. Iste bu gibi hallerde. idareci olanlar «Keske su yildiza asiti kalsaydik 6a idareci olmasaydik» diye temenni edecek kadar üzülürler ve izdi rap çekerler. Nitekim bu gibi durumlar, Ebû Hüreyre Hazretlerinin hayatinda vuku bulmustur. Ce-mel vak'asi, Siffîn muharebesi ve Haricîlerin fitne ve fesadi buna örnek teskil eder. Böyle fitne zamanlarinda idareci olmanin ne kadar zor ve agir oldugu asikârdir.
Zaten böyle hâdiselerin cereyan ettigini de, yasadigi devirde Ebû Hüreyre belirtiyor ve fitne kaynagi olarak da doguyu gösteriyor. Esasen o devirde meydana gelen bu korkunç hâdiseler hep dogudan veya kuzey dogu olan Irak dan çikmistir. Bugün yine doguda bulunan Dogu ve Bati Pakistan'dan ibaret iki Islâm ülkesinin birbirine karsi girismis oldugu savas da bunlardan biri sayilabilir.
Insan, mümin kardesine «Düsmanin yasamasin» seklinde duada bulunabilir. Mü'minin düsmani kâfir olacagindan, bunda bir mahzur yoktur.

Ziraatla ve hayvancilikla ugrasanlarin zamanla sehirlere akin ettigini ve edecegini de kaydeden Ebû Hüreyre hazretleri, bunlarin yine eski yerlerine dönmek mecburiyetinde katacaklarini söylüyor. Harplerde en çok zarar gören yerler sehirler ve mamur yerlerdir. Böyle olaganüstü haller sonu insanlar köylere ve kenar yerlere çekilirler, harp sirasinda da sehirleri bosaltmaya mecbur birakilirlar. Bunlara da isaret edilmektedir.

Ebû Hüreyre (Raâiyallahuanh), hicretin 57 ve 59. yilinda 78 yasinda oldugu halde Medine'de vefat etmistir.[284]

(338) Insan: Allah Ve Falanca (Yapti Seklinde Söz) Söylemesin

782— (183-s.) Ibni Cüreyc demistir ki, Mugîs'den isittim; o zannediyordu ki, Ibni Ömer, kendisine azadlisindan sormus. Mugîs de : — Allah ve falanca (bilir) dedi. Ibni Ömer:

— Böyle söyleme, Allah ile hiç kimseyi birlik yapma; ancak Allah'-dan baska falan (bilir) söyle, dedi.[285]

Her seyi yaratan ve her seyi mahiyeti üzere eksiksiz bilen Allah Teafâ oldugundan, bir iste, insanlardan veya yaratiklardan birini ona ortakmis gibi bIrliktç göstermek tevhid inancina aykiridir. Bu beraberlik gerçek manada ifade edilmese bile edebe aykiridir. Yüce Allah her iste yalniz basinadir, beraberlik ve ortakliktan münezzehtir. Gerçekten bu isi Allah bilir, ondan sonra falanca bilir, seklinde konusmakta ise bir sakinca yoktur. Hem akideyi koruma, hem de edebe riayet bakimindan böyle hareket etmelidir.[286]

(339) Insanin: Allah Dilerse, Sen De Dilersen Sözü

783— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, bir adam Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellemfe :
— Allah dilerse, sen de dilersen (olur), dedi.
Peygamber söyle buyurdu:
«— Allah'a es kostum; Allah yalniz basina diler.»[287]

Burada do Allah'in dilemesine hiç bir kimseyi ortak kosmamak için onun dilemesiyle beraber baskasinin dilemesini ortak kosmamayi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selltm) bize tavsiye buyurmaktadir. Zira Allah'in diledigi her sey, baskasinin dilemesi olmaksizin meydana gelir. Bir seyin olmasi için sadece «Ol» emri kâfidir. Baskasinin dilemesine ihtiyaçtan beridir. Bunun için Allah'in dilemesine baskasinin dilemesini istirak ettirmek sirk olur. Bu manaya ve inanca düsmemek Için söylenen söze dikkat etmelidir. Kul esbaba mübasereti itibariyle böyle lâfiz kullanilabIlIrse de, yine terk edilmesi evlâdir.[288]

(340) Sarki Ve Eglence

784— (J34-s.) Abdullah Ibni Dinar'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Abdullah ibni Ömer ile çarsiya çiktim. Bir de türkü söyleyen bir küçük cariyeye rasgeldi. Bunun üzerine söyle dedi:
«— Gerçekten Seytan bir kimseyi terk edecek olsa, bu kizcagizi terk «derdi.»[289]

Sarki ve eglenceler, mana ve maksad bakimindan birbirinden farkli hükümlere girerler:
1— Fesada ve harama yol açan ve bunlara sebep olan her türlü eglence ve sarki haramdir. Sehevî ve müstehcen mana tasiyan, Islâm inancina uymayan türkülerle islâm ahlâk ve adabina aykiri düsen eglenceler hep bu kabildendir.
2— Bir diiin edebî Inceliklerini belirtmek veya ahlâkî ölçüleri güzel bir sekilde dile getirerek, bunlara tesvik mahiyetinde sarkilar ve türküler söylemek mubah olur.
3— Sevinmek ve neselenmek mubah oldugu bayram ve dügün günlerinde de, fenaliga vesile teskil etmeyen türküleri ve def seslerini dinlemek yine caizdir. K â s a n î sevinç günleri arasinda, bir odamin gurbetten gelisini, bir çocugun dogumunu, Kur'an ezberlemeyi, akîka kurbani kesmeyi zikretmektedir.
Sarki söylemekte olan bir kizcagiz hakkinda Abdullah ibni Ömer'in : «Seytan bir kimseyi terk edecek olsaydi, bu kizcagizi terk ederdi» sözü, sarkicinin iyi bir yolda olmadigini ifade eder. Seytan, insanlari iyiliklerden alikoymak için onlara musallat olur. Terk lâzim gelirse, bunu birakmasi icab eder; çünkü Seytanin dilegi yerine gelmistir. Kizcagizin söylemekte oldugu türkülerin mana ve maksadi, bir de hareket tarzi, ibni Ömer'i böyle bir söz söylemeye sevketmlstir.[290]

785— Enes ibni Malik'den, Resûlüllah (SaUallahü A teyhi ve Settem) 'in söyle buyurdugu isitilmistir:
«— Ben eglenceden beriyim, eglence de benden bir sey degildir.»
Yani; bâtil, benden bir sey itibar edilemez.[291]

Hadîs-i serif bundan önceki haberi manaca teyid etmektedir. Eglence hakkinda bilgi için 784 sayili haber açiklamasina bakilsin. Bu hadîs için baska bir kaynak bulunamamistir.[292]

786— (185-s.) ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre:
«— insanlarin kimi de, bâtil ve bos lâfa müsteri çikar (buna kiymet verir).» âyet-i kerîmesini, türkü ve buna benzer seylerle tefsir etmistir. [293]

(Lokman Sûresi, ây«t: 6).

Ayet-i kerimenin tamami meâlen söyle :
«insanlarin kimi de, vardir ki, (insanlari) Allah yolandan bilmiyerek saptirmak ve o yolu eglence yerine tutmak için bâtil ve bos lâfa müsteri çikar (buna kiymet verir), iste bu gibilere siddetli bir azab vardir.»
Bir mana ifade etmeyen, insanlari bosuna mesgul eden, bilâkis kötülüge ve ahlâksizliga sebep olan söz ve hareketler, eglence ve türküler, daha önce isaret edildigi gibi, âyet-i kerîmenin ruhuna uygun olarak haramdir. I b n i A b b a s hazretleri de bu âyet-i kerimeyi tefsir ederken, bu hareketleri kasdetmistir.
(Bu hadîsi Taberanî tahriç etmistir. Fadlu'llah : S. II, s. 252, dip not.).[294]

787— Berâ ibni Âz i b'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüllah (Saltallahü Aleyhi ve Sellem)söy\e buyurdu: «Selâmi yayiniz, selâmet bulursunuz. Bos sey, kötüdür.» Ebû Muaviye demistir ki, (metinde geçen) «eser* kelimesinin manasi, bos sey (eglence) dir.[295]

Burada da eglencenin genel manada iyi bir hareket olmadigi teyid edilmektedir. 784 sayili haberin açiklamasina bakilsin. (Bu hadîs-I serifi Ebû Ya Mâ tahriç etmistir. Fadlu'llah : C. II, s. 258, dip not.)[296]

788— (186 - s.) Fudale ibni Ubeyd'den rivayet edildigine göre, kendisi topluluklardan bir toplulukta idi. Ona, bir takim kimselerin tavla oynadiklari haberi ulasti. Bunun üzerine Öfke ile kalkip bu oyunu siddetle yerdi ve yasakladi. Sonra söyle dedi:
«Bu tavlanin kumarini (hasilatini) yemek için onu oynayan kimse, domuz etini yenvs ve kan ile abdest almis gibidir.»
Metinde geçen «Kûbe» kelimesinden murad tavla oyunudur.[297]

Tavla oyunu bir eglencedir. Kumar sekline sokulmaksizin oynanmasi, doguracagi fenaliklara veya zararsiz durumlara göre hüküm tasir. BIr menfaat karsiliginda kumar için bir âlet olarak kullanilirsa haram olur. Domuz etini yemek, kan Ile abdest almak haram oldugu gibi...
Bu rivayet 1267 sayida aynen gelecektir.[298]

(341) Iyi Hal Ve Güzel Gidisat

789— (187 - s.) îbni Mçs'ud'un söyle dedigi isitilmistir:
«Siz bir zamandasiniz ki, din âlimleri çok, hutbe okuyanlari az (kisa hutbe okur, uzun namaz kilarlar), dilencileri az, (Allah yolunda) mal verenleri çoktur; bu zamanda isler nefis arzularini idare eder (onlara hakim olur). Fakat sizden sonra bir zaman gelecek ki, din bilginleri az, hutbe okuyanlari çok (kisa namaz kilarlar, hutbeyi çok uzatirlar, fazla söz söylerler), dilencileri çok, vericileri azdir; bu zamanda nefis arzusu isleri kumanda eder. Biliniz ki, ahir zamanda, iyi hal (ye ahlâk) bir kisim ibadetten daha hayirlidir.»[299]

Ashab-i Kiramin büyüklerinden olan Abdullah Ibni Mes'ud hazretleri, hem Peygamber devri olan asr-i saadeti, hem de bundan sonra gelen ve Ikinci derecede ümmetin hayirlisi olan Tabiîn devrini yasamis, her iki devri mukayese ederek gelecek zamandaki ümmetlerin ahvaline dair bir netice çikarmistir. Daha dogrusu Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Mfem/in, istikbalde meydana gelecek ahvale dair vermis olduklari gerçek haberlere dayanarak ve bunlardan ilham alarak söz söylemistir. Zira bu mealde hadîs-i serifler varid olmustur.
En saglam ve en sahih Imani tasiyan ashab-i kiram, söhret ve gösteristen uzak, ruha ve manaya, öze ve Içe; bagli bir güçle sirf Allah ve Resulünün rizasini kazanmak niyyetiyle hareket ettiklerinden gerçek manada âlimleri çoktu. Ilmi, menfaat için degil, Allah'in bir emri oldugu için ögreniyorlar ve onunla amel ediyorlardi. Fazla söz söyleyip insanlara gösteris ve onlari mesgul etme yerine, Ilâhî emirleri bizzat kendilerinde uygulamakla mesguldüler. Bu bakimdan uzun söz ve hutbelere meyletmiyorlardi; daha çok kendi namaz ve ibadetlerini uzatiyor, çogaltiyorlardi.
Dilenmenin vebalini bilerek Allah korkusundan ve iffetlerinden ötürü dilenenleri azdi; buna karsi fakirlere ve lüzumlu yerlere para ve mal harcayanlari Çoktu. Çünkü Allah yolunda para harcamamin ne derece büyük mükâfat tasidigini gönülden inanarak biliyorlardi.
BIr de suur ve iradeleri hakimiyeti altinda is yaptiklarindan nefis arzulari mahkûm durumda idi. Din emirlerine aykiri olan istekler sönüyor, akil ve mantik ferman okuyordu; Iste bu ruhladir ki, islâm nuru kisa zamanda büyük ve uzak ülkelere yayilmis ve o beldeler jçIn feyiz kaynagi olmustur. Fakat bu saglam inanç ve uygulamanin zamanla gevseyip bozulmasi üzerine Isler tamamen aksine seyretmeye baslamis ve...I b_n | M e s ' u d Hazretlerinin buyurmus oldugu neticeler dogmustur; Gerçek âlimler azalmis, söz söyleyen hatipler çogalmis, dilenciler artmis, verenler azalmis, nefis arzulari isleri idareye koyulmustur. Bunlardan kurtulus, ancak ilk devirdeki anlayis ve uygulamaya dönmekle mümkün olur.
fste gerçeklerin taklitlestigi, özlerin kisirlastigi devirlerde güzel hal ve ahlâk sahibi olmak, amellerin bir kismindan daha hayirli olacaginin buyurulmus olmasi, amellerde riya olabileceginden ötürüdür. Güzel ahlâk Ise, yasanan seydir; onda riya olmaz.[300]

790— Cüreyrî demistir ki, Ebu't-Tufeyl'e sordum; Peygamber (Sallaltahü Aleyhi veSellemfi gördün mü? O:
— Evet, dedi. Yeryüzünde benden baska onu görenlerden hayatta kimseyi bilmiyorum. Yine Ebu't-Tufeyl dedi ki:
— Peygamber beyazdi, tatli yüzlü idi.
Diger bir rivayette de Cüreyrî'nin söyle dedigi nakledilmistir: Ben ve Ebu't-Tufeyl (Amir ibni Vasile El-Kinanî) birlikte Beytullah'i tavaf diyorduk. Ebû't-Tufeyl dedi ki:
— Benden baska Peygamber (Salîaiiahü Aleyhi ve Settem)'i gören kak madi. Ben: Sen de onu gördün mü? dedim. O:
— Evet, dedi. Ben:

— O nasildi? diye sordum. Dedi ki:
— Beyazdi, tatli yüzlü idi, her bakimdan ölçülü idi.[301]

Bu hadîslerle Hz. Peygamberin güzel hali ve güzel halini ifade eden görünüsü açiklanarak iyi ahlâka deger vermeye tesvik vardir. Peygamberi sevmek, onun ahlâki ile ahlâktanmak ibadetin esasidir. Güzel ve iyi ahlâk daima geçerlidir, Allah katinda makbuldür ve sahibini selâmete erdirir.[302]

791— Ibni Abbas'dan, Peygamber(Sailaiiahü Aleyhi ve Seltem)*in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«Dürüst gidisat, güzel görünüs ve 'bütün islerde ölçülü hareket, nübüvvetin yirmibes cüz'ünden bir cüzdür.»[303]

Hedy-i salIh : Dürüst ve dosdogru gidisat ki, insanin güzel ahlâk ve iyi huylan demektir.
Semt-i salih : Görünüste tatli ve hos bir tutumda olmaktir ki : insanin dis yapisi Ile ilgili hallerdir. Her ikisi, yani iç ve dis güzelligi insanin ahlâk yönünden olgunlugunu tamamlarlar.
Iktisad : Bir seyi tam kararinda ve ölçüsünde muhafaza edip, onu gerekli yerine koymaktir, iste sayilan bu vasiflar, tam bir olgunlukla peygamberlerde bulunan halterdir. Bu vasiflarin disinda daha pek çok kemal vasiflari vardir. Insanlardan her kim böyle güzel vasiflara sahip bulunursa, Allah ona takva elbisesini giydirmis demektir, insanlarin hürmet ve ikramini kazanmistir. Bir de bu hasletler, Peygamberlere mahsus olan güzel vasiflardir, bunlara uymak ve bunlari kazanmak gerekir. Bu güzel huylara insanlari tesvîk vardir. Bu mealdeki bir hadîs-i serîf 468 sayida geçmistir. Oraya bakilsin.
Baska bir rivayet yolu ile I b n i A b b a s 'dan nakledildigine göre, yine Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«Dürüst gidisat, güzel bir görünüs ve bütün islerde ölçülü hareket, nübüvvetin yetmis cüz'ünden bir cüzdür.»[304]

(342) Zamanla Gelir Sana Beklemedigin Haberler

792— îkrime'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Hazreti ya sordum:
— Hiç Resûlvllah (Sallaltahü Aleyhi ve Sellemfm siir okudugunu isittin mi? Hz. Aise söyle buyurdu:
— Bazi zamanlarda evine girdiginde: «Zamanla gelir suna, beklemedigin haberler.» derdi. (Ibni Revaha'mn beytini okurdu).[305]

Siir, murad edilen manayi daha güzel ifade edip, güzellestirdIgi takdirde iyidir. Fakat hak ölçülerden tasarak ömür boyu insani mesgul eden siir, hiç bir zaman dinde makbul degildir. Iste bir gerçegi ifade eden ve Peygamber (SalUtilahü Aleyhi ve Sellem)"m hosuna giden Ibni Ravaha'-nin su beytini, bizzat Hz. Peygamber'in zaman zaman okudugunu Hz. A i s e (Radiyallahü anha) nakletmIstir ;
Açiklar sana, bilmedigini, yakinda günler; Zamcnla gelir sana, beklemedigin haberler.
Yine Abdullah ibni Revana, Peygamber (SallaHahÜ Aleyhi veSellemfin Ömre haccini kaza etmesi sirasinda, Mekke'ye girdiklerinde düsmana karsi siir okudugu zaman, Hz. Ömer ona :
— Ey ibni Reva ha, hem Peygamber'in yaninda, hem d* Horem-i Serifte siir okunur mu? dedi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selkm) söyle buyurdu :
«— Birak okusun, ya Ömer! Onun söyledikleri, ok atisindan daha tesirlidir.»
Bu hâdiseyi, Tirmizî ve Nese'î nakletmektedirler.[306]

793— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, su söz bir Peygamber sözüdür; «Zamanla gelir sana, beklemedigin haberler.»[307]

I b n i A b b a s Hazretleri, beytin bîr misraini teskil eden bu sözü Abdullah ibni R~e v a h 'â fya-degh\ Hz. Peygamber e veya daha önceki peygamberlerden bir peygambere ait göstermektedir. Kime nispet edilirse edilsin, mana güzel oldukça bir mahzur teskil etmez. Zaten siire dair hadîsler, 869-871 sayilarda gelecektir. , Bundan önceki hadîs-I serife de bakilsin.[308]

(343) Hoslanilmayan Temenni

794— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resülüllah (Sailaîtahü Aleyhi ve Selle m) söyle buyurdu:
—bizden biriniz (bir seyin elde edilmesini) temenni ettigi zaman hangi seyi temenni ettigine baksin; çünkü o, kendisine ne verilecegini bilemez.»[309]

Gelecek zamaiida bir seyin husule gelmesini istemege temenni denir. 6u manaya göre, iyi ve kötü seylerin meydana gelmesini istemek temenni olur. Ancak iyI seylerin meydana gelmesini istemek ve bunlari arzu etmek dinen iyidir ye makbuldür. Bir kimseye haset ederek onda fena seylerin vuku bulmasini istemek ise, haramdir, büyük günahtir. Onun için, bir kimse temennide bulunacagi zaman, neyi istedigini düsünmeli, hayir veya ser olup olmadigina bakmalidir. Eger temenni edecegi seyde iyilik ve hayir varsa onu istem eti, aksi halde istememelidir. Zira insan körü körüne bir seyi te-menin ederse, neticede kendisine iyilik veya kötülükten ne verilecegini bIl-memis olur. Onun için temenninin hoslanilan ve hoslanilmayan taraflari vardir.
(Bu hadîs Kütüb-i Sitte'de yoktur.)[310]

(344) Üzüme -Kerm- Demeyiniz

795— Alkame, babasi Vail'den rivayet ettigine göre, Peygamber (Saîlalhhü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Asla sizden biriniz (üzüme) kerm demesin. Siz, habele yani üzüm deyiniz.»[311]

Bu hususta yeterli bilgiyi özet olarak Kamus tercemesInden alalim ;«Kerm =r^f» kâfin fethi ve rânin sükûnu ile yas üzüme denir; ineb = manasina... Hadîste : kerm demeyiniz; çünkü kerm = kerim müslim plan adamdir.»
Buyurulmustur. Bilinmelidir ki, üzüme kerm söylenmesi, sirasindan elde edilen sarap, iyilik ve cömertlik hasletine götürücü ve hareket ettirici olduguna mebnidir. Asilda kât" ve râ'nin fetheleriyle « r .5" = Kerem» diye isifri verilmisti. Daha sonra hafifletilerek râ sakin kilindi (ve Kerm = öldü.)
Kaldi kI keremi hakikî, hazreti kerim, Vehhab Celle sanuhu sifatidir. Sonra mü'min ve müslim sifatidir. Peygamber (Saltatlakii Aleyhi ve Sellem) Hazretlerinin üzüme Kerm ismini vermekten yasaklamalari hakikate mahmul olmayip belki su hususa isarettir: Kerem maddesinden alinan isimle, bu üzüm nev'ini isimlendirmek uygun degildir. Dogrusu müslüman ve mü'min kismi buna lâyiktir. Hele üzümden haram olan sarap elde edilmesinden ötürü ona bu güzel ismi vermek hiç de uygun degildir. Bunun için Habele ve Zere Cin gibi isimlen «kerm» yerine üzümde kullaniniz.[312]

(345) Adamin «Sana Yazik Olsun» Sözü

796— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber Aleyhi ve Seltem) bir kurbanlik deve (Harem'de kesmek üzere) sevket-mekte olan bir adama rasgeldi. Bunun üzerine (adama) :
«— Hayvana bin.» dedi. Adam:
Ey Allah'in Resulü, bu bir kurbanliktir, (ona nasil binebilirim) diye cevap verdi. Yine Hazreti Peygamber:
«— Hayvana bin.» dedi. Adam:
Bu bir kurbanliktir, dedi. Hz. Peygamber üçüncü yahut dördüncü defada :
«Sana yaziklar olsun! Deveye bin.» buyurdu.[313]

Hac farizasini edâ ötmek üzere giderken Haremde kurban edilmek için götürülen kurbanlik hayvana «Bedene veya Hedy» denir. Aslinda Bedene, devenin erkegine ve disisine, bir de sigir cinsine denir. Fakat kurbanlik deve manasinda kullanilisi meshur olmustur.
Cahiliyet devrinde müsrikler putlarina adamis olduklari kurbanliklardan hiç bir suretle faydalanmazlardi. Hz. Peygamber kurbanlik bir deveyi sev-ketmekte olan adama : «Ona bin» diye emretmekle, kurbanliklardan fay-dalcni'abilecegini beyan buyurarak müsriklere muhalefet etmistir. Ancak bu emrin mutiak olup olmadigi yolunda müctehidlerin birbirinden farkli görüsleri vardir. Yani bir kismina göre ihtiyaç duyulsun veya duyulmasin, bu gibi hayvanlardan faydalanmak caizdir. Bir kismina göre de ihtiyaç ve zaruret duyuldugu zaman bu caizdir. Imam Malik ve Imam A h m e d birinci görüste, Ebû Hanife ve. Safiî, ikinci görüstedirler. Bunlar delil olarak da, bizzat Hz. Peygamberin sevkettigi kurbanlik deveye kendilerinin binmedigini ve insanlara da ona binmeleri için emretmemis oldugu hâdisesini gösteriyorlar. Netice olarak ihtiyaç halinde kurbanlik hayvanlardan faydalanmakta bir sakinca yoktur.
Bu bölüm asil itibariyle «Vehy ve Veyheke» sözü üzerine getirilmistir. Bir kimseye aciyarak yahut Iyi bir Is yapmadigin Isaret ederek onu uyarmak için kullanilan bir tâbirdir. TürkçemIzde «sana yaziklar olsun» Ifadesi bunun karsiligidir. Iste bir kimseyi uyarmak için bu sözü kullanmakta bir beis bulunmadigini ögrenmis oluyoruz. Fakot Müslim, Ebu Davud ve B u -hârî'nin CamI'indeki rivayetlerinde «Veyheke» yerine «Veyleke» diye kaydedilmistir. Bu takdirde mana, «helak olasi, azab olasi» demek olur ki, adam Peygamber'in birkaç defa ihtarina ragmen emri yerine getirmeyi-sinden buna hak kazanmis oluyor.
772 sayili hadîs-i serife bakilsin.[314]

(346) Insanin : «Ey Kadincagiz» Sözü

797— Cahs kizi Hamne'den rivayet edildigine göre, demistir ki, (soracak bir seyim var, demem üzerine) Peygamber (SallalUihü Aleyhi ve SelIem) söyle buyurdu:
«Nedir o, (soracagin)? Ey kadincagiz = ya hentah!..»[315]

Cahs kizi Ha m ne, Hz. Peygamberin zevcesi Zeyneb'inkiz kardesi idi. Peygamber Efendimizin hem baldizi, hem de teyzesi kizi oluyordu. Kadin hallerine ait âdetten temizlenme mevzuunda bir müskülünü çözmek için H a m n e Peygamber'e gitmis ve : «Ya Resûlallah, benîm sana soracak bir hacetim var!» demistir. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) «Nedir o? Ey kadincagiz!» diye ona cevap vermistir. Bundan sonra da, Ha m ne meselesini anlatmistir. Mesele taharetle ilgili bir konu oldugu için, Buhârî Hazretleri yalniz hadîs-i serifin edeble ilgili bir cümlesini buraya almis ve kadinlara :
«Ey kadincagiz = Ya Hentah» seklinde hitap etmenin edebe aykiri bir ifade olmadigini göstermistir. Hadîs-i serîfin tamamini Ibni Mace, Ebû Davud, Tirmizî rivayet etmislerdir.[316]

798— (188-s.) Hubeyb ibni Sehbân El-Esedî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Farz namazini kilmakta olan Ammar'i gördüm. Sonra yanindaki bir adama:

Ya henah = Ey adam! dedi, sonra kalkti (gitti).»[317]

Arapça bir çagirma tâbiri olarak kadinlara «ya hentah» ve erkeklere «ya henah» diye hitap edilir. Biz Türkçe karsilik olarak «ey kadincagiz» ve «ey adam» ifadelerini uygun bulduk. Bunlar erkek ve kadinlara ait birer ünlem ve çagirma tâbirleridir ki, edebe aykiri sözler degillerdir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.)[318]

799— Serîd'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: «Peygamber (Sallaltahü Aleyhi veSeltem) beni (bindigi devesinin) terkisine aldi da (bana) söyle buyurdu:
«— Senin ezberinde, Ümeyye ilmi Ebi's-Salt'in siirinden var mi?»
Ben:
— Evet, dedim ve ona bir beyt okudum. Bunun üzerine Hz. Peygamber:
«— Hîhi = ona devam!» buyurdu; tâ ki ona yüz beyt okudum.[319]

Umeyye i b n i E b i' s - S a 11 cahiliyet devrinde Kureys sairlerinden biri olmakla beraber, tevhide uygun ve gerçek sözler ifade eden siirleri oldugu için bunlari dinlemekte bir beis görülmemistir. Hz. Peygamber'in bu hareketi gösteriyor ki, gerçek ifade eden ve edebî bir san'at numunesi olan siirleri okumak ve dinlemekte dinî yönden bir sakinca yoktur. Öyle ki, «Hîhi — ona devam» buyurmak suretiyle Hz. Peygamber yüz beyit ka-dar siir dinlemislerdir. Kelimenin yerine göre «îhi, hîhi ve îhen» seklinde kullanilisi vardir. Esasta hadîsin bu bölümle ilgisi yoktur; çünkü bölüm «Hentah ve Henah» tâbirlerine aitti. Her halde «Hîhi» de ayri benzer bir tâbir olmasi münasebetiyle bu bölümde yer almistir.[320]

(347) Insanin: «Ben De Üsengeçlik Var » Sözü

800— Hazreti Âise'nin söyle dedigi rivayet edilmistir: «Gece kalkip ibadet etmeyi birakma; çünkü Peygamber Aleyhi ve Setkm) bunu terk etmezdi, hasta oldugu veya üzerinde agirlik bulundugu zaman namazi otururken kilardi (ve böylece gece ibadetini terk etmezdi).»[321]

Hazreti A i s e (Radtyallahü anha), Peygamber (Salhihhü Aleyhi ve Seîîem)\n gece yapmis oldugu ibadeti bildirirken, bazan hastalik veya vücuda ariz olan halsizlik ve agirlik halleri ile de onu vasiflamistir. Iste Hz. A i s e 'nin bu ifadesinden cesaret alarak bir kimsenin : «Bende üsengeçlik var» demesinde bir beis olmadigi neticesi çikarilmaktadir. Zaten acziyet gibi bir özür bulunmaksizin farz olmayan namazlarin oturarak kilinmalari caizdir; ancak sevab yariya inmis olur. Aczi yet halinde ise, kolaya geldigi sekilde ima ile farz olan namazlar kilinir.[322]

(348) Tembellikten Siginan Kimse

801— Enes ibni Malik'in söyle dedigi isitilmistir :
Peygamber (Satialtahü Aleyhi ve Scltem) 'in söyle dua etmesi çok olurdu:
«Allah'im! Keder ve üzüntüden, acizlik ve tenbellikten, korkaklik ve cimrilikten, borcun agirligindan ve cahil anarsistlerin üstün gelmesinden ben sana siginirim.»[323]

Bu hadîs-i serif, tenbellikten Allah'a siginmanin yerinde bir dua oldugunu bize ögretmektedir. Daha önce 672 sayida geçtigi için oraya ve o babla ilgili diger hadîs-i seriflerin açiklamalarina bakilsin.[324]

(349) Insanin: «Nefsim Sana Feda Olsun» Sözü

802— Enes ibni Malik'in söyle dedigi isitilmistir:
«Ebû Talha, Resululah (sallalalhu aleyhi ve selem)'in önünde diz çökerdi ve torbasini atarak söyle derdi:
Yüzüm yüzüne siperdir, canim da canina fedadir.[325]

Ebu Talha ensardan olup adi, Zeyddir.Ok aticiligi ile söhret oklarina asini kaldirdikça, Ebû yükselmis "ve onu korumus ve : Bagrim, bagrinin T a I h a gögüs önündedir, deMistiyAkabe bîatinda ve Uhud savasi ile ondan sonraki savaslarda bulunrrtu^tu. Huneyn savasinda:
«Kim bir kâfir öldürürse, onun esyasi öldürene aittir.» Diye Peygamberin emri olunca, o gün Ebû Ta I ha yirmi kisi öldürerek esyalarini almisti. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun hakkinda :
Ordu içinde Ebû Talhti'nin sesi, yüz kisiden daha hayirlidir.» Buyurmustur. Kendisinden 92 hadîs-i serif rivayet edilmistir. Hz. Pey-ga m berin fedaisi oldugunu fiil ve sözleriyle ispatlamis, cesur ve fedakâr bIrkah romandi. Bu hasletine binaen : Yüzüm yüzüne siperdir, canim da ^ canina fedadir, diye bir beyt de söylemistir. Bu ifadelerini Peygamber huzurunda yaptiklari cihetle, onun bu hareketi tasvib gördügünden söylenmesi nd^\ beis yoktur.
EbûVfalha, Hz. Osman'in hilâfetinin sonlarina dogru hicretin 31-34- yillaVt arasinda bir rivayette Medine'de, diger bir rivayete göre de ihtiyarligina nagmen çiktigi bir savas yolculugunda denizde yetmis yasinda oldugu halde vçfat etmistir. Gemide alti gün kaldiktan sonra rasgelinen bir adaya naklederek gömüldü. Bu alti gün içinde cenazesinin hiç degismedigi ve bir koku\ikarmadigi da rivayet edilmektedir.[326]

803— Ebû Zer'den rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir: «Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) (Medine'de bir semt olan ve halen de bir kabristan olarak korunan) Bakî tarafina gitti. Ben de gittim onu takip ediyordum. Bir de dönüp hemen beni görünce, söyle buyurdu: — Ey Ebû Zer!» Ben de:
—Emrindeyim daima, ey Allah'in Resulü, hizmetindeyim daima ve ben sana fedayim. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
«— Mal çogaltanlar, kiyamet günü (sevab) azaltanlardir; ancak hak yolunda, sunn su kadar, buna bu kadar deyip harcayanlar müstesnadir.» Ben dedim ki:
— Allah ve Resulü en iyi bilendir. Peygamber (eli ile isaret ederek söyledigi) :
«Suna su kadar» sözünü üç defa söyledi. Sonra karsimiza Uhud Dagi (SalUülahü Aleyhi ve Seltemftikuica Peygamber : «— Ey Ebû Zer!» dedi. Ben de:
— Emrindeyim daima, ey Allah'in Resulü, hizmetindeyim daima ve ben sana fedayim, dedim. Peygamber söyle buyurdu:
-— Uhud Dagi, Muhammed ailesi için altin olup da onlarin yaninda bir gece — yahut dedi ki, bir miskal — kalmasi, beni sevindirmez.» Sonra Önümüze bir vadi geldi de, Peygamber ileri geçip açildi. Onun bir haceti oldugunu sanmistim. Ben bir kenarda oturdum. Bana dönmesi gecikti. (Ebû Zer dedi ki, Peygambere bir sey ölür diye bu gecikmeden korktum.) Sonra sanki bir adamla konusuyormus gibi, fisiltisini isittim. Sonra yalniz basina bana geldi. Ben:
— Ey Allah'in Resulü, o fisildastigm adam kimdi? diye sordum. Bana dedi ki:
«— Sen onu isittin mi?»
— Evet, dedim. Peygamber:
— O, Cibril'di. Bana geldi de, ümmetimden Allah'a hiç bir seyi ortak fcosmaksizin ölen kimsenin Cennete girecegi müjdesini bana verdi.» buyurdu. Ben dedim ki, zina ederse ve hirsizlik yaparsa da ma (cennete girecek)? Peygamber:
«— Evet!» buyurdu.[327]

Bu hadîs-i serîf «canim sana feda olsun» demenin cevazina bir delil olarak bu bölümde yer almis olmakla, bize su gerçekleri de ifade etmektedir:
1— Mal biriktirmenin ve istifçilik etmenin kiyamet günü büyük zarara ve sevab azligina sebep olacagi muhakkaktir. Dinimiz çalismayi ve kazanmayi emrediyor, hayir yollarina yatirim yapmak için. Yoksa ihtiyaçtan fazla mal biriktirip stop yapmak için degil. Bu tutum da insanlari asla tembellige sevk etmez. Zira çatisip da fazla kazandigi mali hayir yollarina harcayan kimse âhIrette çok büyük manevî menfaatlere kavusacagina inanmistir. Böylece asil kârli olan kendisi olmustur. Böyle bir kazanci elde edebilmek için insanin çok çalismasi icab eder. Onun için Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) :
— Uhud dagi kadar ailemin altini bulunsa ve bundan bir altin evimde gecelese, buna sevinmem.»
Ancak Hz. Peygamberin hosuna gidecek ve onu sevindirecek olar. tarafi, böyle bîr hazinenin ihtiyaçlilara ve hayir yollarina harcanmis olmasidir. Gaye, maddî ve manevî güçle mesru olan lüzumlu yerlere yatirim yaparak Allah'in emanet ettigi dine hizmet etmektir.
2— Allah'a ortak kosmak, ona es ve yardimci edinmek günahi en büyük bir günahtir ve imansizliktir. Imandan mahrum olan da ebedî olarak Cehennemde kalir. Böyte imansizliga sebep teskil etmeyecek sekilde diger günahlari Islemek, hele zina ve hirsizlik gibi suçlari islemek iman çerçevesi içinde en büyük günahlardandir. Fakat bunlarin haram olduguna inanarak bunlari isleyen kimse günahkâr olur, dinden çikmis olmaz. Bunun için mümin vasfini tasir. Müminler de büyük günah isleseler bile, Cennet'e gireceklerdir. Allah diledigi mücrimlere diledigi kadar azap edecek, sonra da onlari Cennet'e koyacaktir. Diledigi bir kisim günahkârlari da bagislayarak azab çektirmeden Cennet'e koyacaktir. Netice itibariyle mü'minlerm hepsi Cennete girmis olacaklardir.[328]

(350) Insanin: «Anam, Babam Sana Feda Olsun» Sözü

804— Hazreti Ali (Radiyaltahu arth)'tn söyle dedigi isitilmistir: Peygamber (SaUaIlahü Aleyhi ve SeHemyin, Sa'd'dan sonra hiç bir adama fidye verdigini görmedim. Onun söyle dedigini isittim:
— (Düsmana okunu) at, anam ve babam sana feda olsun.»[329]

Uhud savasi devam ederken düsman saflarindan bîr kisi, sürekli ok atislari ile müslüâmanlan baski altinda tutuyordu. Buna karsi ok atinalt üzere hazirlanan Sa'd Ibni EbI Vakkas hazretlerine:
«— At! Anam - babam sana feda olsun.-
Diye Peygamber buyurmustu. Sa'd'in attigi ok, adama tam isabet ederek onu yere yuvarladi. Bu manzaradan Peygamber hoslanarak güldö. Hadîsin tamamini Buhârî ve Müslim rivayet etmislerdir.
«Anam ve babam sana feda olsun.» sözü, gerçekten yerine getirilecek bir is olmadigi halde, bunun söylen mesindeki hikmet, birbirine karsi beslenen sevginin kuvvetlenmesini temindir, kardeslik baglarini saglamtashrmakitr.[330]
805— Büreyde'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi vtSeltem) Mescid'e çikti; Ebû Musa (Abdullah ibni Kays El-Es'arî) de Kur'an okuyordu. Peygamber (benim için):
«Bu kim » diye sordu. Ben Büreyde'yim, sana feda olmusum, dedim. Peygamber (Ebû Musa'yi isaret ederek):
«Buna, Peygamber Davud'un güzel seslerinden bir ses verilmistir.» buyurdu.[331]

Bu hadîs-i serif, «anam, babam sana feda olsun» sözünün cevazi münasebetiyle getirilmis oldugu halde, burada anam ve babam lâfzi geçmemektedir. Yalniz sahsin feda edilisi zikredilmekle arada bir münasebet kurulmustur. Diger taraftan Ebû Musa El-Es'arî diye künyesi ile söhret bulan Abdullah ibnI Kays'in sesinin güzel olduguna ve dolo yisiyle Kur'an'i güzel seda ve ahenkle, kiraat usullerine riayet ederek oke manin IyI bir is olduguna isaret vardir. Ebû Musa El- Es'arî 'nin hal tercemesi hakkinda 1. ciltte 118 sayili hadîs münasebetiyle gerekli bilgi verilmisti. Bitgi

edinmek için adi geçen hadîsin açiklamasina bakilsin.[332]

(351) Babasi Islam'a Ulasmamis Kimseye, Insanin «Yavrum!» Demesi

806— (18-S.) Hâkim, babasindan (Serik ibni Nemle'den) rivayet ettigine göre söyle demistir: «Ömer ibni Hattab'a gittim, Allah ondan razi olsun. (Bana) Yegenim! demege basladi. Sonra bana (kim oldugumu) sordu; ben de soyumu ona açikladim. Bundan babamin Islâm'a yetismedigini anladi da söyle demege basladi: Yavrum, yavrum!»[333]

Bu eserden anlasiliyor ki, bir kimsenin babasi müslüman olmasa bile ona «yavrum, evlâdim» diye hitap etmekte bir beis yoktur. Müslüman scyv ile degil, hali ile seref kazanir. Bundan ötürü baba ve dede gibi yak:n kimseleri Islâm'i kabul etmemis olan müslümanlan küçümsemek veya onlara hor bakmak yoktur. Neseb ne olursa olsun, gerçekten Islâm'i kabul etmis olanlar hep din kardesleridir. Neseb bakimindan aralarinda üstünlük gözetilmez. Üstünlük ve fazilet takva sahibi olanlardadir.
(Bu haber Için baska bira kaynak bulunamamistir.)[334]

807— Enes'in söyle dedigi isitilmistir:
Peygamber (Soltaltehü Altyhi vt Sellem)'e hizmetçi idim; izin istemeksizin (yanina) giriyordum. Bir gün geldim de, Peygamber söyle buyurdu : «Oldugun gibi (dur), yavrucugum; çünkü senden sonra bir is oldu. Artik asla izinsiz girme.»[335]

E n e s hazretlerinden rivayet edilen bu hadîs-i serif de, bir rnüsîümana, babasi müsrik dahi olsa, yavrucugum, evlâdim diye hitap etmenin cevazina delil teskil etmektedir.
Burada ayrica izinle ilgIK bir husus vardir. Bir müslüman, din kardesinin olsun, yabanci bir kimsenin olsun, evine veya özel odasina girmek istedigi zaman ev sahibinden izin istemesi lâzimdir. Müsaade edildigi takdirde içeri girmelidir, öç defa izin istendikten sonra girme müsaadesi verilmezse, dönüp gitmelidir.[336]

808— (190-s.) Ebû Sa'saVdan rivayet edildigine göre, Ebû Saîd El-Hudrî, kendisine «Yavrucugum!» demistir.[337]

Bu bölümle ilgili diger hadîslere bakilsin. Ashab-i kiramdan olan Ebû Saîd El-Hudrî hakkinda birinci cild, 510 sayili hadîs münasebetiyle gerekli bilgi verilmistir.[338]

(352) Insan: «Habis Nefsim» Demesin

809— Hz. Aise'den — (Radiyallahü anha) —, o da Peygamber (SallaltahU Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu: «Sizden hiç biriniz: Nefsim habislesti, demesin; fakat nefsim daraldi, desin.»[339]

Habaset ve habislik, Seytanin sifatlarindandir. Seytan için bilinen bu sifatin insanlarda kullanilmasi dogru degildir Çünkü habaset, çirkinlik, pislik ve murdarlik gibi manalar tasir. Mu'minI bu gibi fena vasiflardan arindirmak gerekir. Nefse tariz edilmek istendigi zaman, daralmak ve sikilmak manalarina gelen sözler kullanilmalidir. Arapçada «Lekisat nefsi — Nefsim daraldi,» diye söylemelidir. Bu da bir edeb ifadesidir.[340]

810— Ebû Ümame, babasi Sehl ibni Huneyfden rivayet ettigine göre, Peygamber (Saltaîlahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Sizden hiç biriniz, nefsim habislesti demesin asla; nefsim sikildi, desin.» (Ravi Muhammed ibnu'1-alâ demistir ki, bunu Ukayl de isnad etmistir.)[341]

Bundan önceki hadîs-I serife bakilsin.[342]

(353) Ebû'l — Hakem Künyesi

811— Hâni ibni Yezîd anlattigina göre, kendisi kavmi ile beraber Peygamber (SdhltohB Aleyhi ve Stltem) vuo tuiab 'aranaS (^eiep %ate\\) a, «Ebû'l-Hakem» künyesi ile hitap etmekte olduklarini Peygamber (SaÜallahü Aleyhi ve Setlem)isitti. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dua ettikten sonra, söyle buyurdu:
«Hakem Allah'dir (Allah'in isimlerindendir). Netice itibariyle hüküm sahibi de O'dur. O halde sen, Ebû'l-Hakem künyesini neden aldin?»
Ibni Yezîd dedi ki:
Hayir, (ben bu künyeyi edinmedim) fakat benim kavmim bir sey hakkinda ihtilâfa düstükleri zaman, bana gelirler, ben de onlar arasinda hüküm verirdim; her iki taraf da buna razi olurdu (iste bunun için bana bu künye takilmistir). Peygamber söyle buyurdu:
«Bu (anlattigin ve ettigin adalet) ne kadar güzel... (Fakat sana verilen künye hos degil).» Sonra Peygamber sordu:
— Çocuktan neyin var?» Ben dedim ki:
— Hânî'nin ogullari olarak Surayh, Abdullah ve Müslim vardir. Peygamber:
«— Bunlarin en büyügü hangisidir?» diye sordu. Ben: «Surayh!» dedim. Peygamber :

«O halde sen, Ebû Sorayh'sm!» (künyen budur!) dedi; hem kendisine, hem de çocuguna dua etti.
Yine Peygamber (Sattaltahü Aleyhi ve SelUm) o kavimden bir adama «Abdu'l-Hacer» diye isim verdiklerini isitti. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (o adama):
«Senin adin nedir?» diye sordu. O, Abdu'l-Hacer'dir, dedi. Peygamber: «Hayir, sen Abdullah'sin!» buyurdu. Ravi Surayh demistir ki:
(Babam) Hâni memleketine dönmek için hazirlandigi zaman, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gelip, söyle dedi:
— Hangi seyin Cennet'i gerekli kilacagini bana bildir? Peygamber:
«— Güzel töz söylentiye ve (muhtaçlara) bolca yemek vermiye devamli ol!» buyurdu.[343]

Evlâda yahut ana-babaya nispet edilerek isimtenmeye, bazi vasiflarla vasiflanmaya veya bir ilgi sebebiyle isimlenmeye «Künye» denir. Bu üç kisma sircsiyle su örnekleri verelim :
1— Ebö Bekir, Ebû Seleme, Ibnt Abbas, Ömmü Mektum — Bekir'in babasi, Seleme'nin babasi, Ab bas in oglu, Mektum'un annesi...
2— Ebûl-Fezail, Ebûl-Mekârim — Faziletler sahibi, iyilikler sahibi..
3— Ebû Türab, Ebû Höreyre = Toprak sahibi, Kedi sahibi gibi. Hz. AI i 'yi toprak ve kum üzerinde uyurken, Peygamber (SaÜaÜahfk Aleyhi ve Sellem) in onu görmesi üzerine kendisine verdigi bir künyedir kI, toprakla Ilgili bulunmasindan dolayidir. Kediyi kucaginda tasimakta olan meshur sahabi Abdurrahman'a Hz. Peygamber bu hareketinden ötürü Ebû Höreyre — Kedi sahibi künyesini verdigi gibi. Künye medih ve övgü yerinde kullanildigi gibi, yermek ve köiülemek manasinda da olur. Ebû Cehil = Cehalet sahibi gibi...
Hüküm, bir seyi geçerli kilmak, kararlastirmak ve neticeye baglamak demektir. Önünde ve sonunda gerçek söz ve hüküm sahibi Allah Tealâ olup insanlar arasinda adaleti ile hüküm verecektir. Bunun Için Allah Tealâ'nin güzel isimlerinden (Esma-i Hüsnâ 'dan) biri de «Hakem» ismidir. O halde O'na mahsus isimlerle künyelenmek edebe aykiri olur. Bundan dolayi bu isimle künyelenmeyi hos görmemislerdir. Yine hacer, tasin ismidir. Tas ise Allah'in bîr yaratigidir. Ona kul olmak yarasmaz. A b d ü ' I -Hacer ismi yerine Abdullah ismini almak uygun olur. Yontulmus taslara, cohiliyet devrinde ibadet edildiginden böyle taslara kul olmcmayi da bize Peygamber imiz hatirlatmaktadir.
Güzel ve tatli söz söylemek, fakirlere ve hayir yerlerine mal harcayarak cömert olmak Islâm ahlâkinin en iyi ikî vasfidir. Bunlara sahip olmanin neticesi de Cennet'e girmektir.
iki tarafin veya iki kimsenin arasindaki ihtilâf ve davayi çözmek ve bir neticeye baglamak üzere, taraflarin seçmis bulundugu kimseye de «Hakem» denir. Böyle bir kimsenin hükmüne razi olmak üzere yapilan anlasmalarin Islâm hukukunda geçerli olduguna dair bu hadîs-t serif bir delildir. Zira Ebû Sûreyh'in hakemligini Peygamber Efendimiz güzel bir hareket bularak övmüstür.[344]

(354) Güzel Isim, Peygamber (Sallalahü Aleyhi Ve Sellem)'In Hosuna Giderdi

812— Ebî Hadred'den rivayet edildigine göre, demistir ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setlem) söyle buyurdu:
«— Bu devemizi (hac esnasinda kurban edilmek üzere Harem'e kadar) kim sürecek?» Yahut:
«Bu devemizi (Harem'e) kim ulastiracak?» buyurdu. Bir adam :
— Ben (ulastiririm) dedi. Bunun üzerine Peygamber: «— Senin ismin nedir?» dedi. Adam :
— Falandir, dedi. Peygamber (ona) :
«— Otur!» dedi. Sonra baskasi kalkti. Buna da :
«— Ismin nedir?» diye Peygamber sordu. Bu kimse de:
— Falandir, dedi. Peygamber (buna da) : «Otur!» dedi. Sonra baska bir adam kalkti. Peygamber (yine buna) :
«— Ismin nedir?» dedi. O adam:
— Naciyye'dir, dedi. Peygamber söyle buyurdu :
«— Sen buna, (deveyi Harem'e ulastirmaya) ehilsin, bunu sür.»[345]

Hodîs-i serifi rivayet eden Ebû Hadred, ashab-i kiramdan olup, ismi Selâme'dir. Oglu Abdullah kendisinden rivayet etmistir. Hicretin 71. yilinda 81 yasinda oldugu halde vefat etmistir.
Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve SeUemy\n kurbanlik devesini Harem'e kadar sürüp götüren Naciyye de ashabdandir. ismi Ze kva n'di. Ku-reys müsriklerinden kurtulup Islâm'i kabul ettigi zaman, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona Naciyye ismini vermisti. Hz. Mua-viye'nin hilâfeti zamaninda Medine'de vefat etti. Allah her ikisine de rahmet etsin.
Naciyye, kurbanlik deve hâdisesini söyle anlatir: Hudeybiyy» vak'-asinda hac için engel çikinca ben Mz. Peygambere dedim ki :
— Yâ Resûlallah! Kurbanlik deveyi benimle gönder; onu Harem'de kurban edeyim.
Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Setiem) : Bunu nasil yaparsin?» Buyurdu. Dedim ki :
— Düsmanlarin sezemeyecegi ve beni yakalayamayacagi bîr vadiden giderim.
Bunun üzerine Peygamber kurbanlik deveyi bana verdi; ben de onu Harem'de kurban ettim.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) evlâdlâra güzel isim vermeyi tavsiye buyurduklarindan ve bunun gerçeklesmesini istediklerinden herhangi bir yere bir görevli gönderecekleri zaman, adamin ismini sorarlardi. Eger hosa gIaecek isim olursa, bunun memnuniyeti yüzlerinde belli olurdu. Hosa gitmeyen bir isim olur ise, bundan da memnun olmadiklari yüzlerinden anlasilirdi. Yoksa Islâm'da herhangi bir seyi hayra veya serre yorma diye b:r sey yoktur.[346]

(355) Yürümekte Sür'at

813— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, biz otururken, Allah'in Peygamberi (Sallallahü Aleyhi ve Setlem) çabuk yürüyerek

geldi, öyle ki, bize sür'atle gelisi, bizi korkuttu. Bizim yanimiza varinca, selâm verdi; sonra söyle buyurdu:
«— Kadir Gecesini size haber vereyim diye sür'atle size geldim; fakat su sizinle benim aramdaki zaman içinde onu unutturuldum (hangi gecede oldugunu hatirlayamiyorum). Siz (ramazanin) son on günleri içinde onu arayiniz.»[347]

Kibir ve aza mel hareketleri yapmaksizin vakarla ve tabi? hal üzere yürümek islâm'in adabindandir. Ancak mühim ve fevkalâde hallerae kosmanin ve sür'atle yürümenin de caiz olduguna bu hadîs-i serîf bîr delildir. Bin aydan daha hayirli olan Kadir Gecesinin hangi gece oldugunu haber vermek, süphesiz ki çok önemli bir istir. Böyle bir hal karsisinda sür'atle yürümek, istisna! bîr durum demektir.
Kadir Gecesinin tesbiti hususunda âlimlerin degisik görüsleri vardir. Büyük ihtimal ramazan ayinin son on günleri içinde ve bu günlerden tek düsen gönün gecesinde ve bu teklerden de yirmi yedinci gece oldugudur. Nitekim bu ihtimal esas kabul edilerek bu mübarek gece ibadetlerle ihyfi edilmektedir.
(Hadîs-i serif Kütüb-i Sitte'de yoktur. Bunu Imam Ahm«d tahriç etmistir Fadlu'llah : C II, s. 227 dip not.)[348]

(356) Aziz Ve Yüce Allah'a Isimlerin En Sevimlisi

814— Sahabiligi sabit olan Ebû Vehb, Peygamberin söyle buyurdugunu anlatmistir:
«Peygamberlerin isimleri ile isimleniniz. Aziz ve Yüce olan Allah'a isimlerin en sevimlisi Abdullah ve Abdurrahman'dir. Isimlerin en dogrusu da Haris ve Hümam'dir. En çirkini de Harb ve Mürre'dir.»[349]

Kâinatin yaraticisina mahsus olup, baska hiç bir varliga isim olarak verilemeyen lâfiz «Allah» kelimesidir. Bundan baska Allah Tealâ'nin isimleri öten «Esma-i Hüsna»dan herhangi biri ile isimlenmenin cevazi varsa da, edeb olarak bu isimiere izafeten adlanilir. Abdullah, Abdurrahman, Abdul-kerIm, Abdurrezzak, Abdulhadî gibi... Allah a kul olmak ve ona zelil bir yaratik olarak nispet edilmek en serefli bir seydir.
Haris isminin manasi, kâr saglayan, mal toplayan ve âhiret sevabi elde edendir. Bilhassa âhiret sevabi kazanma manasiyle dogru ve güzel bir isimdir.
HüTîam isminin manasi 6a, gayret ve azimeti büyük olan, cesur ve Cömert (-imsedir. Bu vasiflar ise, gerçek mü'minlerin vasiflaridir.
Harb, siddet ve düsmanlik manasini; Mürre de cimrilik ve acilik manasini, tasidigindan çirkin isimlerden sayilmislardir.[350]

815— Cabir'den rivayet edildigine göre, demistir ki, bizden bir adamin bir erkek çocugu dogdu da adam ona «Kasim» ismini verdi. Biz (ona) dedik ki, biz sana «Ebu'l-Kasim = 'Kasimin babasi» künyesini vermeyiz; bunda keramet yoktur. Adam (durumu) Peygambere bildirdi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi vt Selhtm) söyle buyurdu:
— Ogluna Abdurrahman ismini ver.»[351]

M ö s I i m "in rivayet ettigi diger bir hadîs-i serifte : "Benim ismimle isimleniniz; fakat künyemle (Ebu'l-Kasim ile) ktin-yelenmeyiniz; çünkü ben Kasim'ini, aranizda (hak ve adaleti) bölüyorum.»
Buyurulmustur. Bundan da anlasiliyor ki, Kasim ismi Peygambere izafe edilen özel bir isimdir. Onun hayatinda bu Isimle künyelenmek caiz degildir, edebe aykiridir. Hayatindan sonra da Ebu'l-Kâsim künyesini takinmak ayni sey ise de, sirf çocuklara Kasim adini vermekte bir mahzur yoktur. Peygamber isimleriyle adlanmak ise güzel bir seydir.[352]

(357) Ismi Isimle Degistirmek

816— Sehl'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Ebû Üseyd'in oglu Münzir dogdugu zaman Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e götürüldü. Peygamber de onu oylugu üzerine koydu. (Çocugun babasi) Ebû Üseyd de oturuyordu. Peygamber (önündeki çocugu unutarak) baska bir seyle mesgul oldu. (Çocuk eziyet vermesin diye) Ebû Üseyd, oglunun alinmasini emretti. Bunun üzerine çocuk Peygamber (SallalUthü Aleyhi vt Sellem)in oylugundan alinip götürüldü. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mesguliyetinden kurtulup çocugu hatirladi da: «— Çocuk nerede?» diye sordu. Ebû Üseyd: — Onu eve gönderdik. Allah'in Resulü! Dedi. Peygamber: •— Onun ismi nedir?» diye sordu. Üseyd, falandir, dedi. Peygamber: «— Hayir, onun ismi artik Münzir'dir.» buyurdu. Babasi da o gün (ismini degistirip) ona Münzir admi verdi.[353]

Bu hadîs-i seriften de ögreniyoruz ki, hosa gitmeyen ve Islâm edebine uymayan isimleri degistirmek yerinde bir harekettir. Bugün bile böyle Isim degistirmelerine sah id olusumuz, Islâm edebine baglanmaya bir azim bulunduguna delil teskil eder. Münzir, Allah'in emirlerini yerine getirmemek ve yasaklarindan sakinmamak sonucu azabla korkutma manasini tasidigindan güzel bir isimdir. Müjdeleyici manasinda «Besîr» ve yine korkutucu manasinda «Nazin» de böyle isimlerdendir.[354]

(358) Aziz Ve Yüce Allah Katinda Isimlerin Hosa Gitmeyeni

817— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüi-lah (Sallallûhü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Allah katinda isimlerin en çirkini, adamin Mülklerin Meliki (Mülklerin Padisahi) diye isimlenmesidir.»[355]

Bütün mülkün ve kâinatin meliki ve sahibi Allah Tealâ'dir. Mütkiyet ve tasarrufunda ortagi yoktur, insanlarin mülk sahibi olusu, gerçek manada

degil, mecaz manasina bInaendir. Böyle olunca hiç kimsenin büyüklük taslayarak Mülklerin Meliki olmaya hakki yoktur. Böyle bir ismi kendine veren veya baskalari verip de ona razi olan Allah katinda hosa gitmeyen isimlerin en çirkinini almis olur. Allah'in bugzuna ugrayan kimse de ebedî saadete eremez.[356]

(359) Baskasinin Ismini Küçülterek Onu Çagiran Kimse

818— Talk ibni Hubeyb'den rivayet edildigine göre demistir ki, sefaati inkâr eden insanlarin en siddetlisi idim. (Sefaatin sabit olup olmadigini) Câbir'e sordum. O dedi ki, ey Tulayk = ey Talakcik! Peygamber (Sallalldhü Aleyhi ve Sellemfin söyle buyurdugunu isittim:
— (Günahkârlar) Cehennem'e girdikten sonra (sefaat sayesinde) Cehennemden çikarlar.» Biz de senin okudugunu (Kuran)i okuyoruz (ve sefaatin var olduguna inaniyoruz).[357]

Bir sevgi ve merhamet ifadesi olarak küçültme lâfzi ile baskasina hitap etmek ve çagirmakta bir beis bulunmadigina ve Islâm adabina aykiri düsmedigine, ashabi kiramdan Câbir hazretlerinin bu hadîs-i serîf münasebetiyle arkadasina vaki «Tulayk = Talakcik hitabi delil teskil etmektedir. Türkçede isimlerin sonuna cik, cuk, cagiz ekleri getirilerek bu küçültme yapilir. Mehmetçik, ogulcuk, yavrucagiz gibi... Ancak hakaret maksadiyle baskasina böyle hitaplarda bulunulmasi caiz degildir. Baskasini incitecek ve gönlünü kiracak söz ve hareketlerden sakinmak edebdIr.
Sefaatin lügat manasi baskasina yardim etmek, onun için dilekte bulunmaktir. Buradaki mevzu, âhIrete ait olan sefaat meselesidir. Ehl-i Sünnet disinda kalan Haricîlerle Mutezile mezhebine bagli olanlar kiyamette sefaatin vuku bulmayacagina inanirlar ve buna, kâfirler hakkinda olan âyet-i kerîmelerin manasini genisleterek mü'minlerden cehennemlik olanlari da âyetin sümulüne sokmak suretiyle bu âyetleri delil gösterirler.
Ehl-i Sünnet âlimleri ise, sefaatin kâfirler için mümkün olmayacagini, mü'minler için hak oldugunu gerek âyet-i kerîme, gerekse meshur hadîslerle ispat etmektedirler. Buradaki had Is-i serîf de bu Inanci teyid etmekte ve muhaliflere karsi bir delil sayilmaktadir.
Sefaat bes kisimdir:
1— Kiyametteki dehset korkusundan rahata kavusturmak ve hesabi çabuklastirmak suretiyle baskasina yardimci olmak.
2— Bir toplulugu Cennete koymak. Bu ikisi Peygamber (Salhllahü Aleyh veSellemye mahsustur.
3— Allah'a ortak kosmaksizin, küfre varmaksizin Cehenneme hak kazanan kimselere Peygamberin sefaat etmesi ve Allah'in diledigi kimselere sefaat etmesi.
4— Günahkârlardan Cehenneme girenlere Peygamberlerin, Meleklerin ve müminlerin sefaat etmesi. Böylece Allah, Lâ Mâhe Illallah diyen her mümini Cehennemden çikarir.
5— Dereceyi artirmak suretiyle sefaatin vuku bulmasi. Bu bes kismin disinda da bazi sefaat sekillen ileri sürülmektedir.[358]

(360) Insan Kendine Isimlerinin En Sevimli Olani Ile Çagrilir

819— Hanzele ibni Hizyein anlattigina göre, söyle demistir:
«— Insana, isimlerinin ve künyelerinin en sevimlisi olanla hitap etmek, Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve SillemJ'in hosuna giderdi.»[359]

Bir kimseye birden çok isim vermek ve birkaç künye takmak Arablarda âdet oldugundan bunlar içinde sevilen ve sevilmeyenler olurdu. Bir insana isimleri içinde en hos olan isim hangisi ise onunla çagirmak terbiye ve nezaket ifadesidir. Isim sahibinin gönlünü hosnud etmektir. Baskasinin gönlünü incitmeyip onu memnun etmek sevabtir, Allah katinda mükâfati vardir. Onun için muhatabin hosuna giden Ismi neyse onunla onu çagirmak gerekir.
(Bu hadîs için baska bir kaynak bulunamamistir.)[360]

(361) Asiye Ismini Degistirmek

820— îbni Ömer'den rivayet edildigine göre, Peygamber (SallaIlahü Aleyhi ve Sellem) Asiye'nin ismini degistirdi ve:
— Sen Cemîle'sin!» dedi.[361]

M ü s II m 'In I b n i Ömer 'den rivayet ettigi diger bir hadîs-i serifte kizi vardi. Resûlüllah (Sallallahü A kyhi ve Sellem) ona Cemile Ismini verdi. I b n i Ömer söyle anlatmistir : Babam Ömer'in Âsiye isminde bir
Asiye: Günahkâr hanim manasini tasidigindan bunun yerine hosa giden ve güzel hanim manasina gelen Cemile ismini vermekle Peygamber (Sallallahti Aleyhi ve Sellem), hosa giden güzel isimlerle ad verme yolunu bize göstermislerdir.[362]

821— Muhammed ibni Amr ibni Atâ anlattigina göre, kendisi Ebû Seleme'nin kizi Zeyneb'in yanina vardi. Zeyneb, Muhammed ibni Amr ibni Atâ'nin evinde bulunan kiz kardesinin ismini ona sordu. Muhammed dedi ki, onun ismi «Berre-'dir, dedim. Zeyneb:
— Onun ismini degistir, dedi. Çünkü; Peygamber (SallaRahü Aleyhi vtStlkm) Cahs'in kizi Zeyneb'i nikahladigi zaman ismi «Berre» idi de, onun ismini Zeyneb'e çevirdi. Bir de Peygamber (annem) Ümmü Seleme ile evlenip de yanina vardigi zaman, ben Berre ismini tasiyordum. Ümmü Seleme'nin beni Berre diye çagirdigini Peygamber isitti de söyle dedi:
«—SI« kendinizi tezkiye etmeyin (Berre = iyi ve takva sahibi diyerek kendinizi temize çikarmayin); zira Allah sizden iyi ve kötü kadinin kim oldugunu daha iyi bilir. Sen (Berre) kizina Zeyneb ismini ver, (ey Ümmü Seleme).» Ümmü Seleme de:
— Onun ismi Zeyneb'dir, dedi. (Muhammed ibni Amr diyor ki): Bunun üzerine ben (Ümmü Seleme'nin kizi) Zeyneb'e dedim ki, (kiz kardesime

baska bir) isim vereyim mi? Zeyneb söyle dedi:
Resûlüllah (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) hangi isme çevirdi ise, ona çevir; ona Zeyneb ismini ver.»[363]

Müminlerin annesi Ommü Selme (Radtyallahü anha)'r\\r\ hal ter-cemesi 184 sayili hadîs-i serîf münasebetiyle geçmisti. Ummü Seleme, amcasi oglu Ebû Seleme ile evli idi. Ebû Seleme Uhud savasinda sehid olunca, zevcesi ü m m ü Seleme dul kaldi ve bundan sonra Poy-gambor (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile evlendi. Ilk kocasindan Seleme, Ömer, Dürre ve Zeyneb isminde dört çocugu vardi. Iste Zeyneb hanim Hz. Peygamberin üvey kizi olup, önceden ismi Berre idi. Bu Ismi, Zeyneb olarak degistirdi.
Yine müminlerin annesi ve Cah.s'in kizi Zeyneb'le Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evlendigi zaman bunun da ismi Berre idi. O vakit ismini Zeyneb olarak degistirdi. Böylece Berre diye isimlenen iki hanimin da Isimlerini Zeyneb'e çevirmis oldu. Zeyneb lerden biri Peygamberimizin üvey kizi, digeri de müminlerin annesi bulunan zevceleridir.
Ayrica Ummü Seleme 'nin kizi Z e y n e b in delâleti Ile, Muhammed b. Amr da, Berre ismindeki kiz kardesinin adini Z e y n e b 'e çevirdi.
Berre; iyi ve takva sahibi kimseye denir. Pesin olarak Allah katinda bir kimseyi tezkiye etmek uygun degildir Herkes Allah'in rahmetini ummak ve azabindan korkmak inancini tasimakla yükümlüdür. Bundan dolayi selâmet bulmus inancini verecek bir isimle isimlenmek yerinde olmaz. Iste bundan dolayi Peygamber (Saltaltahü Aleyhi ve Sellem) Berre Isimlerini, güzel ve hos kokulu bitki manasina gelen Zeyneb'e çevirmistir.[364]

(362) «Sabim» Ismini Almak

822— Abdurrahman'm oglu Saîd El-Mahzûmi anlatmistir ki; kendi adi Sârim'di de, Peygamber (SaüaUahÜ Aleyhi ve Selkm) ona Saîd ismini verdi.
tbni Abdurrahman demistir ki, dedem bana söyle anlatti: Osman (Saltaltahü Aleyhi ve Sellem/i Mescidde yaslanirken gördüm.[365]
Bir rivayete göre Abdurrahman ashabdandir ve asil adi Sârim iken Peygamber (SalUUhhü Aleyhi ve Sellem) onun adini A b -durrahman'a çevirmisti.
Diger bir rivayete göre de babasinin adi Sârim idi. Onun adini Peygamber S a î d olarak degistirdi. Bu söz, bu rivayete uygun düsmektedir. Bu görüse göre Abdurrahman tabiîdir, sahabî degildir.
Sârim, bir seyi kesmek, iki parçaya ayirmak manasina geldiginden güzel bir isim degildir. Bunun için mes'ud ve bahtiyar manasina gelen S a î d ismi Ile degistirilmesi uygun bulunmustur. Hadîsin son kismi H â -k I m 'in tahricInde yoktur.[366]

823— Ali (Radiydlahu anh) Hazretlerinden rivayet edildigine göre, söyle demistir:
(Oglum) Hasan —Allah ondan razi olsun— dogunca ona Harb ismini verdim. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeÜem) gelip söyle buyurdu:
«— Oglumu bana gösteriniz, ona hangi ismi verdiniz?» Biz dedik ki: — Harb (ismini verdik). Peygamber:
«— Hayir, o Hasan'dir.» dedi.
— Sonra Hüseyin —Allah ondan razi olsun— dogunca ona Harb ismini verdim. Yine Peygamber (SalUülahü Aleyhi ve Sellem) gelip :
— Oglumu bana gösteriniz, ona hangi ismi verdiniz?» dedi. Biz dedik ki:
— Harb (ismini verdik)! Peygamber: «Hayir, o Hüseyin'idir.» buyurdu.
Üçüncü çocuk dogunca, ona da Harb ismini verdim. Bu defa da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SelIem) gelip :
<— Oglumu bana gösterin, ona hangi ismi verdiniz?» buyurdu. Biz:
— Harb! dedik. Peygamber;
«— Hayir, o Muhassin'dir!» dedi. Sonra söyle buyurdu:
«— Ben onlara, Harun'un çocuklari olan Seber, Subeyir ve Müseb-bir'üi isimleri ile ad verdim.»[367]

Harb, vurucu ve dövüsgen manalarina geldiginden bundan daha güzel olan ve güzellik kökünden gelen Hasan, Hüseyin ve Muhassin adlari bizzat Hz. Peygamber tarafindan torunlarina Isim olarak verilmistir. Bununla beraber Harb ismini kullanmanin caiz olmadigina hadîs-i serif delil olamaz. Burada daha güzeli tercih vardir. Sayet yasaklik olmus olaydi, Hz. Ali üç defa Harb ismi üzerinde israr etmezdi. NItekIm as-habdan, tabiînden ve hadîs âlimlerinden Harb ismini tasiyanlar vardir.
(Bu hadîs-i serif Kütüb-i Sitte'de mevcut degildir.)[368]

(363) «Garrab» Ismi

824— Müslim'in kizi Râita'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, babam söyle anlatti:
— Ben Huneyn savasinda Peygamber (SaltalUthü AhyHi ve Selkm) ile bulundum. Peygamber bana sordu:
«— Ismin nedir?» Dedim ki:
— Garrab'dir. Peygamber:
— Hayir, dogrusu senin adin Müslim'dir!» buyurdu.[369]

Garrab, keskinlik ve siyahlik manasina gelen ve hosa gitmeyen bir isim oldugundan degistirilmis ve M ü s I i m 'e çevrilmistir. Müslim, selâmet üzere olan, Allah'in emirlerine boyun egen kimse demektir. Bu isim süphe yok ki, önceki manadan çok daha güzeldir. Bu da, ismi daha güzele çevirmenin cevazina delil teskil etmektedir.

(Buhari, Tarih-i Kebîrinde bu hadisi tahriç etmistir. Fadlu'llah : C. II, s. 288, dip not.).[370]

(364) Sihab Ismi

825— Hz. Aise iftediy&IIahii onha) 'dan rivayet edildigine göre, ResÛlül-(SûItallahSAkyHi vt$tltem)'in yaninda bir adam anildi ki, ona Sihab deniyordu. Bunun üzerine Resûlüllah (SalUülahü Aleyhi ve Sellem): «Hayir, sen Hisam'sinî» buyurdu.[371]

SIhab, parlayan ve isik saçan ates sulesine dendigi gibi, akan yildiza da denir. H i s a m ise, cömerd ve iyi kimse demektir. Bu isim edebe daha uygun düstügünden, S i h a b 'a tercih edilmistir. Yoksa bu ismi kullanmak haram degildir.
(Bu hadîs-i serîf için baska bir kaynak bulunamamistir.).[372]

(365) El-As Ismi

826— Mutî'in söyle dedigi isitilmistir:
Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem)'den isittim, Mekke'nin fethi gününde diyordu ki:
— «Bugünden sonra kiyamete kadar hiç bir Kureysli (dininden dönmek suçu ile) öldürttlmiyecektir.» Kureysli olup da, AS ismini tasiyanlardan Mutî'den baska hiç kimse Fetihten önce müslüman olmus degildir; onun ismi El-As idi de, Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Setlem) ona Muti ismini verdi.[373]

El-As ismi, degisik köklere nazaran isyan eden veya kilica, degnege dayanan mânâlarini tastr. Kelimenin sonundan «yâ» harfi düsmüstür. Mutî isminin manasi ise, itaat eden, Allah'in emirlerine boyun egen demektir. Iki isim arasinda mana bakimindan olan fark meydandadir. Rivayet edildigine göre, Kureys kabilesinden olup da El-As ismini tasiyanlardan yalniz M u t î' fetihten önce Islâm'i kabul etmistir. Islâm'i kabulünden sonra da Peygamber (SaVaüahü Aleyhi ve Sellem) onun adini Mutî' diye degistirmistir.
Mutî' yukarda ki hadîs-i serifi Hz. Peygamberden rivayet etmistir. Mekke'nin fethinden sonra Islâm dinini kabul eden KureysI i terden hiç biri kiyamete kadar dininden dönme suçu ile öldürülmeyecektir. Zulüm ve kisas suretiyle öldürülebIlecekleri anlasilmaktadir. Bu beyan, KureyflIlerin azim ve sebat ehli olduklarini göstermektedir.
M u t î ' kimdir? :
Muti1 ibni'l-Esved, Mekke'nin fethi günü Islâm'i kabul eden ashabdandir. Kureys kabilesindendir ve M ü e I I e f e - i K u • I û b 'dandir — Kalbleri Islâm'a isindirilmak için kendilerine yardim edilenlerdendir. Ismi cahiliyet devrinde E I - A s iken, Islâm'i kabulden sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) ona Muti ismini vermistir. Kureys içinden E I - A s ismini tasiyanlardan yalniz M u t î ' fetihten önce müslüman olmustur. Abdullah ve Süleyman isminde ogullan vardir. Metindeki hadîs-I serîfi de Abdullah babasindan nakletmektedir. Hz. Osman 'in hilâfeti zamaninda Mekke'de, diger bir rivayete göre de Medine'de vefat etmistir. Oglu Abdullah, Hz. Peygamber hayatta iken dogmustu. Allah hepsinden razi olsun.[374]

(366) Arkadasinin Isminden Bir Sey Noksan Birakip Kisaltarak Onu Çagiran Kimse

827— Hz. Aise, Allah ondan razi olsun, söyle demistir: Resûlüllah (SattaUahü Aleyhi ve Seltem) buyurdu ki: — Ey Âis! Bu Cibril'dir, sana selâm söylüyor. Âise: — Selâm ve Allah'in rahmeti onun üzerine olsun, dedi ve Peygamber benim görmedigimi (Cibril'i) görüyor, demisti.[375]

Sözü kolaylastirmak için, çagrilan kimsenin isminden son harf kaldirilir ki, buna nahiv ilminde = Arap gramerinde «terhîm-I Münadâ» denir. Iste Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) Hz. A t s e 'ye, «ya Ais» diye hitap etmis ve onu çagirmistir. Malik ismindeki bir adamin «ya Mali» seklinde çagrilmasi da bu kabildendir. Kelâmda kolaylik ve hafiflik ifade eder. Böyle çagirmalarda dinî bir sakinca olmadigina hadîs-I serif delildir.
Melekler lâtif cisimler olup güzel sekillere bürünme kabiliyetine sahiptirler. ErkeklIk-disilik vasiflari olmadigi gibi, beserî ihtiyaçlardan da münezzeh varliklardir ve büyük Isler basarmaya güçleri vardir. Umumî olarak insanlara gözükmezlerse de Peygamberlere gözükürler ve güzel insan biçiminde bulunurlar. Vahy getirmege memur bulunan Cibril (Aîeyhisselâm) da güzel bir insan suretinde Hz. Peygambere vahy getirerek gözükürdü. Fakat ashab-i kiram onu görmezlerdi. Hz. A i s e bu gerçegi burada açiklamakta ve : «Onun gördügünü (Cibril'i), ben göre m em» demektedir.[376]

828— Hacdan dönen Sümame kizi Ümmü Gülsüm anlatmistir ki, kardesi Sümame oglu Muharik kendisine söyle dedi:
Âise'nin yanma git ve ona, Osman ibni Affan'dan sor; zira yanimizda insanlar onun hakkinda çok söz ettiler. (Aleyhinde konustular). Ümmü Gülsüm söyle anlatti:
— Ben Âise'nin yanma varip dedim ki, evlâdlanndan biri sana selâm gönderiyor ve Osman ibni Affan'dan sana soruyor, (onun durumu nedir) ? Âise:
— Selâm ve Allah'in rahmeti onun üzerine olsun, dedikten sonra söyle buyurdu:
— Bana gelince, ben sahidlik ederim ki, çok sicak bir gecede Osman'i bu evde gördüm; Allah'in Peygamberi (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) de vardi, Cibril ona vahy ediyordu: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem) ibni Affan'in (Osman'in) eline veya omuzuna eliyle «yaz, ösme!» diye vuruyordu. Allah'in peygamber'i (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e bu derece yükselttigi kimse, ancak iyi bir adam olur. Ibni Affan'a (Osman'a) kim

söver, kötü söylerse Allah'in laneti üzerine olsun.[377]

Burada.da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seüem) Hz. O s m a n 'a hitap ederken isminin sonundan kisaltarak «Ösme» diye hitap etmis ve Cibril'in getirdigi vahyi yazmasini emretmistir. Vahy, Allah Tealâ'dan gelen kelâm oldugu için bundan daha ciddî ve önemli bir Is olamaz. Böyle ilâhî kelâmi yazmaya memur edilen Hz. Osman 'in Peygamber yanindaki serefi de muhakkak ki büyüktür. Hazreti Osman zamaninda çikarilan ve sehid edilmesine kadar büyük fitnelere yol açan dedikodularin sahsindan uzak tutulmasi gereken birer fesad oldugunu Hazreti A i s e bu beyani ile ispatlamaktadir.[378]

(367) «Zahim» Adini Almak

829— Besîr ibni Nehik anlattigina göre söyle demistir:
— Peygamber (SalUülahü Aleyhi ve Sillem) gelip söyle buyurdu: — Ismin nedir?» Besîr :
— Zahirn, dedi. Peygamber:
— Hayir, sen Besir'sin!» buyurdu.
— Ben Peygamber (Salfollahü Aleyhi ve Selîem) 1e beraber yürüdügüm sirada söyle buyurdu:
«— Ey Hâsasiyye oglu! Allah'a razi olmuyor musun? Allah'in Resulü He beraber yürüyorsun.» Dedim ki:
— Annem ve babam sana feda olsun; ben Allah'a hiç bir seyle nza göstermemezlik etmiyorum; her hayirli seye (Allah tarafindan) kavus* tum. Sonra (Peygamber) Müsriklerin kabirlerine gelip, söyle buyurdu:
— Sunlar, çok büyük hayirdan mahrum olmuslardir.» Sonra Müslümanlarin kabirlerine gelip, söyle buyurdu: «— Sunlar, çok büyük hayra kavustular.» Bir de (sahtiyan) ayakkabi giyinmis olan bir adam mezarlar arasinda yürüyordu; Peygamber ona:
«— Ey sahtiyan ayakkabilar sahibi! Ayakkabilarini birak,» dedi. O da ayakkabilarini çikardi.[379]

Bu hadîs-i serifi rivayet eden B e s î r 'in eski adi «2 a h i m» olup büyük annesi «H a s a s i y y e» lâkabini tasiyordu. Bunun oglu olarak künyelendiginden Peygamber (SalUtllahü Aleyhi ve SeUem) ona nispet ederek B e s î r 'e hitap etmistir. Z â h i m , sikismak ve sikistirmak manalarindan gelen bir isim oldugundan, böyle bir isimle isimlenmeyi Hz. Peygamber uygun görmeyip, ona müjdeleyici manasina gelen cBesir» ismini vermisti. Ayni hadîs-i serif 775 sayida geçmistir. Daha genis bilgi için oraya bakilsin.[380]

830— Besîr'in karisi I>eylâ'nin Besîr ibni'l-Hasasiyye'den söyle naklettigi isitilmistir; ona Besîr ismini verdi.»
— (Besîr'in) ismi Zâhim idi de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) ona Besîr ismini verdi.»[381]

Bu hadîs, lâfiz ve mana bakimindan bir önceki hadîsin bîr parçasi olarak alinmis oldugu anlasilmaktadir. Önceki hadîse müracaat edilsin.[382]

(368) Berre Ismi

831— îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, Cüveyriye'nin ismi Berre idi de, Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Settem) ona Cüveyriyye ismini verdi.[383]

Berre ismi ile ilgili açiklama 821 sayili hadîs-i serîf münasebetiyle geçmis ve bu hadîs-i serifin tamami da 647 sayida zikredilmistir.
Cüveyriyye (Radiyallahu anha), Peygamber (SaüalIahii Aleyhi ve StUem)'m zevcelerinden biridir. Benî M ustalik kabilesinin reisi Haris ibni Ebî Dirar'in kizidir. Hicretin besinci yilinda yapilan Mü rey si' gazasinda esir edilenler arasinda idi. Hz. Peygamber onu hürriyete kavusturarak kendisiyle evlendi. Hz. A ise, Cüveyriyye hakkinda demistir ki :
— Toplumuna bereket bakimindan Cüveyriyye'den daha büyük bir kadin bilmiyoruz. Nitekim ilk hürriyete kavusup da Hz. Peygamberle nikâhlanmasi üzerine kavminden yüz esir, ashab-i kiram tarafindan azad edilmisti.
Hicretin 56. yilinda 65 yasinda oldugu halde Rebiulevvel ayinda vefat etmistir. Cenaze namazini Mervan ibni Hakem kildirdi. Allah ondan razi olsun.[384]

832— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Meymûne'nin ismi Berre idi de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sclkm) ona Meymûne ismini verdi.[385]

Berre, güzel bir isim oldugu halde, nefsi temize çikarma ve günahlardan arinmis olma manasini tasidigindan tevazua aykiri bulunmus ve daha önceki hadîs-i serifte oldugu gibi, Hz. Peygamber tarafindan degistirilmistir.
Meymûne, müminlerin annelerinden biridir. Hicretin yedinci yilinda Hudeybtye vakasindan sonra Peygamber (SalUüîahü Aleyhi ve Sellem) onunla evlenmisti. Meymûne dul bulunuyordu. Ömre tavafinda Hazreti Peygamber ihramda iken nikâh akdinin yapilmis oldugu rivayet edilmektedir. Hz. A b b a s hanimin velisi olarak 500 dirhem mihir karsiliginda nikâh akdini yapmisti. Vefati hakkinda degisik rivayetler vardir. Hicretin 49, 51, 60 veya 61. yillarinda vefat ettigi söylenir. Allah ondan razi olsun. Kendisinden 76 hadîs rivayet edilmistir.[386]

(369) «Eflah» Ismi

833— Câbir, Peygamber (Salbllahü Aleyhi ve Seltem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurmustur:
— Eger yasarsam — Insa Allah — Ümmetimi yasakhyacagim ki, onlardan hiç biri Bereke, Nafi' ve Eflah ismi ile isimlenmesin. (Kavilerden A'mes demistir ki, Rafi ismini de söyledi mi, yoksa söylemedi mi bilmiyorum.) Bereke burada midir? diye sorulur da:
— Buraife degildir, cevabi verilir.» (Böylece orada bereketin ve iyiligin bulunmayisi ifade edilmis olur. Böyle bir halden kaçinmak ve nimeti inkâra yol açmamak için bu ve buna benzer diger isimleri almamalidir.) Peygamber (Satlatlahü Aleyhi ve Settem) vefat etti ve bundan yasaklamadi.[387]

Ebû Davud bu hadîs-i serifi çok az bir lâfiz farki ile tahriç etmistir. Eflah, kurtulus manasinda, NâfI' ise fayda manasinda bulunduklarindan Bereket ismi gibi birer hususiyet tasimaktadirlar. Bu Isimlerden birini alan için söyle br durum meydana gelebilir. Vaziyet icabi bir kimse arkadaslarina sorar: Bereket {yahut Nafi', Eflah) burada midir? Hayir, burada degildir ve yoktur, diye cevap alabilir. Bu takdirde o mecliste bereket, fayda ve kurtulus gibi iyi hasletlerin bulunmadigi manasi da ifade edilmis otur. Iste bundan kaçinmak için, bu isimlerle Isimlenmemenin edebe uygun oldugu manasi çikmaktadir. Her ne kadar Peygamber (Sallallahti Aleyhi ve Seltem) irtihallerine kadar bu isimleri almaktan ümmeti yasaklamadilarsa da, bu manada baska rivayetleri Ebû Davud tahriç etmistir. Edebe en uygun olan Ismi seçmek süphe yok ki, daha faziletlidir.[388]

834— Câbir ibni Abdullah'in söyle dedigi isitilmistir: «Peygamber (SdüaUahü Aleyhi ve Sellem) Ya'lâ, Bereke, Nafi\ Yesar,
Eflah ve buna benzer isimlerle isimlenmeyi yasaklamak istedi; sonra bu ifade arkasinda sükût etti de bir sey söylemedi.»[389]

Câbir, her ne kadar bu isimleri almayi, Hz. Peygamberin yasaklamadigini rivayet ediyorsa da, M ü s I i m 'in S ö m r e 'den tahricine göre bunlardan yasaklama varid olmustur. Bu yasaktan C â b i r 'in haberi olmayabilir.
ümmete güçlük ve zorluk olmasin diye Hz. Peygamberin bu yasaklamadan vazgeçtigi de düsünülebilir. Bundan önceki hadîs-i serife bakilsin.[390]

(370) «Rebah» Ismi

835— Ömer ibni Hattab'dan —Allah ondan razi olsun— rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (SaIIaItahü Aleyhi ve Sellem) (aralarinda geçen bir hadise üzerine) hanimlarindan ayrilip yalniz basina kalinca, ben, (Peygamberin ziyaretine gidip kapida hizmetçisi) Rebah ile karsilastim. Ey Re-bah! Benim (ziyaretim) için Resûlüllah fSaHaWa/iy Aleyhi ve Sillem) 'den izin iste, diye seslendim.»[391]
Bu hadîs-i serif, Buhâ rî ve M ü s I i m 'in rivayet ettikleri uzun bir hadîs'in yalniz Rebah ismi ile ilgili kisa bir bölümüdür ve bu Ismi kullanmada bir kerahet olmadigina delil teskil etmektedir. M ü s 1 i m "in rivayetine göre, hadîsin tamami meâlen söyledir:
«— Ömer Îbni'l-Hattab rivayet ederek söyle demistir:
— Allah'in Peygamberi (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hanimlarindan ayrilip (hücresinde) kenara çekilince, Mescid'e vardim. Bir de (baktim ki) insanlar çakil taslarini (kederlerinden) yere vuruyorlar ve Resûlüllah (SMlaüahü Aleyhi ve Sellem) hanimlarim bosadi, diyorlar. Bu (hadise), hicab ile hanimlarin emrolunmalanndan Önce idi, (henüz hicab âyeti inmemisti).
Ben dedim ki, bunu muhakkak bugün ögrenirim. Bundan sonra Hz. Âise'nin yanma varip:
— Ey Ebû Bekir'in kizi! Senin halin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)fe eziyet verecek dereceye ulasti mi? dedim.
O, söyle cevap verdi:
— Benim seninle isim ne, ey Hattab oglu? Sen heybene bak, (kizin Hafsa'ya ögüt ver). Ben de (kizim) Hafsa'nin yanina varip:
— Ey pafsa! Senin halin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e eziyet verecek dereceye ulasti mi? Vallahi, bilesin ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seni sevmiyor. Ben olmayaydim, Resûlüllah (SatlallahÜ Aleyhi ve Sellem) muhakkak seni bosardi. Bunun üzerine Hafsa siddetle agladi. Ben:
— Resûlüllah nerededir? dedim. O:
— Basamakla çikilan yüksek yerdeki odasmdadir, dedi. Gittim, bir de Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'in Rebah adindaki hizmetçisi, odanin esigi üstünde oturuyor. Ayaklarini agaçtan yapilmis merdivenin basamagi üzerine sarkitmis bulunuyor. O merdiven bir agaç gövdesi olup Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun üzerinden yukari çikar ve asagi inerdi. Ben, Ey Rebah! Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in huzuruna varmak için benden Ötürü izin iste, dedim. Rebah odaya bakti, sonra bana bakti ve bir sey söylemedi. Sonra:
— Ey Rebah! Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in huzuruna varmak için benden ötürü izin iste, dedim. Yine Rebah odaya bakti, sonra bana bakti ve bir sey söylemedi. Sonra ben sesimi yükseltip:
— JSy Rebah! Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in huzuruna varmak için benden Ötürü izin iste. Ben saniyorum ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeIlem) Hafsa için geldigimi zannediyor. Allah'a yemin ederim, eger Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun boynunu vurmayi bana emrederse, muhakkak onun boynunu vururum, dedim ve sesimi yükselt-tim. Hizmetçi, yukari çik diye bana isaret etti. Ben de Resûlüllah
(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in huzuruna vardim. O, bir hasir üzerinde yatiyordu. Ben oturdum. îzajini üzerine topladi. Üzerinde izardan (belden asagi giyilen elbiseden) baska bir sey yoktu. Hasir, Peygamberin yatmis oldugu yan tarafina iz birakmisti. Gözümle Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selkm)in odasina baktim.- Bir de bir Ölçek (2-3 kg.) miktarinca arpa, bir o kadar (deri tabaklamak için) selem yapragi odanin kösesinde bu-lundugunu ve ayrica henüz tabaklanisi tamam olmayan bir deriyi asili gördüm. (Bu manzara karsisinda) gözlerim bosandi. Bunun üzerine Pey-gamber :
«— Ey Hatteb oglu! Seni aglatan nedir?» buyurdu. Dedim ki:

— Ben neden aglamayayim? Bu hasir bögründe iz yapti. Su odanda bu gördüklerimden baska bir sey görmüyorum. Su Rum ve Iran hükümdarlari baglik ve bostanlarda bulunuyorlar. Sen ise Allah'in Resulü ve en seçkin kulusun. Burasi da senin odan. Peygamber söyle cevap verdi:
«— Ey Hattab oglu! Ahiret bizim ve dünya da onlarin olmasina nazi olmaz misin?» Ben:
— Evet, razi olurum, dedim. Peygamberin huzuruna girdigim zaman, onun yüzünde öfke eseri görüyordum. Dedim ki:
__Ey Allah'in Resulü! Hanimlarin durumundan neden eziyet çekiyorsun? Eger sen onlari bosamissan, muhakkak ki Allah seninle beraberdir, melekleri de, Cibrîl de, Mikâîl de, ben ile Ebû Bekir ve bütün müminler de seninledir. Allah'a hamd ederim, bazan konusmusum da söyledigim sözü, Allah'in tasdîk etmesini ummusumdur. Bu tahyîr (hanimlari serbest birakma) âyeti de böyle nazil olmustur:
«(Ey Hafsa ve Âise!) Eger ikiniz de Allah'a fevbe ederseniz ne güzel! Çünkü (Peygamberi dinlemek hususunda) Sulpleriniz egilmistir. Yok eger (kiskançlik ederek yine) Peygamberin aleyhinde birbirinizle yaridimlasirsaniz, bilmis olunuz ki, Allah onun yardimcisidir, Cebrail de, müminlerin salih olani da... Bunlarin arkasindan bütün melekler de ona yardimcidir. Olur ki, onun Rabbi, — eger Peygamber sizi bosarsa — yerinize sizden daha hayirli zevceler verir ona. Öyle ki, müslüman kadinlar, mümin kadinlar, devamli ibadet eden kadinlar, günahlarindan tevbe eden kadinlar, Allah için ibadet eden kadinlar, oruç tutan kadinlar, dullar ve bakireler...» (Tanrim sûresi, âyet: 4-5)
E b û B e k i r In kizi Aise ile Hafsa, Peygamberin diger hanimlarina karsi birbirine arka ve yardimci olurlardi. Dedim ki :
— Ey Allah'in Resulü! Hanimlari bosadin mi? Peygamber: «— Hayir!»
dedi. Ben :
— Ey Allah'in Resulü! Ben mescide girdim ki, müslumanlar çakil taslarini yere vurup «Resûlüllah (SalUtllahü Aleyhi ve Setlem) hanimlarini bosadi» diyorlar. Inip de onlari bosamadigini kendilerine haber vereyim mi? dedim. Peygamber:
— Evet, dilersen söyle, buyurdu. Peygamberin yüzünden öfke açilincaya kadar konusmaya devam ettim. Nihayet disleri gösterecek kadar tebessüm etti, güldü. Dis bakimindan da insanlarin en güzeli idi. Sonra Peygamber (Saîlallahü Aleyhi vt SelUm) (yüksekteki odasindan) indi; ben de indim. Ben agaca tutunarak indim. Resûlüllah (Sollallahü Aleyhi ve SelUm) ise, yerde yürüyormus gibi indi, eliyle merdivene tutunmuyordu. Dedim ki :
— Ey Allah'in Resûlüi Odada (yalnizca) 29 gün kaldin, {bir ay doldu mu?» Söyle buyurdu :
— Ay, yirmi dokuz gün olur.
Ben Mescid'in kapisinda durup en yüksek sesimle: «Resûlüllah (SaliaÜahü Aleyhi ve Stlkm) hanimlarini bosamadi» diye çagirdim. Su âye^-V kerîme nazil oldu :
«Onlara eminlik veya korku haberi geldigi zaman, onu yayarlar (ortaligi telâsa verirler). Halbuki o haberi Peygambere ve müminlerden kumandanlara iletseler, elbette onun yayilip yayilmamasi gerektigini onlar-dan ögrenirlerdi, ûger Allah'in nimet ve rahmeti üzerinizde olmasaydi, pek aziniz müstesna, muhakkak seytana uymus gitmistiniz.» (Nisa sûresi, âyet: 83)
Iste ben, bu isi kendiligimden çikardim (da bizzat Peygamber e sordum, dedî-koduya karismadim). Sonra Allah, Tahyîr — hanimlari serbest birakma âyetini indirdi.
Tahyîr âyeti sudur:
«Ey Peygamber! (Senden süs elbiseleri isteyen) hanimlarina de ki, eger siz dünya hayatini ve onun süsünü arzu ediyorsaniz, haydi gelin size bosanma bedellerini vereyim ve sizi güzel bir sekilde hosayayiro. Yok, ejfcer Allah ile Resulünü ve âhiret yurdunu istiyorsaniz, biliniz ki Allah, Içinizden salih amel isleyenlere büyük bir mükâfat hazirlamistir.
(Bunun üzerine hanimlar da Peygamber i seçtiler ve dünya süsünü terk ettiler. Ahzab sûresi, âyet: 28-29).[392]

(371) Peygamberlerin Isimleri

836— Ebu Hüreyre, Peygamber (saallalhü aleyhi ve selem)'in söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
— Ismimle isimleniniz; fakat künyemle künyelemeyiniz.Çünkü Ebu'l-kasim benim.[393]

815 sayili hadis-i serifin açiklamasina bakilsin.[394]

837— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Saltallahü Aleyhi y# SetUm)çarsida idi de bir adam dedi ki: — Ya Ebe'l-Kasim! Bunun üzerine Peygamber (Satkltahü AUyhi v* Seltem) ona döndü. Adam dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü! Ben (seni kasdetmedim), bu adami çagirdim. Buna karsilik Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «— Ismimle isimleniniz; fakat künyemle künyelenmeyiniz.»[395]

Bundan önceki hadîs-i serifle 815 sayili hadîs-i serif açiklamasina bakilsin.[396]

838— Abdullah ibni Selâm'in oglu Yûsuf anlatmis ve demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana Yûsuf ismini verdi ve beni kucagina oturttu ve basimi oksadi.[397]

Abdullah ibni Selâm, aslen Yahudi âlimlerinden olup Islâ-m i yeti seçerek ashab-i kiram arasina giren bir sahabidir Asil adi H u s a y n iken, müstüman olduktan sonra Peygamberimiz tarafindan ona Abdul-I a h ismi verilmistir. Siyer kitaplarinda müslüman olusu söyle anlatilir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye hicret edip HazretI H a II d "in evine seref verdigi gön, i b n i , S e 1 â m Hz. Peygamberin huzuruna geldi, Peygamberin mübarek yüzüne baktiktan sonra: «Bu yüz, yalanci yüzü degildir» dedi; ye hemen iman etti. Sonra Hz. Peygambere söyle ricada bulundu :
— Ey Allah'in Resulü! Yahudi milleti, çok fazla iftira eden bir millettir Benîm müslüman oldugumu isitirlerse, çesitli iftiralarda bulunurlar. Onun

için, beni bir yerde gizleyip, onlarin ileri gelenlerine benim hal ve vaziyetimi sorunuz.
Ibni Selâm'in bu ricasi üzerine Yahudi ileri gelenleri çagrildi. Ibni Selâm hakkindaki görüsleri soruldu. Yahudi ileri gelenleri hep bir agizdan :
«Hepimizin en âlimi ve en fazilettisidir. Babasi dahi, babalarimizin en âlimi ve en faziletlisi idi.»
Yahudilerin bu sözleri üzerine. Peygamber Efendimz onlara :
— Ya çimdi müslüman olursa ne dersiniz? buyurdu. Onlar:
— Hasa o müslüman olmaz, dediler. O sirada l.bni Selâm, Hz. Peygamberin isareti ile meydana çikip kelIme-i sehadet getirdi ve Yahudilere söyle dedi :
— Ey Yahudî'ler toplulugu! Neden iman etmiyorsunuz? Biliyorsunuz ki, bu zat hak Peygamberdir. Yahudî'ler bu sözü Isitince :
— Yalan söylüyorsun, içimizde cahil oglu cahil sensin, en kötümüz sensin, diye I b n i Selâma mukabele ettiler. Bunun üzerine Yahudî'ler huzurdan çikarildilar. I b n i Selâm da :
— Ya Resûlallah! Iste iftira edici olduklarini size söyledigim Yahudî milleti bunlardir, dedi.
Iste bu hadîs-i serifi rivayet eden Yûsuf, Ibni Selâm'in (Abdullah'in) ogludur. Daha bilgi edinmek için 367 sayili hadîsin açiklamasina müracaat edilsin. Bir peygamber adi olan Yûsuf isminin Hz. Peygamber tarafindan bir çocuga ad olarak verilmesi, Peygamberlerin isimleriyle adlanmaya tesvik mahiyetindedir.[398]

839— Cabir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Bizim Ensar'dan bir adamin, bir erkek çocugu dogdu ve ona Mu-hammtd ismini vermek istedi. Su'be de, Mansûr'un hadîsinde:
Ensar'dan bir adam dedi ki, çocugu omuzumda tasiyip, onu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) 'e götürdüm, diye nakletmistir. Süleyman'in hadîsinde :
Onun bir erkek çocugu dogdu da, insanlar çocuga Muhammed ismini vermesini istediler, seklindedir.
Hz. Peygamber söyle buyurdu:
— Ismimle isimleniniz; fakat künyemle küny elenmeyiniz. Çünkü ben adaletle bölen kilindim. Aranizda böyle (adaletle ganimetleri) bölerim.
— Husayn ise rivayetinde söyle demistir:
— Ben, adaletle bölücü olarak gönderildim, aranizda (böyle adaletle ganimetleri) bölerim.»[399]

Bu bölümle ilgili hadîs-i seriflere ve açiklamalarina bakilsin.[400]

840— Ebû Musa'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Benim bir erkek çocugum dogdu da, ben onu Peygamber (Sallaüahö Aleyhi ve Selîemye götürdüm.
Peygamber de ona Ibrahim ismini verdi. Sonra bir hurmayi çignem halinde damagina koydu ve ona bereketle dua etti. Sonra çocugu bana verdi. BU çocuk, Ebû Musa'nin.en büyük çocugu idi.[401]

Ibrahim ismi de bir Peygamber ismi olmakla bununla isimlenmiye bu hadîs-i serif de delâlet etmektedir.[402]

(372) «Hazin» Ismi

841— Saîd, babasi Müseyyeb'den, o da (Saîd'in) dedesinden (Hazin ibni Ebî Vehb'den) rivayet ettigine göre, dedesi Peygamber (Saltallahâ Aleyhi ve Seîlem)'\n huzuruna vardi. Peygamber ona:
«— Ismin nedir?» dedi. O:
— Hâzin, dedi. Peygamber:
«— Sen SehTsin, buyurdu. O:
— Babamin bana vermis oldugu bir ismi degistirmem, dedi. (Müsey-yeb'in oglu Saîd demistir ki, bundan sonra, artik bizde mesakkat ve keder eksik olmadi.)
(...) ... Abdulhamîd ibni Cübeyr îbni Seybe söyle demistir: Saîd ibnil-Müseyyeb'in yanina oturdum da, bana anlatti ki, dedesi Peygamber (Sallallahü A leyfû ve Seîlem) 'in huzuruna vardi. Peygamber ona: •— Ismin nedir?» dedi. O:
— Ismim Hazin'dir, cevabmi verdi. Peygamber: «— Hayir, sen Sehl'sin, buyurdu. O dedi ki:
— Babamin bana vermis oldugu bir ismi ben degistiren degilim. Ibni Müseyyeb dedi ki:
Artik bizde (ailemizde) mesakkat ve keder eksik olmadi.[403]

Kolay, düz ve yumusak olan seye Sehl denir. Hâzin ise bu manaya zid anlam tasir. Hz. Peygamberin istegine uymayip eski isminde Israr eden Hâzin, nesebine intikal eden bir güçlük ve.tzorluk birakmis oldu. Bu da hem Peygamber in istegine uymamak, hem de güzel Isimle isimlenmemek hareketinden Ileri gelmistir.[404]

(373) Peygamber (Sallallahü Aleyhi Ve Sellem)'In Ismi Ve Künyesi

842— Cabir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Bizden bir adamin bir erkek çocugu dogdu da, ona Kasim ismini verdi. Ensar (Medine'li ashab) dediler ki:
— Biz sana Ebu'l-Kasim künyesini vermeyiz ve sana göz aydinligi dilemeyiz. Adam, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)'e varip Ensar'in

söylediklerini Peygamber'e söyledi. Bunun üzerine Peygamber (SaIlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
Ensar güzel söyledi; benim ismimle isimlenin, ancak künyemle ktinyelenmeyinii. Zira Kasim benim.»[405]

Hz. Peygamberin devrinde, «Ebu'l-Kasim» künyesi ile künyelenmek yasaklanmis olup, «Muhammedi» ismi ile Isimlenmeye ruhsat verilmisti. Hz. Peygamber'in hayatindan sonra hem ismi ile isimlenmek, hem de künyesi Ile künyelenmek hususunu caiz görenler çogunluk halindedir. Bununla beraber Hz. Peygamberin künyesi ile künyelenmemek ihtiyatli bir hareket olur. 836, 837, 839 sayili hadîs-i seriflere bakilsin.[406]

843— (Hz. Ali'nin oglu) Ibnu'l-Hanefiyye'nin söyle dedigi isitilraistir:
— (Su husus, babam) Ali için bir müsaade olmustur. (Babam, Hz. Peygamber'e) dedi ki:
— Yâ Resûlallah! Eger senden sonra benim bir çocugum dogarsa, senin adini ona vereyim mi ve senin künyenle de onu künyeleyeyim mi?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem); «— Evet!» dedi.[407]

(Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin "den sonra, Hz. A I i 'nîn en büyök ve en faziletli oglu Muhammed ibni'l-Hanefiyye 'dir ki, boradaki hadîs-i serifi babasindan rIvayeten anlatmaktadir. Nitekim kendisine Hz. Peygamberin ismi verilmis ve ayrica Ebu'l-KasIm künyesi ile de künyelenmistir. Hadîs metninden anlasildigina göre bu ruhsat yalniz Hz. AI i 'ye verilmistir. Peygamber in hem ismini, hem de künyesini alma müsaadesi, Hz. Ali 'ye has bir ruhsat olmustur, yalniz onun ogluna verilmesine izîn çikmistir. Baska hiç kimsenin Peygamber'e ait bulunan isim ve künyeyi bir arada kutlanmasina ruhsat yoktur. Bununla beraber Imam Malik ve âlimlerin çogu, isim ve künyeyi bîr arada almanin yasakligi, Hz. Peygamberin hayati boyuncadir demislerdir. Fakat Imam Safiî Hazretleri, isim ister Muhammed olsun, ister Ahmed olsun ve ister bunlardan baska olsun, hiç kimseye Ebu'l-Kasim künyesini almak helâl olmaz. Ihtiyat da buradadir.
Ibnu'I-Kayyim da diyor ki, Peygamberin ismi ile isimlenmek caizdir; künyesi ile künyelenmek yasaktir. Ancak Peygamber'in hayatinda onun künyesi ile künyelenmek'daha siddetli bir yasaktir, (simle künyeyi bir arada takinmak Ise hiç bir zaman caiz degildir. Hz. Ali den rivayet edilen hadîs sahîh kabul edildigi halde, ona verilen bu ruhsat özellik tasir. Baskalari bununla amel edemez.
Muhammed Ibni'l-Hanefiyye, hicretin 21. yilinda dünyaya geldi. Abdullah ibni Abbas ile Ilim ve fikih tahsîl etmistir. Babasinin sevgi ve takdirine mazhar olmus takva sahibi bir zat idi. Cemel vak'asinda babasinin sancagini tasimisti. Kuvvet, atilganlik ve cesarette emsalsizdi. Hicret'in 71. yilinda Medine'de vefat etmis ve cenaze namazini Medine valisi bulunan Hz. Osman'in oglu E b â n kildirmisti. Muhammed Hanîf ve Muhammed Hanefî diye de yad edilir. Allah hepsinden razi olsun...[408]

844— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistij: — Peygamber (SallalUthü Aleyhi ve Sellem) kendi ismi ile künyesini bir arada toplamamizi yasakladi ve söyle buyurdu:
— Ebûl-Kasim benim. Allah (mal ve ganimet) verir; ben ise, (adaletle) bölerim.»[409]

839 ve 842 sayili hadîslere müracaat edilsin. Bu hadîsi Tirmizî rivayet etmistir. (Kitabu'l-Edeb, Bab : 68, Hadîs : 2843).[410]

845— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Sallallahti Aleyhi ve Setiem) çarsida idi. Bir adam (arkadasina) :
— Ey Ebu'l-Kasim! dedi. Bunun üzerine Peygamber (Saltal&tü Aleyhi ve Selîem) dönüp (çagirana) bakti. Adam:
— Ben bunu (arkadasimi) çagirdim, (sizi kasdetmedim) dedi. Peygamber de söyle buyurdu:
— Ismimle isimleniniz; fakat künyemle ktinyelenmeyiniz.»[411]

837 sayili hadîs-i serife bakilsin.[412]

(374) Müsrik Künyelenir Mi?

846— Üsame ibni Zeyd haber verdigine göre, Resûlüllah (SalUütahü Aleyhi ve Selîem) içinde Abdullah ibni Ubeyy îbni Selûl'ün bulundugu bir meclise vardi. Bu hadise, Abdullah ibni Ubeyy'in Islâm'a girisinden imce idi. (Abdullah, Peygambere hitap ederek) dedi ki:
— Meclisimizde bizi rahatsiz etme. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selkm) Sa'd ibni Ubade'nin yanma varip söyle buyurdu:
«— Ey Sa'd! Ebû Hubab'in dedigini isitmedin mi?» (Peygamber, Ebû Hubab künyesi ile) Abdullah ibni Ubeyy ibni Selûl'ü kasdediyordu.[413]

Bif kimseyi künyesi ile çagirmak veya künyesi ile söyleyip onu kasdet-mekte, sereflendirme ve ona kiymet verme Ifadesi vardir. Henüz Islâm'i kabul etmemis bulunan Abdullah Ibni Ubeyy'e böyle künyesi ite hitap ediliste bazt sebeplerin bulundugu Ileri sürülmektedir. Kendisinden bahsedilecek olan müsrik ya künyesi ile meshur olur da ismi ile tarif edilemeyecek olursa, yahut fitneden korkutursa veya Islâm'a isindirilmak ga-yesi bulunursa ve bir menfaat umulursa, künyesi kullanilir. Hadîs-i serif bu cevaza delil teskil etmektedir. Bu hadîs, Buhari nin Sahihinde ve Müs-lim'in rivayetinde uzun olayin bu bölümle ilgili kisa bir kismidir. Müslim'in rivayeti meâlen söyle :
[ü s a m e ibni Zey d] in haber verdigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir merkebe bindi; merkebin üzerinde eger vardi, egerin altinda da Fedek (beldesinin mamulü) palan bulunuyordu. Peygamber, Hazreç oglu Harisin ogullan kabilesi Içinde hasta bulunan S a ' d ibni U bade yi ziyaret etmek üzere, ü sam e'yi terkisine almisti. Bu hâdise, Bedir vakasindan önce idi. Nihayet içinde müslümanlardan, müsriklerden, putperestlerden ve Yahudi'lerden karisik bir meclise tesadüf etti. Aralarinda Abdullah ibni Ubeyy de vardi. Mecliste (müslümanlardan) Abdullah ibni Revaha bulunuyordu. Hayvanin ayak tozlan meclisi sarinca, Abdullah ibni Ubeyy elbisesi ile burnunu kapadi; sonra dedi ki :
— Bizi tozutmayiniz.Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seli*m) onlara selâm verdi; sonra durup (merkebinden) indi. Onlari Allah'a ibadete çagirdi

ve onlara Kuran okudu. Bunun üzerine Abdullah ibni Ubeyy söyle dedi :
— Ey insani Bu söylediginden daha güzel bir sey yoktur. Eger dedigin gerçek ise, meclisimizde bize rahatsizlik verme; evine dön. Bizden sana gelen olursa ona anlat. Buna karsi Abdullah ibni Revaha söyle dedi :
— {Ey Peygamber!) bizi meclisimizde (Kur'an ile) mest et; biz 'bunu seviyoruz. Böylece müslümanlarla müsrikler ve Yahudi'ler birbirlerine sövmeye basladilar. Dyle ki, birbirleri üzerine atilmaya yeltendiler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi v€ Sellem) ise onlari teskine devam ediyordu. Sonra Peygamber hayvanina binip Sa'd ibni Ubade 'nin yanina vardi da söyle buyurdu :
«— Ey Sa'd! Ebû Hubab'in (Abdullah ibni Ubeyy'in) dedigini isitmedin mi? O, sunu ve sunu söyledi.»
Sa'd dedi ki :
— Onu bagisla, ey Allah'in Resulü! Müsamaha et. Allah'a yemin ederim ki, Allah sana verecek oldugunu (Peygamberlik serefini) verdi. Gerçekten bu belde halki, onu baslarina Melîk edinmeye sözlesmislerdi. Vakta ki Allah, onun bu mevkiini, sana verdigi Kak Peygamberlikle reddetti, adam buna kederlenip hased etti. Iste gördügünü ona yaptiran budur. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu bagisladi.
Abdullah ibni Ubeyy kimdir?
Hazrec kabilesinden olup Ebu'l-Hubab ve fbni S e I û I künyeleri ile meshurdur. Medîn» lidIr ve Islâm'da münafiklarin basi olarak taninir. Hazraç kabilesinin cahiliyet devri sonlarinda onlarin reisi idi. Bedir savasindan sonra, korkusu sebebiyle Islâm dinine girmis ve müslümanligini izhar etmisti. Görünüsünde müslümandi. Peygamber (Saltaltahü Aleyhi ve Sellepi) Uhud savasina hazirlandigi zaman, i b n i S e I û 1 beraberinde 300 kisi jle ayrilip Medine'ye dönmüs ve ayni hareketi Tebûk seferinde de tek-rartçmish. Her ne zaman müslümanlara bir musibet gelirdIyse ona sevinir ve duymus oldugu kötülügü hemen yayardi. Ölünce, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) öne geçip namazini kildi. Hz. Ömer namazinin kilinmasina muvafakat etmemisti, Bunun üzerine su âyet-i kerîme nazil oldu : — (Ey Resulüm) münafiklardan ölen hiç bir kimse üzerine, hiç bir zaman namai kilma; kabri basinda (gömülürken veya ziyaret için) durma. Çünlci onlar, Allah'i ve Resulünü tanimadilar ve kâfir olarak can verdiler.»[414] (Tevbe sûresi, âyet: 84)
Sa'd ibni U bade :
Medine li ashabdan olup, künyesi E b û Sabit dir. Annesi Ömre de ashobdandir. Hz. Peygamberin zamaninda vefat etmistir. Hazreç kabilesinin ulularindan olan Sa'd, Bedir savasinda bulunmus mudur, yoksa bulunmamis midir mevzuu ihtilaflidir. Imam Buhârî, Bedir savasina istirak ettigini ispat eder.
Sa'd, güzel Arapça yazan, iyi yüzme bilen, ok aticiliginda mahir olan kâmil bir kimse idi. Kendisi cömertlikle söhret bulmustu. Baba, dede ve evlâtlari dahi cömert Idi. Kendilerine ait bir kösk olup, her gün buradan yemege ihtiyaci olanlar çagrilir ve davet edilirlerdi. S a ' d 'in daima büyük bir tasi, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'\e beraber zevcelerinin evlerini dolasirdi. Soffe fakirlerinden herkes bir ve iki kIsI evine götürürken Sa'd seksen kisiyi birden evine götürüp onlara ikramda bulunurdu. En* sarin sancagi bunda idi. Hz. Ebû Bekir e bîat etmeyip Sam arazisinde Havran a gitti ve orada hicretin onbesinci yilinda vefat etti.
Mekke'nin fethinde de Resûlüllah in sancagini elinde tasiyordu. Mekke'ye girildikten sonra, sancagi oglu K a y s 'a teslim etmesini Hz. Peygamber kendilerine emretmekle onu ogluna verdi. Abdullah ibni Ab bas ve iki oglu kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Sam'da vefatina kadar Medine'ye dönmedi ve Hz. Ömer'in hilâfeti zamaninda vefat etti. Allah ondan razi olsun.
Abdullah ibni Revaha kimdir?
Bu da Medine I i ashabdan olup, Hazreç kabilesi ulularindandir. Mekke'nin fethinden baska diger bütün savaslarda bulunmustur. Mekke fethinden sonraki savaslarda da bulunamamistir; çünkü Mu'te savasinda kumandanlardan biri oldugu halde sehId edilmisti. Sam arazisinde hicretin 8. yilinda vefat etti. Güzel siir söyleyen ve müsrikleVe karsi Hz. Peygamber'! koruyan sairlerden biriydi. Savaslarda en öne geçen ve dönüste de en sonra gelen oldugu rivayet edilir. Yine sehid edildigi Mu'te savasina giderken, insaallah sag salim dönersin diye müslümanlar ona dua ettigi zaman, Allah'in magfiretine ve Cennetine kavusurum, cevabini vererek sehid olmasini temenni etmisti. Nitekim de öyle oldu.
H i s a m , babasi U r y e den rivayet ederek diyor ki : — Abdullah ibni Revaha 'dan daha cesur ve daha çabuk siir söyleyen görmedim.
Iste Abdullah ibni Ubeyy'e karsi da cesaretle Hz. Peygamber'i müdafaa etmis ve gereken cevabi ona vermisti. Zaten bu münasebetle hal tercemesine geçilmistir.
Ibni Abbas, Osame ibni Zeyd ve Enes ibni Malik kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Abdullah ibni Revaha, evinden her çikista ve evine her dönüste muhakkak iki rekât namaz kilar oldugunu hanimi anlatmistir.
Mû'tt savasi esnasinda Zeyd Ibni Harise ile Cafer ibni Ebû TalIp'ten sonra müslümanlarin sancagini eline almis ve ilk atilista yaralanip akan kanini yüzüne bulastirarak kahramanca hücumg geçmis ve sehid oluncaya kadar çarpismistir. Allah hepsinden razi olsun.[415]

(375) Çocuk Için Künye

847— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem) bize gelirdi ve benim Ebû Umeyr künyesini tasiyan küçük bir kardesim vardi. Onun oynayip durdugu bir serçesi vardi da ölmüstü. (Bir gün) Peygamber (Salkdlahü Aleyhi ve Sellem) bize geldi de, bu küçük kardesimi kederli gördü. Bunun üzerene Peygamber:
— Bunun hali ne böyle?» dedi. Serçesi öldü, diye Peygambere cevap verildi. Peygamber de söyle buyurdu:
«— Ey Ebû Umeyr! Serçecik ne oldu?»[416]

Bu hadls-i serif, çocuklarin künye ile çagrilmalarina ve çocuklara künye verilmenin cevazina delil teskil eder. Bu hadîs-i serîf çocuklarla sakalasmak ve kafeste kus beslemek mevzulari ile ilgili bölümlerde 269 ve 384 sayilarda geçmistir, kaynaklan da verilmistir.[417]

(376) Bir Kimsenin Çocugu Dogmadan Önce Ona Künye Vermek

848— (löl-s.) Rivayet edildigine göre Abdullah, Alkame'ye —henüz çocugu dogmamisken— Ebû Sibl = Sibl'in babasi künyesini vermistir.[418]

Künye, çok kere yasayan veya daha önce dogmus olan bir çocuga izafeten verilir. Anlasiliyor ki, çocuk daha dogmadan, tasavvur edilen bir çocuga izafetle künye verilmistir. Muhakkak çocugun dogmus olmasi künye için sart degildir.[419]

849— (192-s.) Alkame'den rivayet edildigine göre, demistir ki, ben dogmadan önce, (babam) Abdullah bana künye verdi.[420]

Bundan Önceki habere bakilsin. Her iki haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[421]

(377) Hanimlarin Künyesi

850— Hz. Âise (Radiyallahü anha) 'dan rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
— Peygamber (Sallalkhü Aleyhi ve Sellem) 'e varip dedim ki: — Ya Resûlallah! Hanimlarina künye verdin, (arkadaslarimin künyesi var, benim çocugum olmadigindan künyem yok) bana da künye ver.
Bunun üzerine Hz. Peygamber:
— Kiz kardesin (Esma) oglu Abdullah (ibni Zübeyr) ile künyelen.» buyurdu. (Ümmü Abdullah = Abdullah'in annesi diye künyeler).[422]

Hanimlarin en faziletlisi olan Hz. Peygamber In zevcesi A i s e 'nin hiç çocugu dünyaya gelmedigi Için, çocuguna Izafeten künyetenememisti. Bundan müteessir olan Hz. A i s e 'nin gönlünü hos etmek için, ona en yakin bulunan yegeni Abdullah ile onu künyelemis ve Ommü A b d u I -I a h diye yad edilmistir. Abdullah Ibni Zübeyr hakkinda bilgi için 244 sayili hadîs-i serîf açiklamasina müracaat edilsin.[423]

851— Rivayet edildigine göre, Hz. Aise (Radiyollahü tm&) göyle demistir :
— Ey Allah'in Peygamberi, bana künye vermez misin? Peygamber de:
«— Oglunla kttnyelen!» buyurdu.
— (Peygamber bu sözle) Abdullah ibni Zübeyr'i kasdediyordu. Hz. Âise de, Ümmü Abdullah = Abdullah'in annesi diye künyelenmisti.[424]

Bundan önceki hadîs-i serife bakilsin.[425]

(378) Bir Adami Kendisinde Olan Bir Seyle Veya Herhangi Biriyle Künyelemek

852— Sehl ibni Sa'd'dan söyle rivayet edilmistir: Hz. Ali'ye —Allah ondan razi olsun— isimlerinin en sevgilisi, gerçekten Ebû Türab idi ve hakîkaten bu isimle çagrilmaktan sevinirdi. Ona bu ismi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (su sebepten) vermisti:
Hz. Ali, bir gün Hz. Fatima'ya —Allah her ikisinden razi olsun — kizdi. Bu kizginlik üzerine (evden çikip) Mescid'de duvara yaslanarak uzandi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem) (evine) gelip (onu bulamayinca) arkasini takibe koyuldu. Peygambere haber verildi ki, o burada duvara yaslanmis yatiyor. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun yanina vardi. Hz. Ali'nin arkasi toprak dolmus haldeydi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem t onun arkasindan topraklari silmeye basladi ve ona:
«— Otur, Ebû Türab!. Diyordu.[426]

Ebû Türab = Toprak babasi, toprak sahibi manasini tasir. Hz. Âli topraklara bulastigindan/ Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) onu, kendisinde bulunan bu vasiflarla isimlendirdi. Hz. Peygamberin vermis bulundugu bu isimden seref duyan Hz. Ali için Ebû Türab isimlerinin en iyisi ve sevgilisi olmustu. Bununla çagrilmaktan da hoslanir ve sevinirdi.
Buhârî hazretleri burada hadîs-i serîfi kisaltmistir. Hâdisenin tamamini Imam Müslim söyle tesbit etmistir:
«Sehl ibni Sa'd hazretlerinden rivayet edilmistir: Mervân ailesinden bir adam Medine'ye vali tayin edildi. Vati Sehl ibni Sa'd hazretlerini çagirip Hz. Al i'ye sövmesini ona emretti. Sehl sövmek ten çekindi.
Vali dedi ki :
— Madem sövmüyorsun, Allah Ebû Türab'a lanet etsin, söyle. Bunun üzerine Sehl:
— Hazreti Ali için, Ebû Türab'dan daha sevimli bîr isim yoktu ve bununla çagrilmaktan hoslanirdi. Bunun üzerine vali dedi kI :
— O halde bunun hikâyesini bize anlat, niçin Ebû Türab diye isimlendirildi? Sehl de anlatti :
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Fatima'nin evine geldi de evde AI i 'yî bulamadi. F a 11 m a 'ya :
«Amcamin oglu nerede?»
Diye sordu. O da :
— Aramizda bir hâdise oldu da benden kizip çikti ve kusluk uykusunu evimde uyumadi, dedi. Peygamber (SaUoUaM Aleyhi ve Sellem) bîr adama :
Bak, bu (adam) nerede?»
Buyurdu. Adam (aradiktan sonra) gelip dedi ki :
— Ey Allah'in Resulü! O (Hz. Ati) Mescid'de uyuyor. Peygamber (SalUtllahü Aleyhi ve Setlem) yanina vardi ki, o yaslanmis yatiyor; yan tarafindan hirkasi düsmüs, üzerine de toprak isabet etmis. Peygamber (SatlaüâhU Aleyhi ve Sellem) de ondan topraktan silmeye baslayarak söyle

buyurdu :
«Kalk Ebû Tttrab, kalk Ebû Tttrab!..»[427]

Böylece Ebû Türab isminin Hz. AI i'ye verilme sebebi tafsilâti ile bildirilmis oluyor.[428]

(379) Büyüklerle Ve Fazilet Sahipleriyle Yürümek Nasil Olur?

853— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
Peygamber (Sallaltahii Aleyhi ve Sellem) bizim hurmaligimizda —Ebû Talha'nin hurmaliginda— iken ihtiyaci için uzaga açildi; Bilâl da arkasinda yürüyordu, yaninda yürümekle Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve ScUemfe ikram ediyordu. Sonra Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Setlem) bir mezara ugrayip durdu. Nihayet Bilâl ona yetisti. Peygamber söyle buyurdu:
«— Canina rahmet, ey Bilâl! Benim isittigimi ten isitiyor musun?»
Bilâl dedi ki:
— Ben bir sey isitmiyorum.
Hz. Peygamber:
«— Kabir sahibine azab ediliyor!» buyurdu. Sonra onun Yahudi kabri oldugu anlasildi.[429]

Bu hadîs-i seriften anlasildigina göre, büyüklerin, ilim ve fazilet sahibi kimselerin arkasinda yürünür ve onlara yardimda bulunmak için yanlarinda hazir bulunulur. Bu gibi hareketler islâm'in ögrettigi ahlâk ve edeb kaide-lerindendir. Ayrica Hz.SeysambvfSaUallahüAleyhi veSeÜem)'m kabirlerinde bulunan ölülerin hafine vakif olduklari gerçegini de ögrenmis bulunuyoruz. Mu, Allah'in Peygamberlerine ihsan buyurdugu bir mucizesidIr ve Allah bu iktidari diledigi mümin kullarina keramet olarak da ihsan buyurur.[430]

(380) Bölüm

854— (193-s.) Kays'dan rivayet edildigine göre, demistir ki; Muâ-viye'nin kendi küçük kardesine söyle dedigini isittim:
— Bu hizmetçiyi terkine al, (binecegin hayvan üzerinde senin arkanda olsun). Kardesi ise bunu yapmaktan kaçindi. Bunun üzerine Mua-viye, otta:
— Ne fena terbiye edildin, dedi.
Kays demistir ki, (Muâviye'nin babasi) Ebû Süfyan'in (Muâviye'ye) :
— Kardesinin sana karsi tutumunu bagisla, dedigini isittim.[431]

Burada iki hususa isaret edilmektedir:
Birincisi: Hizmetçiyi terkiye almak suretiyle, efendi ve hizmetçinin birarada yürümelerinin edebe aykiri düsmedigidir. Ayni zamanda böyle hareket, bir tevazu manasi tasimaktadir.
Ikinci husus : Böyle hareket etmemenin büyük bir suç olmadigi, terbiyesizlik derecesine ulasmadigidir. Bir fazilet farki olarak mütalâa edilmesi gerektigidir. (Bu eser için baska bir kaynak bulunamamistir.)[432]

855— (194-s.) Amr ibni'l-As'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Arkadaslar çogaldigi zaman, borçlar da çogalir.» (Kavilerden Yahya demistir ki...) Ben, (bana anlatan) Musa'ya: — Borçlar nedir? diye sordum. O; haklardir, dedi.[433]

Arkadaslar çogaldigi zaman, onlarin her birine karsi olan davranis ve hareketler birbirinden farkli olur. Herkesin durumuna göre idare edilmesi gereken ve gözetilmesi icab eden halleri vardir. Arkadasin ihtiyaci varsa, elden gelen maddî yardimi yapmak, manen takviyede bulunmak, sözle ve bedenle yardimci olmak, dariltmamak, muhabbeti devam ettirmek gibi haklan gözetmek lâzim gelir. Iste arkadaslar çogaldikça bu hak ve vazifeler de çogalir.
(Bu eser Için yine baska bir kaynak bulunamamistir.)[434]

(381) Siirden Bir Kismi Hikmetdir

856— (195-s.) Halid ibni Keysan'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, ben (Abdullah) ibni Ömer'in yaninda idim. îyas ibni Hayseme, onun karsisinda durup, söyle dedi:
— Ey Faruk'un oglu (Abdullah), sana siirimden okuyayim mi? (Abdullah) ibni Ömer:
— Evet, ancak bana güzel olani oku, dedi. Bunun üzerine Iyas ibni Hayseme, ona siir okudu; nihayet ibni Ömer'in hoslanmadigi seye (söze) ulastigi zaman, Ibni Ömer ona:
«— Dur!» dedi.[435]

Siir, anlamak ve bitmek, duymak mânâlarina gelen Arapça bir kelimedir. Edebiyat dilinde ise, ölçülü ve kafiyeli olan güzel sözler manzumesine denir. Burada da bu manada olan siir kosdedilmektedir. Böyle olunca, her siir fuzuliyat olmaz ve taskinlik sayilmaz. Çünkü siir seklinde ifade edi-

len sözlerin bir kismi hakki belirtir ve ona tesvik eder. Hak ve adaleti açiklayan, güzele ve iyiye delâlet eden siirler, kasd edilen manayi en tatli ve en coskun sekilde terennüm ettiklerinden ve dinleyiciyi büyü I ey ip heyecana getirdiklerinden hikmetle anilmaya hak kazanmislardir.
Hikmet, saglam ve kuvvetli bir görüsle gerçegi tespit etmek demektir. Iste siirlerden bir kismi gerçegi belirttigi ve buldugu itibarla hikmettir, dogruyu ifade eden hükümdür. N e v e v î hikmeti söyle tarif eder:
«Yüce Allah'i tanimayi muhtevî hükümlerle nitelenmis iltrn, hikmettir. Bu da, keskin görüsle gerçegi tespit etmek, nefsi terbiye etmek, hak olan seyle amel etmek, bos seylere gönül arzularindan yüz çevirmek suretiyle otur. Bu vasiftan kendinde toplayana da Hakîm denilir.»
EbO Düreyd demistir ki, sana Ögüt veren, yahut seni fenaliktan alikoyan, yahut seni bir iyilige iletip çirkin seyden meneden her söz hikmettir ve hükümdür.
Iste bir siir ki, onda ögüt ve hikmet var, Allah'in nimetlerini ve iyi kimselerin halterini anma var, o güzeldir. Kötü seyleri Ifade eden ve sunu bunu yerip hicveden siir dizmek haramdir.
Siirle ilgili 342, 525, 792, 793 ve 869-871 sayili hadts-i seriflere müracaat edilsin.[436]

857— (196-s.) Mutrif den isitüdigine göre demistir ki, Imran ibni Husayn'e, Kûfe'den Basra'ya kadar arkadaslik ettim; hemen hemen her konakladigi yerde bana siir okuyordu ve söyle demisti:
— Isaret ve tarizle yapilan ifadelerde yalandan uzaklasma vardir.[437]

Bir sözden hem gerçek mana, hem de bazi karinelerle mecaz manasi alinabilecek olursa, bu gibi sözlerin tevili mümkündür. Meselâ bir kimsenin kolunun uzunlugunu bildirirken, onun hirsizligina da isaret ederek «kolu uzun» denilebilir ve bir söz kaçamagi yapilabilir. Böylece bunu söyleyen adam maksadini gizleyerek yalan için bîr yol bulabilir. Akilli ve ihtiyatli davranan kimseler, çok kere konusmalarini tariz suretiyle ifade ederler. Hakki beyan etmekte tariz yolunu seçmenin sakinilacak tarafi yoktur. Bu da bir nevi hikmet sayilir.
(Bu ve bundan önceki haber için baska kaynak bulunamamistir.).[438]

858— Ubeyy ibni Kâ'b haber verdigine göre, Resûlüllah (SaUalbhü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«— Siirden bir kismi hikmettir.»[439]

856 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin. Ubeyy ibni Kâb'in hal tercemesi için 476 sayili hadîs-i serif açiklamasina müracaat edilsin.[440]

859— Esved ibni SerI'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Dedim ki, ey Allah'in Resulü! Azîz ve Yüce olan Rabbimi bir takim övgülerle methettim. Hz. Peygamber:
«— Senin Rabbin Övgüyü (hamdi) sevmez mi?» buyurdu ve öna bundan ziyade etmedi, (söylemedi).[441]
Esved ibni Sert' Temim kabilesinden ve ashabdan olup künyesi Ebû Abdullah 'dir. Meshur sairlerdendir ve Peygamber(Sattallâha Aleyhi ve Sellem) ile beraber dört savasa katilmistir. Demistir ki, bir savasta ashabdan bazilari düsman çocuklarini öldürdüler ve bunlar müsrik çocugudur, (öldürülmelerinde bir beis yoktur) dediler ve böylece ResGlül-lah'a karsi suçsuzluklarini belirtmeye çalistilar. Bunun üzerine Resûlüllah söyle buyurdu :
«— Sizin seçkinlerini», müsriklerin çocuklari degil midir? Hiç bir çocuk yoktur ki, Islâm'i kabul edebilme kabiliyeti üzere dogmus olmflsin. Nihayet dili ile ifadeye baslayinca, ana-babasi onu Yahudilestirir, yahut Hiristiyanlastirir, yahut onu atesperest yaparlar.»
Esved, hicretin kirk ikinci yilinda Hz. MuavIye zamaninda vefat etmistir. Bir rivayete göre de, Mz. Osman sehid edildigi zaman ev-tâd ve iyalînI bir gemiye bindirerek onlarla Basra körfezinden ayrilmis ve bir daha da görülmemistir.
Esved sair oldugundan, siirlerinde yapmis oldugu övgüler ve güzel vasiflar, Peygamber tarafindan tasvib görmüs ve takdir kazanmistir. Bu da gösteriyor ki, hak kelâmin siirle ifâde edilmesinde bir sakinca yoktur.[442]

860— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigin* göre, demistir ki, ResüUil lahi$GlktUahü Aleyhi ve Seltem) söyle buyurdu:
— Bir adamin karninin irinle dolup hasta olmasi, siirle dolmasindan daha hayirlidir.»[443]

Siir konusu ile ilgili bundan önceki hadîs-i seriflerin açiklamalarinda, mubah ve haram olan siirler tafsilâti ile bildirilmis oldugundan tekrar üzerinde durmakta fayda yoktur. Içinde hayir bulunmayan, sunu bunu kötü-leyen ve münasebetsiz sözleri ihtiva eden siirleri ezberleyip de mütemadiyen onlarla ugrasan kimsenin durumu, hadîs-i serifte beyan buyurulari mana kapsamina girer. Ilim ve fazilet, ahlâk ve edeb dersi vermeyen bos ve lüzumsuz siirlerle sözlerden kaçinmak gereklidir.[444]

861— Esved ibni Seri'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Ben sair idim, Peygamber (Saltatkthii Aleyhi ve SeHem)'e gidip dedim ki, Rabbimi Övdügüm Övgülerimi sana okuyayim mi? Peygamber:
«— Gerçekten senin Rabbin övgüleri sever, (onlardan razi olur).»
buyurdu ve bunun üzerine bana ziyade (bir sey) söylemedi.[445]

859 sayili hadîs-i serif ve açiklamasina bakilsin.[446]

862— Hz. Aise'den —Allah ondan razi olsun— rivayet edildigine göre, söyle demistir:

— (Sair) Hassan ibni Sabit, müsrikleri kötüleyip hicvetmek hususunda Resûlüllah (Sailallâhti Aleyhi ve SeHem)'den izin istedi. Resûlüllah (SatlallâhU Aleyhi ve Sellem):
«— Benim (o Kureys müsriklerine soyca) nispetim nasil olacak, (beni onlardan nasil temize çikaracaksin)?» buyurdu. Hassan dedi ki:
— Kil hamurdan çikarildigi gibi, ben seni onlardan (incitmeden) çikaririm.[447]

Bu hadîs-i seriften su iki hüküm çikmaktadir:
1— Müsriklerin düsük hallerini belirtmek için onlari kötülemek ve hicvetmek caizdir.
2— Kötüleme ve hiciv Ifadelerini siirle dile getirmek de caizdir.[448]

863— Hisam, babasindan söyle dedigini rivayet etmistir:
— Hz. Ai|e'nin yaninda (sair) Hassan'i kötülemege gittim de, o bana dedi kt, Hassan'i kötüleme; çünkü o, Resûlüllah (SalUüîahü Aleyhi ve Sellemfi (düsmanlarina karsi siirleriyle) savunurdu.[449]

M ü s I i m "in yine H i s a m 'in babasindan ettigi rivayet ise söyledir: «Hassan Ibni Sabit, Hz. Aise aleyhinde fazla söz söyleyenlerden biri idi. Bunun için ben ona sövdüm, kötü söyledim. Hz. Âise dedi ki :
— Ey kardesim oglu! Onu birak; çünkü o. Resulü Ilah (SaltatlahO Aleyhi veSeUemy'i (düsmanlarina karsi siirleriyle) savunurdu.»
Her iki rivayetten de anlasiliyor kt, siirle düsmanlari hicvetmek caizdir ve müslömanlann kusurlarini bagislamak lâzimdir.
Hassan ibni Sabit kimdir?:
Ashqb-i kiramdan olup, Arap sairlerinin meshurlarindandir. Ömrünün 60 yili cahiliyef devrinde ve geri kalan 60 yilini da Islâm devrinde yasayarak geçirmis ve böylece yüz yirmi yil yasamistir. Acayip bir tesadüf olarak babasi ile dedesinin de bu kadar yasadiklari nakledilir.
Künyesi E b u ' I - V e I î d 'dir. Kureys kâfirlerinden Hz. Peygamber'e hicivde bulunan sairlere ve bilhassa Ebû Süfyan'a güzel beyitleri ile cevap verir ve Resûlüllah'i savunurdu. Hatta Mescid'de, Hassan için Hz. Peygamberin özel bir minber yaptirdigi rivayet edilir.
Hz. Peygamberin cariyesi bulunan M â r i y e hanimin hemsiresi Sirin hanim Hassan'a nikahlanmis ve ondan Abdurrahman adinda bir oglu olmustu. Böylece Hz. Peygamberin Mariye'den olan oglu Ibrahim Ile teyze çocuklari olmuslardi. Bütün mücadelesini, siirlerle yapmis ve Resûlüllah'in :
«— Hassan'in beyitleri, düsmana olan ok darbelerinden daha tesirlidir.»
Kelâmina mazhar olmustur. Hassan hicivlerini yazacagi zaman, Kureys kabilesinin soyca bütün hususiyetlerini bilen Hz. Ebû Bekir 'den bilgi alir ve ondan sonra siirlerini hazirlardi. Zira Peygamber (Salîallafiü Aleyhi ve Sellem) ona söyle demisti :
— Sen Ebû Bekir'e git; çünkü o, Kureys kavminin soyunu senden daha iyi bilir.»
Hz. Ebû Bekir de : Sunlari söyle, sunlari «öyleme diye ona talimat verirdi. Kâ'b ibni Malik de bu sekilde Peygamber'in müdafaasini yapan sairlerdendi. Sair Abdullah ibni Revaha, daha ziyade Kü-reyi'in küfrünü ve batil inançlari ile kötü âdetlerini hedef edinerek siir söylerdi. Bu bakimdan cahiliyet tarzi üzere olan Hassan ve Kâb'in siirlerini okumayi Hz. Dm er kendi hilâfeti zamaninda yasaklamisti.
Hassan, Hz. Ali'nin hilâfeti zamaninda vefat etti. Allah hepsinden razi olsun.[450]

(382) Güzel Söz Gibi, Sür De Güzeldir Vb Onun Çirkini De Vardir

864— Ubey îbni Kâ'b'dan, Peygamber (Satlallahü Ateyhi ve Seltem) 'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir: «— Siirden bir kismi hikmettir.»[451]

858 sayili hadîs-i serife bakilsin.[452]

865— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Resûlüllah (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu: «— Siir, söz menzilesin dedir, (tabiî kelâm gibidir); onun güzeli kelâmin güzeli gibidir ve çirkini de kelâmin çirkini gibidir.»[453]

Anlasiliyor ki, lâfizlarin kiymeti ve makbul olusu, delâlet ettikleri manaya baglidir. Söz ne kadar kafiyeli ve fesahat-belâgat kaidelerine uygun olursa olsun, mânâ bakimindan hakki ifade etmiyorsa dînen makbul degildir. Tasidigi manevî sorumluluga göre haram veya mekruh otur. Islâm dîninin gösterdigi üstün ahlâk kaidelerini dile getiren bir kelâm, dil kaidelerine uygun olmasa bile kötü sayilmaz, manevî bir suç teskil etmez. Ancak fesahat-belâgat kaideleri ile süslenen siir tarzindaki sözler gerçekleri veya ilmî yönleri yansitiyorsa, bunlar kelâma daha ziyade güzellik verir ve nefislere daha tesirli olur. Bir sözün güzel ve çirkinligi siir veya nesirle degil, ancak delâlet ettigi mânâ ile ölçülür. Mânâ güzelse, kelâm güzeldir; ister o kelâm siir olsun, Ister nesir olsun...
(Bu hadîs-i serif Kütü b-i S itte d e mevcut degildir.).[454]

866— (197-s.) Hz. Âise'den rivayet edildigine göre, söyle buyururdu:
— Siirden bir kismi güzeldir ve bir kismi çirkindir. Sen güzeli al ve çirkini birak. Gerçekten ben Kâ'b ibni Malik'in siirinden bir takim siirler rivayet ettim ki, o siirlerin bir kasidesinde kirk ve bundan daha az beyit vardir.»[455]

Hz. Â i s e 'den nakledilen bu haber, daha önceki hadîs-i serifin mânâsini teyid etmekte olup, siirin dindeki yerini göstermektedir.
Ka'b Ibni Malik kimdir? :
Ashabdan ve sairlerden olup, Akabe biatinda bulunmus ve Medine'ye hicret ettikten sonra Ta I ha hazretleri ile kardeslik sözlesmesi yapmisti.

Bedir ve Tebuk savaslarindan baska diger bütün savaslara katilmisti. Uhud savasinda kahramanca savasmis ve onbir yara almisti. Hassan ibni Sabit ve Abdullah ibni Revaha ile beraber Resûlüllah'i siirleriyle düsmana karsi savunan ve onlari harp Ile tehdit eden ünlü bir sairdi.
Tebuk savasinda geri kalan üç kisiden biri olup, ettikleri tevbe sonunda Allah tevbe I erin i kabul etmis ve haklarinda su âyet-i kerime nâzIl olmustur:
«- (Tebük savasindan) geri birakilan üç kisiyi (Kâ'b ibni Mâlik, Hilâl ibni Ümeyye ve Mürare ibni Rebi'i) Allah bagisladi; çünkü d derece bunalmislardi ki, yeryüzü bütün genisligi ile onlara dar gelmis, vicdanlari da kendilerini sikmisti ve Allah'dan kurtulusun ancak Allah'a siginmakta oldugunu anlamislardi. Bundan sonra Allah onlun tevbekâr olmaya muvaffak kilip tövbelerini kabul buyurdu. Süphesiz Id Allah, tevbeleri kabul edendir, çok merhametlidir.» (Tevbe sûresi, âyet: 118)
Rivayet edildigine göre Kâ'b,ibni Malik, Hz. Peygambere:
— Siir hakkinda ne buyurursunuz? diye sormus. Peygamber (StUhltahü Aleyhi ve SeUem) de :
Mümin, kilici ve dili ile müc&hede eder.»
Cevabini vermistir. Gerçekten Kâ b 'in savaslara dair çok güzel siirleri vardir. Bunlardan ötürü Allah'in kendisinden razi oldugunu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona müjdelemisti. Ömrünün sonlarina dogru gözleri görmez olmus ve 77 yasinda oldugu halde hicretin 50. yilinda vefat etmistir. Allah ondan razi olsun...
Genis bilgi için 944 sayili hadîsin açiklamasina bakilsin.[456]

867— Hz. Âige'ye — Allah ondan razi olsun — soruldu ki:
— Eesûlüllah (Sallallâhii Aleyhi ye Sellem) siirden herhangi bir |Hr okur muydu? Âise:
— Abdullah ibni Revaha'nin siirinden sunu okurdu, dedi: «Aziklayip göndermedigin kimse, sana haberleri getirir.»[457]

Beytin tornami sudur :
Bilmedigin seyleri açiklar sana günler, Aziklamadiginla gelir sana haberler...
Bu beyit, Abdullah Ibni R e v a h a 'ya nispet ediliyorsa da mecaz itibariyledir. Bunu Abdullah çokça tekrarladigindan dolayi Hz. A Ise ona nispet etmistir. Beyt Tarafa adli sairin Muallâka'linda mevcuttur; nitekim diger bir rivayette A Ise bu beyti Ta rafa'ya nispet etmistir.
Beytin açiklamali mânâsi söyle :
Ey insan, sabirli ol; gelecek günler ve geçecek zaman, sen bir hazirlik yapmaksizin, bir adam aziklayip haber edinmek için sefere çikarmaksmn bilmedigin haberleri sana getirir.
792 sayili hadîs-I serife ve Abdullah ibni Revaha'nin hal tercemesî için de 846 sayili hadîs-i serifin açiklamasina müracaat edilsin.[458]

868— Esved ibni Serî' anlatarak söyle demistir:
— Ben sair idim de dedim ki, ey Allah'in Resulü! (Siirimle) Rab-bimi övdüm. Peygamber buyurdu:
«— Senin Babbin Övgüyü (hamdi) sevmez mi?»
— Bundan fazla bana (bir sey) söylemedi.[459]

859 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[460]

(383) Siir Okutan Kimse

869— Serîd'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Salkülahü Aleyhi ve SelUm) benden, tîmeyye ibni Ebî's-Salt'm siirini okumayi istedi. Ben de ona okudum. Peygamber ise:
— Hîh, hîh =- devam, devam» demege basladi.
— Böylece ona yüz beyit kadar okudum. Bunun üzerine Peygamber: m— Ümeyye az kalsin niüslüraan oluyordu,» buyurdu.[461]

Serîd ibnI Serî d, Salcîf kabilesinden olup, ashabdandir. Asil adi Malik dir. Mugîre i b n i S u ' b e, bunun arkadaslarini öldürmüs, bu ise; kaçip kurtulmus oldugundan kendisine Serîd — Kaçak adi verilmistir. Taif de ikâmet etmis ve kendisinden hadîs-i serif rivayet edilmistir. Buradaki hadîs-i serifi, biraz degisik bir lâfizla Imam Müslim de rivayet etmistir. Hz. Peygamberin Istegi üzerine, Islâm'i kabul etmemis bulunan P m ey ye ibni Eb I' s- S a 11 in siirlerinden yüz beyit kadar okumus ve bunlari Peygamber (Saltallahi* Aleyhi ve Setkm) dinlemistir. Beyitlerin tasidigi mânâ, Islâm inanana yakin bulundugundan da, Hz. Peygamber:
Ümeyye, az kalsin niüslüman oluyordu.»
Buyurmustur. Sairin Inanç ve ahlâkina bir kiymet hükmü vermek içirt siirlerini okuttugu ve dinledigi söylenebilir.
0 m e yye ibni Ebi's-Salt da Serîd gibi Sakîf kabilesin-dendir ve bu kabilenin en meshur sairidir. Geçmis asirlarda gelen mukaddes kitaplari okuyup arastirmis ve genis bilgi edinmis oldugundan, ahir zaman Peygamberine ait vasiflari ögrenmisti. Bu peygamberin Hicaz'da zuhur edecegini ögrenince, kendisi peygamber olmaya özenmis ve niyyet-lenmisti. Nihayet Hz. Muhammed (Saltallahü Aleyhi ve Scllem) Peygamber olarak gönderilince, buna hased etmis ve hasedi yüzünden Islâm'i kabul etmemisti. Hicretin 9. yilinda Taîfde Ölmüstür. Müslüman oldugu söylenirse de bu zayiftir. Çünkü bunun hakkinda Peygamber (SaliaIlahti Aleyhi vt in söyle buyurdugu da rivayet edilmektedir:
«Siiri iman etti; fakat kalbi kâfir oldu.»
Sairin birçok kaside ve mersiyeleri vardir ve bunlar edebî bakimdan söhret bulmuslardir.[462]

(384) «Içi Sürle Dolu Kimseyi Hos Görmemek»

870— Ibni Ömer, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) 'in söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— Sizden birinizin karni irinle dolmak, siirle dolmaktan ona daha hayirlidir.»[463]

Siir mevzuunda diger hadîs-i serifler münasebetiyle gerekli açiklamalar daha önce geçmis ve sakincali taraflari bildirilmisti. Özet olarak bu bölümden su hüküm çikar: Dinî ilimlerden alikoyacak, Allah'i anmaktan mesgul edecek sekilde bir düskünlükle siirle ugrasmak ve bunu bir meslek ve san'at edinmek mekruh bir Istir, din yönünden hos bir sey degildir. Güzel bir sekilde manalari dile getirmek, nükte yapmak, lâtife ve tesbihlerde bulunmak, keder ve yalnizligi gidermek kasdi ile siir söylemekte bir beis yoktur. Ashab-i Kiramin çogu bu mânâda sür okumuslardir.[464]

(384 M.) Aziz Ve Yüce Allah'in «Sâirlere Ise, Onlara Sapiklar Uyar- Sözü (Sûre: 26, Âyet: 224)

971— (198-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre:
Sairler ise, onlara sapiklar uyar. Görmez misin, o sairler her yöne meylederler ve bos seylere dalarlar ve gerçekten onlar (siirlerinde) yapnuyacaklari seyleri söylerler.» Ayet-i kerîmesinin genel manasindan terk edilip istisna edilerek Allah söyle buyurmustur:
— Ancak iman edip salih amel isliyenler, Allah'i çok ananlar, kendilerine zulmedildikten sonra (siirleriyle Peygamberi koruyarak kâfirlerden) öçlerini alanlar müstesnadir, (bunlar kinanmazlar). O zulmedenler, yakinda hangi dönüs yerine döneceklerini bileceklerdir.» (Sûre: 26, Ayet: 224-227).[465]

Suarâ sûresinin 227; âyeti kerîm esi nde, iman edip salIh amel isleyenler, Allah'a ibadet ederek onu çok onanlar ve müslumanlara edilen zulme karsilik kâfirlere hicivde bulunan sairler daha önceki âyet-i kerime ile kinanan sairlerden dista birakilmis ve bunlarin tutumu güzel gösterilmistir. Azaba hak kazananlar ve sapik olanlar, Islâm düsmani sairlerdir. Peygamberi hicveden kâfirlerdir, öteye beriye meyledip bosuna zaman geçiren dalginlardir.[466]

(385) «Beyândan Bir Kismi Sihirdir»

872— îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, bir adam yahut bir Bedevî, Peygamber (SallallahÜ A leyhi ve Sellemi'e gelip, açik bir ifade ile konustu. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Beyândan bir kismi sihirdir ve siirden bir kismi da hikmettir.»[467]

Beyan, bîr mânâ ve maksadi açiklamak, ifade etmektir. Sihir ise, büyü ve göz bagcilik demektir. Sihir insanlari tesir altinda birakan ve hayrete düsüren, insanlari Ilgi ile sürükleyen ince bir san'at oldugu gibi, beyanin bir kismi da tesirli ve çekici haller tasidigindan insanlara böyle tesir eder. Siirin bir kismi hikmet olduguna dair bilgi için 856 sayili hadîs-i serifin açiklamasina bakilsin. Netice olarak anlasiliyor ki, beyan ve siirden iyi olani da var kötü olani da var...[468]

873— (199-s.) Rivayet edildigine göre, Abdülmelik ibni Mervan çocuklarim terbiye için Sa'bîye teslim edip, söyle dedi:
— Bunlara siir ögret ki, seref kazansinlar ve yükselsinler. Bunlara et yedir ki, kalbleri kuvvetlensin. Saçlarini kes ki, boyunlari güçlü olsun. Bunlari yüksek adamlarin meclisinde bulundur ki, onlara karsi söz getirebilsinler.[469]

Abdülmetik Ibni Mervan, Emevî meliklerinin besincisidtr. Hz. Osman'in halife seçildigi yil dünyaya gelmis ve sehId edildigi meshur vak'oda 11 yasinda bulundugu halde babasi ile. beraber hazir bulunmustu. Hilâfete geçmeden önce zühd ve takvasi, fikihtaki genis malûmati ile söhret kazanmissa da, devlet reisligini ele geçirdikten sonra zulüm yolunu tutmus ve Haccac gibi zdlim bir kumandani insanlar üzerine musallat kilmisti. Bununla beraber islâm ülkelerini Hindistan ve Endülüs'e kadar genisletmisti. Hicretin 86. yilinda 62 yasinda vefat etmisti. 17 oglu olup, bunlardan 4'u bulunan Velîd, Süleyman, Yezîd ve Hisam devlet idaresinde bulunmuslardir. Iste bu çocuklarin terbiye ve yetismelerini temin için onlari Sa'bî hazretlerine teslim ettigi anlasilmaktadir.
S a' b î hazretleri TabIîn'den olup, ashabdan 500 zat Ile görüsmüs oldugu rivayet edilir. Medîn«de Ibnü'l-Müseyyeb, Basra'da Hasan-i Basri, Sam'da Mekhûl gibi en önemli âlimlerin Kûfo'de dördüncüsü idi. Hicretin 20. yilinda dogup, 104 tarihinde Kûfo'de ansizin vefat etmistir. Hâlife Abdülmelik, böyle degerli bir âlime çocuklarini yetistirmek için teslim etmis ve onlara siir ögretmesini de istemisti. Siir ögrenmenin ve ögretmenin mutlak olarak yasak olmadigi hususu da bu istek ve uygulamadan bir vakia' olarak anlasilmaktadir.[470]

(386) Siirin Mekrûh Olani

874— Hazreti Âise (Radiyallahü anha) , Peygamber (SallatUthti Aleyhi ve Sellemyin söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— tasanlarin en büyük suç isleyeni o insandir ki, kabileyi bütünü ile hicveder (siirleriyle kötüleyip yere batirir); bir de bir adamdir ki, babasini inkâr etmistir.»[471]

Haksizliga ugrayan kimse, taskinlik yapmayarak hasmini hakki kadar hicveder; ancak hasminin bagli bulundugu soy ve kabile mensuplarinin tümünü kötülemek ve hicvetmek caiz degildir. Bu bir zulümdür ve tecavüzdür. Böyle hareket etmenin günah oldugunu bu hadîs-I serif bize bildir-

mektedir.
BIr de insan, babasini inkâr eder ve baska birine intisabi uygun bulursa, bu da suç bakimindan çok çirkin ve agir bir istir. Anne ve çocugu inkâr etmek de böyledir. Bu gibi günahlardan siddette sakinmak gerekir.[472]

(387) Çok Söz Konusmak

875— îbni Amrin'in söyle dedigi isitilmistir:
— Peygamber (Sallaltehü Aleyhi ve Setlemyin devrinde (Medine'nin) dogu tarafindan iki hatip adam gelip, ayakta durarak konustular; sonra oturdular. Arkasindan Hesûlüllah (Salîallahü Aleyhi veSellem) 'in hatibi Sabit ibni Kays kalkip konustu, öncekilerin konusmasindan insanlar hayrete düstüler. Bunun üzerine Resulüllah (Saltaltahü Aleyhi ve Sellem) kalkip hitabette bulunarak söyle buyurdu:
«— Ey insanlar! (Maksadinizi ifade için tabiî olarak) sollerinin söyleyin, zira sözü süslemek (ve onu tesirli hale getirmek) Seytan'dandir.» Sonra Resul üllah (SalUUlahü Aleyhi ve Sellem):
— Beyandan bir kismi sihirdir.» buyurdu.[473]

Insan, herhangi bir ihtiyacini veya maksadini oldugu gibi ifade etmelidir. Dinleyiciyi tesir altinda birakarak onu hisleriyle hareket etmeye mecbur birakmamalidir. Her iste akil ve mantik hakim bulunmali ve her Isi asil durumuna göne degerlendirmelidir. Güzel beyan ve ifadeler, dinleyiciyi büyüleyen bir sihir gibi oldugundan bunlarin tesiri altinda yapilacak isler çok kere gerçege aykiri düser ve insan aldatilmis olur. Iste bu duruma düsmemek için Peygamber Efendimiz bize söz söyleme tarzini gösteriyor ve bizi büyülü söz söylemekten kaçindiriyor.[474]

876— (200-s.) Enes Hazretlerinin söyle buyurdugu isitilmistir:
— Bir adam, Hz. Ömer'in yaninda hitabette bulundu da, sözü uzatti (çok söyledi). Bunun üzerine Hz. Ömer:
— Hitabetlerde çok söz söylemek, Seylan'in (agzindan çikan sisirilmis) balonlardan sayilir.» buyurdu.[475]

Sekasik kelimesi, Siksika'nin çoguludur. Deve kizdigi zaman içinden çikarip agzinda avurtlarini onunla sisirdigi seydir. Bununla bos seyler murad edildiginden, biz bu kelimeyi sisirilmis balon diye ifade ettik. Muhakkak ki, çok ve uzun hitabelerde artik söz olur, yatan ve riya karisigi bulunur kî, bunlar Seytan'in dürtüsünden dogan seylerdir. Hz. Ömer 'in bu beyanlari, bundan önceki hadîs-i serifin mânâsina tamamen uygun düsmektedir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[476]

877— Ebû Yezîd'den yahut Mu'in ibni Yezîd'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Mescidlerinizde toplaniniz; ve her ne zaman bir kavim toplanirsa bana haber versinler.» Sonra bize ilk gelen Peygamber oldu ve oturdu. Bizden bir hatip de konustu. Sonra söyle dedi:
— Hamd, Öyle bir Allah'a mahsustur ki, hamd için onun önünde bir maksat yok ve ötesinde de bir çikis yok. Bunun üzerine Peygamber kizdi ve kalkti. Biz de aramizda birbirimizi (ettigimiz kusurdan dolayi) ayipladik. Dedik ki:
— Bize ilk gelen Peygamber oldu da, baska bir mescide gidip orada oturdu. Biz de ona gidip onunla konustuk. Sonra bizimle gelip oturmus oldugu yerde veya ona yakin bir yerde oturdu; sonra söyle buyurdu:
«— Hamd o Allah'a mahsustur ki, diledigini önüne koydu (yaratti), diledigini de arkasina birakti (yaratmadi). Gerçekten beyandan bir kismi sihirdir. Sonra Peygamber bize emretti ve bize ögretti.[477]

Hz. Peygamberin huzurunda konusan hatibin ifadesinde yapmacik gayretler ve karisik beyanlar olmasi hasebiyle, bunun bu hareketine Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) kizmis ve ifadeyi düzelterek:
«... beyandan bir ikisini sihirdir.»
Buyurdular. Gerçegi ifadeden uzak aldatici mahiyetteki beyanlari büyü olarak vasifladilar. Böylece maksadi, en tabiî ve kolay bir üslûp üzere ifadenin lüzumuna isaret buyurdular.
Mu'in ibni Yezid kimdir?:
Künyesi Ebû Zeyd olup, ashabelana"ir. Babasi ve dedesi ile beraber Bedir savasinda bulunmustur. Bedir savasina baba ve dedesiyle katilan bundan baska bir kimse bilinmemektedir. Ayrica Mu'in, Peygamber (Saltaltahü Aleyhi ve Seitem) e «Baba ve dedemle birlikte biat ettim» dedigi rivayet ediliyor. Hz. Muaviye'nin savaslarinda Muaviye ile beraber oldugu rivayeti vardir. Misir'a, Kûfe'ye gitmis ve Sam'da ikamet etmistir; ve Sam'in fethinde de bulunmustur. Hz. Ömer'in nezdInde mevkii Vardi. 2 veya 5 hadîs-i serif rivayet ettigi söylenir. Hicretin 54. yilinda vefat etti. Allah ondan razi olsun.[478]

(388) Temenni Etmek

878— Hazreti Aise söyle demistir:
— Bir gece, Vey$amher(SaIktllahü Altyhi ve Sellem) 'm uykusu kaçti da:
«— Keski ashabimdan salih bir adam bana geleydi de, beni bu gece gözetleyip koruyaydi,» buyurdu. O esnada silih sakirtisi duyduk. Bunun üzerine Peygamber:
— Kimdir o?» dedi.

— Sa'd, cevabi varildi. (Sa'd dedi ki:) Ey Allah'in Resulü! Ben seni

— Bundan sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) uyudu; Öyle korumaya geldim ki, uyku teneffüsünü isittik.[479]

Allah Teatâ, Maide sûresinin 67. âyetinde : «Allah seni insanlardan koruyacaktir.»
Diye Peygambere hitap ettigi halde, yine Peygamber'in korunmak için bir kimsenin bulunmasini arzu etmesi iki sekilde yorumlanir:
1— Hadîs-i jerîfin varid oldugu hâdise, bu âyet-i kerîmenin inmesinden önce vaki olmustur. Nitekim Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Hvneyn savaslarindo Hz. Peygamber in muhafaza edilip korunduguna dair haberler vardir. Hatta Peygamber'in muhafizlari olarak su Isimler söylenir: S a' d ibni Muaz, Muhammed ibni M e s I e m e , Zübeyr, Ebû Eyyûb, Zekvân, M i h c e n , Abbas ve Ebû R e y h a n e... Ayet nazil olunca bu görev terkedilmistir.
2— Ayetin nüzulünden sonra da muhafizlik görevi devam etmistir. Hz. Peygamber in korunmasi isini Cenab-i Hak tekeffül etmisse de, kulluk görevini yerine getirmek ve Allah'a tevekkülü tam yapmak ve insanlara tedbir alma bakimindan yof göstermek için korunmayi Ihmal etmemislerdir. Bu arada hak ve mubah olan seyleri temenni etmenin, keski su olaydi diye, istek ve arzuda bulunmanin sakincali bir hareket olmadigini da ögrenmis bulunuyoruz. Temenni, gelecek zamanda bir nimete ve bir Ise kavusmayi arzu edip istemek demektir.[480]

(389) Bir Adama, Bir Seye, Bir Ata Bu Bahirdir = Denizdir Denilir

879— Enes ibni Malik'in söyle dedigi isitilmistir:
Medine'de (bir gece insanlari dehsete düsüren) bîr korku oldu da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (korkuya sebep olan gürültünün düsman sesi olup olmadigini arastirmak üzere) Ebû Talha'nin atini ariyet olarak aldi. Bu ata Mendûb adi verilmisti. Peygamber buna bindi, (kesfini yapti). Dönünce söyle buyurdu:
«— Hiç bir sey görmedik, (korkulacak bir tehlike yok). Gerçek ?u ki. bu ati bir bahir es deniz bulduk.»[481]

Bahir, derya ve deniz demektir. «Bu insan derya gibidir.» Ilim ve fazileti fazla otan kimseye dendigi gibi, yorulmasi olmayan, uzun nefesli ve kosucu hayvana da denir. Insan ve esya hakkinda bu kelimenin kullanilmasi mubah olduguna delil olarak bu hadîs-i serif getirilmistir. Ayni zamanda Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Seltem)"\n, insanlarin en cesuru bulunduguna delil olarak da bu hadîs-i serif birinci cildin 303 sayisinda geçmisti. Oraya müracaat edilsin.[482]

(390) Galat Sözden Dolayi Dövmek

880— (201-s.) Nâfi'in söyle dedigi rivayet edilmistir:
«Ibni Ömer, çocugunu galat konusmasindan ötürü döverdi.»[483]

Çocuk terbiyesi Için en iyi ögretim sistemi tatli sözle ona ögüt vermektir. Böyle bir tutum faydali netice vermedigi zaman, hududu ve ölçüyü tasmamak sarti ile çocugu dövmek suretiyle telkin çok kere basarili olur. Düzgün konusmak ve maksadi tabii bir hal özere güzel bir sekilde ifade etmek, en önemli islerin basinda gelir. Çocuga bu terbiyeyi vermek Için gerektigi takdirde onu dövmenin yerinde bir hareket oldugunu Ibni D m e r Hazretlerinin bu uygulamasindan anliyoruz. Bu hareket dogru ve düzgün kounsmanin ne kadar büyük kiymet tasidigini da bize gösteriyor.[484]

881— (202-s.) Abdurrahman ibni Aclân'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Ömer ibni'l-Hattab, ok atan (nisan talimi yapan) iki adama ras-geldi. Bu adamlardan biri digerine (esabtu = isabet ettim yerine telâffuz hatasi sad harfini sin okuyarak) esebtü = isabet ettim, dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer söyle buyurdu:
— Yanlis (galat) konusmanin kötülügü, kötü atistan daha fenadir.[485]

Hz. Ömer'in buradaki tutumu da, düzgün konusmanin kiymet ve önemini belirtmekte olup, müminlerin ayni titizlikle hareket etmelerini ten-bih etmektedir. Bundan önceki habere ve açiklamasina bakilsin.
(Bu haberi Ibni Adiy, degisik bir lâfizla Hz. Ömer'den rivayet etmistir. Fadlu'llah : C II, s. 330, dip not).[486]

(391) Bir Seyin Hak Olmadigim Murad Ederek Insan, «Bir Sey Degildir» Der

882— PeygambeifSalJallahü Aleyhi ve Seltem) 'in zevcesi Hz. Aise söyle demistir:
— Bir takim insanlar, Peygamber (Sallatlahü A Iey9U ve Sellem) 'e kâhinlerden sordular da, Peygamber :
Onlar bir sey degildir!» buyurdu. Bunun üzerine onlar dediler ki:
— Ey Allah'in Resulü! Onlar bir seyler söylüyorlar ki, gerçek oluyor. Buna karsi Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Setlem) söyle buyurdu:
— O, bir sözdür ki, Seytan onu kapar da, velisinin kulaklarina, tavuk Ötmesi gibi onu gidaklar. Böylece o söze, yüz yalandan daha çogunu karistirirlar.»[487]

Islâm'dan önce kâhinler vardi ki, olacak islerden ve basa gelecek olaylardan, önceden haber verirlerdi. Insanlar da önemli Isler için bunlara müracaat ederlerdi. Seytan veya Cinler, edindikleri bazi haberleri, insanlardan kâhin diye adlanan velilerin kulaklarina didikleyerek sö>'erler ve çogu yalan karisigi olur. Onun için kâhinler yalancidirlar. Zaten Hz. Pey-gamber'in gelmesiyle kâhinlik san'ati son bulmustur. Bunlarin sözlerine

inanmamak da iman esaslarindandir. Hz. Peygamber bunlara gitmeyi yasaklamistir. Onlara gitmek ve onlari tasdik etmek helâl olmaz.
Netice olarak hak olmayan bir sey için : «Bu, bir sey degildir.»
Demek mubahtir ve onda bir sakinca yoktur.[488]

(392) Tarizler

883— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Resûlüllah (Sallalfahü Aleyhi ve Sellem) seferlerinin birinde bulunuyordu da, deve sürücüsü (hizmetçi Encese) nagmeleriyle (develeri) sürdü.
(Develerin üzerinde hanimlar bulunuyordu). Bunun üzerine Peygamber (SaltoUahü Aleyhi ve Sellem)Ç
«— YavBf ol, ey Encese; siseleri incitmekten salon.» buyurdu.[489]

= Ta'rîz, Mi'raz, Muarraz kelimelerinin ifade etmis olduklari mânâlar birdir. Mi'ra\ ve Muarraz kelimelerinin cem i, metinde oldugu gibi Jai.j^*= Meâriz gelir. Öteden beri Osmanlicada Ta'riz lâfzi kullanilir.
Insan, maksadini muhatabina açiklamadan getirmis oldugu söz içerisinde çaktirirsa veya ifade ettigi mânânin gayrini m ura d ederse buna tariz denir. Meselâ : Müslümanlara eziyet etmekte olan bir kimseyi kasdederek, «Müslümanlar o kimsedir ki, müslümanlar elinden ve dilinden selâmet içinde olurlar.» söylendigi zaman, zâlimin tariz yolu ile gerçek bir müslüman olmadigi bildirilmis olur. Ta'rîz yolu ile maksadi ifade etmek daha mülayim ve daha müessir olur. Kelâm kisminin da mubah olan güzel taraflarindan sayilir. Tarizler de bir ölçü içerisinde olmalidir ki, makbul kisimdan sayilsin. Hakki yok etmek ve gerçek disi bir mânâya sürükleme suretiyle ta'rîz-ler yapmak helâl olmaz. Sözün yalan kismina girerler.
Hz. Peygamber:
«Ey Encese î Yavas ol, siseleri kirarsin.
Buyurmakla, sise gibi zarif olan hanimlari incitirsin mânâsini kasd etmis bulunuyorlardi. Böylece ta'rîz yolu ile hanimlarin nezaketine isaret etmIs oluyorlardi.
Bu hadts-i serif saka bölümünde 264. sayida geçmisti. Oraya bakilsin.[490]

884— (203-s.) Ibni Ömer, babasi Ömer'den anlatarak demistir ki, babam söyle buyurdu :
Kisinin her duydugunu anlatmasi, ona yalan olarak kâfidir.
Râvi demistir ki, zannediyorsam Ömer'in ya da söyle buyurdugu nakledilmistir:
Ta'rîzler, müslümam yalandan kurtarmaya kâfi degil midir?
(Bu iki giktan birini Hz. Ömer'den rivayet etmekte, ravinin süphesi bulunmaktadir.)[491]

Rivayet edilen birinci mânâ esas alindigi takdirde su gerçek ortaya çikar: Insan her duydugunu anlatirsa/ çok seyleri ezberlemek ve söylemek zorunda kalacagi için duyduklarina bilerek veya bilmeyerek Ilâveler yapar. Çünkü her sey oldugu gibi ezberde kalmaz ve oldugu gibi kavranmaz. Bazi meseleler yanlis anlasilir veya unutulur. Bunun neticesi anlatilan mevzularda yanlis ve ziyade taraflar olacagindan insan yalan söylemis bulunur. Iste böyle yalanlardan kurtulmak için her duyulan ve Isitilen seyi anlatmamak lâzimdir. Ancak ihtiyaç ve zaruretler gerektirdigi zaman anlatmalidir.
Ikinci mânânin Ifade ettigi gerçek su : Bazan insan, maksadini açik olarak belirtmek istemez, gizli kalmasini ister. Maksadi gizlemek Için yalan söylemek de helâl olmaz. Iste yalandan kurtulmak için ta'rîz yolunu seçer. Böylece hem dogru konusmus olur, hem de maksadini gizlemis bulunur. Meselâ . Bir adamin yemegini yemek istemeyen kimse, o adam tarafindan yemege davet edildigi zaman «niyyetliyim» diyerek kendini muaf tutar. Bu sözü duyanlar oruçlu oldugunu zannederler; halbuki onun kasdi, yemegini yememege niyyetliyim, sözüdür, Iste bu gibi davranislarla hem yalandan kaçinilmis, hem de gerçek söz söylenmis olur. Bunun için ta'rîzler yalandan kurtulma çareleri sayilmistir. Zaten bu bölüm de tarizlerle Ilgili hadîs-i seriflere aittir.
(Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.).[492]

885— (204-s.) Mutrif ibni Abdullah ibni's-Sihhir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— (Kûfe'den) Basra'ya kadar Imrân ibni Husayn'e arkadaslik ettin. Üzerimizden bir gün geçmedi ki, onda bize siir okumasin. Bir de söyle dedi:
— Ta'rîzli sözlerde yalandan çikis vardir.[493]

Bu haber, bundan önceki haberin ikinci sikkini tamamen teyid etmektedir. Oraya müracaat edilsin.
(Bu haber için de baska kaynak bulunamamistir.).[494]

(393) Sirri Yaymak

886— (205-s.) Amr ibni'l-As'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— O kimseye hayret ediyorum ki, kaderin içine düstügü halde kaderden kaçar, kardesinin gözündeki çöp kirintisini görür de kendi gözündeki mertegi birakir ve kardesinin canindan kini çikarir da, kendi caninda kini birakir.
Ben sirrimi hiç kimseye vermedim ki, yayilmasindan ötürü onu ayiplayayim. Ben onu nasil ayiplayabilirim ki, sirrimi korumakta aciz kalmis daralmistim. (Baskasi sirrimi korumakta benden daha dar olmaz mi) ?»[495]

Amr i b n i' I - A s, bu haberleriyle su 4 hususa Isaret etmektedir:
1— Kadere iman etmek ve teslim olmak Iman sartlarindan biridir. Kul,babina gelecek olan bir musibeti geri çeviremez ve kendisine verilecek bir ihsani da engelleyemez. Ancak akil ve iradesiyle görevli bulundugu vazifelere kosar, helâl olanlari isler ve haramlardan sakinir. Bu aratia mukadder olan ne ise basina gelir ki, kul bunu ne bilebilir ve ne de buna engel olabilir. Ilâhî kudret ve iradenin her an tesiri ve hakimiyeti altinda bulunan bir kimsenin kaderden kaçmak istemesine sasilir.
2— Dnce herkes kendi ayip ve kusurlarini düzeltmeye ve bunlardan kurtulmaya çalismalidir. Baskasinin ayiplarini ve noksanlarini aramamalidir. Herkes noksan taraflarini düzeltirse, örnek olmaya hak kazanir ve cemiyet içinde kendisine düseni yapmis olur. Bu gibilere bakarak da herkes iyi olmaya çalisir ve cemiyet düzelir. Kötü örnek kötülüge yol açar. Iyi örnekler ise iyiliklere sev kederi er. Iste önce kendine düsen vazifeyi yapmayip da baskalarinda kusurlari arastiranlarin haline de hayret edilir.
3— Insan, hiddetli bulunan kardesini teskine çalisir ve içindeki kini disari çikarip onu kinli halden kurtarir da kendindeki kini saklarsa, böyle bir insanin da haline sasilir Kendi tehlikeli durumda oldugunun farkinda olmayarak baskasinin imdadina kosar. Kendisi hasta iken, baskasini tedaviye kalkisir. Bu da normal bir hareket sayilmaz.
4— Gizli tutulmasi gereken ve sir mahiyyetinde olan seylerin baskasina söylenmemesi en Ihtiyatli bir yoldur. BIr mümin kardese de Itimat edip sir verilince, onun ihanet etmemesi gerekir. Sir, bir emanettir. Onu korumak, Ifsa etmemekle olur. Darginlik ve birbirine güvensizlik çok kerre arkadasin sirrim yaymaktan ileri gelir. Kardeslik baglarini koruma sartlarindan biri de arkadasin sir ve mahrem olan hallerini yayma ma ktir. Bütün bunlara ihtiyaç birakmayacak sekilde hareket, Amr ibni'l-As hazretlerinin ifade ettigi tutumlaridir: Baskasina sir açiklamadim ki, ifsadan dolayi onu ayiplayayim. Iste en akilli hareket, baskasina sir vermemektir. Muvaffakiyet sebeplerinin en kuvvetlisi ve huzur halinin devam sebeplerinden birisi sirri saklamaktir, imam Ma ver d T, Edebü'd-Dünya ve'd-Din adli kitabinda su hadîs-i serifi nakletmektedir:
— Ihtiyaçlari karsilamakta gizlilikten yararlaniniz; çünkü her nimet sahibine hased edilir.»
Hz. Ali de söyle buyurmustur:
— Senin sirrin esirindir. Eg ar sirrini söylersen sen onun esiri olursun. Insan dili ile sirrini yayar da bundan dolayi baskalarini ayiplarsa, bu kimse ahmaktir. Asil kendini ayiplamasi gerekir. Zira kalbi kendi sirrini tutamayip ona dar gelirse, baskalarinin kalbi o sirri tutmakta daha dar olur. Ne kendini, ne do baskasini ayiplamaya mahal birakmamak için insan sirrini hiç kimseye açmamalidir. Açildigi takdirde de ihanet etmemelidir.
Amr I b n i ' I - A s kimdir? :
Ebû Abdullah ve Ebû Muhammed diye künye tasiyan Amr, hicretin sekizinci yilinda Islâm'i kabul etmistir ve Kureys kabIlesindendir. Rivayet edildigine göre, Habesistan'da Necasî nin telkini ile Islâm'i kabul etmis ve müslüman oldugu halde hicretin sekizinci yilinda Medine'ye gelmis ve Resûlüllah in huzuruna çikmistir. Bu sirada Sam tarafinda bulunan akrabalarini Islâm'a davet için bir ordu emrine verilerek Peygamber tarafindan oraya gönderilmisti. Daha sonra Umman valiligine tayin edilmis ve Resûlüllahin irtihallerine kadar bu görevde bulunmustu.
Hz. Ebû B e k i r 'in devrinde Sam fethine, Hz. Ömer devrinde Misir'in fethine memur edilmis ve Misir'i fethederek oranin valiligine tayin edilmisti. Hz. Osman'in hilâfeti zamaninda Misir valiliginden azledilmis ve Filistin'e çekilmisti. Daha sonra Muhammed IbnI Ebu Bekir'in yerine Misir'a vali olmus ve ölünceye kadar bu görevde kalmistir. Hicretin 43. yilinda vefat etmistir. Kisa boylu, cesur ve güzel hitabeti bulunan bîr sair ve çok zeki bir zat idi. Allah hepsinden razi olsun.[496]

(394) Maskaralik Aziz Ve Yüce Allah'in: «Bir Toplum, Diger Bir Toplumla Alay Etmesin» Âyet-i Kerimesi

887— (206-s.) Hz. Âise'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Felâkete ugramis bir adam, kadinlardan ibaret bir topluluga rasgeldi de, onlar bununla istihza ederek gülüstüler. Bu hareketlerinden dolayi o kadinlarin bir kismi felâkete ugradi.»[497]

Âyet-i Kerimenin tamami :
Ey iman edenler! Bîr toplum diger bir toplumla alay etmesin; ki alay edilenler, kendilerinden daha hayirli bulunurlar. Bir kisun kadinlar da, diger kisim kadinlarla eglenmesin; olur ki, eglenceye alinanlar, kendilerinden daha hayirli olurlar. Hem birbirinizi ayiplamayin ve kötü lâkaplarla atismayin. Imandan sonra basiklikla adlanmak ne kötü isimdir!.. Kim de tevbe etmezse, iste onlar kendilerine zulmedenlerdir.» (Hücurat Sûresi, Âyet: 11)
Bir mümin kardesi eglenceye almak, onunla Istihza etmek, onu kusurlarindan dolayi ayiplayip asagi görmek, Hak Tealâ hazretlerinin yasakla-mts bulundugu hareketlerdir. Çünkü bu davranislarda mümin kardesi incitmek ve rahatsiz etmek var, diger taraftan da alay edenin gururlanip kibirlenmesi vardir. Mümine eziyet haram oldugu gibi, kibirlenmek de haramdir. Her Iki kötülügün neticesi olarak da kardeslik baglari gevser ve çözülür. Ferdler arasina düsmanlik ve nefret girer. Böylece bir bina halinde bulunmasi gereken Islâm toplumu öteye beriye dagilmis tugla parçalan haline döner ve Islâm'in ulvî gayesi söner. Bu kadar büyük zararlara götürecek olan istihza ve ayiplama hareketlerinden titizlikle sakinmak selâmet yoludur. Müslümanlari eglenceye almak ve ayiplarini arastirmak yok, onlari örnek söz ve hareketlerle tatli bir sekilde Ikaz ve irsad vardir. Büyüklük taslayani Allah zelil eder ve süründürür, ayipladigi kimsenin durumuna düsürür. Nitekim T i r m i z î su hadîs-i serifi tahriç etmistir:
— Kim bir (din) kardesini, (tevbe etmis oldugu) bir günah sebebiyle ayiplarsa, o günahi islemedikçe* o kimse Ölmea;. (Tirmlzî: Sifatu'l-Kiyamet (38), Bab: 54, Hadîs: 2507)
Hakaret nazariyle baskasini ayiplayana, ayni musibetin gelmesi, dünyada ceza olarak yeter. Tirmizî'nin rivayet etmis oldugu bu hadîs-I se-TÎf de Hz. Â Ise'den nakledilen mânâya uygun düsmektedir.[498]

(395) Islerde Acele Etmemek

888— Belî kabilesinden bir adamdan rivayet edildigine göre, söyle r:

— Babamla birlikte B.esûlü\lah(SallaUahü Aleyhi ve Setkm) 'e geldim de Peygamber önümde babamla gizlice konustu. Ben babama dedim Id:
— Sana ne söyledi? Söyle cevap verdi:
e— Bir is yapmak istedigin zaman, Ali ah sana o isten kurtulus gös-terinceye kadar yahut Allah sana bir çikis kapisi yaraiuicn ya kadar yavas ve temkinli davran.[499]

Tüede acele etmemek ve teennî Ile hareket etmek, temkinli bulunmak mânâsina gelir. Dünya islerinde basariya ulasmak ve yanlis yola sapmamak için arastirma yapmak icab eder. Isin mahzurlu taraflarini ögrenmek, basariya ulasma çarelerini bulmak ve ehil kimselerden sormak suretiyle isi neticeye baglamak uzun zaman ister. Böyle arastirma yapmak-'sizin hemen ise koyulmak çok defa zarar getirir. Böyle zararlara ye pismanlik verecek sonuçlara düsmemek için islerde teennî ile hareket muvaffakiyetin anahtaridir.
Ebu Davud'un rivayet ettigi su hadîs-i serif de bu mânâyi kuvvetlendirmektedir :
«— Âhirete ait islerden baska her seyde acele etmemek
Dünyaya müteallik islerin akibetinin iyi veya kötü oldugu acele bir hükümle belli olamayacagi için bu islerde temkinli hareket etmek suretiyle dogruyu seçmek mümkün olur. Âhiret isleri ise, belli Ibadetler oldugundan bunlari kaçirmamak için kosmak ve yarismak lâzimdir. Nitekim Cenab-i Hak:
«— Hayir islerinde yarisin ve Rabbinizin magfiretine kosun.» buyurmaktadir. (Bakara Sûresi, Âyet: 148; Mâide Sûresi, Âyet: 48 ve Hadîd Süresi, Ayet:21).[500]

889— (207-s.) Muhammed ibni'l-Hanefiyye'den rivayet edildigine
— (Görülecek isine) yakinlarindan bir çare bulamiyan kimse, —Allah ona bir genislik veya bir çikis yolu yaratincaya kadar — o isle iyi bir sekilde ünsiyet etmezse, o kimse tedbir ve akil sahibi degildir.[501]

Dünyaya müteallik herhangi bîr is veya ihtiyaç karsisinda kalan bir insan, bu ihtiyacini kendi akraba ve elde mevcut imkânlarla basaramayacagi takdirde acele etmeyip beklemeli ve Allah'dan bir kurtulus kapisi açilmasina kadar sabretmelidir. Böyle hareket etmeyen kimse, ince düsünceli degildir, islerdeki hikmeti kavrayamamistir. Burada da teennî Ile hareketin hikmet oldugu belirtilmekte ve önceki hadîs-i serîfIn mânâsina uygun düsmektedir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[502]

(396) Bîr Sokak Yahut Bir Yol Gösteren

890— Berâ ibni Âzib, Peygamber (SalUillahü Aleyhi ve Seltem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu :
«— Kim, faydalanilsin «tiye ödünç bir mal ihsanda bulunursa, yahut bir sokak —veya Peygamber dedi ki bir yol— gösterip (baskasina) delâlet ederse, onun için bir köle azad etme karsiligi kadar sevab vardir.»[503]

Bir yol sasirmisa, bir amaya, dil veya semt bilmeyen bir yabanciya .delâlet etmek ve ona yol göstermek sevabi, bir köle azad etme sevabina denk olacak kadar büyüktür. Bu da Islâm'da yardimlasmanin, sevismenin, düsküne el atmanin ve merhamet etmenin bir çesididir. Insanlik ve merhamet duygularindan uzak olanlar, bu gibi delâletlerden kaçinir ve aldiris etmezler. Müslüman daima yardim ve iyilik etmek vazifesi ile yükümlü oldugundan yol gösterme isini de benimseyip bu güzel ahlâkla ahlâklanmak zorundadir. Bu iyi hareket karsiliginda da büyük sevab onundur.
Bir kimseye faydalansin diye ariyet olarak verilen bir hayvana veya bîr mala «Menîha ~ 4*U*» denir. Sütünden istifade edilsin diye baskasina ariyet olarak yerilen koyun, deve ve esya gibi seyler Menîha adini alir kI, bu bir bagis ve hediye veya fakire sadaka yerine geçer.[504]

891— Ebü Zer'den (hadîsi Peygambere baglayarak) söyle dedigi rivayet olunmustur:
«— Kovandan din kardesinin kovasina bosaltman bir sadakadir. Iyilikle emretmen ve kötülükten alikoyman bir sadakaidir. Kardesinin yüzüne karsi güler yüzlü olmam bir sadakadir. Insanlarin yolundan tas, diken ve kemik gibi (engel teskil eden) seyleri gidermen senin için bir sadakadir (sevabdir). Bir de yolu belli olmayan bir yerde insanlara yol göstermen bir sadakadir.»[505]

1— Su kovasindan veya içinde faydalanilabilecek madde bulunan herhangi bir kabdan komsuya, din kardesine, düskün bir muhiaca verilecek olan seylerin hepsi iyiliktir, Iyiligin karsiligi da mükâfattir, sevabtir. Burada sevap, sadaka Ile tâbir edilmistir. Esasen sadaka fakirlere yapilan yardima verilen Isimdir; sevap mânâsina da gelir.
2— Dinin gayesi cemiyete bütün iyilikleri ve güzel ahlâki getirmek ve hos olmayan bütün kötü hal ve hareketlerden cemiyeti temizlemektir kI, her mümin bu gaye ile çalismak sorumlulugu altindadir. Herkesin güç ve imkânlarina göre bu görevi yerine getirmesi farzdir. Feriler bu vazifeyi elbirlikle yerine getirme yolunda bulunurlarsa fenaliklar önlenir, yerlerine güzel huylar gelir ve cemiyette huzurla sükûn hüküm sürer. Fakat bu vazifeler yerine getirilmezse, herkes neme lâzim diye kenara çekilirse her tarafi musibet ve kötülükler kaplar. Beseriyetin faydasina olan islerin basarilmasi yolunda yapilan gayretlere karsi Allah Tealâ insanlara ayrica manevî mükâfat da vermektedir ve böylece bizi daima hayirli islere tesvik etmektedir.
3— Insan, din kardesine yardim edebilecek bir güç veya imkâna sahip degilse, ona karsi tatli ve güler yüzlü davranmalidir. Iyiligin en küçügü olan bu hareket karsiliginda da sevab vardir, sadaka yerine geçer. Tatli ve güler yüzlü bulunmak, karsi tarafin keder ve üzüntüsünü giderecegi için bu yönden ona bir yardim edilmis ve gönlü alinmis olur. Kardeslik sevgisi çogalir.
4— Yollar üzerine düsüp de insanlara, hayvanlara ve vasitalara engel teskil edecek, gidis-gelisi güçlestirecek her seyi kaldirmak ve gidermek bir

iyiliktir. Her iyilikte sevap bulundugundan bu Isleri yapmakta da sevap
5— Çöl ve sahra gibi yolu belli olmayan arazilerde veya sis sebebiyle yol tayin edilemeyen yerlerde insanlara rehberlik etmek ve onlari diledikleri yerlere iletmek bir iyiliktir. Müskül durumda kalan ve bir kurtulus çaresi arayan kimselere bundan daha önemli bir yardim olamaz. Bu iyiligin karsiliginda da sevab vardir. Zaten bu bölüm de, bu mevzu ile ilgilidir. Bundan önceki hadîs-i serife bakilsin.[506]

(397) Âmâyi (Körü) Yoldan Saptiran Kimse

892— îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllab A leyhi ve Selfam) söyle buyurdu ;
«— Âmâyi (körü) yoldan saptirana Allah lanet etsiö.»[507]

Her iyiligin bir sevabi oldugu gibi, buna karsi olarak her kötülügün de bir günahi vardir. Yolunu seçemeyen bir körü yoldan saptirmak, ona bir eziyettir ve kötülüktür. Böyle bir kötülügü isleyenin cezasi da lanettir, Allah Tealâ'nin rahmetinden uzak kalmaktir, azaba ugramaktir. Aksine olarak körün elinden tutup ona yol göstermek ve yardim etmek sevabdir, mükâfati büyüktür.
(Bu hadîs-I serifi hudûd bölümünde Ibni Hibban ve Hâkim tahriç etmislerdir. Fadlu'llah : C. II, s. 338, dip not).[508]

(398) Azginlik (Isyan)

893— îbni Abbas anlatarak söyle demistir: Peygamber Aleyhi ve Seltem) Mekke'de evinin etrafinda otururken, o sirada Osman ibni Maz'un ona ugrayip disleri gözükecek kadar Peygamber Aleyhi vt Seîlem) 'e tebessüm etti, Peygamber (Sallailâhü Aleyhi ve ona söyle buyurdu:
«— Oturmaz imsm?» Osman :
— Evet, dedi. Peygamber (Saîksîlahü Akyhi ve Seîîem) onun karsisinda oturdu. Peygamber onunla konusurken birden Peygamber OSaU&ltahü Aieyhi ve Selîem) gözünü göge dogru dikip söyle buyurdu:
— Az önce, sen otururken Allah'in elçisi Melek bana geldi.» Osman dedi ki:
— Elçi Melek size ne söyledi? Peygamber (Salîalkthü A leyhî ve Selîem):
— (Su Âyet-i Korîme'yi getirdi)* buyurdu :
— Muhakkak ki Allah adaleti, ihsani ve akrabaya vermeyi evtiredi-yor. Zinadan, fenaliklardan ve isyan edin, insanlara zulüm etmekten de yasakliyor. Sîze böylece ögüt veriyor ki, benimseyip tu tasiniz.- (Nahlsüresi, Ayet:90)
Bu hâdise, iman kalbimde kararlastigi ve Muhammed'i sevdigim sirada olmustur.[509]

Cenob-i Hale bu âyet-i kerîmestyle insanlara üç seyi emrediyor ve öç de onlara yasakliyor ve sonunda da ögütlenmelerini en güzel bir se-ifade buyuruyor. Yapilmasi istenen ve emredilen hususlar:
1— Allah Tealâ insanlara adaletle is görmeyi emrediyor. Her seyde ziyade ve noksan olmaksizin esitlik kurmaya «Adalet» denir. Lügat yönünden kelimenin mânâsi budur. Din terimi olarak, her seyi dinin emirlerine uygun olarak yerine getirmek, her hak sahibine hakkini vermek ve zulmü terk etmektir. O halde adalet, dinin temeli olup, cemiyetin ayakta durmasini saglayan ana diregidir. Aile reisinden devlet reisine kadar herkes adaletle hareket etmek sorumlulugu altindadir.
2— Ihsani emrediyor. Yapilan iyilige ziyadesiyle mukabelede bulunmak ve kötülük edeni affetmektir. Bir de Allah'i görür gibi (ihlâsla ve has-yetle) ona ibadet edip, kendin için sevdigini, insanlar için de sevmendir diye tarif edilmektedir. Bu da ahlâkin en güzel hallerinden biridir.
3— Akrabaya, yakinlara vermeyi emrediyor. Akrabayi ziyaret etmek ve onlara Iyilikte bulunmak ve yardim etmek suretiyle sila haklarini vermeyi Cenab-i Hak bize emrediyor. Bu da akrabalik ve kardeslik baglarini kuvvetlendiren ve müslümanlar arasinda sevgiye vesile olan Iyi bir yardim-lasma ve sevisme hareketidir. Allah Tealâ üç seyi de bize yasakliyor:
1— Fuhsiyattan yasakliyor. Söz ve islerin çirkinine fuhsIyyat denir ki, zina, sarap, hirsizlik gibi çirkin islerle her çesit kötü sözler buna dahil olur. Bunlardan korunan insan, günah kirlerinden arinmis olur.
2— Münker olan seyi islemekten yasakliyor. Akillarin hos görmedigi seylere Münker denir. Iyi ve hos karsilanmayan hareketlerden de sakinmayi Allgh Tealâ bize yasaklayarak kemal derecesine erme yolunu gösteriyor.
3— Azginlik ve Isyani yasakliyor. Bagy, insanlarin haklarina tecavüz etmeye ve insanlara zulmetmeye denir. Düsmanlik ve zulüm hisleriyle ceb-ren insanlara hakim olmak ve üstünlük eîde-etmek hareketidir. Insanlarin haklarina tecavüz etmek ve onlara zulmetmek, sorumlulugu çok büyük olan günahlardandir. Islâm dini, adaleti emrettigi için adalete aykiri düsen her çesit zulüm ve tecavüz hareketlerini yasaklamistir. Adaleti yerine getirmek için zulüm ve tecavüz yollarini kapamak sarftir. Cemiyetin selâmet ve huzuru ancak böyle temin edilebilir.
Allah'in kitabinda hayir ve serri bir arada toplayan yegâne âyet-i kerîmenin bu âyet oldugunu Buhârî ve diger muhaddisler rivayet etmislerdir. Âyet-i kerîme muhtelif güzel emirleri, çesitli yasaklan ve netice olarak bunlara uymayi gerektiren ögüt ve tavsiyeleri ihtiva etmekte oldugundan müfessir Beyzavî diyor ki, Kur'an-i Kerîm'de bu âyetten baska bir âyet olmasaydi, bu âyet, Kur'ân'in her seyi beyan ettigine ve âlemlere rahmet ve hidayet olduguna delil olarak kifayet ederdi. Ahlâkin bütün güzelliklerini toplamis oldugundan, her hutbe sonunda bu âyet-i kerîme okunur ki, insanlara derli-toplu bir nasihat ve uyarici bir ögüt olsun. '
Osman îbnI Maz'un kimdir?:
Kureysli olup, 13 erkek müslüman olduktan sonra Islâm'i kabul eden Islâm öncülerindendir. Künyesi; Eb û ' s- S â ' i b 'dir. Annesinin adi Süh a y I e 'dir. Habesistan'a oglu Sâ'Ib ile ilk hicret eden ashabdandir. Kureys kabilesinden birçok zevatin Islâm'i kabul etmis olduklari haberini alinca Habesistan'dan geri döndü ve Mekke'de müsrik Veli d ibni M u g î r e 'nin himayesi altina geçti. Ibni H i s a m , Siyer'Inde Osman Ibni Maz'ûn'un müsrik V e I i d 'in himayesinden çikisini söyle anlatir: «Osman ibni Maz'ûn, Velid ibni Mugîre 'nin himayesinde iken Peygamber (SolhttâhM AteyM veSellem} "m ashabinin çektikleri belâlari görünce dedi ki :

— Ben sabah ve aksam emniyet içinde müsriklerden birinin himayesinde isime gidip dönerken, benim arkadaslarim ve dindaslarim, bana isabet etmeyen eziyet ve belâlarla karsilasiyorlar; bu benim için çok büyük bir noksanliktir. Sonra Velid ibni Mugîre'ye gidip ona söyle dedi :
— Ey Velid! Sen ahdine vefa gösterdin (beni tecavüzlerden korudun). Simdi ben himayeni geri çeviriyorum. Velid dedi ki :
— Bunun sebebi ne? Yoksa kavmimden bir kimse sana eziyet mi etti? Osman :
— Hayir, dedi, ben Allah'in himayesine razi oluyorum; ondan baskasinin beni korumasini istemiyorum.
Velid :
— O halde Mescid-i Haram'a git de orada ben meydanda seni himayeme aldigim gibi, sen de himayemi açik olarak bana reddet, dedi. Her ikisi Mescide gittiler. Velid söyle dedi :
— Bu Osman, benim himayemi bana geri çevirmek üzere geldi. Osman da :
— Dogru söylüyor; onu güzel himaye eden vefakâr bir adam buldum, fakat ben AHah'dan baskasinin himayesine girmeyi Istemiyorum; bunun için onun himayesini kendine reddediyorum, dedi. Sonra Osman dönüp oradan ayrildi. Müsrik sairlerden Lebîd de Kureys'li bir topluluga siir oku-yordu. Osman da onlarla oturdu. Lebîd su mealdeki si'ri okuyordu :
Dikkat edin, Allah'dan baska her sey batildir. Osman :
— Dogru söylüyorsun diye bu misrai tasdik etti. Lebîd devamla :
Süphesiz ki, her nimet zeval bulacaktir.
misraini okuyunca, Osman : «Yalan söylüyorsun. Cennetin nimetleri zeval bulmaz,» dedi. Lebîd söyle dedi :
— Ey Kureys toplulugu! Sizin arkadasiniz bundan önce eziyet edilir degildi. Bu ne hal, ne zaman araniza girdi? Topluluktan bir adam dedi ki :
— Bu adam, o peygamberle bulunan sefihlerden bîr sefIhdir (hafif akillidir), bizim dinimizi terk etmislerdir. Onun sözünden ötürü duygulanma.
Osman ise, adamin sözünü geri çevirdi. Öyle kî, aralarinda is büyüdü. O adam, Osman'in karsisina çikip gözüne vurarak gözünü çikardi. Velid de yakindan manzaraya sahId bulunuyordu. Osman'a söyle dedi :
— Ey kardesim oglu! Seni koruyacak bir teminat altinda olsaydin da gözün kurtulmus bulunsaydi ya? Osman cevap verdi :
— Hayir, bilâkis saglam olan gözüm, Allah yolunda diger gözümün ugradigi musibete muhtaç bulunmaktadir; ve ben, senden daha muktedir ve üstün olan varligin (Allah'in) himayesindeyim.»
Osman ibni Maz'ûn daha cahiüyet zamaninda (Islâm'i kabul etmeden önce) sarap Içmeyi kendisine yasaklamis ve söyle demisti :
— «Aklimi gideren ve benden daha asagi kimseleri bana güldüren ve mahremimi bana nîkâhlamaya kadar götürecek olan bir seyi asla içmem.»
Islâm'i kabul ettikten sonra sarabi haram kilan âyet-i kerîmenin nazil oldugu haberi kendisine verilince :
— «Helak olasi, gözüm onu bekliyordu,» demistir.
Ashabin ileri gelenlerinden ibadete düskün gayretli bir zat Idi. Erkeklerde hadim olmanin caiz olmadigina delil teskil eden hâdise bununla ilgili olup, söyle cereyan etmisti. Osman Ibni Maz'un, Peygamber
— Ey Allah'in Resulü! Siz savaslarda bulunuyoruz, (ailemizden aylarca uzak katiyoruz); bekârlik bize zor geliyor. Hadim olmak için bana Izin verir misiniz, hadim olayim? dedi. Peygamber (Saüaîldhii Aleyhi ve SeÜem} söyle buyurdu :
— Hayir, ey ibni Mas'un, ancak sen oruca devam et ki, oruç sehveti keser.»
Bundan anlasiliyor ki, husyeleri çikartmak suretiyle sehvete karsi tedbir olmak veya nesli kesmek coIz degildir.
Bedir savasindan döndükten sonra Medine'de vefat etmis ve muhacirlerden Medine'de Ilk ölen olmustu. Vefati hicretin ikinci yilina tesadüf eder. Gasledilip kefenlendikten sonra, Peygamber (SaMttak® Aleyhi ve Selkm) Iki gözleri arasindan onu öpmüs ve gömüldükten sonra söyle buyurmustur :
— Bu Osman ilmi Masun bize ne güzel bir selefdir (bizden öne geçmistir).»
Hz. Peygamberin oglu Ibrahim bunun arkasindan vefat edince de, onun hakkinda söyle buyurdu :
«Hayirli selefimiz Osman ibüi Maz'un'a kavus (ey Ibrahim)!
Osman'in mezari örtülünce de Hz. Peygamber bas ucuna bir tas koya
«— Bu, bizden öne geçen hayrm kabridir.» buyurdu.
Ibn Âbbos Hazretlerinden rivayet edildigine göre, söyle buyurmustur:
— Osman ibni Maz'un vefat edince karisi dedi kî :
— Cennet sana afiyet olsun, ey Osman Ibni Maz'un!.. Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Seîîem) bu sözden dolayi hanimina gazap bakisi île bakip söyle buyurdu :
«Bunu nereden biliyorsun?»
Osman'in hanimi :
— Ey Allah'in Resulü, senin arkadasindir ve askerindir, dedi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu.
— Ben Allah'in Resulüyüm ve bana ne yapilacagini bilmiyorum.» (Müminlerin hepsi hayirla yad edilir ve haklarinda delil varid olan, Cennetle müjdelenmis on sahabî gibi, kimselerden baskasi için kesin olarak cennetliktir hükmü verilemez, Cennetlik olduklari umulur. Bu kimse muhakkak cennetliktir diye inanç beslenmez.)
Osman'in ölümüne insanlar çok acidilar. Daha sonra Hz. Peygamber'In kizi Zeyneb vefat edince, Resûlüllah (Saîîaîlahü Aleyhi ve Selltm) söyle buyurdu :
«— Hayirli selefimiz olan Osman ibni Maz'un'a kavus.»
Bunun üzerine hanimlar agladilar. Hz. Ömer hanimlari susturmaya basladi. Peygamber (Saîiallakü Aleyhi ve Selîem) ise:
«— Müsaade et, ya Ömer!» dedi ve sonra söyle buyurdu :
«— Ey hanimlar! Seytan feryadindan sakininiz. Gözden gelen yas (aglamak), Allah Tealâ'dandir ve merhamettendir. Elle oW (çirpinma, dögünme) ve dil ile olan (bagirip çagirma) Seytandandir.»
Ibni Abbas'dan edilen rivayet burada sona eriyor.
Muhacirlerden Bakî' mezarligina Hk gömülen de Osman ibni Maz'ûn'dur. (Rattiyaltahü ank).[510]

(399) Azginligin Cezasi

894— Enes'den, Peygamber (SalUsîlahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
— Erginlik çagma kadar iki kizi barindirip geçindiren (onlara zulüm etmiyerek iyi bakan) kimse var ya, ben ve o Cennette su iki (parmagin yakinligi) gibiyiz.» Rayilerden Muhammed ibni Abdülâziz, isaret ve orta parmagi göstermistir.[511]

Aslinda bu hadîs-i serîf kiz çocuklara bakmak ve onlara güzel mua-mels ederek terbiyelerini saglamak konusu Ile ilgilidir. Ancak bu ahlâkî görev yerine getirilmez de çocuklara kötü muamele ve zulüm edilirse bagy = azginlik kismina girecegi için aksi yönden Ilgili bulunmaktadir ki, bunun da cezasi ve günahi büyüktür. Zulmün cezasini insan âhirete göçmezden önce dünyada çeker. Bundan sonraki. hadîs-i serif de bu hükmü açikla-maktadir.[512]

895— «Iki günah kapisi vardir ki, bunlari isliyenlerin cezasi dünyada pesin olarak verilir:
— Biri zulüm = bagy, digeri ide akrabalik baglarini kesmektir.»[513]

Akrabalik baglarini kesmenin cezasi hakkinda birinci cildin 6Â-67 sayili hadîs-i serifleri açiklamalarinda gereken bilgi verilmisti. Zulüm ve taskinlik günahinin da cezasi bundan farkli bulunmadigindan bir arada anilmislardir. Zaten' akrabalik baglarini kesmede de, haklara riayetsizlik ve zulüm mevcuttur. Zulmün cezasi ise, dünyadan göçmeden önce verilir, geciktirilmez.
(Bu hadîs-i serif için baska bir kaynak bulunamamistir.).[514]

(400) Soy Temizligi

896— Ebû Hüreyre'den, Peygamber (SalIallahü Akyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
— Kerim oglu kerîmin oglu Kerim oglu kerim, Ibrahim «glu Ishalftn oglu Yakub oglu Yûsuf'dur»[515]

Haseb, insanin baba tarafindan gelen soyuna ait faziletlerle iyilik eserleridir. Kerem ise, hayir, seref ve faziletlerin hepsini toplayan isimdir. Pey-gamber (SallaVMil Aleyki ve Sellem) bu mânâlari degistirerek haseb maldir; kendine mal verilene hasîb denir, buyurmustur. Kerîm = kerem sahibi de, Allah katinda takva sahibi olandir buyurarak Hz. Yûsuf'un peygamberler soyundan gelmesi itibariyle kerîm olduguna Isaret etmislerdir. Fazileti soydaki sereflerde degil, takvada aramak gerekir. Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre :
— Müminin keremi dindir, mürüvveti aklidir, hasebi de ahlâkidir, demistir.[516]

897— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Soy temizligi bakimindan nesebler birbirine yakin olsa hüe, kiyamet günü benim velilerim takva sahibi olanlardir. Insanlar bana amellerle gelmezler ve siz (çogunluk olarak) dünyayi omuzlarinizda tasiyarak gelirsiniz de, ya Muhammedi dersiniz (imdat istersiniz). Ben de söyle ve le: Hayir» derim.» (Peygamber bunu söylerken de) her iki yanma çevirdi.[517]

Bu hodîs-i seriften de anlasiliyor ki, insan soyundan gelen seref ve faziletlerle Allah katinda derece alamaz. Allah'in emirlerine sadakatla uyup, yasaklarindan kaçinan ve korunan kimse takva sahibidir, Allah'in velisIdIr. Allah katinda Iyi kimseler bunlardir, soylari iyi .olmasa bile...
Metni geçen hadîs Için baska bir kaynak bulunamadigi gibi, serhine de raslonamamistir. Hadts-i serif iki esasa isaret etmektedir : Birincisi, fazilet ve üstünlügün takvada olusu, digeri de takva sahiplerinin az bulunacagi ve çogunlugun maddeye ve dünyaya bagli kalacagi gerçegidir. Bunun sonucu olarak da insanlar pismanlik çekecekler ve kurtulus çaresi arayacaklardir; fakat bu âhIretteki nedamet fayda vermeyecektir.[518]

898— (208-s.) Ibni Abbas'dan rivayet, edildigine göre, söyle demistir:
«— Su âyet ile amel eden bir kimseyi göremiyorum:
— Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir disiden (Âdem ile Havva'dan) yarattik. Hem ide sizi soylara ve kabilelere ayirdik ki, birbirinizi taniya-saniz (bagli oldugunuz kabileyi söyliyerek tanirlasiniz). Biliniz ki, Allah k 3 kii d a en iyiniz, takvasi en çoök olaninizdir, (üstünlük ve fazilet, soy ve neseble degildir.) (Hücurat, 13)
— însan insana: Ben senden daha iyiyim, diyor. Halbuki insan Al-lah'dan korkmakla (takva sahibi olmakla) ancak baskasindan daha iyi olur.[519]

Cenab-i Hak bu âyet-i kerîmesinde, bütün Insanlarin bir anadan ve bir babadan (Hz. Âdem ile Havva'dan} yaratilmis olduklarini ve bu itibarla soy yönünden, mal ve mevki bakimindan birbirlerinden üstün olamayacaklarini ve bu hasletlerle övünmenin yersiz bulundugunu beyan buyurarak üstünlük ve faziletin ancak Allah'dan korkmada (takvada) oldugunu bildirmektedir.
Soy ve kabilelere ayrilmak, yalniz insanlarin birbirlerine olan yakinliklarini bilmek ve birbirlerini tanimak imkânini elde etmek Içindir. Allah, bu hikmete binaen insanlari soy ve kabilelere ayirarak yaratmistir. Birbirlerine karsi soyca ögünmek için degil...
Bu âyet-i kerîmeyi açiklayan Peygamber (Saltallahü Aleyhi veSeîlern) 'In hadîs-i seriflerini Taberî rivayet ederek söyle anlatiyor:
Peygamber, kurban kesme günleri içinde Mina'da bir deve üzerinde hitabede bulunarak söyle buyurmustur:
«— Ey insanlar! Dikkat edin, sizin Rabbiniz birdir, babaniz da birdir (Âdem'dir). Dikkat edin, hiç bir Arabm, hiç bir yabanci üzerine, hiç bir yabancinin Arab üzerine, siyahin kirmizi (renkli) üzerine, kirmizinin siyah üzerine üstünlügü yoktur. Fazilet ve üstünlük ancak takva iledir. Dikkat

edin, teblig ettim mi?»
Ashab (Ridvanullahi Aleyhim Ecmaîn) :
— Evet, dediler.
Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) :
— O halde, burada bulunanlar, bulunmiyanlarn teblig etsin, buyurdu.
Ebû Malik El-Es'arî 'den Peygamber (Sattallahü Aleyhi ve Sellem)"\n söyle buyurdugu rivayet edilmistir :
«— Allah Tealâ soyunuza ve nesebinize bakmaz; bedenlerinize ve mallariniza da bakmaz; ancak kalblerinize bakar. Kimin salih (dürüst) bir kalbi varsa, Allah ona merhamet eder. Siz Âdem'in ancak evlâdlari-siniz ve Allah katinda en sevgiliniz, en ziyade takva sahibi olanimzdir.»
Artik bu deliller ortada varken hiç bir mümin, soyundaki sereflerle, mal ve mülk çoklugu ile kardesine üstünlük davasinda bulunamaz. Tevazu yolunu tutar ve takvayi kendine esas kabul eder. Soy ve neseble ögünmeler cahiliyet devrinin kötü âdetlerindendir ki, bunu Islâm dini kaldirmistir. Maalesef medeniyet asri diye övünülen bu asrimizda, halâ Islâm'in getirdigi bu ulvî mertebeye ulasamayip, irk ayirimini millî bir dava sayan güçlü milletler vardir ve 1400 yil öncesi cahiliyet âdetini benimsemislerdir. Sözde insanlik haklarini savunanlar, insanliga en büyük Ihaneti yapmaktadirlar. Aya çikmak ve ayi fethetmek Allah katinda bir fazilet degil; fazilet Allah'i bilip emrettigi sekilde insanlara hak ve hürriyetlerini vermektir.[520]

889— (209-S.) Ibni Abbas söyle demistir:
«— Kerîm kimi sayiyorsunuz? Allah kerîm olani beyan edip:
"— Sîzin Allah katinda en iyiniz (kerîminiz), takvasi en ziyade daninizdir." buyurmustur. Hasebi ne sayiyorsunuz? Haseb bakimindan en üstününüz, ahlâkça en güzel olamnizdir.»[521]

Bilgi için bundan önceki hadîs-i serife bakilsin. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[522]

(401) «Ruhlar Birlik Birlik Askerlerdir»

900— Hazreti Âise (Radiyalîahü anha) 'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (SallaltâkÜA leyhi ve Sellem) 'in. söyle buyurdugunu isittim:
«— Ruhlar birlik birlik (ezelde yaratilmis) askerlerdir. Bunlardan sifait ve ahlâkça birbirine uygun düsenler (dünyada) anlasir ve birlesirler. Bunlardan birbirine uygun düsmeyenler ayrilir ve uzaklasirlar.»
(...) Baska bir rivayet silsilesi ile yine Hz. Âise'den bu hadîs-i serifin ayni, Peygamber (SüiiotUihü A teyhi ve Sellem} 'e izafeten nakledilmistir.[523]

Hadîs-i seriften anlasiliyor ki, ruhlar bedenlerden önce yaratilmislar ve ilk yaratilislarinda iki kisim üzere yaratilmislardir. Birbiriyle anlasip birlesenler ve birbirleriyle anlasamayip ayrilanlar. Bir safta bulunan ordu ile, karsi karsiya bulunanlar gibi... Ruhlarin Ilk yaratilisinda iyi ve kötüye meyil hasletleri vardir. Bu ruhlar dünyada bedenlere girdigi zaman, ayni meyli tasiyan insanlar birbiriyle anlasir ve degisik huylular da birbirinden karsilasinca uzaklasir. Bunun için hayirli kimseler hayirli olanlari seçer; ve kötüler de kötülere meyledip onlari severler. Iste insanlar bu kabiliyetleri ölçüsünde Islâm ahlâkindan gayret ve çalismalariyle hisse alirlar; ve bundan sorumlu tutulurlar.[524]

901— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlül-lah (SaItallahM Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurdu:
«— Ruhlar birlik birlik askerlerdir. Bunlardan vasrf ve ahlâfeiari birbirine uygun düsenler birlesir ve anlasirlar; bunlardan birbirine uygun düsmeyenler ayrilirlar.»[525]

Bundan önceki hadîs-i seriflere ve açiklamaya bakilsin.[526]

(402) Insanîn Taaccüp Aninda «Sübhanallah» Demesi

902— Ebû Hüreyre demistir ki, Peygamber Setlemyia söyle buyurdugunu isittim:
«— Bir çoban koyunlari basinda iken, bir kurt koyunlara saldirip onlardan bir koyun aldi. Çoban (koyunu kurtarmak için) onun arkasina düstü. Nihsyct kurt çobana dönüp dedi kî, korku gününde bu koyunlari kim kurtaracak? (Senin korkup kaçtigin o günde) Bunlar için benden baska bir çoban yoktur, (onlara ben hakimim).» Insanlar (kortun konusmasina taaccüp edip) :
SübhaneUah!.. dediler. Bunun üzerine Peygamber ($&IIg$IM8 Akyhi ve Seltem) söyle buyurdu :
— Bizzat ben buna inanirim, Ebû Bekir de, Ömer de...»[527]

Sasilacak ve taaccüp edilecek bir ise karsi «SübhaneUah = Allah Tealâ Hazretlerini noksanliklardan tenzih ederiz, onu yüceltiriz» tesbihinde bulunmanin caiz oldugunu bu hadîs-i serîf münasebetiyle Buhârî Hazretleri bize naklediyor, edeb dersî veriyor. Bu münasebetle de hayvanlarin konusma meselesi ortaya çikiyor. Cenab-i Hak hikmeti icabi yaratmis oldugu çesitli varliklara ayri ayri imkânlar ve kabiliyetler vermistir. Birinin basaracagi isi digeri basaramaz. Her esya, yaratildigi is ve gaye için kullanilir ve o yolda vazifesini görmüs olur. Meselâ, Ccnab-i Hak insanlara konusma imkânini vermis, hayvanlara ve cansizlara bu imkâni vermemistir. Bazi papagan gibi hayvanlarda ve gramofon gibi cansizlarda olan konusma, suurla meydana gelen bir konusma olmadigi için, bunlar konu di-sinda kalir. Allah Tealâ'nin kadîm bîr nizami olarak böyle istidatlarla es-

yayi yaratmasi, istisnaî haller yaratmasina engel olmaz. Cenab-i Hak dI-lerse, insani konusturdugu gibi, hayvanati ve cansizlari da konusturur. Çünkü Of her seye kadirdir. Hayvan, kendi kudret ve Iradesiyle konusmaz. Allah'in kudretiyle ve dilemesiyle konusur. Bu bakimdan taaccüp edilecek bir durum olmaz ve buna saglam Imani olanlar inanirlar.
Bir de bu konusmaya temsilî mânâ verilebilir. Hayvanlarin maksatlarini Ifade edecek dillen yoksa da, hal ve durum icabi dileklerini belirtecek alâmetler mevcuttur. Herkesin hak ve hukukunu düsünüp karsilikli vazifeler arastirilinca hatiften bir ses insana söyle seslenir gibi olur: Ey çoban! Bugün senin elinde güç var, kurttan yiyecegini aldin ve onu açliga mahkûm biraktin. Yarin onun eline bir kuvvet geçer de, sen kovalanirsan halin ne olur? Bu da lisan-i hal ifadesi olur. Her iki yönden de düsünülürse, Allah Tealâ'nin kudret ve iradesiyle hayvanlarin ve cansizlarin konusabilecegine iman edilir.[528]

903— Hasreti Ali (Radiyallahuanhy&an rivayet edildigine göre, söyle Peygamber (Siatktlfahü Aleyhi ve Siltemi bir cenazede idi de, eline bir sey (çomak veya çubuk) alip, onunla yere vurmiya basladi ve söyle buyurdu:
— Sîzden hiç bir kimse yoktur ki, Cehennem ve Cennetteki yeri tayin edilmis olmasin.» Ashab dediler ki:
— Ey Allah'in Resulü! (Takdir edilen) yazimiza tevekkül etmiyelim mi ye isi birakmiyalim mi? Hazreti Peygamber:
— Çalisiniz, herkes yaratilmis oldugu seye kavusturulur. Saadet ehlinden olan, saadet isine kavusturulur. Sekavet ehlinden olan kimse ise, sekavet isine ve çalismasina kavusturulur. Sonra su âyeti okudu: = Amma kim (Allah için) verir ve Allah'dan kor karsa, o en güzel kelimeyi (tevhidi) tasdik ederse; biz onu en kolay yola hazirlariz (da kurtulur). Fakat kim cimrilik eder, Allah'ina ihtiyaç göstermezse, bir de em güzel kelimeyi (tevhidi) inkâr ederse; biz onu en siddetli yola (Cehennem'e) hazirlariz. = (Leyi sûresi, âyet: 5-10).[529]

Bu bölüm, hayret ve taaccüp anlarinda «Sübhanallah» demekle ilgili hadîs-i seriflere ait oldugu halde, görünüste bu 903 sayili hadîsin konuldugu bölümle Ilgili bulunmamaktadir. Tamamen kader ve çalisma ile ilgili bir hadîs-I seriftir. Su kadar var ki, taaccübü ifade eder «Sübhanellah» sözü yoksa da, hal Itibariyle bu taaccüp vardir ve bunu ashabin sorusundan anlayabiliyoruz. Zira herkesin cennet ve cehennemideki yerinin tayin edilmis olmasi, artik çalismayip kadere güvenmeyi gerektirir gibi bîr vehme götürdügünden sasilacak bir hal doguyor ve «Sübhanellah» demeyi icab ettiriyor. Nitekim ashab, «o halde çalisma mesakkatini birakip kaderimize güvenmeyelim mi?» diyerek zImnen hayretlerini belirtmislerdir. Evet, madem ki her Insanin cennet ve cehennem'deki yeri tayin edilmistir, çalismasi ve mükellef olmasi niçin? Aliyyo'l-Karî der ki :
«Peygamber (SalMhhu Aleyhi ve, Seikm), saadet ve sekavetîn mukadder oldugunu haber verince, insanlar, ameli terk etmek hususunda bunu delil edinmek istediler. Böyle olunca, Peygamber onlara bildirdi ki, burada IkI is vardir ve bîri digerini iptal etmez : Biri zahir olan, bizce bilinen görünüstür; digeri de batin olan gayb âlemidir. Insan bilemedigi batin akibetinden korkacak ve zahirde olan durum ve vazifeleri icabi ümifvâr olacaktir. Böylece kul korku ve umma halleri arasinda bulunarak iman sifatlarini toplamis olacak, ihsan mertebelerine ulasmis olacaktir. Ameller bizzat saadet ve sekavet sebepleri degildir. Nitekim insanlarin rizki taksim edilmis oldugu halde, insanlar çalisip kazanmakla emredilmislerdir. Ecel muayyen olmakta beraber, tedavi ile emrolunmusuzdur.» Iste akibetimizin sekavet veya saadet oldugu Allah katinda bilinmekle beraber, biz Allah'in emirlerine uygun bir sekilde ihtiyarimizla ibadet etmek ve çalismak mükellefiyeti altindayiz. Çalismamiz takdire muhalif degildir. Çalismak vazifemizdir.[530]

(403) Yeri El Ile Sivamak

904— Ebu Katade'ye denmis ki:
— Insanlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'fen hadîs rivayet ettikleri gibi, neden sen ondan hadîs söylemiyorsun? Ebû Katade de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem)'in söyle buyurdugunu isittim, demistir:
«— Bana yalan îsnad eden, atesten bir yataga kendini hazirlasin.»
— Resûlüllah (Salkîlahü Aleytii ve Sellem) bunu söylerken, eliyle yeri (topragi) sivamaya baslamisti.[531]

Yalan konusmak, hele dini teblig eden ve yalandan münezzeh olan bir peygambere yalan isnad etmek ve uydurma hadîs söylemek günahlarin en büyüklerindendir ve bunun cezasi da cehennem'dir. Yanlis bir hükme, bilerek veya bilmeyerek bir yalan habere sebebiyet vermemek için ashabin çogu ürkerek gayet az hadîs-i serîf nakletmislerdir. Hafizasina ve yazi Ile kaydettiklerine güvenip süphe içinde olmayanlar ise, bildiklerini insanlara teblig mahiyetinde anlatmislar ve teblig vazifelerini yapmislardir.
Hz. Peygamber Efendimiz, hadîs uydurmanin cezasini bildirirken, topragi elleri ile sivama ve silme hareketinde bulunuyorlardi, insan bîr çiplak arazide oturup arkadaslari ile konustugu zaman elleriyle bazi hareketlerde bulunur. Nitekim bundan önceki hadîs-i serîfte Peygamber (SalIallcthü Aleyhi ve Stlkmfm, ellerindeki bir çubukla yere vurduklari, burada da elleriyle topragi sivadiklari anlatilmaktadir. Bu gibi hareketlerin edebe aykiri isler olmadigini, bir dalginlik Ifade etmediklerini ve düsük hareketlerden sayil-madiklarini ögrenmis bulunuyoruz.
Ebü Katade kimdir? :
Ismi Haris olup, Medîne'li ashabdandir ve Peygamber Aleyhi ve Sellem) 'In süvarisidir. Uhud ve ondan sonraki savaslarda bulunmustur. Hz. Peygamber onun hakkinda :
«Süvarilerimizin en hayirlisi Ebû Katade'idir.»
Buyurmustur. Ebû Katade söyle anlatir:
— Resûlüllah'in seferlerinden birinde onunla beraberdim. Bîr ara egerinden meyletti, 'uyku sebebiyle düsecek oldu da) onu dogrulttum. Bunun üzerine uyanip, bu hareketimden dolayi bana :
— Allah'in Peygamberini korudugun gibi, Allah da seni korusun.»
Ogullan Sabit ve Abdullah ile azadiisi Ebû Muham-med, Enes, Cabir gibi seçkin zevat kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Hz. Ali'nin hilâfeti zamaninda yapilan savaslarin hepsine ayni safta katilmis olup, Küfede hicretin 38. yilinda 70 yasinda oldugu halde vefat etmis ve namazini Hz.

AII kilmistir. Diger bir rivayete göre, hicretin 54. yilinda 72 yasinda Medine'de vefat etmistir. Aüah ondan razi olsun.[532]

(404) Tas Atmak

905— Abdullah ibni Mugaffel'den rivayet edildigine göre, demistir Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem) tas atmayi yasakladi ve söyle (Atilan) tas avi öldürmez ve düsmani helak etmez; ancak ve dis kirar.»[533]

Tas, avlanacak hayvana veya düsmana atilir. Gaye, hayvani avlamak ve düsmani öldürmektir. El veya sapanla atilacak tas bu maksadi yerine getirmez; ancak hayvani incitir ve insanin disini kirar, gözünü çikarir, incitir. Istisnaî durumlar disinda hol böyle olunca, tas atmayi Peygamber (SatUütahü Aleyhi ve Setten) yasaklamislardir. Fikih âlimleri tas atmak suretiyle avlanan hayvanlarin eti yenip yenmeyecegi hususunda ihtilâf etmislerdir. Bir kismi tasla avlanan hayvanin mutlak olarak eti yenmeyecegi görüsündedir. Diger bîr kisim âlimler de sartli olarak etinin yenebilecegini söylemektedirler. Eger atilan tasin yaralamasi aticinin kuvvetinden olur da hayvan bu sebepten ölürse eti yenir. Ancak tasin yuvarlanmasi veya yüksekten düsmesi sonunda tas agirligindan hayvan yaralanip ölürse eti yenmez. Hanefi mezhebinin görüsü de budur. Ayrica avcinin tas atarken besmele getirmesi ve hayvani canli buldugu takdirde onu bogazlamasi, avi takip etmesi sarttir.
Netice oîarak anlasmiyor kî, tas atmak suretiyle avcilik etmek ve düs-_ manin gözünü çikarip disini kirmak gibi sakat birakici ister dogru degildir.[534]

(405) «Rüzgâra Sövmeyiniz»

906— Ebü Hüreyre söyle demistir:
— Mekke yolunda insanlari rüzgâr tuttu: Hazreti Ömer de hacca niyet etmisti. Rüzgâr ise çok siddetlenmisti. Hazreti Ömer çevresinde olanlara «Rüzgâr nedir?» diye sordu. Bir sey cevap veremediler. Ben hayr vamrm kosturup ona kavustum. Dedim ki, rüzgârdan sordugunu ögrendim. Ben, Resüîüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Rüzgâr, Allah'in rahmetindendir; hem rahmet getirir, Ilem getirir. Siz ona sövmeyiniz.»[535]

Bu hadîs-i serif ayni bölüm altinda 719 ve 720 sayilarda geçmistir, için bunlara müracaat edilsin.[536]

(406) Adamin: «Su Ve Bu Yîlöizîn Dogup Batmasi Sebebiyle Yaomuea Kavustuk», Demesi

907— Zeyd ibni Halid El-Cühenî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Hudeybiye'de gece yagan yagmur arkasindan Resûlüllah (S&lktllahB Aleyhi ve SeiUm) bize sabah namazini kildirdi. Namazdan Peygamber (Sallallahü A îeyki ve Selîem) ayrilinca insanlara dönüp söyle buyurdu :
«— Rabbinizin ne buyurdugunu biliyor musunuz?» (Ashab) :
— Allah ve onun Resulü en iyi bilendir, dediler. Peygamber dedi ki: «— Allah söyle buyurdu:
"Kullarimdan bana iman eden ve kâfir olan olmustur. Allah'in fazli ve rahmeti sebebiyle bire yagmur verildi, diyen kimse var ya, iste bu, bana iman etmistir; yildizi inkâr etmistir. Amma su ve bu yildizin dogup batmasi sebebiyle (bize yagmur verildi) diyen kimse, iste bu beni inkâr etmistir; yildiza iman etmistir.[537]

Kâinatta olmus ve olacak bütün hâdiselerin yaraticisi ancak Allah Tea-lâ'dir. Onun irade ve tasarrufuna Istirak olamaz. Bunun için bazi hâdiselerin olusunu, Allah'a degil de, ondan baska varliklara isnad etmek, Allah'a ortak kosmak olur. Bu ise küfürdür. Islâm'dan önce, bazi yildizlarin dogup batma hâdisesinin yagmur yagdirma sebebi olduguna inanç besleniyordu ve bu yüzden yagmur yagdigina inaniliyordu. Bu yanlis inanci yikmak özere Cenab-i Hak bu Kudsî hadîsle gerçegi beyan buyurarak yagmurun ancak Allah'in bîr rahmet ve Ihsani olarak verildigini, yildizlarin hiç bir tesiri bulunmadigini bize bildirmistir. Allah'a iman budur. Yagmurun yagmasinda yildizlari müessir kabul etmek ve buna iman beslemek Ise küfür-dür. Günes ve ay tutulmalari gibi hâdiseler de ayni sekilde müessir olaylar degillerdir. Bunlarin hepsi Allah'in takdiriyle meydana gelir. Bu âlemde Allah'in kurdugu nizamin belirtileridir. Hepsi onun kudret ve azametine delil teskil ederler.[538]

(407) Insan Bulut Gördügü Zaman Ne Söyler

908— Hazreti Âise'den. rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (SallalJahü Aleyhi ve Sellem) bir bulut gördügü zaman (içeri) girer ve çikardi. Buluta karsi durur ve dönerdi; yüzü (rengi) de-gisirdi. Yagmur yagdigi zaman da sevinirdi. Âise, onun bü endisesini an« larâi Âise endîse sebebini sormasi üzerine; Peygamber (^a/fa/fa/i w Aleyhi ve Sellem} söyle buyurmustur ;
— Bilmiyorum! Olur ki bu bulut, Astiz ve Yüce Allah'in buyurdugu gibi ©lur: = Vakta ki (inkarcilar), korkutulduklari azabi, (bulunduklari) vadilerine üfogru gelen bir bulut halinde gördüler, dediler Id: Bu, ufukta beliren bir buluttur; bize yagn»ur yagdiracak.» (Hûd Peygamber ise, o in-karcilara söyle üfedi) :
— Hayir, o sizin acele edip istedigini! seydir (azaptir). Bir ritegâr ki, onda çok acikli bir azap vardir. Rabbisinin emri ile her seyi helak edecektir. Nihayet o hale gerdiler ki, meskenlerinden baska bir sey görünmez oldu. Iste öyle mücrim (inkarci) kavme biz böyle ceza veririz.» (Ahkâf Süresi, Âyet: 24-25).[539]

Burada su soru hatira gelir: Cenab-i Hak, Enfal süresinin 33. âyet-i kerimesinde Hz. Peygamber'e hitaben :
«Sen, o inkarcilarin içindeyken Allah onlara azab edecek degildir.»
Buyurdugu halde, Peygamber'in azab endisesi neden ileri geliyor^ Çünkü bu âyet-i kerîme Üe, Peygamber inkarcilarin arasinda bulundugu müddet onlara azab edilmeyecegini Allah haber vermektedir. Böyle bir teminattan sonra endise duymamak gerekir, diye hatira gelir. Buna su cevap verilmektedir : Uzaktan gözüken yagmur veya kasirga alâmetinin bir felâket olmasi halinde, meydana gelecek azap, Peygamber'den uzakta bulunanlara, aralarinda Peygamber'in bulunmadigi bir topluma isabet eder. Peygamber'in genis sefkat ve merhameti sebebiyle üzüntü duymasi tabiîdir. Azaba ugrayacak bu uzaktaki toplum, mümin kimselerse, bunlara acir ve elem duyar; mümin degillerse, Islâm'a girerler arzusundan ötürü üzülür. Çünkü Peygamber âlemlere rahmet olarak gönderilmistir. Bir de Hz. Peygamber bu hareketi Ile insanlara, Allah'in azabindan emin bulunmamalarini, her an azab ve felâketin zuhur edebilecegini hatirlatmakta ve ona göre kâinatin yaraticisina iltica edip, hak yoluna koyulmanm zaruri bulundugunu ögretmektedir. Bu arada mezkûr âyet-I kerîme'yi okuyarak gafletten uyanmaya bizi davet etmektedir.[540]

909— Abdullah ifoni Mes'ud'datî rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (SalMlahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
Ugursuzluga yorma, sirktir; ve bizden hiç bir kimse yoktur ki, bu sirkten ona bir sey yaklasmis olmasm. Ancak tevekkül ile Allah onu giderir.»[541]

Bu hadîs-I serif, bundan sonraki bölümle Ilgili oldugu halde bir zühul eseri olarak burada zikredilmis olsa gerektir. Zira bulut görüldügü zaman söylenecek sözle bu fal mevzuu arasinda bir münasebet kurulamamistir. Mana bakimsndan tamamen gelecek olan bölümle ilgilidir. Tafsilât için bundan sonraki hadîs-r serife bakilsin.[542]

(408) Ugursuzluga Yorma

910— Ebu Hüreyre demistir ki, Peygamber i söyle buyurdugunu isittim:
«— Ugursuzluga yorma isinin hayirlisi faldir.» Ashab sordular:
— Fal nedir? Peygamber:
— Sizden birinizin isittigi iyi sözdür.»[543]

Bir seyi ugursuzluga yorma Isine «Tiyere» denir. Cahiliyet devrinde insanlar bir is için evden çiktiktan zaman önlerine çikacak kuslarin uçuslarindan Islerinin hayirli veya kötü çikacagini tesbit ederlerdi ve buna inanirlardi. Eger kus sag taraftan uçarsa bunu Iyilige, sol taraftan uçarsa kötülüge yorumlarlar ve bu ikinci takdirde yapmak istedikleri isi terk ederlerdi. Sag taraftan uçus halinde de niyyet ettikleri isi yaparlardi. Bu cahiliyet âdetlerinden olan «Tiyere» isi, hâdiseleri ugursuzluga yorma mânâsinda kullanilagelmistir.
Bundan önceki hadîs-i serifte *Tiyere = Ugursuzluga yorma sirktir,» buyurulmustur. Bunun Iki mânâsi var:
1— Tiyere, cahiliyet devri insanlarinin, yani müsriklerin isidir; Islâm'da bunun yeri yoktur.
2— Bir is üzerinde su veya bu hareketin müessir bir sebep olduguna inanmak sirktir. Yaraticilikta ve tasarrufta Allah'dan baskasina hak tanimak, ona ortak kosmak olur.
Yapilmasi istenen bir is, yasak olmayan hayirli bir Isse, onu yerine getirmeli, zararli ve yasaksa yapmamalidir, isler, kus uçmasi, kedi ve karga çikmasi Ile iyilige veya kötülüge yorumlanmamalidir.
Yine hadîs-i serifin ikinci cümlesinde :
«Bizden hiç bir kimse yoktur ki. bu sirkten ona bir sey yaklasmis olmasin; ancak Allah onu (sirki) tevekkül ile giderir,»
Buyurulmaktadir. Hadîs âlimleri bunun mânâsini söyle açiklamaktadirlar : Bu söz, ravi I b n i M e s ' u d 'un sözüdür, hadîs-i serif Içine sokularak metinden gösterilmistir. I b n i Mes'ud hazretleri demis oluyor ki, biz müminler ilk anda bazi hâdiseleri kötüye yorumlama halinden kurtulamayiz da, düsünüp kendimize geldikten sonra Allah'a tevekkül ederek ondan kurtuluruz.
Bu ifade Hz. Peygamber'e isnad edildigi takdirde, bundan müminler ve ümmet kasdedilmis olur. Nefis aliskanligindan insanin kalbine vehim ve kuruntu gelir. Müminler kesin olarak ilk anda bu illetten kurtulamazlar. Her seyi Allah yaratmis olacagini, onun tasarrufuna ortakçi çikamayacagini bilmekle bu kuruntu ve vehim giderilir. Hulâsa, kalbe gelen hatirata ve gafletten dogan hallere itibar edilmez, Allah'a güvenilir. Vesvese kabilinden müminin kalbine gelen sey, Imanini zedelemez. Ancak gerçek olduguna inanarak «Tiyere»yi tasdik etmek gizli sirktir. Mümini de, bundan, Allah'a güven kurtarir.
Bu bölümdeki hadîs-I serife gelince, Tiyere'den ayri olarak «fal» kelimesinin burada kullanildigini ve bunun yasaklanmadigini görüyoruz. Fal, aslinda sevinç ve hüzün vermeye sebep olan söz ve hareketler için kullanilir. Fakat hayra yorumlanan Islerde kullanilagelmistir. Tiyere'nin her çesitinde hayir.olmadigina göre, bunun içinden «fal»i istisna etmek, yorumlama bakimindan aralarinda olan münasebetten ileri gelmektedir. Fal IsInde Allah'a iyi zan besleme vardir. Meselâ, bir hastaya hitaben ey Salim! diye söylenirse, hasta bundan selâmet bulacagini ve kurtulacagini umarak güzel zan beslerse iyi bir yorma olur. Hadîs-i serifte fal iyi sözdür, buyu-rulmasindakî maksat budur. Yapici ve olumlu söz söyleyerek Allah'a iyi bir zan besleme yolundaki ifadeler makbuldür. Bunun disindaki iyi veya kötüye yormalar yersizdir.[544]

(409) Kötüye Yormayanin Fazileti

911— Abdullah ibni Mes'ûd'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Hac mevsimi günlerinde ümmetler bana arz edildi de, benim ümmetimin çoklugu hosuma gitti: Dag ve ovayi doldurmuslardi.»
(Melekler) dediler ki:

— Ya Muhammedi Razi oldun mu? Peygamber:
— Evet, ya Rab! dedi. Rab :
— Sunlarla beraber yetmis bin daha vardir ki, sorgusuz olarak Cen-net'e gireceklerdir. Bunlar o kimselerdir ki, efsun yapmazlar, daglanmalar, ugursuzluga yormazlar ve Rablerine güvenip dayanirlar,» buyurdu.
Ükkâse dedi ki:
— (Yâ Resülullah!) Allah'a dua et de, beni onlardan (sorusuz cennete girenlerden) etsin. Peygamber:
«— Al lani m! Bunu, onlardan yap!» buyurdu. Baska bir adam da:
— Allah'a dua et, beni de onlardan etsin, dedi. Peygamber söyle buyurdu :
— Bu meselede Ükkâse seni geçti.»[545]
(.....) Bu hadîs-i serifi Imam Buhari bazi ravi degisiklikleri ile yine ayni sekilde tahriç etmistir.[546]

Hodîs-i seriften su faydalar elde edilmektedir:
1— Diger Peygamberlere bagli kalan ümmetlerin sayilan, âhir zaman Peygamberine ait ümmetten çok azdir. Hesapsiz olarak cennet'e gireceklerin sayisi vadileri dolduracak kadar çoktur.
2— Efsunculuk yapmak günahtir ve bunu meslek edinenler sorusuz cennet'e gireceklerden olamazlar. Rukye = Efsun, Kur'an veya Allah Tealâ hazretlerinin isimleriyle hastaya sifa dilemege denir. Hastaya okuyup üf-lemek, bir kâgida yazilip üzerine takilmak veya bir tabaga yazilip yikan-diktan sonra suyu içIrilmek suretiyle yapilir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi vt&ffemj önce Rukye = Efsun yapmayi yasaklamisti. Çünkü islâm'dan önce insanlar, putlarin, cin ve seytanlarin Isimlerini kullanarak ve bunlari vasita yaparak sifa diledikleri için sirke variyorlardi. Allah'dan baska varliklari müessir birer sebep kabul ederek böyle batil bir inanç beslemekle Allah'a ortak kosuyorlardi. Tevhid dinine aykiri olan bu isi Peygamber'i-miz yasaklamislardi. Müslümanlar bu batil inanisla Rukye'de bulunmayacak bir seviyeye gelince de Rukye yapilmasina izin vermislerdir. Zira müs-lüman, sifanin yalniz Allah Tealâ katindan yaratildigini ve okudugu seyin hasta hakkinda bir hayir dua mahiyetinde oldugunu bilir. Bu Inanisla Rukye yapilmasina cevaz teskil eden su hadîs-i serifi Müslim ve Ebû D a v u d rivayet etmislerdir: Avf ibni Malik 'den rivayet edildigine göre demistir ki :
— Cahiliyet zamaninda biz «Rukye = Efsun» yapiyorduk. Dedik ki, ey Allah'in Resulü! Bu hususta ne buyurursunuz? Peygamber söyle buyurdu:
— Rtikyelerinizi bana arz ediniz. Rukye'de sirk olmadikça, onda bir beis yoktur.»
YIne Müslim'in tahriç ettigi diger bir hadîs-i serifte :
— Sizden birinizin, kardesine fayda vermiye gücü yeterse Rukye yapsin. buyurulmaktadir. (Et-Tacu'1-Cami'u'l-Usûl, C. III, s. 213)
Netice : Ticaret ve istismar vesilesi olmamak sarti ile Allah rizasini gözeterek ve sifayi bizzat Allah halkettigine iman ederek Rukye = Efsun yapmak yasak degil, buna zit niyyet ve imanla yapmak yasaktir ve sirke kadar götürme tehlikesini tasir ki, sirkin üstünde daha büyük günah yoktur.
3— Daglanmak ve dag yapmak yasaktir, günahtir. Insan derisini kizgin demir parçasi île yakma isine ve cahiliyet devrinde oldugu gibi, bundan sifa bekleme tedavisine «Keyy — Dag» yapma denir. Mutlak olarak bunu her hastalik Için yapmak ve sifayi bundan beklemek yasaklanmistir. Bazi hallerde buna basvurmak suretiyle tedavi ise mubahtir ve bizzat Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sdtem) bunu yapmislardir. Söyle ki:
Hendek savasi sirasinda Sa'd ibnî Muaz hazretleri kolundan yaralanmis ve bir kan damari kesilmisti. Kanini durdurmak için Peygamber (Satlallakti AUtjrhi ve Selttm) ok demiri ile onu dagladi. Sonra S a ' d'in kolu sismesi üzerine ikinci defa ona kendi eliyle dag yapti. (Et-Tacul-usûl : C.III, s. 201)
Anlasiliyor ki, kan akintisini kesmek gibi istisnaî hallerde ve bazi yaralarin tedavisinde dag yapmanin bir mdhzuru yoktur. Bugün tipta genis bîr sekilde kullanilan elektrigin muhtelif sekil ve suretlerle yapilan tedavisi de bu «Key seklinin bir nevidir. Mutlak olarak her çesit yara ve hastalik için kullanilmasi ise, yasaktir.
4— Bazi hareketleri ugursuzluga yormak, Tetayyur etmek günahtir, bu yasaklanmistir. Bilgi için 910 sayili hadîs-i serîf açiklamasina bakilsin.
5— Her iste Allah'a güvenip tevekkül etmek gereklidir. Sirk veya günaha götürecek sekilde efsun, dag ve tetayyur islerini yapmayanlarla, mubah sekli Ile bunlari isleyenler, Allah'a güvenip ona tevekkül ederlerse selâmet ve hak yolu üzeredirler. Bunlarin âhirette yeri Cennet olur. Her isin mutlak hakimi ve yaraticisi Allah oldugunu bilmek ve bu inançla mesru yollarda güç ve irademizi kullanarak çalismak, adi vasita ve sebeplere bas vurmak tevekküldür, Allah'a güvendir.
Cennet ehlinden olmasi için Hz. Peygamberden dua isteyen ükkâse kimdir?
Ökkâse (radiyallah üanh):
Ükkâse veya ükâse, ashab-i kiramin ileri gelenlerinden ve fazilet erbabindan olup, künyesi Ebû Mihsan 'dir. Medine'ye hicret ederek Bedir savasina katilmis ve büyük zorluklara katlanmisti. Savasirken kilici kirilmisti. Hz. Peygamberin ona verdigi bir hurma dali kiliç vazifesini gör-müstü. Daha sonraki Uhud, Hendek gibi savaslarin hepsine katilmisti. EbO Hüreyre, Ibni Abbas kendisinden hadîs rivayet etmislerdir. Ok kase, erkeklerin en güzeli diye tavsif edilir. Peygamber ($@U&llâhB Aleyhi ve Sellem) 'in irtihalinde Cl k k â s e 44 yasinda bulunuyordu. Bir yil sonra Hz. Ebü Bekir'in hilâfeti zamaninda dinden çikanlarla yapilan «Ehl-i RIddet» savasinda peygamberlik tasliyan Tulayha tarafindan sehit edildi. Zaten Cennet ehlinden olmasina Peygamber (SalUzllahü Aleyhi ve Sellem) dua etmislerdi. Ayrica öncelik hakki Ile bu mükâfata kavusup da ondan sonra gelenin firsati kaçirmasi hâdisesi insanlar arasinda bir ato sözü haline getirilmis ve firsati kaçiran bir kimseye : «ükkâse bu hususta seni geçti» diye söylenegelmistîr.
Cennet ehlinden olmasini Isteyen Ikinci sahis için Hz. Peygamber'in dua etmeyisini, âlimler, bu adamin münafik oldugu engeline baglamaktadirlar. Bu Ikinci adam münafik oldugundan Hz. Peygamber ona dua etmemistir. Ilâhî müsaade bir kisi için oldugu seklînde de yorum yapilmaktadir.(Radiyalahü anh).[547]

(410) Cinlerden Ugursuzluk (Cin Çarpmasi)

912— Hazreti Âise'den rivayet edildigine göre, çocuklar dogdugu zaman kendisine getirilirdi de, onlara bereketli olmalari için dua ederdi. Böyle bir çocuk kendisine getirildi. Hazreti Âise çocugu yatagina koymaya gitti. Bir de basinin altinda bir ustura gördü. Oradakilere usturadan sordu (Bu nedir) ? Onlar dediler ki, cinden korunmak için (cin çarpmasin diye) onu koyuyoruz. Hazreti Âise usturayi alip, pnu atti ve bundan onlari yasakliyarak dedi ki:
«—ResûlüHah (Sallallaliü Aleyhi ve Sellem) ugursuzluga yormayi hos görmezler ve ona bugasederierdi.»
Hazreti Âise bu ugursuzluga yorma isini yasaklardi.[548]

Bugün çocuklara takilan boncuk ve boynuz gibi seyler de, Hz. Âise'nIn yasckladigi âdetin baska bir örnegidir. Bunlar da hurafe kabilinden olan ve cin çarpmasi ile göz isabetini engelleyici seyler degillerdir. Bun-forrn. Islâm Inanç ve âdetleriyle bir Ilgisi olmadiginin en canli misalini ve uygulamasini bu hadîs-i serifte buluyoruz. Çocuklara yapilmasi gereken sey, duadir, haklarinda bereket Istemektir ve onlara islâm terbiyesi vermektir.[549]

(411) Fal

913— Enes, Peygamber (Saalldhü Aleyhi ve Selkm)'den söyle anlat-
— (Hastalikta bizatihi) sirayet yoktur, ugursuzluga yorma yoktur. Dürüst yorum, güzel söz hosuma gider.»[550]

Inson bazi tehlikelerden korundugu ve tedbir aldigi gibi, hastaliklara karsi da korunmak ve tedbir almak zorundadir. Bununla beraber hastaligin isabet etmesi veya etmemesi, Allah'in dilemesiyle olur. Bizatihi hastalik kendiliginden müessir degildir. Hastaligi ve sifayi yaratan Allah Tealâ'dir. Onun için hastaligin kendinde bu kudreti aramamalidir. Hastalik da Allah'in bir yaratigidir. Ugursuzluga yorma ve fal hakkinda bilgi için 910 sayili hadîs-i serîfe ve açiklamasina bakilsin.[551]

914— Habbetüt-Temîmî anlattigina göre, Peygamber (Sdlteflahü Ateyht) vej&toij'in söyle buyurdugunu babasi isitti:
«— Baykuslarda (ugursuzluk diye) bir sey yoktur. Yorum yapmanin sa dogrusu, bayira yarmadir. Göz degmesi de bir gerçektir.»[552]

Islâmiyetten önce Araplar baykusun ötüsünü ugursuzluga yorarlar ve onun hareket ve ötüsünden bir lakim mânâlar çikarirlardi. Peygamber Efendimiz ;
«Baykusta bir sey yoktur.»
Buyurmakla bu batil inana yok etmistir. Fakat zaman zaman bu çesit hurafeler canlanmistir. Günümüzde bile baykus ve karga ötüslerini ugursuzluga yoranlar ve bunlardan bir takim mânâlar çikaranlar vardir. Islâm dininin kaldirdigi bu yersiz âdetlerin canlanmasina sebep olan hal cehalettir. Yüce dinimizin ahlâkini bilmemek ve ögrenmemek bizi bu akibete sürüklemektedir. Bu hurafelerden kurtulmak, Peygamber Efendimizin tavsiyelerini ögrenmek ve onlara uymakla olur,
Islâm'da güzel sözle Ifadede bulunmak suretiyle maneviyati takviye seklinde hayira yorma vardir ki, bunun açiklamasi daha önceki hadîs-i serifler münasebetiyle geçmistir.
Mal ve cana zarar vermek suretiyle neticelenen göz degmesi «isabet-i ayin», vaki olan bir gerçektir kI, bunu Peygamber (Satîalîahü Aleyhi ve Seltem) haber vermektedir. BIr mala veya cana,, hased karismis olan hasret ve Imrenme bakisi Ile kötü huyiu gözün zarar vermesidir. Böyle bir bakistan çok kere bakilan seye zarar hasil olur. Bu da gözün ruh ile olan siki irtibatindan ileri gelen bir haldir; madde ile izah edilemeyen manevî bir olaydir. Bunun varligini dinimiz ispat etmektedir. Bütün fenaliklardan oldugu gibi, göz degme fenaligindan da Allah'a siginmakla ancak kurtuîabîlinir. Hosa giden bir sey görüldügü zaman «Mâ Sâ Allah'la Kuvvete Illâ Biflâh» denirse, göz degme zarari olmaz. IbnI Mace'nin tahrIç ettigi bir hadîs-i serifte de söyle buyurutmaktadir:
— Sizden biriniz, kardesinde hoslandigi bir sey gördügü zaman, onun için bereket dua etsin r= Bareke'IIah, desin.»
Göz degmesi olduktan sonra da, gözü degenin aldigi abdest suyu, göz isabet eden üzerine dökülmekle de sifaya sebep olacagi rivayeti vardir.[553]
(412) «Güzel Ismi Bereket Saymak»

915— Abdullah ibr.iVSâib'den rivayet edilmistir:
— Peygamber (SaHaIlahü Aleyhi ve Selleml Hudeybiye yilinda Hudey-biye'de idi. Bu yil (rnüslümanlar Mekke müsriklerine satasmadan) geri dönmek ve gelecek yil (Kabe'yi) üç gün için raüslümanlara bosaltmak sarti ile baris yapsin diye, müsrikler Süheyl'i elçi olarak Peygambere gönderdiklerini Osman ibni Affan haber verdigi sira, Süheyl gelince : Süheyl geldi, dendi. Bunun üzerine Peygamber -(SatlaU&hii'Aleyhi ve Selkm);
— Allah, isinizi kolöylastirsm!» buyurdu. (Bu hadîsi rivayet edenj Abdullah îbni's-Sâib, Peygamber(SaMîâhü Aleyhi ve Selleni) 'e yetismisti.[554]

Hadîs-i serifi daha iyi anlayabilmek Için Hudeybiye Sulhu hakkinda biraz bilgi vermek gerekiyor:
Hudeybiye, Mekke'den iki kilometre kadar mesafede bulunan bir kuyunun adidir. Bu kuyuya yakin olan köyün adi da ayni isimle anilir, Müslümanlarin Mekke'deki Kureys müsrikleri ile yaptiklari baris sözlesmesi bu köyde karara baglandigindan, ona Hudeybiye Barisi denmistir. Bu barisin Sslâm tarihindeki önemi'çok büyüktür. Müslümanlarin gelecekteki basari ve zaferlerine kapi açmistir. Müslümanlarin teslim olmalarini andirir bîr manzara gösterirse de, gerçekte böyük bir zafer olmustur.
Hz. îbrahîm tarafindan insa edilen Kabe, müminlerin mukaddes ziyaretgâhi ve merkezi olarak taninagelmistir. Zamanla Hz. I b ra h i m 'in ümmeti

putperestlige sapmissa da Kabe onun eseri oldugu Için bütün Arab-lar tarafindan hürmet görüyordu ve kible olarak taniniyordu. Böylece hem müslümonlar, hem de müslüman olmayan Arab kabilelerince bidayetten beri Mekke sehri, içinde barindigi mukaddes Kabe dolayisiyla hürmet edilen ve arzulanan bir belde idi.

islâm dini, hac ibadetini rnüs!umanlara farz kildiktan sonra, bunun önemi daha fazla büyümüs ve Mekke'deki Kabe'yi ziyaret bir vazife olmustu. Ayrica Mekke'den Medine'ye hicret etmis olan müslümanlarin Mekke'de kalan ve îsSâmi kabul eden yakin akrabalari bulunuyordu. Bunlarla görüsüp stlâ yapmak ve hallerini ögrenmek gerekiyor, ayni zamanda ana vatan hasretini gidermek arzusu da tasiniyordu.

Iste görünüsle bu gibi sebeplerle ve gerçekte Cenab-i Hakkin diiemis oldugu hikmetler üzere Peygamber Efendimiz, hicretin altinci yilinda ömre (nafile hac) ibadetinde bulunmak kasdI ile Mekke'ye müteveccihen yola çikmislardi. Beraberinde bulunan ashabin sayisi 1500 kisi civarinda idi. Sirf Kabe'yi ziyaret niyyeli ile Medine'den yola çikildigi için beraberlerinde birer kiliçtan baska hcrp âleti yoktu.

Müslümanlarin Mekke'ye dogru harekete geçtikleri haberi müsriklere ulasinca, Mekke müsrikleri telâsa kapildilar ve kabilelerini toplayarak müs-Sümanlara karsi çiktilar ve müslümanlari Mekke'ye koymamaya karar verdiler. Hz. Peygamber her ne kadar elçiler göndererek, maksadinin harp olmayip sirf Kabe'yi ziyaret oldugunu bildirmisse de, müsrikler buna razi olmadilar. Mekke'ye gönderilen elçilerden biri de Osman ibni Af-fan idi. Müsrikler de, müslümanlarin nIyyetini yakînen anlamak için Hz. Peygamber'e elçiler yollamislardi. Bu arada «Ridvan Bîati» oldu. Söyle ki : Hz. Osman elçi olarak Mekke'ye gönderildigi zaman müsrikler tarafindan hapsedilmis ve arkasindan öldürüldügü haberi gelmisti. Buna son derece üzülen Hz. Peygamber ashab-i kirami toplamis ve Islâmiyet ugruna kanlarinin son damlasina kadar çarpismak üzere onlardan and istemisti. 8u sekilde Peygambere söz verme isi bir agaç altinda vaki oldu. Kadin -erkek bütün ashabin ayri ayri bîat etmeleri hâdisesi Islâm tarihinde çok mühim bir hâdisedir. Buna «Ridvan Bîcfi» denir ki, Kur'an-i Kerîm'de bahsi geçer.

Nihayet Hz. Osman'in öldürülmedigi anlasilmis ve müsriklerin, Söheyî ibni Amr'i elçi olarak gönderdikleri haberi gelmisti. Süheyl, BCureys'in ileri gelenlerinden ve en iyi hatiplerinden biriydi. Müslümanlar bu yil haccefmeyip geri dönmek ve gelecek yil üç gün Mekke bosaltilarak musîüsmanlarin ziyaretine açtk bulundurulmak sarfi ile anlasma yapilmasi yolunda S ü h e y I "e kavmi yetki vermisti. Yapilan baris maddelerin biri bu olmustu.

Iste S ü h e y I 'in elçi olarak geldigi haberi Peygamber'e verilince, bu ismin (Süheyl = Seht isminin} kolay mânâsini ifade etmesini Hz. Peygamber hayra yorarak :

»Allah isinizi Ikolaylastirsin, (veya) kolaylastirdi.» Buyurmustur.

BöyIece ismi bereket vesilesi sayarak hadîs-i serif, güzel isimleri hayra yormanin cevazi hususunda bize delil olmaktadir.

Nihayet uzun tartismalar sonunda Kureys murahhasi Süheyl ile Hz. Peygamber arasinda su anlasma imzalandi :

1— Müslümanlar bu yil Mekke'yi ziyaret etmeksizin Medine'ye dönecekler,

2— Gelecek yil Mekke'yi ziyaretle müslümanlar orada üç günden ziyade kalmayqcaklar,

3— Müslümanlar silâhsiz olarak gelecekler, yanlarinda yalniz kinlarinda duran kiliç bulunduracaklar ve bu kanli kiliçlar, mahfazalar içinde olacaktir,

4— Müslümanlar, Mekke'de bulunan müslümanlardan hiç birini götürmeyecek, Medine'ye giden müslümanlar Içinde Mekke'de kalmak isteyen bulunursa onu birakacaklar,

5— Müslümanlardan veya müsriklerden biri Medine'ye gidecek olursa, Kureys e tesüm olunacak; fakat müslümanlardan biri Mekke'ye gidecek olursa, Kureys tarafindan geri verilmeyecektir.

6— Arab kabileleri istedikleri tarafla birlesmekte serbest olacaklardir.

Bütün bu maddeler müslümanlarin aleyhinde görüldügünden ashab-i. kiram çok büyük imtihanlar geçirdiler, bu anlasmayi basansizlik sanarak Medine'ye dönmeye bir türlü ayaklari varmiyordu. BIr de baris maddeleri yazilirken, Kureys murahhasi Süheyl'in oglu olup, müslümanligi kabul et-mesI yüzünden Mekke'de çesitli iskencelere ugrayan Ebû Cendel kaçarak ayaklarindaki zincirlerle burada müstümanlara siginmisti. Oglunu gören Süheyl, Hz. Peygamber'e hitaben :

— iste baris maddelerine riayet edip ermedigini gösterecek bir hâdise! Ebû Genden bana teslim ediniz, dedi. Resul-i Ekrem bu teklif) kabul etmedi; çünkü baris henüz imza edilmemisti. Buna karsi Süheyl :

— O halde baristan vazgeçiyoruz, dedi.

Aralarinda geçen çetin müzakere sonunda Ebû Cendel'in teslimine Hz. Peygamber razi oldu. E (5 û Cendel'In iskence yaralarini göstermesi ve tekrar bu acikli izdiraplara terk edilmesine müslümanlarin nasil razi olacaklarini ifade etmesi üzerine, müslümanîar gaieyona gelmis ve bir ara Hz. Ömer kendini tutamayarak Resûl-î Ekrem'e karsi bazi sorularda bulunmus ve direnmisti. Sonra Hz. Ebû B e k I r 'e giderek ondan su cevabi aldiktan sonra sükûnete kavusmustu : «Hz. Muhammed Allah'in Peygamberidir. Ne yaparsa Allah'in emrine uyarak yapar.»

Hz. Dm er, Ebû Cendel'in yürekler acisi hali karsisinda teessürünü yenemeyerek Peygambere karsi takindigi tavirdan dolayi çok pisman olmus ve yasadigi müddet teessürünü ifade etmisti. Allah'in affina kavusmak için ibadet etmis, oruç tutmus ve köleler azad etmisti.

Sözlesme, Hz. A II tarafindan yazilmaya baslanirken Süheyl besmele ve «Allah'in Resulü» cümlelerine itiraz etmis ve bunlarin yazrlmama-sini istemis olmakla zor bir durum ortaya çikmisti. Hz. Peygambere en büyük baglilik ve Itaati gösterip yasayan Hz. Aii, Peygamberin «sil» emrine karsi «Muhammet! Resûlüllah» cümlesini çizmek istememis, bizzat Hz. Peygamber kendi eliyle çizmisti.

Baris sözlesmesi Imzalandiktan sonra Resûl-i Ekrem ashabina kurbanlarim kesmelerini ve tras olmalarini emretmis, fakat müslümdnîar maglûbiyet zannettikleri bu baris sartlari altinda kendilerinden geçerek bu emri yerine getirmeye kosamodslor ve agir aldilar. Nihayet Resül-i Ekrem'in kurban kesip tras olmasi özerine, onlar da kurbanlarini kestiler ve tras oldular. Iste bu kadar agir ve çetin Imtihanlar içinde geçen ve büyük sarsinti geçiren müslümanlar daha Medine'ye dönmeden yolda fetih âyeti nazil oldu ve barisin bir maglûbiyet degil, bir zafer oldugunu müjdelemisti. Âyet su :

Baris sözlesmesi üzerinden gün geçtikçe hâdiseler hep müslümanlarin Sehine olarak gelismis ve Mekke'nin fethine zemin hazirlanmis ve bu arada pek çok kabileler müslüman olmus ve beldeler fethedilmis ve vadedilen büyük zafer hicretin sekizinci yilinda gerçeklesmisti.

— Ey Resulüm, muhakkak bix sa«a büyük ve asikâr bîr zafer verdik.» (Fetih sûresi, âyet: t)

Süheyl îbni A m r da, Mekke'nin bu fethi gününde oglu Ebû Cendel'in himayesinde bulunarak Islâm'i kabul etmisti. Süheyl'in künyesi Ebü Zeyd olup, cahiîiyet devrinde Kureys'In ulularindan ve esrafindan biri îdi. Bedir savasinda kâfir olarak esir edilmis ve sonra fidye karsiliginda geri

verilmisti. Müslümanlara esir düsîügü zaman, kuvvetli bir hatip oldugu içîn Haznetî Ömer, bunun hakkinda Peygamber (SaItalkAÜ Aleyhi ve «Ey Allah'in Resulü! 6u adamin dislerini sökeyim; bir daha senin aleyhime söz söyleyeninsin.» Hz. Peygamber ise :
«— Onu birak; olur ki, gelecekte senin övecegin bir makamdft bulunur, buyurdu.
Gerçekten Peygamber (Saltattahü Aleyhi ve Sellem) irtihal edince, mös-lûman!ar telâs Içinde çekismeye düstükleri bir makamda Süheyl irad eîtîgî belig ve tesirîi sözlerle mGslGmanlari yatistirdi ve Hz. Ömer'in de
Süheyl Islâm'i kabul ettikten sonra çok namaz kilan, çok oruç tutan ve çok sadaka veren kimse olmustu. Yolniz bîr k\z\ {Hind} müstesna, bötön aile efradini toplayarak cîhad etmek üzere Sam'a gitti ve hepsi orada vefat etti. Süheyl'in vefati, hicretin 18. yilina tesadüf eder, Ogtu Ebü Cendel de yine Hz. Ömer'in hilâfeti zamaninda 38 yasinda oldugu halde Sam'da vefat etti. Ebû Cendel, HodeybIye barisi esnasinda babasi Süheyl'e teslim edilip Mekke'ye geri çevrildikten sonra bir yolunu bulup tekrar kaçmis ve kendisi gibi daha önce müsriklerden kaçarak sahilde Mekke-Sam yolu üzerindeki Ays mevkiini tutan Ebû Basîr'e Iltihak etmisti. Bazi kabilelerin de istiraki ile 300 kisiye balig olan bu mü-cahidler grubu, Kureysülerin ticaret kervanlarini mütemadiyen vurarak onlari çok müskül duruma sokmuslardi. Nihayet Kureys müsrikleri, bunlarin tecavüzünden kurtulmak için, Medine'ye çagrilmalarini Peygamber'den istemisler ve böylece Medine'ye dönmüslerdi. Artik Mekke'ye iade mecburiyeti kalkmis oluyordu. Ebû B a s î r ise, Ays mevkiinde iken, Hz. Peygam-ber'in Medine'ye davet mektubu geldigi zaman hasta idi. Mektubu yüzüne gözüne sürerek ruhunu teslim etmisti. Ebû Cendel onu gömdükten sonra arkadaslari ile Medine'ye dönmüstü. Allah hepsinden razi olsun...[555]

(413) Atta Ugursuzluk

916— Abdullah ibni Ömer'den rivayet edildigine göre,, Resûlüllah (Sallallakü A leyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Ugursuzluk evde. kadinda ve attadir.»[556]
Islâm inancinda ugursuzluk ve bereket; bazisini bildigimiz hikmetlere bagli olarak Allah'in takdiri ile olur. Yaratiklar bizatihi bunlarda müessir degillerdir. Ancak Allah'in takdirinin ne oldugu; ne akilla, ne hislerle, ne de baska delillerle bilinir. Biz hayirla seni, ugursuzlukla bereketi ayirmak ve birini digerine seçmek için adî sebeplere ve dînî ölçülere bas vururuz. Meselâ bîr hanimda dindarlik, beden sagligi, akil, edeb, güzel idare ve yaratilis güzelligi gibi haller toplanrmssa, buna denk olacak bir erkegin ona talip Çikarak onunla evlenmesinde ugur ve bereket vardir. Bu vasiflara aykiri haller bulunur da denge bozulursa ugursuzluk olur, yasayista bereket kalmaz.
Evde bereket veya ugursuzluk da böyledir. Oturulacak ev saglik bakimindan yeterli, mevki ve komsulariyle iyi, çarsi ve pazari yakin, ihtiyaca kâfi ise bunu seçmekte ugur bulundugu Inanci tasinir. Böyle olmayan evler de huzur saglayamadigindan, ugursuz olur.
Atin da Iyi sifatlari malûmdur. Bir at iyi vasiflariyle helâlindan satin alinir ve dhad gibi üstün bir gaye için beslenirse, onda hayir ve bereket vardir. Esasen bütün esyada bu hayir ve ser durumlari aynen vardir. Insan hayati boyunca devamli olarak bu anilan üç seyden müstagni kalmadigi için bu üç sey esas olarak alinmistir. Her seyde dinî ölçülerle âdete ba§li kaideleri ele alarak esyayi degerlendirmek gerekir. Yoksa bizatihi esyada ugursuzluk veya bereket yoktur. Bunlar Allah'in takdirî ile olur.[557]

917— Sehl ibni Sa'd'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah Aleyhi ve SelUsm) söyle buyurdu:
Bir seyde ugursuzluk varsa, kadinda, atta ve evdedir.»[558]

Insanlarin devamli olarak sahip bulunduklari bu üç seyde ekseriya ugursuzluk yorumu yapmislardir. Bundan kurtulmak ve rahata kavusmak için evinde rahat edemeyen ve daralan bir kimsenin uygun vasifli baska bir eve geçmesi, hanimi Ile geçinemeyen ve hayat sartlari bagdasamayan kimsenin hanimindan ayrilmasi, binek vasitasinin huy vasfindan sikintiya düsen kimsenin onu degistirmesi suretiyle zihnindeki kuruntuyu gidermesi ona manevî bir huzur verir. Gayri mesru yollara sapmadan hak üzere gerekli tasarruf yetkisini Islâm dini insanlara vermistir. Esyanin kendinde ugursuzluk olmaz, belki onlarin vasiflanndaki bozukluklarin kötülügü ugursuzluk sebebi olur. £ilgi için bundan önceki hadîs-i serîf açiklamasina bakilsin.[559]

918— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, bir adam dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü; biz bir yerde idik. Orada nüfusumuz (sayimiz) çogaldi ve orada mallarimiz fazlalasti. Sonra baska bir yere naklettik de orada sayimiz azaldi ve orada mallarimiz kitlasti. Resûlüllah (Satlallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
— Onu geri ver, —yahut onu birakiniz— o (yer) fenadir.»
— Ebû Abdullah demistir ki, bu hadîs'in isnadinda zafiyet vardir.[560]

Hz. Peygambere gelip durumundan sikâyet eden adamin önceden sdi-hip bulundugu bir ugursuzluk kuruntusu vardi. Bu zan ve evhamdan kur-tulmasi için Peygamber (SattetfûhU Alevhi ve SeUem) ona yerini degistirmesini tavsiye ederek ruhî rahatsizligini tedaviye gitmistir, önceki hadîslere bakilsin.[561]

(414) Aksirmak

919— Ebû Hüreyre, Peygamber^&tföi^tö^ley/» veSettem) 'den rivayet ettigine göre, Hazreti Peygamber söyle buyurdu :
«— Muhakkak ki Allah (kullan hakkinda) aksirmayi sever, esnemeyi ise hos görmez. Bir kimse aksirip da, Allah'a hamd ederse, ona Yerhamu-kellah r= Allah sana merhamet etsin demek, onu isiten her müslümana gereklidir. Esnemege gelince, o gerçekten seytandandir; insan gücü yettigi kadar onu geri çevirmelidir. Insan esneyip de hâ...h dedigi zaman, seytan ona güle* (sevinir).[562]

Aksirmak ve esnemek insanlara ariz. olan tabiî hallerdendirler. Bunlarin iyi veya kö'ü hal olarak vasiflanmalari, bunlari doguran sebeplere baglidir. Aksirmak, bedendeki canliliktan ve beden hafifligi ile nesatindan ileri gelir. Bunun için aksirmak iyi bir haldir. Nezle gibi hastaliktan ileri gelmesi tabiî hal disinda kalun özel bir durumdur ki, konu disinda kalir.
Esnemek ise, vücut agirligindan, usanç ve tenbellikten, fazla yemekten meydana geldigi için iyi bir hal degildir. Elden geldigi kadar bunu engellemege çalismak icab eder. Aksrrrnak insani çalismaya, ibadet ve harekete götürdügü için iyidir. Esnemek tenbellik ve gevseklik kazandirdigi için hos degildir, seytanin razi oldugu bir haldir.
Esnemeyi engellemek, agzi tutmak ve kendine gelmek suretiyle oldugu gibi. Peygamber (SaltaUakü AUyhi ve Seltem) 'in hayatlarinda hiç esnemediklerini hatirlamakla da olur.
Aksirmakta uyarici bir siddet hali bulundugu için, aksirmak suretiyle selâmete çikan insanin Allalt'a hamd etmesi gerekir. Elhamdü Lîllâh, der. Bu sözü duyan her müslüman da tesmît eder — Yerhamukellah = Allah sana merhamet etsin, der. Hanefîlerce bîr kisinin tesmîti kifayet eder. Tesmît'e karsi aksiranin «Yehdina ve yehdIkümuilah — Allah bize de, sîze de hidayet etsin» demesi müstahabdir. Namazda iken aksiran kimse hafif ve gizli olarak hamd getirir; bu namazi bozmaz. Fakat namaz içinde bulunanin aks?ran baska kimseye tesmît etmesi, ona cevap olacagindan namazini bozar.[563]

(415) Insan Aksirdigi Zaman Ne Söyler

920— (210-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Sizden biriniz aksirip da Elhamdü Lülah — hamd Allah'a mahsustur, deyince melek: Rabbilalemîn = Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur hamd, der. Aksiran insan (Elhamdü Lillahi) Rabbilalemîn derse; melek (karsilik olarak) Allah sana merhamet etsin = Yerhamukellah, der.»[564]

Isnadi Hz. Peygambere kadar götürülmeyen bu habere bakilinca, aksiran kimsenin «Elhamdü Lillah» cümlesi ile yeHnmemesi ve buna «Rabbilalemîn» sözünü eklemesi gerekir. Bu takdirde söyle diyecektir : «Elhamdü üllâhi Rabbilalemîn.» Bunu söyledikten sonradir ki, melek tarafindan ona rahmet okunur. Fakat bundan sonra gelen hadîs-I serîf sahîh bulunmckla onda böyle bir kayit bulunmamaktadir. Gelecek hadîs-i serife bakilsin.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[565]

921— Ebû Hüreyre, Peygamber (Saltalkthü Ateyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu;
— Bir kimse aksirdigi zaman Elhamdü Liliâh desin. Bunu söyledigi zaman, kardesi yahut arkadasi ona : Yerhumukellah =r Allah sana merhamet etsin, desin. Kardesi ona Yerhamukellah deyince de, o: Yehdikel-lahu — Allah sana hidayet etsin ve: Yuslihu bâieke = Halini düzeltsin, (diye) söylesin.»
— Ebû Abdullah demistir ki, bu bölümde rivayet edilenlerin en saglami, Ebû Salih Es^Semman'dan rivayet edilen bu hadîs-i seriftir.[566]

Bu aksirmakla ilgili hadîs-I seriflerin lâfizlarinda birbirlerinden az farkli degisiklikler varsa da, en açik ve sahihi bu hadîs-i serîf gösterilmektedir. Burada söylenilmesi gereken lâfizlar açik olarak belirtilmistir. Biraz degisik lâfizlarla da tahmîd ve tesmît yapilmasinda bir mahzur yoktur; yine sünnet yerine getirilmis olur. 919 saydi hadîs-I serîfin açiklamasina müracaat edilsin.[567]

(416) Aksirana Rahmet Dilemek

922— Afrikali Abdurrahman ibni Ziyad'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, babam (Ziyad) anlatti:
— Onlar, Muaviye zamaninda denizde savasa çikmislardi. Bizim gemimiz, Ebû Eyyûb El-Ensarî'nin gemisine katildi. Bizim sabah yemek vaktimiz gelince, Ebû Eyyûb'e (yemege) davetci gönderdik. O da bize gelip, dedi ki:
— Siz beni davet ettiniz; halbuki ben oruçluyum. Size. icabet etmekten (geri kalmiyaj benim için bir çare bulunmadi; çünkü Resûlüllah (Sallallâkü Aleyhi ve SeHem)'in söyle buyurdugunu isittim:
«— Müslümanin kardesi üzerinde vecib olan 6 hasleti vardir; eger bundan bir sey terkederse, üzerinde bulunan kardesinin bir hakikini ter-ketmis demektir:
1— "Kardesiyle karsilasinca ona selâm verir.
2— Kendisini davet ettigi zaman kardesine icabet eidcr.
3— Aksirdigi zaman ona tesmît eder = rahmet okur.
4— Hastalaninca onu ziyaret eder.
5— Öldügü zaman cenazesinde bulunur.
6— Kardesi, kendisinden ögüt isteyince de ona Ögüt verir.» (Ziyad) anlatti: Beraberimizde sakaci bir adam vardi, yemegimizde bulunan bir adama söyle diyordu:
— Allah sana iyilik ve hayir mükâfati versin. Adama çok söyleyince, adam ona kizdi. Bunun üzerine sakaci olan, Ebû Eyyûb'e dedi ki, bir adama «Allah sana iyilik- ve hayir mükâfati versin» dedigim zaman bana sövüp kizmissa, onun hakkinda fikrin nedir? Ebû Eyyûb: Biz derdik ki, hayir kimi islâh edip düzeltmezse, onu kötülük düzeltir, dedi de o adama döndü. Sonra adam bu sakaciya geldigi zaman ona: Allah sana kötülügü ¥e kusuru mükâfat versin, deyince adam güldü ve razi oldu ve: Sakani birakmiyorsun, dedi. Adara söyle dedi: Allah, Ebû Eyyûb El-Ensarî'-ye hayir mükâfati versin.[568]

Bir müslümanin müslüman kardesi üzerinde olan haklarindan biri de, aksirdigi zaman ona tesmît etmesi, yani aksirma arkasinda «Elhamdü Lillâh»

deyince, kardesinin de ona «Yerhamukellah = Allah sana merhamet etsin» demesidir. Bu münasebetle hadîs-i serifte diger 5 haslet zikredilmistir ki, bunlar Ilgili bölümlerde geçmistir.

(Bu hadîs için baska bir kaynak bulunamamistir.).[569]

923— îbni Mes'ud'dan rivayet edildigine göre, Peygamber Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
Müslümanin, müslüman üzerine 4 hakki vardir:
1— Hastalandigi zaman onu ziyaret eder,
2— Öldügü zaman cenazesinde bulunur.
3— Kendisini davet ettigi zaman, ona icabet eder.
4— Aksirdigi zaman (hamdinin sonunda) ona tesmît eder c= Allafa'-dan ona merhamet diler.»[570]

Bu bölümün basinda geçen hadîs-I serifte müslümanin müslüman üzerinde 6 hakki bulundugu rivayet edilmisti. Burada 2 noksan vazife Ile 4 hak rivayeti vardir ki, bunlarda degisiklik yoktur. Yine tesmît'in müslüman kardese karsi yerine getirilmesi gereken bir vazife oldugu bildiriliyor. Bu vazifelerin yerine getirilmesi halinde büyük sevab ve manevî mükâfat vardir; ancak yapilmadiklari takdirde, haram islenmis olmaz. Sünnet ve fazilet terkeditdIginden sevabdan mahrumiyet olur. Cenaze isi ayri bir hususiyet tasir. Bir kisim müslümanlarin cenazede bulunup namazi kilmalariyle diger bulunmayanlar üzerinden bu farziyyet düser ve bunlar sorumlu olmazlar. Fakat bir müslümanin cenazesini müslümanlardan kimse kilmazsa, bütün müslümanlar farzi terkettiklerinden günahkâr olurlar ve bu terkten dolayi haram islemis bulunurlar. Burada zikredilmeyen Iki hakdan biri müslümana selâm vermek, digeri de ona güzel ögüt vermektir. 922 sayili hadîs-i serife bakilsin.[571]

924— Berâ ibni Âzib'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Besûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SelUm) bize 7 seyi emretti ve bize 7 seyi de yasakladi. Bize emrettigi seyler:
1— Hastayi ziyaret etmek.
2— Cenazeyi takip etmek.
3— Aksiran a tesmit etmek.
4 — Yemin edenin yeminini bozdurmamak.
5— Mazluma yardim etmek.
6— Selâm verip yaymak.
7— Davet edene icabet etmek.
— Bize yasakladigi seyler:
1— Altin yülükler.
2— Gümüs kablar,
3— Ipekli eger minderleri.
4— ipek karisimli kumas.
5— Ibrisimli kaim kumas.
6— îbrisîmü ince kumas.
7— Ipek elbise.[572]

Süs ve giyim esyasi olarak altin ile ipek, müslümanlarin erkeklerine haram kilinmislardir. Buna dair baska hadîs-i serifler mevcuttur. Kadinlara ise bunlar haram degildir; onlar altin ve ipekle süslenebilirler. Fakat ev esyasi kap-kacak olarak erkek ve kadinlar altin ve gümüsü kullanamazlar. Bir de bunlardan ipek ayarinda olan ve lüks kismina giren ibrisImlI ve islemeli kumaslarla Ipek karisimli kumaslarin da erkekler-tarafindan giyilmesi yasaklanmistir, israf ve gösteris kismina giren bu gibi asiri harcamalari fsSam dini yasaklamis, sade ve basit bir hayat anlayisi getirmistir.[573]

925— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (SatUülahü Aleyhi v$ SeUem) söyle buyurdu:
— Müslümanin müslüman üzerindeki hakki altidir.» Bunlar nelerdir, ya Resûlallah? denildi. Peygamber buyurdu ki:
— Kendisiyle karsilastigin zaman ona selâm ver, seni (yemege - ziyafete) davet ettigi zaman ona icabet et, senden ögüt isteyfevee ona ögüt ver, aksirip da Allah'a liamd edince ona tesmît et s= rahmet dile (Yerha-mukellah de), hasta (olunca onu ziyaret et, ölünce de cenazesini takip et.[574]

Bu bölümle Ilgili önceki badîs-i seriflere ve açiklamalarina bakilsin. Zikredilen haklar, 4 ile 7 arasiinda ifade edilmekte beraber, rivayetlerin hepsi birbirini teyid etmektedir.[575]

(417) Aksirmayi Isiten Kimse: « Elhamdülillah» Der

926— (211-s.) Hz.Ali —Allah ondan razi olsun— söyle demistir:
— Kim isitmis oldugu bir aksirik aninda: elhamdülillahi Rabbilalemin ala külli hal = Hamd, bulunulan bir hal üzere, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsusutur. Derse hiçbir zaman dis agrisi ile kulak agrisi duymaz.[576]

Hamd getirme kismi ile ilgili mânâ, önceki hadîs-i seriflerin mûnâlarina aykiri degildir.Hamd etmeyenin aksirisini duyan kardesi, hamd getirecektir. Eger aksiran hamd etmisse, o vakit bu hamdi duyan kimse kardesine tesmif edecektir, = Allah sana merhamet efcsin, diyecektir).

ve kuiak agrisi ile ilgiis kisim Ise, hamd getirmeye tesvik için olacagi gibi gerçekten de Allah Teala'nin dilemesiyle de agrilarin kalkabilecegi tabiidir. Ayrica Hz. i'eygambsr'e kadar götörülemeyen bu haberin zayif bulundugu görüsü de vardir. FaçJlu'llah'in kaydina göre bu haberi, biraz degisik lâfizla Taberânî fahrIç etmistir. Imam Âhmed'in tahnct de farklidir.Baska bir kaynak bulunamaistir.(Fadlullh : C. I, s. 383-384.).[577]

(418) Aksirmayi Isitenin Tesmiti Nasildir?

927— Ebü Hüreyre'den, Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Siellitmi'm söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
Sizden biriniz aksirdigi zaman : Elhamdü Iillâh, desin. Elhamdü Lilîâh deyince de, ona kardesi yahut arkadasi: Ye r ha mu kolla h. desin. O aksiran da (YehdîkümuIIah vç Yuslihu bâleküm k= Allah size hidayet etsin ve halinizi düzeltsin) desin.»[578]

921 sayili hadis-i serife bakilsin.[579]

928— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sa&allahû Aleyhi ve SelUm) 'den naklettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Allah (kullari hakkinda) aksirmayi sever (ona razi olur); esnemeyi ise hos g'Örmez. Sizden biriniz aksirip da Allah'a hamdederse, onu isiten her müsliimana Yerhamukellah demek gerekli olur. Esnemeye gelince, o seytandandir. Sizden biriniz esneyince, gücü yettigi kadar onu geri çe-virsin, çünkü sizden biriniz esnedigi zaman seytan ona güler.»[580]

919 sayili hadîs-i serife bakilsin.[581]

929— Ibni Abbas'm söyle dedigi rivayet edilmistir:
«— Tesmît edildigi zaman, Allah bize ve size atesten kurtulma afi- verir, Allah sîze merhamet eder."[582]
Bir meclis içinde aksirma oldugu zaman, aksirma sebebiyle Allah'a hamd edilir ve bunu Isitenler de karsilik olarak tesmît ederler, Allah'tan rahmet dilerler ve böylece hazirda bulunanlarin hepsi duadan faydalanirlar. Allah'in rahmetine kavusanlar da cehennem atesinden kurtulur, afiyet kazanirlar. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[583]

930— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki; biz Re-sülüllah (fhlIaSSahM Aleyhi ve Sellem} 'in yaninda oturuyorduk. Bir adam aksirip Allah'a hamd etti. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) : «Yerhamukellah = Allah sana merhamet etsin,» dedi. Sonra baska biri aksirdi; fakat (Peygamber) ona bir sey demedi. Bunun üzerine adam dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü! Baskasina karsilik verdin, (Yerhamukellah dedin); halbuki bana bir sey demedin? Buna Resûlüllah söyle buyurdu:
O, Allah'a hamd etti; sen ise sustun.[584]

Bu hadîs-i seriften anlasiliyor ki, aksinp da Allah'a hamd getirmeye etmek = yerhamukellah demek suretiyle rahmet dilemek gerekli . Çünkü akstran, vazifesi olan hamd getirme isini terk etmistir.
(Bu tu hîsdîs-i serîf için baska bir kaynak bulunamamistir.).[585]

(419) Aksiran Kimse Allah'a Hamd Etmezse Ona Tesmit Edilmez

931— Enes'in söyle dedigi isitilmistir:Peygamber yaninida iki adam aksirdi da bunlardan birine Peygamber tesmit etti, digerine tesmit etmedi./yehamukaellah demedi.)
Adam dedi ki, buna tesmil ettin de, bana tesmit etmedin?
Peygamber:
— Bu Allah'a hamd etti; sen ise Ona hamd etmedin.[586]

Her ne ködor rivayet yolunda ve lâfizlarda degisiklik varsa da, mânâ baktmtndan bu hodîs-î serifle bir önceki hadîs-i serif arasinda fark yoktur. Netice itibariyle ük&mp dîa hamd etmeyene tesmît edilmesi gereken bîr hak olmaz.Bundan evvel geçen hadis-i serife bakilsin.[587]

932— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki, iki adam Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem'/m yaninds oturdu; bunlardan biri digerinden daha serefli idi. Bunlardan serefi yüksek olan aksirip Allah'a hamd etmedi. Peygamber de ona tesmît etmedi. Sonra öteki aksirdi da Allah'a hamd etti. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellern) de buna tesmît etti, (Yerhamu&ellah = Allah sana "merhamet etsin, dedi). Serefi yüksek olan adam dedi ki:
— Ben yamnda aksirdim da, bana tesmît etmedin, bu beriki ise aksirdi da, ona tesmît etmedin? Peygamber :
«— Bu adam Allah'i andi, ben de onu andim. Halbuki sen Allah*» unuttun, ben de seni unuttum.» buyurdu.[588]

Bundan Önceki hadîs-i seriflere bakilsin.[589]

(420) Aksiran, Nasil Söze Baslar

933— (213-s.) Abdullah ibni Ömer'den rivayet edildigine göre, kendisi aksinp da, ona «Yerhamukelîah» dendigi zaman: «Yerhamuna ve iyyaküm ve yagfiru lena ve leküm — Allah bize ve size merhamet etsin, bizi ve sizi bagislasin» demistir.[590]

Aksiran kimse hamd edip de muslüman kardesi tarafindan yapilan tesmît mükâfatini alinca, bunun da mukabelede bulunmasi ve kardesine hayirli duada bulunmasi güze! bir hareket olur. Nitekim Abdullah ibni Ömer bu mukabeleyi en iyi bir sekilde yaparak bize örnek olmustur. Bu mukabele lâfizlari ayni mânâlara yakin degisik lâfizlarla yapilabilir. Bunda bir noksanlik sayilmaz.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[591]
934— Abdullah'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, sizden biriniz aksirdigi zaman «Elhamdü LiUâhi Babbilalemîn» desin. Karsilik verecek olan «Yerhamukellah» desin. Sonra aksiran «Yegfirullahu M ve Leküm = Allah beni ve sizi bagislasin» desin.[592]

933 sayili hadîs-i serife müracaat edilsin. Fadlu'llah'in kaydina göre bu haberi Taberanî ile Hakim tahriç etmislerdir. Fadlu'llah: C II, s. 389, dip not.[593]

935— Iyas ibni Seleme, babasindan rivayet ettigine göre, babasi mi Seleme) demistir ki: Bir adam Peygamber (SatlaUahü Aleyhi vt in yaninda aksirdi (ve Elhamdü IiUâh dedi). Peygamber buna;
«Yerhamukellah — Allah sana merhamet etsin,» buyurdu. Sonra adam baska bir defa aksirdi da, Peygamber: «— Bu adam nezlelidir,» buyurdu.[594]

Çogunlukla üstüste aksirmalar nezle gibi hastaliklardan Iieri ge!ir. Böyle hallerde anlasiliyor ki, ilk aksirmada tesmît getirilir ve sonrakilerde tesmît etmemekte bir beis yoktur.[595]

(421) Eger Allah'a Hamd Etmissen, Allah Sana Merhamet Etsin», Diyen Kimse

936— (215-s.) Mekhûl El-Ezdî anlatmistir:
«— îbni Ömer'in yaninda idim. Mescidin Öte tararindan bir âdâm aksirdi. îbni Ömer:
— Eger Allah'a hamd etmissen, Allah sana merhamet, etsin,» dedi.[596]

Abdullah ibni Ömer'in bu ifadesi gösteriyor ki, aksiran kimse uzakta oldugundan Allah'a hamd ettigi bilinmemektedir. Aksiranin hamd edisi duyulmadigindan ona tesmît etmek sartli olmustur. Eger hamd etmisse, merhamet edilmege hak kazanmistir; eger etmemisse bu duaya hak kazanmamistir. Buna ragmen tesmît etmekte bir beis yoktur.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[597]

(422) «Însan (Aksirinca) Ab Demesin

937— (216-s.) Mücahid'iri söyie dedigi rivayet edilmistir:
«— Abdullah ibni Ömer'in oglu —ya Ebû Bekir'in veya Ömer'in — aksirdi da, âb, dedi. Bunun üzerine (Abdullah) ibni Ömer dedi ki:
— Âb nedir? Âb, seytanlardan bir seytanin adidir ki, onu aksirma ile hamd arasina koymustur.»[598]

Insan hapsirinca mânâsiz sesler çikarmamaya gayret etmeli ve arkasindan hemen Allah'a hamd etmelidir. Insani hamd ibadetinden alikoyan ve araya baska sözler koyan ancak seytanlar olur. Bunlardan kaçinip hamd etme görevini yerine getirmelidir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[599]

(423) Birkaç Defa Aksirinca

338— îyas ibni Seleme'nin babasi anlatip, söyle demistir:
— Ben Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Selkm)'w. yaninda idim de, bir adam aksardi. Buna Peygamber:
— Yehamukeallahr= Allah sana merhamet etsiu,» dedi.
— Sonra adam diger bir defa aksirdi. Bunun üzerine Peygamber:
— Bu adam nezledir! buyurdu.[600]

925 sayili hadis-i serife bakilsin.[601]

939— (2I7-s.) Ebû Hüreyîre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Karedesine) bir defa, iki defa ve üç defa tesmît et. Bundan olan (aksirma) nezle icabidir.»[602]

935 ve 938 sayili hadîs-i seriflerde bir defadan sonra yapilan aksirmalara tfflsmît gerekmedigi rivayet edildigi halde, burada üç defaya kadar fresmît edilmesi gerekli gösterilmektedir, önceki iki hadîs-I serif Peygamber {Solfattohü Aleyhi ve SeUem) 'e yükseltilmis olmakla bu habere tercih edilmeleri mümkün oldugu gibi, aralarinda söyle bir uygunluk bulunabilir:
Âksirana tesmît etmek vazife olarak bir defa yapilmak esastir, öç defaya kadar yapilacak aksirmalara tesmît edilmesi asm bir hareket olmaz, itidali bozmaz; ve bu kadar sayida olan aksirmalarin hepsi nezleden dogmus olmayabilir, üçten fazlaki aksirmalarda hastalik sebebiyeti kesînlesir.
Daha dogrusu, tesmîtleri az veya çok getirmekte herhangi bir yasaklik düsünülemez. Ancak Islâm'da her hareketin bir ölçüsü ve normal sekli vardir. Buna riayet bakimindan bu tesmît meselesi önem tasimaktadir. Yoksa üçten ziyade tesmîtlerde dahi bir sakinca yoktur.[603]

(424) Yahudi Aksirinca

940— Ebu Musa rivayet edildigine göre, demistir ki, Yahudiler, Peygamber kendilerine *YerhamukeIlah — Allah size merhamet1 etsin desin diye, Peygamber (Sallalkthü Aleyhi ve SelUm) 'in yaninda kendilerini aksirmaya zorlarlardi. Peygamber de onlara, (aksirmalarina karsilik) :
Allah size hidayet versin ve halinizi düzeltsin.» derdi.[604]

Islâm'i kabul etmemis olanlara Allah'in rahmeti istenmez; AHah'in çagrisma uymayanlar ve onu kabul etmeyenler bu ilâhî merhamete hak kazanmamislardir. Inkâr ettikleri bir gerçekten nasil faydalanabilirler? Bunlar hakkinda, hidayete kavusmak, Islâm dini ile sereflenmek ve hallerini düzeltmek dileklerinde bulunulur. Böylece haklarinda yine iyi niyet beslenmis olur. Nitekim Peygamber Efendimiz bu hadîs-i serîfleriyle gayri müs-limlere yapilmasi gereken dua seklini bize ögretiyor, ölü hakkinda rahmet ve dua vesilesi olan cenaze namazi da, ancak müslümanlar içindir. Müslüman olmayanlarin namazi kilinmaz; ve rahmet dilegi olan selâm verilmez.
... Ebû Berre, babasindan bu hadîsin aynini anlatmistir.[605]

(425) Erkegin Kadina Tesmît Etmesi

941— Ebû Bürde'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ebû Musa'nin yanma vardim; o, Abbas'm oglu Fazil'in annesinin evinde idi. Bir ara ben aksirdim da, o (Ebû Musa), bana tesmît etmedi (bana Yerhamukellah demedi). Fazil'm annesi aksirdi da, ona tesmît etti. Ben (bu durumu) anneme haber verdim. Bunun üzerine annem, Fazil'in annesine gelince ona (Ebû Musa'ya) çikisip dedi ki:
— Benim oglum aksirdi da, ona tesmît etmedin. Halbuki Fazil'in annesi aksirmca ona tesmît ettin? Buna karsi Ebû Musa, ona dedi ki:
— Ben Peygamber (Salksltahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu
«— Sizden biriniz aksmp da, Allah'a hamd ederse, ona tesmît ediniz. Eger Allah'a hamd etmezse, ona tesmît etmeyiniz, (Yerharoukellah = Allah sana merhamet etsin, demeyiniz).
«— Gerçekten oglum aksirdi, fakat Allah'a hamd etmedi. Ben ise ona tesmît etmedim. Fazil'in annesi ise aksirip, Allah'a hamd etti. Ben âs ona tesmit ettim.Annem:
— Güzel yaptin, cevabini verdi.[606]

Aksirip da hamd etmeyene tesmît etmenin gerekli olmadigina dair hadîs-i serif rivayet edilirken, bunun rivayetine sebep olan vak'a, erkeklerin hanimlara tesmît etmelerinin caiz olduguna defIl olarak ortaya çikmaktadir. Erkeklerin kadinlara, bilhassa yaslilara ve kadinlarin da yasli erkeklere tesmît etmeleri, selâm mevzuunda oldugu gibi, iyi niyet tasindigi müddet Islâm adabina uygun düser.[607]

942— Ebü Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve S£lîem)*dm rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurdu :
— Sizden biriniz esneyecegi zaman, gücü yettigi kadar (kendini tutup esnememege gayret etsin).[608]

Esnemek usanç ve tenbellikten meydana gelen bir hal oldugundan sey lanin istegine uygun bir harekettir; Islâm'in canlilik ve hareket prensiple Irine aykiridir. Bunun için bu halden kurtulmaya elden geldigi kadar gay cet harcamayi Peygamber Efendimiz bize emretmektedir. Bu hususla ilgili oalrak 919 sayili hadis-i serife bakilsin.[609]

(427) Cevap Aninda «Lebbeyk» Diyen Kimse

943— Muaz'dan rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Ben Peygamber fStUbülakS Aleyhi, ve $€Ikm) 'in terkisinde idim
— Lebbeyk ve Sa'deyk = Devamli olarak sebatla emrindeyim, dedim. Sonra üç defa aynim söyledi.
«— Allah'in kullar üzerindeki hakki nedir, bilir misin? Bu hak ona ibadet etmek ve ona hiç bir seyi ortafk kosmamaktir.» Sonra bir müddet yürüyüp söyle buyurdu :
Ey Muaz!»
Ben: «Lebbeyk ve Sa'deyk,» dedim. Peygamber:
«— Kullar Allah'in bu hakkim yerine getirdikleri zaman, kullarin, Aziz ve Yüce olan. Allah üzerindeki hakki nedir, bUir misin? (8u hak) Allah'in onlara asab etmemesidir.» buyurdu.[610]

Lebbeyk ve Sa'deyk kelimeleri Arapça ifadelerde bir arada kullanilirlar. Daha çok Lebbsyk kelimesi yalniz basina Istimal edilir. Labbeyk = daima sona Itaat üzereyim ve Sa'deyk = devamli olarak emrindeyim, sana yardimciyim mânâlarini ifade ederler. Bu Ifadeler hac mevsiminde ihrama girildigi zaman Cenab-i Hakka teslimiyet ve onun emirlerine icabet yerinde çok çok tekrarlanip söylenen kelimelerdir. Bunlar, Allah Tealâ Hazretlerine kaYsi söylenmekle beraber, kullar için de kullanilmalarinda bir beis bulunmadigina bu hadîs-i serîf delil bulunmaktadir. Zira Mu az ibni Cebel, Hz. Peygamber'le yaptiklari bir yolculuk sirasinda ayni hayvan üzerinde ve Muaz Peygamberin arkasinda redifte, yani hayvanin terkisinde giderlerken aralarinda cereyan eden konusmalarda bu ifadeleri Hz. Peygamber'e karsi kullanmislardir. Peygamber Efendimiz de onu bu gibi ifadeleri kullanmaktan alikoymamislardir.
Allah Tealâ, kendisine Itaat ve ibadet etsinler diye insanlari ve cinleri yaratmistir. Ibadetin basi ve esasi Allah'a ortak kosmamak, onun üstünde baska bir varlik tanimamaktir. Yaratilisin hikmeti bu oldugu için, AHah'tn kullari üzerindeki hakki budur. Bu hak ve vazife kullar tarafindan yerine getirildigi zaman, onlara azab edilmesi gerekir ve buna kullar yine Allah'in bir lütfü olarak hak kazanirlar, cennetlik olurlar.[611]

(428) «Insanin Kardesi Için Ayaga Kalkmasi»

944— Ka'b ibni Malik, Tebük savasindan geri kalip. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyden ayri kaldigi saman, Allah tevbesim kabtü ettigine dair hâdiseyi söyle anlattigi isitilmistir:
Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Seiiem) sabah namazini kildigi vakit» Allah bizim (üç kisinin) tevbesini kabul ettigini bildirdi. Insanlar bölük bölük beni karsilayip tevbenin kabulü ile beni tebrik ederek: Allah'in senin tevbeni kabul etmesi, sana kutlu olsun, diyorlardi. Nihayet mescide girdim. Hemen orada Resûlüllah (SatUülâhB Aleyhi veSeIlem) etrafinda in-samarla bulunuyordu. Talha ibni Ubeydullah bana dogru kalkip kosarak benimle rousafaha etti ve beni tebrik etti. Allah'a yemin ederim ki, muhacirlerden ondan baska hiç bir kimse bana karsi kalkmadi.Talha'nin bu hareketini asla unutmuyorum.[612]
Bu hadîs-i serif asagida zikredildigi üzere uzun bir hadîsin kisaltilmis bir parçasidir. Hadîs-i serîf, cIhad, iman, libas, îevhîd ve adab konulari ile ilgili oldugu Içiff hadîs âlimleri bunu çesitli bölümlerde göstermislerdir. Biz burada yine Buhârî hazretlerinin Sahîh'inde Tebük gazvesi münasebetiyle tahriç etmis oldugu uzun hadîs-i serifin mealini vererek gerekli izahi yapmis olacagiz. Burada hadîs-i serîfIn edeble ilgili olan, insanin kardesi Için ayaga kalkmasi hususudur. Kâ'b Ibni Malik, Medine'ye hicret eden ashabdan Talha ile kardeslik kurmustu. Tebük savasindan özrü olmaksizin geri kalan Kâb, bu günahindan dolayi çok çok tevbekâr olmus ve büyük imtihanlar geçirmisti. Nihayet elli günlük uzun bir bekleyisten sonra kendisi ve diger iki arkadasi hakkinda âyet-I kerîme nazil oldu ve levbeSerInIn kabul edilmis oldugu Allah tarafindan açiklandi. Bu sevinçli haberi, iste önce mecliste oturan kardesligi Talha oturdugu yerden ayaga kalkarak ve kosarak kendisine müjdeledi. Burada bir kardes için ayaga kalkmanin adaba aykiri olmadigi belirtilmektedir.
imam Buhârî'nin tahriç ettigi bu hadîs-i serîfIn tamami söyledir: Kâ'b ibni MaîIk 'den (R&diyaîlâhu mh) rivayet edildigine göre söyledemistir:
[Ben Tebük savasindan baska, Resûlullah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) 'In yapmis oldugu savaslardan hiç birisinden geri kalmadim. Her ne kadar ben Bedir savasinda bulunmadimsa dat Resûtütlah, Bedir savasina katilmayip geri kalanlardan hiç kimseyi azarfamadt. Esasen Resûlüllah (Sallallahüaleyhi ve sellem), Bedir seferine" Kureys kervanini kasdederek çikmisti, (onlara savas Için degil.) Nihayet Allah Tealâ, müslümanlarla düsmanlarini sözlesilmeyen;bir vakifta birlestirdi. Üstelik ben, Akabe gecesi (Mina'da), biz (Medîne')iler) Islâm üzere (ölünceye kadar yardimlasmaya söz verip) bîat ettigimiz zaman, Resûlüllah ile beraber hazir bulunmustum. Halâ be-nIm için Bedir1 savasinda bulunmak, Akabe'de bulunmak derecesinde sevimli-degildir; her ne kadar Bedir savasi, insanlar arasinda Akabe bîatin-dan daha çok anilirsa da...
Benim Tebük seferinden geri kalisim hâdisesine gelince; gerçekten ben bu savastan geri kaldigim zamandaki kadar, hiç bir zamai bu savas anindaki kuvvet ve genislige sahip bulunmamistim. Vallahi, Tebük seferinden önce hiç bir zaman yanimda iki deve.toplanmamisti; ancak bu savasta iki deveyi bir araya getirmistim, (savasa çikmama engel halim yoktu).
Bir de Resûlüllah (SaîkUIâhü Aleyhi ve Seiiem)/ akmak istedigi bir savasi muhakkak surette açik olarak bildirmezdi, Iki ihtimalden uzak olani kapali olarak isaret ederdi. Fakat bu savas için öyle yapmadi; zira Resûlüllah (Sallallâhü Aleyhi ve Seüem) sIddeili bir sicakta sefere çikiyordu. Uzak ve sikintili bir yolculuktan sonra büyük bir düsman kalabaligi ile karsilasacakti. Bunun Için.Hz. Peygamber, savas Ihtiyaçlarini ona göre hazirlasinlar diye, müslümanlara maksadini açik olarak bildirdi ye gitmek istedigi yönü açikladi.
ResûSüîiaK (Sallallâhü AIeyhi ve SelUtm) Ile beraber savasa çikan müslümanlarin sayisi da çoktu; öyle ki, savasçilarin künyelerini divan defterî
Kâb devamla anlatir: Hiç kimse (kaçamak yapip) gizlenmek istemiyordu; ancak Allah tarafindan vahy nazil olmadikça, is Peygamber'e kapali kalir (farkina varamaz) sanan kimseler saklanmislardi.
Resûlüllah bu savasa, meyvalarin olgunlasip gölgelerinde gölgelenecek bîr zamanda çikmisti. Ben bunlara hevesli îdim. ResGlüiîah (SalUUlâhü Atryhi veSelkm)ve onunla beraber müslümanlar savas hazirligina basladilar. Ben de onlarla beraber (savasa) hazirlanmak Için sabahleyin (evden) çikmaya basladim; fakat (aksam) hiç bir sey yapmadan geri dönüyordum. Kendi kendime diyordum ki, ben istedigim zaman hazirlanabilirim. Bu hal:bende sürüp gitti. Nihayet insanlarda cidden hazirlik tamamlandi. Bir sabah vaktinde de Resûlüllah (SaHallBhü Aleyhi ve Selkm) ile müslümanlar yola çiktilar. Halbuki ben, sefer hazirligindan hiç bir sey hazirlamamistim. Diyordum ki,, bir yahut iki gün sonra hazirlanirim, sonra savasçilara kavusurum. Gaziler (savas için Medine'den) ayrildiktan sonra yine ben hazirlik için sabahleyin (evden) çiktim; fakat bir sey yapmadan döndüm. Sonra sabahleyin aktim ve bir sey yapmadan döndüm. Bu hal bende devam etti; nihayet savasçilar sür'atte yol aldilar, savas (firsati) da kaçti. Bununla beraber, yine gideyim de orduya yetiseyim diye azmetmistim. Ne olurdu, hiç olmazsa bunu yapaydim!.. Fakat bunu 6g yapmak bana nasip olmadi.
Resûlülbh (SaUalkkB Akyhi ve Settem) savasa gittikten sonra, insanlar arasinda dolastigim zaman beni üzen sey vardi ki, o da, üzerine nifak lekesi vurulmus bir adam yahut biçare kimselerden olup da, Allah'in mazur .saydigi kimse olarak görünmemdi.
Resûlüllah (Sdkikkâ AkyM veSdtemjlehüke varincaya kadar beni hatirlamadi. Nihayet Tebük'de insanlarla otururken Peygamber söyle buyurdu: Kâ'b ne oldu?»
Selime ogullarindan bir adam :
— Ey Allah'in ReSûlü! Kâ ' b *i, kibir ve gururu ile iki yanina bakmasi, (kendini begenmesi) alikoydu, (da savasa katilmadi}, dedi. Buna

karsi Mu az ibnt Cebel: Ne kötü söyledin! Valiahi ya Resûlollah, biz onda hayirdan baska bîr sey bilmiyoruz, cevabini verdi. Resûlüllah (Sallallak'ü Aleyhi ve Seltemj ise sükût buyurmustu.
Kâ'b ibni Malik devamla der: Ne zaman ki Peygamberin Te-bük'den- dönüsü haberi bana ulasti» bütün keder ve üzüntüm beni kapladi. Artik yalan düsünmege basladim ve yarin Hz. Peygamber'in öfkesinden nasil kurtulurum diye kendi kendime söylenmege durdum. Bu hususta do yakinlarimdan olan bütün fikir sahiplerinden yardim Istedim.
Nihayet Resûlüllah (SaUaUâhü Aleyhi ve Settem)*m (Medine'ye) gelisi yaklasti denilince, benden böyle bos, ve uydurma düsünceler zail oldu; ve anladim ki, ben bu durumdan yalanla karisik bir özürle hiç bir zaman kurtulamam. Bunun için Peygamber'e dogruyu söylemeyi kararlas/hrdim. Resûlüllah (S&laltâhü Aleyhi ve Selkm) de bir sabah vakti (Medine'ye) gelmis oldu, Hz. Peygamber bir seferden geldigi zaman iik olarak Mescid'e girmekle ise baslar ve orada ikî rekât namaz kilardi. Sonra insanlarin dileklerini dinlemek Için otururdu. Bu defa da öyle yapinca, savastan geri kalanlar Hz. Peygamber'e geldiler ve ondan özür dilemeye basladilar, özürleri oldugunu yeminlerle Ispata koyuldular. Bunlar seksen küsur kadar erkek kimselerdi. koiû\v\\ah(SaUaüâhUAhyhiye.Seîîem) onlarin görünüs hallerine göre özürlerini kabul etti ve biatlerini alip onlara magfiret düedi; içlerinde sakli olan hali de Allah Tealâ'ya birakti.
Iste ben de (bu sirada) Peygamber'in huzuruna vardim. Ben ona seIâm verdigimde, Öfkeli bfr gülümseme Ile tebessüm buyurdu. Sonra :
*— Yanima gel!» Buyurdu.
Ben de Peygamber'in önünde öturuncaya kadar yürüdüm. Bana dedi ki:
Seni savastan hangi sey geri birakti? Sen (Akabe'de söz verdigin) bîat ahdini sirtina tahms degil mi idin?» Ben dedim. Biri:
— Evet (söz vermistim) vallahi. Valiani eger ben, dünya adamlarindan senden baska bir kimse yaninda otursaydim, bir özürle onun öfkesinden kurtulabilecegime muhakkak surette Inanmaktayim; çünkü bana söz söyleme kudreti verilmistir. Fakat ben Allah'a yemin ile biliyorum ki, eger bu-gün sana, benden razi olacagin yalar bir söz söylersem muhakkak Allah bano karsi seni öfkelendirecektir. Eger aleyhimde bulacagim dogru sözü sana söylersem, umarim ki, Allah bunda beni bagislayacaktir.
Hayir, Allah'a yemin ederim ki, benim Için (savastan geri kalmaya) bir özür yoktu. Vallahi sizden geri kaldigim zamanki kadar daha güçlü ve daha zengin halim asla yoktu. Bunun üzerine Resûlullah:
«Bu adama gelince, gerçekten dogru söyledi. (Ey Kâ'b) sen kaîk git ve semn hakkinda Allah hüküm verinceye kadar bekle!» buyurdu.
Ben de kalktim. (Evime giderken) Selime ogullarindan bir takim adamlar arkamdan kostular ve benimle yürüdüler. Bana dediler ki :
— Vallahi bundan önce senin bîr günah Isledigini biz bilmiyoruz. Gerçekten sen, diger geri kalanlarin Resûlüllah'a özür dilemeleri gibi özür dilemekte acziyet gösterdin. Halbuki özür dIleseydin, Peygamberin sana magfiret dilemesi günahina kâfi gelirdi. Vallahi Selime ogullari beni a ka-dar ozrlayip ayipladilar ki, dönüp Resûlüllah'a kendimi yalanlamaya niyetlendim. Sonra onlara sordum :
— Benim durumuma düsen, benimle beraber bîr kimse var mi? Onlar:
— Evet, iki kisi senin söyledigin gibi (Peygamber'e) söylediler; ve teûlüllah tarafindan onlara da sana söylendigi gibi söylendi, cevabini verdiler.Ben:
Onlar kimdir? dedim. Dediler ki :
Bunlar: Mürare ibni'r-Rebî1 El-Amri, Hilâl ibni Ümeyye El-Vakîfî'dir. lece bana Bedir savasinda bulunan örnek ahlâka sahip iki salih zati anlattilar. Bu iki zati bana söyledikleri zaman, ben de tereddütten vazgeçtim, (Ilk sözümde sebat ettim).
Peygamber (SalhlIahü Aleyhi ve StîUm), kendisiyle savasa katilmayip geri kalanlardan biz üç kisi Ile konusmayi müslümanlara yusaklaui. Insanlar do bizden çekindiler ve bize olan tutumlarini degistirdiler. O hale geldim ki, bu arz bana taninmaz oldu; bildigim yeryüzü degildi bu... Bu sekilde tam elli gün bekledik. Öteki iki arkadasim insanlardan kaçtilar da evlerinde oturup agliyorlardi. Ben ise onlardan daha genç ve daha kuvvetli îdîm. Evden çikardim ve müslümanlarla namaza ururdum, çarsilarda dolasirdim, fakat kimse benimle konusmazdi. Namazdan sonra Resûlüllah meclisinde iken yanina varip kendisine selâm verirdim de kendi kendime derdim kI, acaba benim selâmimi aîip almamakta dudaklarini kipirdatti rm? Sonra ona yakin yerde namaz kilardim âa ona göz hirsizlamasi bakardim. Namaza yöneldigim zaman bana dönerdi. Fakat ben onun tarafina döndügüm zaman bana yüz çevirirdi. Nihayet insanlarin cefasi böyle uzayin-ca, beni en çok seven ve amcamin ogIu olan Ebû Katâde'ye kosup duvarinin üstünden astim ve ona selâm verdim. Vallahi selâmimi almadi. dedim ki, ey Ebö KatadeÜ Allah adina sana and vererek soruyorum :
ligimi bilir misin? O sustu. and verdim, sustu. Tekrar ono dönüp and verdim. Bunun üzerine Resulü daha Iyi bilir, dedi. Bundan gözlerim bosandi, agladim. Geri dönüp duvar üzerinden astim.
Kâb yine anlatarak der kI : Ben Medîne çarsisinda yürüyorken, bîr de Sam halkindan Enbgt'li bir adam yiyecek satmak için Medine'ye gelmisti. Bana Kâ'b ibni Malik'î kim gösterecek? diyordu. Insanlar da beni ona göstermeye basladilar. Nihayet bana gelip Gassan melikinden bana bir mek-tup verdi. Orada su yaziliydi :
«Amma bcfdu. Bana gelen habere göre, orkadasm (Peygamber) sona eziyet ediyormus. Allah seni hakaret yerinde ve hakkin çIgnenecele bir yerde sonî yaraîmarmstir. Bize gel, sano iyilik ve Ihsanda bulunalim.»
Ben bunu okuyunca dedim ki, bu da yine Imtihanlardan biridir. Hemen bü mektubu atese atip vakfim. Nihayet elli günden kirk gün geçince, Resulullah'in elçisi bana gelip dedi ki;
ve Selkm) hanimindan aynfmani sanci
Ben dedim kI, onu bosayacak miyim, yoksa ne yapacagim? Elçî ; — Hayir, onu bosamciyataîcstri, ondan ayni ve ona yaklasma, dedi !Hz. Peygamber bcna gönderdigi gibi,'digeriki arkadasima da aynen elçi
kanma dedim ki, ailene git ve Allah bu Is hakkinda bir hüküm verinceye kadar ailen yaninda ol.
Kâ'b anlatarak der ki : Hilâl ibni Dmeyye'nin karisi Resûlüftah'a gelip
— Ya Resûlciiahi (Kocam) Hilâl îbni ümeyye Ihtiyardir, güç ve kuvveti gitmistir. Bîr hizmetçisi de yoktur;; ona hizmet etmemi -çirkin görür müsün?
— Hayir! Ancak sana yaklasmasin.» Buyurdu.
Kadincagiz dedi ki, vallahi ondb hiç bir hareket yoktur. Vallahi onun bu isi olali beri, bugüne kadar aglamasi dînmis degildir."
Bu hâdise üzerine yakinlarimdan biri bano1 dedi ki :

— HÜâl îbnr ümeyye, karisi kendisine hizmet etsin diye Peygamber'den îztn istedigi gibi, sen de karin içîn Resûlullah izin isteseydin.
Ben dedim ki, vallahi karim hakkinda Resûlüllah Stlsmyden izin istemem. Buna dair Peygamberden izin istedigim zaman, Peygamber (SaVcilUüiOAleyhivaSe1Um)"m ne diyecegini bilemem, kî... Hem ben genç bîr adamim!..
Bundan sonro 10 gün bekledim. Nihayet Peygamber {SafkûtöhM Aleyhi veSdkmf'm bizimle konusmayi yasaklamasi zamanindan itibaren 50 gön tornam oldu. 50.ncî günün sabah nnmazim kildigim vakit, evlerimizden bi-rînîn damj üzerinde rdîm. Allah Tealâ'nin (Tevbe süresi, 110. âyeîte) buyurdugu gibi, nefsim üzerime daralmis, yeryüzü bütün genisligi ile bcna dar geimis halde otururken, Sel' dagi üzerinde" eni yüksek sesiyle:
«Ey Kâ'b ibni Malik, muide!..» diye olanca kuvvetiyle bagiran birisinin sesini isittim". Hemen secdeye kapandim ve anladim ki (darliktan sonra) genislik gelmistir ve ResûiüIiah (SttltaUShÛ Aleyhi ve Sellem) sabah namazim kildigi zaman, Allah'in tevbemizi kabul edisini ilân etmistir de halk bize müjdeye kosmustur. Arkadaslarim tarafina âa bir takim müjdeciler gitmisti. Bana da bir zat (müjde vermek üzere) atini mahmuzlamisti. Eslem kabilesinden bir müjdeci de kosup Sel' dagi üzerine çikmisti ki, bunun sesi ottan daha sür'atli gelmisti.
Müjde sesini isittigim adam bana gelince, iki (parça) elbisemi çikarip bunlari ona müjdesinden ötürü giydirdim. Vallahi ö gün, bunlardan baska elbisem yoktu. Ariyet iki elbise alarak onlari giydim ve ResGIüIlah (Satiallahü Aleyhi ve Setlem) e gittim. (YoIda) insanlar beni bölük bölük karsilayip tev-beden dolayi heni tebrik ediyorlar, «Tevbeni Allah'in kabul etmesi sana mübarek olsun» diyorlardi.
Kâ'b anlatarak der ki : Nihayet mescide girdim ki, orada ResûlüIlah (SaltellâhU Aleyhi ve Setlem) oturuyor, etrafinda insanlar bulunuyor. Talha ibni Ubeydullah kalkip bana dogru kostu da beni kucakladi ve beni tebrik etti. Vallahi muhacir kardeslerden Talha'dan baska kimse bana karsi ayaga kalkmadi. Talha'nin bu hareketini unutmam.
Kâ'b anlatarak der ki : Ne zaman kî Peygamber (StzîkllahUAtephtve $dkm)'e selâm verdim, sevinçten yüzü pörsldcrr bir halde söyle buyurdu :
— Annen seni dogurdugumdan (beri üzerinden geçen günün en hayirlisi ile sana müjde olsun!..
dedim ki, (bu müjde) senin tarafindan mi, yoksa Allah katindan vt-Sellem) sevindigi zaman, yüzü ayin bir — Hayir (benim tarafimdan degil), Allah tarafindandir.* buyurdu, parçasi imis gibi isildardi; biz bunu halinden anlardik. Peygamber'in önünde oturdugum zaman dedim ki, ey Allah'in Resûîü! TevbernIn kabulünden dolayi malimin bütününden siyrilarak Allah'a ye~Peygambex(SallallahU Aleyhi veSellemf® rizaen malim (fakirlere) sadakadir. Rasûlü'Iah (Solfallâhü Aleyhi ve Setlem) i bir kismim 'kendine birak; bu sana daha hayirlidir.» buyurdu.
Hayber'deki hissemi saklarim. Sonra söyle söyledim :
— Ey Allah'in Resûîü! Allah benî dogrulukla kurtardi. Yasadigim müddet dogrudan baska bir sey konusmayacagrrna tevbem olsun. Vallahi bunu ResGtöHah fSatkdlâ&iiAteyhtyeSelkmI'e söyledigimden beri müslümanlar-dan hiç birînt bilmem kî, dogru söylemekte Allah beni imtihan ettiginden daha güzel onu imtihan etmis olsun. &esûtül!ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) !e sözlerimi arz ettikten sonra bu günüme kadar yalan küsdetmedIni; ve umuyorum ki, yasadigim müddet,-Allah beni {yalandan) koruyacaktir. Aziz ve yüce olan Allah (üçümüzün tevbesinin kabulü hakkinda), Peygamberine su âyeti indirmisti :
«— And olsun ki Allah, o güçlük vaiktimda ona uyan Muhacirlerle Ensara lütfetti; öyle ki, içlerinden bir kisminin kalbleri az kalstn igilecek gibi olmus iken, sonra onlarin tevbelerini kabul buyurdu. Çünkü Allah çok esirgeyicidir, çok merhametlidir. (Tebük savasindan) geri kalan üç kisjyi (K £'b ibni Malik, Hilâl ibni Ümeyye, Mürare ibni Rebi'i) de bagisladi. Çünkü o derece bunalmislardi iû, yeryüzü bütün genisligi ile onlara dar gelmis, vicdanlari da kendilerini sifkmisti ve Allah'dan kurtulusun,, auck Allah'a siginmakta oldugunu anlamislardi. Bundan sonra Allah oa-Ian. tevbekâr olmaya muvaffak kilip tevbelerini kabul buyurdu. Süphesi» ki Âtyah, tevbeleri çok çok kabul edicidir, çok merhametlidir.
— Ey müminler! Allah'dan korkun, imanda ve sözünde dogru olan» lar^a beraber olun.» (Tevbe sûresi, 117-119)
Allah'a yemin ederim ki, Allah beni Islâm dinine hidayet ettikten sonra, Resûlüllah (SallallahüAle}'hiveSdlem)'e dogruyu söylemek nimetinden daha büyük bir nimet nefsim hakkinda bana asla Ihsan etmemistir, öyle bü' yük nimet ki, Peygambere yalgn söylemeyip, de helak olmamam nimetidir. Nitekim yalan söyleyenler helak oldular. Çünkü Allah su yalan söyleyenler hakkinda vahyini indirdigi zaman, herhangi bîr kimse için buyurdugunun en agirini söyledi. Onlar hakkinda azîz ve yüce olan Allah söyle buyurdu : «— Yanlarina döndügünüz zaman kendilerinden yüz çeviresinîz (onlari ayiplamiyasiniz) dîye size karsi Allah'a yemin edecekler. Siz de onlardan yüz çevirin (onlari ayiplamayin). Çünkü onlar murdardir ve kazândiklannm cezasi olarak varacaklari yer de cehennemdir. Kendilerinden razi olasiniz diye, size yemin edecekler. Fakat siz onlardan razi olsaniz KÎa, Allah o ta sik hir toplulugumdan razi olmaz.» (Tevbe, 95-96)
Kâ'b der ki : BIz üçümüz, Peygamber'e yemin ettikleri zaman ResûIüllah (Sallallahii Aleyhi ve Seîlent) 'in tevbelerini kabul edip kendilerinden bîaf aldigi ve haklarinda istigfar ettigi kimselerin isinden (elli gün) geri birakilmistik. Resûlüllah (Saüall&hü Aleyhi ve Sellem isimiz hakkinda Allah hükmünü verinceye kadar Isimizi geciktirdi. Buna binaendir ki, Aziz ve Yüce Allah :
«— Su tevbeleri (Allah'in hükmüne kadar) geri birakilan üç kisi .6 derece bunalmislardi ki, yeryüzü bütün genisligi île onlara dar gelmisti.» Buyurmustur. Yoksa bu âyette söz edilen (geri birakilma isi), bizim savastan geri kaldigimizi degil, bizim tevbemizin kabulü hakkinda Allah'in emri gelinceye kadar, —Peygamber'e yeminle özür dileyip de tevbeleri kabul olunanlardan— Peygamberin bizi geri birakmasini bildirmektedir.]
Bu hadîs-i serif birçok dinî hikmetleri içinde teplayen, sabir ve imti örneklerim veren ve ashab-i kiramin din ugruna katlandiklari fedakârlik levhalarindan birini gösteren çok önemli bir vesikadir.
Burada her sey sof ve berrak bir sekilde anlatilmakta oldugundan müminlere çok büyük ders verilmekte, sadakatte ihmalkârligin doguracaklari neticeler birer vakia olarak bildirilmekte, yalancilarin hüsrani gösterilmekte ve Allah'in dinini yüceltme gayesiyle yapilan savasi terk etmenin ne kadar
Kâ'b ibni Malik, Medîne'li cshabdan olup, büyük sairlerden biridir. Hal fercemesi (8Ö6) sayili hadîs-t serif münasebetiyle geçmisti. Bilgi içirt oraya bakilsin.
Talha bin Ubeydullah kimdir?
Ebu Muahmmec künyesi ile taninan ve T a I h a t ü ' S -H a y r, Talhatü'l-Feyyaz' lâkablariyle anilan Hz. To I h o Kureys'li otop, Ilk Medine'ye hicret edenlerdendir. Medine'ye gelince Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bununla Kâ'b i b n i ' M a I i k 1 birbirine kardeslik etmisti. Cennetle müjdelenen on kisiden bîri oîan Tat-elde edîten ganimetlerden Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ta Iha ha, Hz. Ebû Bekir'in eliyle Islâm'i kabul eden bes kisiden bîri ve ilk Islâm't kabu! edenlerin de sekîzincisidir.
Bedir savasinda Sam. cihetinde görevli oldugundan bu savasa katilamamis, fakofr bundan sonraki büfön savaslarda bulunmustu. Bedîr savasinda

hacetlerine de hisse ayirmisti. Hz. Ömer vefat ederken hilâfet isini istisare ©dip bir karara varmak özere tayin ettigi 6 kisiden biri de Talha BHhüisü Uhud savasindaki yararhgi ve fedakârligi onun cesaret ve so-dakatini ispat büyükir vesikadir. 8u savasta son derece sikintiya ve dehsete dösen müslümanlarin öteye beriye dagilisi sirasinda Hz. Peygamberin yorsmdan ayrilmamis ve bizzat kendi vücudunu Hz. Peygamber önüne siper ederek onu korumus ve düsman tarafindan atilan bîr oku eliyle kurtararak IPeygamber'I korumustu; eli Ise yaralandiktan sonra sakatlan-misti. Hz. Peygamber i efe düstügü çukur bir yerden sirtino! alarak tasimis ' ye selâmete çikarmisti.
Kîvayer edildigine göre Re&nlullah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tal-h a !nm yözöne bakip söyle buyurmustur:
«— TeyyîkÖöde yürüyen feif sehide baJkmak isiiyen varsa, Talhösya
Gerçekten geçen günler onun sehid olduguna sahitlik etmistir: Cemsf -vck'asmdö önce Hz. Â î sc safinda buîunarok Hu. Â II "ye karsi çikmis îse de, sonra Hz. Âli "nin bîr ihtari üzerine geri çekilmis ve savastan oyri katmisken, kendi taraftarlarindan Mervan ibni Hake m [in attigi bîr ok dizme îsebet etmis ve devamli kanama neticesinde sehadet mertebesine ertsmtsth Bu hâdiseye Hz. Âli çok üzülmüs ve aglamis, cenaze namazini da bizzat kendisi (aldirmisti. Vefati hicretin 36. yilinda 64 yasinda oldugu halde vuku bulmustur. Allah ondan razi olsun.[613]

945— Ebû Said el-Hudri'den rivayet edildigine göre; (Kurayza fcaolari) insanlar Sa'd ibni Muâz'in hükmüne razi oldular da amber tarafindan) ona haber gönderildi Muâz da bir merkep üzerinde geldi (Peygamberin bulundugu bir) mescidin yakinma varinca Peygamber:
Haydia faayirlinisa, yahut ulunuza karsi durun (ayaga telkin) buyurdu.
«— Ya Sa'd! Sunlar (Kurayza Ogullan Yahudiler kabilesi) seaisa hükmüne razi oldular, (ne dersin, onlar hakkinda hükmün nedir?) Sa'd:
— Onlar hakkinda hüküm veriyorum ki, harb edenlerini öldüresin, çocuklarini ve kadinlarini da esir edesin, cevabini verdi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeMern) söyle buyurdu:
— Afiah'm hükmü île hüküm verdin.» Yahut «Melik'in e= Allah'in hütoaü ile hüküm verdin.»[614]

Hadis-i serif, ilim ve fazîlet sahibi serefli kimselere hürmet için ayaga kalkmanin cevazina delil münasebetiyle bu bölümde zIkrodilmisse de, bu-radaki metinde ayaga, kalkma emri açik ofarak yoktur. S'a'd'a varin, karsi çikin mânâsim, tasiyan kelimesi mevcuttur. Fakat yine Buhârî hazretlerinin Söfeîh'inde ve Imam Müslim'in Tchric'inde ayaga kalkiniz mânâsini tasiyana Kûmu» emri mevcuttur. Bu itibarla ha-dîs-i serîfin bu bölümle olan ilgisi meydana çikmaktadir.
Hadîs-I serifte isaret edilen vak'aya gelince :
Medine civCnnda ikâmet etmekte olan Yahudi kabilelerinden biri de Kurayza ogullari idi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye hicret ettikten sonra onlarla bir sözlesme yapti; ve böylece., mallarini ve canlarini teminat altina aldi. Uhud yenilgisinden sonra Yahudi'ler simarmislar ve bunlardan Nadîr ogullari sözlesmeyi yenilemediklerinden sürgün edilmisler, Medine civarindan çikarilmislardi. Kurayza ogullari, sözlesmeyi yenilemis olduklarindan yerlerinde birakildilar.
Hendek savasinda bütün müsriklerden ibaret Arap kabileleri ve Yahudi'ler müslümanlara karsi birlesip harbe çiktiklarindan bunu firsat sayan Kurayza ogullan da rahat durmadilar. Hz. Peygamber'e karsi kötü sözler söylemege ve çesitli tahriklere basladilar. Evs kabilesi müslürnanlan ile Kurayza ogullari arasinda daha önce mevcut sözlesmeye göre bu Yahudî'-ler Evs kabilesi tarafindan korunmakta Idi. Bu simariklik ve tahrikleri do-layisiyle Evs kabilesinin reisi bulunan Sa'd ibni Muaz hazretleri Kurayza ogullarina bu çirkin tutumlarindan vazgeçmeleri yolunda tavsiyede bulunmussa da onu dinlemediler, yine fenaliklarina devam ettiler.
Hendek savasindan döner dönmez Ilâhî bir emirle Peygamber (Saîkdîûhü Aleyhi veSetkm) 3000 kisilik bir kuvvetle Kurayza Ogulianna karsi sefere çikti. Nihayet Yahudi'ler çembere alindi. Muhasara 10 veya 25 gün devam etti. Sonunda Yahudiler, Evs kabilesi reisi bulunan Sa'd ibni Muaz'in haklarinda verecegi hükme razi oldular. Sa'd Ise, Hendek savasinda aldigi bîr yarayi Medine'deki bir çadirda tedavi ettirmekteydi. Iste Muaz hazretleri bu halde iken Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) onu yanina çagirtmis, So'd da bir merkep üzerinde ResûlüElahin kurmus oldugu ordugâhtaki Mescidinde huzura çikmisti. Bu esnada Hz. Peygamber; yanindaki ashaba :
«Büyügünüze (kalkiniz, onu bindigi merkepten indiriniz.»
Emrini verdi ve metinde geçtigi üzere, Kurayza ogullari hakkinda ne hüküm verecegini Sa'd hazretlerine sordu. O da savasanlarin öldürülmelerini, kadinîariyle çocuklarinin esir edilmelerini hükme bagladi. Hz. Peygamber de bu hükmü Allah'in emrine uygun buldu ve alinan karar yerine ge-tirildi. Bu kararin Tevrat'in hükmüne de uygun oldugunu Yahudi Kurayza ogullari itiraf etmislerdi, öldürülenlerin sayisi 400-600 kisi idi.
So'd ibnî Muaz kimdir? :
Medîne'li ashabdan olup, künyesi E b û A m r 'dir. M u s ' a b Ibni U m e y r 'in delaletiyle Evs kabilesinin reisi oldugu halde Islâm'i kabul etti ve kavmine :
— «Siz Islâm1! kabul etmedikçe, sîzin erkek ve kadinlarinizla konusmak bana haram olsyn,» dedi. Onlar da bunun üzerine Islâm'i kabul et-' tiler. Bedir, Uhud ve Hendek savaslarinda bulundu. Hendek savasinda ot-digi bir yaranin tesiriyle bir ay sonunda, Kurayza Ogullari hakkinda yukarda geçen hükmünü verdikten birkaç gün sonra vefat etti. Vefatinda Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Settem):
«Sa'd ibni Muaz'in ölümü ile Ars titredi.» Buyurmustur.
Vefati hicretin 5. yilina tesadüf eder. Kavmi ile topluca Islâm'a girdiginde bereket ve hizmeti büyük olmustur. Allah hepsinden razi olsun.
(Ebû Saîd El-Hudrî = Sa'd ibni Malik'in hal tercemesI 510 sayili hadîs münasebetiyle geçmistir, bakilsin.)[615]

946— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ashab-x kirama Peygamber (SaUaUâhü Aleyk ve Seltem) 'den daha sevgili bîr sahis yoktu; böyle iken ona uyaga kalkmazlardi. Çünkü ayaga kalkmanin hos olmajdigmi biliyorlardi.»[616]

Daha önceki hadîs-i seriflerde faziletli bir kimseye iyilik ve Ikram için ayaga kalkmanin caiz oldugunu görmüstük. Burada ise, ashabin Peygamber için bileiayaga kalkmadiklari rivayet edilmektedir. Birbirine aykiri gibi görünen bu iki mânâ söyle birlestirilerek uygunluk temin edilmistir.

Kiyam = ayago kalkma Isi üç kisma ayrilir :
1— Bir seferden, uzak bîr yolculuktan dönen bir insana karsi ayaga kalkmak, ona kalkip yer göstermek veya bindigi vasitadan yardim eds-rek indirmek. Böyle hareketlerde beis yoktur, bunlar iyilik yerine geçerler.
2— Evden, çarsidan gelen kimse için ayaga kalkmanin caiz olup olmadigi hususunda ihtilâf vardir. Bir âdet ve merasim haline getirilmek suretiyle ayaga kalkmis olursa, yani bir âdet haline getirilirse, bu caiz de-gildir. Hz. Peygamber de bunu yasaklamistir. Zira Ebû Ümame'den rivayet edilen bîr hadîs-i serifin mânâsi söyle :
«Tabanci milletler, birbirine kargi ayaga kalktiklari gibi, siz kalkmayiniz.
3— Bir kimseyi büyütmek ve yüceltmek niyyeti ile oyogo kalkilirso bu caiz degildir. Egilmeler, secdeye kapanmalar de böyledir.
ibni Rüsd diyor ki, kiyam — ayaga kalkma 4 sekildir:
1— Yasak olan sekil : Kendini büyük ve üstün görerek insanlarin kendisine karsi ayaga kalkmalarini istemektir. **2—** Mekruh olan sekil : Kendinde büyüklük görmeyen ve kibirlenmeyen kimsenin oturanlara karsi çikisidir ki, kendisine ayaga kalkilma halinde kalbine yasak bir hal gelebilir.
3— Azamet-Ienmesinden-emin olunan bir kimseye karsi iyilik ve ikram olsun diye kalkmak ki, bu caizdir.
4— Seferden dönen kimseye yardim ve ikram Için, gelisine sevinerek ona selâm vermek için, bir kimseyi tebrik veya taziye için ayaga kalkmak ise mendubdur, iyi bir harekettir.
Gazali diyor ki, bir kimseyi büyültmek ve yüceltmek mdksadtle ayaga kalkmak mekruhtur. Ikram yoîu ile olursa mekruh degildir.
I b n î Kesir diyor ki, ayaga kalkma isi yabancilarin yaptigi gibi, âdet haline getirilire bu yasaktir. Fakat seferden gelene karsi çikmak için, tebrik etmek için, bir kimseye yardim için, yer göstermek için olan ayaga kalkislar yaso' degildir. Böylece hadîs-i seriflerden murad edilen mânâlar ortaya çikan oluyor.[617]

947— Müminlerin annesi Hz. Âise'den (Radiyallahu anha) rivayet ediîdiime göre, söyle demistir:
— Konusmak, söz söylemek ve oturmak bakimindan Peygamber (SeMkhü Aleyhi ve SelIemfe, Hazret! Fatime'den daha çok benzer bir kimse görmedim. (Âise devamla) der ki: Peygamber ($@$taIkt&
Saikm) onun geldigini gördügü zaman ona merhaba derdi =f ho§ derdi. Sonra ona dogru kalkip onu öperdi; sonra onun elinden tutarak onu götürüp kendi yerine oturturdu. Peygamber (SallallahÜ Aleyhi ve Seltem) ona gittigi zaman, Fatime Peygamber'e merhaba derdi = hos geldiniz derdi. Sonra Peygambere dogru kalkip onu Öperdi. Peygamber (B&tl^îhhU Aleyhi ve Sellem) !in vefat ettigi hastaligi zamaninda Fatime. Peygamberin yanma geldi de, Peygamber ona: «Merhaba!» dedi. (Fatime yatagina dogru egilmesiyle) onu Öptü ve ona fisildadi (gizlice onunla konustu) da Fatime agladi. Sonra (ikinci defa) ona fisildadi da arkasindan güldü.
— Ben hanimlara : Ben zannediyordum ki, bu hanimin diger hanimlara üstünlügü var, halbuki bu hanim da diger hanimlardandir, agladigi sirada bir de bakiyorsun gülüyor!., dedim. (Bu hayretimi gidermek için) ona sordum : Peygamber sana ne söyledi? Fatime:
— (Söyledigim takdirde) sirri yaymis olurum, dedi. Nihayet Peygamber (Saltailahü Aleyhi ve Seltem) vefat edince Fatime söyle dedi:
— Peygamber (bana gizlice dedi ki) : «Ben ölüyorum!» Buna .ben agladim. Sonra bana gizlice dedi ki: «Benim arkamdan bana ehlimden ilk kavusacak olan sensin!» Ben de buna sevindim ve hosuma gitti.[618]

Bu hadîs-i seriften Ide edilen faydalar:
1— Misafir olarak gelen bir kimseye karsi ayaga kalkilir ve ona Ikram olarak yer gösterilir, oturtulur. Merhaba, hos geldin, denir.
2— Baba, çocuguna sevgi ve sefkat göstererek onu öper, çocuk da babasina hürmet olarak onu karsilar ve öper.
3— Insan yakinlarindan birine, baskalari yaninda özel bir is için gizli bir sey söyleyebilir; fakat bir arada bulunan arkadaslardan iki kimsenin fisildasip aralannda gizli konusmalari dogru degildir.
4— Hz. Peygamberin vefatindan sonra ehi-i beyit'den ilk ona kavusacak olan Fatime, bu habere sevindiginden, dünya hayatina âhireti tercih ettigi ve babasina olan büyük bagliligini, takvasini ifade eder.
5— Gerçekten Resûfüllah (SaUaüahü Aleyhi ve SeUe'm) "tn irtihallerInden 6 ay sonra ehl-i beyt'den ilk vefat eden Hz. Fatime (Radiyallahu anha) olup, bu hadîs-i serif Peygamberin mucizelerinden birini teskil eder.[619]

(429) Oturan Adam Için Insanin Ayaga Kalkmasi

948— Cabir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Salldkûiü Aleyhi ve Sellem) hasta oldu da, biz arkasinda namaz kildik, o oturuyordu. Ebû Bekir de Peygamberin tekbirini insanlara (cemaata) isittiriyordu. Bir de Peygamber bize döndü ve bizi ayakta gördü. Bize (oturalim diye) isaret etti; biz de oturduk, onun namazi gibi oturarak namaz kildik. Peygamber selâm verince söyle buyurdu:
«— Nerede ise Faris ve Rumlarin isini yapacaksiniz; onlar, melikleri otunu lavken ayakta dururlar. Siz böyle yapmayiniz, imamlarinim uyunuz. Eger imam a yak tu namaz kilarsa, siz de ayakta namaz kilini? ve eger oturarak namaz kilarsa, siz de oturarak kiliniz.»[620]

Hadîs-i serif esas itibariyle namazla Ilgili Ise de, bu münasebetle Acem ve Rûm meliklerine karsi halkin takindigi tavrin taklit edilmemesine isaret edilmektedir.
Namaz meselesine gelince, burada mezheblerIn ihtilâfi vardir. Imami Azam ve Imam Safiî 'ye göre, ayakta namaza duramayip da oturarak namaz kilan bir imama, ayakta durmaya güderi yetenlerin uymasi caizdir; bunlar da hadîs-i serifte belirtildigi gibi oturarak namazlarini imama uygun sekilde kilarlar. Imam Malik Ise, buna cevaz vermemektedir. Ayakta durmaya gücü yetenler, oturan bir Imama uyamazlar. Bu hadîs-I serifte bîfdirilen sekil, Hz. Peygambere ait bir özelliktir, herkese samil degildir.[621]

(420) Insan Esneyince Elini Agzina Koysun

949— Ebû Saîd, Peygamber (SaMldhü Aleyhi ve Seltem)"den anlattigina göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Sizden biriniz esnedigi Zaman elini agzina koysun; çünkü seytan i agzma girer.»[622]

919 ve 942 sayili hadîs-i seriflerde esnemenin hos bir hareket olmadigi ve elden geldigi kadar esnemeyi engellemek gerektigi görülmüstü. Burada esnemeyi geri çeviremeyen kimsenin eliyle agzini kapamasi veya eliyle agzini kapamak suretiyle ona engel olunmaya çalisilmasi beyan edilmektedir. Bu iki halde de agzi elle kapamak, iki sekilde olur. Ya sag elin iç tarafi ile kapatilir, yahui sol elin disi Ile kapatilir. Agiz kapatilmadigi takdirde de Seytanin agizdan girebilecegi buyurulmaktadir.
Insana maddî vg manevî zararlar veren seylerin hepsine seytan ismi verildigine göre, insanin agzi alabildigine açik oldugu takdirde buradan içeriye teneffüsle beraber rahatça mikroplar girebilecegi gibi, küçük hasaratin da girmesi mümkündür. Ayni zamanda iyi olmayan bir hareket ve çirkin düsen bir manzara elle gizlenerek etraftaki insanlarin tiksinti duymalarindan sakinilmis olur, O halde esnememege çalismak ve esneme oldugu zaman da agzi tarif edildigi tarzda elle kapamak Islâm odabtndan-dir ve sünnettir.[623]

950— îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Bir kimse esneyince elini agzina koysun; çünkü esnemek seytandandir.»[624]

Esnemek, hos olmayan ve seytanin rizasina uygun düsen tenbellIkle usanç belirtisi bulunan bir hareket oldugundan, seytanin Isi sayilmistir. Çünkü seytanin benimsedigi bir haldir.
(Bu rivayet için baska bir kaynak bulunamamistir.).[625]

951— Ebü Sa'îd El-Hudrî'nm oglundan babasinin söyle anlattigi rivayet edilmistir;
— Allah'in Bssûlü (SattaUahü Aleyhi ve SeUem) söyle buyurdu:
«— Sizden birilik - -gedigi zaman agzini tutsun; çünkü seytan oraya girer.»
Yine Ebû Saîd'den baska bir rivayet yolu ile aynen Peygamber söyle buyurdu;
«— Sizden, biriniz esnedigi zaman agzini tutsun; çünkü seytan oraya girer.[626]

(949 ve 951 sayili hadîs-I seriflere bakilsin).[627]

(431) Bir Kimse Baskasinin Basini Tarayip Temizler Mi?

952— Enes ibni Malik'in söyle dedigi isitihnistir:
— Peygamber (Saltollahiî Aleyhi ve Sellem), Milhan'in feizi (ve kendi süt teyzesi) Üromü Haram'in yanma giderdi; o da Peygambere yemek ikram ederdi. Ubade ibni's-Samit'in nikâhinda ikea (bir gün peygamber) onun evine gitti. Ümraü Haram, Peygambere yemek ikram etti de arkasindan basini temizleyip taramiya basladi. Sonra Peygamber uyudu. Daha sonra Peygamber gülümsIyerek uyandi.»[628]

Ümmü Haram, Enes hazretlerinin teyzesi ve Hz. Peygamberin de süt teyzesi oluyordu. Süt yolu ile meydana gelen mahremiyet aynen neseb yolu ile olari mahremiyet gibidir. Islâm dininde nasil ki,L.bir adam neseben olan teyze, hala, kizkardes gibi yakinlariyle evlenemezse, süt ci-hetIyle olan teyze, hala, kizkardeslerie de evlenem'ez. Bu haram ve yasaklik Kur'an-i Kerîm ve hadîs-i seriflerle .sabittir. Ümmü Haram'm, Peygamberin süt teyzesi oldugunda ittifak vardir, iste teyzelerini ziyaretleri sirasinda ikrama nail olmuslar ve bizzat"teyze tarafindan saçlari temizlenip taranmistir. Bu hâdise de baska bir kimsenin basini tarayip temizlemede Islâm adabina aykiri bir hareket bulunmadigina delil teskil etmektedir. Ancak Islâm'daki haram ve helâl esaslara riayet ederek yapilmasi sarttir. Aralarinda mahremiyet olbn kimseler arasinda bu Is yapilabilir. Erkeklerin yabanci kadinlari, yabana kadinlarin erkekleri tarayip temizlemeleri Islâm'da caiz degildir, Bunlarin mahrem olmalari sarttir.
Hadîs-i serîfin tamami burada zikredilmemistIr. Tamami söyle :
— Enes ibni Malik'den rivayet edilmistir:
«— Resûlüllah (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) (süt teyzesi) Milhan'in kizs Ümmü Haram'in evine giderdi de o, peygambere yemek ikram ederdi. Ümmü Haram da TJbade ibni's-Samit'in nikâhinda idi. Bir gün Resulü!» lah (Satlallahü Aleyhi ve Seîlem) ona gitti. Ümmü Haram da Peygambere yemek ikram etti; sonra oturup basini temizlemiye ye taramiya koyuldu. Bir ara Resûlüllah (SalîaUahü Aleyhi ve Sillem) uyudu. Sonra gülümsiyerek uyandi. Ümmü Haram der ki, ben sordum:
— Hangi sey seni güldürüyor, yâ Resûlüllah?. Peygamber söyle buyurdu:
— Allah yolunda savasa çikan ümmetimden bir kisim insanlar bana gösterildi; tahtlara oturmus padisahlar gibi, su deniz üzerinde binitli gidiyorlardi.
Ben dedim ki, ya Resûlallah, dua et de, Allah beni onlardan biri yapsin.
Peygamber de ona dua etti. Sonra Peygamber basim koyup uyudu.
Sonra yine gülümsiyerek uyandi. Ümmü Haram der ki, yine ben sordum:
— Ya Resûlallah, hangi sey seni güldürüyor? Peygamber buyurdu:
— Allah yolunda savasa çikan ümmetimden (baska) bir topluluk bana gösterildi. Ümmü Haram der ki:
— Ya Resûlallah, Allah'a dua et de, benî onlardan yapsin, dedim.

— Sen evvelkilerdensin (deniz asirt savasa çikanlardansin).» Nihayet Hz. MuavIye'nin Sam valiligi zamaninda ve Hz. Osman'in hilâfeti devrinde MIIhan'in kizi ümmü Haram, kocasi Ubade IbnI's-Samif ile birlikte Kibris'i fethetmek özere deniz asin savasa çikan orduya katildi. Denizden Kibris sahiline çiktiklari zaman, Ümmü Haram't bîr katira, bindirdiler.
Kafir onu yere atarak basi üsfüjne düstü ve boynu kirilarak AHah yolunda Kibris'ta sehit olan ilk hanim oldu. Türbesi Kibris sahilinde larnoka (Tuzte) sehrindedir ve «Hala Sultan» diye ziyaret edilmektedir. (Radiyallahu anha) Böylece Hz. Peygamber'in mucizesi de tahakkuk etti.
Ubode ibni's-Sâmît:
Medîne'li ashabdan (Ensardan) olup/ künyesi E b û ' I - V e ! 1 d 'dir» Akabe bîatlarinda bulundugu gibi, Bedir ve ondan sonraki bütün savaslarda da bulunmustur. Hz. Ömer, Ubade'yi Kur'an-i Kerîm ve fikih Ögretmek üzere Sam cihetine göndermis ve onu ilk Filistin kadisi yapmisti. Hz. Muaviye ile aralarinda vuku bulan geçimsizlik yüzünden bir ara Medine'ye dönmüs; fakat Hz. Ömer: «Sen ve senin emsalin bulunmayan bir yeri, Allah güldürmesin,» buyurarak MuavIye'ye bir mektup gönderdi ve bundan böyle Ubade ibni's-Samit üzerinde amirligin ve hükmün olmayacaktir, dîye emir verdi; Ubade'yi de geri çevirdi,
Ashabdan Ebû Umame, Enes ve Cabîr gibi zevat tabiînden de Ebü IdrIs El-Havlanî, Ebû Müslim El-Havlanî, Abdurrahman ibni Useyle gibi büyük sahsiyetler kendisinden hadîs rivayet efmislerdîr.
Hz. Peygamber'in zamaninda Kur'ön-i Kerîm'i bir araya toplayan Muaz ibni Cebel, Übey ibni Kâ'b, Ebû Eyyub ve Ebû Derda' arasinda hizmeti geçer. Uzun boylu, güzel endamli, cesur ve kahraman bir sahafci Idî.
Hicretin 34. yilinda 72 yasinda oldugu halde Kudüs'te vefa! etmistir.[629]

953— Kays ibni Asim Es-Sa'd"den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Resûlüllah (Saüallahü Aleyhi ve 5e/fem)'e gittim de, söyle buyurdu:
«— Bu adam deve sahiplerinin ulusudur.»Bunun üzerine ben de dedim ki:
— Ya Resûlallah! Hangi maldir ki, onda misafirden ve isteyiciden yana benim üzerimde bir hak yoktur?
.Resûlüllah bur*a cevaben söyle buyurdu:
«— Kirk tane (deve) ne güzeldir! Altmis tane çoktur. Yüzler sahibine azab vardir; ancak su kimse müstesnadir: Malinin kiymetlisini veren, bol sagilan* ariyet veren, semizini kesip 4e yiyen ve dilenci ile muhtaca yediren.»
Dedim ki, ya Resûlallah, bu ne güzel ahlâk!.. Bir vadiye inilmez ki, benim orada en ziyade davarim olmasin. Peygamber (bana) sordu:
«— Bagisi nasil yaparsin?» Dedim ki:
— Genç deve ile yasli deveyi verirjim. Peygamber yine sordu;
«— Ariyet hayvan hususunda nasiî yaparsin?» Dedim ki:
— (Yününden, sütünden ve yapagisindan faydalansinlar diye) yüz deve ariyet veririm. Peygamber yine sordu:
«— Yetiskin develer hakkinda nasil yaparsin?» Dedim ki;
— Insanlar sabahleyin ipleriyle çikarlar ve hiç bir adam yularlaya-cagi bir deveden alikonrnaz da, önüne çikan deveyi tutar ve onu kendisi geri verinceye kadar saklar, (böylece istiyen herkes develerimden faydalanir). Peygamber (SaHaIlâhü Aleyhi ve Seîtem) sordu:
«— Senin analin mi sana daha sevgilidir, yoksa mirasçilarinin mah mi?»
— Benim malim, dedim. Peygamber buyurdu:
«— Mahmian sana ait olein, ancak yeyip de harcadigindir yahut verip de geçerh kildigindir. Malsn digeri ise mirasçilarinin dir.»
— (Ben dedim ki:) Çare yok, eger geri dönersem, muhakkak develerimin saysini azaltacagim, (insanlara çok miktarda dagitacagim ve kendime azim birakacagim).
Bu adamin ölüm vakti gelince, ogullarini toplayip onlara söyle dedi: Evlâdlarim! Benim ögüdümü tutun; çünkü size benden daha iyi ögüt veren bir kimse bulup, ondan ögüt alamazsiniz. Ölünce arkamda bagira çagira aglamayiniz; çünkü Resûlülkh (SûIisUüM Akyhî veSelletn) üzerine bagira çagira aglanmadi. Gerçekten Peygamber (SaîlalkthU Aîeyhi v« SeIlemyin ölü arkasindan bagirarak aglamayi yasakladigini isittim. Beni, namaz kilmis oldugum elbiselerle kefenleyin. Büyüklerinize hürmet edin, onlari basinizda efendi tutun. Eger siz büyüklerinizi serefli tutarsaniz, sizde babanizin halifesi devamli olarak bulunur. Küçüklerinizi üzerinizde serefli yaparsaniz, büyükleriniz insanlara karsi hor ve bayagi düserler ve simden yüz çevirirler. Yasayisinizi düzeltin; çünkü düzgün yasayista, insanlardan istemekten kurtulus vardir. Dilenmekten sakinin; çünkü bu, insan kazancinin en bayagisidir. Benî gömdügünüz zaman, kabrimin üzerini dümdüz yapin, (belli olmasin); çünkü bu mahalleden Bekir ibni Vail ile aramda bir sey oluyordu da dögüsmeler çikiyordu. Simdi hafif akilli biri çikip da sizin dininize br ayip is getirmesinden emin degilim, (bu hasimlarimdan biri gelir de mezarimi eseler, siz de ona bir fenalik edersiniz. Böylece âhiretinizi kaybetmis olabilirsiniz).»[630]

Bu bölümün basligi, baskasinin basmi tarayip temizlemek konusu al-mökÎG, bu hadîs-i serifin-adi geçen bölümle ilgisi anlasilamamistir. Hadîste kisaltma yapilarak bölümle ilgili sözler düsmüs olabilir. Burada rivayet edilen kismi ile bize su ögütler verilmektedir:
1— Ihtiyaçtan fazla mal bîriktirmeyip mühtoçtaro ve hayirli yerlere harcama olursa, insan kendi matini sevmis ve ona sahip olmus olur. Böyle hcrcayomadigi mallar veresenin mali sayilir. Çünkü harcanan malin sevabi âhîrerte sahibini bulur ve ona mevki kazandirir.
Büyük zenginler, mallarinin iyisini ve kiymetlisini vermedikçe vebalden kurtulamayacaklarinin bilinmesi de gerekir.
2— Büyüklerine ve yaslilarina saygi gösteren mîlletler, millî suurlarini gelistirir ve gelecek soylarina aynen aktarirlar. Ahlâk çöküntüsüne maruz kalmazlar. Millî benliklerine sahip olurlar. Çocuklar büyükler yerinde tutulursa, geçmisle ve gelenekle olan baglar kopar, çöküntü baslar.
3— Ölü arka.smdq çiglikla, bagirip çagirarak, el-yüz çirparak aglamak veya böyle aklayicilar tutmak Islâm dininde yasaktir Sükûnetle aglamakta bir beis yoktur.
4— Insanin kefeni» hayatinda giydigi elbiseler kumasindan daha kiymetli olmamalidir. Kiymetli esyalara bürünerek gömülmek israfa girer; Israf
5— Geçim .ve yesayisî temin etmek ve baskasina Ihtiyaç göstermemek her mükellef için farzdir. Dilenci durumuna düsmek, kazancin en kötüsü ve adisidir.

[631]

6— Insanlarin husumeti öldükten sonra da devam edebilir.Bu hususta bile tedbirli olmak ihitiyatli bir harekettir.

(432) Hayret Aninda Basi Sallamak Ve Dudaklari Isirmak

954— Abdullah ibm's-Samit demistir M, dostum Ebû Zerrîe sordum da, söyle (bir hadîs) anlatti,
— Peygamber (Salbltahü Aleyhi ve SeUem)'e abdest suyu getirdim de, basini salladi ve dudaklarini isirdi. Ben dedim ki:
— Annem ve babam sana feda olsun, sana eziyet mi ettim? Peygamber söyle buyurdu:
«— Hayir, ancak bir takim idarecilere —'yahut imamlara— yetige-çeksin; bunlar namazi vaktinden geciktirecekler.» Dedim ki:
— Bana (bu bususta ne yapmami) emredersiniz? Peygamber söyîe buyurdu:
«— Sen nammt vaktinde kil; eger sonradan onlara yetisirse», m raa-yine kil ve sakin ben namaz kildim, nriik kilmiyacagim diye.»[632]

Taaccüp ve hayret anlarinda bas sallamak ve dudak isrrmak hareketleri Hz. Peygamber'de de görüldügünden yasak hareketler degillerdir. Iterde gelecek imamlarin namaz hakkindaki tutumlarina Allah tarafindan Hz. Peygamber muttali olunca, buna hayret etmisler ve dudak isirmislardir.
Nomozlan müsfohüb olan yakitlarinda kilmakta büyük fazilet vardtr ve voktinda kilinan namazin sevabi çoktur. Bu Itibarla vakfinda namazi kilmali ve ayne namazi müsfrahab vakfindan sonra kîlan imama yetisildIgi takdirde de ona uymalidir. Bu ikinci defa kilinis nafile yerine geçer. Farzin disinda bir ibâdet olur ve sevab kazanilir» Ben namazi kildim, artik kilmiyorum dememelidir. Ancak sabah namazi ile ikindi namazini kildiktan sonra Imama nafile olarak uyulmaz.[633]

(433) Hayret Veya Birsey Zamaninda Insanin Elini Oyluguna Vurmasi

955— Hazreti Ali'de» rivayet edilmistir ki, ResûIüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Seîlem) geceleyin Ali ile Fatune'nin evine gitti ve söyle bulut
—Namaz kilmaz misiniz? (Kalkin naniaz kilin).
— Ben söyle söyledim: Ey Allah'in Resulü! Bizim nefislerimiz Allah'in kudretindedir; bizi uyandirmak istedigi zaman bizi uyandirir, (biz uykuda kendimize malik degiliz). Bunun üzerine Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve Setlem) döndü ve bana bir sey söylemedi. Sonra arkasini dönmüs oldugu halde oyluguna vurarak söyîe buyurdugunu isittim:
— Insan münakasa etmekte her seyden ilerdedir.» (Kehf süresi, âyet: 54)[634]

Bu hdis-I serîf, taaccüb ve hayret aninda eü oyluklara vurmanin fena bir hareket olmadigini bildirmek maksadiyle burado zikredilmistir. Bu arada su faydalan elde etmis oluyoruz :
Uykudan kalkip geceleyin Allah'a ibadet etmekte çok sevab vardir. Kimsenin bilmedigi -ve görmedigi bir yerde ve zamanda edilen Ibadetlere riya, gösteris gibi, ibadetin ruhunu bozucu haller karismaz. Dünya islerinden ve gürültüsünden uzak kalindigi için huzur ve sükûn gündüze nispetle fazla olur. Sirf Allah rizasi için tam bir kalb huzuru ile yapilan ibadetler de Allah katinda makbul olur.
Iste bu büyük sevabdan mahrum kalmamalari için Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) damadi Ile kizini gece vaktinda çok nazik ve kibor bir ifade ile namaz kilmaya davet etmis ve ; «Namaz kilmaz missniz?» buyurmustur.
Uyku hali, bir nevi ölüm halidir! Insan uykuda iken, irade ve ihtiyarina sahip degildir ve mükeHef olma durumundan da çikmistir. Uykudan uyanir uyanmaz Hz. Ali'nin : «Bizim nefsimiz Allah'in kudret elindedir; bizi uyandirmak isledigi zaman uyandirir.» diye hemen cevap vermesi, uyku halinin kisa bir Ifadesi olmaktadir. Bu hazir cevaba taaccüb eden Hz. Peygamber de elini oyluk kismina vurarak su Âyet-i Kerîme'yi okumustur :
«Insan söz mücadelesi etmekte her seyden ilerdedir.» Insanlarin yaratilisinda bu vardir. Her hâdise için bir sebep arar ve hakh taraf bulmaya çalisir. Hz. Ali de böyle yapmis ve kendini özürlü göstermis, Peygamber de ona karsilik vermemistir. Beseriyet icabi Hz. Ali'den çikan böyle bir cevabi yaratilistaki mayaya hamletmis ve okudugu âyetle bunu beyan buyurmustur. Bu izahla beraber niyyetlerinin gerçegini ancak Allah Tealö bilir.[635]

956— Ebû Rezîn demistir ki, Bbû Hüreyre'nin elini alnina vurarak söyle dedigini gördüm:
— Zanneder misiniz ben. Resûlüllah. (SaUalhhü Aleyhi ve Selkm) fe yalan uydururum? Size afiyet ve bana günâh olur mu? (Ben böyle bir duruma düser miyim? O halde su gerçegi dinleyin;) Resûlüllah (Sallallahü-, Aleyhi ve Sellemfin söyle buyurdugunu isittim, buna sahidlik ederim:
«— Sizden birinizin ayakkabi bagi koptugu zaman, bunu düzeltme-difcçe, diger ayakkabisiyle yürümesin, (iki ayagi da giyili olsun).»[636]

Eskiden giyilen ayakkabilar, bugün sandal (terlik) denilen ve banyolarda, denizlerde giyilen ayakkabilara benziyordu. Bunlarin bir kisminda, bas parmakla onu takip eden parmak arasina giren ve ayagi tespit eden bir bag verdir ki, buna Arapçada «Sis'» denilir. Bu kopunca, nalin giyilmez; çünkü ayagi tutmaz, tste böyle bir vaziyete düsen olursa, tek ayaginda nalm bulunarak gezmesin. Ya düzeltsin de Ikisiyle yürüsün veya diger saglamini da çikarsin. Sebebi su : IkI sebeple giyim yapilir. Dis eziyetlerden korunmak ve güzellesmek. Tek ayak giyili olarak yürümekte bu IkI faydadan hiç biri bulunmaz. TopcNaya topallaya yürümenin zahmeti ve çiplak ayaga zararli seylerin batma korkusu daha fazladir. Insanin vakârmi da giderdiginden alay vesilesi de olur. Böylece edebe uygun bir hal bulunmadigindan bundan sakinilmasi Istenmistir.
Bu mevzuda îbni Mace'nin rivayet ettigi hodîs-I serîf söyle :
«— Hiç biriniz tek nahnla ve tek ayakkabi ile yürümesin; ikisini beraber çikarsin yahut ikisiyle beraber yürüsün.»[637]

(434) Insan Kardesînîn Otluguna Vurup Da Bununla Bir Kötülük Dilemezse

957— (219-s.) Ebûl-Aliye El-Berâ'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:

— Abdullah ibni's-Samit bana ugradi. Ben de ona bir iskemle verdim; ö da oturdu. Ben ona dedim ki;:
— îbni Ziyad namazi geciktirdi, ne buyurursun? Bunun üzerine o, oyluguma bir vurus vurdu. (Ravi, Ebû'l-Bera'nm oylugumda iz birakti, dedigini saniyor.) Sonra Abdullah ibni's-Samit söyle dedi:
— Sen bana sordugun gibi, ben Ebû Zer'e sordum da, ben senin oy* luguna vurdugum gibi, benim oyluguma vurduktan sonra dedi ki:
— Namazi (müstehab) vaktinde kil. Eger cemaata (sonradan) yetisirsen, sen de (onlarla) kil ve ben namaz kildim, artik kilmiyacagim, deme.»[638] .

954 sayili hodîs-i serife bakilsin. Burada, kötü'bir niyet tasimaksizin bir arkadasin oyluguna vurmada beis bulunmadigi ifade edilmektedir.[639]

958— Abdullah ibni Ömer haber verdigine göre, Ömer Ibni'î-Uattab Resûlüllah (Sallalkihü Aleyhi ve Sellcm) ile beraber, ashabindan bes-on kisilik bir topluluk arasinda (Peygamberlik iddia eden Deccal) îbni Say-yad'a dcgru gittiler. Nihayet onu, Benî Megale kalesinde delikanlilarla oynarken buldular. O gün, îbni Sayyad bulûg çagina yaklasmis bulunuyordu. Ibni Sayyad (Peygamberin gelisinden) haberdar olmadi; nihayet Peygamber (Sallattâhü Aleyhi ve Sellem) eliyle arkasina vurduktan sonra:
«— Allak'm Kejûlii olduguma sahidflik eder misin?» buyurdu.
Ibni Sayyad Peygamber'e bakip, dedi ki:
— Araplarin peygamberi olduguna sahidlik ederim, (biz yahudilerin peygamberi olarak degil). Ibni Sayyad sordu: Sen, benim Allah'in Resulü olduguma sahidlik eder misin? Bunun üzerine Peygamber (Sattallahü Aleyhi ve Sellem) ona sormayi birakti, sonra:
«— Ben, Allah'a ve onun (gerçek) Peygamberine iman ettim.» buyurdu. Sonra Ibni Sayyad'a söyle dedi:
«— (Rüyada) Ne görüyorsun?» îbni Sayyad dedi ki:
— Bazan bana (cin tarafindan) dogru haber gelir, bazan da yalan gelir. Hazreti Peygamber buna:
«— Is sana karistirildi (hak ile batil birbirine karisti).» buyurdu. Peygamber (SaIüalkih& Aleyhi ve SelUm) :
— Ben içimde senin için bir sey gizli tuttum, (bil bakalim).» buyurdu, îbni Sayyad dedi ki:
— O içinde tuttugun DUHH'dur. (Duhan diyecek yerde, kelimenin bir kismini söyleyebilmistir.) Peygamber:
m— Defol git, haddini asma!» buyurdu, Hazreti Ömer dedi ki:
— Ya Resûlallah! Bunun hakkinda, boynunu vurmak üzere bana izin verir misin? Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Eger hu adam o Deccal ise, sen ona musallat olamazsin, (onu Öldürmege gücün yetmez). Eger Deccal degilse omu öldürmekte senin için hir hayir yoktur, (çünkü mükellef çagma girmemistir, hem de aramizda emniyet sözlesmesi vardir).»
Ravilerden Salim demistir ki, Abdullah îbni Ömer'in söyle dedigini isittim:
Bundan sonra Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) Ubeyy ibni Kâ'b El-Ensarî ile bir gün Ibni Sayyad'in bulundugu hurmaliga gitti. Peygamber (SallalbhU Aleyhi ve Selîem) hurmaliga girince, Peygamber hurma agaçlarinin gövdeleri arkasinda saklanmiya koyuldu; Peygamberi görmeden önce ibni Sayyad'in ne söyliyecegini Peygamber isitmek istiyordu, îbni Sayyad da, kendisine ait hirkasi üzerindeki yataginda uzanmis yatiyordu da, orada mirilti çikiyordu. Bu esnada Ibni Sayyad'in annesi Peygamber (SdlaihhU Aieyh: ve Selkm) hurma gövdeleri arkasinda saklaniyor gördü.. Hemen (oglu) Ibni Sayyad'a, (ismi ile çagirarak) :
— Ey Safi! Bu Muhammed'dir, dedi. Bunun üzerine Ibni Sayyad miriltisini kesip sustu. Peygamber (Sailall&hü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Eger (bu kadin) ona birakaydi, saçmaligim açiga vuracakti.» Yine Salim der ki, Abdullah (îbni Ömer) söyle1 demistir:
— Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) insanlar içinde ayaga kalkti da, Allah'i lâyik oldugu üzere övdü, ona hamd etti. Sonra Deccal'i anlatip söyle buyurdu:
Ben sîzi kesin olarak Deccal'in kötülügünden sakindiririm. Hiç bir Peygamber yoktur ki, kavmini Onunla korkutmus olmasin. Gerçekten Nuh Peygamber kavmini korkuttu; fakat ben, Decçal hakkinda size bir söz söyliyecegim ki, hiç bir peygamber onu kavmine söylememistir: Bi-Jîniz ki Deccal sasidir, (hak yoldan sasirtip saptirir). Allah ise sasi degidir. (Hak yola götürür).»[640]

Bir kimsenin oyluguna veya arkasina kötülük kaseli olmaksizin vurmada bir beîs olmadigi münasebetiyle getirilen bu hadîs-I serifte Deccal'a dair bilgi edinmekteyiz. Hadîste anilan Ibni Sayyad yahut Ibni Söid'In ismi Safi1-dir. Âlimler bunun meshur Deccal olup olmadiginda ihtilâf etmislerdir. Dec-cal'lerden bir Deccal oldugunda süphe yoktur. Ibni Sayyod'in meshur Deccal veya ondan baskasi oldugu hakkinda Peygamber'e bîr vahi gelmedigi içindir ki, onu öldürmek isteyen Hz. Ömer'e müsaade etmemis ve gerçek halini açiklamamistir. Ancak Deccal'da bulunacak vasiflari söylemistir. Asil Deccal kâfir olacak, çocugu dogmayacak, Mekke ve Medine'ye girmeyecek. Halbuki Ibni Sayyad'in sonradan Islâm'i kabu! ettigi söylenir. Kendisinin ogullari olmustur. Medine'de bulunmus ve Mekke'ye gitmistir. Bununla beraber ona dogru ve yanlis haberler geldigi davasinda bulunmasi, gay-be dair bazi haberler vermesi, onun yalanci Deccal'lerden biri oldugunu gösterir. Bu tutumundan vazgeçerek tevbe ettigi ve Medîne'de vefat ettigi de söylenmektedir.
Simdi söyle bir soru sorulabilir: Peygamberin huzurunda Ibni Soyyad nübüvvet Iddiasinda bulundugu halde niçin onu Peygamber öldürtmemistîr? Bune Iki yönden cevap verilmektedir: '
1— Nübüvvet (peygamberlik) davasinda bulunmasi çocukluk çaginda iken olmustu. Henüz mükellef çagi olan bulûg çagina ermemisti. Bundan dolayi öldürülmesine Hz. Peygamber Izin vermemistir.
2— Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye hicret edince,
Yahudilerle bir baris Imzalamisti. Yahudilere dokunulmayacak ve kendi islerinde serbest kalacaklar. Iste Ibni Sayyad'la Hz. Peygamber arasinda geçen bu konusma o baris günlerine tesadüf eder.
Su muhakkak ki, Ibni Sayyad'a Cin ve Seytanlar vasitasiyle bazi dogru ve yanlis haberler geliyordu. Nitekim Peygamber kalbinde Duhan Sûresini tutmus iken, bunu tam olarak bilememis ve ancak kelimenin bir kismini asiran Cin ve Seytanin bildîrmesiyle sadece Duhh diye söyleyebilmistir. Bu haliyle beraber hak yoldan sapmis bir Deccal'dir. Sonunda hak yolu seçip tevbe etmisse, hüküm degismis demektir.[641]

959— Cabir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Seîîem) cünüb oldugu zaman, iki avuç dolusu sudan üç defa basina dökerdi.»
Hasan ibni Muhammed (Ebû Abdullah) dedi ki, benim saçlarim bu miktardan daha çoktur, (üç avuç dolusu ile yikanmis olmaz), Ravi dedi ki, Cabir hazretleri eliyle beraber Hasan Ibni Muhammed'in oyluguna vurup söyle söyledi:
«— Ey kardesim oglu, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltempin saçlari senin saçlarindan daha çoktu ve daha da hostu.»[642]

Cünub halden yikanip temizlenmenin keyfiyetini beyan eden hadîs-i seriflerin bir kismini ifade eden bû hadîs-i serif, önce bize kötü bir maksat olmaksizin baskasinin oyluguna vurmayi ve bunda bir beis bulunmadigini göstermektedir.
Gusletmenin sekli, bu hususta varid olan hadîslerin bir arada göz önünde bulundurulmalari sarti ile söyle : Önce avret yerleri ile vücutta varsa necIs seyler yikanip pislikler giderilir. Sonra bilindigi gibi abdest alinir. Abdesi alindiktan sonra, yukaridaki hadîs-I serifte beyan edildigi gIbI, üç defa basa su dökülür. Iste bu miktar, iki elin parmaklan birlestirilmek suretiyle ikI avuç dolusu kadar suyun üç defa ayri ayri basa dökülmesidîr. Bu miktar, bösi yikamaya kâfidir. Bundan sonra yine üçer defo sag omuza ve sol omuza dökülerek bütün vücut, kuru yer kalmamak suretiyle tamamen yikanir. Böylece cünüblükten yikanilip ibadet edebilecek duruma geçilir. Bu arada agiz ve burun vücudun dis kismindan sayildigi için bunlarin da mübalâgali sekilde yikanmalari gerekir.[643]

(435) Kendisi Oturup Da Insanlarin Kendisi Için Ayaga Kalkmasini Hos Görmiyen Kimse

960— Cabir'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallalfahü Aleyhi ve Sellem) Medine'de bir hurma agacinin gövdesi üzerine attan düstü de, ayagi (bileginden) çikti. Biz de onu Hazreti Âise'nin (Radiyallahuanha) — sofasinda ziyaret ederdik. Bir defa ona gittik ki, oturarak namaz kiliyordu; biz ise ayakta kildik. Sonra diger bir defa ona gittik ki, farz namazi oturarak kiliyordu; biz ise arkasinda ayakta kildik. Peygamber, oturun diye bize isaret etti. Peygamber namazi tamamlayinca söyle buyurdu:
«— Imam oturarak namaz kildigi zaman, siz de oturarak namaz kilin ve eger ayakta kilarsa, siz de ayakta namaz kilin. Acemler büyüklerine yaptigi gibi, imam oturur halde iken, siz ayakta durmayiniz.»[644]

948 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[645]

961— Cabir demistir ki, Ensar'dan bir gencin bir oglu dogdu da ona Muhammed adini verdi. Ensar (Medîne'li ashab) dediler ki:
— Biz Allah'in Resulü ile seni künyelemeyiz, (sana Ebû Muhammed = Muhammedin babasi, demeyiz). Nihayet yolda oturduk ki, Peygambere kiyamet vaktinden soralim. Peygamber söyle buyurdu:
«— Bana kiyametten sorasiniz diye mî bana geldiniz?» Biz :
— Evet, dedik. Peygamber:
— Hiç bir nefis sahibi canli yoktur ki, üzerinden yüz yil geçsin, (bu günde hayatta olanlar yüz sene yasamis olsun).» buyurdu. Biz dedik ki:
— Ensar'dan bir gencin bir oglu dogdu da, ona Muhammed ismini verdi. Bunun üzerine Ensar:
— Biz seni Allah'in Resulü ile künyelemeyiz, (sana Ebû Muhammed demeyiz) dediler. Peygamber söyle buyurdu :
«— Ensar güzel söyledi. Siz benim ismimle isimleniniz, fakat benim künyemle künyelenmeyiniz.»[646]

Bu hadîs-i serifin konu ile münasebeti açik olarak bilinmemektedir. Serhlerde de bu hususta bir kayda raslanmamistir. Su ihtimal hatira gelebilir: Ashab yoJ kenarinda otururlarken, Peygamber- (SaUallahü Aleyki ve Sellem) onlara karsi çikagelmis oldugundan tabiatiyle ayakta bulunuyordu. Ayakta bulunana karsi oturanlarla da ayaga kalkmasi gerekir. Aralarindaki konusma, ya her iki tarafin ayakta, bulunmasi veya hepsinin oturmus olmasi seklinde cereyan etmistir. Bu keyfiyeti bildirmek maksadi Ite hadîsin bu bölümde getirilmis olmasi gerektir.
Her canlinin ölümü Ile kendi kiyameti kopmus ve hayati son bulmustur. Büyük kiyametin kopma zamani bellî degildir, bunun küçük ve büyük alâmetleri vardir. Burada bir mucize olarak o tarihte hayatta bulunanlarin 100 yildan fazla yasamis olmayacaklarini Hz. Peygamber açiklamistir. Veya istisnalar hariç, 100 yildan fazla ömür olmayacagina dikkati çekmek mânâsina söylenmis de olabilir.
Künye konusunda bilgi için 842-845 sayili hadis-i seriflere bakilsin. [647]

(436) Bir Bölüm

962— Cabir Ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sellcllahil Aleyhi ve Sellem) (Medine'nin) yüksek köylerinden birinden gelerek çarsiya ugradi, iki yaninda da insanlar vardi. Sonra kulaksiz ölü bir keçi yavrusuna tesadüf etti. Ona dogru uzanip (küçücük) kulagindan tuttu; sonra söyle buyurdu:
«—Sizden hanginiz, bir dirhem para karsiliginda bunun kendisine ait olmasini ister?»
Ashab dediler ki, hiç bir sey karsiliginda bunun bize, ait olmasini istemeyiz. Biz bununla ne yapabiliriz?
Peygamber söyle buyurdu:
«— (Bedelsiz olarak) Bunun size ait olmasini ister misiniz?» Onlar:
— Hayir, dediler. Peygamber bu sözü onlara üç defa söyledi. Bunun üzerine ashab dediler ki:
— Hayir, vallahi eger bu oglak sag olsaydi, onda ayip (kusur) bulunacakti; çünkü bu «Esekk»'dir. (Esekk, iki kulagi olmayan hayvana denir.) Nasil olur, hem bu Ölüdür?
Peygamber söyle buyurdu:

«— Allah'a yemin olsun ki, size bu kiymetsiz geldiginden,, dünya ÂIkh'a daha kiymetsizdir.»[648]

Dünya nimetleri âhiret- nimetleri ile kiyas edilemeyecek kadar azdir ve kismetsizdir. Çünkü dünya hayati her insan için çok kisa bir: zamandir, nimetleriyle beraber geçicidir ve nimetlerini elde etmek, kullanmak da zordur. BIr misafirin, ev sahibinden kisa bir zaman içinde faydalanmasina benzer. Âhiret hayatinin sonsuzlugu içerisinde külfetsiz olarak elde edilecek bitmez-tükenmez cennet nimetleriyle her türlü mesakkatten uzak olarak faydalanmak hali, dünya varligi ile kiyas edildigi zaman ölü bir oglak degerini dahi tasimadigi anlasilir. Bunun için dünya hayati âhiret hayatina tercih edilerek yasama yolunu tutmak büyük bir ziyandir. Ancak âhiret hayatini ve sonsuz saadeti kazanmak Için dünya hayatindaki yasayisi, Hz. Peygamberin getirdigi din esaslarina ve ahlâkina uygun olarak tanzim etmek lâzimda. Aksi halde insan, ölü bir oglaga dahi sahip olamayarak bu dünyadan göçer gider.
Bu hadîs-i serifi Ebû Davud, taharetle ilgili bölümde zikretmistir. Ölü bir hayvana veya etine dokunmakla abdestin bozulmadigina delil olarak gösterilmistir. Söyle ki :
Peygamber (Salktliahü Aleyhi ve Selleri), ölü-keçi yavrusuna eliyle dokunduktan sonra ayrilmis ve abdest almadan namazini kilmistir. Eger dokunmakla abdest bozulmus olsaydi, Hz. Peygamber abdest aldiktan sonra namaz kilacaklardi. Namazla ilgili son kisim Buhârî'nin bu rivayetinde zikredilmemistir.[649]

963— Uteyy ibni Damre demistir ki, babamin yaninda cahiliyetdeki kavmiyyet iddiasinda bulunan bir adam gördüm. Babam ona kapali (kinaye yollu) degil de, açik olarak sövdü. Bunun üzerine arkadaslari babama baktilar. Babam dedi ki, bu sözümden hoslanmadiniz. Sonra:
— Ben bu hususta asla kimseden korkmam, dedi. Ben Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem/in söyle buyurdugunu isittim:
«— Cahiliyetin kavmiyyet iddiasini yapana açikça sövünüz, ona kapali söylemeyiniz (ona kinaye yapmayiniz).»
(...) Yine Uteyy'den baska bir rivayet yolu ile bu hadîsin ayni nakledilmistir.[650]

Islâm'dan önce Arabistan'daki kabileler birbirlerine karsi neseble, soy-sopla, evlâd ve mal çoklugu ile övünürlerdi. Her kabile hakli-haksiz kendi mensuplarini korur ve tarafgirlik gayreti ile hem dögüsür, hem de savasirlardi. Her kabile kendine has vasiflarla üstünlük davasinda bulunur ve bunu sairleri, edibleri vasitasiyle panayirlarda ve toplantilarda dile getirirlerdi. Böyle irkçilik ve sirf neseb serefi iddiasiyIe kabileler arasinda çok kanlar dökülmüstür. Hak ve hukuk çignenmis ve bos yere büyük zulümler islenmis oldugu tarIhen sabittir.
Islâm dini bu anlayisi kökünden reddetmis ve böyle bir davada bulunmayi affedilmez bir suç saymistir. Zira insanlar tek bir soydan üremislerdir. Baslangiç noktasi ilk insan Hz. Âdem'dir ve bütün beseriyet onun neslidir. Insanlar seref ve kiymetlerini soylarindan degil, ahlâk ve yasayislarindan, ulvî gaye ve imanlarindan kazanirlar. Bütün müminler kardes olduguna göre, hiç bîr müminin diger mümine soyca üstünlügü olamaz. Allah katinda üstünlük ve iyilik ancak takva iledir. Takvasi, yani Allah'in emirlerine ve yasaklarina riayeti en ziyade olan, Allah katinda en iyi olan kimsedir. Allah katinda makbul olan hak din islâm dinidir, bütün peygamberlere gelen tevhîd dinidir. Bu tek ve gerçek din suuru içinde birlesmek ve yasamak, millet bütünlügünü, birlik ve beraberligini, kardesçe yasama Imkânini saglar, Halbuki kabile ve irk ayirimlari sayilmayacak kadar çok oldugundan ve kabilelere bagli gerçek bir hayat nizami bulunamayacagindan soylora bagli olarak tarafgirlik iddiasinda bulunmak, Ilim ve suurdan uzak kalan bos bir davö olur ve arkasindan da cemiyet bütünlügü darmadagin hale gelir.
Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Setlem)'den Cabir Ibni Abdullah'in rivayet etmis oldugu su hadîs-i serîf bu gerçegi en açik ve en güzel bir seküde ortaya koymaktadir:
— Ey insan W! Sizin Rabbiniz birdir. Babaniz da (Âdem) birdir. Biliniz ki, arap olan hiç bir kimsenin bir yabanci üzerine ye hiç bir yabancinin arap olan kimse üzerine, hiç bir beyazin siyah (irk) üzerine, hiç bir siyahin beyaz üzerine üstünlügü yoktur. Ancak üstünlük ve fazilet takva iledir. Süphesiz ki, Allah katinda en iyiniz, takvasi en çok olaninizdir...»
Iste tahribat ve zarari affedilemeyecek kadar büyük olan kavmiyet ve irkçilik davasinda bulunmak, kabile ve soylara bagli kalarak hak ve adaleti çignemek suçunu isleyenlere en agir sekilde sövmege müsaade edilmektedir. Bu hareketle kavmiyet davasinda bulunanlar susturulmus olurlar ve utandirilarak bir daha böyle yikici bir iddiada bulunmaya cesaret edemezler.
Islâm'da yeri olmayan bu neseb davasi hakkinda fazla bilgi için TecrId-i Sarih mütercimi Ahmed Naim Efendinin Islâm'da Dava-I Kavmiyyet odii risalesine müracaat edilmesi tavsiye edilir.[651]

(437) Insanin Ataci Uyusunca Ne Söyler

964— (220-s.) Abdurrahman ibni Sa'd'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, îbni Ömer'in ayagi uyustu. Bunun üzerine bir adam ona; — tasanlardan en çok sevdigin kimseyi hatirla, dedi. O da: «— Muhammedi» dedi.[652]

Kansn damarlarda donup hareket etmemesinden uyusukluk meydana gelir ve a'zo çalisamaz olur. Insan hayatinda en çok sevdigi kimseyi hatirlayip anarsa, kalpte bir heyecan ve siddetli bir hareket meydana gelir ki, bu kan dolasimini çabuklastirir. Bunun neticesi olarak da azalarda mevcut uyusukluk sür'atle ortadan kalkabilir. Uyusmanin sekline ve heyecan durumuna bagli olarak bîr tedavi sekli olmasi mümkündür.[653]

(438) Bir Bölüm

965— Ebû Musa'dan rivayet edildigine'yöre, kendisi Meûmc bostanlarindan birinde Peygamber (Saîkdîahü Aleyhi ve Seilem) üe beraberdi ve Peygamber (baHalIah'û1Aleyhi ve Seilem) 'in elinde de, su ile çamur arasina dikmekte oldugu bir sopa vardi. Bu esn.-ida (bostan kapisindan) içeri girmek istiyen fcir adam geldi. Bunun üzerine Peygamber- (SallaHahü. A Uyhi ve Selem):

a— Ona kapiyi aç ve onu cennetle müjdele» buyurdu. Ben de gittim, bir de Ebû Bekir'i (RadiyaUahû anh) gördüm; ona kapiyi açtim ve onu cennetle müjdeledim. Sonra baska bir adam içeri girmek istedi. Peygamber buna da:
«Kapiyi kendisine aç ve unu cennette müjdele» buyurdu, Ömer oldugunu gürdüm da oivj. kapiyi açtim ve onu cennetle müjdeledim, Sonra baska bir adam içeri girmek Için izin istedi. Peygamber yaslanmisken, oturup söyle buyurdu:
«— Ona kapiyi aç ve kendisine isabet edecek veya olacak bîr bela (mesakkat) karsiliginda, onu cennetle müjdele!»
— Gittim ki, Osman... Ona kapiyi açtim da, Peygamberin söylediklerini ona haber verdim. Osman (Radiyallahu anh) dedi ki:
— Kendisinden (mesakkat zamaninda) yardim istenen ancak Allah'dir.[654]

Hayatlarinin her safhasinda bize edeb ve ahlâk öncülügü yapan ashab-i kiram, burada da bir bostana veya bahçeye nasil girilecegini bize ögretmis oluyorlar. Bir komsu veya bir arkadasin, etrafi surla çevrili ve kapali bir bostanina girmek istendigi zaman, kapiyi çalarak oradan Içeri girme iznini istemelidir. Müsaade edildigi takdirde de içeri girmelidir. Evlere girmek istendiginde kapi çalindigi gibi, üç defa müsaade Istenir. Izin verilmezse, dönüp gidilir. Hadîs-i serîf bu edebi vermek maksadiyle bu bölümde getirilmis olsa gerektir. Bu arada, baska hadîslerle müjdelenen as-habdan 10 kisinin yalniz 3'ü burada zikredilmekle, cennetle müjdelenme haberi kuvvetlenmis bulunmakta ve'Peygamberin btr mucizesi daha ortaya çikmaktadir. Hz. Osman'in sehId edildigi acikli vak'aya önceden isaret edilmesi mucize tarafidir.[655]

(439) Çocuklara Musafaha Etmek

966— (221-s.) Seleme ibni Verdân'dan rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Enes ibni Malik'i-gördüm, insanlarla musafaha ediyordu da, bana sordu:
— Sen kimsin? Ben de dedim ki:
— Leys Ogullarinin azadhsiyim.
Bunun üzerine üç defa basimi oksadi ve :
— Allah sana bereket versin, dedi.[656]

Iki adamin karsi karsiya gelip el tutusmalarina «Musafaha» denir. Karsilasma halinde müslümanlarin musafaha etmeleri, üzerinde ittifak edilen sünnetlerden biridir. Berâ Hazretlerinden rivayet edilen bir hadîs-i serifin mânâsi söyle :
«— Birbirleriyle karsilasip da musafaha eden iki müslüman yoktur ki, birbirlerinden ayrilmadan önce günahlari bagislanmis olmasin.»
Tek elle musafaha edilmesiyle sünnet tamamlanmis olur. Iki elle yapilmasi musafahanm kemâlinden sayilmistir. Musafahadan önce selâm verilmesi sortiyle bu sünnet tahakkuk eder. Yabanci kadinlarla, sehvet celbe-decek durumdaki çocuklarla musafaha edilmez.
Bâzi camilerde sabah veya ikindi vakiflarinda namaz kilindiktan sonra cemaatin birbirleriyle musafaha etmesi mekruhtur, bid'at sayilmistir. Çünkü musafaha ilk karsuasmada mesru kilinmistir. Bir arada bulunan kimselerin namazdan sonra müsafahada bulunmalari sonradan ortaya ç.kantan bir âdet oldugundan bu sünnet olamaz. Ancak daha önce cemaatle tanismamis olup, namaza istirak eden kimsenin, namazdan sonra diledigi kimselerle selâm verdikten sonra musafaha etmesi mesru bir hareket olur.
Musgfctha ederken hamd ve istigfarda bulunmak, salâvat getirmek müs-tühabdir. Karydasma halinde musafaha yapilmasi, karsilasanfar arasinda emniyet ve selâmet telkini Içindir. Birbirlerine karsi güven ve sevgiyi dogurur.
Çocuklarin basini oksamak da, onlarla musafaha yerine geçer.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah : C II, s. 430-43/).[657]

(440) Musâfaha

967— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Ye-men'li halk gelince, Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve. Seilem) söyle buyurdu:
«— Yemenliler gelmistir. Onlarin kalbi sizinkinden daha duyguludur.» Iste ilk musafahaya gelen onlardir.»[658]

Yemenlilerin ince duygulu, saglam imanIi, hikmet'sahibi güvenilir kimseler olduguna dair hadîs-I serifler varid olmustur. Tirmizî'nin «Menakib» bölümünde rivayet ettigi bir hadîsin mânâsi söyle :
«— Size Yeftien halki geldi. Onlarin yürekleri daha yumusaktir, kalpleri daha duyguludur. Gerçdk iman Yemen'c aittir, hikmet de Ycmen'e mahsustur.»
Iste Yemenlilerin ve Hicaz ehlinin Hz. Peygamberi ziyarete gelmelerinde onunla musafaha ettiklerini Enes ibnI Malik anlatarak bu vesile ile yüksek meziyetlerini de bize bildirmis oluyor. Musafaha hakkinda bilgi IçIn 966 sayili hadîs-i serîf açiklamasina bakilsin.[659]

968— (222-s.) Berâ ibni Azib'den rivayet"edildigine göre, demistir kit «Kardesine musafaha etmek, selâm vermenin tamammdandir.»[660]

llk karsilasmada selâmdan sonra musafaha yapildigina göre, musafaha selâmi tamamlayici, birbirine emniyet ve güveni takviye edici bir hareket oluyor. Yalniz selâmla yetinmek, bu kemâl mertebesine erismemek demektir. Musafaha hakkinda bilgi için yine 966 sayili hadîsin açiklamasina müracaat edilsin.[661]

(441) Çocugun Basini Kadinin Oksamasi

969— (223-s.) Ibrahim ibni Merzûk Es-Sakafî demistir ki, babam (Merzûk Es-Sakafî) Abdullah ibni Zübeyr'in hizmetçisi idi de, onu Hac-cac

kendisinden almisti. Babam bana anlatarak söyle dedi:
«— Abdullah ibni Zübeyr, beni Ebû Bekir'in kizi Esmâ'ya gönderdi ki, Haccac'm onlara ettigi muameleyi kendisine haber vereyim. Esniâ bana dua ediyordu ve basimi oksuyordu; ben ise çocuk yasta idim.[662]

Henüz bulûg çagina ermemis küçük yastaki çocuklarin sefkat ve iyi niyet hisleriyle, gerek kadinlar ve gerekse erkekler tarafindan oksanmalarinda bir beis bulunmadigini, bilâkis fazilet ve merhamet ifadesi bulundugunu bu haber bize ispat etmektedir.
Abdullah Ibni Zübeyr'in hal tercemesi ve Haccac'lo aralarindaki hâdiseler hakkinda bügi için I. cild, 244 sayili hadîs-i serif açiklamasina müracaat edilsin. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[663]

(442) Kucaklasma

970— Cabir ibni Abdullah, Ibhi Akil'e anlattigina göre, Peygamber (SüUaUahü Aleyhi ve SeUem)'in ashabindan bit adamdan kendisine bir hadis ulasti. (Bunu tahkik için söyle hareket ettigini Cabir anlatmistir:)
— Bir deve satin aldim da, yükümü bir aylik mesafe için ona bagladim; nihayet Sam'a vardim. Orada Abdullah ibni Enîs vardi. Cabir kapidadir diye, oha haber gönderdim. Haccac geri dönüp :
— Cabir ibni Abdullah mi? dedi.
— Evet, dedim. Bunun üzerine Abdullah ibni Enis evden disari çikip beni kucakladi. Dedim ki, bana bir hadîs ulasti; onu duymamistim. Ben ölürüm, yahut sen ölürsün (de bu hadîs gerçeklesmemis olur) diye korktum {ve ögrenmek için sana geldim).
Abdullah ibni Snîs dedi ki:
Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin söyle buyurdugunu isittim: «— Allah kiyamet günü kullan — yahut insanlari — çiplak olarak, sünnetsiz olarak ve (bühmen) esyasiz olarak Mrraya toplayacaktir.» Biz dedik ki:
— Bühm ne demektir? Peygamber söyle buyurdu:
«— Insanlarin beraberlerinde Jhiç bir seyleri olmamaktir. Böylece uzakta olan kimsenin duyacagi bir sesle onlara söyle çagiracaktir (zannedersem, o söyle demisti:
— Yakinda olan kimse onu duydugu gibi, uzaktaki de onu duyacaktir) :
— Gerçekten sahip, sultan benim; cennet ehlinden hiç kimseye, cehenncinliklerdeü birinin zulümden Ötürü ona davaci olmasi halinde, cennete girmek lâyik degildir. Cehennem ehlinden de hiç kimseye, cennetliklerden birinin zulümden ötürü ona davaci olmasi halinde, cehenneme girmek lâyik degildir. (Cennet veya CeKenneme girmeden önce, bunlara haklari verilir).» Dedim ki:
— Bu nasil olur? Biz Allah'a çiplak olarak varliksiz sekilde gidecegiz, (haklan nereden ve nasil verebiliriz) ? Peygamber :
«— Sevablarla ve günahlarla...» buyurdu. (Zulmedenin sevabi varsa, mazluma hakki kadar sevabindan verilir. Sevabi yoksa, mazlumun günahindan alinarak ona verilir ve böylece mazlumun yükü hafifletilir).[664]

Karsilasma hallerinde selâm verip musafaha etmek sünnet oldugu gibi, seferden ve gurbetten dönüslerde, fevkalâde hallerde kucaklasmak da sünnettir. Zeyd ibni Harise, Benî Fezare savasindan döndügü zaman Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) onu kucakladi. Yine Ibni Ömer'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Cafer ibni Ebû TalIb'i Habesistan a gönderdi. Habesistan'dan geri döndügü zaman, Peygamber onu kucakladi ve gözlerinden öptü. Iyi niyetler disinda olan kucaklasmalari ise Peygamber yasaklamistir. Bu münasebetle su gerçeklen de ögrenmis bulunuyoruz :
BIr hadîs-i serifin dogrulugunu tespit için, süphe götürmeyen bir Ilmi elde etmek için ashab-s kiram aylar mesafesindeki yerlere gitmisler, büyük mesakkatlere katlanarak arastirmalarini yapmislardir.
Kiyamette insanlar hesap için Ailah'in huzurunda toplanacaklari zaman, anadan dogmus olduklari halleri üzere çiplak bulunacaklar ve hiç bir seye sahip olmayacaklardir. Söz ve hüküm, kâinatin sahibi ve yaraticisi olan yalniz Allah'in olacaktir ve mazlumun hakki ödenmeden, ne ehli cennet cennete, ne de ehli cehennem cehenneme girecektir. Haklar sevap ve günahlarla ödenmis olacaktir. Hak davasinda bulunan kimseye, zalimin sevabi varsa ondan verilecektir. Sevabi yoksa, mazlumun günahlarindan hafifletilerek zalime yükletilir ve böylece ilâhî adalet yerini bulur.[665]

(443) Adam Kizini Öper

971— Müminlerin annesi Hazreti Aise'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Konusmak ve söz söylemek bakimindan ResûltiHah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Fatime'den daha çok benziyen bir kimse görmedim. (Peygamberin kizi Fatime) babasinin yanina girdigi zaman, Peygamber ona kalkip kendisine merhaba eder, onu Öper ve oturdugu yere onu oturturdu. Peygamber de onun evine girdigi zaman, o, Peygambere kalkip elinden tutar, merhaba eder, onu Öper ve kendi oturdugu yere onu oturturdu. Peygamberin vefat etmis oldugu hastaligi zamaninda Fatime, Peygamberin yanina vardi da, Peygamber ona merhaba etti ve onu öptü.[666]

Sefköt ve Ikrama erkek çocuklardan daha ziyade muhtaç olan kizlara karsi takinilmasi gereken en müsfik ve en nazik hareketi, her seyde oldugu gibi yine Hz. Peygamber'in yüksek ahlâkinda buluyoruz. Büyük tarafindan sevgi ve sefkat, küçük tarafindan sonsuz hürmet ve baglilik... Iste birlik ve beraberlik... Bu neticeyi Islâm ahlâkindan baskasi veremez.
(947 sayili hadîs-i serife bakilsin.).[667]

(444) El Öpmek

972— îbni Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Biz bir savasta idik de insanlar (harpten) bir dönüs döndüler. Biz, (birbirimize veya kendi kendimize)- dedik ki, savastan kaçmisken biz Peygamber (SaîîaHahü Aleyhi ve Sellem)'\e nasil karsilasacagiz? Bunun üzerine (Çnfa.1 Sûresinin su onaitinci âyeti olan) :
= Kim böyle (savas) gününde kâfirlere aifka çevirip kaçarsa —ancak tekrar düsmana atilmak için kendini kaçar gibi göstererek aldatmak veya baska birlige katilip savasmak için müstesna — muhakkak fcî o, Allah'in gazabina ugramistir. = âyeti nazil oldu. Biz demistik ki, Medine'ye girmiyelim, bizi kimse görmesin. Sonra girelim (Peygamberin huzuruna) dedik. Bir de Peygamber (SahâllahÛ Aleyhi ve SelUm) sabah namazindan çikti. Dedik ki:
— Biz kaçaklariz, (savasta firar edenleriz). Peygamber söyle buyurdu :
«— Siz güç kazanmak için dönüp tekrar savasacak kimselersiniz, (savastan kaçanlar degilsiniz).» Biz de Peygamberin elini öptük. O söyle buyurdu:
«— Ben sizin birliginizim, (benden yardim görmek için bana sigindiniz. Bu hareketiniz de bir günah).»[668]

Dogrudan dogruya savastan kaçmak haramdir ve büyük günahlardan sayilmistir. Enfal sûresinin 16. âyet-i kerîmesi bunu beyan buyurmaktadir. Ayet-i kerîmede Istisna edildigi gibi, daha müsait sartlar altinda savasmak veya aldatmak için savastan geri dönmek firar sayilmaz ve günah olmaz. Nitekim bu hâdise, Mu'te savasinda cereyan etmistir. Bu savasa gönderilen askerlerin sayisi, düsman-kuvvetlerine nispetle çok az bulundugundan bir yenilgi olmasin ve takviye kuvvetle bunlara karsi çikilsin diye askerler geri dönmüslerdi. Bu hususta henüz âyet-t kerîme nâzIl olmamis bulundugundan, ashab-i kiram bu savastan dönüsün sorumluluk derecesini bilmiyorlardi ve Hz. Peygamberin onlara ne söyleyeceginden korku içindeydiler. Hz. Peygamber onlari gönül rahatligina kavusturunca da, memnuniyetlerini ve bagliliklarini izhar için Peygamberin elini öptüler.
Bu ve buna benzer hadîs-i seriflere istinaden âlimlerle adalet sahibi kimselerin ellerinin öpüTmesine cevaz verilmistir. El öpme Isi, Insanin dinine ve takvasina hürmet için olur. Dünya menfaati Için el öpmek caiz degildir. Bir insan baskasiyle karsilastigi zaman kendi elini öperse bu mekruhtur. Imam Nevevî diyor ki, bir kimsenin zühd ve takvasindan, ifIm ve serefinden, dürüst ve adaletli olusundan dolayi dinî sebeplerle eli öpülürse mekruh degildir; bu müstahab bîr Is olur. Fakat zenginligi ve dünyaligi için, dünya ehlInce olan rütbe ve saltanati için olursa, bu çok siddetli bir kerahet olur. Bu maksatlarla el öpmenin haram oldugu da söylenmektedir.[669]

973— Abdurrahman ibni Hezîn anlatarak söyle demistir:
— Biz Rebeze kasabasina ugradik. Bize dendi ki, Seleme ibni Ekva' buradadir. Ona gittim de kendisine selâm verdik. O, iki elini çikarip: Bunlarla Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) 'e bîat ettim, dedi. Öyle büyük bir elini çikardi ki, sanki deve eli idi. Biz ona dogru kalktik da elini Öptük.[670]
Rebeze, Medine'ye 3 günlük mesafede bulunan ve hicrî 314 yilinda harpler neticesi harab olan bir kasabanin adidir.
Hz. Osman'in sehid edilisinden sonra ashabdan olan Seleme ibni Ekva' bu kasabaya yerlesip, orada evlenmis ve lyas, Hasan, Ibnu'l-Hanefiyye adlarinda çocuklari olmustu. Atlari geçecek kadar bir kosucu oldugu ve ashabin en cesurlarindan biri bulundugu rivayet edilir. Vefatindan birkaç gün önce Medine'ye Inip, orada hicretin 74 yilinda 80 yasinda oldugu halde vefat etti. HudeybIye vak'asinda agaç altinda, ölünceye kadar sakakat göstermek üzere, Peygomber'e biat etmisti. Iste tabiînden olan Abdurrahman ibni Rezîn'e bu hâdiseyi anlatmasi üzerine, Abdurrahman onun elini öpmüstür. Allah hepsinden razi olsun. (El öpme hakkinda bilgi Için, bundan önceki hadîs-i serife bakilsin.).[671]

974— Sabit, Enes'e demistir ki:
— Elinle beraber Peygamber (SalU&UhÜ AUyhî ve Sellem) 'e dokundun mu? Enes:
Evet. dedi de :
Sabit; onun elini Öptü.[672]

(Bundan önceki 2 hadîs-i serife bakilsin. Bu hadîs için baska bir kaynak bulunamamistir.).[673]

(445) Erkegi Öpmek

975— El-YâzP ibni Amir söyle demistir:
— Biz (Medine'ye) vardik da, «Resûlüllah buradadir» dendi. Biz de; onun ellerini ve ayaklarini öpmiye basladik.[674]

Daha genis bir mânâ ile bu hadîs-i serifi yine El-Vazi'den, Ebû Dâvud Sünen'inde söyle rivayet eder:
«Medine'ye vardigimiz zaman, develerimizden ötürü acele etmeye koyulduk ve ResûlüNah (Sallallahü Aleyhi ve Stftem) 'in elini ve ayagini öpmeye basladik. Içimizden Münzir bekledi de çantasini getirip (Iki parçadan Ibaret} elbiseleri giydt; sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setiem)'ç geldi de Peygamber ona söyle buyurdu :
«Sende yumusak huy ve vakardan ibaret iki huy var ki, Allah bunlari sever-.*
Münzir dedi ki:
— Ya Resûlallah! Ben mi bu iki huyla ahlâklanmisim, yoksa Allah mi benî bu IkI haslet üzere yaratti. Peygamber:
«Bilâkis Allah seni bu iki huy üzere yaratti.» Buyurdu. Münzir dedi ki :
— Allah ve Resulünün razi oldugu iki haslet üzere beni yaratan Allah'a hamd olsun.

Kibir-ve gurur hisleri tasimaksizin güzel ve temiz giyinmenin iyi bir haslet olduguna bu hadîs-i serif açik bir delildir. Islâm'in emrettigi vakar ve seref üzere giyinip kusanmak ve edebv üzere konusup hareket etmek her müslümanin vazifesi ve hakkidir.[675]

976— (224-s.) Suheyb'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ali'yi gördüm, (amcasi) Abbas'm elini ve ayaklarim öpüyordu.[676]

Hz. Abbas'm azadltsi olan Suheyb'in anlattigina göre de, Hz. AII, amcasi Abbas'm hem elini, hem de ayaklarini öpmüstür. Zühd ve takvasi, hem de baba yerinde amcasi bulunmasi sebebiyle, ona karsi yapilan bu hareket bir tevazu ve hürmet nisanesidir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[677]

(446) Tazim Için Insanin Insana Karsi Ayaga Kalkmasi

977— Ebû Miclez'in söyle dedigi isitilmistir:
— Muaviye (evden çarsiya) çikti; Abdullah ibni Âmir ve Abdullah ibni Zübeyr oturuyorlardi. îbni Âmir hemen kalkti ve en oturaklilari bulunan îbni Zübeyr oturdu. Muaviye dedi ki, Peygamber ($t2I!k$l$h§ AkvM ve Selîcm) göyle buyurdu:
«Kim, Allah'in kullarinin [kendisi için ayakta dikilmesine sevinirse» bir eve hazirlansin.»[678]
Bir kimseye karsi ayaga kalkmak çesitli mabatlarla olur ve duruma göre hüküm tasir. Bu hususta âlimlerin birbirinden farkli muhtelif görüsleri vardir. Bunlari su 4 kisimda özetleyebiliriz : ,
1— Oturan kimseler üzerine büyüklük ve, kibir taslayarak oturanlarin kendisine kiyamini istemek ve bu maksatla ayaga kalkmak dinen yasaktir.
2— Büyüklük ve kibir taslamayan; fakat kendisi için ayaga kalkildigi zaman nefsine gurur gibi kötü haller gelmesinden korkulana karsi ayaga kalkmak mekruhtur.
3— Bir kimseye iyilik ve ikramda bulunmak niyyeti ile ayaga kalkmak caizdir.
4— Seferden veya bir geziden dönenin gelisine sevinerek onunla selâmlasmak için, bir kimseye Isabet eden bir iyilikten dolayi cnu tebrik için,, bir musibete ugrayani taziye için, yardima ve korunmaya muhtaç olana muavenet için ayaga kalkmak mendubdur, iyi bir harekettir.
Gazâlî bu hususta söyle der : Bir kimseyi yüceltmek niyyeti ile ayaga kalkmak mekruhtur, Iyilik ve ikram niyyeti ile olursa mekruh degildir.[679]

(447) Selamin Baslangici

978— Ebû Hüreyre, Peygamber (SallalUthü A leyhi veSellem) 'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
— Allah, Adem(SaIlallahü Aleyhi veSellem) 'i boyu aîtmis zira' = (dirsekle parmak uçlari boyu hesabiyle altmis arsin) olarak yaratti. Ona dedi ki, su oturmakta olan melekler topluluguna git de selâm ver; sonra sana ne cevap vereceklerini dinle. Çünkü bu selâm senin ve senin neslinin selamlasma seklidir. Âdem de:
— Esselâmu aleyküm, dedi. Melekler ise :
— Esselâmu Aleyke ve rahmetulîahi, diyerek ona ve rahmetullahi sözünü ziyade yaptilar. Cennete her girecek olan Âdem'in suretinde (en güzel sekilde) girecektir. Bu ana kadar da insanlarin yaratilisi noksan-lasagelmistir, (Boy, güzellik ve bünye bakimindan...).[680]

Selâm, kusurlardan ve noksanliklardan, her türlü afet ve kederden beri bulunma mânâsina gelen bir Isimdir ve Allah Tealâ'nin 99 Isminden — Esma'i Hüsna'dan biridir. Genis ve asil mânâsi itibariyle ayip ve afattan beri bulunmak mânâsindg oldugu için, müslumanlarin birbirleriyle karsitasmalari halinde karsilikli dua yerinde kullanilir. «Selamet üzere olasin, her türlü afat ve kederden beri olasin, Allah'in rahmeti üzerine olsun...» dilegini ifade için, «Esselâmu Aleyk» veya «Esselâmu Aleyküm» denir. Bu sekilde selamlasmanin ilk olarak Hz. Âdem'den basladigini Peygamber Efendimiz bize haber vermektedir. Allah'in selâmetini Istemekten daha güzel ne olabilir? Cenab-i Hak, Kur'an-i Kerîm'de müteaddit ayetlerle selamlasmamizi bize emrediyor :
«— Ey iman edenler! Kendi evlerinizden baska evlere, sahipleriyle aliskanlik peyda etmeden, (izin almadan) ve selâm vermeden girmeyin; bu sîzin için daha hayirlidir. Olur ki, iyi düsünürsünüz de hikmetini anlarsiniz.» (Nûr Sûresi, âyet: 27)
«— Evlere girdiginiz vakit, Allah tarafindan mübarek ve hos bir saglik dilegi olarak kendinize selam veri». îstc Allah âyetleri site böyle faeynn eder; tâ ki anhyasinu.» (Nur Süresi, âyet: 61)
«—t Bir selâmla selâmlanâigmiz zaman, siz ondan daha güzeli ile yahut ayniyle selâmi alip, karsilik verin. Süplhe yok ki Allah, her seyin hesabini hakksyle görendir.» (Nisa Sûresi, âyet: 86)
Esselâmu Aleyküm deyip selâm verene, Aleyküm selâm ve Rahmetuflah seklinde ziyadesiyle veya sadece Ateyküm Selâm karsiligini vererek ayniyle mukabele edilir.
Dünyada bulunan keder ve mesakkatlerin hiç biri Cennette bulunmadigi, için Cennetin bir adi da Daru's-Selâm'dir. Orada da müminlerin bir-birlerine duasi hep selâmet dilegidir. Yûnus sûresinin 10. âyetinde söyle buyuruImaktadir:
«— Müminlerin cennette dualari, Allah'im! Seni tesbih ve tenzih ederiz, sözüdür ve aralarindaki dilekleri de hep Selâm'dir. Dualarinin son ise, bütün hamdler alemlerin Rabbine mahsustur, gerçegidir.»
Ibrahim Sûresinin 23. âyetinin sonunda da söyle buyurulmaktadir :
— Cennette müminlerin birbirlerine saglik temennileri Selâm'dur.
Anlasiliyor ki, baslangiç ve son itibariyle müminlerin parolasi ve saadet düsgi Selâm sözüdür. Selâmi yaymanin ve bu sünneti yerine getirmenin faziletine dair pek çok hadîs-I serif gelecek ve kimlerin kimlere selâm verecegi beyan edilecektir. Yerlerinde gerekli tafsilât verileceginden, burada fazla açiklamaya lüzum görülmemistir.

ille insan Hz. Âdem'de beseriyet vasiflari en mütekâmil oldugu için, her mümin onun suret ve seklînde cennete girecektir. Aza noksanliklarindan salim bulunacaklardir. Hz. Âdem'den bu yana zaman geçtikçe insanoglunun suretinde bazi noksanlasmalarin olagelmekte bulundugunu da bu hadîs-i seriften ögrenmis bulunmaktayiz. Insanlarin bünye saglamligi, boy uzunlugu, yapt ve ömür bakimindan noksanlasrnakta bulunduklari ilmî gerçeklerle de ispati mümkün olsa gerektir.[681]

(448) Selami Yaymak

979— Berâ'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (SaIlaltahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Selâmi (insanlar arasinda) yayin; selâmet bulutsunu»[682]

Müslümanlar arasinda muhabbet ve sevgiye vesile olan selamlasma isini yaymakla, hem sevgi ve güven kazanilir, hem de sünnetin sevab ve faziletine kavusulur. Birbirine karsi yabanci gibi duran, birbirinden ürker durumda olan kalpler de, selamlasma sebebiyle yatisarak ünsîyet ve samimiyete dogru yönelir. Islâm'da esas olan din kardesligidir; selâm da bu kardesligin en güzel bîr belirtisidir. Bu balamdan selâmi yaymanin fazilet ve sevabi çok büyüktür.[683]

980— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Iman etmedikçe cennetle giremezsiniz; sevismedikçe de mümin olamazsiniz. Kendisi ile seviseceginiz bir seyi size göstereyim mi?» (Ashab) dediler ki: — Evet, ya Resûlaîlah! Peygamber: «— Aranizda selâmi yayiniz.» buyurdu.[684]

Birbirini sevip saymayanlar gerçek mümin degillerdir. Müminler arasinda muhabbet ve baglilik bulunmayan bir toplum, Islâm toplumu olamayacagindan, orada Islâm düzeni bulunamaz ve Islâm yasanamaz. Iste bu esasa varabilmek için içten gelen bir samimiyet ve sevgi ile selamlasma tsîne baslayip, gayeye dogru gitmelidir.[685]

981— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüîlah (SaUaltahii Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«—Rahmim == Rahmeti boll olan Allah'a ibadet edin, yemek yedirin, selâmi yayin; cennetlere girersiniz.»[686]

Allah'a ibadet etmek, onun bütün emirlerini hak bilip, onlari yerine getirmek ve yasaklarindan sakinmaktir. Peygamberin Ibadet anlayisini ve yasayisini uygulamaktir. Farz olan ibadetler yaninda muhtaçlara, komsu ve misafirlere yemek yedirip onlara ikramda bulunmak ve Insanlar arasinda selâmi yaymak isleri zikredildigine göre, bunlarin tasidigr manevî degerler büyüktür. Yemek yedirip ikramda bulunmak ve selâm vermek, Insanlar arasinda sevgi ve yakinlik dogurur, kardeslik duygularini gelistirir. Kardes olarak yasayan müslümanlar da kemâle ermis bulunacaklarindan cennetlik olurlar. Zira birbirlerine karsi kin, hased, nefret, kiskançlik duygularini tasimayip cömertlik, merhamet, sevgi ve saygi besleyenler en olgun müminlerdir. Elbette bunlarin yeri Cennet olur.[687]

(449) Önce Selâm Veren

982— (225-s.) Besîr ifcmi Yesâr'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir;
«— Ibni Ömer'den Önce selâma bashyan, yahut selâmda Öne geçen kimse olmamistir.»[688]

Selâm vermeden önce konusmaya baslomomaitdir. Selâm, Allah'in isimlerinden biri oldugu için, ondan önce baska kelâma geçmek uygun düsmez ve selâmet dilegi olan selamlasma isi zamaninda ve yerinde, yerine getirilmis olmaz. Ayni zamanda önemli sünnetlerden biri olan selâm vermenin faziletini, önce selâma baslayan kazanmis olur.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[689]

983— Câbir'in söyie dedigi isitilmistîr:
«— Süvari piyadeye, pivâcîe (yaya yürüyen) oturana selâm verir. Yürümekte olan iki kisiden hangisi önce selâm verirse, o daha faziletlidir.»[690]
Selâma ilk baslayansn Alloh katinda daha faziletli oldugunu bu haber de teyid etmektedir. Bu fazilet hal itibariyle ayni durumda olanlara aittir. Karsilasan iki süvari, iki piyade gibi...
(Bu haber için baska bîr kaynak bulunamamistir.).[691]

984— Ibni Ömer'den haber verildigine göre : Müzeyne kabilesinden olan ve Peygamber (Sûltellâhü Aleyhi ve Sellem) ile sohbeti buiunan El~ Agarr'in, Am* ibni Avf Ogullarindan bir adamda birkaç kilo hurma alacagi vardi da (bunu almak için) defalarca ona gidip gelmistir. El-Agarr dedi ki:
«—Ben Peygamber (Sattalîahü Aleyhi ve Sellem)'e (sikâyet için) gittim de, benimle beraber (borçluya) Ebû Bekir'i gönderdi. (Yine El-Agarr) anlatti: Hf?r karsilastigimiz kimseler bize selâm verdiler. Ebü Bekir dedi ki:
— Görmüyor musun, insanlar senden önce sana selâm veriyorlar; böylece mükâfat onlarin oluyor?» Insanlara önce selâm ver ki, mükâfat senin olsun. Bu son sözü Ibni Ömer kendiliginden söylemistir.[692]

Bu hadts-i serif de, önce selâm vermenin faziletini beyan efmekîedîr. (Buna Taberanî tahriç eyledigini, Fadlu'llah, serhinin It. cIld, 447. sayfosinin dip notunda kaydetmistir.).[693]

985— Ebû Eyyub'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahu A ieyhl ve Setlem) söyle buyurdu :
«— Müslüman bir kisinin, üç günden çok kardesine darilmasi (onunla konusmamasi) helâl olmaz. O halde ki, karsilasirlar da biri öteye, biri beriye döner. Bunlarin en hayirlisi, selâm ile söze baslayandir.»[694]

Bu hadîs-I serîf, müslümanin müslümana darginligi bölümünde geçmisti. 399 sayili hadîs-i serife bakilsin. Hadisin kaynaklari orada verilmistir.[695]

(450) Selâmin Fazîletî

986— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, bir adam, bir mecliste oturmakta olan Resûlüllah (SaUatlahüAleyhiveSellem)'e ugrayip:
— ESSELÂMU ALEYKÜM dedi. Bunun üzerine Peygamber: «— (Bu selâm kargiligi olarak) On sevab vardir.» buyurdu. Sonra baska bir adam gelip:
— ESSELÂMU ALEYKÜM VE RAHMETÜLLAH, dedi. Peygamber buna : «Yirmi sevab vardir.» buyurdu. Daha sonra baska bir adam gelip:
— ESSELÂMU ALEYKÜM VE RAHMETULLAHI VE BEREKATÜH, dedi. Buna da: «Otuz sevab vardir.» buyurdu. Sonra meclisten (ayrilmak üzere) bir adam kalkip selâm vermedi. Bunun üzerine de Resûlüllah (SaiiaUahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Arkadasiniz unuttugunu (selâmini) ne çabuk unuttu! Sizden biriniz meclise geldigi vakit selâm versin de, eger oturmayi uygun görürse otursun. Meclisten de (ayrilmak üzere) kalktigi zaman (yine) selâm versin. Evvelki selâm, son selâmdan daha lâyik degildir.»[696]

Karsilasma halinde selâm vermek sünnet olup, buna karsilik vermek vacibdir. Yalniz «Etselâmu aleyküm» demekle bu sünnet yerine getirilmis olur. Ancak bundan sonra ziyade edilen «Ve rahmetullahi ile ve berekâiüh sözlerinin her biri karsiliginda ayrica onar mükâfat vardir.» Selâm verenin bu ziyadelerine ayniyle mukabele edIlîr. Bu miktardan noksoniyle selâm verenlere ise, ziyadesiyle mukabelede bulunmak müstahabdir.
Iste karsilasma halinde bu sekilde verilen selâm, bîr meclisten ayrilma halinde de aynen verilir. Bu da sünnettir ve alinmasi vacibdir. Böylece bir hasene karsiliginda 10'dan 3Ö'a kadar mükâfat vardir.[697]

987— (226-s.) Razreti Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir : (Bir hayvan üzerinde ettigimiz yolculukta) ben, Ebû Bekir'in terkisinde idim. Rasgeldigi insanlara ESSELÂMU ALEYKÜM deyince, onlar:
ESSELÂMU ALEYKÜM VE RAHMSTULLAH diyorlardi. (EbÛ Bekir) : ESSELÂMU ALEYKÜM VE RAHMETULLAH deyince, onlar: ESSELÂ-MU ALEYKÜM VE RAHMETULLAHI VE BEREKÂTÜH diyorlardi. Nihayet Ebû Bekir söyle dedi: Bugün insanlar, çok fazlasiyle, bizi faziletçe geçtiler.[698]

«Esselâmu Aleyküm» sözü üzerine ziyade edilen lâfizlardan Ötürü fazla sevcb elde edildigini bu haber de, daha önceki hadîs-i serife uygun olarak teyid etmektedir. Fazla fazilet elde etmek için bu ilâveler yapilmalidir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[699]

988— RegûlüÜah (Satîalhhü AieyhIve SeUem)'in söyle buyurdugu Hz. Aise'den rivayet edilmistir;
«— Yahudiler, selâm vermek ve amîn deme'k sözleri üzerine size ha-sed ettikleri, kadar hiç bir sey üzerine size hased etmis degillerdir.»[700]

Her namazda okunan Fatiha sûresinin sonunda «Âmîn s= Allah'im kabul buyur» denir ki, bunun fazileti hakkinda müteaddit hadîs-î serifler vardir. Selâm vermenin de böyle fazilet ve sevabi çok oldugundan bu ni-matlere sahip olan müslümanlara Yahudilerin hesed edisi daha fazla olmustur. Burada hasedi belirtmekle, selâm ve amîn sözlerinin faziletlerinin ziyadelIgine isaret edilmektedir.[701]

(451) Selâm, Aziz Ve Yüce Olan Allah'in Isimlerinden Bir Isimdir

989— Enes'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Selâm, Allah Tealâ'nm isimlerinden bir isimdir Iki, onu Allah (selâmlasmak için) yeryüzüne koymustur; o faalde aranizda selâmi yayiniz.»[702]

978 sayili hadîs-i serifin açiklamasina bakilsin. Ayrica selâmi yaymanin faziletine dair 979-981 sayili hadîslerin tercemesine müracaat edilsin.[703]

990— îbni Mes'ud'dan nakledildigine göre, söyle demistir:
— Ashab, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in arkasinda namaz kilarlardi. Namaz kilanlardan biri ESSELÂMU ALELLAH = Selâm Allah üzerine olsun, dedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) namazini bitirince:
«— Kimdir o, E s sel â mu Alcüah diyen?» buyurdu. Selâm =s Noksanliklardan beri bulunan, Allah'dir. Anc»k siz seyle deyiniz: Et-îtehiyyatü

liilâhi ve's-Salâvatu ve'T-Tayyîbatü = Bütün tazimler, her çesit ibadetler ve en pak övgüler Allah'a mahsustur. Es-Selâmu aIeyke eyytihennebiyyu ve rahmetuIlahi ve berekâtühü =: Sana selâm olsun, ey Peygamber! Allah'in rahmeti de, bereketleri de... Es-Selâmu aleyna ve alâ ibadillâbi's-Salihîne — Selâm bise -olsun, Allah'in salih kullarina da... Eshedü en la ilahe illallah ve eshedü enne Muhummeden abduhu resûiühu ;= Allah'dan baska bir ilâh olmadigina sahidlik ederim. Muhammed'in de onun kulu ve peygamberi olduguna sahidlik ederim.» Sizden biriniz Kur'an'dan sûre ögrenir gibi, ashab bu duayi ögrenirlerdi.»[704]

Ibni Mes'ud'un rivayeti ile sabit olan bu .dua, namazlarin tesehhüdünde okunur. Ibni Mes'ud hazretleri der ki, Resulü Ilah bana Kur'an sûrelerini nasil ögretti ise, elimden tutarak bu tesehhüd duasini da öyle ögretti. Namazlarin her oturus halinde okunmasi vacibdIr.
Allah Tealâ bütün noksanliklardan münezzeh ve bizatihi selâm olan ezelî ve ebedî bir varlik bulundugundan, ona selâm verilmez; biz kendimize ondan selâmet ve rahmet dileriz. Nitekim rahmet Allah'a olsun, denmez,- Allah'in rahmeti bizim üzerimize olsun, denilir. Daha önce ifade edildIgi gibi Selâm, güzel isimlerinden bir isimdir. Bu ismin delâlet ettigi mânâlardan biz fayda ister ve umariz.[705]

(452) Müslüman Müslümanla Karsilastigi Zaman Ona Selam Vermesi, Üzerine Düsen Vazifedir

991— Ebû Hüreyre'den, Peygamber(SallallahüA.îeyhiveSellemj'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Müslümanin müslüman üzerine olan hakSu bestir.» (Ashab tarafindan) denildi ki, bunlar nelerdir? Peygamber buyurdu:
«— Müslümanla karsilastigin zaman ona selâm ver. Seni davet ettigi zaman ona icabet et. Senden ögüt istedigi zaman ona nasihat ver. Aksirip da Allah'a hamd ettigi «aman ona tesmît et s= Yerhamukellah s= Allah sana merhamet etsin, de. Hastalandigi zaman onu ziyaret et. Vefat edince de onun cenazesinde bulun, (namazini kil ve tesyi' et).»[706]

Islâm'da kardeslik duygularinin yerlestigine ve gerçeklestigine birer alâmet olan bu 5 sey, müslümanlar üzerine düsen birer vazife ve hak olmuslardir. Bunlarin ihmal edildigi veya yerine getirilmedigi cemiyette Islâm kardesligi zayiflamis veya yok olmus demektir. Bu önemlerine _binaen, her mümin üzerine düsen bu kardeslik görevini yapmakla, hem vazifesini yapmis olur, hem de büyük manevî sevablara kavusmus bulunur. 519 sayili hadîs-i serife bakilsin.[707]

(453) «Yürüyen Oturana Selam Verir»

992— Abdurrahman ibni Sibl demistir ki. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m söyle buyurdugunu isittim:
«— Süvari piyadeye selâm versin, piyade oturana selâm versin; az ftlan (topluluk) çok olana selâm versin. Böylece selâm, ona icabet edene Bittir. Icabet etmiyene bir sey (vebal) yoktur.»[708]

Süvari, piyadeye nazaran daha hareketli ve rahat durumda bulundugundan ve piyadeden daha üstün bir mevkide oldugundan adalet ve emniyeti saglama bakimindan önce selâma baslamasi daha uygundur.
Yaya yürüyen hareket halindedir, oturmakta olan sükûnet halindedir ve oturana rasgelen yolcular çok olur. Yolcular içinde yabancilar da bulunabileceginden, oturana güven telkini gerekir. Oturmakta olan bîr kisinin gelip geçenlere selâm vermesi daha güçtür. Bu gibi sebeplere binaen yürüyen adam oturana selâm verir.
Az olan topluluk çok olana selâm verir; çünkü düzen ve vakar bu sekilde daha güzel temin edilmis olur. BIr kisinin birden çok kimselerle karsilasmasi halinde, onun bu topluluga selâm vermesi ve bu topluluk içinden bir kisinin selâmi almasi, karisikliga ve külfete meydan verilmeksizin en kisa yoldan isin bitirilmesidir. Bunun Için topluluk Içinden bîr kisinin selâmi almasi kifayet eder, diger selâma mukabele etmeyenlere bîr vebal gerekmez.
Abdurrahman Ibni Sibl kimdir? :
Medîne'li ashabdan olup, Evs kabilesîndendir. Ensar'in ileri gelenlerinden ve âlimlerinden biri idi. Humus veya Sama geçip, orada ikâmet ot-tIgi ve orada ikâmeti sirasinda Hz. Muaviye'nIn kendisine bir mektup göndererek insaniara ilim ögretmesini istedigi rivayet edilir. Muaviye'nIn bu istegi üzerine, o da Insanlara va'z etmis ve Resûlüüah dan duydugu bazi hodîs-i serifleri nakletmistIr. Iste burada selâmla ilgili olarak geçen hadîs-i serîfi de Abdurrahman hazretleri bu esnoda rivayet etmistir.[709]

993— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûiüllah (SallaIlaMI Aleyhi ve Se Hem) söyle buyurdu:
Siüvari piyadeye, piyade oturana ve azlik çokluga selâm verir.»[710]

Bundan önceki hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[711]

994— (299-s.) Cabir'in söyle dedigini Ebû Zübeyr isitmistir; — Iki piyade karsilastigi zaman, bunlardan hangisi önce selâm verirse, o daha fazla fazilet sahibi olur.[712]

983 sayili habere müracaat edilsin. (Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamisti.).[713]

(454) «Süvarinin Oturana Selam Vermesi»

995— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygambersöyle buyurdu:
— Süvari piyadeye, piyade de oturana, aslik çokluga selam verir.»[714]

Hal, vaziyet ve hareket itibariyle daha iyi durumda olan kimse ötekine selâm verir. 8u edeb bakimindan gözetilmesi gereken bîr vazifedir. Bunun aksini yapmak günahi icab ettirir bir hareket degildir. Süvari, kendisinden az hareketli bir yaya adama selâm verince, bundan daha az hareketli bu-Junan oturucuya da önce selâm vermesi tabiîdir. Hadîs-i serifin gelisinden bu mânâ çikmaktadir. 993 sayili hadîs-i serife ve kaynaklarina bakilsin.[715]

996— Fudale hazretlerinden rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallailahû Aleyhi yt Selîem) söyle buyurdu:
«— Süvari oturana ve azlik da çoklugu selâan verir.[716]

Süvarinin oturana selâm vermesi gerektigine dair önceki hadîs-i seriften kapali olarak çikarilan mânâ, burada açik olarak ifade edilmistir.[717]

(455) Piyade Süvariye Selâm Verir Mi?

997— (230-s.) Sa'bî'den rivayet edildigine göre, kendisi bir süvari ile karsilasti da, ona selâm verdi, (süvariden önce selâm verdi. Ravi Hu-sayn demistir ki), bunun üzerine ben: Önce selâm mi veriyorsun? dedim. O (Sâ'bî), söyle cevap verdi: Surayh'i yürürken gördüm, önce selâm veriyordu.[718]

Her ne kadar süvarinin piyadeye selâm vermesi gerekirse de, buna meydan birakmadan yaya yürümekte olanin önceden selâm vermesinde bir beis bulunmamaktadir. Bu da bir tevazu ve fazilet sayilir. Bu haber için baska bîr kaynaga da raslanmamtstir.[719]

(456) Azlik Çokluga Selâm Verir

998— Fudale ibni Ubeyd'den rivayet edildigine göre,Peygamber (Sailalkhii Aleyhi ve Settem) söyle buyurdu :
Süvari piyadeye, piyade oturana ve azlik çokluga selâm verir.»[720]

Bir sahis küçük topluluktan ibaret olan bir meclise girdigi zaman bir selâm Ile beraber hepsini selâmlamis olur. Bu topluluktan muayyen kimselere selâmi tahsis etse, bunda da bir beis yoktur. Muhatab olanlardan yat-niz bir sahsin selâma icabet etmesi kifayet eder. Birkaç kisinin selâma icabet etmelerinde de bir beis olmaz.
Eger girilen meclis büyük bir kalabaliktan ibaret olup, bunlarin heptisine selâmi duyurmak mümkün degilse, o zaman, meclise ilk giriste kar-silasilan sahsa selâm verilir. Böylece selâmi duyanlardan birinin selâma icabet etmesiyle sünnet yerine getirilmis olur. Selâmi duymayan diger kimselere ayrica seiâm vermek gerekmez. Meclistekilerden bir kisinin veya birkaç kisinin selâmi almalariyle diger kimselerden farziyyet düser.
Eger büyük bir topluluk küçük bir toplulugun yanina girerse, yahut yasli bîr kimse küçügün yanina girerse, bu takdirde meclise varanin önce selâm vermesi gerekir; ve yine bunlardan bir kisinin selâm vermesiyle sünnet edâ edilmis olur Meclisten bir kisinin Icabet etmesiyle de digerlerinden selâma icabet farziyyeti düsmüs olur. 996 sayili hadîs-i serife bakilsin.[721]

999— (Baska bir rivayet yolu ile yine) Fudale'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Süvari piyadeye, piyade oturana ve azlik çokluga selâm verir.»[722]

995-998 sayili hadîs-i seriflere bakilsin.[723]

(457) Küçük Büyüge Selâm Verir

1000— Ebû Hüreyre'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Resûlüllah (SaÜattahü Aleyhi ve Setlem) buyurdu ki:
— Süvari piyadeye, piyade oturana ve azlik çokluga selâm verir.»[724]

993 sayili hadîs-i serife bakilsin.[725]
1001— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûlüllah {SaÜattahü Aleyhi ve SeHem) söyle buyurdu:
«— Küçük büyüge, yürüyen oturana ve azlik çokluga selâm verir.»[726]

Küçükten büyüge hürmet gerektigi için, önce küçügün büyüge selâm vermesi mesru kilinmistir. Burada küçüklükten maksat, yas küçüklügüdür. Ayni yasta bulunan iki kimseden diyanetçe daha asagi olan selâma önce baslamalidir. Henüz bulûga ermemis bir çocuk, büyük bir adama selâm

vermis olursa, bu selâma icabet vacIb olur. BIr cemaata selâm verilse de, içlerinden bir çocuk bu selâma icabet etse, kifayet eder; digerlerinin icabetine lüzum kalmaz.
Çarst ve pazar gibi kalabalik yerlerde Is icabi dolasan kimsenin bazi sahislara selâm vermesiyle sünnet ifa edilmis olur. Her karsilasilana selâm vermek görevi yoktur.[727]

(458) Selamin Hududu

1001/M.— (231-s.) Ebû Zinad'dan rivayet edildigine göre, söyle detir:
Zeyd ibhi Sabit'in oglu Harice, babasi Zeyd'in (Halife bulunan Mua-viye'ye yazdirdigi) mektubunda; selâm verince söyle yazardi:
— Esselâmu aleyke. ya emîre'l-Müminin ve rahmetullahi ve berekâ-tühu ve magfiretuhu ve tayyibu salâvatihi — Selâm üzerine olsun, ey müminlerin Eniîri! Allah'in rahmeti de, bereketleri de, magfireti de, pâk olan rahmetleri de...[728]

Bu haberden ögreniyoruz ki, selâm sözüne «ve rahmetullahi ve bere-kâtuhu ve magfiretuhu ve tayyibu salâvatihi» sözleri ileve edilebilir. Fakat Ibni Abbas hazretlerinden rivayet edilen bir habere göre, selâm «ve be*-rekâtüh» sözü ile biter. Buna daha fazla ilâve yapilmaz. Islerin en hayirlisi orta hal üzere bulunan oldugundan, asin hareketler pek makbul degildir. Her seyin ölçülü olmasi, hal ve vaziyetin geregine uygun düsmesi din ve ahlâkça makbul olan husustur. (Fadlu'llah : C. II, s. 462)
(Ilerde gelecek olan 1131 sayili habere bakilsin.).[729]

(459) Isaretle Selâm Veren Kimse

1002— (232-s.) (Basra'da görülen) EbûKurre El-Horasanî söyle demistir: Enes'i gördüm, bize rastgelmisti de, eliyle bize isaret edip, selâm veriyordu! Kendisinde abraslik (veya saç agarmasi) vardi. Hz. Hasan'i da gördüm saçlarini sari renkle boyuyordu ve siyah sarik giyiyordu. (Ye-zid ibni Seken'in kizi) Esma da söyle dedi :
«— Peygamber (Saltalfahü Aleyhi ve SelUm) elini egerek hanimlara selâm verdi.»[730]

Nese'î, Cabir'den rivayet ettigi bir hadîs-i serifte söyle buyurulmaktadir: «Yahudi'lerin selâm verisi gibi selâm vermeyiniz. Onlarin selami baslarla ve ellerledir.» Yalniz ve veya bas Isareti yaparak, selâm sözünü Ifade etmenin caiz olmadigi bu hadîs-i seriften anlasilmaktadir. Selâm telâffuz edilmekle beraber, elle isarette bulunulursa, bunda da bir mahzur bulunmadigi yukarda rivayet edilen haberden Istidlal edilmektedir. Isittiremeyecek kadar uzakta veya mahzurlu bir halde bulunanin yine el isareti yaparak selâm vermesinde bir beis yoktur.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[731]

1003— (233-s.) Müsa} babasi Sa'd'dan rivayet ettigine göre, babass, Abdullah ibiai Ömer ve Kasim ibni Muhammedi ile yola çikti. Nihayet Serif denilen yere indikleri zaman, Abdullah ibni Zübeyr'e tesadüf edildi. Abdullah ibni Zübeyr onlara isaretle selâm verdi. Bunlar da, ona selâmi iade ettiler.[732]

Bundan önceki habere ve açiklamasina bakilsin, 8u haber için de baska bir kaynak bulunamamistir.[733]

1004— (234-s.) Ats ibni Ebi Keban'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ashab, elle selâm vermeyi bos görmezlerdi. Yahut dedi ki, (ashab) elle selâm vermeyi hos görmezdi.[734]
1002 sayili habere ve açiklamasina müracaat edilsin. Su haber için de baska bîr kaynak bulunamamistir.[735]

(460) Selam Verince Isittirilmelidir

1005— (235-s.) Sabit ibni Ubeyd'den rivayet edildigine göre, söyle ir: Abdullah ibni Ömer'in bulundugu bir meclise gittim; o dedi ki:
— Selâm verdigin zaman duyur; çünkü o, Allah katindan bir saglik dilegidir, mübarektir, hostur.[736]

Engel bir hal olmadikça, selâma muhatab olanlara selâmi doyurmak için Ihtiyaç miktari sesi yükseltmek lâzimdir. Uykuda uyuyanlarla bir arada bulunan uyanik kimselere selâm verilince de fazla ses yükseltilmez kî, uyuyanlar uyanmasin. Selâmi iade edecek olanin dinî bir hususta ötürü selâmi gizlice almasinda cevaz vardir. Nitekim rivayet edildigine göre Sa'd ibni Ubade, Peygamberin üzerine selâmi çok olsun diye, Peygamberin selâmina mukabeleyi gizli yapmistir. Bu haber için yine baska bir kaynak bulunamamistir.[737]

(461) Selâm Vermek Ve Kendisine Selâm Verilmek Üzere Disari Çikan Kimse

1006— (236-s.) Tufeyl ibni Übeyy ibni Kâ'b haber verdigine göre, kendisi Abdullah ibni Ömer'e giderdi de, sabahleyin onunla çarsiya çikardi. Tufeyl dedi ki:
— Biz sabahleyin çarsiya çiktigimiz zaman Abdullah ibni Ömer tesadüf ettigi her eskiciye, her saticiya, her miskine ve her sahsa muhakkak selâm verirdi.

Tufeyl anlatmistir :
— Bir gün Abdullah ibni Ömer'e gittim de, beni kendisi ile beraber çarsiya götürmek istedi. Ben dedim ki, çarsida ne yapacaksin? Sen satis yapmazsin, mallardan bir sey istemezsin, onlari satin almayi arzulamazsin, çarsi meclislerinde de oturmazsin. O halde bizimle beraber "burada otur da konusalim. Buna karsi Abdullah bana söyle dedi:
— Ey göbekli!(Tufeyl göbekli bir kimse idi.)Biz karsilastigimiz kimselere selâm vermek için çarsiya çikiyoruz.[738]

Haram isleme korkusu olmayan hallerde sirf selâm vermek için çarsiya çikilmasi, selâmin tasidigi manevî degerin büyüklügüne ve faziletine delil teskil eder. Herkesin is durumuna, mesguliyetine, niyyet ve kabiliyetine göre imkân dahiline giren böyle selâm verme isi özel bir durum arz eder. As-habdan bir kisinin böyle yapmasiyle her sahsin ayni hareketi yapmasi gerekmez. Daha ziyade bu hareket, selâmin büyük sevabi bulundugunu ifade eder. Daha önceki hadîs-i serîfler münasebetiyle açiklamalarinda belirtildigi gibi, çarsida bazi kimselere selâm vermekle sünnet görevi yerine getirilmis sayilir. Her karsilasilan kimseye muhakkak selâm vermek icab etmez. (Imam Malik, Beyhakî ve IbnI Sa'd bu haberi tahriç etmislerdir. Fad-lu'llah : C II, s. 465, dipnot).[739]

(462) Meclise Gelince Selâm Vermek

1007— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Re-sûlüllah (Saltatlahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
— Sizden biriniz meclîse geldigi zaman selâm versin. Dönünce de selâm versin; çünkü sonraki selâm öncekinden daha farkli degildir.»[740]
(...) Yine Ebû Hüreyre'den baska bir rivayet yolu ile bu. hadîsin ayni nakledilmistir.[741]

Bîr meclise varildigi zaman, orada oturanlara selâm vermek iccfb ettigi gibi, o meclisten kalkip ayrilirken de, yine selâm vererek ayrilmak gerekir. Selâm, geri dönme ihtimalini kaldirir ve geride kalanlara da yine güven saglar ve onlara bir rahmet dilegi olur. 986 sayili hadîs-i serife bakilsin.[742]

(463) Meclisten Kalkinca Selam Vermek

1008— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre: — Peygamber (Sattallahü Aleyhi ve Ssllem) söyle buyurdu: «— Insan meclise geldigi zaman selâm versin. Eger oturmak isterse (otursun). Sonra eger kalkmak isterse, mecliste^ ayrilmadan önce yine selâm versin; çünkü ilk selâm son selâmdan daha lâyik degildir.»[743]

986 ve 1007 sayili hadîslere bakilsin.[744]

(464) Meclisten Kalkinca Selam Verenin Hakki

1009— (237-s.) Muaviye ibni Kurre demistir ki, babam (Kurre) bana söyle dedi:
— Hayrini umdugun bir mecliste bulunursun da, herhangi bir ihtiyaç sleni acele ile ayrilmaya sevkederse:
«— Se.lâmun aleyküm diye söyle; çünkü sen, o mecliste onlara isabet edecek olan hayra istirak etmis olursun. Herhangi bir mecliste oturan insanlar, Allah anilmadan o meclisten dagilirlarsa bir merkep lesinden dagilmis gibi sayilirlar.[745]

Burada 2 önemli hususa isaret edilmektedir :
1— flim, zikir ve çesitli ibadetler gibi hayirli islerle ugrasilan bir meclisten is icabi fcalkip ayrilacak olan kimse, bu meclise selâm verip de ayrilirsa, orada islenilen sevaba ortak olur ve kendi hesabina yazilir. Hayir umulmayan bir meclise de oturmamak gerekir.
2— Meclisler bir hayir maksadi ile tertip edilmelidir. Allah'in ismi anilmayan, hayir ve hasenata vesile olmayan meclisler günaha ve kötülüge vesiledir. En azindan giybete sebep olurlar. Günah islenen meclislerden ayrilmak da bîr hayvan Iasesinden ayrilmak gibi kerih bir manzara orzeder. Bu çirkin duruma düsmemek için meclisleri hayirli islerle tezyin etmelidir.
(Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir).[746]

1010— 238-s.) Ebû Hüreyre'nin söyle dedigi isitilmistir :
— Kim kardesiyle karsilasirsa, ona selâm versin. Eger aralarina bir yahut bir duvar engel olur da, sonra ona karsi çikarsa, yine ona selâm versin.[747]

Birbiriyle karsilasan iki kimse selâm tastiktan sonra is ve vazife icabi birbirlerini göremeyecek sekilde ayrilir da, sonra yine kavusurlarsa, tekrar selâm vermenin sünnet oldugunu bu haberden anlamaktayiz. Selâmet ve rahmet dIIegi olan selâm her firsatta verilmeli ve manevî mükâfatina kavusmalidir.[748]

1011— nes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, Peygamber m Aleyhi ve Sdlem/in ashabi toplu bulunurlardi da, onlarin (yürürlerken) karsilarina bir agaç çikardi. Bunlardan bir kismi agacin sagindan ve diger bir kismi agacin solundan giderdi de, karsilastiklari zaman birbirlerine selâm verirlerdi.[749]

Bu hadîs-i serîf de bir önceki haberin mânâsini teyid etmekte olup, selâmin önemini beyan eylemektedir. Ashabin Birbirlerine karsi olan sevgi ve bagliligini da göstermektedir.
(Bu hadîsi Taberanî tahriç etmistir. Fadlu'llah : C II, s. 468, dip not).[750]

(465) Musafaha Için Eline Hos Koku Süren Kimse

1012— (39s.) Sabit El-Bünânî'den rivayet edildigine göre, Enes hazretleri sabah olunca, kardesleriyle musafaha etmek için hos bir koku ile elini yaglardi.[751]

Selâmdan sonra musafaha etmek, tanisip sevismek ve görüsmek için yapilan bir sünnet oldugundan, buna tesvik yolunda tatli bir hava ile nes'e-lendirmek için hos kokulu esanslarin erkekler arasinda kullanilmasinda bir mahzur bulunmayip, Iyi bir is oldugu anlasilmaktadir. Zaten Islâm dini temizligi, iyiligi ve hoslugu emreder.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[752]

(465) «Tanidiga Ve Tanimadiga Selâm Vermek»

1013— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, bir adam ci:
— Ya Resûlallah! Islâm'in hangi isi daha hayirlidir? Peygamber söyle buyurdu:
«— Yemek yedirmen ve tanidigina, tanimadigina selâm vermendir.[753]

Islâm'in yapi bütünlügü ve bünye saglamligi, müslümanlarin birbirlerine sevgi ve kardeslik ruhu ile baglanmalariyle husule gelir. Gerçek ve samimî duygularla birbirine kenetlenmisçesine bir araya gelen müslümanlardan ibaret bir toplum, yikilmaz ve yenilmez bir vücut gibidir. Iste bu saglam bünyeyi teskil etmekte kullanilacak vasitalarin basinda, muhtaçlara ve müs-lümanlara yemek yedirmekle, tanidik veya tanimadik müslümanlara selâm vermek hasletleri gelir. Bu iki haslet müslümanlari birbirine isindirir, tanistirir ve sevdirir. Bu önemlerine binaen islâm'in hayirli hasletlerinden sayilmislardir. Tanidiga ve tanimadiga selâm vermek sözünden, müslüman olmayanlar hariçte tutulmalidir. Çünkü müslüman olmayanlara selâm verilmez.[754]

(467) «Bir Bölüm»

1014— Ebû Hüreyre'den rivayet edilmistir:
— Ev avlularinda ve yollar üzerinde oturmaktan Resûlüllah (Salkdîahü Aleyhiv#Sfittem) yasaklamisti. Bunun üzerine müslümanlar dediler ki:
— Buna gücümüz yetmez, takatimiz yetismez. Peygamber söyle buyurdu:
«— Öyle ise, âdetinizi terk etmeyiniz; fakat bunlarin bo/Uuni verini».» Ashab dediler ki:
— Bunlarin (yol ve avlularin) hakki nedir? Peygamber buyurdu:
«— Gözü (haramdan) sakindirmak, yolcuya delillik etmek, aksinp da hamd edene tcsmît etmek = yerhamukellah demek, selâma 'karsilik vermektir.[755]

Avlularda ve yollar üzerinde oturmak, gelip geçenleri rahatsiz ettigi ve sikisikliga, izdihama sebebiyet verdigi gibi, gözlerin haram islemesine de vesile olur. Bundan dolayi böyle yerlerde oturulmasi yasaklanmistir; ancak ihtiyaç ve zaruretler dolayisiyle oturuldugu zaman da, bunlarin hakkini vermek lâzimdir. Bu haklar da sunlardir : Bakilmasi mahzurlu veya haram olan yerlere bakmamak, suna buna tecessüs nazari ile göz atmamak. Adres soran, yol ve yer ögrenmek isteyen yabancilara rehberlik etmek. Gelip geçen yolcular, tanidik olsun veya tanidik olmasin, selâm verdikleri takdirde selâmlarini almak. Aksirip da hamd edenler olursa, bunlara tesmît etmek. Bu vazifeler yerine getirilince yol ve avlularin hakki ödenmis olur ve yasaktik hükmü d» ortadan kalkmis bulunur.[756]

1015— (240-s.) Ebû Hüreyre'den söyle dedigi rivayet edilmistir:
— Insanlarin en cimrisi, selâmda cimrilik edendir. Aldanims kimse de, selâma karsilik vermiyendir. Kardesinle senin aranda bir agaç engel olursa, o sana selâma baslamazdan önce imkânin varsa sen yap, önce ona selâm ver.»[757]

Bu haber de selâmin ve Önce selâma baslamanin faziletini ve manevî degerini göstermektadIr. Selâmi yaymak emredildigine göre, bunu yerine getirmeyen cimrilik ve bahillik etmis sayilir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[758]

1016— (241-s.) Abdullah ibni Amr'm azadlisi bulunan Salim'den söyle dedigi rivayet edilmistir:
— (Abdullah) Ibni Amr'a selâm verildigi zaman, selâmi alip ziyade ederdi. (Bir gün) o otururken yanina geldim de «Esselâmu Aleyküm» dedim. Bana:

«— Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi» dedi.
Sonra baska bir defa yanina gidip :
«— Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi- dedim. Bana:
«— Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh» dedi.
Sonra baska' bir defa yanina gidip :
«— Esselâmu aleyküm ve r a hm e tu ilahi ve berekâtüh» dedim. Buna da söyle mukabele etti:
— Esselâmu aleyküm ve rahmetullalii ve berekâtühu ve tayyibu salavâtih.[759]
Selâma ayniyle veya ziyadesiyle mukabele edildigine dair izahat önceki hadîs-i serifler münasebetiyle geçmisti. 987 ve 1001 sayili hadîs-i seriflere bakilsin. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[760]

(468) «Fasik Olana Selam Verilmez»

1017— (242-s.) Amr ibnil-As'in oglu Abdullah'in söyle dedigi rivayet edilmistir;
«Sarap içene selâm vermeyiniz.»[761]

Dinin haram kildigi seyleri açiktan Isleyenlere fo&ik denir. Farz olan Vazifeleri, terk etmek de- haram sayildigina göre, bu gibi halleri bulunanlara selâm vermemek sünnettir. Bu hareket, onlarin, aliskin; bulunduklari kötü hollerden vazgeçmeleri için bir ikaz mahiyetindedir. Kötü aliskcnisk-Sarini terk için onlari kamçilamadir ve ayni zamanda diger müslümanlari/s bunlara meylini engellemedir.
Imam Nevevî der ki : Kötülük ve zararindan korkulan fasik bir kimseye selâm verilir ve selam verirken Allah'in ona murakib oldugu niyyetî tasinir. (Bu haberi Imam Buhârî Sahîh'inde tahriç etmistir.).[762]

1018— (243-s.) Imam Hasan'dan söyle dedigi rivayet edilmistir:
— Fâsikla senin aranda bir hürmet yoktur.»[763]

Horam islemekten çekinmeyen ve utanma hissini kaybeden fasiklara, hürmet gerekmedigine bu haber delil bulunmaktadir. Hürmet, seref ve va-kânm koruyan dürüst Insanlara yapihr. Düsüklerle yüksek seviyede bulunanlar ayni seviyede tutulamaz, iyilere hürmet edilir,.kötülere mümkünse ögüt verilir ve tutumlari hos görülmez.[764]

1019— (244-s.) Satran. Oyunlarini kerih gören Ali ibni Abdullah'in söyle dedigi isitilmîstîr;
«— Bu oyunlari, oyniyanlara selâm vermeyiniz; çünkü bunlar kumardan sayilir.»[765]

Kumar sayilan Ker "çesit oyun horam oldugu için, bunlari oynayanlar 'fasikfir. Fasiklara do selâm verilmemesine dair'~1017 sayili hadî$-i serife bakilsin. Ali ibni Abdullah, Hz. Peygamberin amcasi Abbas'in torunudur. Bu haber ondan sadtr olmustor. Hz. Ali'nin sehid edildigi gece dogmus ve çocuga onun adi verilmisti. Yeryüzünde Kureys kabilesinin en güzeli Idi. Çok namaz kilmakla meshur oldugundan/ kendisine «Seccad = Çok secde eden, namaz kilan» lâkabi verilmisti. Her gün bin rekât namaz kildigi söylenir. Hicretin 117. yilinda vefat etti. (Radtyajfaku taih)- [Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir. Fadlu'llah : C Hf s- 472,473).[766]

(469) Günahkârlara Ve Boya Sürünekleee Selâm Vermeyi Terkeden Kimse

1020— Ebû Talib'in oglu Ali'den, (Raâiyaîiahuanh) söyle demistir: — Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir topluluga ugradi. Bun^ larin içinde san boya sürünen bir adam vardi. Peygamber topluluktakile-re bakip, onlara selâm verdi ve bu adamdan yüz çevirdi. Bunun üzerine, adam dedi ki, benden yüz mü çevirdin? Peygamber: «— Senin iki sözün arasinda ates koru vardir.»[767]

Erkeklerin saç ve sakallarini siyahdan baska kina gibi boyalarla bo-yamaIari caizdir. Fakat yüz vs azalarini tabiî renkleri disinda boyalarla boyamalari caiz olmayip, günah bulunduguna bu hadîs-i serif delildir. Zira böyle renkli boya sürünene Peygamber (Sahallaht Aleyhi ve SelUm) selâm vermekten yüz çevirmistir; ve bunu ates azabi ile korkutmustur.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[768]

1021— Vâil oglu Amr ibni'1-As Es-Sühemî'den söyle nakledilmistir : —Bir adam elinde altin yüzük oldugu halde, Peygamber <Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ondan yüz çevirdi, (ona selâmla mukabele etmedi). Adam, Peygamberin hos-nudsuzlugunu görünce, gidip yüzügü birakti ve demirden bir yüzük takindi. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e geldi. Peygamber:
«— Bu daha kötüdür. Bu cehennem ehlinin süsüdür.» buyurdu. Adam dönüp onu atti ve gümüsten bir yüzük takindi. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buna sükût etti, (bir sey söylemedi).[769]

Erkeklerin altin ve Ipekle süslenmeleri ve bunlan giymeleri, altin ve gümüs kaplarda müslümanlarin yemek yemeleri diger hadîs-i seriflerle açik olarak haram kilinmistir. Burada altin yüzük takinmakla günah isleyene Hz. Peygamberin iltifat etmedigi ve bu gibilere selâm verilmedigi müna-sebetiyle bu hadîs-i serif getirilmistir.

Her ne kadar bu hadîs-i serîfte demirden yüzügün de yasaklandigi ifade edilmekte ise de, bundan sonra gelecek hadîs-I serif ve diger rivayetlere nazaran altindan baska madenlerden yapilan yüzüklerin, (mühür yerine kaim olmak üzere) kullanilmalarinda bir sakinca yoktur. Bu mevzuda âlimlerin birbirinden farkli görüsleri vardir. Bîr kismi gümüsten baskasini mubah görmez ve altindan, baskasina mubah der. Bundan sonra gelen hadîs-i serif daha kuvvetü kabul edilerek altindan baska gümüs, pirinç, tunç, bakir ve demir gibi madenlerden yüzük takinmaya cevaz verilmistir. Kadihan, fetvasinda bunlara mekruh der. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.) Amr ibni'l-As'in hal tercemesI için, 886 sayili açiklamaya bakilsin.[770]

1022— Ebû Saîd'den rivayet edildigine göte, söyle demistir:
— Bahreyn'den bîr adam Peygamber (SaUallahü A îeyhi ve Seîlem) 'e ge-iip, ona selâm verdi de, adamin üzerinde ipekten bir cübbe ve elinde altindan bir yüzük bulundugundan, Peygamber selâmi almadi. Adam üzüntülü olarak gidip hanimina (halini) sikâyet etti. Bunun üzerine hanim dedi ki:
Senin selâmini Peygamberin almayisi, cübbenle yüzügünden dolayi olsa gerektir; bunlari birak da, sonra dön. Adam böyle yapti; Peygamber de selâmina mukabele etti. Adam dedi ki:
— (Yâ Resûlallah) az önce sana geldim de, benden yüz çevirdin?
O sama» elinde atesten bir kor vardi.» Adam: Ö halde ben (Bahreyn'den) çok. kor parçalan getirdim, dedi..
— Senin getirdigin seyler, hiç kimsenin müstagni kalmadigi tasligin î&sîarmdandir. Bunlar ancak dünya hayatinin malidir (bunlari herkes ticaretinde ve san'atinda kullanilir; fakat onlarla süslenemez).» buyurdu. am:
ö halde ne île yüzük edineyim? dedi. gamber: Gümüsten yahut pirinçten yahut demirden halka iie. buyurdu.[771]

Bu hadîs-î serifle bundan önceki arasinda mânâ bakimindan tearuz bulunmaktadir. Bir kisim âlimler bunu daha sihhatli bularak yüzüklerin Istimaline dair hüküm vermislerdir ve Imam Nese'î bu hadîs-î serifi -tahrîç etmistir. Bir önceki, hadîs-î'.serifin açiklamasina;.müracaat edilsin.[772]

(470) Emire (Halifeye) Selam Vermek

1023— (245-s.) Rivayet edildigine göre, Ömer ibni Abdülaziz, Bekir ibni Süleyman'a sordu:
— Neden Ebü Bekir mektuplarinda :
— ResûlüIIah'in halifesi Ebû Bekir'den (falafra)» diye yazardi. Ondan sonra Ömer ibni Hattab da «Ebû Bekir'in halifesi Ömer ibni Hattabdan (falana)» diye yazardi; böyle iken ilk önce (mektuplarinda) «Eiai-nfl-mü'minîn = Müminlerin Emîri» diye kim yazdi?
— Süleyman'in oglu Ebü Bekir söyle dedi:
— Büyük annem Sifâ bana anlatti. Büyük annem ilk hicret edenlerdendi ve Ömer ibni Hattab (Radiyatkihutmh) da çarsjya çiktigi zaman ona ugrardi. Sifâ söyle dedi :
— Ömer ibni Hattab, Irak'dan ve halkindan kendilerine soracagim akilli ve güçlü iki adam bana gönder diye Irakeyn = Küfe ve Basra valisine mektup yazdi. Vali de iki yakin arkadasi Lebîd ibni Rabia ile Adiyy ibnî Hatem'i gönderdi. Bunlar da Medine'ye gelip develerini Mescidin civarinda çökerttiler. Sonra Mescide girdiler. Orada Amr ibni'1-As'i buldular. Ona dediler ki:
— Ey Amr, bizim için «Emîrü'l-Mü'rmnîn r^ Müminlerin Em£ei Ömer'den izin iste, (huzuruna girelim).
Hemen Amr atilip Ömer'in yanina vardi ve söyle dedi: — fcelâmu Ateyke, ya Emîrel-Müminîn = Selâm üzerine olsun, «y müminlerin Krnîri. Bunun üzerine Ömer ona:
— Bu isim sana nasil peyda oldu, ey Îbni'1-As? Muhakkak surette dedigin sözün altindan çikmalisin, dedi. Îbni'1-As dedi ki:
— Evet, Lebîd ibni Rabia ile Adiyy ibni Hatem geldiler ve bana dediler ki, Müminlerin Emîrinden bize izin iste. Ben de onlara dedim ki, vallahi onun (Emîrü'1-Müminîn) isminde isabet ettiniz. O, Emîr'dir; biz de müminleriz. îste bu günden itibaren mektuplar böyle cereyan etti, (Emîrü'l-Müminîn diye yazildi).[773]

Halifeye, müminleri idare eden mümin baskan ve kumandanlara selâm verildigini ve verilmesi gerektigini, ilk olarak Emlru'I-Müminîn unvaninin Hz. Ömer .zamaninda kullanilmaya baslandigini bu haberden ögreniyoruz.
Seîâm, bir kimse üzerine Allah'in selâmet ve rahmet Ihsanini dilemekten ibaret güzel bir dua olmasi itibariyle en büyük mevkide bulunanlarin huzuruna çikildigi zaman selâm verilmesinden daha iyi bir mükâfat düsünülemez. Burada da selâm, yine emniyet, güven ve birbirine bagliligin ilk karsilasmada bir alâmetidir.
Vak'ayi büyük annesi SIfa'dan nakleden Süleyman oglu Ebû Bekir, küçük yasta iken Medine'ye hicret etmis ve sonra rnüsîümanlârin ileri gelenlerinden ve salihlerInden olmustu. Hz. Ömer onu bazi islerde görevlendirmis ve ramazanda müsiümanlara namaz kildirma vazifesini Ubeyy ibnî Kâ'b ile buna vermisti.
Sifâ H a n t m kimdir? =
Sifa, yukarda cdi geçen Ebû B e k i r in büyük annesi ve S ü I e y m a n "in da annesîdir. Babasinin adi Abdullah 'dir. Hicretten Önce müslüman oldu. Hanimlarin en akillilarindan ve en faziletlile-rindendi. Peygamber (SaüallahU Aleyhi ve Sellem) onu bu büyük hasletlerinden dolayi ziyaret ederdi. Medine'de Peygamber ona bir arazi verdi; o da oglu Süleyman Ile orada ikâmet etti. Hz. Ömer bunun fikirlerine danisir ve onun faziletini takdir ederdi. Hatta çarsi idaresi islerinde onu görevlendirdigi rivayet edilmektedir. Torunlari E b ü Bekir ile Osman ve oglu Süleyman, Hz. Hafsa, Ebû Seleme gibi zevat kendisinden hadîs rivayet etmislerdir, (Raâiyallahü anh3)
Lebîd ibni Rabia kimdir?:
Meshur muallâka sairlerinden bîri olup, uzun müddet cahiliyyet devrinde sair olarak yasadiktan sonra müslüman oldu. Islâm'i kabul ettikten sonra, Kur'an-i Kerîm'in belagati karsisinda artik bir daha siir yazmamistir. Iyi bir binici, cesur ve cömert bir kimse idi. Müslüman olduktan sonra Kûfe-

ye geçip orada ikâmet etti ve cahiliyeî devrinde 90 yil, Islâm'da da 55 yi! yasadiktan sonra 145 yasinda oldugu halde, hicretin 41. yilinda orada1 vefat etti.
Islâm'i kabul edince, her sabah yemek yedirmek üzere adak yaptigi ve ölünceye kadar buna devam ettigi nakledilmektedir. Henüz islâm'i kabul etmeden önce Mekke'de siir söylerken ashabdan Osman i b n i M e z ' u n 'la aralarinda geçen vak'a için bilgi almak üzere 893 sayili hadîsin açiklamasina bakilsin. Allah her ikisinden de razi olsun...
Adiyy Ibni Hâtem kimdir? :
Aslen Hiristiyan olan Adiyy, hicretin 9. yilinda müslüman oldu. Kavmi içerisinde hitabeti kuvvetli ve hazir cevap olan serefli bir önder idi. Fazilet ve keremi Ile söhret bulmustu. Kendisi der ki, Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'In her huzuruna girdigimde bana yer açar ve yanina otur-turdu. Müslüman olduktan sonra da, namaz vakti gelip de abdestsiz bulundugum olmamistir
Irak fethinde bulunmus ve Kûfe'de ikâmet etmistir. Hz. Ömer, aralarinda vaki bir hâdise üzerine onun vasiflarini kendisine söyle sirular: «Senin bu Tay kabilesi küfürde iken sen iman etmistin. Onlar hakki inkâr ederlerken sen onu bilmistin. Onlar gadrederken sen vefa göstermistin. Onlar arka çevirdikleri zaman sen teveccüh etmistin. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ilk yüzünü güldüren zekât mali da Toy kabilesinin olmustur ki, onu sen Peygamber'e getirmistin. Iste seni böyle tartiyorum.»
Siffîn ve Cemel vak'alarmda Hz. Ali 'nin safmda bulunmus ve Cemel vak'asinda gözü çikmisti. Hz. Peygamber'in irtihaiinde kavmi ile beraber Islâm'da sebat edip, kavminin zekâtini Hz. Ebû Bekir'e getirmisti.
Yüz yirmi yil yasadiktan sonra, hicretin 68. yilinda Küfe'de vefat ettî.[774]

1024— (246-s.) Abdullah ibni Abdullah söyle demistir:
— Muaviye halife iken ilk hacczm yapmak üzere (Medine'ye) geldi, Ensar'dan Osman ibni Huneyf onun yanina girip;
— Allah'in selâmi ve Allah'in rahmeti üzerine olsun, ey Emîr! dedi. Samlilar bu ifadeyi *Emîr sözünü» çirkin görüp, dediler ki:
— Kimdir bu «Müminlerin Emîri» selâm sözünü kisaltan münafik? Bunun üzerine Osman dizini büküp üzerine oturdu, sonra söyle dedi:
— Ey Müminlerin Emîri! Sunlar benim isimi çirkin gördüler; halbuki sen, bu isi onlardan daha iyi bilirsin. Allah'a yemin ederim, ben bu ifade ile Ebü Bekir'e, Ömer'e ve Osman'a selâm verdim de onlardan hiç biri bu ifademi (Ey Emîr sözümü) çirkin görmedi. Buna karsi Muaviye, Sam halkindan konusmus olan kimseye dedi ki:
— Sakin olun; çünkü bunun dediginden bir kismi olmustur. Fakat SanVMarda bu fitneler zuhura gelince dediler ki:
«— Halifemizin selâminda, yanimizda kisaltma yapma, (Ey Emîr deme, ey müminlerin Emîri de). Zannediyorum ki, siz ey Medîne'Iüer, Zekât toplayicisina da «Ey Emîr» dersiniz.[775]

Burada yine halifeye, müslüman devlet baskanlarina sefam verildigine bir delil olarak bu haber getirilmekle beraber Hz. M û a v I y e "nin bir münakasayi nossl idare edip falliya bagladigini ve her iki tarafi yatistirdigi hususu âo ögrenilmektedir Emîr sözünün daha önceki halîfeler zamaninda da kullanildigi âa anlasilmaktadir.
smonjbnr Huneyf kimdir?
Medîne'li ashabdan ve Evs kabilesinden olup, künyesi E b û A m r 'dir. Bedir savasinda bulundugu söylenmekte ise de, âlimlerin çogu ilk. olarak Uhud savasinda bulundugunu kaydetmektedirler; ve saglam görüsü Ile ehliyeti hakkinda söyle diyorlar: Irak fethedildikten sonra, buranin arazîsini ölçmek ve âdil bir vergiye baglamak üzere ehil bir adam hakkinda istisare Için ashabi topladi. Bunlarin hepsi Osman ibnt Huneyf üzerinde Ittifak ettiler; ve dediler kI, bunu daha önemli bir ise göndersen de uygundur. Çünkü onun saglam görüsü, akli ve tecrübesi, bilgisi vardir. Halife Hz. Ömer de hemen onu bu vazifeyi görmek üzere Irak'a gönderdi. Kisa bir zcman içinde Osman, büyük basari saglayarak devlete geIir sagladi. Sonra Muaviye zamanina kadar Küfede ikâmet etti; ve orada vefat etti.[776]

1025— Cabîr'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Haecacin yanma vardim da, ona selâm vermedim.[777]

Hoccöc, müslümanlara zulüm ve eziyeti ile taninan Emevî kumandanlarindan biridir. HIcrelin 41. yilinda Taîf'de dogmus ve Emevî hüküm-dari Âbdülmelik îbni Mervan'in himayesi altinda ordusu basina geçerek yüz yirmi bin kisiyi katlettigi ve vefatinda elli bin kisinin hapishanelerde bulundugu tarih kitaplannda yazilidir. Abdullah ibni Zü-beyr gibi ashabin en faziletlilerinden olan bir sahsi da Mekke'yi kusatarak sehid etmis ve basini Sam'a göndermisti. 244 sayili hadîs-i serîf açiklamasina bakilsin.
Iste zulüm ve hunharligi son dereceye varan ve böylece günahkâr bir halde olon kumandana selâm vermek gerekli olmadigini 1017-1021 sayili haberlere teyîden bunu da ilâve edebiliriz. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir, Haccac için bak : Karnusu'f-A'lâm, C. II, s. 1928).[778]

1026— (248-s.) Temim ibni Hazlem'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— îlk önce Emirlik unvani ile Kûfe'de kime selâm verildigini ben hatirliyorum. (Küfe valisi) Mugîre ibni Su'be, avlu kapisindan çikti da, arkasindan Kinde kabilesinden bir adam — zannedildigine göre Ebû Kurre EI-Kindî— ona gelip selâm verdi ve söyle dedi:
— Esselâmu Aleyke eyyühe'l-Emîru ve Rahmetullahi, Esselâmu Aleyküm = Allah'in selâmeti üzerine olsun ey Emir ve Allah'in rahmeti de, selâmeti de üzerinize olsun. (Vali Mugîre) bu ifadeyi hos görmedi de (aynen) :
— Esselâmu Aleyküm eyyühe'l-Emîru ve Rahmetullahi, Esselâmu Aleyküm. Ben o Emirlerden biri miyim, yoksa degil miyim? dedi.
— (Ravilerden) Semmâk demistir ki, sonra bununla (Emirlik ünva-myla) kararlasti artik.[779]

1023 ve 1024 sayili haberlere bakilsin.
Temîm ibni Hazlem tabiînden olup, Hz. Ebû Bekir'le Hz. Ömer devirlerine yetismis ve Abdullah Ibni Mes'ud'un sohbetinde bulunmustur.

Mugîre ibni Su'be kimdir?:
Ebû Abdullah künyesi ile meshur olan Mugîre, büyük yapili, uzun boylu, genis omuzlu olup, Arabm sayili dört dahilerinden biridir. Bu dahiler sunlardir ;
1— Muavîye ibnI Ebi Süfyan,
2— Amr i b n i' I - A s,
3— MugîreIbniSu'be,
4— ZIya d.
Mugîre, Hudeybiye barisindan önce müslüman oldu ve Ridvan bîa-tirida bulundu. Yemame vak'asmda, Sam ve Irak fetihlerinde bulundu. Hak-kinda denmistir ki, eger Medine'nin sekiz kapisi olsa da, bunlardan yalniz bir kapidan hile Ile çikmak mümkün olsa, Mugîre bu kapilarin hepsinden çikmayi basarabilecek kimsedir. Hz. Ömer önce onu Basra valilIgI-ne, sonra Küfe valiligine tayin etti. Bir müddet Hz. Osman da onu Küfe valiliginde birakti ise de, sonra onu azletti. Hz. Osman'in sehid edilisinden sonraki hâdiselere karismamis; fakat Hz. Muaviye'nin halifeligini tanimasi üzerine tekrar Muaviye tarafindan Küfe valiligine tayin edildi ve ölünceye kadar bu görevde kaldi. Iste bu görevi sirasinda kendI-sIne «Emîr» unvani île hitap edilmistir.
Basra'da ilk olarak nüfus kütüklerini tanzim eden Mug i re olmustur. Kendisi su hâdiseyi anlatarak Islâm'da Ilk rüsvet veren oldugunu söyler :
«— Hz. Dmer'In kapicisi Yerfe'nin yanina gittim ve onunla oturmaya basladim. Ona dedim ki, bu sarigi al ve giy; benim bundan bir tane daha sarigim var. Adam böylece benimle yakinlik peyda etti ve kapinin Iç tarafinda oturmama izin verdi. Artik ben gider gelir iç tarafta otururdum. Gelip geçen insanlar da derlerdi ki, bu adamin halife katinda bîr mevkii var da hiç kimsenin içeri giremedigi bir zamanda içeri giriyor.»
KendI huyunu söyle ifade eder:
«— Düsmanlik besledigime düsmanligim çok siddetli, kardeslik hisleri besledigime de kardesligim çek kuvvetli olan bir adamdim.»
Yermûk vak'asinda bir gözünü kaybeden Mûgîre hicretin 50. yilinda Kûfe'de vefat etti. (RadiyalUshu anh)
Ebû Kurre IbnI Muaviye ibni Vehb kimdir? :
Kinde kabilesinden olan Ebû Kurre EI-KIndî, kavminin sereflisi bulundugundan bir heyetle Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelip müslüman oldu. Oglu Amr da, kadi Süreyh'den sonra Küfe kadiligi yapmistir. Hal tercemesi hakkinda fazla bilgi bulunmayan Ebû Kurre'nin vefat tarihi de bilinmemektedir. (Radiyalhhuanh).[780]

1027— (249-s.) Ziyad ibni Ubeyd El-Ruaynî anlatarak söyle demi (Euayns Himyer beldesinde bir vadi adidir):
— Biz, Antabulus Emîri bulunan Ruveyfi'in yanina gittik. Bir gelip ona selâm verdi.
— Esselâmu Ale'l-Emîri* dedi. Ravi Abede'den nakledildigine göre, «Esselârnu Aleyke Eyyühel-Emîru» dedi. Bunun üzerine Ruveyfi' ona söyle dedi:
— Eger bize selâm vermis olsaydin, senin selâmina mukabele ederdik. Sen ancak Misir Valisi Mesleme ibni Muhalled'e selâm verdin. Ona git de selâmi sana iade etsin,
— Ziyad dedi ki, biz gidip de, o Ruveyfi' mecliste iken selâm verdigimiz zaman «Esselâmu Aleyküzn» derdik.[781]

Mesleme ibni Muhalled, Peygamber Medine'ye hicret ettigi zaman dogdu. Misir'in fethinde bulundu ve orada ikâmet etti, sonra Medine'ye döndü. Daha sonra hicretin 50. yilinda Hz. M u a v I y e tarafindan Misir valiligine tayin edildi ve Misir'la Magrib Idaresi eline verildi. 16 yil valilikte bulundu. Cami ve mescidlerde Ilk minare ihdas eden Mesleme 'dir. Hicretin 62. yilinda, 60 ypstnda oldugu halde vefat etti. iste Mesleme 'nIn Idaresi ve velayeti altinda Iskenderiye i!e 8 er ika beldeleri arasinda Anîabulus'da istihdam edilen Röveyfi1, kendisini emir mevkiinde görmemis ve bu unvanla verilen selâmi kendisine mal etmemis olup, valisi M e s 1 e m e 'ye ait bulundugunu söyleyerek tevozu göstermistir. Hâdiseye sahit olanlar da, bu olaydan sonra Rüveyft'e yalniz «Esselâmü Al ey küm» demek suretiyle selâm vermislerdir.
Ruveyfi'i de Hz. Muâvtye Mtsir'tn Berika beldesinde ikâmet etmek üzere oranin idarî Isleriyle görevlendirdi. Afrika savasini yaptiktan sonra hicretin 56, yilinda Berika'da vefat etti. Allah her ikisinden de razi olsun.[782]

(471) Uyuyana Selâm Vermek

1028— Mikdad ibni'î-Esved'den söyle dedigi rivayet edilmistir:
— Peygamber (Saikdlahü Aleyhi ve Sdkm) geceleyin gelirdi de, selâm verirdi; uyuyani uyandirmazdi da, uyaniklara duyururdu.»[783]

Uyumakta olan insanlara selâm verilmez; fakat uyuyanlarla beraber uyanik kimseler varsa,, onlarin Isitecegi kadar bir sesle kendilerine selâm verÜIr ve böylece hem sünnet yerine getirilir, hem de uyuyanlarin istirahati bozulmamis olur.
(Bu hadîs için baska bir kaynak bulunamamistir.).[784]

(472) Hayyakellah == Allah Sana Ömürleh Versin

1029— (2&0-s.) Sa'bî'den rivayet edildigine göre, Hz. Ömer, Adiyy ibni Hatezn'e: «Bilgiden ötürü Allah sana ömürler versin = Hayyakellah» dedi.[785]

Bu tâbir, bîr kimsenin bekasina, ömrünün devamina, mülkünün zeval bulmamasina dua mânâsini tasir. Böyle güzel duada bulunmanin Islâm'in yüksek ahlâkina uygunlugu asikârdir. A d I y y ibni H a t e m 'in hal ter-cemesi için 1023 sayili haber açiklamasina bakilsin.

(Bu hcfber Için baska bir kaynak bulunamadi.).[786]

(473) Merhaba

1030— Hazreti Âise (Radiyallaltuattfia)'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Fatime, Peygamber (SalUsilahü Aleyhi ve Scllemj'm yürüyüsü gibi yürüyerek geldi de, Peygamber ona :
«— Merhaba kizim!» dedi. Sonra onu sagina yahut soluna oturttu.[787]

El-Merhab, genislige ve genis yere denir ki, Arabiar gelen misafire selamlasmadan sonra «Merhaberi ve sehlen» derler, Türkçemizde «merhaba» olarak kullanilir. Bu takdirde mânâsi : «Sen ve rahat yere geldiniz, genis olunuz ve güven içinde bulununuz» demek olur. Merhabalasmanin da sünnet oldugu bu hadîs-i serîften anlasilmaktadir.[788]

1031— Ammar (görüsmek üzere) Peygamber fSaUaUahiiAleyhi den izin istedi de, Peygamber sesini taniyip, söyie buyurdu:
«— Merhahen bi't-Tayyibi'1-Mutayyebi.»[789]

Ashab-i kiram arasinda Ammar ibni Yasir'in üstün bulundugundan Peygamberin ona karsi muhabbeti fazSa idi. Bu itibarla Peygamberle görüsmek için gelip izin istedigi zaman. Peygamber Içerden sesini duymus ve tanimis oldugundan :
«Ona izin verin, kötülüklerden beri bulunan tertemize merhabalar olsun»
Ammor'in hal tercemesi hakkinda bilgi için 181 sayili hadis-i serif açiklamasina müracaat edilsin.[790]

(474) Selama Nasil Mukabele Edilir?

1032— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine- göre, söyle demistir:
— Biz, Mekke ile Medine arasinda bir agaç gölgesinde Peygamber Al&ybi ve Seütm)'m yaninda otururken, o sirada insanlarin en budalasi ve eseddinden olan bir Bedevi gelip:
Essalmu aleyküm, dedi.ashab da:
Ve aleyküm, dedi.[791]

Selam vermenin en faziletlisi «EsselSmu Aleyküm ve Rahmete i Sah i ve Berekâtüh» demektir. Çogul zamiri Ile getirilir ki, mânâsi : Allah'in selâ-meti, Allah'in rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun,» olur. Selâm verilen adam bir kisi dahi olsa, böyle çogul zamiri ile getirilmesi daha faziletlidir. Çünkü herkesin yaninda melekler vardir, yalniz degildir. Bu selâma cevab veren de :; «Ve Aleykömü's-Salâmü ve rahmeîullahî ve berekâiüh» dîye söyler. Yani, Allah'in selâmeti, Allah'in rahmeti ve bereketleri sîzin de üzerinize olsun.
Selâmin kâfi miktari ise ; «Esselâmü Aleyküm» sözüdür. Esselâmu aleyke veya selâmün aleyke dense, bu da sünneti islqme bakimindan kifayet eder. Bu kifayet miktarinin cevabinda : «Ve aleykümü's-Selâmü veya Aleyke's-Selâmü» denir. Vavsiz (ve demeksizin) sadece : «Aieyküm» cevab yerine söylense, bunun kifâyeTetmeHigi üzerinde âlimler ittifak etmislerdir. Amma metinde oldugu gibi, vav Ile «Ve aieyküm» seklinde selâma mukabele edilirse, bu' Kifayef eder. Selâmi'iade etmenin enrkisasi da budur. Fadlü'l C. II,-s- 483) (Bu hadîs-i serif için baska bir kaynak bulunamamistir.).[792]

1033— (251-s.) Ebû Hamza'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, ti Abbas'a selâm verildigi zanian, onun:
«aleyke ve rahmetullahi — Senin de üzerine oîsun. Allah'i» rahmeti de...» dedigini isittim.[793]

Bu haberde de, yalniz demek suretiyle selama karsilik verrildIgi hususu, bir önceki hadîs-i serîfi teyid etmektedir. Tafsilât için oraya müracaat edilsin. {Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[794]

1034— Bir adam dedi ki:
Esselâmu aleyke ya Resûlallah! Peygamber de (ona cevaben) » Ye Aleyke's-Selâmu ve rahmetuHafci! buyurdu.[795]

1032 sayili hadîs-i serîfe ve açiklamasina bakilsin.Bu hadîsi Tirmizî tahriç etmistir.(509 Bab, Hadis: 2815.[796]

1035— Ebû Zer'aen rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (SaUllahü Aleyhi ve Sellsm) namazim bitirdigi saman ona gittim de, Islâm selâmi ile ona ilk selâm yeren ben oldum.Bunun üzerine Peygamber:
«— Ve aleyke ye rahmetullahi = (Selâm) Senin de üzerine olsun Allah'in rahmeti de. Sen kimlerdensin?» buyurdu. Dedim ki, Gifar kabilesindesin.[797]

E b û Z e r r 'in ilk selâm verme isinin nasil oldugunu bilmek için, onun Islâm'i kabul edisi hâdisesini anlatmak gerekiyor. Söyle ki :
I b n i A b b a s (Radiyaîleshuanhümaj'dan rivayet edildigine göre, E b û Zer söyle demistir :

«— Ben Gifar kabilesinden bir kimse idim. Mekke'de bir adamin peygamber oldugunu söyledigi haberi bize geldi. Kardesime dedim ki :
— Bu adama git de, onunla konus ve ona dair bana haber getir.
Kardesim gsdip onunla görüstü ve-döndü* Kardesime dedim ki, ne ha-srin vor? O :
— Vallahi ben, iyiligi emreden ve kötülükten alikoyan bir odam gör-
— Bu haberin beni. açmadi, dedim. Sonra bir degnekle bir dagarcik' aldim ve Mekke'ye dogru yöneldim. Nihayet (Mekke'ye gidip Mescîd'de) onu aramaya koyuldum; fakat kendisini tanimiyordum ve ondan sormayi âo hos görmüyordum. Zemzem suyundan içiyor ve Mescid'de bulunuyor-i. Bu arada A ! I bana tesqdüf etti ve :
- Bu adam yabanciya benziyor, dedi. Ben de :
— öyle ise eve gidelim, dedi. Ben de onunla beraber (evine) gittim. Bana hiç bîr seyden sormuyordu, ben de ona herhangi bir haber vermiium.
Sabah olunca, Peygamber'! sormak için erkenden Mescide gittim. Fa-ondan bana haber verecek kimse yoktu. Yine A I i bana tesadüf edip
- Bu adam henüz yerini bulamadi mi? Dedim ki ;
benimle yürü, dedi; ve sordu : Senin Isin ne ve hangi sey seni bu beldeye getirdi? Ben dedim kI :
— Eger söyleyecegimi gizlersen, sana haber veririm. Ali:
— Pek iyi (Istedigini) yaparim, dedi. Ben de ona anlattim :
Bana gelen habere göre, bu beldede bir adam çikti, peygamber oldugunu söylüyor. Ondan haber almak Için kardesimi göndermistim de geri dönmüstü. Fakat getirdigi haber beni tatmin etmemisti. Bunun üzerine onunla ben görüsmek istedim. A I i dedi kI :
— Gerçekten sen hidayete kavustun, ben simdi oraya yöneldim gidiyorum. Sen beni takip et de, benim girdigim yere gir. Eger ben, sana kötülük edeceginden korktugtum birini görürsem, bir duvara dayanip ayakkabim! düzeltir gibi yapa/im; sen de. geçip gidersin.
Böylece o yürüdü,.be,n de onunla yürüdüm. Nihayet,o .içeri girdi, ben de onunla Peygamber (Smî&tlûhü Akyhlvs Sellsm) 'in. huzuruna girdim. (Iste M üs\ im 'in riyaye.tinde : Bu sirada Peygamber (SatIaîlahü Aleyhi ve Sellem) Namazini bitirince, Ebû Zer, Peygambere ilk Islâm
t ya Resûlallah, dedi. Peygamberde: «Ye aleykesseîâm, sen kimler defisin?»
Buyordu). Ebû Zerr devam ederek anlatir: Hemen Peygambe'r'e dedîm kî :
Sana Islâm'i arzeî; o da islâm'i üreetti. Ben de oldugum yede Müslüman oldum.Peygamber bana söyle buyurdu:
«— Ey Ebû Zerr! Bu isi gizli tut ve meittîeketine dön. Bizim serbestçe ortaya çikis haberimiz sana ulasinca gelirsin.»
Ben dedim kî, seni hok olarak gönderen Allah'a yemin ederim, O müsriklerin orlasinc çihp bagirarak Imanimi ilân edecegim.
Sonra Ebü Zerr Mescid'e gitti, Kureys müsrikleri de orada idi.
— Ey Kureys. toplulugu! Ben sahîdlîk ediyorum ki; Âflah'doû baska lacak hiç bir ilâh yoktur. Ve yine sahidlik ediyorum ki, Mufmmmed de Allah'in kuludur ve onun peygamberidir. Onlar dediler ki :
YIne Ebû Zerr anlatir: OldOrülesiye dövüldüm, tisîp üzerime abondf; sonra onlara dönöp :
halbuki ticaret yeriniz ve ugraginiz Gifor kabilesidîr, dedi. Bunun üzerine benden çekilip gittiler.
— Ertesi gün sabah olunco tekrar döndüm de, bir güû önce söyledigim gibi söyledim. Onlar yine, kalkin bu dönmeye vurun, dedîfer ve bönü bir gün Önce yapilani yaptilar. Tekrar Hz. Ab bas yetisip, üzerime abandi ve bîr gün önce onlara söyledigini aynen söyledi.
E bu Zerr'in Islâm'a giris hâdisesini ravi Âb bos böyle anlatir.» (RadiyaÜahu ctnhüma) TecrId-î sarîh metni : C. I, cüz : 2, s. 49-50}
E b û Zerr'in hal tercemesi için birinci cIldde 113 sayili hadss-i s açiklamasina müracaat edilsin.[798]

1036— Aise (Radiyallahuanha) demistir ki, Resûlüllah le buyurdu ;
«— Ya Âise(ey Âise); Bu Cebrail'dir, saha selâm ediyor.»
— ÖnuE da üzerine selâm olsun, Allah'in rahmeti de, bereketleri o dedim. Aise, Peygamberi kasdederek:
Benim görmedigimi (Cebrail'i) görüyorsun, demistir.[799]

Bu hadis-i serif, baskasina selam göndermenin mesruyyetine delil teskil etmektedir.Bir kimse araciligi ile baskasina selam gönderildigi zaman aracinin bu selami teblig etmesi vacibdir; çünkü bu bir emanettir.
yerine getirilmesi îcab eder. Selâmi teblig etmeyi üzerine alan adamin da, Ifoamen selâma karsilik vermesi gerekir. Kendisine selâm gönderilen adam selami alinca hem araciya hem de gönderene mukabele eder. sesim de üzerine, o gönderenin de üzerine olsun mânâsinda «Ve aleyke ve VSeIârn» der. 827 sayili hadjs-j serîfe bakilsin.[800]

1037— (252-s.) Muaviye ibni Kurre'nin söyle dedigi isitilmîstir; bana dedi ki, yavrum! Bir adam sana tesadüf edip de «Ks-Aleyküm» dedigi Zaman, sen «Ve aleyke» deme ki, selâmi yalnsü ona ait kilmis gibi olursun; çünkü o yalniz degildir» (beraberinde melekler vardir). Ancak sen söyle söyle: «Esselâmu Aieyküm.»[801]

1032 sayili hcsdîs-i serîf münasebetiyle seîâm verip almanin keyfiyeti özerinde aerekîi izahat verilmisti. Bu haber de oradaki mânâyi kuvvetlendinmekledir. Bir kisiye dahi selâm verilirken veya bir kisinin selâmina mukabele ederken çogul zamirini kullanmak daha faziletlidir. «Afeyke» yerine «ÂSeyküm» demelidir. Sersin üzerine, demek yerine sîzin üzerinize mânâsi tercih edISmeSidir. Çünkü her insanin yaninda hafeze ve ketebe melekleri vardir; bu bakimdan insanlar tek basina dahi olsalar yalniz degillerdir.[802]

(475) «Selami Almayan Kimse»

1038— (253-s.) Abdullah ibni's-Samit'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:

— Ebû Zerr'e dedim ki, ben Abdurrahman ibni Ümroi'l-Hakem'e tesadüf ettim de selâm"Verdim; o ise bana hiç bir seyle mukabele etmedi,
«— Ey kardesim ogîu! Bundan senin aleyhine ne olur? Senin selâmini, ondan daha hayirli olan (melek) aldi. O, sagindaki melekdir,» dedi.[803]

Selâm, mGsIümanin möslüman üzerinde olan haklarindan biridir ve en faziletli sünnetlerdendir. Her karsilasmada yerine getirilmesi ve selâmin yayilmasi üzerinde hadîs-i serifler geçmis ve bunun sevabt görülmüstü. Onun için müslümanlara selâm verilir ve bu alinmadigi takdirde de endise edilmez. Zira selâm rnukabeîesiz kalmaz, selâm verilen adamin saginda hasenatini yazan melek tarafindan alinir. Melek'in selâma mukabele edip, dua etmesi, selâm veren IçIn daha hayirli olur. Kendisine selâm verilen adam da, bu selâmi almamak suretiyle farzi terk ettiginden günahkârdir, azaba hak kazanmistir.
Ebû Zerr'in hal tercemesI için î. cild, 113 s istna müracaat ediîsin.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[804]

1039— (254-s.) Abdullah'dan rivayet edildigine göre, demistir ki: — Selâm Allah'in isimlerinden bir isimdir. Onu yeryüzüne (insanlar diye) koymustur Allah. O hâlde selâmi aranizda yayiniz. Bir 'insan, bir topluma selâm verip de, ona selâmi iade ederlerse, onlar üzerine derece fazileti olur. Çünkü o insan, bu topluma selâmi hatirlatmistir.
Eger selam kendisine iade edilmezse daha temizi (olan melek) ona selâmi iade eder.[805]

Ilk selama baslayan hayir ve sevaba sebep oldugu için onun alacagi sevab, sonrakilerin ziyadedir.Bu bakimdan da selami yaymalidir.selam.Sesiz kalmaz, melekler tarafindan ona mukabele edilir. Bundan önceki habere bakilsin. (Bu haberi Beyhakt, Bezzâr ve Taberani tahriç etmislerdir.Fadlullah : C. II, s. 487.).[806]

1040— (255-s.) Hasan'm,söyle dedigi Hisamdan nakledilmistir:
«— Selâm vermek, nafilelerden bir sünnettir. Selâmi almak ise farzdir.[807]

Selam vermeyen kimse günahkâr olmaz; ancak sefamin manevî mükâfatindan mahrum olur. Kendisine selâm, veriten adam ise setorao mukabele edip, onu almadigt takdirde fam terk fettnIsttir. Unun bu nareketinaen, selom verene bir veböf yoktur; mim melekler îode ederler de onlarin istigfarina mazhar olur. (Bu-haber Için baska bir koynak bulunamadi.).[808]

(476) «Selâmda Cimrilik Eden Kimse»

1041— (255-s.) Abdullah ibni Amr ibni'l-As^an rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Asil yalanci, yemininde yalan söyliyendir. Cimri, seîâm vermekte cimrilik edendir, (selâm vermeyi esirgeyendir). Hirsiz da, namazi çalandir, (hakkim vermeyen, tadili "erkâni veya namazi terkedendir).[809]

Cimrilik, malini ve gücünü baskasindan esirgemek ve harcamamak hastaligidir. Hafta cimri adam kendi nefsi için, yasayiss içirt bile malini harcayamaz. Daima Ihtiyaç ve zaruret halinde bulunur. Mali ne kendine, ne de cemiyete fayda saglar. Maddî degerlerde cimrilik oldugu gibi, manevî degerlerde de cimrilik olur. Manevi degerler, maddî degerlere nispetle çok doha zararli olur. Onun için asif cimrilik, manevî kiymetlerden faydalanmayacak sekilde hareket etmektir. Selâm, müminlere Allah'in bir lütfü ve nimetidir. Bunu insan yerinde harcarsa, hem kendisi, hem de baskalari ondan faydalanirlar, sevab kazanirlar. Bu istifadeyi kiskanip da ona engel olan kimse, cimrilerin en büyügü demektir; çünkü en büyük manevi faydalanma Isine karsi durmustur, bunu yapmamistir.
Yalan, horam olan bir istir. Bunu yeminle kuvvetlendirmek, günahi bu-yötmek ve insanlari aldatma yoîu i\& inanmaya sevketmefc Ise çqk daha yolun sözdür ve bunun keffâreti de yoktur. Eger böyle bir yolanla baskasinin hakkina tecavüz veya onu incitmeye sebebiyet verilmisse, hak sahibi ife hetâüasmak ve halis bir tevbe ile AHah'dan magfiret dilemekle bu gü-nahdan kurtulus olur. Eger baskasinin hakki ile ilgili degilse, yalniz tevbe ve istigfar edilir ve Allah'dan afv istenir.
Hirsizlik, mal sahibinin rizasi ve haberi olmadan, onun malin! gizlice çalmaya denir. Maddenin hirsizligi oldugu gibi, mânânin ve manevî degerlerin de hirsizligi vardir ve asil büyük hirsizlik da budur; çünkü manevî degerler, maddî kiymetlere nazaran mukayese edilemeyecek sekilde yüksektir ve üstündür. Namaz, kulun Allah'a karsi yapmakla mükellef oldugu farzlarin basinda gelen bir ibadettir ve Allah'in hakkidir. Bu hakki çalmak, onu yerine getirmemek oldugundan hirsizligin büyügü sayilmistir.
(Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.).[810]

1042— (257-s.) Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Insanlarin en cimrisi, selâmda cimrilik edendir ve insanlarin ©n acizi de, dua etmekten aciz kalandir.[811]

Ibadetlerin en kolayi ve en hafifi dua etmektir. Bunu da basarmaktan aciz kalan kimseden daha zavalli kim olabilir? Dua hakkinda bilgi için 623-627 sayili hadîs-i seriflere ve selâmda cimrilik için bir önceki habere müracaat edilsin.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[812]

(477) Çocuklara Selam Vermek

1043— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, Enes, çocuklara rastgeîip, onlara selâm verdi ve söyle dedi :
«— Peygamber (Salhüahû Aleyhi ve SeUem) çocuklara bunu (selâm vermeyi) yapardi.[813]

Bir kisim âlimler çocuklara selâm vermeyi uygun görmemislerse de, onlara selâm verilmesini güzel görenlerin fikri daha makbul sayilmaktadir. Çünkü çocuklara selâm vermekle onlara islâm âdabi Ögretilmis olur ve buna aliskanlik kazanirlar. Çocuklara selâm verilince, çocuklara bu selâma mukabele etmek vacib olmaz; zira bulûg çagina ermemis çocuklar mükellef degillerdir. Fakat bir çocuk, mükellef olan bir adama selâm verdigi takdirde, buna mukabele etmek vacibdir.
Bir cemaata selâm verilse de, içlerinden bir çocuk bu selâmi reddetse,cemaat adina bu mukabele kifayet eder.[814]

1044— (258-s.) Anbese'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Ömer'i gördüm, mektepte çocuklara selâm veriyordu.[815]

Bu haber de çocuklara selâm vermenin örnek bir hareket olduguna delildir. Bundan önceki hadîs-i serife ve açiklamasina bakiIisn. Bu haber için.baska bir kaynak bulunamamistir.[816]

(478) «Hanimlarin Erkeklere Selam Vermesi»

1045— (Ebû Talib'in kizi) Ümmü Hânî'nin söyle dedigi isitîlmigtir:
«— Peygamber (Sotlallühü Aleyhi ye Sellem) 'e gittim ki, o yikaniyordu. Ben ona selâm verdim de, o:
«— Bu Ücadin kimdir?» dedi. Ben : — Ümmü Hâni' dedim. Peygamber:
— Merhaba?» dedi.[817]

Ümmü Hânî, Ebû TaIib'In kizi olup, Peygamber (SallallahU Aleyhi ve Selle m) in amcasi kizidir ve Hz. Alî'nin de kiz kardesidir. Ismi Fahite'dIr. Hübeyre'nin nikâhinda iken Mekke'nin fethinde kocasi Necran'c kaçmis, kendisi müsfüman olmustu. Böylece muhacirler disinda kalmisti. Meshur 6 hadîs kitabinda Ümmü Hâni 'den rivayet edilmis hadîs-i serifler vardir. Oglu, torunu ve amcasi oglu Abdullah ibni Ab bas kendisinden rivayet etmislerdir. Hz. Alî'den sonra vefat ettigi nakledilmektedir.
Iste Ümmü Hânî'nin rivayetinden anlasildigina göre, hanimlarin erkeklere selâm vermesinde bir beis yoktur. Zira bu hanimin selâmi bizzat Hz. Peygamber tarafindan alinmis ve kendisine «Merhaba» i!e mukabele edilmistir.[818]

1046— (259-s.) Mübarek anlatip demistir ki, Hasan'in söyle dedigini isittim:
«— Hanimlar erkeklere selâm verirlerdi.»[819]

Bu haber, önceki hadîs-i serifin ifade ettigi mânâyi kuvvetlendirmekte olup, hanimlarin erkeklere selam vermelerinde sakinca olmadigi hükmüne uygun düsmektedir. Amellerde iyi niyei ve terntz kalblilik bulunmasi sar-tiyle islerin mesruiyet kazandigi tabiîdir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[820]

(479) «Hanimlara Selam Vermek»

1047— Esma hanimdan söyle dedigi isitilmistir:
— Peygamber (Saîlaîlahü Aleyhi ve Seltem) Mescid'e ugradi. Hanimlardan bir topluluk da oturmakta idi. Peygamber onlara eliyle selâm söyleyip, söyle buyurdu:
«— Nimete erenlerin küfründen sakinin. Nimete erenlerin küfründen sakinin.
— Hanimlardan biri dedi ki, ey Allah'in Peygamberi! Allah'in nimetlerine küfretmekten Allah'a siginiriz. Peygamber buyurdu:
«— Evet, sizden birinizin bekârligi uzar. Sonra (Allah ona bir es ihsan eder de, bu hanim) siddetli kizginhk gösterip der ki, vallahi l>en o adamdan bir anlik olsun, asla bir hayir görmedim. Iste Allah'in nimetini inkâr etmek budur, nimete kavusanlarin inkâri budur.»[821]

Bir fitneye düsme korkusundan dolayi genç hanimlara tesmîf edilmedigi (aksirmalariyte elhamdü liilâh demelerine karsilik Yerhamukellâh denmedigi) gibi, selâm da verilmez ve selâmlan da açik bir ifade ile alinmaz. Yasli hanimlara selâm vermek ve onlarin selâmini almakta bir beis yoktur. Hanimlar do erkeklere karsi ayni sekilde davranmalidirlar.
Erkeklere .nispetle hanimlar daha sabirsiz ve ani çikislarla isyankâr bir ruh'hdli içinde bulunduklarindan, Allah'in kendilerine ihsan buyurmus oldugu büyük nimetleri, siddetli bir kizginlikla inkâra kalkisirlar ve kocalarina:
«Sonden asla bir hayir ve menfaat görmedim» derler veya bunu diyebilecek haldedirler. Iste Peygamber Efendimiz onlara itidali ve Allah'in nimetlerine karsi saygili olmalarini burada tavsiye buyurmaktadir.
Esma Medîne'li ashabdan olan bu hanimin babasi Yezîd ibnI Seken'-dir. M u a z i b n i C e b e l'in de halasi kizi olup, Hz. Peygamber e bîct eden hanimlardan biridir; ve künyesi ümmü Seleme'dir. Dindar ve akilli bir hanimdi. Kendisinden nakledilen su hâdise, buna güzel bir delildir:
«Esma» bir gün Peygamber (SalktîahU Aleyhi ve SelUunye gelip dedi ki:
— Ben, arkamda bulunan müslüman hanimlar toplulugunun bir elçi-sIyIm. Onlarin hepsi benim söyledigimi söylüyorlar ve aynen benim fikrimde bulunuyorlar ; Gerçekten Allah Tealâ seni erkeklere ve kadinlara peygamber olarak gönderdi. Biz, sana iman ettik ve sana tâbi olduk. Biz kadinlar

toplulugu evlerde oturan, disari ile ilgisi olmayan kimseleriz. Erkeklerin zatî ihtiyaçlarim görüyoruz, anlarin çocuklarini tasiyip koruyoruz. Erkekler ise, cihada çiktiklarindan, cenazelerde bulunduklarindan ve cemaat olduklarindan onlarin faziletleri vardir. Onlar cihada çiktiklari zaman, biz onlarin mallarini koruruz ve çocuklarini da terbiye edip yetistiririz. Böylece biz onlara sevab kazanma bakimindan ortak olur muyuz, ey Allah'in Resölg? Bunun üzerine Peygamber (SûHaIlahü Aleyhi ve Selkm)* yüzünü ashaba çevirip, söyle buyurdu :
«— Dini hususunda bu kadindan daha güzel bir soru soran bir kadin som isittiniz mi?» Ashab :
— Evet, isitmedik, dediler. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeÜem) bu hanima hitaben :
«— Ey Esma! Dön git de, arkandaki hanimlar topluluguna su haberi ver: Sizden birinizin kocasina güzel itaat etmesi, onun rizasini istemesi ve ona muvafakat etmesi, bütün bu erkekler için saydigin faziletlere denk gelir.»
Esma da, Peygamber (Saltetkshie Aleyhi ve SeHem)'\n bu buyurduklarindan duydugu memnuniyet ve sevinç içinde tehlîl ve tekbîr getirerek geri döndü ve arkadaslarini müjdeledi.
Yerimik savasina katilip, o gün çadirinin kazigi Ile 9 Rum askerini öldürdügü ve ondan sonra da uzun bir müddet yasadigi rivayet edilmektedir. (Radiyallahüanhü).[822]

1048— Yezîd'in kizi Esma El-Ensariyye'den :
— Ben kizlardan ibaret yasitlarimla bir arada iken, Peygamber (SalkAlahü Âfayhi ve Setkm) bana tesadüf etti de, bize selâm verdi ve söyle buyurdu:
«Nimete kavusanlarin inkârindan sakinin.» Ben arkadaslarimin Peygambere soru sormak bakimindan en cesaretlisi idim de, dedim ki:
— Ya Resûlallah, nimete kavusanlarin inkâri nedir? Peygamber:
«— Sizden birinizin, ebeveyni yaninda bekârligi uzayabilir.Sonra AHah ona bir zevç rizik olarak verir, ondan kendisine bir çocuk da ihsan eder. Sonra bu kimse siddetle kizip nimeti inkâr ederek söyle der: Ben senden asla bir hayir görmedim.» buyurdu.[823]

Bundan önceki 1047 sayili hodîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[824]

(480) Kisiye Özel Selâm Vermeyi Hos Görmeyen Kimse

1049— Tarik'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Biz, Abdullah'in yaninda oturuyorduk. Bir de onun kapicisi gelip:
— Namaz vakti geldi, dedi. O kalkti; biz de onunla kalktik ve Mes-cid'e girdik. Abdullah, Mescid'in ön tarafinda insanlari rükû halinde gördü de, hemen tekbir alip rükû yapti. Biz de yürüdük ve onun yaptigi gibi yaptik, Sür'atle bir adam gelip:
— Selâm üzerinize olsun, ey Ebû Abdurrahman, dedi. O da:
— Allah dogru söyledi, Resulü de teblig,etti, cevabinda bulundu. Vak-ta ki biz namazi kildik, o evine girdi, biz de yerimizde oturup onun biz çikagelmesini bekledik. Birbirimize dedik ki, hanginiz (bu selâm isinden) Ebû Abdurrahman'a soracak? Tarik dedi ki:
— Ben ona sorarim. Nihayet ona sordu. O da dedi ki, Peygamber §}öyle buyurdu:
«— Kiyametin kopmasina yaîkign su isler olacaktir: Kisiye Özel selâm verilmesi. Ticarette kadin kocasina yardim edecek kadar ticaretin yayil-masi. Akrabalarla ilginin kesilmesi. Ilmin dagilmadi. Yalan yere sahitligin ortay» çikmasi. Hak sahitligin gizlenmesi.»[825]

Müslümanlardan ibaret bir topluluklp karsilasildigi zaman, bu topluluk Içinden bir kimsenin sahsini kosdederek veya ismini açiklayarak ona mahsus sekilde selam vermek mekruhtur; çünkü selâmin mesru1 olmasmdon maksad ülfeti temin etmektir, yabanciligi gidermektir. Halbuki selâmi hususîlestir-mekte, baskasini yabanci tutma mânâsi vardir. Ancak önceden umuma mahsus selâm verildikten sonra, tahsis yapmakta beis yoktur. Kisiye özel selâm verilince de, bu selâmin yine kisiye özel olarak karsilanmasi caizdir.
Kiyamete yakin zamanda müslümanlar arasindaki siki münasebet ve kardeslik baglan gevsemis olacagindan ve birbirlerini taniyanlar arasinda selâm geçerli bulunacagindan, selâm herkese degil de, tanidik muayyen kimseye özel sekilde verilecektir.
Kiyamete yakin zamanda maneviyat zayiflayacagindan herkes maddî kazanç pesine kosacak ve ticaret yollarina koyularak sefahat ve israf hayatini gaye edinecektir. Böylece kadin da kocasina yardim etmeye mecbur kalacaktir.
Insanlarin gayesi madde temininden ibaret olacagindan akrabalara ve yakinlara iyilik etmek duygulari kaybolacak ve onlarla ilgi kesilecektir. DIn, insanlarin nefis arzularini ve basibosluklarini engelleyen ve onlara in-tizamîi bir hayat gösteren ve hayatin her dali ile ilgilenen bir kanun mec-muasi oldugundan onu ögrenmege lüzum hissedilmeyecek ve böylece dagilip gidecektir. Yine kiyamete takaddüm eden zamanda âhIret hesabi dü-sünülmeyeceginden menfaat için yalan yere sahitlik edilecek ve hakli meseleler gizlenip saklanacaktir. Bütün bu hususlar, Hz. Peygamber'in birer mucizesi olarak haber verilmektedir. (Müsned - Hadîs : 3870).[826]

1050— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, bir adam Rosûlüllah (SaIlallahü A leyhi ve Sellem) 'e sordu : — Islâm'in hangi hasletleri daha hayirlidir? Peygamber söyle buyurdu :
«— Yemek ye d i rir sin, tanidigina ve tanimadigina selam verirsin.»[827]

Bilhassa moli az olan ve kendisi muhtaç durumda bulunan kimsenin daha muhtaç olanlara yedirmesinde çok büyük fazilet vardir. Çünkü bu, fazla cömertlikten, Allah'a güvenden ve takvadan ileri gelir. Buradaki harcama umumî mânâ tasir. Çoluk-çocuga, misafirlere ve bütün hayir yollarina yapilan masraflar hep bu fazilet içine girer. Dar durumda olanlarin harcamalarindaki mükâfat da hâli vakti genis olanlarinkinden daha fazladir, insanoglu takvasini kaybedince, böyle sevabi büyük isleri yerine getiremiyor, mal edinme hirsi içinde islâm'in bu en büyük hasletini yok ediyor ve bunun yerine mala dokunmayan sirf tesbih çekme isini en büyük fazilet kabul ediyor; bunu da takva sayiyor. Halbuki takva, Hz. Peygamber'in

uyguladigi yasayisa uymaktir ve onun bütün hareketlerini benimseyerek tatbik yoluna girmektir.
Tanidik veya tanimadik, büyük veya küçük, yüksek rütbeli veya rütbesiz her müslümana selâm vermenin de büyük fazileti vardir. Bu, Islâm kardesligini ve müslümanlarin birbirlerine yakinlasmalarini temin eden ve insanlari mütevazi yapan çok "güzel bir istir. Onun için islâm'in en hayirli hasletlerinden biri sayilmistir. Diger taraftan sahislari ayirip, kisiye özel selâm vermekte samimiyetsizlik oldugundan, bu hareket makbul sayilmamistir. Çünkü bunda insanlara hakaret mânâsi vardir ve insanlarin düsmanligina, kin duygularini kamçilamaya sebep olma vardir.[828]

(481) «Hîcab Âyeti Nasil Nazil Oldu

1051— Ibni Sihab demistir ki, Enes bana haber vermistir. Enest Re-sûlüllah (satiallrJiü Altyhi rr S*tlfm)'h\ Medine'ye gelisi zamaninda on ya-sindaydi.
(O, söyle anlatmistir): «Annelerim (Peygamberin zevceleri^ Peygambere hizmet için beni devamli olarak vazifelendiriyorlardi. Böylece on yil ona hizmet ettim. O vefat ettigi zaman, ben yirmi yasimda idim. Bunun için Örtü (hicab) hâdisesini en jyi bilen insandim. Âyetin ilk nazil olusu, Resûlüllah (Saitallahü Altyhi veSetkm}*in Cahs kizi Zeyneb ile evlendigi zamandi. Ona güvey olarak sabahlayinca, insanlari davet etti de» onlar yemek yediler. Sonra çikip gittiler. Ancak birkaç kisi Peygamber (Ssllaikhü Aleyhi v$8etkm} in yaninda kalip beklemeyi uzattilar, (çikip gitmediler). Onlar çiksin diye Peygamber lfalkti ve çikti. Ben de çiktim. Peygamber yürüdü; ben de onunla yürüdüm. Nihayet Hz. Aise'nin hücresi esigine kadar geldi. Sonra o insanlarin çikip gittigini zannetti de geri döndü. Ben de döndüm. Zeyneb'in yanina varinca, bir de gördü ki onlar oturuyor. Hemen Peygamber geri döndü; ben de döndüm. Tâ Hz. Aise'nin hücresi (evi) esigine ulasti ve onlar çikmislardir zannederek geri döndü. Ben de onunla geri döndüm. Bir de gördü ki, onlar çikmislardir, îste bu esnada Peygamber fStâfaMahü Akyhi w $$ltem$ benimle kendi arasina örtü (perde) koydu ve hicab âyeti indirilmis olötu.[829]

Hadîs-i serifte beyan edildigi sekilde, ashab-i kiramin Peygamber ($allaltehûAleyhlve$etkrn)'e eziyet verecek bezi tutum ve hareketleri üzerine Vacib Tealâ Hazretleri, kullarina edeb kaidelerini ögretiyor ve söyle hareket etmelerini emrediyor:
Ey iman edenler! Yemek vaktini gözetmeksizin, size izin verilip de davetli oldugunuz vakitten baska zamanlarda, Feygamber'in evlerine girmeyin; fakat çagrildiginiz zaman girin. Yemegi yediginizde ide hemen (yanindan) dagiUn. Söz söylemek, sohbet etmek için de izinsiz girmeyin; çünkü bu Feygamber'e eziyet veriyor, (sonra çikin veya girmeyin demege) sizden utaniyor. Ancak Allah gerçegi açiklamayi terk etmez. Bir de Peygamberin zevcelerinden bir sey istediginiz vakit (sizinle onlar arasinda mevcut) perde arkasindan sorun. Böyle yapmaniz, hem sizin kalbleri-niz, hem de onlarin kalbleri için daha temizdir. Allah'in Resulüne eziyet etmeniz dogru olmaz; arkasindan (irtihalinden sonra) zevcelerini nikahlamaniz ida hiç bir zaman caiz olmaz. Bu, Allah katinda çok büyük bir günahtir.» (Ahzab Sûresi, Âyet: 53)
Rivayet edildigine göre, bir takim kimseler zaman zaman Hz. Peygam-ber'in evine geliyordu ve onlara yemek yediriliyordu. Bunlar bazan yemek-ten önce gelip yemek hazirlanincaya kadar bekliyorlar ve yemek yedikten sonra da çikip gitmiyorlardi. Aleyhissalâtu vesselam sikiliyor .ve bunlara çikin demeye utaniyordu. Ayni hal Hz. Zeyneb'le evlendikleri günkü dügün yemeginden sonra meydana gelmesi üzerine bu «Hicab = Örtünme» âyeti nazil oldu ve Peygamberin hanimlarina, görünmelerine engel bir perde arkasindan sokmak veya bir sey Istemek farz kilindi. Bu zamana kadar Arablarda hicab âdet degildi. Islâm'dan önce kadinlarda örtünme bakimindan da bir edeb yoktu. Bunun için türlü hakaret ve eziyetlere maruz kaliyorlardi ve cemiyet içinde serefli mevkileri yoktu. Islâm dini ise onlari her türlü tasalluttan ve eziyet hareketlerinden kurtararak onlara en serefli yeri tayin etmistir.[830]

(482) «Üç Çiplak Vakit»

1052— (260-s.) Salebe ibni Ebî Malik El-Kurazî'den rivayet edildigine göre kendisi, Benî Harise ibnil-Haris'in kardesi Abdullah ibni Sü-veyd'e üç çiplak vakitten sormak üzere yola koyuldu. Abdullah bu üç vakti gözetip uygulardi. Abdullah sordu:
— Ne istiyorsun? Ben dedim ki:
— Bu üç vakitle amel etmek istiyorum. Bunun üzerine söyle dedi:
— (1) Ögle sicaginda (uyumak için) elbisemi çikardigim vakit, ev halkimdan bulûga ermis hiç kimse yanima girmez; ancak iznimle girer yahut onu çagirirsam girer ki, bu onun iznidir. (2) Fecir vakti dogup da insanla?* taninincaya ve namaz kihnincaya kadar, (bu vakit de gece elbisesini degistirip giyinme zamanidir ki, yine kimse yanima giremez). Bit de yatsi namazini kildigim ve elbisemi uyumak için çikardigimda ^(yassima kimse giremez.).[831]

Insanlarin evlerinde istirahat için soyunup, bos kaldiklari üç vakit vardir ki, bunlara «Üç Averâb denir. VacIb Tealâ Hazretleri bu üç vakti Kur*an-i Kerîm'de beyan buyurarak, onlara riayet etmeyi bize söyle tavsiye ediyor:
«— Ey iman edenler! Sahib oldugunuz köleler (hizmetçiler) ve sizden olup da henüz bulûg çagina ermemis gençler (odalariniza girecek olurlarsa) su üç vakitte sizden izin istesinler: Sabah namazindan evvel, (çünkü bu vakit elbise degisme vaktidir; gecelikler çikarilir, gündüz elbiseleri giyilir). Ögle sicaginda (yatmak için) elbiseni» çikardiginiz zaman. Bîr de yatsi namazindan sonra (uyku için soyundugunuz zaman). Bu üç vakit sIscîn için yalniz kalma vaktidir. Bu vakitlerin disinda ne sîze, ne onlara bir günah yofctur; hiatmet için yaninizda dolasirlar ve sise ide birbirinize {(odalariniza) girip çikabilirsiniz. Iste Allah âyetlerini size böyle açikliyor. Allah Alîm'dir, Hafctm'dir.» (Nür Sûresi, Âyet; 58).
Âyet-i Kerîmenin nüzul sebebi :
Rivayet edildigine göre, Peygamber (Satlaiîahii Ateyhi veSeltem) gündüzün en sicak bir vaktinde, Ensar'dan M ü d I i c adli köleyi Hz. Ömer'e gönderdi. Hz. Ömer uyuyordu. Köle kapiyi çalip içeri girdi. Hz. Ömer uyanip oturdu ve bu arada bir kisim avret yeri açildi. Bunun üzerine söyle dedi :
«Çocuklarimizin ve hizmetçilerimizin izinsiz olarak, bu vakitte yanimiza girmelerini Cenab-i Hakk'in yasaklamasini istiyorum, keskI yasak

olaydi.»
Sonra Hz. Ömer bu hizmetçi ile gitti ve orada bu âyetin nazil oldugunu gördü; hemen secdeye kapandi.
Bu üç vakit, yalniz basina kalmak, istirahat etmek ve elbise degismek zamanlari oldugundan hizmetçilerin ve henüz bulûg çagina ermemis bulunan çocuklarin ve akrabanin izin almaksizin büyüklerin odalarina girmeleri yasaklanmistir. Bu üç vakit disinda hizmetçiler ve küçük çocuklar, izinsiz babalarinin, annelerinin ve akrabalarinm odalarina girip çikabilirler; çünkü hizmet etmekle görevlidirler. Fakat köle hizmetçi olmayip da bulûg çagina erismis bulunan büyükler hiç bir zaman izinsiz olarak baskalarinin odalarina giremezler. Bunlar muhakkak ev. veya oda sahibinden izin almalidirlar.[832]

(483) «Erkegin Hanimi Ile Yemek Yemesi»

1053— Hz. Aise'deii rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Peygamber (SülUtltehü Aleyhi ve Settem) ile Ukt (— hurma ve yo-kurusundan yapilmis bir yemek) yiyordum da, Ömer geldi. Peygamber onu (yemege) davet etti; o da yedi. Yerken eli parmagima dokundu. Bunun üzerine söyle dedi :
«— Ay!.. Sizin hakkinizda bana yetki verilmis olsaydi, sizi hiç bir gön göremezdi.» îste hicab âyeti bunun üzerine nazil oldu.[833]
Hz. Enes'den rivayet edilen 1051 sayili hadîs-I serif münasebetiyle anlatilan hâdise üzerine hicab == örtünme âyetinin nazil oldugu bildirilmisti. Burada Ise, âyetin nüzulüne Hz. Â i s e 'nin naklettigi bu yemek hâdisesi sebep gösterilmekte ve Hz. Ömer'in arzusuna uygun olarak âyetin nazil oldugu belirtilmektedir. Her iki hâdisenin birbirine yakin zamanda vuku bulmasiyle. ikisinin de nüzul sebebi olmasi mümkündür.
Anlasildigina göre, hicab âyeti nazil olmadan önce ashab-i kiram, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve 5cltem;'in hanelerinde müminlerin anneleriyle bir sofrada yemek yedikleri oluyordu. Müminlerin annelerine mqhsus: olmak üzere hicab âyeti nazil olunca, artik ihtiyaçlar ve sualler perde qr-. kasindan arzedilmeye baslandi ve böylece ashablö bir arada bulunmalga-yasaklandi.
Hz. Peygamber'in kendi zevcesîyle bir arada yemek yemesi ise edebe, en uygun bîr harekettir ve müminledir de buna uymasi gerekli-' bir sünnettir»
(Bu hadîs-I serif için baska.,kaynak bulunamamistir.).[834]

1054— Kays km Ümmü Habibe'nin söyle dedigi isitilmistir. — Üm-mü Habîbe, Hâris'in oglu Harice'nin büyük annesi olan Havle'dir —:
«— Benim elimle Eesûlüllah (SalîaIîahü Aleyhi ve Sellem)'in eli bir kap içine girip çikmisti, (böylece bir kaptan abdest almistik).»[835]

Ebu Davud ve IbnI Mace 'nin rivayetleri :
«— BIr kaptan abdest alis sirasinda, benim elimle ResûlüIIah (Salfaltekü Aleyhi ve Helkm) 'in e!i kap içine girip çikmis idi.» seklindedir. Lâfizlar biraz degisikse de mânâ bakimindan aralarinda fark yoktur. Yine bu hanimlarla bir kabdan abdest alma isinin hicab âyetinin inisinden önce cereyan ettigini hadîs âlimleri Ifade etmektedirler. Bu itibarla bundan Önceki hadîs-i serîfîn açiklamasina bakilsin.[836]

(484) Senligi Olmayan Bir Eve Girince

1055— (261-s.) Rivayet edildigine göre, Abdullah IbnI Ömer söyle demistir:
«— Bir kimse meskûn olmayan (senligi bulunmayan) eve girdigi zaman : Esselâmu Aleyna ve Alâ ibadülâhi's-Salihîn = Allah'in selâmeti hem biiiîii üicrimire, hem de AJlali'm salih kullari üzerine olsun,, desin.»[837]

Meskûn olmayan evler Ikt kisimdir. Bunlardan biri, içinde sefligi bulunmayan, fakat bizzat sahibi tarafindan içine girilen evdir. Digeri de, depa ve anbar mahiyetinde olup da, baskasina ait bulunan,- fakat Içinde bir mal ve menfaati olan kimsenin girdigi yerdir. Böyle bir yere, sahibinin izni alinmaksizin girilebilir ve bu iki türlü yere girildigi zaman da «Esseîâmu Aleyna ve Alâ IbadiltâhiVSaIitun» seklinde selâm verilir. Baskasina ait bulunan meskûn veya gayri meskûn evlere giri$ adabini, bundan sonra gelen haberde, Allah Tealâ'nin emri olarak görecegiz.
(Bu haber için baska bîr kaynak bulunamamistir).[838]

1056— îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:—Kendi ev ve odalarinizdan baska evlere, sahipleriyle aliskanlik tensin edip izin almadan ve selâm vermeden girmeyinir.» (Nûr Süresi» Âyot: 27)
— Cenab-i Hak, bundan istisna ederek buyurmustur:
«— Içinde oturulmayan ve içinde faydalanma hakkiniz bulunan (depo, ahir gibi) evlere (izinsiz) girmenizde bir günah yoktur. Allah açikladiginizi da bilir, gizlediginizi de...» (Nûr Sûresi, Âyet: 29).[839]

Cenab-i Hak buradaki âyet-i kertmelerle, meskûn olan evlere ve meskûn olmayip da içinde bir menfaatimiz bulunan yerlere girme adabini bize beyan buyuruyor:
1— Baskasina ait bir eve girecegimiz zaman selâm verip de izin almadikça içeri girmemizi yasakliyor. Evin mahremiyetini koruma ve ev sahibine sikinti vermemek hallerine binaen izin aldiktan sonra Içeri girmek, terbiye ve nezaketin en güzel ifadesidir.
2— Içinde durulmayan ve içinde bir mal veya menfaatimiz bulunan: han ve depo gibi yerlere, sahibinden izin almaksizin içeri girmemizde bir; beis bulunmadigini, böyle izinsiz girmenin edebe aykiri düsmedigini de yine-Cenab-i Hak bizlere ögretiyor. Ancak böyle yerlere girildigi zaman da :
«— Esselâmu AIeynâ ve Ala Ibadîllahi's-Salihîn» seklinde selâm vermemiz gerektigini de bir önceki haberden ögrenmis bulunuyoruz.[840]

(485) «Sahip Oldugunuz Köleler Sîzden Izîn Istesin» (Nûr Sûresi: 58)

1057— (263-s.) Ibni Ömer'den rivayet edilmistir:
— Sahip oldugunuz köleler, (üç vakitte odalariniza girmek için) sizden izin istesin.» Ibni Ömer demistir ki:
— Bu emir erkek köleler içindir, kadin olanlar için degil...[841]

Burada âyetin bir kismi naklediliyor. Âyet-i Kerîmenin tamami 1052 sayili hadîs-i serîf münasebetiyle açiklamasinda geçmis ve hizmet Için kullanilan kölelerle henüz bulûg çagma girmemis çocuklarin belirtilen üç vakitte odalara Izinsiz girmemeleri hususu anlatilmisti. Orada erkek ve kadin köleler arasinda bir ayirim yapilmamisti. Ibni Çmer'in görüsünde bu izin, kölelerden erkek olanlar için bahis, konusudur, kadin olanlar için degil... 1052 sayili hadîs-i serife ve açiklamasina bakilsin.[842]

(486) «Çocuklariniz Bulûga Erince» (Nür Sûresi, 59)

1058— (264-s.) Ibni Ömer'den nakledildigine göre, çocuklarindan biri bulûg çagina girince onu odasindan ayirirdi ve izinsiz olarak da odasina sokmazdi.[843]

Çocuklar bulûg çagina erince odalari ayrilir ve bunlar büyükler safina girerler. Onun için hangi vakitte olursa olsun, ana-babalarimn odalarina girmek istedikleri zaman muhakkak izin alip içeri girmeleri gerekir. Nûr sûresinin 58. âyetinde bu izinsiz girme yasagi küçük çocuklar için üç vakite inhisar ettirilmisti. Köleler de aynen küçük çocuklar hükmüne sokulmustu.
Burada büyük çocuklarin durumu anlatilmakta ve her zaman için Izin alarak içeri girmeleri lüzumuna isaret edilmektedir. Âyet-i kerîmenin tamami söyle:
«— Sizde» olan çocuklar bulûga erdiklerinde, kendilerinden Öncekilerin (agabeylerinin) izin isteyisleri gibi, (odaniza girmek için her vakitte) izin istesinler, tste Allah âyetlerini (emir ve yasaklarini) böyle açikliyor. Allah Alîm'dir, Hakîm'dir.» (Nûr Sûresi* Âyet: 59)
Insanin yetiskin çocugu izinsiz olarak kendi odasina giremezse, yabancilarin hiç giremeyecegi tabiîdir.[844]

(487) Insan Annesinden (Odasina Girmek Için) Izin Ister

1059— (265-s.) Alkame'den rivayet edildigine göre, bir adara Abdullah'a (ibni Mes'ûd hazretlerine) gelip dedi ki:
— Annemin odasina girmek için izin istemeli miyim? Buna (Abdullah) su cevabi verdi:
— Anneni görmekten hoslanacagin (muaserete uygun) bütün zamanlarinda (izin alman) gerekli degildir.[845]

Yabanci bîr kimsenin özel Ikametgâhina girmek için izin istenmesi terbiye ve nezaket icabi oldugu gibi, kötü ve edeb disi bir manzara ile karsilasmamak için, cnne, baba, kardes ve evlâd emsali yakinlarin yanlarina varilirken öksürerek, seslenerek önceden haber verilmesi de yine bir edeb kaidesidir. Hoslanilmayacak bir manzara tasavvur edilmedigi zamanlarda Ise, herhangi bir isarete ve izin elmaya lüzum kalmaksizin anne, baba, kardes ve çocugun yanina gidilebilir. Ansizin birbirinin, odasina girmek, bazi nahos hal ve hareketlerle karsilasmaya sebep olabileceginden, buna meydan vermemek için bir takim ses Ve belirtilerle içeri girilmek istendigini duyurmak ve içerdekine derlenip toparlanmaya imkân vermek gerekir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[846]

1060— (266-3.) Müslim ibni Nazîr'in söyle dedigi isitilmistir:
— Bir adam Hüzeyfe'ye sorup, dedi ki:
— Annemin yanma (odasina) varmak için izin isteyeyim mi? O, söyle cevap verdi:
— Eger annenin yanma ondan izin almaksizin gidersen, hoslanmadigin seyi görürsün.[847]

Bu haber de, bundan önceki haberin mânâsini teyid etmektedir. Hoslanilmayacak bir manzara Ile karsilasmamak için izin almanin yerinde ve 'edebe uygun Is olduguna Isaret edilmektedir. Böyle bir görünüs bahis konusu olmadigi anlarda Ise, izin almaya lüzum yoktur. 1059 sayili haberin açiklamasina bakilsin. (Bu haberi, Abdürrezzak'in Musannef'inde zikrettigini Fadlu'llah hasiyesinde nakletmektedir. FadIu'llah : C. II, s. 501).[848]

(488) Insan Babasinin Yanina Varmak Için Izin Ister

1061— (267-s.) Musa ibni Talha'dan. rivayet edildigine göre, söyle' demistir:
— Babamla birlikte annemin yanma vardik da, babam içeri girdi.
Ben de babami takip ettim. Babam ise, bana dönüp gögsümü itti; o kadar ki, kiçim üzerine beni oturttu. Sonra:
— Izinsiz mi giriyorsun? dedi.[849]

Bu haberde, babasi ile beraber annesinin odasina girmek isteyenin hiç olmazsa yanindaki babasindan müsaade alarak içeri girmesinin gerekli olduguna, bîr nezaket ve edeb hareketi bulunduguna Isaret edilmektedir. Bu konu ile ilgili,önceki haberlere müracaat edilsin.

(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[850]

(489) Insan Babasinin Ve Çocugunun Yanina Girmek Için Izin Ister

1062— (268-s.) Cabir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— însan, çocugunun ve kocalmis olsa bile annesinin, erkek kardesinin, kiz kardesinin, babasinin yanma girmek için izin ister.[851]

Insanin en yakini bulunan ana, baba ve kardesler gibi mahremlerinin özel yer ve odalarina ansizin, hiç bir belirti göstermeksizin girmemesi gerekli olduguna ve bunun sebebine 1059 sayili haberin açiklamasinda temas edilmisti. Oraya bakilsin. (Bu haber için de baska bir kaynak bulunamamistir.).[852]

(490) Insan Kiz Kardesinin Yanina Girmek Için Izin Ister

1063— (269-s.) Atâ'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Ibni Abbas'a sordum da, dedim ki:
— Kiz kardesimin yanma girmek için izin isteyeyim mi? O:
— Evet, dedi. Ben tekrar edip dedim ki:
— Benim himayemde iki kiz kardeslerdir; onlari geçindiriyorum ve onlara yedirip, harciyorum, onlarin yanina girmek için izin istemeli miyim?
— Evet, dedi. Onlari çiplak olarak görmek ister misin? Sonra (Nûr Sûresi'nin 58. âyetini) okudu:
Ey iman edenler! Sahip oldugunuz köleler ve henüz bulûga er» memis küçük çocuklariniz (odalariniza girecek olurlarsa) su üç vakitte sizden izin istesinler: Sabah namazindan önce, ögle sicaginda (yatmak için) elbisenizi çikardiginiz sirada, bir de yatsi namazindan sonra... Bu üf vakit sizin için yalniz kalma vaktidir.»
— Su köleler ve küçük çocuklar ancak üç vakit için izin 'almakla emredildiler. (Bunlar disinda büyükler daima izin alarak içeri girmekle emredildiler hükmünü kasdederek yine Nûr Sûresi'nin 59. âyetini ifade edip söyle) dedi:
«— Sizin çocuklariniz bulûga erdiklerinde, kendilerinden önceki agabeylerinin izin isteyisler gibi, (odalariniza girmek için her vakitte) izin istesisoler.»
îbni Abbas dedi ki, izin almak vaciptir. Ibni Güreye de, bütün insanlar üzerine vaciptir ilâvesini yapti.[853]

Bilgi için 1052 ve 1059 sayili haberlerin açiklamalarina bakil&in. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[854]

(491) Insan Erkek Kardesinin Yanina Girmek Için Izin Ister

1064— (270-S.) Abdullah'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— însan babasinin, anasinin, erkek kardesinin ve kiz kardesinin yanina (odasina) girmek için izin ister.[855]

1059 sayili haberle ondan sonrakilere bakilsin.[856]

(492) Üç Defa Izin Istemek

1065— Ubeyd ibni Umeyr'den rivayet edildigine göre, Ebû Musa El-Es'ari, Ömer ibni Hattab'in huzuruna çikmak için izin istedi. Hazret) Ömer'in mesguliyete benzer hali oldugundan, Ebû Musa'ya izin verilmedi. Bunun üzerine Ebû Musa geri döndü. Ömer isini bitirince:
— Ben Abdullah ibni Kays'in (Ebû Musa'nin) sesini isitmedim mi? Ona müsaade edin, (gelsin). Ebû Musa geri dönüp gitti diye Hazreti Ömer'e söylendi. Hz. Ömer onu çagirtti (ve geri dönüs sebebini sordu). Bunun üzerine Ebû Musa dedi ki:
— Biz bununla emredilmistik, (üç defa izin isteyin, size izin verilmezse geri dönün diye Hz. Peygamber bize buyurmustu). Buna karsi Hz. Ömer:
— Bana, buna dair delil getirirsin, (yoksa canini acitirim). Ebû Musa da Ensar'in meclisine gidip, onlara sordu:
— (Içinizde izin istemenin üç defa olduguna dair hadîs-i serifi bilen ve Hz. Ömer'e karsi sahitlik edecek var midir?) Onlar da dediler ki:
— Bu hususta sana en küçügümüz Ebû Sa'îd El-Hudrî ancak sahitlik edebilir. Adam, Ebû Sa'îd ile beraber (Hz. Ömer'e) gitti. Hz. Ömer de söyle buyurdu:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeIlem) 'in isinden bana gizli kalan mi oldu? (sasilacak sey!..) Çarsilarda alis-veris beni mesgul etti. Bu sözden, ticarete çikisi kasdediyor.[857]

Ebü Davüd, TirmIzî ve IbnI Mace 'nin rivayet ettiklerine göre de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Sizden biriniz üç defa izin ister de, ona izin verilmezse, geri dön.sÜn.»
Anlasiliyor ki, üç defaya kadar kapiyi çalmak veya selâm vermek suretiyle içeri girmek için izin çikmasini beklemek ve izin çikmadigi takdirde de geri dönmek sünnettir. Anlayis göstererek baskasini rahatsiz etmemek ayni zamanda nezaket ve edeb kaidesidir. Böyle oldugu halde, fazilet ve serefi çok üstün olan Hz. Ömer'in hafizasindan bu Hadîs-I Serif silinmis veya ona kapali kalmis olup, ondan mertebece daha asagi kimselerin hatirlat-masiyle Isin farkina varmis ve buna taaccüp etmistir. Buna da sebep, insanlara muhtaç olmamak için bizzat çoluk-çocugunun geçimini temin maksadiyla çarsiya çikip çalismasini ve mesgul olmasini göstermektedir. Hazretf Ömer, yalniz E b û M Ci s a 'nm sahitligi ile izin istemenin

üç defa olduguna dair Hadîs-i Serifin sihhatini kabul etmemis, baska bir sahit getirilmesini istemisti. Çünkü bir kisinin Ifadesi kesinlik tasimaz. Ebû S a î d'in de ayni Hadîs-I Serife sahitlik etmesi üzerine de, hüküm iki kisinin sahülîgI ile kesinlik kazanarak Hz. Ömer tarafindan kabule sayan oldu.[858]

(493) Izin Istemek Selâmdan Baskadir

1068— (271-s.) Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, selâm vermeden önce izin istiyen hakkinda kendisine soruldu. Ebû Hüreyre dedi ki:
— Selâm ile söze baslamadikça ona (izin istiyen kimseye) müsaade edilmez.[859]

Bir kimsenin evine girmek için, yalniz kapiyi çalmak veya seslenmek gibi hareketlerle izin istemek baska seydir, ayrica selâm vermek de baska seydir. Buradaki haberden anlasildigina göre, ev sahibi ile Ilk karsilasmada selâm verilir ve içeri girmek için müsaade Istenir. Selâm vermedikçe de içeri girmeye müsaade edilmez.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamadi.).[860]

1067— (272-s.) Ebü Hüreyre'nin söyle dedigi isitümistir:
— Bir kimse, bir yere girmek isteyip de «Esselâmu Aleyküm» demedi ise, selâm anahtarini getirmedikçe cna «hayir!» (Içeri girmek yok!) de.[861]

Bu haber de, bir öncekini" teyid etmekte ve selâm vermeden içeri girmenin yerinde bir hareket olmadiginrbelirtmektedir. Böylece izin istemekle selâm vermenin ayri ayri seyler oldugu da anlasilmaktadir,
(Bu haber için yine baska bir kaynak bulunamarmshr.).[862]

(494) Izinsiz Bakanin Gözü Oyulur

1068— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem/den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«— Eger bir adam (izinsiz olarak) yukardan asagi evine bakar da, ren ona Mr tas atip gözünü çikarirsan, sana bir günah yoktur.»[863]

Haber vermeksizin ve müsaade almaksizin kasitli olarak baskasinin kapi araligindan veya evinin penceresinden içeriye bakmak, hisar ve duvar gibi yerler üzerinden ev içlerine bakmak haramdir. Bunda hem ev masuniyetini ihlâl vardir, hem de tecessüs, yani baskasinin özel hayatini arastirma vardir. Bundan son derece kaçinmak lâzimdir. Yoldan geçerken, arastirma ve kasit niyyetini tasimaksizin bir göz degmesi, suretiyle bakilmasinda bîr beis yoktur ve bu bir suç sayilmaz.
Safiî mezhebine göre, kasitli olarak ve islediginde sebat göstererek kapi veya pencere araligindan Içeri bakanin gözü oyuldugu takdirde, oyan kimseye ne kisas yapilir, ne de diyet ödetilir.
Imami Azam Hazretlerine göre, böyle kötü bir Is yapar kimseye, yaptigi Isin haram oldugu ve bundan sakinilmasi gerektigi ihrar edilir, halini düzeltmesi Istenir. Buna ragmen halini düzeltmeyerek ayni kötü ise devam ettigi sabit olursa, gözünü çikarmak caizdir.[864]

1069— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) namaz kiliyordu da, bir adam uzanip evine (kapi araligindan) bakti. Bunun üzerine Peygamber ok torbasindan bir ok alip» o adamin gözlerine dogru çevirdi.»[865]

Haber vermeksizin Peygamberin evi -içine gözü Ile tecavüz edenin bir Bedevi oldugu rivayeti vardir. -Bunun yaptigi hareketin fenaligini kendisine bildirmek ve bir daha böyle bîr ise tesebbüs etmemek Için Hz. Peygamber Bedevinin gözlerine dogru oku dogrultnius, adam da sakinip gitmistir. Bu Hadîs-i Serifi biraz degisik lâfizla TirmizI de rivayet etmistir. Bundan önceki Hadîs-i Serife ve açiklamasina, bakilsin.[866]

(495) Izin Istemek, Göz Harama Degmemek Içindir

1070— Sehi ibni Sa'd haber verdigine göre, bir adam Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in kapisindaki bir delikten içeriye bakti. Peygamberde kendisiyle basini kasidigi bir çali vardi.
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o adami görünce, söyle buyurdu :
— «Eger maksatli olarak bana baktigini hileydim, bunu gözüne sokardim.»[867]

Göz harama degmesin, evin mahremiyetine vakif olunmasin ve böylece haram islenmesin diye, yabanci- evlere-girmekte izin almak mesru kilinmistir. Bunun için hiç kimseye, kapi deliginden veya araligindan içeri bakmak delâl degildir. Israrla bu harami isleyenlerin cezasi da, göz oyulmasi kadar agirdir. 1086 sayili Hadîs-i Serîf açiklamasina bakilsin.[868]

1071— Peygamber (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Göz (harama degmesin) için izin almak mesru kilindi.»[869]

[870]

1070 sayili Hadîs-I Serife bakilsin.

1072— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Bir adam, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) 'in -hücresindeki (evindeki) araliktan içeriye bakti da. ResülüUah (Saîlallahü Aleyhi ve SeUem) bir okla ona karsi durdu. Adam da basini çikardi; (savusup uzaklasti).»[871]

1069 ve 1070 sayili Hadîs-I Seriflere bakilsin.[872]

(496) Bir Adam Bir Adama Evinde Selâm Verince

1073— Ebû Musa'dan haber verildigine göre, söyle demistir:
— Ömer'in yanma varmak için (kapida) izin istedim —üç kerre — de bana izin verilmedi. Ben de geri döndüm. (Arkamdan Ömer adam gönderip) beni çagirtti ve dedi ki:
—" Ey Abdullah! Kapimda beklemek sana zor geldi. Sunu bilmis ol ki, insanlarin senin kapinda beklemeleri ayni sekilde onlara zor geliyor. Ben de:
— Hayir, ben senin yanma girmek için üç defa izin istedim, bana izin verilmedi. Ben de geri döndüm. «Biz böyle hareket etmekle emrolunuyor-duk, (Peygamberin bize emri bu idi).» dedim. Bunun üzerine Ömer:
— Bunu kimden isittin? dedi de ;
— Bunu Peygamber (SaîiaUahü A teyhi ve Selkni) 'den isittim, dedim. Buna karsi Ömer söyle dedi:
— Bizim isitmedigimizi, Peygamber (SaîiaUahü Aleyhi ve Selîem) 'den sen mi isittin? Bu hususta bana bir delil getirmezsen, seni azaba soka-cagim.
— Ben de çiktim, Mescid'de oturmakta olan Ensar'dan ibaret birkaç kisinin yanina kadar gittim. Onlara (izin Istemeye dair Hadîs-i Serifi isiten olup olmadigini) sordum. Onlar dediler ki:
— Bundan süphe eden mi var?
Ben de Ömer'in söylediklerini onlara haber verdim. Onlar:
— Sen?ale ancak en küçügümüz kalkip gidebilir, dediler. Bunun üzerine Ebû Saîd El-Hudrî —yahut Ebû Mes'ûd— Ömer'e gitmek üzere benimle kalkti. (Ebû Saîd, Ömer'in huzurunda su Hadîs-i Serifi) anlatti:
— Sa'd ibni Ubade'yi ziyaret etmek isteyen Peygamber (Sallat ahu AhyhtYeSeltehOiH (yola) çiktik. Nihayet Peygamber onun yanma vardi da selâm verdi, fakat içeri girmeye kendisine izin verilmedi. Sonra ikinci defa selâm verdi, sonra üçüncü defa verdi. Yine kendisine izin verilmedi. Bunun üzerine Peygamber:
«— Biz, üzerimizdeki borcu ödedik» buyurdu. Sonra geri döndü. Arkasindan Sa'd, Peygambere yetisip, dedi ki:
. — Ey Allah'in Resulü! Seni hak olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, sen selâm verdigin her defa, ben isitiyordum ve selâmina karsilik veriyordum, (ve aleyküm selâm ve rahmetullah diyordum). Ancak istiyordum ki, bana ve ehlime çok selâm veresin, (bunun için sizi bekletmis oldum). Bundan sonra Ebû Musa, (Hazreti Ömer'e hitaben) :
— Vallahi, benim Resûlüllah (SaUaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in Hadîs-i Serifine güvenim vardi, (bunu kesin olarak biliyordum), dedi.
Hazreti Ömer de:
— Evet, dogrusun. Ancak ben isi gerçeklestirmek (ve süpheden kurtarmak) istedim, buyurdu.[873]

Daha önce 1066 sayili haberde Izin almak, selâmdan baska sey oldugu bildirilmisti. Bununla beraber izîn isteme, kapi çalinmasi, öksürme ve ses-lenme gibi-hareketlerle yapildiktan sonra, içeri girerken selâm vermek de sart kilinmisti. Simdi buradaki Hadîs-i Seriften ögreniyoruz-ki/yalniz selâm vârm-ek :suneiIyle içeri girme müsaadesi alinabilir. Sesin, ve selâmin duyu-labildigi yerlerde yalniz selâm vererek içeri girme izni alinabilir. 1065 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.
(Sa'd ibni Ubade'nin hal tercemesi Için 846 sayili hadîse bakilsin.).[874]

(497) Adami Çagirmak Ona (Içeri Girmesi Için) Izindir

1074— (273-s.) Abdullah'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Insan çagrildigi zaman ona (içeri girmesi için.) izin verilmis demektir.[875]

Çagiran kimse ile çagrilan arasinda mesafe az olur veya kisa zaman aradan geçerse, çagrilan kimse izin almaksizin içeri girebilir. Onun çagrilmasi kendisi Için Içeri girmesine müsaade mânâsini tasir. Fakat mesafe uzak olur veya aradan uzun zaman geçerse, yeniden bir Izin istemek suretiyle içeri girilmesi icab eder. Bu hal durum ve sartlara göre de degisebilir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[876]

1075— Ebû Hüreyre, Peygamber (SallaUahüAleyhiveSellem)'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu :
«— Sizden-biriniz çagrilir da, e^çi ile beraber gelirse, bu ona (içeri girmesi için) izi&idir.»[877]

1074 sayili habere ve açiklamasina bakilsin. Bir haberci veya elçi va-sitasiyle çagrilanlar, elçi veya haberciden önce gelirlerse, bu takdirde izin

almalari gerekir. Nitekim Ashabdan bazi kimselerin- çagrilmis elmalarina binâen Hz. Peygamber'den izin istedikleri rivayeti vardir. Aksi haJde izne hacet yoktur.[878]

1076— Ebû Hüreyre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu;
«— Adamin adama elçi göndermesi, ona (içeri girmesi için) izindir.»[879]

Bu bölümle Ilgili diger hadîs ve haberlere bakilsin.[880]

1077— (274-s.) Ebû'l-Alâniyye'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Ebû Saîd El-Hudrî'ye vardim da, selâm verdim. (Içeri girmeye) bana izin verilmedi. Sonra selâm verdim, yine izin verilmedi. Sonra üçüncü defa selâm verdim de sesimi yükselttim ve dedim ki:
— Esselâmu Aleyküm, ey ev halki!.. Yine bana izin verilmedi. Ben de bir kenara çekilip oturdum. Bir de bir erkek çocuk çikip, gir, dedi. Ben de (içeri) girdim. Ebû Saîd bana dedi ki:
— Dikkat et, sen (üç kerrederi) ziyade edeydin sana izin verilmeyecekti, (çünkü sünnete aykiri hareket etmis sayilacaktin). Ben, ona (içinde sarap yapilan) kaplardan sordum, muayyen bir kaptan sormadim; ancak haramdir, dedi. Nihayet ona deriden yapilmis kaplardan sordum; buna da haram, dedi. Ravilerden Muhamrned (ibni Sirîn) dedi ki:
— Bu (içinde sarap yapilan) bir kaptir ki, bas tarafina deri yapilir da baglanir.[881]

Sarhosluk veren içkiler ve her türlü sarap, Ilk haram kilindigi zaman, bu içkilerin içinde bulundugu kaplan da kullanmak yasak edilmisti. Bu IçkI .kaplarinin hepsi kirilmis ve yok edilmisti. Içki imalâti son bulduktan sonra, bu içki kaplarina benzer kaplarin yapilip satilmasina ve kullanilmalarina müsaade edildi.
Bu haberden de anlasildigina göre, üç defa selâm vermek suretiyle Izin istemek sünnettir. Bundan ziyade olarak izin istemede Israr etmek sünnete aykiridir. Bunu yapmamali ve müslüman. kardesi rahatsiz-etmemelidir.
(Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.).[882]

(498) Kapida Insan Nasil Durur

1078— Peygamber (SaîlalIahü Aleyhi ve Sellem) 'in arkadasi olan Abdullah ibni Büsr'ün anlattigina göre, Peygamber (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) bir (kimseye ait) kapiya gelip de (içeri girmek için) izin istedigi zaman kapiya karsi durmazdi. Saga ve sola gelirdi. Eger kendisine izin verilir ise (içeri girerdi). Degilse dönerdi.[883]

Bir kimsenin evine veya odasina girmek için tam kapi karsisinda durmak edebe aykiridir. Kapi açilir açilmaz içeriyi gözetlemek ve görmek halleri tasinildigî fikrini verir. 6u da nezaketsizlik clur. Onun için Hz. Peygamber bize ögrettigi sekilde kapinin yan taraflarina çekilmek suretiyle içeri girme izni istenmelidir, üç defa istendikten sonra da, Izin verilmezse dönüp gitmelidir.
Abdullah ibni B ü s r kimdir? :
Eb Û B ü s r künyesini tasiyan A b d u I I a h 'in Medîne'Ii ashab* dan ve Mazin kabilesinden oldugu söylenir. Ebeveyni ile iki kardesi de as-habdandir. Daha genç yasta iken Peygamber (Sattalkthü Aleyhi ve Sellem) eüni. bunun basina koyup :
«— Bu oglan bir asir yasayacaktir.» buyurmus ve rivayet edildigine göre de 96 veya 100 yasinda Sam'da vefat etmistir. Sam'da en son vefat eden sahabi budur. Abdest alirken ansizin vefat etmistir. Allah ondan razi olsun.[884]

(499) Bir Kîmse Izin Ister De Ona, Ben Çikincaya Kadar Bekle Diye Ev Sahibi Söylerse Nerede Oturur?

1079— (275-s.) Abdurrahman ibni Muaviye ibni Hadic babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle demistir:
— Ömer ibni Hattab'a gittim — Allah ondan razi olsun — de, huzuruna çikmak için izin istedim. Bana dediler ki:
— O sana çikincaya kadar yerinde bekle. Ben de kapisina yakin bir yerde oturdum. (Babam anlatip) dedi ki, nihayet Ömer bana gelip su istedi. Sonra abdest aldi ve mestlerini mesnetti, (islak elleriyle sildi). Ben :
— Ey müminlerin Emîri! Böyle abdest alman beviîden midir? dedim. Söyle dedi ;
— Beviîden yahut baskasindan...[885]

Herhangi bîr yere gidip içeri girmek için müsaade istenir de, biraz beklenmesi seklinde cevap verilirse, hemen kapi önünde beklenmemelidir. Ke-nara çekilip yakin bir yerde oturarak beklemelidir. Fazla uzaklasmak âo dogru degildir; çünkü aratmaya sebep teskil eder. Hem hürmetsizlik olur, hem de eziyet verilmis olur
Bu haber ayni zamanda, ashab-i kiramin mestler üzerine mesih yaptiklarina ve bevil gibi hallerden abdest bozuldugu takdirde de mesih ya-pilabilecegine delil teski! etmektedir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[886]

(500) Kapiyi Çalmak

Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, Peygamber (SatlaHahü Aleyhi ve Sellem)"m kapilari (ashab tarafindan) tirnaklarla çalinirdi.[887]

Ashab-i Kiramin edebe son derece riayetlerinden dolayi Peygamberin huzuruna çikmak Istedikleri zaman duyulacak kadar hafif bir sesle parmak uçlarin! ve tirnaklarini kullanarak kapiyi çalarlardi. Isitilemeyecek bir durum oldugu zaman, daha fazla, ihtiyaç miktari bîr sesle kapiyi çalmak gerekir. Pat pat seklinde veya kapilardaki zillere devamli basarak kapi çalmak edebe aykiridir. Hem kaba bir harekettir, hem de ev sahibine rahatsizlik vermektir.
(Bu Hadîs-I Serif için baska bir kaynak bulunamamistir.).[888]

(501) Izin Almadan Içeri Girince

1081— Kelde ibni Hanbel haber verdigine göre, Safvan ibni Ümey-ye kendisini Mekke'nin fethi'zamaninda Peygamber (Salialtahü Aleyhi ve Sel'cm)'e bir oglak, süt ve sebze yemegi getirmek üzere gönderdi. (Kavilerden Ebû Asim demistir ki, «Dagabîs» bir nevi yesil sebzelerdir). Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de vadinin üst tarafinda idi. (Kelde ibni Hanbel anlatip) dedi ki:
— Ben selâm vermedim ve içeri girmek için de izin istemedim. Peygamber, söyle buyurdu :
«— Geri dön de Esselâmu Aleyküm, gireyim mi? diye söyle.» Bu vak'a, Safvan müslüman olduktan sonra vuku buldu. Ravüerden Amr demistir ki:
— Ümeyye bu sekilde bana Kelde'den nakletti; fakat bunu Kelde'den isittim demedi.[889]

Hz. Peygamber hiç kimseyi ayiplamamis ve yüzüne karsi kirmamis oldugu halde, böyle selâm vermeksizin ve izin de almaksizin içeri giren kImseyI geri çevirmesi iki mânâ tasimaktadir:
Birincisi, selâm verip izin istemenin çok önemli, gözetilmesi gereken bir vazife oldugunu ve bunun asla terkedilmemesi gerektigini bildirmektir. ikincisi de, henüz islâm hayatina alismamis kimselere bilfiil edebi ögretmek hususudur. Bundan anlasiliyor ki, izinsiz ve habersiz olarak bir kimsenin evine girmek caiz degildir.[890]

1082— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre: — Peygamber (SaIUttlahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur;
«— Bir kimse gözü içeriye sokarsa, «na izin yoktur.» (Yâni; izin istemek, gözü korumak içindir. Isinden Önce göz içeriye dalarsa, ona izin verilmez).[891]

Gözler hosa gitmeyen seyler görmesin diye izin alarak içeri girmek mesru kilinmistir. Gözlerin kapidan içeriye dalmasi, insanin izin almadan içeri girmesi hükmünü tasir. Bu itibarla izinsiz içeri giren, nasil ki seîâm verip izîn almak üzere geri çevriliyorsa, gözlen içeri girene de müsaade edilmemesi gerekir. .Onun da özür dileyip sünnete uygun olarak izin istemesi lâzimdir. Zaten kapiya karsi durulmayip saga veya sola çekilmekle emredîlis, yine gözleri korumak içindir.[892]

(502) «Gireyim Mi?» Deyip De Selâm Vermeyince

1083— Ebû Hüreyre'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Bir kimse, içeri gireyim mi? deyip de, selâm vermemisse,_ anahtari getirmedikçe izin yok, diye söyle. (Ravi der ki) ben sordum:
— (O anahtar) selâm midir? Ebû Hüreyre:
— Evet! dedi.[893]

Bu haberden de anlasiliyor kI, içeri girmek için yalniz Izin Istemek kâfi degildir. Içeri girmekte kullanilan anahtar yerine kaim olan selâm sözünü de getirmek gerekir. 1067 sayili habere bakilsin.[894]

1084— Amir ogullarindan bir adam anlattigina göre, kendisi Peygamber (Saliallah'd Aleyhi ve Seltem) 'e gelip: — (Içeri) gireyim mi? dedi. Peygamber (Satiallahü Aleyhi ve Sellem) cariyesine:
— Çik, ona rle ki: Esselâmu Aleyküm, gireyim mi? diye söyle. Zira; bu adam hsipi istemeyi beceremiyor.»
— Adam demistir ki, cariye bana çikip gelmeden Önce ben bu sözü isittim de:
— Esselâmu Aleykürri, gireyim mi? dedim. Peygamber söyle buyurdu:
— Senin de üzerine selâm olsun, gir.»
Adam demistir ki, ben de içeri girip : (Bir Peygamber olarak) ne ile geldin? dedim.
Peygamber söyle buyurdu :
— Ben sîze hayirdan baska bir seyle gelmedim: Ortagi olmayan tek Allah'a ibadet edesiniz, Lât ve Uzza pullarina tapinmayi terkedesiiniz, gece ve gündüz bes vakit namaz kila siniz, senede bir ay oruç tutasimz, bu Beyt'i (Kabe'yi) haccedesiniz ve zenginlerimizin mahndnn alip, onu fakirlere veresiniz diye size geldim, (gönderildim).
— Adam dedi ki, ben Peygambere sordum:
— Ilimden bilmedigin birsey var mi? Peygamber .söyle buyurdu : .

«— Gerçekten en hayirlisini Allah bilir. Ilimden bîr kismi vardir ki, onu ancak Allalh bilir. Bes seyi Allah'dars baskasi bilmez: = Kiyametin ilmi (kopacagi vakti bilmek) Allah ika tindadir. Yagmuru (diledigi yere, diledigi kadar) -o yagdirir. Ralhimlerde (erkek-disi, saglam-sakat, iyi-kötü) ne varsa o bilir. Hiç kimse yarin ne kazanacagini (basina ne gelecegini) bilemez. Hiç kimse de hangi yerde ölecegini bilemez.» (Lokman Sûresi, Ayet: 34).[895]

Bu Hadîs-i Seriften de ögreniyoruz ki, bir kimsenin evine girmek için yalmz izin istemek kâfi degildir. Ayrica olarak selâm verilecektir. BIr de Hz, Peygamberin beseriyete gönderilmesIndeki hikmet, sirf insanlari hayra ve1 en iyiye çagirmak ve onlari dünya ile âhiret saadetine kavusturmaktir. Ge-* tirdigi hayirli seylerin ilki ve basi da Allah'a hiç birseyi ortak kosmakstzin ona iman edip, Ibâdette bulunmaktir. Bu imanin esasini teskil eder. Bundan sonra sirasiyle zikredilen ibâdetler de günde bes vakit namaz kilmak, senede bir ay oruç tutmak, haccetmelcve zekât vermektir. Bunlar ana ibâdetlerdir.
Hers^yin aslini ve künhünü oldugu gibi, tam olarak bilen Genab-i Hak dir. Insanlar da bir kisim seyleri bilirler ve bilebilirler. Bes temel sey vardir ki, bunlarin esasini Allah'tan baskasi bilemez. Bunlari Lokman Sûresi'nin 34. Âyet-I Kerîme'sinde söyle beyan buyuruyor :
1— Kiyametin ne zaman kopacagini ve âhIret hallerini ancak Allah bifir. Zaten âhirete ait haller dünya yaratilah beri insanlar tarafindan mü-sahade edilmediginden, hiç kimse kendi ihtiyar ve Iradesiyle bunlari bilemeyecegi mpnakasa götürmez.
2— BIr ölçü nispetinde diledigi yerlere yagmur yagdiran ve bunun zamani ile miktarini bÜen ancak Allah'tir. Bazi aiâmetîer belirdikten sonra, basinç ve bului emareleri ve rüzgârlar çiktiktan sonra tahminlerde bulunup bir kisim isabet kaydetmek, asil kastedilen ilmi bilmek sayilmaz ve bu gerçek ilim olmaz. Bir isin tahakkukuna sebep olacak emare ve belirtilerin bulunmasi, o isin vuku bulacagina delildir. Bu esbabi yaratan ise Allah'tir. Aflari bu yagmur sebeplerini yaratmazdan önce, nereye ne kadar yagmur yagdiracagini bilir. Fakat bunu ondan baskasi bilemez. Biz ancak sebepler ve alâmetler ortaya çiktigi zaman bazj seyleri bilebiliriz.
3— Ana rahminde ceninin daha azalari tesekkül etmeden, onun nasil bir yaratik olacagini ancak Allah bIIir. Bedenen saglam-sakat, Iyi-kötü, erkek veya disi oldugunu ancak Allah bilir. El-ayak ve kemik gibi bazi aza-Iar tesekkül ettikten sonra röntgen benzeri âletlerle kesfetmeler bu konu disinda kalir. Çünkü; göz görüldükten sonra kör denmez. Göz bahis konusu olmadan, gözün var olup olmayacagini bilmek hususundaki ilim ancak Allah katinda mevcut bir gerçektir. Beseriyet bunu bilmekten acizdir.
4— Insanin sevinçli ve kederli, saglam ve hasta, kâr ve zarar halleri vardir. Basina bir kaza gelip gelmeyecegini önceden kesin olarak bilemez. Fakat Allah Teâlâ önceden bütün kullarin bu hallerini bilir.
5— Hiç bir canli da nerede ölecegini bilemez. Ölüm Insanin elinde degildir. Ne zaman ve nerede insani yakalayacagi belli olmaz. Insan devamli olarak ömrünün sonuna kadar muayyen bîr yerde kalmaya kararli olsa bile, bazi mecburî sebepler onu baska yere iletir ve ölümü orada meydana gelir. Bugün yollardaki kazalarda, hastahane ve muhtelif yerlerde vukua gelen ölümler açikça bu gerçegi ortaya koymaktadir. Allah Teâlâ ise, ezelî ilmî ile her canlinin nerede ve nasil ölecegini bilir. Ondan baskasi bunu bilemez.[896]

(503) Izin Istemek Nasildir?

1085— Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: Ömer, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Scllemyin huzuruna çikmak için izin istedi de, söyle dedi: Selâm Allah'in Resulüne olsun, Esselâmü Aleyküm. Ömer, (içeri) girebilir mi?[897]

Hazreti Ö m e r 'in izin isteme sekli en kisa ve en güzel istizandir. Önce selâm verilir. Sonra isim beliriilerek içeri girme müsaadesi alinir.
B(u hadîs için baska bir kaynak bulunamamistir.).[898]

(504) Kim O? Diyene Karsi: Ben, Diyen

1086— Cabir'in söyle dedigi isitilmistir:
— Babam üzerinde olan bir borç için Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSellein)'e gittim. Kapiyi çaldim da, Peygamber:
«— Kim o?» dedi. Ben de :
— Ben, dedim. Peygamber buna hoslanmamis gibi:
«— Ben, ben.» dedi.[899]

Kapi çalinip da, Içerden «Kim o?» dendigi zaman, «Ben!» diye cevap vermek, tanitma bakimindan yeterli degildir. Sesten tanitmaya çalismak çok defa yanlisliga sebep olur. Onun için -Hz. Ömer'in kendi ismini yererek sahsini tanitmasi gibi tanitmak gerekir. Nitekim; ben demek suretiyle tanitmadan HzvPeygamber'in hoslanmadiklari bu Hadîs-i Serifte görülmektedir.[900]

1087— Abdullah ibni Büreyde, babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle demistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) Mescid'e çikti. Ebû Musa da (Mescidde) Kur'ân okuyordu. Peygamber (beni kasdederek) :
«— Bu kimdir?» dedi. Dedim ki:
— Ben (Abdullah'in babasi) Büreyde'yim, sana 'i'eda kilindim. Bunun üzerine o, söyle buyurdu;
Buna (Ebû Musa'ya), Davud'un güzel sesinden bir ses verildi.»[901]

Hem ben kelimesini, hem de ismi vererek «Ben Büreyde, ben Ahmed* tarzinda «Bu kim, kim o?» sorularina cevap vermekte bir beis olmadigina bu Hadts-i Serîf bir delildir. Çünkü bu cevaba karsi Hz. Peygamber hiç bir hosnutsuzluk alâmeti göstermemistir. Güzel sesle Kur'ân okumayi da

tahsin buyurmuslardir. Su tabiî ki, mânâya ve Ihlâsa nüfuz etmeden sirf madde ve gösteris için okunan Kur'ân-t Kerîm'In vebali çok büyüktür. Mizmar, bir çalgi âletinin adidir kI4 bununla güzel ses murad edilmistir. Â I - I D a v u d sözü, Peygamber HazretI D a v u d run sahsina dalâlet eden ve seref Ifade eden sözdür. Hazreti D a v u d 'un sesinin güzelligine E b û Musa 'nin sesi benzetilmistir. Bu Hadîs-i Serîf 805. sayida geçmistir. Oraya müracaat edilsin.[902]

(505) Izin Isteyip De, Karsilik Olarak «Selâmla Gir» Deyince

1088— (277--s.) Abdurrahman ibni Cud'dan rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Abdullah ibni Ömer'le beraberdim de, bir ev halkindan (içeri girmek için) izin istedi. (Karsilik olarak ona) selâmla gir, dendi. Abdullah ise, onlarin huzuruna girmekten sakindi.[903]

Bir eve girmek Için sünnet üzere izin istendigi zaman, karsilik olarak ev sahibinden «Selâmla içeri gir» diye söylenmesi, Içeri girmemeye sebep'tes-kil edecek söz degildir. Abdullah ibni Ömer 'in içeri girmemesine bu ifade sebep olmayip, din yönünden baska bîr sakincanin bulunmasi sebep olsa gerektir. Bunu da açiklamaya lüzum görmemis olabilir. Serhlerde de bir açiklamaya rasilanamamistir.[904]

(506) Evlere Bakmak

1089— Ebü Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki; Peygamber (SaHallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu:
«— GÖz, (evden) içeri girdigi zaman, izin yoktur.»[905]

1082 sayili Hadîs-i Serîf'e ve açiklamasina bakilsin.[906]

1090— (278-s.j Müslim Ibni Nezîr'den rivayet edildigine göre, demistir ki, bir adam Hüzeyfe'nin yanina girmek için izin istedi de (izin çikmadan önce) içeriye bakti ve:
«— Gireyim mi?» dedi. Huzeyf e:
«— Gözüne gelince içeri girdi; kiçin ise girmedi.» dedi.[907]

Bu haber de gösteriyor ki, izin istemek gözü korumak içindir. Izin almadan önee gözün içeri girmesi halinde, Izin istemeye mahal kalmamis olur. Tafsilât. Için 1082 sayili Hadîs-I Serîf açiklamasina bakilsin.[908]

1090— (M.) Bir adam sordu ki:
— Annemin yanma (odasina) girmek için izin isteyeyim mi? (Adam ona söyle) dedi:
— Eger Izin istemezsen (haber vermeden ansizin odasina girersen), hosuna gitmeyen seyi görürsün.[909]

1059 ve 1060 sayili haberlere bakilsin.[910]

1091— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, bir Bedevi Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve kellem) 'in evine gelip, gözünü kapi araligina dikti, (içeri bakti). Bunun üzerine Peygamber bir ok yahut sivri bir odun alip, Bedevinin gözünü oymak için onu kasdetti de, Bedevi gitti. Sonra Peygamber söyle buyurdu:
«— Dikkat et, eger yerinde duraydin gözünü oyardim.»[911]

1069 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.[912]

1092— (280-s.) Rivayet edildigine göre, Ömer ibni Hattab (Radiyallahuanh) söyle demistir:
«— Kendisine izin verilmeden önce kim bir evin köse bucagi ile gözlerini doldurursa, gerçekten fasik olmustur.»[913]

Irisanlardari çekinmeden açik olarak günah Isleyenlere, haramdan sakinmayanlara fâsfk denir. Henüz Izin almadan kapi ve pencere aralarindan evin içini gözetlemek yasak is oldugundan, bunu yapanlara fasik denir. Bu da IsIn haram olduguna delâlet eder.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[914]

1093— Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Selleinj'in azadlisi Sevban anlattigina göre, Pygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Izin almadi!kça hiç bir müslümana, bir evin içine bakmak helâl olmaz. Hiç tkimse, namazdan ayrilmadikça, imam oldugu cemâati birakip, duayi kendine tahsis etmesin, (cemâati da duasina ortak etsin). Hiç kimse de bosanip liafiflemedikçe, idrar sikisikligi ile namaz kilmasin.»[915]

Hadîs-I Serifte üç yasak hüküm bulunmaktadir :

1— Izin almadikça, hiç bir müslüman bir evin iç kisimlarina bakma-malidir. izinsiz bakilirsa, izinsiz o eve girilmis olur kI, böyle izinsiz bir eve girmek günahtir; hiç kimseye helâl olmaz.
2— Cemaatla kilinan namaz toplu bir ibâdettir. Topluca yapilan Ibâdetlerde hiç kimse ettigi duayi kendine has kilmamalidir. Imam kiraat mevkiinde oldugundan, kunut ve tahIyyat gibi dua yerlerinde bilhassa bu halden sorumlu olur. Duadaki lâfiz müfred olsa bile, kaibi ile cemaati nIyyet etmesi gerekir. Meselâ : «Allah'im, beni bagisla ve bana hidayet ver» yerine «Allah'im, bizi bagisla ve bize hidayet ver» mânâsinda sünnet üzere dua etmeli veya birinci seklide dua ediliyorsa, kalben cemaat da nIyyet edilme! id ir.
3— Insan abdestten sikisik halde iken namaza durmamalidir. Bu halde iken namaz kilmak mekruhtur. Çünkü kilinan namazda huzur ve husu olmaz. Acele olarak namazin bitirilmesi istenir. Ibadet mânâsi kalmaz. Büyük ve küçük abdestlerden sikisiklik ayni yasak hükmü tasir.[916]

(507) «Evine Selâmla Girenin Fazileti»

1094— Ebû Ümarae'nin söyle dedigi isitilmistir: — Peygamber (Saîtallahü Aleyhi ve Seliem) buyurdu:
«— Üç kimse vardir ki, bunlarin her biri Allah'a karsi korunmustur; eger yasarsa ihtiyaçtan toeri olur ve eger ölürse cennete girer: Kim evine selâmla girerse, Aziz ve Yüce olan Allah'la karsi korunmîî^ur. Kim mescide (namaza) giderse, Allah'a karsi korunmustur. Kim de Allah yolunda cihada çikarsa, Allah'a karsi korunmustur.»[917]

Hadîs-i Serifte üç güzel amelden birini Imleyen üç kimsenin kazanacaklari mükâfat beyan buyurulmaktadir:
1— Her mümin evine girdigi zaman muhakkak evdekilere selâm vermelidir. Evde kimse bulunmadigi zaman yine «EsseIâmu Aleynâ» demek suretiyle selâfn vermek gerekir. Zira;. Cenab-i Hak, Kur'ân-i Kerîmde Nur SûresI'nin 61. Ayet-i Kerîme'sinde :
«— Evlere girdiginiz zaman, Allah katindan mesru olan mübarek ve hos saglik dileyisiyle kendinizden «planlara (müminlere veya bizzat kendinize) selâm verin.» buyuruyor.
Iste bu ilâhî emri yerine getirmenin karsiliginda dünyada baskalarina ihtiyaçtan kurtulus ve ölünce de Cennet sevabi vardir.
2— Allah'a ibâdet niyyetI île evinden çikip camiye giden kimse de Allah'in muhafazasi altindadir. Eger yasarsa, ona nimet ihsan eder,- eger ölürse oni" Cennet'e koyar.
3— Allah'in dinîni yüceltmek ve üstün kilmak için cihada çikan kimse, yine Allah'in muhafazasi altindadir. Eger ölürse sehidlIk rütbesiyle Cennet'e girer. Cihaddan sag olarak dönerse, ganimet ve sevaba nail olur.[918]

1095— (281-s.) Cabir'in söyle dedigi isitilmistir:
«— Evine girdigin zaman, Allah katindan mesru olan mübarek ve hos saglik dileyisiyle ev halkina selâm ver.»
— Eavi der ki, ben bunu, Allah'in su âyeti karsiligi gördüm:
«Siz bir selâmla selâmladiginiz zaman, ondan dalha güzeli ile karsilik verin veya ayni ile mukabele edin. (Nisa Sûresi, Âyet: 86).[919]

Yukarda mânâsi verilen Nûr SûresI'nin 61. Âyeti ile buradaki NIsâ SûresI'nin 86. Âyeti arasini toplayarak selâm verme seklini müfessirler açiklamaktadirlar :
Allah Teâlâ Hazretlerinin Isimlerinden bir isim olan ve noksanliklardan salim, olma mânâsim tasiyan «Selâm» sözü, kullar Için kullanildigi zaman Allah'in selâmeti ve rahmeti mânâsini ifade eder. Onun için Allah katinda mübarek ve hos bîr kelimedir. Bu sözle selamlasmayi Allah ve.Resulü bize emrediyorlar. Bir mümin, diger bir mümine : «Esselâmu Aleyküm» diye selâm verdigi zaman, buna : «Ve Aleykümü's-Selâm ve Rahmetullah» ile cevap' verilir. Rahmetullah sözünü ilâve etmekle daha güzeli ile mukabele edilmis olur.
Eger: «Esselâmu Aleyküm ve Rahmetullah» diye seiâm vermIsse, buna: «Ve Aleykümüsselâm ve Rahmetuliahi ve Berekâîüh» ile mukabele edilerek daha güzeli Ile selâm verilmis olur.
Eger : «Esselâmu Aleyküm ve Rahmetuliahi ve Berekâtüh» diye selâm vermisse, buna ayni sözle mukabele edilir. Ziyade yapilmaz. Yani : «Ve Aleykümüsselâm ve Rahmeîullahi ve Berekâtüh» denir. Hem evlere girildigi zaman, hem de disarda müminler karsilastigi zaman, bu sekilde selâmla-sirlar. Her iki âyet bu hükümîeri, beyan etmektedir.[920]

(508) Bir Kimse, Eve Girdigi Zaman Allah'i Anmazsa, Orada Seytan Geceler

1096— Cabir'den rivayet edildigine göre, kendisini Peygamber (Sailalîahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugunu isitmistir :
«— Insan evine girdigi zaman, eve girisinde ve yemek yeyisinde AI-Iaîi'i anarsa, Seytan (kendi arkadaslarina ve yardimcilarina) :
— Size (burada) gecelemek de yok, yemek de yolk, der. Eve girip de, girisi aninda Allah'i anmazsa, Seytan: Siz, geceleme yerime kavustunuz, der. Eger yemek yeyisinde de Allah'i anmazsa, Seytan : Sia hem geceleyecek yere, hem de yemege kavustunuz, der.»[921]

Besmelenin faziletiyle Ilgili Hadîs-i Seriflerde her yararli Ise Allah'in adi ile baslanilirsa, o isin bereketli olacagi, aksine Allah'in adi anilmayinca hayirsiz ve güdük olacagi sabit bulunmaktadir. Eve girmek ve yemek yemek yararli islerden olduklari cihetle, bunlara mübaseret zamaninda besmele getirmek gerekir. Besmele Allah'in rahmetini davet eder, rahmet meleklerinin bulunmasini celbeder. Meleklerin bulundugu yerden de Seytanlar ve keder veren seyler kaçarlar. Onun Için evlere girerken besmele çekmeli ve ayrica selâm da verilmelidir. Böylece Allah'in rizasi kazanilir. Seytanlarin ümitleri kirilir.[922]

(509) Izin Istenmeyen Yer

1097— (282-s.) A'yen El-Harzimî anlatarak, söyle demistir: — Enes ibni Malik, evin kapisi ile bahçe kapisi arasindaki yol üzerinde otururken, ona gittik; yaninda kimse yoktu. Arkadasim ona selâm Verip :
«— Gireyim mi?» dedi. Buna karsi Enes söyle dedi:
«— Gir, burasi bir yerdir ki, burada kimseden izin alinmaz. Sonra bize yemek getirdi; biz de yedik. Sonra bir sürahi tatli sira getirdi de içti ve bize de içirdi.»[923]

Evib disinda bahçe' hükmünde olan ve dehliz Ismi verilen kisimlara girmek için Izin istemeye mahal olmadigina bu haber delil olmaktadir. Selâm her karsilasmada mesru ise de, Izin ancak evlere ve odalara, özel yerlere girerken istenir. Bunlar disindaki yerlerde ve karsilasmalarda izin almaya, lüzum yoktur. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[924]

(510) Çaksi Dükkânlarina Girmekte Izin Istemek

1098— (283-s.) Mücahid'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Ibni Ömer, çarsi dükkânlarina girmek için izin istemezdi.»[925]

ÇarsiIardakI magaza ve dükkânlarla her çesit ticaret evleri, insanlarin menfaatine açik yerler oldugu için, bu gibi yerlere girerken izin istemeye lüzum yoktur. Zaten herkese karsi açilmis is yerleridir. Bunun için Ibni Ömer dükkân sahiplerinden izin almaksizin içeri, giriyordu. Fakat selâmi terketmek diye bIrsey yoktur. Selâm verilmeyen haller müstesna, müminler her karsilastikça selâmlasirlar. Selâm bölümüne bakilsin.
(Bu haber için baska bir kasnak bulunamamistir.).[926]

1099— (284-s.) Atâ'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— Ibni Ömer, kumas saticilarinin gölgeliginde, tentesinde oturmak için izin isterdi.»[927]

Magaza sahiplerinin dükkân önlerinde yapmis olduklari gölgelikler, kendi mallarini ve bedenlerini günes isigindan korumak içindir. Müsteriler de alisveris esnasinda bunlardan faydalanirlar. Ayrica istirahat ve serinle mek için oturmak istenirse, dükkân sahibinden müsaade almak gerekir. Çünkü mai sahibini ticaret isi disinda mesgul etmek ve yerini kaplamak hiç kimsenin hakki degildir. Hak bulunmayan yer de Izinsiz Isgal edilmez. (Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.).[928]

(511) Yabancilara Karsi Nasil Izin Alinir?

1100— (285-s.) Ümmü Miskîn'in (Hz. Ömer ibni'l-Hattab'm oglu Asim'in oglu Ömer'in kizinin) azadlisi Ebû Abdülmelik'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Benim hanimefendim, beni Ebû Hüreyre'ye gönderdi, (onu çagirayim diye). Ebû Hüreyre benimle geldi. Kapida durunca (Farsça olarak) dedi ki:
«— Gireyim mi?» Ümmü. Miskin :
« Gir!» dedi. Bunun üzerine Ümmü Miskin söyle dedi:
«— Ya Ebû Hüreyre! Yatsi namazindan sonra bana (hanim) ziyaretçiler geliyor; ben konusayim mi?» Ebû Hüreyre dedi ki:
— Vitir namazini kilmadigin müddet konus; vitir namazini kilinca, artik vitirden sonra söz yoktur.»[929]

Ilk görünüste bu haberin konu ile ilgisi uzqk ise de, münasebeti yok degildir, ümmü Miskin hem Arab, hem de Müslüman oldugu halde, Ebû Hüreyre Hazretlerinin ondan Farsça Izin istemesi iki mânâ tasimaktadir:
1— Müslümanlar yabanci dil kullanmak suretiyle bir-bIrleriyle anlasabilirler ve içeri girmek için de Izin Isteyebilirler.
2— Bir yabancinin evine gidildigi zaman, ona anlayacagi, kendi dili ile hitap edip izin almak gerekir
Yatsi namazindan sonra vitir namazi kilinir ve bu namazin geç kilinmasinda fazilet vardir, insanin en son ameli hayir ve faziiet olursa, onun iyiligine ve hak üzere olduguna delâlet eder. Uyku bir nevi hayattan ilgiyi kesmektir ve hayatin sonudur. Iste bu hale ibâdet ederek ve arkasindan herhangi bir günah Islemeyerek geçmek en makbul olan tutumdur. Bunun Için Ebû Hüreyre Hazretleri :
«— VItir namazini kilincaya kadar konus, namazdan sonra artik söz yoktur.» buyurmustur. Çünkü insanlar konustuklari zaman, çok seyler söylerler, yanilirlar, hezeyan yaparlar, giybet ederler ve bosuna konusurlar. Hiç olmazsa namazdan sonra baska hayirsiz bir is yapmaksizin uyumak en selâmetlI bir yoldur. Bundan önce de, insanlarin toplanip konusmalarinda ve ihtiyaçlarini karsilamalarinda, ibâdet yerine geçecek çalismalarda bulunmalarinda bir beis olmadigi da anlasilmaktadir.
(Bu hber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[930]

(512) Gayri Müslim Mektup Yazip Da, Selâm Verince Ona Mukabele Edîlir

1101— (286-s.) Ebû Osman El-Nehdî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Ebû Musa, bir Ruhban'a yazdigi mektupta ona selâm ediyordu.»
Kendisine:

«— O kâfir oldugu halde, ona selâm mi veriyorsun?» denildi.
Su cevabi verdi:
— O, bana "mektup yazdi da, baria selâm verdi. Ben de ona karsilik verdim.»[931]

Gayri müslimlere önceden selâm vermemek gereklidir. Fakat onlar önce selâm verirlerse : «Ve Aleyküm» demek suretiyle onlara karsilik verilir. Buradaki yazismadan da bu. mâaâ anlasilmaktadrr.
E b û Musa 'nin mektûb yazdigi sahsin adi, bazi nüshalarda «Dih-kan» yâni; aga mânâsinda ve. bazi nüshalarda da «Ruhban», rahip mânâsinda olarak geçmektedir. Her iki halde de müslüman olmayan bir yabanci kastedildigi muhakkaktir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[932]

(513) «Gayri Müslimlere Önce Selâm Verilmez»

1102— Ebû Basra El-Gifarî, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den söyle buyurdugunu rivayet etmistir:
«— Ben yarin binitli olarak yahudîlere gidecegim. SLz, onlara önceden selâm vermeyiniz. Onlar size selâm verdikleri zaman : — Ve Aleyküm e= Sizin de üzerinize olsun, deyiniz.»[933]
(...) Hadîs-i Serîf baska bir tarikle aynen rivayet edilmistir; degisik olarak : «Peygamber (Saîksllahil Aleyhi ve Sellem)'den isittim» sözünü ravi Ilâve etmistir.[934]

Daha önceki haber münasebetiyle anlatildigi gibi, gayri müslImlerle karsifasma halinde onlara önceden Müslümanlar selâm vermezler. Kendileri selâm verdigi takdirde de «Ve Aleyküm» demekle yerinilir. Çünkü Müslüman olmayanlar çok defa ölüm mânâsina gelen ve telâffuzu pek fark edilemeyen «Essamü Aleyküm = Olum üzerinize olsun» sözünü müminlere karsi kullaniyorlar idi. Buna da «Sizin üzerinize clsun» seklinde kisa olarak «Ve A (ey küm» demek en uygun bir cevaptir.[935]

1103— Ebû Hüreyr-e'den, Peygamber (SalUtlkihü Aleyhi ve Sellem) 'in, Söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Kitap ehli (Yahudi ve Hiristiyanlar) var ya, onlara selâmla (söze) baslamayin; ve onlari yolun en dar yerine mecbur ediniz.»[936]

Dar bîr yolda yürürken bir gayri müslirhle karsi karsiya gelindigi zaman, yol hakki müminindir. Onun kenara ve yana çekilmesi icab eder. Aksi halde ona.yol verilirse, bu hürmet ve tazim ifade eder. Müminler ise iman ve takva sahiplerine hürmet ederler ve yüce dinin serefini korurlar. Gayri müslimlere önce selâm verIlmeyîsI de, bu serefi korumak içindir. Islâm'i kabul etmeyenler dosdogru hak yoldan yüz çevirdiklerinden, sokakta da yoldan çikmaya, yan ve kenara çekilmeye hak kazanmislardir.[937]

(514) «Zîmmi'ye Isaretle Selâm Veren Kimse»

1104— (287-s.) Alkame'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Abdullah (ibni Mes'ud), gayri müslimlerin çiftçi agalarina isaret ederek selâm vermistir.»[938]

Müslüman olmayan bir kavmin ileri gelenlerine el ve kol isareti ile selâm verilmesinde bir beis bulunmadigi, bu haberden ögrenilmektedir. Islâm Idaresi altinda, anlasmaya göre vergi vererek, yasamayi kabul eden ehl-i kitaba (Yahudi ve Hiristiyanlara) Zimmî ve Zimmet ehli denilir. Bunlar Islâm'a karsi çikmadiklari müddet, mal ve canlari Islâm Idaresinin teminati altinda bulunur ve Islâm'i kabule zorlanmazlar.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[939]

1105— Enes'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Bir Yahudi, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidip: «— Essâmu Aleyküm = Ölüm üzerinize olsun.» dedi. Peygamberin ashabi da selâmi aldilar. Bunun üzerine Peygamber: «— (Bu adam), Essâmu Aleyküm, dedi.» diye buyurdu da, bunun üzerine Yahudi yakalandi. O da itiraf etti. Peygamber söyle buyurdu: Dedigi sözü Ibu adama çevirin ve Aleykümüssûm, deyin.»[940]

0u Hadîs-i Serîf, geçen haberlerin mânâsini dogrulamakta ve «fissamu AIeyküm — ölüm üzerinize oîsun» diye müminlere selâm veren kitap ehline kisaca «Ve Aleyküm — Sizin üzerinize olsun» seklinde cevap verilmesi gerektigini ifade etmektedir. Ayni manayi ifade eden degisik lâfizlarla bu hadîs-i serifi, Müslim, Ebû Davud ve Nese'î rivayet etmislerdir.[941]

(515) «Zimmet Ehline Selâm Nasil Çevrilir»

1106— Abdullah ibni Ömer'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûiüllah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«— Gerçekten Yahudi'lerden -biri size selâm verdigi zaman, muhakkak: Essâmu Aleyk, der. Siz de : Ve Aleyk» deyiniz.»[942]

[943]

Bundan önceki hadîs-i serifle diger haberlere ve açiklamalarina bakilsin.
— (288-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Size selâm veren" yahudî, hiristiyan yahut- mecûsîn=atesperest kim olursa selâmina mukabele edin, (Ve Aleyküm, deyin). Sebebi su ki, Allah: «— Siz bir selâmla selâmlandigmu zaman, ondan daha güzeli ile karsilik verin veya aynîyle mukabele edin,» buyuruyor. (Nisa Sûresi: 86).[944]

Bundan önceki hadîs-î seriflerle 1095 sayili habere ve açiklamasina bakilsin. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[945]

(516) Kâfir-Müslim Karisik Olan Bir Topluluga Nasil Selâm Verilir

1108— Üsame ibni Zeyd haber verdigine göre :
— Peygamber (SaÎiallahüA'eyhi veSelîem) bir esege bindi ki, üzerinde bir palan vardi; palanin üzerinde de Fedek kadifesi vardi. Üsame ibni Zeyd'i de arkasina terkiye almisti. Hasta olan .Sa'd ibni* Ubade'yi ziyarete gidiyordu. Nihayet bir topluluga tesadüf etti ki, o toplulukta Abdullah ibni Übeyy ibni Selûl vardi —Bu hâdise, Allah'in düsmani Müslüman olmadan Önceydi —; bir de o mecliste Müslümanlardan, müsriklerden ve putperestlerden karisik kimseler vardi. Peygamber onlara selâm verdi.»[946]

Müslümanlardan baska gayri müslimlerin de Içinde bulundugu bir meclise veya topluluga gidildigi zaman, kalben müslümanlar niyyet edilerek umuma selâm verilir. Sünnet olan budur.
Fedek, Medine'ye 60-70 km. mesafede olan bir yerin adidir kI, bugün buranin izi kalmamistir. Burada imal edilen kadife kasdedilmektedir. Imam Müslim bu hadîsi uzunca bir ifade ile rivayet etmistir. Tirmizî ise daha kisalîmistir.[947]

(517) Kitap Ehline Nasil Mektup Yazilir?

1109— Abdullah ibni Abbas haber verdigine göre, (bir ticaret ka-liîesiyle Sam'a giden) Ebû Süfyan ibni Harb'i, Rûm Melik'i Hirakl (Herakliyus) adam göndererek çagirtmis, .(daha önce Hazreti Peygamber'den aldigi mektup dçîayisiyle bundan bilgi edinmek istiyordu). Sonra Peygamber (SaUaîlahü Aleyhi ve Seltem) 'in Dihyetü'I-Kelbî (Radiyalîahu anh) ile Busrâ Emîrine gönderdigi mektubu istedi. Busrâ Emîri de, o mektubu Hirakl'e (Herakliyus'a) verdi. Hirakl da mektubu okudu. Içinde su yazili idi:
«— BismillâhirrahmanirrahIm = Rahman ve Rahîm olan Allah'in adiyla.::
— Allah'in kulu ve onun Peygamberi Muhammed'den, Rûm Melik'i Hirakl'e!
— Selâm, hidayete uyanlara olsun... Bundan sonra: Ben, seni Islâm davetine çagiriyorum. Müslüman ol, selâmet bulursun. Allah sana mükâfatini iki kat verir. Eger yüz çevirirsen; muhakkak iki, bütün halikin günahi isenin üzerinedir. Ve Ey Ehl-i Kitap! Bizimle sizin aranizda müsavi bir kelimeye gelin. Söyle ki: AllahMan baskasina tapmiyalim, ona hiç bir seyi ortak kosmiyalim, Allalh'i 'birakip ida birbirimizi Rabler edirnni-yelim. Eger ehlri kitap fou kelimeden yüz çevirirlerse, deyin ki: Salhid olun! Biz gerçek Müslümanlariz.» (Âl-i Imran Sûresi, Âyet: 64).[948]

Mevzu Itibariyle bu Hadîs-i Serif", Yahudî-ve Hiristiyan gibi kitap ehli olanlara, doîayisiyle müslüman olmayanlara mektup yazma ve yazisma edebiyle ilgilidir. Bu husus, Hadîs-i Serîf in tasidigi genis mânâ ve büyük hikmetler disinda inceleyecegiz ve ondan sonra, burada bir kismi zikre-dilen Hadîs-i Serifin tamamini meal olarak verip, hikmetleri üzerinde duracagiz. Mektup hicretin 6. yili sonlarinda Hudeybiye barisindan sonra'ehl-i kitabi Islâm'a davet maksadiyla Rûm Kayseri Hirakliyus'a Hz. Peygamber (SallallaM Aleyhi ve Sellem) tarafindan Arapça olarak yazilmis ve Medine ile Sam arasinda Busrâ — Havran Emîri araci olarak, ashabin en güze! ve en yakisiklisi Dihyetü'l-Kelbî ile gönderilmisti. Mektuptaki sekil ve edeb su :
1— Bir maksat ve gaye için yabancilara mektup yazilir ve elçi gönderilir.
2— Her serefli iste oldugu gibi, mektuplara besmele ile baslanir.
3— Kimden kime mektup yazildigi mektupta belirtilir.
4— Mektup yazilan sahsin içinde bulundugu toplumdaki mevkiine göre edeb dahilinde ona hitap edilir, tahkir edilmez.
5— Maksad ve gaye, kisa ve özlü olarak anlatilir, uzun söz yapilmaz. 6—Selâm (verilirken, hidayete uyanlar kasdedilir ve nasibi olanlar bundan hissesini alir.
Simdi Hadîs-i Serifin tam metninin tercemesini kaydetmeden, önce delâlet ettigi genis mânâ ve hikmetler üzerinde duralim :
Cenab-i Hak ilk insani yarattigi tarihten Itibaren sayisi bilinemeyen pek çok peygamberler göndermistir. Bunlarin hepsi, Allah'a ortak kosmaksizin yalniz ona ibadet etmeyi, iman sartlarini kabullenmeyi zamana göre dün; yadakI Hak ve vazifeleri kendi kavim ve cemiyetlerine teblîg etmislerdir. AhIr zaman Peygamberi olarak gönderilen en son Peygamber Hz. Muham-med (SallaUahüAleyhiveSellem)"\n Risaleti, diger Peygamberlerden ayri olarak iki büjf&k mânâ tasimaktadir :
1— Yalniz bir kavme, ve cemiyete degil, bütün Insanliga hak Peygamber olarak gönderilmistir,
2— Her asirda uygulanabilecek hukuk ve ahlâk kaideleri getirerek, beseriyete dünya ve âhiret hayatlarinin saadetini .göstermis ve bunu ken-; disine Iman edenlerSe uygulamistir. Risalet .görevi ile Allah'in görevlendir-digi Peygambere düsen vazife, .elçiük yaparak ilâhî emri teblig etmek ve onu ümmetçe yasarrrakrir.
Iste HudeybIye barisi ile içteki güveni ve Islâm beraberligini femin et-1 tikten sonra komsu devlet büyüklerine ve bazi kabile, reislerine birçok mektuplar yazarak Hz. Peygamber risale! görevini .genis mânâdg yerine getirmis ve bütün âleme, bütün insanliga bir'Peygamber olarak gönderildigini Ilân etmistir. Gerek âyet-i kerîmeler, gerekse bu çesit mektuplar Hz. Pey-ga m berin cihana gönderilmis bir Peygamber oldugunu ispatlamaktadir. Bazi gayretkes misyonerlerin ve Islâm'in ruhundan habersiz aydinlarin dayanaksiz ve gerçek disi iddialari gibi, yalniz Araplarla gönderilmis bir Peygamber degildir. Bu hususta Cenab-i Hak söyle buyuruyor :

«_ (Ey Resulüm), biz seni, Cennet'le müjdeleyici ve Cehennem'le korkutucu bir Peygamber olarak bütün insanlara gönderdik.» (Sebe Sûresi, Âyet: 28) Ve yine :
«— (Ey Resulüm) De ki: Ey insanlar! Muhakkak surette ben sizin hepinize Allah'im Peygamberiyim.» buyuruyor. (A'raf Sûresi, Âyet: 158)
Iste bu âyet-i kerîmelerin verdigi sorumlulukla Hz. Peygamber çesitli ırk ve dinlere bagli milletlerin ulularina mektuplar yazmis ve onlari hak dine davet ederek teblig vazifesini yerine getirmistir. Bugün bu mektuplarin bir kisminin asillari müzelerde ve kaynak eserlerde görülmektedir. Bunlarin en meshurlari, burada zikri geçen Dogu Roma Imparatoru H i r a k I i y u s 'a yazilan mektupla Habesistan hükümdari Necasîye—ki, bu zat Islâm'i kabul etti —, Iran Kisra'sina, Misir Hükümdari Mukavkis'a ve Yemame Melik'Ine yazilan mektuplardir. Islâm dini, Insanlarla savasmak için gelmemistir; fakat Allah'in emir ve tebliglerini kabul etmeyip, ona karsi çikanlarla savasi emretmistir, Allah'in yüce dinini üstün ve hakim kilmak, inananlar üzerine yüklenmis bir farzdir ve borçtur. Bu gayenin gerçeklesmesi için, önce teblîg ve davet yapilir, karsi çikanlarla savasilir. Savas, esaretten ve mahkûmiyetten kurtulmak ve böylece bîr varlik olmak için mesru kilinmistir. Buna katlanmayanlar veya katlanmak istemeyenler, daima esaret ve zillete mahkûm olurlar. Bütün bu uygulama örneklerini ?eygambet(SalIalUîhü Aleyhi ve SetUan) bize vermistir.
Mânâ itibariyle mektuptaki çesitli hikmetleri daha iyi anlayabilmek için hadîs-i serîfIn Sahîh'dekI tarh "metnine ait tercemesini alalim :
«IbnI Abbas (Radiyallahuatthüma)'dan rivayet edildigine göre, söyle demjsfir : Ebû SüfyarTibhi H'arb' bana haber verdi ki, ResûEüllah (Sailallahü Aleyhi ve Selkm) , Kureys kâfirleri ile: Ebû Süfyanarasrnda imzaladigi' Hu-deybiye Barisi müddeti içinde ticaret Için-Sam'a-giden Kureys kafilesi içinde kendisi de bulunuyordu, {Ebû Süfyan henüz Istâm'i kabul etmemisti), iste bu esnada Rûm Kayseri HeraklIyus tarafindan Ebû Süfyan (Kudüs'e) çagrilmis. Bunun üzerine Ebû' Süfyan i-le arkadaslari- Herakliyus'un yanma gitmisler. O zaman HeraklIyus ve erkâni îlyiya (Kudüs) sehrIndeydi. HeFakli-yus'un etrafinda Rûm::- büyükleri, vatken,.bu davetlileri (Ebû Süfyan ve arkadaslarini) çagirmis. Sonra huzuruna getirterek tercümanm-gelmesini emretmis. Tercüman bunlara sormus :
«Peygamberim diyen bu zata soyca en yakininiz kimdir?»
Ebû Süfyan der ki :
«Soyca bunlarin ona en yakini benîm,» dedim.
Bunun üzerine HerakÜyus söyJe dedi :
«Onu bana yakin getiriniz; arkadaslarini da yakina getiriniz. Arkadaslari arkasinda dursunlar.» O.ndan sonra tercümana dönüp dedi ki :
«Bunlara söyle, ben bir zat (Peygamber) hakkinda bu adamdan {Ebû Süfyan'dan bazi seyler) soracagim. Bu adam bana yalan söylerse, arkadaslari dogrulasinlar.» Ebû Süfyan anlatir :
«Vallahi, arkadaslarim ötede beride yalanimi söylerler diye utanma-saydim, Peygamber hakkinda yalan uydururdum.». Ondan sonra bana ilk sordugu su oldu :
— Içinizde nesebi nasildir?
— Içimizde onun nesebi çok büyüktür, dedim.
— Daha evvel sizden bu peygamberlik sözünü eden olmus mudur? dedi.
— Yok, dedim.
— Baba ve dedeleri içinde hiç bir Melik gelmis midir? dedi. —Hayir, dedim.
— Ona uyanlar halkin ileri gelenleri midir, yoksa zayiflari mi? dedi.
— Zayiflaridir, dedim.
— Ona bagli olanlar çogaliyor mu, azaliyor mu? dedi.
— Çogaliyorlar, dedim.
— Içlerinde onun dinine girdikten sonra begenmemezlîkten dolayi dînden çikan var midir? dedi.
— Yoktur, dedim.
— Su dediginden (Peygamberlik davasindan) evvel hiç onu yalan Ile suçlandirdiginiz oldu mu? dedi.
— Hayir, dedim.
— Hiç verdigi sözü bozar mt? dedi.
— Hayir, gadretmez. Fakat simdi onunla bir müddete kadar baris halindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacagini bilmiyoruz, dedim. Böylece bu sözlerimden baska, sözüme bir kelime katacak imkân bulamadim. Herakl :
— Onunla hiç savastiniz mi? dedi.
— Evet, ettik, dedim.
— Onunla savasmaniz nasil oldu? dedi.
— Harp aramizda nöbetlesedir. Bazan o bize musibet verir, bazan biz ona musibet veririz, dedim.
— Peki, size ne emrediyor? dedi.
— Bize, yalniz Allah'a Ibadet ediniz, hiç bir seyi ona ortak kosmayiniz, babalarinizin ibadet ettigi seyleri (putlari) terkediniz, diyor. Bize namazi, zekâti, dogrulugu, Iffeti ve silâ-i rahmi emrediyor, dedim.
Bunun üzerine tercümana dedi kI:
«Ona söyle : Ben, sana onun nesebinden sordum da sen onun nesebinin içinizde serefli oldugunu söyledin. Peygamberler de böyle kavimlerinin nesebi içinden gönderilirler.
Içinizden bu peygamberlik iddiasini ondan önce söylemis kimse var miydi? diye sordum. Hayir, dedin. Bunun üzerine düsündüm ki, eger bundan önce bu sözü söyleyen biri olaydi, kendisinden önce söylenmis bir söze uydu derdim. (Simdi bunu söyleyemiyorum.)
Ecdadi içerisinde bir melik var miydi? diye sordum. Hayir, dedin. Ecdadi içerisinde bir melik olaydi, bu adam babasinin mülkünü geri almaya çalisan bir kimsedir, diyecektim.
Bu dedigini çJemeden Önce (Peygamberlik iddiasindan önce) hiç onu yolanla suçlandirdiniz mi? diye sordum. Hayir, dedin. Ben gerçekten biliyorum ki, halka karsi yalan söylememisken, sonradan Allah'a karsi yalan söylemege cesaret edemezdi.
Ona bagli olanlar, halkin ileri gelenleri mi, yoksa zayiflara midir? diye sordum. Ona uyanlarin zayif kimseler oldugunu söyledin. Peygamberlere

bagli olanlar onlardir.
Ona baghlar çogaliyor mu, azaliyor mu? diye sordum. Çogaliyorlar dedin. Iman isi kemal buluncaya kadar (din kemale erinceye kadar) böyle gîder. Onun dînine girdikten sonra, kizginliktan dolayi dininden dönen hiç kimse var mtdir? dîye sordum. Hayir, dedin. Imanin nes'esi kalplere karisinca böyledir, (bir daha kalpten çikmaz).
Hiç gadreder mi {ahdini bozar mi)? diye sordum. Hayir, dedin. Peygamberler böyledir, gadretmezler.
Size neyi emrediyor? diye sordum. «Yalniz Allah'a ibadet etmeyi ve ona hiç bîr seyi ortak tasmamayi size emrettigini, putlara tapmayi size yasakladigini, namaz kilmayi, zekât vermeyi, dogruluga, iffeti ve*s,ilâ-i rahmi emrettigini söyledin. Eger bu söylediklerin dogru isfe,,su ayaklarimi bastigim yerlere yakinda (o zat) sahip, olacaktir. Zaten onun çikacagini (bir peygamber gelecegini) bilirdim. Fakat sîzden olacagini ummazdim. Onun huzuruna varabilecegimi bilsem, ona kavusmak için büyük güçlüklere katlanirdim. Yaninda olsaydim ayaklarini yikardim. (Itactta kusur etmezdim).» Ondan sonra Dihyetü'l-Kelbi (Radiyaiiahuanh) elçiligi Ile Busrâ (Havran) EmîrIne gönderilen Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) in mektubunu Istedi, (bu mektup, Busrâ Emîrinin araciligi ile Rûm imparatoru Herakli-
yus'a gitmis ve bizzat Dihyetü'i-Kelbî tarafrndan imparatora tevdi edilmisti}. «— Bisniillâhirrahmanirralilim — Rahman ve Rahim olan Allah'in adiyle...
— Allah'in kulu ve onun Peygamberi Muhammed (Salialiahü Aleyhi ve Sellem) 'den, Rûm büyügü Hinakl'e! Hidayete uyanlara selâm olsun... Bundan sonra: Seni Islâm daveti ile (Islâm'a) çagiririm. Müslüman ol, selâmet bulursun. Allah da mükâfatini sana iki !kat verir. Eger yüz çevirirsen fakir halkin günaîhi senin boynunadir. Ey Ehl-i Kitap (Hiristiyanlarla Yahudiler)! Gelin, hem bizce, hem de sizce müsavi olan bir hak söz üzerinde birleselim: Gelin, AUah'dan baskasina ibâdet etmeyelim, ona hiç birseyi ortak kosmayalim, Allalh'i birakip da, birbirimizi Rabler edinmeyelim. Eger yüz çevirirlerse, (ey müminler) deyin ki; saftiid olun, biz müslümanlariz.»
Getiren adam mektubu HerakÜyus'a verdi, O da okudu : Ebû Süfyan der kI :
— Herakliyus diyecegini dedikten ve mektubu okuyup bitirdikten sonra, yaninda gürültü çogaldi ve sesler yükseldi. Biz de yanindan disari çikarildik. Arkadaslarimla yalniz kalinca onlara dedim kI :
— Ibni Ebî Kebse'nIn (müsrikler bu künye ile Hz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) "\ kasdederlerdi. Çünkü Ebû Kebse namindaki adam, putlara tapmak hususunda Kureys kavmine muhalefet ederdi; ve yildiza tapardi. Hz. Peygamber de putlara tapmayi yasakladigindan, onu bu adama nispet ediyorlardi) Isi büyüdü. Baksaniza Benî Asfer Meliki {Rum imparatoru) ondan korkuyor. Artik Allah bana Islâm'i verinceye kadar, Peygamber'In üstün gelecegine daîr saglam inancim bende devam etti.
Kudüs'ün sahibi ve Herakliyus'un dostu olup, Sam Hiristiyanlarma piskopos tayin edilen Ibni Natûr da HeraklIyus'dan bahsederek söyle der:
«Herakliyus Kudüs'e geldigi zaman bir gün çok fazla kederli göründü. Patriklerden (ileri gelenlerden) bazilari ona dediler ki, senin halini baska türlü görüyoruz. Ibni Natûr der ki :
— Herakliyus yildizlara bakar kâhin bir kimse idi. Bu soru ile karsilasinca onlara :
«Bu gece yildizlara baktigimda Sünnet Melîk'ini ortaya çikmis gördüm.
Bu ümmet içinde sünnet olanlar kimlerdir?» diye sordu. Yahudi'lerden baska sünnet olan yoktur. Onlardan da sakin endise etme. Saltanatin dahilindeki memleketlere yaz, oradaki Yahudi'leri öldürsünler, dediler. Onlar bu konusmada iken. Peygamberin halinden haber vermek üzere Gassan Melikinin gönderdigi bir adam Herakliyus'e getirildi. Herakliyus bu adamdan gerekli bilgiyi alinca ;
«Gidin de bu adam sünnetli midir, degil midir? bakin» dedi. Onlar baktilar ve sünnetli oldugunu söylediler. Sonra Herakliyus bu adama :
«Arap kavmi sünnetli midir, degil midir?» diye sordu. Sünnet olurlar, cevabini aldi. Bunun üzerine Herakliyus:
«Iste bu ümmetin MelikÜ zuhur etmistir,» dedi.
Ondan sonra Herakliyus, ilim bakimindan kendisine es bulunan Ro-ma'daki bir dostuna mektup yazip Humus'a gitti. Humus'dan ayrilmadan, o dostundan Peygamber (SaLlalIahü Aleyhi ve>. Selütm) 'in zuhur ettigi ve onun Peygamber oldugu fikrîne uygun mektup geldi. Sonra Herakliyus Humus'ta bulunan sarayina Rûm erkânini davet etti ve kapilarin kapanmasini emretti. Sonra yüksek bir yere çikip söyle konustu :
«Ey Rûm cemaati! Bu zata (Peygamber'e) teslim olup da, karsiliginda kurtulusu ve dogru yola erip, mülkünüzün devamini Istemez misiniz?»
Bunun üzerine oradakiler yaban eseklerinin kaçisi gibi kapilara kadar kaçistilar da, onlari kilitlenmis buldular. Herakliyus bu kadar nefretlerini görüp, iman etmelerinden ümidini kesince :
«Bunlari geri çevirin!» diye emretti ve onlara söyle söyledi :
«Az önceki sözümü size imtihan Için söyledim. Sizin dîninize olan baglilik kuvvetini ölçtüm. Ben de kuvveti (sizde) gördüm.» Hazir bulunan erkân bu sözlerden razi olarak Herakliyus'a secde ettiler. Iste Herakliyus'un imana davet olunmasina dair haberin sonu budur.»
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in kiyamete kadar bütün insanliga gönderilmis bir Peygamber oldugunu ispatlayan bu mektupta ayrica su hikmetler mevcuttur :
1— Mektup devletler arasi siyasî bir mânâ tasimakta ve Islâm'daki gayenin mülk ile saltanat edînme degil, sirf Allah'in hak dinini teblîg ve ona davet oldugu anlasilmaktadir. Zaten böyle bir davete karsi çikilmadikça savasmak yoktur. Savasin gayesi mal edinmek, arazî sahibi olmak degü, ulvî gayeyi tanitmak ve ona davet ederek Allah'in dinini üstün çikarmaktir. Bu ugurda yapilan harcama ve fedakârliklar cihad olur ve bu yolda kazanilan mallar helâl olur.
2— Bîr devletin idaresini üzerine alan en yetkili sahis, o devletin baskanidir. En büyük sorumlulugu da o tasir, idare etmekte oldugu milleti hak yola götürür ve buna sebep olursa, ikî kat mükâfat kazanir. Kötüye götürür ve buna sebep olursa, milletin de günahlarina sebebiyet verme bakimindan ona istirak eder. Böylece onlarin da günahlarini yüklenmis bulunur. Bazctn da devlet baskani buna cjüç yetiremeyebilir. Nitekim burada öyle olmustur. Herakliyus'a etrafindaki yetkili sahislar muvafakat etmemislerdir. Bu takdirde Herakliyus imanini degistirmeyip içinde gizlemIsse, yine sahsini kurtarmistir. Digerleri bütün sorumlulugu yüklenmislerdir. Hem kendi sorumluluklari, hen> de halkin sorumlulugu...
3— Tebligin en önemü tarafi, teblig eden ve teblig edilen millet arasinda hiç bir ayriligin bulunmayisidir. Her iki taraf Allah'a ibadette, ona ortak kosmamakta, hak ve vazifelerde esit hakka ve sorumluluga sahip kilinmaktadir. Imanin, esasi olan tevhid kelimesi altinda her çesit din ve millet mensubu birlestirilip Allah'in dinini hakim kilma gayesi vardir.
4— Islâm'a davet Için yabanci bir devlet baskanina elçi olarak gönderilen zatin en güzel ve yakisikli bir sahis olarak seçilmesinde, islâm'in nezahet

ve nezakete verdigi önemle Islâm adina sevgi ve ilgi kazanma, nefret ettirmeme gayesi vardir.
5— Allah'in dinine böyle sade bir ifade ile davet yapilmasina, ragmen, ondan yüz çevirenlere müminler tarafindan söylenecek son söz sudur :
«Sahid olun, biz gerçek müslümanlariz, (biz Allah katinda makbul olan islâm dinine baglilariz).» Buna da karsi çikip islâm'i ve müslümanlari tehdit eden milletlerle duruma göre topyekûn veya kismen savasilir.
Dihyetü'l-Kelbî kimdir? :
Babasinin adi Halîfe oldugundan Dihye b. Halîfe E I -K e I b î diye de anilir. Hazreç kabilesinden olup, ashabin Ileri gelenle-nndendîr. Bedir savasinda bulunamamis, fakat Uhud ve ondan sonraki savaslarda bulunmustur. Çok güzel bir insan oldugu için, Hz. Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) e vahy getiren melek Cebrail bazan onun seklîne bürünerek Inerdi. Bunu müminlerin anneleri ümmü Seleme ile Hz. Âise ve Enes ibni Malik, Ibni Ömer, ibni A b b a s gibi ashab-i kiramin meshurlari haber vermislerdir. Hz. Peygam-ber'e bir çift mest hediye ettigi ve Peygamberin de onlari giydigi rivayet edilir.
Hicretin 6. yili sonunda Hudeybiye Barisindan sonra ve 7. yilin baslarinda Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) onu elçi olarak Rûm Kayseri Herakliyus'a göndermisti. Bunun cereyan tarzi yukarda uzun boylu hadîs-i serifte geçmistir. Kurtubî'nin nakline göre de Rûm Kayseri (Herakliyus) iman etmis; fakat patrikleri imandan yüz çevirmislerdi. Dihye, Hz. Muaviye'nin hilâfeti zamanina kadar yasamistir. Allah ondan razi olsun.
E b û S ü f yan ibni Harb kimdir? :
Hem Ebö Söfyan künyesi Ile, hem de S a h r adiyla meshur olup, Kureys kabilesinden ve Emevî'lerdendIr. Ayrica Ebû Hanzele künyesi de vardir. Annesinin adi S a f i y y e 'dir ve Peygamber (JkllalkhU Aleyhi ve Sellem) "m zevcesi M e y m û n e "nIn de halasidir. Ebû S ü f yan, Hz. Peygamberden 10 yas kadar büyüktü. Muaviye 'nin babasidir. Mekke'nin fethi yilinda Islâm'i kabul etti. Sonra Huneyn ve Taif seferlerinde bulundu. Müelleferi Kulûb'dandtr = Kaibleri Islâm'a isindirilmak için kendilerine yardim edilenlerdendir. Islâm'i kabulünden önce Uhud ve Hendek savaslarinda müsriklerin reisi idi. Kureys'in de esrafindandi. Tacir oldugu için Sam'a ve deniz asiri beldelere ticaret için giderdi. Rivayete göre cahiliyet devrinde Kureys'In fazilet sahibi üç büyügü vardi: Utbe, Ebû Cehil ve Ebû Süfyan. Yine cahiliyet zamaninda Hz. Abbas'in arkadasi ve nedimi idi. islâm'i iyi bir sekilde kabul edip etmedigi üzerinde ihtilâf var jse de, kuvvetli olan görüs iyi bir müslüman olusudur. Zira Yermûk savasinda oglu Yezîd'in sancagi altinda Rumlarla savasirken, seslerin kesildigi dehset arîînda söyle yaIvardigi rivayet edilmektedir :
«Ey Allah'in zaferi, yetis!»
önce bir gözünü Taif seferinde, sonra da bu Yermûk savasinda ikinci gözünü kaybederek âmâ olmustu. Mekke'nin fethi gününde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun hakkinda söyle buyurmustu :
«— Ebû Süfyan'm evine giren kimse güven içindedir, cani emniyettedir.» Ilk gözünü kaybettigi Taif seferinde Hz. Peygamber'e:
«— Su gözümü Allah yolunda kaybettim,» dedi.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona:
— Dilersem dua edeyim de, gözün geri gelsin, gözünün yoklugunu dilersen Cennet vardir.» O, Cennet'i dilerim, demisti.
Hz. Osman (Radiyallahuanhj'm hilâfeti zamaninda hicretin 33. yilinda Medine'de vefat etti; namazini oglu Muaviye, bir rivayette de Hz. Osman kildi ve Bakî' mezarligina gömüldü. (Radiyallahuanhüm).[949]

(518) Ehli Kitap; «Essamü Aleyküm» Deyince

1110— Cabir (Radiyallahu anh)'in söyle dedigi isitilmistir: Yahudi'lerden ibaret bir gurup insan, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e selâm, verip :
— Essâmü Aleyküm, (ölüm üzerinize olsun) dediler. Peygamber (onlara cevap olarak) :
«— Siizin üzerinize...» buyurdu. Hazreti Âise kizgin halde dedi ki:
— Söylediklerini isitmedin mi? Peyamber buyurdun
«—Evet, (duydum). Ben onlara geri çevirdim. Bizini onlar aleyhin-ddki duamiz kabul edilir. Onlarin ise bizim ihakkimizdaki duasi kabul edilmez.»[950]

Birinci cild 311 sayili Hadîs-i Serifle 1106 sayili Hadîs-i Seriflere bakilsin.[951]

(519) Ehl-i Kitap, Yolun En Dar Yerine Zorlanir

1111— Ebû Hüreyre'den, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir:
«— Yolda müsriklerle karsilastiginiz zaman, onlara önce selâm vermeyiniz ve onlari yolun en dar yerine mecbur birakiniz.»[952]

1103 sayili Hadîs-I Serife ve açiklamasina bakilsin.[953]

(520) Insan Gayri Müslime Nasil Dua Eder?

1112— (289-s.) Ukbe ibni Âmir Eî-Cühenî'den rivayet edildigine göre, kendisi; kiligi müslüman kiliginda olan bir adama rastgeldi de adam selâm verdi. Ukbe ona söyle, karsilik verdi:
«— Selâm senin de üzerine olsun, Allah'in rahmeti de bereketleri de...» Bunun üzerine bir genç Ukbe'ye dedi ki:
— O adam Hiristiyandir. Ukbe hemen kalkip adami takip etti; nihayet ona kavustu da, söyle dedi:
«— Allah'in rahmeti ve bereketleri müminler üzerine olsun. Lâkin Allah senin hayatini uzatsin, malini ve çocugunu çogaltsin.» (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[954]

Müslüman olmayanlarin hidayete ermelerine, mal ve çocuklarinin çogalmasina, Ömürlerinin uzun olmasina dua edilir; fakat Allah'in selâmeti ve rahmeti on'ar için istenmez. Cenaze namazi da ölü hakkinda bîr'düa ve Allah'dan rahmet dileme mânâsini tasidigindan, müslüman olmayanlarin cenaze namazlari kilinmaz. Bu âyet-i kerîme ile sabittir; zira Cenab-i Hak söyle buyuruyor:
«— (Ey Resulüm), imansizlardan ölen hiç kimse üzerine asla namaz kilma; kabri basinda da (gömülürken veya ziyaret için) durma. Çünkü onlar, Allah'i ve Resulünü tanimayip inkâr ettiler ve kâfir olarak can verdiler.» (Tevbe Sûresi, Âyet: 84)
Isfe âyet-i kerîmede beyan buyuruldugu gibi, onlarin inkâr ve küfür cinayetlerine karsilik olarak amellerine uygun düsen ceza, haklarinda rahmet düemeyîstir. Ancak taziye Için, geri kalanlara bas sagligi dilenir, ömrünüz uzun olsun, denir. Merasimlerine istirak edilmez';" ev veya is yerlerinde ölüleri Için taziyelerde bulunulur.[955]

1113— (290-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Eger Firavun bana : Allah sana bereket versin., demis olsaydi, ben: Sana da, derdim. Firavun ise ölmüstür.»[956]

Buradp da Imansizligi Firavun kadar siddetli olan kimseye, berekef sözünü kaldirarak ayniyle karsilik vermenin cazip olup, dogrudan dogruya bereket ve rahmet dilememek gerektigine isaret edilmektedir. Firavun ölmüs olduguna göre, böyle bir karsilik vermeye de mahal kalmamistir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[957]

1114— Ebû Musa'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Yahudiler, Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) kendilerine Yer-hamukellah Allah sana merhamet etsin, desin diye Peygamberin yaninda aksirirlardi. Peygamber de söyle buyururdu: «— Allah sise hidayet etsin ve halinizi düzeltsin.»[958]

Hadîs-I serifin açik beyanina göre, yine-kitap'ehline rahmet dileme olmayip, hidayete ermelerine duG edilir, hallerini düzeltmeleri istenir. Böylece gerek haberler, gerekse hadîs-i serifler ayni hükümleri ifade etmis oluyorlar. Bu hadîs-I serîf 940 sayida geçmistir.[959]

(521) Insan Tanimadigi Hiristiyana Selâm Verince

1115— (291-s.) Abdurrahman'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, IbnI Ömer bir hiristiyana tesadüf etti de,' ona selâm verdi; o da selâmina, mukabele etti. Sonra îbni Ömer'e, o adamin hiristiyan oldugu haberi verildi. Ibni Ömer bunu ögrenince, adama dönüp, söyle dedi:
«— Benim selâmimi bana geri çevir.»[960]

Haksiz ve yersiz bir Is yapildigi zaman ondan dönülür ve.telâfi edilmesine gidilir, ibni Ömer (Radiyallahu anh) de Hiristiyan oldugunu bilmedigi ve Müslüman sandigj bir adama selâm verdikten sonra, gerçegi ögrenince islediginin hata oldugunu kabullendi. Hatta zayi ettigi selâmi geri almak için Hiristfyana müracaat ederek onu geri istemesiyle de kusurunu itiraf etti.' Bundan da, önceden Hiristiyanlara selâm verilmemesi gerektigi anlasilmaktadir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[961]

(522) «Falanca Sana Selâm Söylüyor» Deyince

1116— Hazreti Âise (Radiydlla.hu antta) anlattigina göre, demistir ki.
Peygamber (SaUatfahU Aleyhi ve Sellem) kendisine söyle buyurdu:
«— (Ya Âise!) CIbrü sana se'âm söylüyor.» Âise de : — Selâm ve Allah'in rahmeti (= Ve Aleyhisselâmu ve
onun üzerine olsun, dedi.[962]
Benden falancaya selâm götür veya selâm söyte seklînde selamlasmanin mesruiyetine ve selâm götürülen kimsenin de bunu almasi gerektigine bu Hadîs-I Serîf delildir. Bir kimseye tevdi edilen söz veya is emanet hükmünde oldugundan, onu zayi etmeden yerine getirmek bir vazifedir, emanete riayettir. Emaneti gözetmeyenler ise hiyanet etmis olurlar- Emanetin kiymet ve önemine göre de vebali büyür ve küçülür.
(827 sayili Hadîs-I Serife müracaat edilsin.).[963]

(523) «Mektuba Cevap Vermek»

1117— (292-s.) Ibni. Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«— Ben selâma karsilik vermek gibij mektuba cevap vermeyi hak görürüm.»[964]

Selâmi almak/1 yâni; ona mukabelede bulunmak vâcib olduguna göre, mektuplasmalarda da mektuplara cevap vermek vâcib derecesinde bir vazifedir ve ayni zamanda bir edeb isidir. Mektupla karsilikli ihtiyaçlar görülür, müslüman kardesler arasinda ilgi kurulur ve bunun devami saglanir, sevgi baglan kuvvetlendirilir. Onun için mektuba cevap vermek önemli vazifelerden sayilmistir.
(Bu haberi Ibni Ebî Seybe, Ibni Sa'd ve Beyit a k I tahrIç etmislerdir.).[965]

(524) Hanimlara Mektup Yazmak Ve Onlarin Cevap Vermesî

1118— (293-s.) Talha'nm kizi Âise anlatarak söyle demistir:
«— Ben Hazreti Âise'nin (Ratfiyalkthü onto) himayesinde idim. Her sehirden insanlar ona gelirlerdi. Onun yaninda benim mevkiim bulundugundan yaslilar da sira ile bana gelirlerdi. Gençler de beni kardes edinirlerdi ve bana hediye verirlerdi; ve sehirlerden bana mektup yazarlardi. Hazreti Âise'ye derdim ki:
— Teyzecigim! Bu falanin mektubu ve hediyesidir. Hazreti Âise de bana söyle derdi:
— Kizcagizim! Ona cevap ver ve ona mukabelede bulun, eger ss verecek mükâfat (hediye) yoksa, ben sana veririm. Talha kizi demistir ki, Hz. Âise bana (hediyelik) verirdi.[966]

Bu rivayet bize su vazifeleri ögretmektedir:
a) Dinî meseleleri ögrenmek ve bazi Ihtiyaçlari karsilamak üzere hanimlara mektup yazilir,
b) Alinan mektuplar cevapsiz birakilmaz, onlara gerekli cevaplar verilir.
c) Hediyelesmek sünnettir, sevgi baglan kuvvetlendirilir. Hediye tek tarafli olmamali, alinan hediyeye karsi bir sey vermelidir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[967]

(525) Mektubun Basi Nasil Yazilir?

1119— (294-s.) Abdullah ibni Dinar'dan rivayet edildigine göre, Abdullah ibni Ömer, Abdülmelik ibni Mervan'a bîat ettigine dair mektup yazdi. Ona söyle yazdi: .
«— BismilIMiirrahmanirrahîm == Allah'in adiyle...
— Abdullah ibni Ömer'den müminlerin Emîr'i Abdülmelik'e!.. Selâ-mün Aleyke == Allah'in. selâmeti üzerine olsun. Senden dolayi öyle bir Allah'a sükrederim ki, ondan baska hiç bir Ilâh yoktur. Gücümün yettigi yerde de, Allah'in sünneti ve Resulünün sünneti üzere itaati ve boyun egmegi sana ikrar ederim.»[968]

Sünnet özere mektuba baslama sekli söyle :
a) Besmeleyi önce yazmak.
b) Mektubun kimden kime yazildigini bildirmek.
c) Kisa olarak maksadi yazmak.
Fazla medihlerle uzun ve çaprasik ifadeler kullanmak, -hem riyakârlik olur, hem Israfa ve hem de' karsi tarafi yormaga sebep teskil eder. Bu gibi yazismalardan kaçinmalidir. (Bu haberi, Buhârî, Sahîh'Inde ve Imam Malik de Muvatta'inda tahriç etmislerdir. Fadlu'llah : C. II, s. 542, dip not).[969]

(526) Amma Ba'dü = Bundan Sonra (Sözü)

1120— (295-s.) Z-eyd ibni Eslem'den rivayet edildigine göre demistir ki, babam beü îbni Ömer'e gönderdi. Onun söyle mektup yazdigini gördüm:
— RismiUâMrrahmanirrahîm = Rahman ve Rahîm olan Allah'in adiyle... Amma Ba'dü = Bundan sonra:»[970]

Bundan önceki haberde, mektuba nasil baslandigt ve yazilis sekli beyan edilmisti. Burada Arapça yazisma ve ifadelerde kullanilan bir usûle isaret edilmektedir. Yazismalarda besmele getirilip Allah'a hamd edildikten
sonra maksada geçilirken (-i«iL1 = Bundan sonra, imdi konuya gelince) tâbiri ile söze baslanir ki, bu âdettir. Iste burada böyle bir ifade ile konuya baslamanin ötedenberi âdet olduguna dikkat çekilmektedir.
(Bunu Buhârî, Sahîh'Inde ve Imam Malik de Muvatta'inda tahriç etmislerdir. Fadlu'llah : C. II, s. 542, dip not).[971]

1121— Hisam ibni Urve'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber {Sattatlahü Aleyhi ve Sellem) 'in mektuplarindan bazi mektuplar gördüm. Her konu bittikçe:
«— Amma Ba'dü = Bundan sonra» buyurmustur.[972]

1120 sayili habere ve açiklamasina bakilsin.[973]

(527) Mektuplara «Bismillâhirrahmanirrahim» Île Baslamak

1122— (296-s.) Zeyd ibni Sabit ailesinin büyüklerinden rivayet edildigine göre, Zeyd ibni Sabit su mektubu yazmistir :
« Bismillahirraîhmanirraihim = Rahman ve Rahim olan Allah'in adiyle... Zeyd ibni Sabit'den, Müminlerin Emîri, Allah'in kulu Muaviye'-ye: Selâm ve Allah'in rahmeti üzerine olsun, müminlerin Emîri. Senden dolayi öyle bir Allah'a sükrederim ki, ondan baska hiç bir Ilâh yoktur. Amma ba'dü = Bundan sonra...»[974]

[975]

1119 ve 1120 sayili haberlere bakilsin.

1123— (297-s.) Ebû Mes'ûd El-Cerîrî anlatarak demistir ki, bir adam Hasan'a (El-Basrî'ye) Bismillâhirrahmanirrahîm'i okuyustan sordu. O da:
«— Bu bütün mektup ve yazilarin basidir.» dedi.[976]

Bundan önceki haberlere bakilsin.[977]

(528) Mektuba Ne Ile Baslanir

1124— (298-s.) NafI'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«— Ibni Ömer'in Muaviyç'de görülecek bir isi vardi da, ona mektup yazmak istedi. Ona dediler ki, yazmaya kasla. Böylece ona israr ettiler, nihayet yazdi:.
— Bismillâhirrahmanirrahîm. Muaviye'ye...»[978]

Burada da mektuba besmele ile baslanmakta ve ondan sonra kime mektup yazildigi ifade edilmektedir. Zamanimizdaki mektuplasmalarda önce mektup yazilanin Ismi veya unvani kaydedilmekte olup, mektubun sonuna da yazanin ismi konmaktadir. Besmele ve selâma riayet edilince, böyle bir yolu takip etmenin bir mahzuru yoktur. Asiri medih ve tazim ifadeleri kullanilmaz, maksat disi söz söylenmez ve tahkir durumuna düsülmez.[979]

1125— (299-s.) Enes ibni Sîrîn'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Ibni Ömer'e (kâtip olarak) mektup yazdim da bana:
«— Bismillahirrahmanirrahîm, Amma Ba'dü = Bundan sonra: Falancaya...» diye yaz, dedi.[980]

Bu haberde de Besmele ile mektuba baslanmasi gerektigine ve maksada geçerken «Amma Ba'dü» Ifadesinin kullanildigina Isaret edilmektedir. (Her iki haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[981]
1127— (300-s.) Yine Ibni Sirin'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:Bir adam önünde Ibni Ömer (katiplik ederek):
Bismillahirrahmanirrahim, falancaya.. diye mektup yazdi da Ibni Ömer onu yasaklayip söyle dedi:
Bismillah de , bu onun yerini tutar.[982]

Cenab-i Hakk'in zatina mahsus olan ve bütün kemal sifatlarini içinde toplayan isim Allah lafzi Celilidir.Yalniz bu zikredilerek Besmele çekmek, Rahman ve rahim sifatlarini anarak Besmele getirmeye kifayet eder.daha kisa bir ifade ile maksat elde edilir.Hayvan bogazlarken dahi yalniz Bismillah demek kafi gelir, hayvanin eti helal olur.Bununla beraber Rahman ve Rahim sifatlarini kullanarak Besmele getirmek iyidir.
(bu haber için yine baska bir kaynak bulunamamistir.).[983]

1127— (301-s.) Zeyd (Ibni Sabit) ailesinin büyüklerinden rivayet edildigine göre, Zeyd su mektubu yazdi:
«— Zeyd ibni Sabit'den mü'minlenn Emîri, Allah'in kulu Muaviye'ye! Selâm ve Allah'in rahmeti üzerine olsun, Müminlerin Emîri, Ben, senden dolayi öyle bir Allah'a sükrederim ki, ondan baska hiç bir Ilâh yoktur. Bundan sonra, (hamd ve selâmi getirdikten sonra)...[984]

Bu haber 1122 sayida geçmisti. Ancak orada mektubun basinda Besmelenin yazili oldugu rivayet edilmekte oldugu halde burada düsmüstür. BIr unutma eseri olabilir. Zaten bu bölümdeki diger haberlerde mektuplara
Besrneîe ile baslandigi görülmektedir.[985]

1128— Ebû HüreyreMin söyle dedigi isitilmistir:
— Peygamber (SaUnlUÛili Aleyhi-ve Setkm) buyurdu.:
«— Isrta Çogullarindan bir. adam —(diyerek) hadîsi anlatti— (alacakli) arkadasima mektup yazdi:
— Falancadan falancaya, (diye mektuba basladi).»[986]

Mektuba baslanirken kimden kime yazildiginin betirtIlmesiyîe ilgili olarak getirilen bu Hadîs-i Serif uzun bir Hadîs-i Seriften çok kisa bir kisimdir. Bu kisa sekliyle anlasilmasi mümkün olmadigindan ve tamamini ögrenmekte de büyük fayda umuldugundan Hadîs-I Serifin bütününü yine Buhârî hazretlerinin Sahîh'Inden nakledelim :
— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Saîhltahü söyle anlatmistir:
— îsraîlogullari'ndan bir adam, IsraîîogulÎari'Hcfcan birinden bin dî- Ödünç para istedi. O kimse de dedi ki, kendilerini sahit tutacagim, sabitler getir bana. Ödünç isteyen adam:
— AElah sahit olarak yeter, dedi.
— Öyle ise hana kefil gelir, dedi. Adam:
— Kefil" olarak Allah yeter, dedi. Bunun üzerine ödünç pata istenen adam:
— Dogru söylüyorsun, dedi ve parayi belli bîr va'de için odama verdi. Adam deniz asiri gidip Ihtiyacini gördü. Sonra borcunu va'desinde ödemek için alacakliya gitmek üzere foir tasit aradi, fakat bir türlü bunu bu-lamodi. Sonra bir kütük alip onu oydu ve bin dmar ile beraber kendisinden

arkadasina (falancadan falancaya diye) yazdigi mektubu (oyuk) içine koydu. Sonra oyugu tikadi ve kütügü denire getirip söyle dedi:
— Allah'im! Sen biliyorsun ki, ben falancadan bin dinar ödünç para aldim. O da benden kefil istedi. Ben dedim ki, Kefil Allah yeter; adam da razi oldu. Benden sahit istedi. Ben dedim ki, Allaih sahit için yeter. Bunda da sana raxî oldu, Ben ise, ona parayi göndermek üzere tasit aramakta gayret isarfettira; buna gücüm yetmedi. Simdi bu parayi'sana emanet edip birakiyorum.
Böylece adamcagiz kütügü denize atti, tâ denizin içine girdi. Sonra döndü yine bu is içim o alacaklinin memleketine gitmek üzere vasita aramaga koyuldu.
Diger taraftan alacakli, olur kî, parasini getiren bir vasita [bulunur diye bakimp arastirmaya çikti. Bir de o içine para konmus kütügü (denizde) gördü. Onu odun diye evine getirdi. Kütügü yarinca hem parayi hem de mektubu buldu. Aradan geçen bir müddet sonra borçlu bin dinari getirip söyle dedi:
— Vallaihi, malini (parani) sana getirmek için devamli olaraik vasita aradim, su sana geldigimden Önce bir tasit bulamadim. Alacakli:
— Sen bana bir sey gönderdin mi? dedi. Borçlu:
— Ben sana haber veriyorum, sana geldigim ibu vakitten önce bir vasita bulamadim, (sana_bir sey nasil gönderebilirdim?), dedi. Alacakli:
— Gerçekten Aliah, bir kütük içinde gönderdigini senin adina Ödedi. Sen bin dinarinla güle güle dön, dedi.»
iste bu uzun Hodîs-i Serif içinde geçen falancadan falancaya Ifadesiyle mektup yazismalarinda kimden kime yazildiginin belirtilmesine temas edilerek sirf bu kisim konuyla Ilgili bulundugundan metinde gösterilmistir. Edeb-le, daha dogrusu mektuplasma edebiyle ilgili kismin disinda bu Hadîs-i 5e-rîf'te çok büyük hikmetler vardir :
1— Borçlanma islemlerinde usûlüne göre senet tanzim edildikten sonra bunu sahitlerle kuvvetlendirmek veya daha saglama baglamak Için kefil istemek mesru olan haklardandir. Bu vazifeyi de Cenab-i Hak su Âyet-i Kerime ile bize tavsiye buyurmaktadir:
«— Ey iman edenler! Muayyen bir va'de ile birbirinize borçlandigima: zaman onu yazin, (senet yapm). Aranizda bir yazici da onu dogrulukla yazsm. Üzerinde (baskasina ait) hak alan kimse, borcunu ikrar ederek
49Û
yazdirsin ve Rabbî olan Allah'd&n korksun; o hak dan hiç ibir seyi eksik etmesin. Eger borçlu akilsiz, bunanus olursa yahut kendisi söyleyip yazdi-ramiyacaksa, velîsi dosdogru söyleyip yazdirsin. Erkeklerinizden îkî kisiyi de sahit tutun. Eger iki erkek lîjulunniazsa o hâlde, dogruluguna güvendiginim sahitlerden bir erkekle iki kadin gerekir. Böylece kadinlardan biri unutursa, ikisinden biri digerine saihitligi hatirlatsin. Sahitler, sahitlik etmek için çagrildiklari zaman kaçinmasinlar. Az olsun çok olsun, hakki va'desiyle yazmaktan usanmayin. Bu hareket Allah katinda, adalete daUia uygun, sahitlik için daha saglam ve süpheye düsmememle daha da yakindir. Meger ki aranizda hemen devredeceginiz bir alis-veris olsun. O zaman bunu yazmamanizda size bir beis yoktur. Alis-veris yaptiginiz vakit yine sahit tutun. Yazana da, sahitlik edene de bir zarar yerilmesin. Eger zarar verirseniz, o mutlaka kendinize dokunacak bir günah olur. AUah'-dan korkun; Allah size ilim ögretiyor. Allah her seyi kemâliyle ibilendir.» (Bakara Sûresi, Âyet: 282)
2— Bütün esbaba müracaat ederek vazifesini yerine getirmek isteyene ve Allah'a tam bir ihlâsla siginana Allah yardim eder.
3— Insan muayyen bir zaman için degil, bütün ömrü boyunca üzerinde olan hakki ödemek zorundadir ve bunu yerine getirmek için gayret harcamakla mükelleftir. Nitekim Hadîs-i Serifte adi geçen borçlu, üzerindeki bin dînar borcu Allah'i sahit tutarak denize atmasiyle kendisini bu borçtan kurtulmus saymamis, daha sonra edindigi imkânlarla bin dinar borcunu ödemeye gitmistir.
4— Borçlu Ile alacaklinin tam bir sadakat ve ihlâsla aralarinda cereyan eden ödünç alis-verisdeki fevkalâde hali Allah Teâlâ yaratmis, kullar bu üstün hale isin sonunda vakif olmuslardir. Demek oluyor ki, kullardan kim olursa olsun, böyle üstün bir ihlâs ve dogrulukla hareket ederse, Allah ona yardimci olur, ona bilmedigi yollardan büyük ihsanlarda bulunur. Fakat cahil olanlar, bu üstün halleri ve basarilari Allah'a degil de, kullara mal ederek onlarin kerameti sayarlar. Allah bu kabil kerametleri diledigi iyi kullarda her zaman yaratir.[987]

(529) Nasil Sabahladin?

1129— Mahmud ibni Lebîd'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Hendek Savasi gününde Sa'd kolundaki atardamardan yaralanip da agirlasinca, onu Rufeyde adindaki (hasta bakici) hanimin yanma götürdüler. Bu hanim yaralilari tedavi ediyordu. Peygamber (SûlkIkkü Akyhi ve de ona ugradigi zaman (aksamlari) söyle buyururdu:
«— Nasil aksama geçtin?» Sabah olunca da:
«— Nasil sabaihladin?» Sa'd da Peygambere bilgi verirdi.[988]

Bir kimsenin halini sormak için nastl geceledin, nasil sabahladin diye aksam ve sabah vakitlerinde ifadede bulunmak, bilhassa hasta olanlara karsi sünnettir. Hasta ziyareti bahsinde 515-522 sayili Hadîs-i Seriflerde hasta ziyaretinin fazilet ve adabi geçmisti. Burada önemli bir husus da, savas hallerinde hanimlarin hastalarla, yaralilarla ugrasip, onlari tedavi etmeleridir. Refîde, Ensar'dan olup, Hendek savasinda bizzap Sa'd ibni Muaz'in tedavisi Ile mesgul olmustur. Allah dan sevabini umarak müslümanlardan darliga düsenleri gönüllü olarak tedavi eden bir hanimdi. Hastalari tedavi için özel bir çadiri vardi. Peygamber (SaîlaIlaîiü Aleyhi ve Seikm) sik sik Sa'd Ibni Muaz'i ziyaret edebilmesi için onu Mescid'-deki bu çadira naklettirmisti. Nihayet atar kandamarindan aldigi yara ile Sa'd vefat etmisti. Hal tercemesi için 945 sayili Hadîs-i Serîf açiklamasina bakilsin.[989]

1130— Ibni Abbâs haber verdigine göre, Ali ibni Ebî Tâlib (Radiyaliahü anh) Resu'üllah {S&lîaIfahiü Aleyhi ve Sellem) 'in vefatina sebep olan hastaligi zamanini- yanindan çikti. Insanlar (ona) dediler ki:
— Ey Ebûl-Hasan (Ali), Resûlüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Sillem) nasil sabahladi? Ali:
«— Allah'a hamd olsun iyi geçti, dedi. Abdülmuttalib'in oglu Abbas Hz. Ali'nin elini tutup, söyle dedi:
— Bana görüsünü bildir. Sen, vallahi üç günden sonra emir kulusun. Vallahi ben zannediyorum ki, Resûlüllah (SiîibtLsJm Aleyhi ve Seltem) bu hastaligindan yakinda vefat edecekti. Ben Abdülmuttalib Ogullari'nin ölüm zamanindaki "yüzlerini taniyorum, (yüzlerinin halinden öleceklerini

anlarim). Öyle ise bizi Resûlüllah (Saltaltahti Aleyhi ve S&ltem) 'e götür de, bu isin (hilâfetin) kimde olacagini ona soralim. Eger hilâfet bizde olacaksa, bunu bilmis oluruz. Eger bizden baskasinda ise, onu konusalim da bizi ona vasiyyet etsin. Bunun üzerine Ali (R.A.) dedi ki:
— Vallahi, biz bunu sorar da Peygamber hilâfeti bizden menederse, ondan sonra hiç bir zaman insanlar bize onu (hilâfeti) vermezler. Ben vallahi, onu asla Resûlüllah (SatkIUthü Aleyhi ve Seltem) 'e sormam.»[990]

Nasil sabahladiniz, nasil sabahladi? seklinde hatir sormanin bir edeb ifadesi oldugu beyan maksadiyle Peygamber (SaltaUahü Aleyhi vt SelUmyin vefatiyle Ilgili olan bu Hadîs-i Serîf, bu bölümde yer almis bulunmaktadir.
Burada geçen olay, Hz. Peygamberin Irtihal günlerine yakin, bir rivayette de ayni günde yani pazartesi gününde vuku bulmustur, intihalden sonraki durum siyer ve tarih kitaplarinda genis oforak geçer.
Burada nazar-i dikkati çeken bir husus, Hz. A I i 'nin hilâfete ne Irîi-halden önce, ne de Irtihalden sonra tâlîp akmayisidir.^.Hz. Ab bas'in, Peygamberin irtIhalinden sonra Hz. A I i 'ye hitaben :
«— Elini uzat sana bîat edeyim, {ki insanlar da sana bîat etsinler).» demesine karsilik bunu Hz. Alî'nin kabul etmedigi sahîh rIvcyeti vardir. Bu itibarla Siî'lerin Iddia etmekte olduklari hilâfet Hz. Ali'ye mahsustur, sözüne mahal kalmamaktadir. Hz. AII 'ye hilâfet tahsisli bulunmus olsaydi, her iki halde de, ona sahip çikmasi icap ederdi ve bunu aleniyete çikarirdi.[991]

(530) Mektubun Sonuna : «Esselamu Aleyküm Ve Rahmetullah» Yazan Ve Ayin Onuncu Gününde Falan Oglu Falan Diye Kaydeden Kimse

1131— (302-s.) Harice ibni Zeyd'den ve Zeyd ailesinin büyüklerinden su mektubun alindigi rivayet edilmistir:
BISMILLAHIIRAHMANÎRRAHIM
Zeyd ibni Sabit'den Allah'in "kulu, müminlerin Emîri Mnaviye'ye.
Selâmun Aleyke s= Selâm üzerine olsun, müminlerin EmîrI, Allah'in raJhmeti de... Senden dolayi Öyle bir Allah'a ham d ederim ki, ondan Ifraska hiç bir Ilâh yoktur. Bundan sonra: Sen bana dede ve kardeslerin mirasindan soruyorsun, (diyerek râvi mektubu anlatti. Sonra mektubu söyle bitirdi :) Biz AUah'dan hidayet ve her isimizde sebat ile muhafaza isteriz. Bir de sapitmaktan yahut cahil kalmaktan yahut bilmedigimiz seyden sorumlu tutulmamizdan Allah'a siginiriz. Selâm üzerine olsun müminlerin Euûri, Allah'in rahmeti ve bereketleri ve magfireti de... Bu mektubu Vüheyb yazdi, (ihicrî) 42, 12/Ramazan, persembe günü.[992]

Daha önceki 1119 ve 1122 sayili haberlerde mektup yazmada takip edilen usûl belirtilmisti. Burada farkli olarak mektubun sonunda da, baslangicinda oldugu gibi, selâm getirmenin ve tarih yazmanin ve mektubu kaleme alanin adim kaydetmenin ayrica bir usûl oldugu görülmektedir. Bugünkü yazismalar da bu sekilde yapilmakta, bazan tarih basa ve bazan da sona koyulmaktadsr.
(Bu haberi Beyhakî, Sunen-i Kübrâ'sinda, feraIz bölümünde tah-riç etmistir, Fadlu'llah : C II, s. 549, dip not).[993]

(531) Nasilsin?

1132— (303-s.) Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, kendisi Ömer ibni'I-Hattab (Radiyaihhu anft)'dan isitti ki, bir adam Ömer'e selâaa verdi. O da selâmi aldi. Sonra Ömer adama sordu:
— Nasilsin? Adam da:
— Senden dolayi Allah'a hamd ederim, dedi. Bunun üzerine Ömer:
— Senden istedigim sey budur, dedi.[994]

Selamlasmadan sonra hatir sormanin, nasilsin? iyi misin? dîye sormanin ve buna karsi hamd etmenin nezaket ve edeb kaidesi oldugunu buradaki karsilasmada cereyan eden konusma bize ögretmektedir. Ayrica Imam Ahmed'in Enes hazretlerinden rivayet ettigi Hadîs-i Serifte Peygamber (Saöolbhil Aleyhi ve SeUem) 'in ashabla karsilasmalarinda onlara:
«— Ey falanca kimse, nasilsin?»
Diye hatir sordugu ve : «Elhamdü Lillâh, hayir üzereyim!» cevabini aldigi kaydedilmektedir.[995]

(532) Bir Kimseye: Nasil Sabahladin? Denince Nasil Karsilik Verir?

1133— Cabir ilmî Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Peygamber ,$MtelkhU Aleyhi ve Selkm)'e soruldu:
— Nasil sabahladiniz? Peygamber söyle buyurdu:
«— Bir cenazede bulunmayan ve bir hastayi ziyaret etmeyen kimselerden daha Jiayirh olarak (sabahladim).»[996]

Nasil sabahladin veya geceyi nasil geçirdin? diye bir insanin hali sorulunca, ona verilecek olan en güzel karsilik süphesiz ki, Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve $€llem)'\n verdigi karsiliktir.
Bir müminin, rnümIn kardesine karsi olan vazifelen sayilirken, bunlar arasinda hasta ziyareti, cenazede bulunma, seiâm verme, davete icabet etme vardir. Bunlardan hiç olmazsa bir kisminin yerine getirilmis olmasi, hiç yerine getirilmeme halinden çok daha iyi oldugu meydana çikmaktadir. Onun için bu haklar gözetilerek günlük vazifeler arasina alinmalidir.[997]

1134— (304-s.) Muhacir'den (bu adam kuyumcudur) rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (S&lhlkhü Aleyhi ve SeUcm)'in ashabindan olan Hadrarnût'lu kaba bir adamla oturuyordum. Ona:
— Nasil sabahladin? dendigi zaman söyle derdi;
— Allah'a ortak kosmuyoruz, (Elhamdü Lillâh).[998]

En kötü durum hiç süphe yok ki, Allah'a ortak kosmak ve küfür üzere bulunmaktir. Bunun disinda iman sahibi olduktan sonra her haide hamd ve sükretmek elbette bir vazifedir. Bazi dünyevî kederler ve çekilen musî-better geçici oldugundan ve bunlara katlanmanin sevabi bulundugundan bunlara sabrederek hamd ve sükrü eksik etmemelidir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[999]

1135— (305-s.) Seyf ibni Vehb anlatip demistir ki, Ebu't-Tufeyl bana:
— Kaç Yasindasin? diye sordu. Ben:
— Otuz üç yasindayim, dedim. O söyle dedi:
— Huzeyfe ibiü'l-Yeman'dan isittigim bir hadîsi sana anlatayim, olmaz mi? Kendisine Amr ibni Suley' denen Muharib Hasafe Ogullarindan bir adam — bu adam sahabî idi ve benim bugünkü yasimda idi. Ben de bugünkü senin yasinda idim —, (onunla beraber) Mescid'de Huzeyfe'ye gittik. Ben insanlarin en.-arka tarafinda oturdum. Amr îse yürüdü, Hu-zeyfe'nin önüne kadar gidip durdu. Dedi kî;
— Ey Abdullah (Huzeyfe)! Nasil sabahladin? Yahut: Nasil geceledin? Huzeyfe:
— Allah'a hamd ederim, dedi, Arnr;
— Senden bize gelen bu hadîsler nedir? dedi. Huzeyfe:
— Benden sana ulasan nedir? Ey AmrS dedi. Amr:
— Isitmedigim hadîsler, dedi. Huzeyfe :
— Ben Allah'a yemin ederim ki, eger isittigim her seyi size anlatsay-dim, beni bu geçenin bir kisminda beklemezdiniz, (benden daha isiteceginiz seyler var). Ancak ey Amr îbni Suley' (sunu biî) : «Kays (arab) kabilesini, Sam'i istilâ etmis gördügün zaman, büsbütün sakin, (ihtiyatli ol). Allah'a yemin ölsün Kays kabilesi, korkutmadik mümin bir Allah kulu birakmiyacaktir, yahut onu öldürecektir. Yine Allah'a yemin olsun, müminler üzerine Öyle bir zaman gelecek ki, o vakit en küçük bir seyi engeli ey emiye çeklerdir.» dedi. Amr:
— Allah sana merhamet etsin (ey Huzeyfe), senin -kavmine yardimin nedir? (Ne tavsiye edersin?) diye sordu. Huzeyfe dedi ki:
— Bu bana aittir, sonra da oturdu.[1000]

Nasil sabahladin? Veya geceyi nasil geçirdin? ifadesiyle hatir sormanin edebe uygun bir hareket oldugunu belirtmek için bir delil mahiyetinde getirilen buradaki haberin, diger muhaddisler tarafindan Hz. Peygamber (SalldllahüAleyhiveSellemye kadar yükseltildigi görülmektedir.
Müslüman Arablann Sam beldesini istilâ etmeleri zamaninda birçok mümin kanlarinin dökülecegi, KerbeJâ vak'asi gibi korkunç ve üzücü olaylarin cereyan edecegi önceden haber verilmis bulunmaktadir. Bu da Hz. Peygamberin birçok mucizeleri gibi, ayri bîr mucizesi demektir. Bu Hadîs-i Serifi biraz degisik lâfizla H â k i m 'in rivayet ettigini Fa d I u ' 1 I a h ha-sIyesInde kaydetmektedir. Fadlu'llah : C. II, s. 552.
Huzeyfe'nin hal tercemesi için 233 sayili Hadîs-i Serife müracaat edilsin. Amr ibni Suley'in sahabî olup olmadigi ihtilaflidir. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[1001]

(533) Oturma Yerlerinin En Hayirlisi En Genis (Ve Rahat) Olanidir

1136— Abdurrahman itani Ebî Ömer haber vererek söyle demistir: Ebû Saîd El-Hudrî bir cenaze için. çagrildi. Râvi der ki:
— Ebû Saîd sanki gecikir oldu da, insanlar nihayet yerlerini alip oturdular. Sonra arkasindan hemen geldi. Insanlar onu görünce, (ona yer vermek için) kogustular ve onlardan bir kismi, kendi yerinde otursun diye onun için ayaga kalkti. Bunun üzerine Ebû Saîd söyle dedi:
— Hayir, (kalkmayin)! Ben Resûlüllah (Sallaîhhü AleyhiveSelkm) In söyle buyurdugunu isittim:
«Oturma yerlerinin en hayirlisi, en genis olanidir.»
Sonra Ebû Saîd kenara çekilip genis bir yerde oturdu.[1002]

Herhangi bir toplantiya veya meclîse sonradan gidildigi zaman, eger makam ve isimlere göre yer ayrilmamissâ, bos bulunan en uygun yere otu-rulur. Birbirine yer vermek ve böylece karisikliga sebep olmak yoktur. Huzur ve sükûn böyle, temin edilir ve kimseye.de eziyet edilmemis olur. islerin e.n kolay ve rahat planini seçmek esas oldugundan, burada da ayni seyi yapmak gerekir. CamI âdabinda bile, ön saflarin fazileti çok olmasina ragmen, camiye geç gelenlerin'öndeki cemaati rahatsiz edecek sekilde öne geçmeleri dogru degildir. Hele insanlarin yanlarina ve üzerlerine basarak geçmek asla Ihtiyar edilmemelidir, ön saf faziletini almak isteyenlerin önceden camiye kosmalari gerekir. Ancak ön saflarda bulunanlarin da, saflari bos birakmayip doldurmalari ve saf sikisikligini temin ederek vazifelerini yapmalari lâzimdir.
Ebû Saîd El-Hudrî/nfri,;hal tercemesi için 945 sayili Hadîs-i Serif açiklamasina bakilsin.[1003]

(534) Kibleye Yönelmek

1107— (306-s.) Süfyan ibni Münkiz babasindan rivayet ettigine göre, babasi söyle demistir:
— Abdullah sbnî Ömer'in oturuslarinin çogu, kibleye dönmüs halde idi. Yezîd ibni Abdullah ibni Kuseyt. günes dogduktan sonra secde âyetini okudu da. kendisi secde etti ve (yaninda isitenler) secde ettiler; yalniz Abdullah ibni Ömer secde etmedi. Ne zaman ki, günes dogup yükseldi, Abdullah dizlerini birbirine baglamis bulunan ellerini çözdü, sonra secde etti ve söyle dedi:

«Arkadaslarinin secdesini görmedin mi? Onlar namaz vakti disinda secde ettiler.»[1004]

Allah Tealâ Hazretleri Kabe'yi mübarek bir yer kildi ve onu ziyaret et-meyI zengin roüsiümanlara farz kildi. Namaz sorumlulugunu tasiyan her müminin de ibadetinde oraya yönelmesini de hürmet olarak sart kildi. Bu itibarla ibadet zamanlan disinda da oraya dogru yönelmek ve arka vermemek edebe uygun bir harekettir. Zarurî haller disinda kibleye yönelmis bulunarak oturmak en güzel bir oturustur. Büyük ve küçük abdestlerde Ise hürmetsizlik olmasin dîye ön ve arkayi kibleye çevirmemelidir. Bunda ke-rahef vardir.
Kerahet vakîi diye anilan üç vakitte namaz kilmak, tilâvet secdesi yapmak, cenaze namazi kilmak mekruhtur. Bu üç vakit, günesin dogusundan itibaren günes yükselinceye kadar (kirk bes dakikalik bir müddet), günesin istiva halinden alçalmaya geçis vaktinde (az bir müddet) ve günes batarken olan zamanlardir. Iste AbduIJah ibni Ömer bu kerahet vakitlerinden biri olan günes dogrno zamaninda secde yapilmamasi gerektigini bildirmis ve kendisi de günes yükseldikten sonra, tifâvet secdesini yaparak hazirda bulunanlari ikaz etmistir ve günes dogma vaktinin namaz ile secde vakfi olmadigim bildirmistir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1005]

(533) Insan Kajlkar Da Sonra Yerine Dönerse

1138— Ebü Hüreyre (RadiyaUakuanh), Peygamber (Salfaltohû Ateyht eiten:)'den söyle rivayet etmistir;
«Sizden (biriniz, oturdugu yerden kalktigi, zaman sonra oraya dönerse, kendisi o yere (oturmaya) daha lâyiktir.»[1006]

Bîr mecliste otururken herhangi bir is Için yerinden kalkip ayrilan kIm-se, meclise dönünce eski yerine oturma hakkina sahiptir. Böyle muvakkat ayrilislar için, bosalan yer doldurulmamali ve sahibinin isgaline terk edilmelidir. Arkadas hakkini koruma ve birbirine eziyet vermemek bakimindan edebe en uygun tutum budur. CömI ve Mescid gibi umumî yerlerde de bayie hareket etmelidir. Fakat hiç kimse, devamli olarak bir yeri isgoi etmek hakkina sahip degildir. Ancak ders okutmak ve va'z etmek için muayyen yer sahibi tarafindan daima isgal edilir. Sunun disinda camiye ilk gid^n ön saha istedigi yere oturur ve o ibâdet müddeti için isgal etmis oldugu yere hak kazanir. Baskasinin buna müdahalesi olamaz. Rütbe ve mevkilere göre ayrilmis olan îoplantî yerlerinde herkes kendine ait olan yerde oturur. Bas-kosinin mokam ve yerini isgal etmek, edebe aykiri düser.[1007]

(536) Yol Üzerinde Oturmak

1139— Knes ibni Mâlik'den:
«Resûlüllah (Saüallahü Aleyhi ve Sellent) bize geldi; biz çocuk idik de bize selâm verdi. Beni bir ise gönderdi. Ben ona dönünceye kadar, beni beklemek üzere kendisi de yolda oturdu. Enes demistir ki:
— Ben (annem) Ünimü Süleym'e geciktim. (Bundan dolayi- bana) dedi ki. seni alikoyan (geciktiren) nedir? Ben. de:
— Peygamber (SalUâlahü Aleyhi ve Sellem) beni bir ise gönderdi, dedim. (Anneni) :
— Nedir o is? dedi. Ben:
— O gizlidir (sirdir), dedim. Annem:
— Resûlüllah (Sailisllahü Aleyhi ve 8ellem)'m sirrini muhafaza et, dedi.»[1008]

Insan ve vasitalarin gelip geçtigi islek yollar üzerinde oturulmasini Peygamber (Saîkllohü Âteytiî ve Sellem) baska Hadîs-i Seriflerde hos görmemisler ve yollar üzerinde oturulrnamasir.i istemislerdir. Oturmak mecburiyetinde bulununca da, selamlasmayi terketmeyerek, gelip-geçisi daraltmayacak, baskasina enge! vermeyecek ve harama düsmeyecek sekilde oturulmasina müsaade etmislerdir Burada kendilerinin bizzat oturusu, ya yolun trafigi olmayisindan, ya da E n e s'in baska yerde Peygamberi aramasina mahal birakmak istemeyisinden olsa gerektir. Tirmizî'nin rivayet ettigi bir Hadîs-i Serif de de söyle buyurulmaktadir :
«Resûlüllah (SatlatlahH Aleyhi ve Selîem) , yolda oturmakta olan Ensar'dan bir takim insanlara tesadüf etti de onlara söyle buyurdu :
«— Muhakkak (bunu) yapmak zorunda iseniz, selâma mukabele edin, mazluma yardim edin ve yol gösterin.»
Bundan da anlasiliyor ki, yolun hakki olan bu hizmetler görülmek sarti ile yollarda oturulabilir. Bir sebep yokken de, yol üzerinde oturulmasi dogru olmaz.[1009]

(537) Mecliste Yer Genisligi

1140— Ibni Ömer (Radiyaltahu anhümay'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Peygamber iSdlallahü Aleyhi ve Sclîsm) söyle buyurdu: «Sizden biriniz, (arkadasinin) yerine otursun diye, asla o adami oturdugu yerinden kaldirmasin. Ancak sikisiniz ve yer açiniz.»[1010]

Ilim, sohbet, ziyafet benzeri topluca oturmalarda gözetilecek edeb üzere hareket, hiç kimseyi rahatsiz etmemektir. Disardan gelenin bir arkadasini kaldirip, onun yerine oturmasi uygun bir hareket degildir. Oturmakta olanlarin düzgün ve sikisik olarak oturmak suretiyle gelenlere yer birakmasi gerekir. Bu da toplulukta gözetilecek bîr vazifedir.[1011]

(538) Insan Vardigi Yerde Oturur

1141— Cabir ibni Semure'den rivayet edildigine göre; söyle demistir:
«Peygamber (SaitallahüA leyhi veSeltem) 'e vardigimiz zaman, her birimiz ulastigi (bos) yere otururdu.»[1012]

Bir toplanti yerine veya bir camiye .gidildigi..zarnan, en ilerdeki bos yeri doldurmak üzere Ilerlemek lâzimdir ki, arkadan gelenler de rahatça yer bulabilsinler. Böyle hareket edilmedigi takdirde, ön taraflarda bos yerler kalir ve sonradan yer arayanlar bu bos yerleri doldurmak için ileri geçerlerken orada bulunanlari rahatsiz etmis olurlar. Buna meydan vermemek için herkes zamamodo Öndeki yerin» almali ve bosluklari doidurmalidir.[1013]

(539) Iki Kisi Arasina Girilmez

1142— Abdullah ibni Arnr'dan rivayet edildigine göre, Peygamber söyle buyurdu; «Iki kisi arasini ayirmak (aralarina oturmak) kimseye helâl olmaz;müsadeleriyle almak müstesnadir.[1014]

Yan yana oturmakta olan iki khî orasini açip da, orolarinda oturmak iyI bir hareket degildir. Bir aroda oturan'form birbirleriyle görüsecekleri.mosele olabilir; gizli konusulacak isleri, birbirlerine özel sevgileri bulunabilir. Bunlari bozmamak için aralarina girmek dogru degildir. Ancok kendileri oafip oturmaya müsaade ederlerse, bunda beis yoktur. Bu takdirde aralanna oturulabilir.[1015]

(540) Meclis Sahibine Dogru Yürünür

1343— (307-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir;
— Ömer (RûÂiysIkhu ©nh) (sabah namazina giderken Mecüsî köle Ebû Lü'Iüe tarafindan) hançerlendigi zaman, onu eve koyuneaya kadar kendisini tasiyanlardan idim. Ömer (RaâIyaüahu anh) bana dedi ki;
— Ey kardesim oglu! Git bak, beni kim vurdu ve benimle beraber Ben de gittim de, ona haber vermek için geldim.Bir de gördüm ki, ev (insanlarla) dolmus. Insanlarin omuzlarinda yürümemi hos görmedim — ben genç yasta idim— de oturdum. Hz. Ömer bir kimseyi ise gönderdigi zaman, o kimsenin isten kendisine haber vermesini emrederdi. O esnada Hz. Ömer örtü ile örtülmüs bulunuyordu. Kâ'b gelip söyle dedi:
— Vallahi, eger mü'minlerin Emîri (sihhat ve afiyet bulmasi' için) dua, ederse, Allah onu geri birakacaktir ve bu ümmet için onu yükseltecektir muhakkak; öyle ki, bu ümmet hakkinda sunu ve sunu yapacaktir. Sonunda (Kâ'b) münafiklari sayip, isimlerini söyledi ve künyelerini okudu. Ben dedim ki:
— Söylediklerini Hz. Ömer'e ulastirayim mi? Kâ'b:
— Ben, ona ulastirmani istedigimden bunlari söyledim, baska sey için degil, dedi. Bunun üzerine ben de cesaretlenip kalktim ve insanlarin üzerinden yürümege basladim. Nihayet bas ucunda oturdum. Dedim ki:
— Sen beni su is için gönderdin. Seninle beraber (Ebû Lülüe) sunlari vurdu —on üç kisi—, Bir de su havuzundan abdest alirken kasap Küleyb'i vurdu. Kâ'b da Allah'a yemin ederek sunu bunu söylüyor.
Bunun üzerine Ömer (Radiyaîkthu anh) dedi ki:
— Kâ'b'i çagiriniz. Kâ'b çagrildi. Ömer (Radiyallahû anh):
— Ne diyorsun? diye sordu. Kâ'b da, sunu ve sunu söylüyorum, dedi. Hz. Ömer söyle dedi:
«— Hayir, vallahi (beka ve sihhatim için) dua etmem. Ancak Ömer bedbaht olmustur, eger Allah onu bagislamazsa...»[1016]

HIç bir zaman kalabalik yerlerde ve toplantilarda baskasinin üzerine basacak ve onu rahatsiz edip incitecek sekilde yürümek dogru degildir. Baskasina verilen .eziyet agirligina göre günahin da siddeti olur. Bunu daha önceki Hadîs-i' Seriflerden ögrenmis bulunuyoruz. Burada farkli olan taraf, mühim ve fevkalâde hallerde, görev icabi ve zaruret dolayisiyle müslüman-lara yük olup, onlara böyle üzerlerinde yürüyecek sekilde eziyet vermenin caiz olmasidir. Bir cemaatin baskani veya o cemaatin toplanmis oldugu ev sahibi Ile is icabi görüsmelerde, imkân bulunamayinca yapilacak böyle davranislar edebe aykiri sayilmaz.
Hz. ö m e r (RadIyattahuanh) on buçuk yil hilâfet görevinde bulunarak adaletin kemâl üzere tatbIkçIsi olmus ve kiyamete kadar gelip geçecek nesillere ölmez ahlâk örnekleri vermis oldugu halde, sabah namazina giderken Mecûsî köle Ebû Lü'lüe (Feyruz) tarafindan karnina hançer vurularak sehitlik rütbesini de kazanmisti. Feyruz, Küfe Valisi Mu-gîre ibni Su'be'nin kölesi bulunuyordu. Efendisinin kendisine yükledigi vergiden sikâyetçi olarak bu senî cinayeti irtikâp etmis ve Hazreti Ömer'le beraber on üç kisiyi hançerlemis ve bunlardan yedi kisi aldiklari yara tesiriyle sehit olmus, digerleri kurtulmustu.
Olay hicretin 23. yilinda Zilhicce ayi içinde meydana gelmisti. Hz. Ömer (Radiydiahumh) sihhatinin devami için dua etmeyisi, kadere ve sehitlik rütbesine riza göstermis olmasi düsüncesinden ve bunca takvasina ragmen nefsini tezkiye etmeyip Allah Teâlâ'nin magfiretine siginmayi en salim yol bulmasindan ileri gelse gerektir. (Radiyalîahu anh)
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1017]

1144— Sa'bî'den rivayet edildigine göre, bir adam Abdullah ibni Amr'a geldi. Abdullah'in yaninda insanlar oturuyordu. Adara, Abdullah'a dogru adim atmaya durdu da, insanlar onu engellediler. Bunun üzerine Abdullah;
— Adami birakin, dedi.

Nihayet gelip (Abdullah'in yanma) oturdu da, dedi ki:
— Resû.lüllah(Salfaliahü Aleyhi ve Selkm)'dexi isittigin bir seyi bana bildir. Abdullah dedi ki:
— Resûlüllah (Saltell&kü Ahtyhi v$ $ktkm)}in söyle buyurdugunu isittim: «Müslüman o kimsedir ki, müslümanlar onun dilinden ve elinden selâmet Ibulmustur. Muhacir de o kimsedir ki, Allafh'in yasakladigi seyden uzaklasip ayrilmistir.»[1018]

Kalabalik Içinde Insanlari rahatsiz ederek yürümenin hangi sartlar altinda edebe aykiri düsmeyecegi, bir önceki Hadîs-i Serif münasebetiyle bildirilmisti. Buradaki olay da ayni mânâyi tasimakta oldugundan ayri bir yoruma lüzum kalmamistir. Ancak bu münasebetle varîd olan Hadîs-I Serîf büyük önem tasimaktadir.
Gerçek müslüman, en güzel ahlâka ve edebe sahip bulunan kimsedir. Bunun elinden ve dilinden fenalik çikmaz, baskasina zarar dokunmaz; bilâkIs fayda ve menfaai kazandirir. Insan saz ve hareketleriyle benligini ve gerçek varligini ortaya koyar. Saz ve hareketleri birbirine uygun düserek iyilik örnekleri verenler, baskalarina zarar degil de, fayda saglayanlar veya hiç olmazsa baskalarina kötülükleri olmayanlar en iyi müslümanlardir. Bunun aksini alacak olursak, baskalarina dil ve elleriyle zarar verenler, eziyet verici davranislarda bulunanlar da, müsIümaniarin en kötüleridir. Müslümanlarin birbirlerine karsi olan muamelelerinde bu ikî esasa verecekleri önem derecesine göre olgunluk ve kemâl kazanilir. Birbirlerine zarar ve ziyan vermeyenler orasinda sevgi ve muhabbet baglari kuvvetlenir. Bunlar birbirlerine destek ve yardima olurlar, bir vücut gibi çalisirlar. Düsman tehlikesini de ayni ruh ve beraberlik içinde karsilayip yek ederler. Bu bakimdan Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selletn):
«Müslüman o kimsedir fci., snüslümanîar onun ne elinden ve ne de dilinden Karar çekmezler, selâmet üzere bulunurlar.» buyurmustur.
Allah rizasini kazanmak ve Islâm ahlâki üzere yasamak gayesi ile ikâmet etmekte oldugu vatanini terkedip baska memlekete gidene muhacir denir. Böyle bir fedakârliga ve zahmete katlanmak süphesiz ki, büyük bir gayret eseridir Fokot bundan daha önemlisi, Allah Teâlâ'nin yasak ve haram ettigi seyleri terketmek ve onlari bir daha islememektir. Bunlar yerine getirilmedigi, yâni; Allah'in yasaklarindan sakimlmadigi takdirde yapilacak hicretin bir kiymeti kalmaz. Onun Için asi! hicret, haram ve yasak olan seyleri terk etmektir, buyurufmusiur.[1019]

(541) Insana Insanlarin Ziyade Ikram Edeni, Yaninda Otuean Arkadasidir

1145— (308-s.) Ibni Afabas (Hadiyalleûiuanhüma) söyle demistir:
«Bana insanlarin en ziyade ikram edeni, yanimda oturan arkadasimdir.»[1020]

Insan sevdigi kimsenin, hürmet ettigi sahsin'yanina sokulur ve oturur. Müminin diger mümin kardesine kötü bîr niyet beslemesi mümkün olamayacagina göre bu bir gerçektir, iste Insana böyle bir yakinlik göstererek yaninda oturan büyük bir manevî Ikramda bulunur. Bunun manevi hazzini, ancak ince duygulu gerçek müminler tadabilir. Maddî Ikram ve hediyeler geçicidir, fakat manevî olanlar ebedîdir. Onun için bunlar ayarinda ikram olamaz.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1021]

1146— îbni Abbas (Radiyallafta anhümoyfan rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Insanlarin bana en ziyade ikram edeni, yanimda oturuneaya kadar insanlarin üzerinden yürüyüp gelendir.»[1022]

Bu haber, öncekinin mânâsini kuvvetlendirmekte olup, daha fazla bir tesvik tasimaktadir. Burada insanlarin omuzlarina ve arkalarina basarak topluluk içinde yürümege tesvik yok, sevgi ve arzunun siddetini belirtmeye isaret vardir. Böyle bir heyecan ve istekle hareket edip, insanin yanina gelen arkadasin Ikramindaki deger belirtilmektedir.
(Bu haberi IbnI Hibban tahriç etmistir. Fadlu'llah : C. II, s. 561 dip not.).[1023]

(542) Insan, Oturan Arkadasinin Önüne Ayagini Uzatir Mi?

1147— (310-s.) Küseyr ibnI Mürre anlatarak demistir ki, cuma günü Mescid'e girdim de, Avf ibni Malik El-Esçâ'î'yi bir çemberde oturuyor buldum. Ayaklarini önüne dogru uzatmisti. Beni görünce ayaklarim toparladi. Sonra bana söyle dedi:
«Biliyor musun, neden ayagimi uzattim? Iyi bir adam gelsin de otursun diye (yaptim).»[1024]
Insanlar arasinda otururken ayaklari baskasinin önüne dogru uzatmak edebe aykiri bir harekettir. Müminler karsilikli olarak birbirlerine saygi gösterirler. Bir mümin ayaklarini uzatmis halde yerde otururken, yanma çikagelen arkadasini görünce, ayaklarini toparlayip kendine çekidüzen vermesi, arkadasina hem hürmet ifadesidir, hem de bu bir edeb hareketidir. Ancak bazi istisnaî düsünce ve maksatlarla yapilmasi, genel kaideyi bozmaz. Bu haberden de bunu anlamaktayiz.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1025]

(543) Insan Toplum Içinde Bulunur Da Tükürür

1148— El-Haris ibnI Amr Es-Sühemî anlatarak söyle demistir:
— Peygamber (SailaUahü Aleyhi ve Selfemj'e vardim; o Minâ'da yahut Arafat'da bulunuyordu. Insanlar onu çevrelemisti. Bedeviler de (onu görmeye) geliyprdu. Yüzünü gördüklerinde de:
«Bu mübarek bir yüz!» diyorlardi. Ben dedim ki: .— Ya Resûlallah! Benim için Allah'dan magfiret dile. Peygamber: «Allah'im! Bizi magfiret buyur!» dedi. Ben dolasip : — Ya Resülallah, benim için Allah'dan magfiret dile, dedim. Peygamber: «Allah'im! Bize magfiret et!» buyurdu. Ben

yine dolasip :
— Benim için magfiret dile, dedim. Peygamber:
«Allah'im! Bize magfiret et!» buyurdu. Sonra eliyle tükürügünü giderip, onu ayakkabisina sildi; etrafinda bulunanlardan birine degmesini hos görmedi.[1026]

Hâdise Mina veya Arafat'da geçtigine göre hac mevsiminde ve sefer halinde oldugu anlasilmaktadir. Insanlarin Hz. Peygamber (Salktifahü Aleyhi veSmlkm) etrafini çevrelemis bulunmalari serbestçe tükürebilme imkânini kendilerine vermemis ve yanlarinda Ihram halinde iken mendil gibi herhangi bir bez bulunmadigindan onunla sIlînememîs; ancak etrafinda bulunanlara isabet etmesin diye bu hareketi yapmak zorunda kalmistir. Baskasina eziyet vermemeyi ve rahatsiz etmemeyi tercih buyurmuslardir. Böyle muztar ve istisnaî durumda olmayanlarin tükürüklerini mendille silmeleri veya tenha yerlerde topraga tükürülünce onu gömmeleri gerekir. Baskasina siçratacak veya tiksinti verecek sekilde tükürmek hem edebe aykiridir, hem de açiga tükürmeler mikroplarin tasinmasi bakimindan tehlikelidir ve bu, temizlik kaidelerine uymaz.
Hadîs-î Serifte önemli husus, ravi E I - H â r i s'In Israrla sahsi için dua istemesi ve bunu üç defa îekrorlamasidir. Her defasinda Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) magfiret dilemisler; fakat sahsa degil, umuma dua etmislerdir. Onun için dua muayyen sahislara degil, bütün müminlere yapilmali ve müsterek olmalidir, islâm'da birlik ve beraberlik var, imtiyaz yoktur. Bu böyle olmakla beraber fertlere mahsus dua edilmesinde, yalnizlik hallerinde bir beis yoktur. Müslümanlar bir arada toplu iken bunlar içinden bazilarini seçerek dua etrnek dogru olmaz. Hele günümüzde menfaat ve söhret temini için camilerde veya toplanti yerlerinde Isim üsteleri okuyarak edilen dualarin Allah katinda makbul olamayacagi asikârdir. Dua bahsinde, duanin sekil ve adabi belirtilmistir, oraya müracaat edilsin. Nese'î'nIn rivayetine göre olay Veda' haccinda Peygamber devesi üzerinde iken vuku bulmustur.[1027]

(544) «Çit Ve Duvarla Çevkîlmis Olmayan» Avlularda Oturus

1149— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peyg Aleyhi veSsltem) avlularda oturmayi yasaklamistir da, (ashab) ;
— Ya Resûlallah! Evlerimiz içinde oturmak bize zahmetli geliyor, dediler. Peygamber söyle buyurdu:
«Eger otururs aniz, oturma yerlerine hakkini veriniz.» Ashab dediler ki:
— Oturma yerlerinin hakki nedir, ey Allah'in resulü? Peygamber: «Adres sorana yol göstermek, selâma kargilik vermek, gözleri (harama) kapamak, iyilikle emretmek ve f eti atiktan sakmdirmaktir» buyurdu.[1028]

Evlerin avlularinda ve bilhassa Insanlarin gelip geçîIgi yerler üzerinde oturarak bir nevi insanlari gözetleyip, durumlarini takip etmek edebe yakismayan çirkin hareketlerdendir. Insan serinlenmek veya istirahat etmek maksadi Ile evin disina çikip oturacaksa, bu oturdugu yerin hakkini vermelidir. Bu haklardan bir kismi 1014 sayili Hadîs-I Serifte geçmis ve gerekli açiklama yapilmisti. Oraya da bakilsin.[1029]

1150— Ebû Saîd El-Hudrî'den rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur :
«Yollar üzerinde oturmaktan, sakininiz.»
(Ashab) dediler ki:
—"Ya Resûlallah! Bu oturma yerlerimizden kurtulus çaremiz yoktur; tiz buralarda (meselelerimizi) konusuyoruz.
Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Amma isakmamazsaniz, yola hakkjni veriniz.» buyurdu.
Ashab dediler ki:
— Yolun hakki nedir, ya Resûlallah?
Peygamber söyle buyurdu:
«Gözü (haramdan) saklamak, eziyet veren seyleri gidermek, iyilikle emretmek ve kötülükten alikoymaktir.»[1030]

1014 ve 1149 sayili Hadîs-I Seriflere bakilsin.[1031]

(545) Ayaklarini Kuyuya Sarkitan Kimse Oturup Da Bacakalrindan (Elbiseyi) Açinca

1151— Ebû Musa El-Es'arî'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Bir gün-Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) haceti için Medine'nin bostanlarindan-bir bostana çikip gitti. Ben, de arkasindan çiktim. Peygamber bostana girince, ben bostanin kapisinda oturdum; ve (kendi kendime) dedim ki, bugün Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in gerçekten kapicisi olacagim, bana emretmemis oldugu halde... Peygamber gidip hacetini gördü ye su kuyusunun tümsegi üzerinde oturdu. Bacaklarindan biraz açarak onlari kuyuya sarkitti. Arkasindan Ebû Bekir (Radiyalîahu anh) içeri girmek için Peygamber'in iznini almak üzere geldi. Ben dedim ki:
— Oldugun gibi kal. tâ ki senin için izin isteyeyim. O da durdu. Ben de Peygamber (Satidîahü A ieyhi ve Sellem) 'e varip dedim ki:
— Ey Allah'in Resulü! Ebû Bekir yanina gelmek için izin istiyor. Peygamber:
«Ona izin ver ve onu cennetle müjdele!» buyurdu.
Ebû Bekir içeri girip, Peygamber (Sallallahü Aleyhi vv Sellem) 'in sagindan gelerek bacaklarindan bir miktar açti ve onlari kuyuya sarkitti. Sonra Ömer geldi. Dedim ki:
— Oldugun gibi dür, tâ ki, senin için izin isteyeyim. Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve Sellem):
«Ona izin ver ve onu cennetle müjdele!» buyurdu.

Ömer de Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'in solundan gelip bacaklarindan bir miktar (elbisesini) açti ve onlari kuyuya sarkitti. Böylece kuyunun tümsegi doldu, orada oturacak yer kalmadi. Daha sonra Osman (Radîyaltahu anh) geldi. Dedim ki:
— Oldugun gibi kal, tâ ki senin için izin isteyeyim. Peygamber (Sallalkhü AteytU ve Sellem)
«Ona izin ver ve onu cennetle müjdece!» buyurdu.
lamadi. Onlarin karsisinda kuyunun kenarina gelinceye kadar (kuyuyu) dolasti da bacaklarindan bir miktar açti, sonra onlari kuyuya sarkitti. Ben de kardesimin gelmesini ve Allah'in onu getirmesini dua etmeye basladim. Fakat onlar kalkincaya kadar (kardesim) gelmedi.
Osman (Radiyalîahu anh) da girdi, fakat onlarla oturacak bir yer bu-(Râvilerrien ve Tabiîn'den) Ibnü'l-Müseyyeb dedi ki:
— Ben bunu (oturus hallerini) kabirlerin durumu olarak tevil ettim.
Üçünün mezari burada (Mescid'de) toplandi. Osman ise tek basina kaldi (Baki' mezarligina gömüldü).[1032]

Peygamber (Saüaüakü Ateyhi ve Sellem) 'in ashabi ile üzerinde oturmus olduklari kuyunun Erîs kuyusu oldugu ve Hz. Osman 'in hilâfeti zamanin-da Peygamber (Saltallahü Aleyhi veSetlem)"\r\ yüzügünün parmagindan içine düsmüs kuyu oldugu rivayet edilmektedir. Fitneler de bundan sonra baslamis ve nihayet Hz. Peygamberin bir mucizesi olarak önceden haber verilen belâ Hz. Osman *in basma konarak sehid edilmis ve cennetlik olmustur. (Radiyailahu anhüm)
Hadîs-I Serifin konu ile ilgüi tarafi, serinlenmek ve istirahat etmek için kuyu kenarinda oturup, ayaklari içe dogru sarkitmanin ve bacaklardan etegi yukari çekip, bir miktar açmanin edebe aykiri bir hareket olmayisidir. Erkekler Için diz kapaklari altindan asagi kisimlarin açik olmasi dinen yasak degildir. Onun için bacaklardan bir kisim elbiseyi toparlayarak bacaklari açmakta bir beis yoktur. 965 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.[1033]

1152— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Peygamber(Sallallahü. ûveSeltem) gündüzün bir vaktinde (çarsiya) çikti, benimle konusmuyordu ve ben de ona (bir gey) söylemiyordum. Nihayet Benî Kaynuka çarsisina gelip (oraya yakin bulunan) Fatime'nin evi avlusunda oturup (torunu Hasan'i kasdederek) :
«Küçük orada mi, küçük orada mi?» diye seslendi. Fatime çocugu bir miktar geciktirdi. Ben, çocuga önlügünü giydiriyor yahut (annesi) önü temizleyip yikiyor sandim. Sonra (çocuk) kosarak geldi. Nihayet Peygamber onu kucakladi ve onu Öptü ve söyle buyurdu: «Allah'im! Bunu sev ve bunu seveni de sev.»[1034]

Hadîs-I Serifin bu bölümdeki konu ile Ilgisi açik olarak anlasilamamaktadir. Ancak Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Selîem) 'in kizi Fatima'ya aIî evin avlusunda oturuslari esnasinda bacak kisimlarindan biraz açarak oturmus olmalari ihtImafi vardir ve bu sebeple Hadîs-i Serîf burada zikre-dilmis olabilir.
Hz. Peygamber'in yolda giderken Ebû Hüreyre Ile konusmamasi ya Cenab-i Hakka karsi teslimiyet ve huzurda bulunusundan, ya da müs-iümanlarin isleriyle zihnen mesgul olmasindan ileri gelse gerektir. Ebû Hüreyre Hazretleri de edebe nayeten onunla konusmayip sükûnetini koruyordu.
Çocuklari sevmek ve onlari oksayip Öpmek bir merhamet ve sefkat eseridir. Onlari sevmeyende merhamet yok demektir. Merhameti olmayana da Allah rahmet sifati ile tecelli etmez. Hz. Peygamber'in sevdiklerini bizim de sevmemiz bir ibâdettir, Allah'in merhametini kazanmaktir. Nitekim baska bir rivayette :
«Allah'im! Ben Hasan'i seviyorum, sen de onu sev ve onu sevenleri ide sev.» buyurulmustur. Demek ki, Ehl-i Beyt'i sevmekte Alîaih sevgisini ve rizasini kazanmak vardir.[1035]

(546) Bir Kimse Için Adam Yerinden Kalktigi Zaman O Kimse O Yerde Oturmaz

1153— Ibni Ömer (Radiyaliahu anhüma)'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Peygamber (SaUcJkhü Aleyhi ve Sellem) bir kimseyi oturdugu yerden kaldirip da, sonra orada oturmayi yasakladi.»
(311-s.) — Ibni Ömer (Radiyallahu anhüma) kendisi için bir adam yerinden kalktigi zaman, orada oturmazdi.[1036]

BIr toplanti yerine gidildigi zaman oturmakta olanlardan biri yerinden kaldirilip onun yerine oturulmaz. Bu hem edebe aykiridir, hem de müslü-man kardese bir eziyet ve tahkirdir. Bir kimse kendiliginden istekle kalkarak baskasina yer verse, burada oturulabilirse de, Ibni Ömer'in üstün takvasi buna da müsaade etmemistir ve böyle yere oturmamistir. Insan bos buldugu en münasip yere oturmalidir. Oturanlar da sikisarak gelenlere yer açmalidirlar.[1037]

(547) Emanet

1154— Enes (Rcdiyallatin anh)'den rivayet edilmistir.
— Bir gün Resûlü\lah(8tûlallah& Aleyhi ve Sellem) 'e hizmet ettim. Nihayet ona hizmeti basardigimi gördügüm zaman dedim ki:
— Peygamber (MUallahîk Aleyhi ve Sellem) kusluk uykusu uyuyacak. Bunun üzerine yanindakiler çikti. Bir de baktim, oglan çocuklar oynu-yorlar. Ben de kalktim, onlarin oyunlarina bakmaya basladin!. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gelip, onlarin yanma kadar ilerledi de, onlara selâm verdi. Sonra beni çagirip, beni bir ise gönderdi. Ben ona. dönüp gelinceye kadar (Peygamber) bir gölgede bulundu. (Böylece ben) anneme (eve) gitmekte geciktim. Bundan ötürü annem:
— Seni hangi sey egledi, dedi. Dedim ki:
—- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni bir ise gönderdi. Annem:

— Nedir o is? dedi. Ben dedim ki:
— O Peygamber (SaHaUchü Aleyhi ve Sellem) 'e ait bir sirdir. Bunun üzerine (Annem) :
— Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'e karsi sirrini muhafaza et, dedi. Ben de o isi, insanlardan hiç kimseye anlatmadim. Eger anlatacak olsam, (ey Sabit) onu sana anlatirdim.[1038]

Peygamberler Allch'dan getirdikleri dinin bütün hükümlerini insanlara veya gönderildikleri kavimlere teblig etmekle görevli olduklarindan bunlari oldugu gibi açiklarlar ve bildirirler. Teblig vazifesi almamis olanlar bundan müstesnadir. Peygamberler birer insan olduklarindan herkes gîbi özel hayatlari vardir. Yemek-içmek ve geçim saglamak gibi beserî ihtiyaçlarini karsilamak. Iste böyle özel hallerine ait bazi islerin saklanmasi ve Insanlara bildirilmemesi, hiç bir zaman dinî islerin saklanmasi mânâsina alinmamalidir. Çünkü bu; teblig vazifesini yapmamak olur ki, Peygamberlik sanina aykiridir, küfrü gerektirir. Peygamber'in sahsini rencide etmemek, ona olan son derece hürmeti zedelememek için, özel hayatlarina ait bazi seylerin Insanlara anlatilmamasi nezaket ve terbiye icabidir. Enes hazretleri bu hususu gözetmislerdir. Bir devlet idaresinde ve dinî hizmetlerde müslüman yetkililer tarafmdan verilan vazifeler ve korunmasi istenen mallar b;rer emanettir. Her mükellef bunlara ait hak ve vazifeleri gücü yettigi kadar yerine getirmekle emanete riayet ettigini ispatlar. Bu hak ve vazifeleri yerine getirmeyenler, emanetlere hainlik etmis olurlar.
Söz ve Isler de böyledir : Bir arkadasa, açiklanmamak sarti ile söylenen bir söz veya ona bildirilen bir Is emanet hükmündedir. Emaneti korumak gerekir. Bu emanetin korunmasi da onu baskasina söylememektir. Söylenince emanete hainlik edilmis olur. Emanete hainlik ise, nifak alâmetlerinden biridir.
(1139 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.).[1039]

(548) Peygamberimiz (Sallallahü Âleyhi Ve Sellem) Döndügü Zaman Bütün (Vücudu) Ile Dönerdi

1155— Ebû Hüreyre'nin, ResûIüllah (Aleyhi ve Seliem) 'i söyle valifladigi îsitümistir:
«(Peygamber) Orta boylu idi; o, uzuna daha yakindi. Çok beyazdi. Sakal killari siyahti. Ön disleri güzeldi. Gözlerinin kirpikleri sik ve uzundu. Iki omuz arasi genisti. Yanaklari ne siskin, ne de çöküktü. Ayaginin (bütünü ile yere basardi, ayaginda bosluk olmazdi (parmaklari veya ökçeleri üzerine basmazdi, ayaklarini düz basardi). Bütün vücudu ile öne döner ve bütün vücudu île geri dönerdi. Ne ondan Önce, ne de ondan sonra onun gibisini (güzellikte) görmedim.»[1040]

Süphe yok ki, Hz. Peygamberin ahlâki gibi, vücut yapisi da en güzel bir sekilde idi. Hem hal ve harekât ile, hem de vücutlarindaki tevazunla beseriyete mahsus kemâl vasiflari kendilerinde toplanmisti. Ashab-t kiram ayni mânâyi çesitli rivayetlerle nakletmektedirler. Bunda ihtilâf yoktur.
Bir kimseye yalniz basi çevirerek veya yan dönerek ona bakmak veya onunla konusmak begenmeme ye önemsememe mânâsini tasir. Bu kibir ve azamet hareketi sayilir. Iste en yüksek ahlâka sahip olan Peygamber Efendimiz bir kimseye karsi dönecekleri zaman bütün vücutlari ile dönerler ve arkaya dönecekleri zaman da yine bütün vücutlari ile dönerlerdi. Hiç bir zaman yarim dönüs veya sade bas dönüsü Ile insanlara hitap etmezlerdi. Müminler birbirlerine böyle davranmali ve saygili olmalidir.[1041]

(549) Bir Kimse, Bir Adami, Bir Is Için, Bir Kimseye Gönderince, Adam Ona (Önceden) Haber Vermesin

1156— (312-s.) Eslem'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Ömer (RadiyallahM anh) bana söyle söyledi:
«Seni bir adama (is için) gönderdigim zaman, ne için seni kendisine gönderdigimi (önceden) ona haber verme; çünkü Seytan' bu takdirde ona yalan hazirlar.»[1042]

Herhangi bir Isi basarmak veya karsilamak üzere bir adam baskasina gitmek görevi ile görevlendirilirse, karsi tarafa önceden tedbir almck firsatini birakmamak için görevli kimse maksadini evvelden muhatabina bildir-memelIdir. Eger vaktinden önce haberdar edHIrse, genis zaman içinde Seytanin dürtüklemesI ile bazi kuruntular ve kaçamak yollar düzenlenmesine meydan birakilmis olur ve maksat da çok kere elde edilmis olmaz. Insan ilk düsünüste hile ve kaçamak disi hareket eder. Bunun Için mesru Islerin askida ve sürüncemede kalmamasi önceden haber vermeyisie mümkün olur. Basari saglamakta kisa ve kestirme yol budur.
(Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1043]

(550) Insan: Nereden Geldin? Der Mi?

1157— (313-s.) Leys, Mücahid'den rivayet ettigine göre:
«Mücahid insanin kardesine keskin bakisla bakisini yahut yanindan kalktigi zaman, gözü ile onu takip etmesini, yahut ona : Nereden geldi» ve nereye gidiyorsun? diye sormasini hos görmezdi.»[1044]

Insanlarin: içlerinde gizledikleri niyyet ve duygulari, onlarin yüzlerinden ve göz bakislarindan belli olur. Yüzdeki kizarinti ve sararmalarin arizî olcrak meydana gelmesi, utanma veya öfkeden, korku veya sevinçten olur. Gözlerin sert ve keskin bakisi da ya kinden, veya ihtiras ve kiskançliktandir. Tatli ve yumusak bakislar ise sevgi ifadesidir.
Insan ayrilip giderken onu gözle takip etmek ve süzmek bir tecessüs ve maksat belirtisi olacagjndan, bu yapilmamalidir. Sert ve keskin bakislar gIbI, terk edilmelidir.

Bir kimseye : Nereden geldin ve nereye gidiyorsun? diye sormak bazi durumlarda ve bazi kimseler için mahzurlu degilse de, bazan bunlari sormaktan kaçinmak gerekir. Nerden gelip nereye-gidecegini saklamak isteyen bir kimseye böyle sorular sormamaitdir. Insanlarin hallerini arastirmak niyyeti ile de sorulmasi tecessüstür. Bu da yasak olan harekettir. Bunlar disinda is ve hizmet icabi IyI niyyetlerle sormalarda bir sakinca yoktur. Bu hususlari birbirinden ayirmak gerekir. Nitekim bundan sonra gelen haberde, bu gibi sorularin soruldugu ve bunda bir beis bulunmadigi belirtilmektedir.

(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1045]

1158— (314-s.) Malik ibni Zebîd'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— (Medine civarinda) Rebeze semtinde Ebû Zerr'e tesadüf ettik. Bunun üzerine dedi ki:
— Nereden geliyorsunuz? Biz :
— Mekke'den yahut Beyt-i Atîk'den (Kabe'den), dedik. Ebû Zer:
— Isiniz bu (hac ibâdeti) mi? Biz:
— Evet! dedik.
— Bu isinizle ticaret ve alis-veris yok mu? dedi. Biz:
— Hayir! dedik.
— O halde yeni bir ise baslayin, dedi.[1046]

Bu haberde iki hususa isaret edilmektedir :
1— BIr kimseye nereden geliyorsun ve nereye gidiyorsun? diye soru sormada bir beis bulunmadigidir ki, buna dair açiklama bir Önceki haber münasebetiyle geçmistir. Oraya bakilsin.
2— Hac, mal ve beden ile yerine getirilen bir ibâdet oldugu Için, bu ibâdet yerine getirilirken, mesru ve hela! yollardan ticaret de yapilabilir, kâr saglanabilir. Ancak sirf ibâdet maksadiyle ve Allah rizasi Için yerine getirilirse bu daha faziletli olur. Iste Ebû Zerr (Radiy&ilaku anh) hazretleri Mekke'den dönmekte olanlara, bu inceligi ögrenmek veya ögretmek Için ziyaretlerinin maksadini sormustur. Ticaret maksadini tasimaksizin yalniz ibadet niyyeti ile ziycret ettiklerini ögrenince de :
«— Artik bu ziyaretiniz sebebiyle bütün günahlariniz Allah katinda bagislanmistir. Yeniden hayata gelmis gibi, ihlâs ve takva üzere, yâni; ibâdet ve çalismalara baslayiniz» ögüdünü onlara vermistir.
Bu haberi degisik bir mânâ ve lâfizla Imam Mâ II k Muvatta'inda rivayet etmistir: Kitabu'l-Hac, Cüz : I, s. 371, 372, 1303/Misir bsk.[1047]

(551) Istemedikleri Halde Bîr Toplumun Sözünü Dinlemek Îsteyen Kimse

1159— îbnî Abbas (Radiyaîîahuanhiima), Peygamber (Saltellahü ÂUyfâ veSellemyden rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu:
«Kim (canUya ait) bir resim sekillensürirse, ona ruh vermeye mecbur tutulur ve (kendisine) azafo edilir; elbette ona ruh veremeyecektir. Kim yalan rüya uydururs a, iki arpa tanesini ftûrbirine baglamaya mecbur tutulur ve ona azab edilir; elbette ikisini birbirine baglayamayacaktir. Bir ide kendisinden kaçtiklari 'halde kim bir toplumun konustuklari sözü dinlemek isterse, o kimsenin kulaklarina sivj kursun dökülür.»[1048]

Bu Hadîs-i Serifle üç seyi islemenin cezasi belirtilerek bunlarin günah ve haram oldugu ortaya çikmaktadir. SImdI bunlari ayn ayri Inceleyelim :
1— Suret, sekil ve heykel, resim ve fotograf anlamlarina kadar genisletilen bir kelimedir. Burada kayitsiz olarak resimlerin ve sekillerin yasaklanmadigini diger Hadîs-I Seriflerden anladigimiz gIbI, burada da ruh vermekle resim yapicisinin zorlandiginin ifade edilmesi de ruh sahibi olan canlilara ait suretlerin yasaklandigi anlasilmaktadir. Insanlarla hayvanlarin suretlerini yapmanin azab vesilesi oldugu mânâsi çikmaktadir. Resim ve sekiller, yâni; suretler bir tasnife tâbi tutulacak olursa, su kisimlarda toplanmalari mümkündür:
a) Tas, agaç, toprak ve madenlerden yontularak yapilan canlilara ait suretler.
b) Yüzeyler üzerinde islemeli ve çizim yolu ile boyama seklinde yapilan canlilara ait suretler.
c) Isinlardan faydalanilarak çekilen canlilara ait fotograflarin ve fiimlerin çesitlen.
Maksat ve niyetlere göre bu suretlerin yapilisini da su tasnife sokabiliriz:
a) Ibâdet ve Allah'a yakinlik maksadiyla yapilan ve saygi beslenen suretler.
b) Allah'in yarattigi yaratiklar gibi varliklar ve sekiller meydana getirmek özentisi ile yapilan suretler.
c) Sehevî ve gayr-i ahlâkî duygularla yapilan müstehcen suretler.
d) Tibbî ve ilmî arastirmalarla kimliklerin tesbiti için ve zaruret hallerinde yapilan suretler.
Bu ikinci tasnifin a, b, c paragraflarinda zikredilen suretlerin, birinci tasnifteki siraya göre günahlari siddetlenerek hepsi yasak kismina girerler. Yâni; yontularak yapilanlarin, yüzeyler üzerine çizilenlerden ve yüzeyler üzerine çizilenlerin fotograflardan günahlari daha çoktur.
(d) paragrafindaki maksatlarla çizilen ve çekilen resimlerin insanliga müspet yönden hizmetleri devam ettikçe yapilmalarinda sakinca görülmemektedir. Ameller daima niyyet ve maksatlara göre kiymet kazanirlar.
2— Rüya uydurmak. Çesitli maksatlarla görmedigi bir rüyayi, görmüs gibi yalan söylemek. Dogrudan dogruya yalan söylemekle yalan yere rüya uydurmak arasinda günah bakimindan fark vardir; çünkü mü'minin rüyasi vahiyden bir cüzdür. Vahy ise AHah'dandir. Böyle olunca, yalan rüya anlatmak Allah'a yalan isnad etmek olur. ki,' bu Iftiranin büyüklügü kendiliginden ortaya çikar. Bu sekilde yajan uyduranlar Iki arpa tanesini bir araya getirip baglamakla mükellef tutulurlar. Basaramadiklari müddet azaba ugratilirlar. Hiç bîr zaman basaramayacaklarindan da azablari devamli olur demektir.
3— BIr insan, kendisinden sakinilip kaçinilarak gizilce konusmakta olan birkaç kisinin konusmalarini dinlemek maksadiyle kulak verir veya bazi kaçamak imkânlardan faydalanarak onIan dinlerse, bunun günahi büyük olur ve edebe aykiri düsen çirkin bir davranis sayilir. Hal ve vaziyetlere

göre bu insan dinleme günahinin siddeti degisir. Meselâ; evine kapanarak gizli konusmakta olanlari disardan ve araliklardan dinlemeye çalismakla, açikta gizli konusanlarin konusmalarina kulak verme arasinda fork vardir. Süphe yok ki, birinci suçun cezasi ikincisinden çok daha büyüktür ve asikâre ola* rak konusmakta olan iki kisinin sözlerini duyamayacak kadar uzakta olanin yaklasarak bunlarin sözlerini dinlemek istemesinde de bunlardan daha az bir yasaklik vardir. Üste bu yasaklarin en agirini Isleyenin kulagina eritilmis kursun dökülerek tazib edilir ve buna hak kazamr. Kiyamette cezasi bu ka dar agirdir.[1049]

(552) Taht Üzerine Oturmak

1160— (315-s.) El-Uryan ibni'l-Haysem'den rivayet edildigine göre, söyle demistir ;
«Babam (Haysem ibni'l-Esved) elçi olarak Muaviye'ye gitti, ben çocuktum. Babam Muaviye'nin huzuruna girince, Muaviye:
— Merhaba, merhaba dedi. Bir adam da yaninda koltuk üzerinde oturuyordu, dedi ki:
Ey müminlerin Emîri! Kendisine merhaba ettigin bu Httîsp kimdir?
Muaviye:
— Bu, dogulularin efendisidir, bu Haysem ibni'l-Esved'dir, dedi. Ben sordum:
— Bu kimdir?
Dediler ki:
— Bu Abdullah ibni Amr ibni'l-As'dir.Ona sordum:
— Ey falancanin babasi, Deccal nereden çikacaktir? O söyle cevap verdi:
— Senin bulundugun memleket halkindan daha çok uzak seyden soran ve yakim en çok terkeden hiç bir memleket halki görmedim. Sonra söyle dedi:
— Agaçli ve hurmalikh olan Irak arazisinden çikacaktir.[1050]

Bu haberden ögreniyoruz ki, kürsü, koltuk, kanape, sandalye, divan ve taht gibi seyler üzerinde oturmakta bir sakinca yoktur. Bundan sonra ge-lecek haberlerle Hadîs-i Serifler ayni mânâyi kuvvetlendirmektedirler. Bunlarin süslü, islemeli, altin veya gümüs gibi kiymetli madenlerle donatilmis bulunmalari halinde, bunlar yasak kismina girerler. Bu gibiler konu disinda kalirlar.
Deccal, ahir zamanda çikacak bir yalancidir ki, yeryüzünü küfür ve azginlikla kaplayacaktir. Bunun Irak arazisinde agaçlikli ve hurmalikh bir yerden çikacagi haber verilmektedir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1051]

1161— (316-s.) Ebu'I-Âliye'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Ibni Abbas'la bir divan üzerinde oturdum.»
(...) — (317-s.) Ebû Cemre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— îbni Abbas'la beraber otururdum. O, beni koltuguna oturturdu. Bana demisti ki;
— Sana malimdan bir hisse ayirincaya kadar yerimde otur. Ben de onun yerinde iki ay oturdum.»[1052]
M ü s I i m 'in rivayetinden anlasildigina göre, Ebû Cemre hazretleri IbnI Ab bas (Radiyallahu anhüma) 'ya tercümanlik etmekteydi. Ib-nI Ab bas hazretlerinden heyetler halinde gelip ilim ögrenmek isteyenlere, Ebû Cemre açiklamalar yaparak ve icabinda yabanci dillerden tercemelerde bulunarak Ibni Abbas adina nakillerde bulunuyordu. Bir nevi ona tercümanlik görevinde yardimci oluyordu. Iste Ibni Abbas hazretleri, insanlara Ilim ögretmek Için Ebû C em re ;yi Iki ay kadar bir zaman kendi kürsüsüne oturtmustur. Bundan edinilen bilgi, yüksek bir yerde oturup ders okutmak, insanlara bilgi vermek ve sorularini cevaplandirmak edebe uygun bir harekettir. Bugünkü kürsüler, sandalye ve koltuklar bu gibi vasitalardir. Bu gibi makamlar ilmin serefini yükseltirler. Ilim, serefli kimselerin serefini çogaltacagi için, onlara böyle yerlerin tahsis edilmesi uygundur.[1053]

1162— Basra Emîr'i olup, kürsü üzerinde oturmakta olan Hakem'in beraberinde Enes ibni Mâlik'in söyle dedigi isitilmistir:
«Siddetli sicak oldugu zaman Peygamber (Saîîaîhhü AÎeyhi ve Sellem) (öglede) namazini geciktirirdi. Sicak ölmedigi zaman da namazi geciktirmezdi.»[1054]

Burada da kürsü ve taht gibi seyler üzerinde oturmada bir beîs olmadigina isaret edilmektedir. Ayrica yazin sicak günlerinde ögle namazini, günes meyledinceye kadar geciktirmenin ve soguk günlerde Ise erken vakitte kilmanin sünnet oldugu da ögrenilmektedir.[1055]

1163— Enes ibni Malik anlatarak söyle demistir:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem)'in yanma vardim; o, hurma .liflerinden örülü bir sedir üzerindeydi Basi altinda da, içi hurma lifi dolu bulunan deriden bir yastik vardi. Peygamberin teni ile sedir arasinda bir elbise vardi. Bir de Öroer (Radiyallahu anh) onun yanina girdi de agladi.
Bunun üzerine Peygamber (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem) ona:
«— Hangi sey sem aglatiyor, ey Ömer?» dedi. Ömer söyle dedi: — Allah'a yemin ederim ki, benim aglayisim, Allah katinda senin Kisrâ ve Kayser'den daha iyi oldugunu bümemdendir : Bunlar dünya hayatinda yasadiklari saltanati yasamaktadirlar. Halbuki sen ey Allah'in Resulü, gördügüm bu yerdesin, (çok sade ve basit bir hayat yasiyorsun).
Buna karsilik Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«— Ey Ömer! Dünyanin «niar için ve âhiretin bizim için olmasina sen raasi olmaa: misin?»

Dedim kî: Evet (razi olurum) ya Resûîallah! Peygamber:
«— Iste bu böyledir.» buyurdu.[1056]

Bundan önceki haber ve hadîslere ve 835 sayili Hodîs-I Serife bakilsin.[1057]

1164— Ebû Rifâa El-Advi'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Selîem) 'e gittim ki, insanlara hitap ediyordu. Ben:
— Ya Resûlallah! Garip bir adam geldi, dininden soruyor, dininin ne oldugunu bilmiyor, dedim. Peygamber hitabini birakip bana döndü. Sonr-a bir kürsü getirildi, ayaklan demirden zannetmistim. (Râvi Hu-meyd demistir ki, ben kürsünün ayaklarim siyah agaç saniyorum. Ebû Rifâa onu demir zannetmistir.) Peygamber o kürsünün üzerine oturdu. Sonra Allah'in ona ögrettigini bana ögretmeye basladi. Sonra (eski hitabetine dönüp) hutbesinin sonunu tamamladi.[1058]

Ebû Rifâa hazretleri kendisini, dinini bilmez garip kimse yerine koyarak tevazu göstermis ve dînî bilgileri ögrenmek için Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) 'e bizzat müracaat etmistir. Hz. Peygamber de, isi önemseyerek hitabetini kesip bir kürsü üzerinden Ebû Rifâa'ya gerekli bilgileri vermislerdir. Hz. Peygamber'in kürsü üzerine oturarak ashab'a muhtaç olduklari bilgileri vermis olduklari burada görülmektedir.[1059]

1165— (318-s.) Musa ibni Dihkan'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
.«Ibhi Ömer (Raâiyatlahuanhüma)'yi gördüm, bir gelin kürsüsü üzerinde oturuyordu. (Kürsü) üzerinde kirmizi Örtü vardi.»[1060]

Burada da, gelinlere özel yapilan kürsü ve taht gibi koltuklarda oturulmasinda ve bunlarin renkli örtülerle kaplanmalarinda bir mahzur bulun-madigi ifade edilmektedir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1061]

1165 (M.)— Imran ibni Müslim'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Enes'i, bir kürsü üzerinde oturur gördüm; ayaklarindan birini digeri üzerine koymus haldeydi.»[1062]

Otururken ayaklan birbiri üzerine koymanin edebe aykiriligi yoktur; ancak sirt üstü yatarak bu hareketi yapmak mekruhtur.
(Bu haber için yine baska bir kaynak bulunamamistir.).[1063]

(553) Bir Kimse Fisildasmakta Olan Bir Toplulugu Görünce Yanlarina Girmesin

1166— (319-s.) Saîd El-Makberî'nin söyle dedigi isitilmistir:
«Ibni Ömer (Radiyallahu anhüma) 'ya tesadüf ettim; yaninda konustugu bir adam vardi. Ben de (kendilerini dinlemek üzere) onlara dogru gittim. Bunun üzerine tbni Ömer gögsüme vurup dedi ki, iki kisiyi konusurlarken buldugun .zaman onlarin yanina sokulma ve kendilerinden izin almadikça da, onlarla oturma. Ben:
— Allah seni islâh etsin, ey Ebû Abdurrahman (ibni Ömer). «Ben sizden ancak hayir (faydali bilgi) dinlemek istedim, (baska bir maksadim yoktu) dedim.»[1064]

GizlI konusmakta.olan veya aralarinda fisildasan kimselerin yanma sokulmak ve onlari dinlemek Istemek caiz olan bir hareket degildir. Kentlerinden izin isteyip müsaode alindiktan sonra yanlarina girmekte ve onlarla oturmakta bir beis yoktur. Insanlarin birbirleriyle özel durumlari olur ve baskalarinin bunu bilmemeleri istenebilir. Bunlara eziyet vermemek ve gönüllerine aykiri hareket etmemek için fisildasirlarken yanlarina sokulmamalidir. Izin Istemek suretiyle ancak yanlarina gitmeli ve oturmalidir.
(Bu haberi Imam Ahmed rnerfû olarak nakletmIstfr.Fadlu'llah : C II, s. 580, dip not.).[1065]

1167— (320-s.) îbni Abbas'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Kim bir toplulugun konusmasini isitmeye gayret eder de, onlar bundan hoslanmazlarsa, o kimsenin kulagina erimis kursun dökülür. Kim de bir rüya uydurursa, bir arpa tanesi baglamaya mecbur tutulur.»[1066]

1159 sayili Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin.[1067]

(554) Îki Kimse Üçüncüyü Birakip Aralarinda Fisildasmasin

1168— AbduIIah'dan rivayet edildigine göre, Resûîüllah (Sallallahü aleyhi ve selem):
«Insanlar üç kisi olduklari zaman, iki ikisi aralarinda gizli konusup üçüncüyü ayri birakmasinlar.»[1068]

Üç arkadastan ikisinin aralarinda gizli konusmaya baslayarak üçüncü-, yü dista birakmalari,\bIr ayrilik ve nefret belirtisi olur. Bu hareket

üçüncüyü hem üzer, hem de ürkütür. Üçüncü sahsin bilmedigi bîr dille de aralarinda konusmalari aynryasak içine girer, üçüncü sahistan izin ve riza almadikça böyle davranislarda bulunmamalidir. Kalabalik bîr halde, üçten ziyade kimselerin teskil ettigi gruplar içinde IkI kisinin gizlice aralarinda konusmasinda mahzur yoktur. Bundan sonra gelecek Hadîs-Î Serifte bu husus belirtilmis olacaktir.[1069]

(555) Arkadaslar Dört Kisi Olunca

1169— Abdullah'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Üç kisi oldugunuz zaman, üçüncüyü birakip iki kisi liralarinda gizli konusmasin; çünkü böyle hareket onu üzer.»[1070]

Bundan önceki Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin.[1071]

1170— îbni Ömer, Peygamber (SaÎîallahüÂleykiveSeltemj'dçn (önceki hadîsin) aynini rivayet etti. Biz dedik ki:
— Arkadaslar dört ki§i olunca (da mi, iki kisinin fisildasmasi yasaktir)? Ibni Ömer:
— Bu ona zarar vermez, dedi.[1072]

1168 sayili Hadîs-i Serîf açiklamasina bakilsin.[1073]

1171— Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (SaIlailahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Kalabaliga karismadikça, iki kisi üçüncü arkadasi birakip aralarinda gizli konusmasin; çünkü bu, onu üzer.»[1074]

Bu Hadîs-i Seriften de anlasiliyor ki, kalabalik Insanlar içinde Iken, iki kisinin kendi aralarinda fisildasarak konusmalarinda yasaklik yoktur.[1075]

1172— (321-s.) îbni Ömer'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: «Arkadaslar dört kisi olduklari zaman, (iki kisinin gizlice konusmalarinda) beis yoktur.»[1076]

1170 sayili Hadîs-i Serife bakilsin. Dört arkadas içinden iki kisinin aralarinda gizli konusmalarinda kerahet yoktur.[1077]

(556) Bir Adam, Bir Adamin Yanina Gidip Oturunca, Yanina Oturulan Kimse Kalkip Gitmek Hususunda Oturandan Izin Ister

1173— (322-s.) Ebû Bürde ibni Ebû Musa'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Abdullah ibni Selâm'in yaninda oturdum. O, dedi ki:
— Sen bizimle gelip oturdun amma, bizim de kalkip gitmemiz yaklasti. Ben de, diledigin zaman (gidersin)... dedim. Bunun üzerine o kalkti; ben de kapiya ulasincaya kadar onu takip ettim.»[1078]

Bir arkadasin yanina gidildigi zaman, yanina gidilen kimsenin hemen ayrilip gitmesi edeb ve nezakete uygun degildir. Sebepsiz yere olursa, ziyaretçiden nefret duyuldugunu ve ondan hoslanilmadigini ihdas eden bir davranis olacagindan, bundan sakinmak gerektir, önemli bir is için veya verilen bir sözü yerine getirmek için kalkmak icab ettigi vakit, gelen misafirden izin istemek suretiyle onun gönlünü almak gerekir. Muvafakat ve anlayis havasi içinde bu hareket yapilirsa, kardeslik sevgisine halel verilmemis olur.
Diger taraftan ayrilip giden arkadasi en az kapiya kadar ugurlamak, nezaket ve terbiye icabi oldugu da anlasilmaktadir.
(8u haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1079]

(557) Günes Tarafinda Oturulmaz

1174— Kays, babasindan anlattigina göre, babasi, Resûlülla.hfSaîlallahü Aleyhi ve SeHern) hutbe okurken geldi de, günese karsi durdu. Peygamber (Gölgeye gir!) diye ona isaret etti O da gölgeye-geçti.[1080]

Bilhassa sicak aylarda ve stcak memleketlerde günes altinda kalmak çok tehlikelidir, Günes çarpmasi denen ve ölüme de sebep olabilen tehlikeli hastaliga sebep olur. Ayrica insan günes altinda sikinti çeker ve rahatsiz olur. Bunun için gölgeli yerleri seçip oralarda oturmak hem saglik bakimindan, hem de iç huzuru bakimsndan faydalidir.[1081]

(558) Elbise Içinde Kiç Üstü Oturup Dizleri Dikmek

1175— Ebu -Said EJ-Hudn demistir ki:
— Besûiüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sdlem) iki giyinisi ve iki âhs-verisi yasakladi: «Ahs-veriste Mülâmese ve jYîthiaîbeze'yi yasakladi.
MÜlamese: Içine bakmaksizin esyanin disina insanin el dokundurmasi ve yoklamasidir.
Mtinabeze: Bîrinin baskasina ait raali üzerine elbise, mendil atmasi ve O mala bakmaksizin ona sahip olmasidir.

Bu sekildeki alis-ver isler (esyaya) bakmaksizin olur. Yasaklanan iki giyinisten biri yarim giyinistir ki., yan taraftan bir kismim açik birakarak diger vücudu örtmeye denir. Digeri ise, oturarak dizleri dikmek ve elbisesiyle onlari birbirine baglamak ve ayrica avret sayilan yerlerinde örtü bulunmamaktir.»[1082]

(Bu Hadis-i Serifi Ibnî Huzeyme, Hâkim, fbnr HIbban ve fmom Âhmed nakletmislerdir. Fadlu'lIah : C. II, s. 584, dip not)
Bu Hadîs-Î Serîf ofurma ve örtünme edebiyle ilgili olarak bu bölümde yer almistir. Ayni zamanda alis-veris münasebetlerinde cahiliyef devrinde uygulanmakta olan IkI turlu satisin yasak durumunu do içine almaktadir. Simdi bunlari ayri ayri ele alip inceleyelim :
Elbise giyinmede Iki asil gaye vardir. Bunlardan biri, vücudu sicak ve soguk gibi zararli tesirlerden korumaktir. Digeri de, görünmesi haram olan yerleri örtmektir. Bu iki gayeye bagli olarak giyinme tarzlari, iklim sartlarina ve memleketlerin geleneklerine göre degisir. Bazi oturuslar, giyilmekte olan elbise sekilleriyle haram yerlerin görünmesine sebep olur Iste bu biçimdeki iki oturus, müslümanlarm ilk devirde giydikleri elbiseler bakimindan yasaklanmistir. Bugün de, haram yerlerin açilmasini temin eden giyim modalari veyo çesitleri aynen yasak hükmüne girerler.
Hadîs-i Serifte giyim ve kusanma ile ilgili iki yasaktan biri, «Ihtibâ» halinde oturus esnasinda belden asagi giyilmekte olan elbisenin belden dolastirilip, iki dizi birbirine bitistirerek karin kismina baglamaktir. «Ihtibâ» kiç üzerine oturup iki dizi dikmek seklindeki oturusa denir. O zamanki giyim tarzina göre bu oturusla haram yerler gözlerden korunamadigi Için yasaklanmisti. Haram yerlerin görünmesi bahis konusu olabilecek her devir ve her çesit giyimde ayni yasaklik var demektir.
Giyimle Ilgili ikinci yasak, metinde «Istimalü's-Sammâ» diye isimlendirilen giyinme tarzidir. Bu da su sekilde izah edilmektedir: Yukardan asagi giyilen bir elbisenin bir tarafinda yirtmaç birakarak yan tarafin açilmasina sebebiyet vermek veya elbisenin bir kismini yandan omuza atarok yine bakilmasi haram olan yerlerin açilmasina imkân birakmaktir. Bu tarzdaki giyimlerde dinin emrettigi sekilde örtünme olmadigindan bunlar yasaklanmistir. Haram yerlerin örtünmesini saglamayan her türlü elbise böyle yasak kismina girer.
Alis-verisle ilgili iki yasaga gelince, bunlardan bîrine «Mülâmese» denir. Disardan elle yoklamak suretiyle bir esyayi kabullenmek veya satilmakta olan bir mala el degdirmek suretiyle onu satin almis kabul etmek adedi üzere yapilan alis-verIsin adidir ki, bunda aldanma veya aldatma halleri bulundugundan yasaklanmistir.
Digerine «Münabeze» denir. Yine bir mali inceleyip bakmadan onun üzerine mendil, bez ve elbise gibi bir sey birakmak suretiyle ona sahip olmaktir, yâni; onu satin almis sayilmaktir. Bu da Ihtilâfa ve çekismeye yol açan bir alis-verIs sekli oldugundan yasaklanmistir. Alis-verIste mal vasiflari bildirilir, görülür ve kiymeti konusulur. Kiymet üzerinde anlastiktan sonra da rizalari üzere söz kesilir. Bu hususta fazla bilgi için «Islâm Fikhi ve Hukuku» adli kitabin 151-157. sayfalarina bakilsin.[1083]

(559) Kendisine Yastik = Minder Birakilan Kimse

1176— Ebû Kilâbe demistir ki:
— Ebû Melîh bana haber vererek söyle anlatmistir:
— Baban Zeyd'le beraber Abdullah ibni Arar'm yanina gittik de, o bize söyledi:
Benim (devamli) oruç tutmam Peygamber (Salkülahü A îeyhi ve Sellem)e anlatildi. Bunun üzerine Peygamber benim yanima geldi. Beri de ona (üzerine oturmasi veya yaslanmasi için) içi hurma lifi doldurulmus deriden bir yastik biraktim. Peygamber yer üzerine oturdu, yastik benimle onun arasinda kaldi. Sonra Peygamber bana söyle buyurdu:
«Sana her aydan üç gün oruç tutmak kâfi gelmez mi?» Dedim ki:
— Ya Resûlallâh!.. (Bu yetmez).
«Bes gün (yetmez mi)?» buyurdu. .Dedim ki:
— Ya Kesûlallah!.. (Yetmez).
«Yedi gün (yetmez mi)?» buyurdu. Dedim ki:
— Ya Resûlallah!.. (Yetmez).
«Dokuz gün (yetmez mi)?» buyurdu. Dedim ki:
— Ya Resûlallah!.. (Yetmez).
«On bir gün (yetmez mi) ?» buyurdu. Dedim -ki:
— Ya Resûlallah!.. (Yetmez). Peygamber söyle buyurdu: «Davud Peygamber (Aleyhissetâm)'ni orucu üstünde <bir oruç yoktur:
Bir gün oruç tutmak ve Bnr gün iftar etmek suretiyle senenin yarisini oruç tutmaktir.»[1084]

Hadîs-i Serifin ilci yönü vardir. Biri edeble ilgili, digeri de ibadetle ilgilidir. Edeble ilgili kisim sü :
Insan misafirine çesitli ikramlarda bulunur. Ilk ziyarette misafirin rahatça oturmasin) saglamak maksadi ile ona minder, yastik gibi seyler tahsis edilir. 8u bir nezaket ve terbiye ifadesidir. Misafirin bunlardan herhangi biri üzerine oturmamasi veya yaslanmamasi da bîr tevazu eseridir Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) "\t\ burada minder üzerine oturmaytsi, minder üzerinde oturmanin caiz olmadigi Inancindan degil, sadeligi tercih etmelerinden ve yüksek tevazu ahlâkina sahip bulunmalanndandi.
Islâm'da her sey bir ölçüye baglidir, ibâdetler dahi bir ölçü ve itidal üzere yapildigi zaman onlarin kiymetleri çogalir. Devamli surette her--gün oruç tutmak veya gece gündüz namaz kilmak tarzinda edilen ibâdet makbul olmaz. Insanin cemiyet içinde çesitli vazifeleri vardir; Nefsine karsi, ailesine karsi ve çevresine karsi... Dinin emrettigi sekilde bu vazifeleri yerine getirmek de bir ibâdet sayilir. Üstelik bir Ibâdetin fasilasiz devamliligi halinde onun halâvett de kalmaz. Onun Için devamli surette oruç tutmakta olan Abdullah îbnî Amr'in durumu Peygamber ftt'yilAleyhi: vtSettemh haber verilince, Peygamber bizzat onun yanina gitmis ve nihayet yilin yansindan çok oruç tutmanin caiz olmadigini ona bildirmisti. Her aydan üç, bes, yedi, dokuz, on bir ve on bes gün tutmak veya bir gün oruç tutup, bir gün iftar etmek suretiyle oruca devam etmek ve bundan ziyade etmemek gerektigini açiklamislardi. Amellerin hayirlisi, az dahî olsa, devamli olarak yapilanidir.[1085]

1177— Abdullah ibni Biter'den rivayet edildigine göre,, Peygamber (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem) babasina (Büsr'e) gitti de, Peygambere bir kadife minder birakti. Peygamber de onun üzerine oturdu.[1086]

Bundan önceki Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin.[1087]

(560) Kurfusa Oturus

1178— Kayle binti Mahreme (Radiyallahu anha) haber vererek söyle istir:
«Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'i Kurfusâ otururken gördüm. Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'i bu oturus seklinde husu* içinde gördügüm zaman korkudan ürperdim.»[1088]

Kalçalar üzerine oturarak dizleri dikilip, koIlarr bacaklar üzerinde kenetlemek suretindeki oturusa «Kurfusâ» denir. Kollan bacaklar üzerinde baglamaksizin böyle oturulursa, buna «Ihtibâ» denir ki, bundan sonra gelecek ikinci bölümde görülecektir. Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) "In bu iki oturus vaziyetinden baska bagdas kurarak ve sirt üstü yatarak istirahat ettiklerine dair Hadîs-i Serîf'ler gelecektir. Yerinde ve zamaninda yapilmak sarti ile bu gibi hareketler hiç bir zaman edebe aykiri düsmez. Bîr de özel hayatla umumî ve resmî hayat birbirine karistirilmamalidir. Genellikte bu oturuslar özel yasama tarzi ile ilgilidir. Resmiyetle karistirilmamalidir.[1089]

(561) Bagdas Kurmak

1179— Hanzele ibni Hizyem anlatarak söyle demistir:
«Peygamber (Salîailahü Aleyhi ve Sellem)'e gittim de, onu, bagdas kurmus oturuyor gördüm.»[1090]

Ebû Davud, Sünen'inde Edeb bölümünde rivayet ettigi baska bir Radîs-i Serifte Peygamber (Salîailahü Aleyhi ve Sellem) "m sabah namazini kildiktan sonra günes doguncaya kadar yerinde bagdas kurarak oturdugunu nakletmektedir. Bu, tabiî bir oturus olarak vasiflandirilabIlir. Bundan önceki Hadîs-i Serife bakilsin.[1091]
1180— (323-s.) Ebû Ruzeyk, Abbas'in oglu Abdullah'in oglu Ali'yi ayaklarindan birini digeri üzerine (sagi, sol üzerine) koyarak bagdas oturdugunu gördügünü anlatmistir.[1092]

Yerde oturup ayaklari toplayarak ayaklardan birini digeri üzerine koymak seklindeki oturusa bagdas kurmak, bagdas oturus denir. Böyle oturuslarin edebe aykiri bir tarafi bulunmadigi daha önceki Hadîs-i Serifler münasebetiyle bildirilmisti. 1178 ve 1179 sayili Hadîs-i Seriflere bakilsin.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1093]

1181— (324-s.) îmran ibni Müslim'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Eties ibni Malik'i böyle —bagdas kurmus— oturur gördüm; ayaklarindan birini digeri üzerine koyuyordu.»[1094]

1179 ve 1180 sayili hadîslere bakilsin. Bu haberi Tahavî, «Maanî'L Ascm adli eserinde nakletmistir. (Fadlu'llah : C. II, s. 589, dip not).[1095]

(562) Ihtiba == Dizleri Dikip Oturmak

1182— Süleym ibni Cabir El-Hüceymî!deii rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem)'e gittim; o bir hirka içinde ihtiba etmisti: dizlerini dikerek oturmustu. Hirkanin saçaklari ayaklari üzerindeydi. Ben dedim ki ;
— Ey Allah'in Resulü bana ögüt ver. Peygamber buyurdu:
«Allah'dan korkup tafevaya saril; ve iyilikten hiç bir seyi küçümseme, kuyudan su çekmek isteyene kendi kovandan onun kabina su bosaltmis olsan bile... Yahut yüzün güler oldugu halde kardesinle konusmus olsan bile... Elbiseni yere sarkitip sürtmekten salan; çünkü bu kibirdendir ve Allah Sbunu sevmez. Eger bîr kimse sende bildigi bir kusurla seni ayiplarsa, sen ona bildigin bir seyle onu ayiplama, ona kötü söyleme. Seni kötüleyeni birak, (söylediginin) günahi onundur, mükâfati ise senindir. Asla hiç bir seye de (insan olsun, hayvan olsun veya baska bir sey olsun.) sövme,»
demistir ki; Bundan sonra ne bir insana sövdüm, ne de bir hayvana.[1096]

Oturmakla ilgili hallere dair bilgi için 1175 ve 1178 sayili Hadîs-i Seriflere müracaat edilsin. Burada oynca ögüt alinmasi gereken tavsiyeler vardir. Basta Allah korkusu gelmektedir. Zaten diger bir Hadîs-i Serifte :
«Hikmetin basi Allah, korkusudur.»
Buyurulmaktadir. Inanarak içten gelen Allah korkusu bütün fenaliklarin kapisini kapar ve herkese iyilik kapilarini açar. Yeter ki, bu hasyet samimî olarak duyulmus ve yasanmis'olsun. Iyiligin küçügü olmaz, mutlak surette iyilik etmeyi dinimiz emretmektedir. Bir kardesin kovasina su bosaltmak, yüzüne karsi gülümser oirnak birer iyilik sayilir. Buniar dahi küçümsenmemelidir.

Entari ve etek gibi giyilen elbiseleri uzatip yerde sürüterek dolasmak büyüklük ve kibir alâmetidir. Ululuk ancak Allah'a mahsustur, Allah Tealâ kibirlenip böbürlenenleri sevmez ve onlari sonunda hor ve hakîr durumda birakir. Tevazu gösterenlerin de sanini yüceltir.
Insan baskasinin kusur ve ayiplarini arastirmamali, .kendi noksanlarini düzeltmeye çalismalidir. Kendisini ayiplayana karsi da aynen mukabele etmeyip, onun kusurlarini açiga vurmarnalidir. Böyle hareket eden sevap kazanir, ayiplayiciya da vebal kalir.
Kötü söz söylemeyi Hz. Peygamber Efendimiz yasaklamislardir. Hayvan, Insarr ve esya dahil hiç bir varliga sövmek caiz degildir Sövmek ye kötü söylemek IsIâm edebi Ile bagdasmaz.[1097]

1183— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: — Hasan'i her gördükçe gözlerim yas akitmistir. Bunun sebebi su : Bir gün Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (evinden) çikti. Beni Mes-cid'de buldu. Elimden tuttu. Ben de onunla beraber yürüdüm. Biz Benî Kaynuka çarsisina gidinceye kadar benimle konusmadi. Bu çarsida dolasti ve bakti. Sonra ben beraberinde oldugum halde geri döndü. Nihayet Mescid'e geldik de oturduk, iki dizini birlestirip 'karnina dayadi. Sonra söyle buyurdu:
«Küçük (Hasan) nerede? Bana küçügü çagir!,.» Bunun üzerine Hasan kosarak gelip, Peygamber'in kucagina atildi. Sonra elini Peygamber (Sallûlîohü Aleyhi ve Sellem) 'in sakalina soktu. Sonra Peygamber (Sttlkilî&hM Aleyhi ve Sellem) agzini açip. kendi agzini onun agzi üzerine koymaya basladi. Sonra söyle buyurdu:
«Allah'im, ben bunu seviyorum. Sen ide bunu sev ve fami Seveni 5e sev, (ondan razi ol).»[1098]
1152 ve 1182 sayili Hadîs-i Seriflere bakilsin.[1099]

(563) Dizleri Üzerine Çömelen Kimse

1184— Enes ibni Malik anlatmistir;
— Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) ashaba ögle namazini kildirdi. Selâm verince minbere çikip ayakta durdu; kiyameti anlatti. Bir de orada büyük seyler olacagim anlatti. Sonra söyle buyurdu:
«Kim bir sey isormak isterse, orni sorsun. Vallahi, bu yerimde durdugum müddetçe bana hangi seyi sorarsaniz, sîze liabcr verecegim.» En es demistir ki, insanlar bu sözü (gazap içinde) Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)1'den isittikleri sftman. çokça agladilar.- Resülüllah (Sallalhhü Aleyhi veStlkm) de: «Sorunuz!» demeyi çok tekrarliyordu. Bunun üzerine Ömer (Radiyallahu anh) iki dizi üzerine çöküp :
— (Ey Allah'in Resulü! Üzülme,) biz Allah'i Rab, Islâm'i din ve Muhammed'I Peygamber olarak kabul edip, buna razi olduk, dedi. Ömer (RodIyallahu'anh) bunu söyleyince, Resul üll'ah (SaHaUahü Aleyhi ve Selhm) sükût etti; sonra Resûlülhih (SaUalîahii Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«{Münafiklara azap) yakindir... Simdi ist;, Mulhâmmed'in cani kudret elinde «lan Allah'a yemin ederim ki. ben (az önce) namaz kilarken su duvarin yüzünde Cennet île Cehennem bana arzediUp gösterildi. Hayir ve ser hususunda frugütv gibisini! görmedim.»[1100]

Bu Hodîs-i Serifin bize ögüt v&ren birçok yönleri vardir, önce bu bölümde getirilmesindeki sebep, oturuslarda edebe uygun olan sekilleri gös-termektir. Ilim ve takvasi yönünden hürmete lâyik bîr kimse huzurunda diz ustu oturarak konusmanin tevazu ve teslimiyete en uygun bir oturus sekli oldugunu Hz. Ömer (JRadiyaîiahuanh)"in bu hareketinden ögrenmis oluyoruz. Diger taraftan Hz. Peygamberin buradaki beyanlarinda mevcut hikmetlerin bîr kismini Tecrîd mütercimi Ahmed Nairn Efendiden dinleyelim :
«Münafiklardan bazi kimselerin, ResûlüIIah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)\i güya .cevabindan aciz birakacak sorular hazirladiklari Peygamber'in kulagina gelince, hakli olarak gaz_aplanmislar ve gazap eseri de mübarek yüzlerinde belirmis oMugu halde «Istediginizi sorunuz!» diye israr buyuruîmusfu.
Hazirda bulunanlarin bayie aglayip liglanmalarina, o günkü hutbede kiyamet gününün büyük ahvaline dair duyduklari haberler kadar, Peygam-berin öfkelenmesi yüzünden, üzerlerine Allah tarafindan azabin inmesinden korkmalari da sebep olmustur. Nitekim geçen ümmetlerin Peygamber-lere karsi muhalefetlerinden dolayi nice nice azaplara tutulduklari, Kur'ân-i Kerîmin Ibret veren kissalari ve belâgatli ifadeleriyle malûmlari olmustu.
Bu HadIs-i Serifte Cennet iie Çehennem'in bugün yaratilmis bulunduklarina delâlet vardir. Âhiret âleminin varligi ve Insanoglunun karargâhi olan nimet yeri Cennet ile azab yeri olan Çehennem'in o hayret veren genisliklerî, karsida duran bir duvar boyunca ibret gözüne görünmesinde ise, aklimizin çözemeyecegi birçok esrar olsa bile, vukuunu uzak sayacak bir sey yoktur.
Âdetimiz olan görme isi, bundan daha az garip midir? Huduf ve genisligini aklimiza sigdiramadigimiz bu madde âlemi, göz bebegimizin ar-kasindaki sari tabakanin o daracik yüzeyinde sekillenip de idrakimizin çerçevesine girmiyor mu? O dar sahaya su görülen âlemin nasil sigdigina da aklimiz ermiyor. Fakat bu âlemi, arzi Ile, semavati ile, boslugu ile, yildiz ve gezegenleri ile bilfiil görüp durdugumuz için tecrübemizi inkâr etmeye mecalimiz kalmiyor. Öteki .(âh i ret) âlemini de görmeyi mümkün kilan bîr görme duygusunun insan cinsinden bazi seçkin kimselerde yaratilmis oldugunu inkâr için elde tecrübeye dayanan hiç bir delil ve aklimiz yoktur; olamaz da...» (Tecrid-i Sarîh TercemesI; C II, s. 397, dip not, 1. baski. Daha genis bilgi için yine ayni eserin II. Cildindeki 323 sayili Hadîs-i Serife ve açiklamasina müracaat edilsin.).[1101]

(564) Sirt Üstü Yatmak

1185— Abdullah ibni Zeyd ibni Asim El-Mazinî'den rivayet edildigine göre. söyle demistir;
«Onu gördüm, (râvi demistir ki, hadîsi anlatan Ibni Uyeyne'ye dedim, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i mi gördü? Of evet, dedi), ayaklarindan birini digeri üzerine koyarak sirt üstü yatiyordu.»[1102]

Erkekler Için göbekten diz kapaklari altina kadar olan vücut kismi avrettir. Zaruret olmaksizin bu kisimlarin açilmasi ve bunlara bakilmasi ha-

ramdir. Insanin sirt üstü yattigi zaman bu haram sayilan yerler açilmamak ve gözükmemek sarti ile böyle Özel istirahat için yatisinda edebe aykirilik yoktur. DIger bir Hadîs-i Serifte ise, sirt üstü yatarak ayaklarin birini digeri üzerine koymak yasaklanmistir. Ancak bu yasak, avret yerlerinin açilma tehlikesi oldugu zaman Için kayitlanmaktadir. Bir görüse göre de bu yasaklik hükmü sonradan kaldirilmistir. Nitekim bu hareketi Ebû Bekir, Ömer, Osman (Radiyallahu anhüm) 'ün yaptiklari rivayet edilmektedir.[1103]

1186— (325-s.) .El-Müsevvir (ibni Mahreme) 'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«(Dayim) Abdurrahman ilmi Avf'i gördüm, ayaklarindan, birini digeri üzerine kaldirmis sirt üstü yatiyordu.»[1104]

Bundan önceki Hadîs-I Serife ve açiklamasina bakilsin. El-Müsevvir kimdir?
Babasinin adi Mahreme olup Kureys'dendIr. Annesinin adi A t i -ke 'dir ve Abdurrahman Ibni Avf'in kiz kardesidir. Yâni; Ab-durrahman ile- At i k e, Avf'in çocuklaridir. Annesi At i ke mus-lüman olduktan sonra hicret edenlerdendir. Müsevvir fetihden sonra Zilhicce ayinda sekiz yasinda iken Medine'ye gelmisti. Ebû* Abdurrahman künyesi olup, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Settem}'den hadîs ezberlemisti. Hz. Ömer 'den, Abdurrahman ibni Avf 'dan ve A m r Ibni Avf dan hadîs anlatmistir. Hem fikih âlimi, hem de din ve fezilet ehli idi. Hz. Osman sehid edilinceye kadar Medine'de kalmisti. Sonra Mekke'ye döndü ve Hz. Mu av i ye vefat edinceye kadar orada: ikâmet etti. Sonra Yezid ibni Muaviye 'nIn Ibni Zübeyr ile savasmak üzere göndermis oldugu ordunun Mekke'yi kusatmasi sirasinda mancinikla atilan bir tas Müsevvir e namaz kilarken isabet etmis ve onun tesiri île hicretin 64. yilinda sehit olmustur. Vefatinda 62 yasindaydi.
Kendisinden Urve ibni Zübeyr, Ali ibni Hüseyin, Ubeydullah ibni Abdullah hadîs rivayet etmislerdir, (Radiyallahu anhüm).[1105]

(565) Yüzükoyun Yatmak

1187— Tihfe El-Gifarî'nin oglundan rivayet edildigine göre, Suffe ashabindan olan babasi Tihfe kendisine naklederek söyle demistir:
— Gecenin son kisminda ben Mescid'de uyurken bana bir kimse geldi; ben yüzükoyun uyuyordum. Adam beni dürtüp;
«— Kalk! Bu bir yatistir ki, Allah ona bugzeder!» dedi. Basimi kaldirdim, bir de Peygamber (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) basim ucunda duruyor!..[1106]

PeygambeHerin yasaklamis olduklari seylerde süphesiz maddî ve manevî zararlar ve bilemeyecegimiz hikmetler vardir. Saglik ve beden Istirahati bakimindan yüzükoyun yatista zarar bulundugu muhakkaktir. Yara ve sanci gibi engel bulunmadikça, mecburiyete düsmedikçe böyle yatis tercih edilmemelidir. Uyku ve istirahat için en uygun yatislar, sag yan veya sol yan üzerine ve sirt üstü uzanmalardir. Ebû Davud'un rivayetine göre, Hadts-i Serifi aniatan Tihfe El-Gifarr 'nin cigeri rahatsiz oldugu Için böyle yüzükoyun yatiyordu. Hz. Peygamber de onun bu özrünü bilmiyordu.[1107]

1188— Ebû Ümame'den rivayet edildigine göre, ResûlüllahfSatlallahü Aleyhi ve StUem) Mescid'de yüzükoyun, yatmakta olan bir adama tesadüf etti de, onu ayagi ile dürttü ve söyie buyurdu:
«Kalk! Bu cehennemligin tiykusudur.»[1108]

Yüzükoyun yatis, Allah'in razi olmadigi1 bîr is oldugundan, ondan sakindirmak Için tehdîden «Cehennemliklerin uykusu» diye vasiflandirilmistir. Bir de Cehennemde kalanlarin bu biçimde uzanmalari sekline benzememek için böyle yasaklanmistir, denilebilir.[1109]

(566) Insan Ancak Sag Eliyle Alir Ve Verir

1189— Salim babasindan rivayet ettigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Hiç kimse sol eliyle yemesin ve asla sol eliyle içmesin; çünkü seytan ssol eliyle yer ve sol eliyle içer.»
Râvi demistir ki, Nafî1 bu Hadîs-i Serife sunu da ilâve ederdi: «Sol eliyle de almasin, sol eliyle de vermesin.»[1110]
Insan, islerini iki el ve iki ayagi ile görür ve basarir. Bunlar, insanin hareketlerini temin eden baslica uzuvlardir. Insan, yaratilisi icabi hem seref ve kiymeti olan isleri, hem de bunun ziddi olan bazi isleri yapmak mecburiyetindedir. Yemek ve içmek, iyi ve kiymetli islerdir. Buna karsilik sümkürmek ve taharet almak bayagi islerdir. Onun için sag ele serefli ve kiymetli isleri, sol ele de bayagi isleri görmek vazifesi verilmistir. Buna uygun olarak da eve ve ibâdet yerlerine sag ayakla girmek, abdesthane ve hamam gibi yerlere sol ayakla girmek mesru kilinmis ve edebe uygun bulunmustur. Zâten sag elin serefli islerde, sol elin de kötü Islerde kullanilacagini Cenab-i Hak su Âyet-I Celîlesinde ifade buyurmaktadir:'
«(Kiyamette) amel defteri sag eline verilen kimse, hemen kolay bir hesap île hesabi görülecek ve sevinçli olarak (Gennet'deki ailesine) ehline dönecektir. Fakat kitabi arka tarafindan (sol eline) verilen, artik: Helak!., idiye bagirir, (ölümünü ister); ve Cehennem'e girer.» (Insikak Sûresi : 84/7-12)
iste insan yemesini ve içmesini, alisini ve verisini sag eliyle yapacak, sümkürmesinde ve taharetinde sol elini kullanacaktir. Serefli yerlere girerken de sag ayagi ile girecek ve bu gibi yerlerden çikista sol ayagini ileri atacaktir. Tuvalet gibi yerlere girip çikarken de bunun aksini yapacaktir. Seytanlar, umumî mânâda hak dinden uzak olanlar sol elle yeyip içtiklerinden onlara muhalefet olarak Islâm'da sag tercih edilmistir. Hadîs-I Serif bunu göstermektedir.[1111]

(567) Insan Oturunca Ayakkabilarini Nereye Koyar?

1190— Ibni Abbas (Radiyallahuanhüma)'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Insanin oturdugu asaman ayakkabilarini çikarip yan tarafina koymasi Sünnet'dendir.»[1112]

Kir ve açik yerlerde Istirahat için veya cami ve mescid gibi yerlerde ibâdet etmek Için oturmak isteyince, ayakkabilar çikarildigi zaman yan taraflarda münasip mahallere konmalidir. Ön tarafa konmalari edebe aykiri düser. Çünkü bu güzel ve iyi manzara arzetmez. Arka tarafta olmalari halinde, bulunulan yere göre çalinma tehlikesi vardir. Bazi sart ve zaru; retler bahis konusu olmadikça, ayakkabilarin yan taraflarda bulunmalari en uygun olan vaziyettir ve buna riayet etmek de bir sünnettir.
(Bu Hadîs-i Serîf için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1113]

(568) Seytan Agaç Ve Bunun Gibî Bir Sey Getirip Onu Yatak Üzerine Atar

1191— (326-s.) Ezher ibnî Saîd'den rivayet edildigine göre. demistir kis Ebû Ümame'nin söyle söyledigini isittim:
«Sizden birinizin yatagini ailesi döseyip hazirladiktan sonra Seytan o yataga gelip, onun üzerine agaç, tas veya bir sey birakir; ailesine karsi adami kizdirmak için... Sizden biriniz bunu (yataginda) buldugu zaman ailesine kizmasin. Ebû Ümame demistir ki, çünkü bu (yatak üzerine bir sey birakis) Seytan isinden bir istir.»[1114]

Cennet den kovulan ve atesten yaratilmis bulunan Iblis'e Seytan denildigi gibi, insan ve cinlerden zararli olan yaratiklara da genis mânâda Seytan adi verilir. Bu zararli varliklar çesitli yollarla insanlarin kalplerine süphe ve vesvese verebilirler. Vesveseye kapilan kimse ruhî bir hastalik içine düser ve sebepsiz yere büyük haksizliklar, hatta cinayetler isleyebilir. Bu sekilde zaman zaman facialarin olageldigi görülen ve bilinen açik olaylardir, islâm dini ise gerçege kiymet biçer, süphe ve vesveseyi bilgi saymaz. Bunlara hiç itibar etmez; ancak bu gibi hallere düsmekten sakindirir.
Iste aile arasinda geçimsizlik ve süphecilik olmasin diye, yatagin içinde herhangi bir sebeple bulunacak agaç, tas ve benzeri maddelere önem verilmemesini ve bunlarin zararli yaratiklar tarafindan konulmus olabilecegini Ebû ümame (RadiyaIlahuanh) Hazretleri beyan buyurmaktadir. (Bu haberi, ayni senedle Ebû Davud hazretlerinin tahriç eyledigini Fad-lu'llah : C II, s, 599 dip notunda kaydetmektedir.).[1115]

(569) Örtüsü Bulunmayan Bir Dam Üzerinde Uyuyan Kimse

1192— Abdurrahman ibni Ali babasindan, o da Peygamber Aleyhi ve Seîlemyden rivayet ettigine göre, Hz. Peygamber söyle buyurdu;
«Üzerinde (çati gibi) bir Örtü olmaksizin bir evin daminda uyuyan kimseden, hiç kimse sorumlu tutulmaz; (çünkü açik olarak kendisini tehlikeye koymustur).»
Ebû Abdullah demistir ki, bunun isnadinda zafiyet vardir.[1116]

Çati altina alip duvarla çevirmek gibi emniyet tedbîrleri alinmaksizin bilhassa geceleyin damlarda yatip uyumanin tehlikesi çok büyüktür, Insan uyurken öteye beriye yuvarlanabilir, kalkip gezinebilir. Uyku sersemligi ve karanlik tesirleriyle damdan asagi düsmek mümkündür. Güven ve emniyet tedbirleri alinmaksizin meydana gelecek kazadan dolayi kimse sorumlu olamaz. Buna tedbirsizlik sebep olacagindan, ölen kimse için sehitlik sevabi da düsünülemez. Beser olarak gerekli tedbirler alindiktan sonra, meydana gelecek kaza sonucu ölümlerde ise sehitlik sevabi vardir. Çünkü adi sebeplere riayet etmis, Allah'i anarak ona siginmis ve öylece uyumustur. Onun için Allah'in emniyet ve zimmeti altinda bulunur. Dünyasi degisse bile, ebedî hayatta saadete kavusturulur. Teslimiyet ve tevekkül, adî ve zahirî sebepleri yerine getirdikten sonra olmalidir. Hiç bir tedbir almayan, duruma göre nefsine kasd etmis sayilabilir. Onun kanindan hiç kimseye hesap sorulamaz.[1117]

1193— (327-s.) Ali Ibni Ümare'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
Ebû Eyyub El-Ensârî geldi de, onunla (çatisiz) çiplak bir dama çiktim. Sonra indi ve söyle dedi:
«Az kalsin bu geceyi (bu damda) uyuyacaktim da, benim hiç bir dayanagim olmayacakti.»[1118]

Bundan önceki Hadîs-i Serîfe ve açiklamasina bakilsin.[1119]

1194— Peygamber (SaUaüahü Aleyhi ve Seîlem) 'in ashabindan bir adam, Peygamber (Sallat Iahü Aleyhi ve• Sellcm)'in söyle buyurdugunu anlatmistir:
«Çevrelenmemis çiplak bir dam üzerinde uyuyarak -ondan düsüp de ölen kimseye karsi sorumluluk yoktur, (suç yalniz kendisine aittir). Kim de deniz dalgalandigi bir anda deniz tasitlarina binerse ve bu yüzden helak olursa, ondan da kimse sorumlu olmaz.»[1120]

Denizde siddetli dalga ve çalkalanma oldugu zaman, deniz vasitalarina binmek görünür tehlikeye atilmak demektir. Takdir ne ise o olur, diye hemen denize açilmak tevekkül sayilmaz, üstelik tehlikenin büyüklügüne göre bu bîr nevi Intihar sayilir. Yüce dinimiz bize tehlikelere atilmamayi ve her seyde tedbirli bulunmayi bize emrediyor. Bütün islerde tehlike ve zararlara karsi gereken tedbirlere bas vurmak ve ihtiyatli olmak bir vazifedir. 1192 sayili Hadîs-i Serîf'e ve açiklamasina bakilsin.
(Bu Hadîs-i Serifi Imam A h m e d 'in tahriç eyledigini F a d I u ' 11 a h serhinin dip notunda kaydetmektedir. C. II, s. 602).[1121]

(570) Insan Oturdugu Zaman, Ayaklarini Sarkitir Mi?

1195— Ebû Musa El-Es'ari haber verdigine göre: «Peygamber (Sallallakü Aleyhi ve Seîlem) su kuyusunun çevresindeki duvar üzerinde ayaklarini kuyuya sarkitarak otururdu.»[1122]

Bu Hadîs-I Serif, 1151 sayida geçen uzun Hadîs-i Seriften bir parça olarak bu bölümde yer almistir. Serinlemek ve Istirahat etmek için böyle kuyu kenarinda oturup ayak sarkitmanin edebe aykiri tarafi yoktur. Ancak $uyu içilir kuyularda, kuyunun temizligi esas oldugundan içine toz toprak düsürmemek için böyle hareket dogru olmaz. Bostan kuyulari Için bahis konusu oldugu daha önce geçen hadîsten zaten anlasilmaktadir.
Hadîsin tamami için bilgi edinmek üzere 1151 sayili Hadîs-i Serife ve kaynaklarina müracaat edilsin.[1123]

(571) Insan Isi Için (Evden) Çikinca Ne Söyler?

1196— (328-s.) Müslim ibni Ebî Meryem söyle anlatmistir :
— Ibni Ömer (Radiyalialiu anhüma) evinden çiktigi zaman söyle derdi: «Allah'im! Bana selâmet ver ve benden de (baskalarina) selâmet ver.»[1124]

Herhangi bîr is için Insan evinden çiktigi zaman "disarda basina ne gibi haller gelecegini bilemez. Iyi ve kötü durumlarla karsilasabilir, musibet ve felâketlere düsebilir. Kendisine zarar verildigi gibi, baskasina zarari da dokunabilir. Onun için Allaha' dua ederek; ona güvenip siginarak yola çikmak, ise gitmek gerekir. Hz. Ibni ö m e r 'in ettigi dua bu mânâyi tasimaktadir. Bundan sonra gelecek Hadîs-i Serifte de Peygamber Efendimizin ifâdeleri bu hususu daha açik olarak aydinlatmaktadir. Allah'in adi anilarak ona siginilir ve her türlü kederden selâmete eris niyaz edilir. Mutlak kudret ve kuvvet sahibi yegâne varlik Allah Teâlâ Hazretleridir. Ona güvenilir ve yalniz andan yardim Istenir. Baskalarina da zarar vermemek hususunda yine ona iltica olunur.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1125]

1197— Ebû Hüreyre, Peygamber (SaüalîakÜ A leyhi ve Seilem) 'den rivayet ettigine gore(Peygamber evinden çiktigi zaman söyle derdi :
«Bismillah, güven Allah'adir. Kudret ve kuvvet ancak Aüahsa mahsustur.»[1126]

Her saboh evden çikista bu duayi okumak sünnettir. Metinde oldugu gibi, ezberleyerek söyienroesi daha makbuldür, Bundan önceki habere ve açiklamasina bakilsin.[1127]

Bir Bölüm
(572) Insan Arkadaslari Önünde Ayagin! Öne Uzatir Mî? Ve Önlerinde Yaslanir Mi?

1198— Sihab ibni Ubad El-Asarî anlattigina göre, (Islâm'i kabul edip, dinlerini ögrenmek üzere Hz. Peygamberin huzuruna gelen) Abdülkays kabilesi heyetinden birinin anlatip, söyle dedigini ondan isitti:
— Biz, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem) 'e heyet halinde gidisimiz için hazirlaninca yürüdük; nihayet huzura varmaya yaklastigimiz zaman karsimiza bir adam çikti ki, kendi yaninda oturmaya acele ile isaret ediyordu. Sonra selâm verdi, biz de ona iade ettik. Sonra durup: Bu (yirmi kisilik) topluluk kimdendir? dedi. Biz; Abdülkays'm heyeti, dedik. Adam dedi ki:
Merhaba, hos geldiniz siz, ben sizi aradim. Size müjde vermek için geldim. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dün bize söyledi. O, dogu tarafina bakip söyle buyurdu:
«Muhakkak yarin bu taraftan (yâni; dogudan) sarabin en hayirli heyeti gelecektir.»
Ben merakla geceledim. Nihayet sabahladigim zaman hayvanimi baglayip sefere hazirladim. Gün yükselinceye kadar yürümege gayret harcadim. Bir de geri dönmeye niyetlendim. Sonra hayvanlarinizin baslari yükseldi (gözüktü).
Adam, sonra baslangiçta oldugu gibi, geri dönmeye acele ederek hayvahini yulanyle çekti. Nihayet Peygamhet(SaltaUahü Aleyhi ve Sellem) 'e vardi^— etrafinda Muhacirlerden ve Ensar'dan olan. ashabi vardi— söyle dedi:
— Anam ve babam, sana feda olsun, Abdülkays heyetini sana müjdelemeye geldim. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
«Ey Ömer, bunlar sana nereden (ne zaman geldi)?» Ömer (Radiyalkihuanfi);
— Bunlar, su arkamdakilerdir, yaklasmislardir, dedi. Adam böylece anlatti. Bunun üzerine Peygamber:
«Allah sana hayir müjdesi versin!» buyurdu. (Hz. Peygamber etrafindaki) topluluk oturduklari yerde hazirlanmaya basladilar. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de oturuyordu. Sonra hirkasinin etegini elinin altina birakip, onun üzerine yaslandi ve ayaklarini uzatti. Sonra heyet geldi; Muhacirlerle Ensar buna sevindi. Onlar, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) i ve ashabini görünce, bunlara sevinçlerinden ötürü hayvanlarini saliverdiler ve kosarak geldiler. Topluluk onlara yer açti: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bulundugu hal üzere yaslaniyordu. (Heyet baskani) Esecc geri kaldi. —Bu adam, Münzir ibni Âiz ibni Mün-zir ibnil-aris îbni'n-Numan ibni Ziyad ibni Asar'dir. — (Arkadaslarinin) hayvanlarini bir araya toplayip onlari çökertti ve yüklerini indirdi, mallarini da bir yere topladi. Sonra kendisine ait bir heybe, çikardi ve üzerinden yolculuk elbisesini çikarip iyi elbise giydi. Sonra dönüp agir agir yürümeye basladi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sordu : «Sizin büyügünüz, basiniz ve söz sahibini?, kimdir?» (Yirmi kisilik heyetin) Hepsi onu (fîsecc'i) gösterdiler. Peygamber: «Büyükîerinizisra oglu bu mu?» buyurdu. Heyet (olarak) dediler ki:
— Bunun ecdadi cahiliyet devrinde bizim büyüklerimizdi. Bu, Islâm dinine girmeye bize Öncüdür. Nihayet Esecc yaklasinca bir kenarda oturmak

istedi. Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) de oturur vaziyette dogrulup, söyle buyurdu:
«Buraya, ya Esecc!» Onun Esecc olarak ilk isimlenisi bugün olmustu, O, henüz sütten kesilmisken bir merkep ayagi ile ona vurmustu da, yüzünde ay biçiminde iz olmustu. Böylece Peygamber onu yanma oturttu, ona iltifat etti ve faziletini ashaba bildirdi. (Heyet olarak gelen) topluluk da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e teveccüh edip (dinlerini ögrenmek için) ona sormaya durdular. Peygamber de onlara bildiriyordu. Nihayet sözün arkasi gelince Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Beraberinizde aziginiz var mi?» buyurdu. Onlar:
EVet, deyip sür'atle kalktilar; onlardan her biri kendi esyasina gitti. Arkasindan avuçlari ile bir hurma yigini getirdiler. Bu hurmalar Peygamberin önünde deriden bir yaygi üzerine kondu. Peygamberin Önünde de iki arsindan az ve bir arsindan çok (yapraklari soyulmus) bir hurma çubugu vardi: Peygamber ona dayanirdi. Onu yanindan pek nadir ayirirdi. Peygamber bu çubukla o hurma yiginina isaret edip, söyle buyurdu:
«Buna Ta'dûd Ismini veriyorsunuz?» Onlar;
— Evet, dediler. Peygamber :
«Buna Sarefân diyorsunuz?» Onlar :
— Evet, dediler. Peygamber; «Buna Berna diyorsunuz?» Onlar:
— Evet, dediler. Peygamber söyle buyurdu: «Bu, 'hurmanizin en hayjrhsidir ve sizin için en fay dalisidir.» Cemaatin büyüklerinden biri; Bereket yönünden en büyügüdür, (seklinde Hadîs-i Serifi nakledip) söylemistir.
— Gerçekten bizde adi hurma vardi ki, biz onu develerimize ve merkeplerimize yedirirdik Ne zaman ki, biz bu seferimizden döndük, bu hurmaya ragbetimiz büyüdü ve onu dikip ektik. Öyle ki, meyvalarimiz hep ondan oldu ve bereketi de biz bunda gördük.[1128]

Abdü'1-Kays kabilesi hakkinda Prof. Mubammed HamIdullah bize su bilgiyi vermektedir :
«Abdülkays kabilesi Bahreyn'in güneyinde ikâmet ederdi ve Temîm'IIlerle birlikte bu bölge halkini paylasirdi. IbnI H a n b e l'In bildirdigine göre Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Selîem), Abdülkays'iann memleketlerine Basra Körfezi üzerinde seyahatler yapmisti. Muhtemelen ticaret kervanlari ile yaptigi bu yolculuklarin canli hatiralarini her zaman muhafaza etmistir.
M a k r î z î 'den ögrendigimize göre, hicretin üçüncü yilinda Uhud meydan muharebesi sirasinda Abdülkays'iann bir kismi Medine'ye geldi. Belki de bu bir yiyecek kervani Idi. Ayni yazarin Isaret ettigine göre, Hz. Pey-gamber'in Müstalik Ogullarina karsi seferi esnasinda Abdülkays landan bir kisi yolda Peygamber'e rastladi ve müslüman oldu. Bundan sonra Islâ-miyetin bu kabile içinde inkisafi oldukça önemli olsa gerektir. Çünkü I b n i S a ' d 'dan ögrendigimize göre, Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Selîem) Bahreyn halkf vasitasiyle bu kabilenin Medine'ye yirmi kisilik bir heyet göndermesini istedi. Kaynak bütün delegelerin gayr-i müslIm oldugunu, hatta aralarinda bir hiristiyan bulundugunu açikliyor.
Medine'den sonra cuma namazinin kilindigi ilk cami Abdülkoys'Iarin ülkesindeki Cüvâsâ sehri camiidir. AbdülkaysIar Peygamber (SeâktÜ&hü âkyfoiveSeltem)"In huzuruna gelince Resûlüllah onlara söyle buyurdu:
«Hos'geldiniz, ey cemâat. Itibarinizi kaybefcmiyeccginia: gibi, pisman da olmayacaksiniz.»
Onlar cevap verdiler:
— Ey Allah'in Resulü! Bizi senden ayiran ve alikoyan Mudar kabilesi müsriklerinin arazisidir. Allah'in sulh aylari disinda istedigimiz zaman sana gelemiyoruz. BIze Cennef'e girmemiz Için yetecek olan Islâm'in hükümlerini ögref. Biz de onlari, bölgemizde müslüman olmayanlara ögüt olarak bildirelim. Resûlüilah onlara söyle buyurdu :
«Size dört seyi emrediyorum ve size dört seyi yasakliyorum: Esi ve ortagi olmayan yalniz bir Allah'a ima» edip, her gün bes vaikit namazlarinizi kilmaniz gerekir.: Zekât vermcnia farzdir. Ramazan ayi boyunca oruç tutmaniz sarttir. Ganimetin beste birini hazineye vermeniz lâzimdir ve ben size sarhosluk veren içkileri yasak ediyorum...»
Peygomber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"in Abdülkays'lara yazdigi bir mektubun metnine sahip bulunmaktayiz
«Bî smil Iâhirrafonanirrah im,
Bu, Allalh'in Resulü lYluhammed'in Abdülkays ve Bahreyn'deki arazilerinin halki ve Iha valisi lehine yazisidir: (Tesbit ettim) ki, siz bana tslâ-miyete teslim olarak, Allah'a ve.Kesûlüne inanarak; geldiniz ve onun dinînin hizmetine girdiniz. Su halde sevdiginizde ve sevmediginizde Allah'a ve Resulüne itaat etmenizi, namazlari kilmanizi, zekâti ödemenizi ve Bey-tulla'hi hac etmenizi ve oruç tutmanizi fcn<nil ediyorum. Kendi aleyhinizde (tatbik etmek) zorunda kalsaniz bile adaleti gözetmekte pebbt ediniz. Si-Kîn aranizdaki zenginlerin mallarinin fazlasindan vergiler alip, sizin aranizdaki fakirler arasinda taksim etmeyi taahhüt ediyorum. Mülklerinizden senede hir idefaya mahsus olmak üzere zekât alinacak. Bu da Allah ve Resulünün müsîüman mülkleri mevzuundaki nizamlarina göre aranizdaki fakirlere verilecektir.»
Bu kabile ile Ilgili diger bir vesika daha var; fakat hangisinin daha eski oldugunu tayin etmek zordur... (Islâm Peygamberi, Citd : I, s. 265 ve 266, Prof. M. Hamidullah, 1967)
Bu Abdülkays heyeti hakkinda I b n i S a ' d t Tobakat'inda su bilgiyi vermekte oldugunu Fadl'ullah Ceylâni kaydetmektedir:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Bahreyn halkina, kendisine yirmi kisilik bîr heyet gönderdiler diye mektup yazdi. Onlar da baslarinda reis olarak Es ece bulunan bir heyetle geldiler. Esecc'inadi Abdullah ibni Avf'dir. Beraberinde kiz kardesinin oglu Münkiz ibni H a y y a n da vardi. Abdülkays heyeti, Haris kizi Remle "nin evinde konakladi ve onlara ziyafet verildi. Böylece on gün kadar Medine'de kaldilar. Abdullah ibni Avf (Ef-Esecc), Peygamber (SaüaBahBAteyhi veSeflemfe fikihdan ve Kur'ân'dan soruyor ve ögreniyorlardi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) onlara hediyefer verilmesini emretti ve Abla h 'i bunlar üstünde tutarak ona on Iki Ukiyye verdi ve M ü n k i z 'in yüzünü oksadi.»
Önemli bir is hususunda görüsmek için büyük sahsiyetlere gönderilmek üzere bir millet arasindan seçilen seçkin kimseler grubuna Arap dilinde Vefd = Heybet, delege denir. Seçilen bir kisî olursa buna VâfId denir. N e-vevî'nin beyanina göre, bu Vefd = Heyet ondört binItliden ibaretti ve reisleri E I - E s e c c idî. Gelislerinin sebebi su olmustu : E s e c c 'in yegeni bulunan Münkiz Ibni Hoyyan, cahiliyet devrinde Yesrib'e (Medine'ye} ticaret maksadiyla giderdi. Hicretin 9. yilinda Mekke fethine çikmadan önce ve haccin farz kilinmasindan birkaç ay evvel M ü n k i 2 ticaret mallari ile Yesrib'e (Medine'ye) gitmisti. Münkiz bir yerde otururken Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) ona tesadüf etti. M ü n k i z, Pey-gamberi görünce ayaga kalkti. Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) ona sordu :
«— Ey Münkiz ibni Hayyan, kavmin ve cemaatin nasil?»

Sonra onlarin esrafini teker teker isimleriyle sayarak onlardan sordu.
Münkiz de islâm'i kabul etti ve Fatiha Sûresi ile Ilk nazil olanSûresini ögrendi. Sonra memleketine dönerken Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) onunla birlikte Abdülkays kabilesine bir mektup gönderdi. (Yukarda metni verilen mektubun olmasi muhtemeldir.) Münkiz bu mektubu götürdü, fakat bir müddet bunu sakladi. Sonra karisi bunun. hareketlerinin farkina vardi. Karisi, Es ece'in kizi idi. Babasina dedi ki :
— Kocam Mü n kiz, Medine'den döneli onda acaIfcr haller görüyorum : Yüzünü, el ve ayaklarini yikiyor. Bu tarafa dönüyor ve egilip kalkiyor. Geleli beri bu onun bir âdedi olmustur.
Nihayet Esecc, Münkiz ile karsilasti ve bu meseleyi konustular. Bunun üzerine Esecc'în kalbine islâm'a meyil düstü. Sonra Esecc, Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) 'in mektubunu kavmine götürüp onlara okudu. Böylece onlarin kalbine de Islâm sevgisi düstü. Nihayet Hz. Peygamberle görüsmek üzere sefere çikmaya karar verdiler ve yola girdiler. Medine'ye yaklastiklari zaman Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) yaninda oturan ashabina :
«Dogu halkinin hayirlisi olan Abdülkays kabilesinin (heyeti size geIjdî.» buyurdu;
Münkiz Ile Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) 'In konusmasin-'.darr-.da anlasildigima-göre, Hz. Peygamber daha önce Bahreyn'i gezmis ve Abdülkays kabilesi Ileri gelenleriyle tanismisti. Bu tansma Bi'setten önce ticaret kervanlarina katildigi yillarda olsa gerektir.
Asil Hadîs-i Serifin edeb ve ahlâkla ilgili kismina gelince : Inscn arkadaslar) Ile bir arada otururken ayaklarini uzatabilir ve yani üstü eline dayanarak yatabilir. Ciddî hallerde ve hatiri sayilir kisilerin gelislerinde Ise oturup dogrulmak gerekir. Peygamber Efendimizin buradaki hareketlerinEs ece'in hal tercemesî için 587 sayili Hadîs-i Serîf açiklamasina bakilsin. Orada IsmI Münzir Ibni Âiz olarak geçer. Ismi üzerinde ihti-lâf vardir. (Hadîs-i Serifi Imam A h m e d tahriç.etmistir.. Fadi'ullah : C. II, s. 604-609).[1129]

(573) Insan Sabahlayinca Ne Söyler

1199— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, elemisti ki:
— Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) sabahlayinca söyle buyum, ancak senin kudretinle sabahladik ve senin kudretinle geceledik- Yine senin kudretinle yasariz ve fsenin kudretinle ölürüz. Dönüs itle ya'niz sanadir.» Geceledigi zaman da söyle buyururdu:
«Allah'im, ancak senin kudretinle geceledik ve ancak senin kudretinle safralilarîik. Yine senin kudretinle yasariz ve senin kudretinle ölürüm Dönüs de yalniz sanadir.»[1130]

Hayata intîka! eden her canlinin Iki safhasi vardir. Bunlardan bîri canlt olarak dünyada yasadigi müddet, digeri de ölümü ile meydana gelen haldir. Insan dünyada yasarken de normal hayatinda Iki hal üzere yasar. Uyanik bulunur, uykuya dalar. Bu durumlara geçis ve neticeye varis, hep mutlak kudretin emir ve iradesiyle vücut bulur. Sabahin aydin ve uyanik durumuna geçen insan, o gün basina ne isler gelecegini bilemez ve günlük ka-derini çizemez. Aksam olup, gece karanligina dalan kimse de suursuz ve her seyden habersiz olarak uykuya yalinca saglam olarak sabahlayacagini kestiremez. Yasadikça da dert ve musibetlerden siyrilamaz ve akIbet ölümün pençesinden de kurtulamaz. Bütün bu haller karsisinda mü'min kula düsen vazife, hayatinda Ilâhî emirlere uygun görevlerini bilerek yapmak ve tam bir teslimiyet içinde aksam ve sabah Allah'a iltica edip, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in okumus olduklari bu metindeki duayi söylemektir. Bu ifadeler Vacib Tealâ hazretlerine karsi kulun acziyetini itiraf et-mesI, ona tevekkül ve teslimiyet olur. Bu ve buna benzer daha sonra gelecek Peygamber Efendimizin dualarini ezberleyip vird edinmek önemli bîr ibadet oldugundan buna gayret harcamalidir.[1131]

1200— Ibni Ömer (Radiyallahu anhüma)"in söyle dedigi isitilmistir: — Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sabahladigi zaman, ve ak-samladigi zaman su kelimeleri söylemeyi birakmazdi:
«Allah'im, dünyada ve âhirette senden afiyet isterim. Allah'im! Dinimde ve dünyamda, ehlimde ve malimda senden afv ve afiyet isterim. Allah'im! Benim ayiplarimi ört ve korkularimdan emin kil. Allah'im! Önümden ve arkamdan, sagimdan ve solumdan ve üstümden (gelecek felâketlerden) beni koru. Altimdan (yerin dibinden bir musibetle) kelâk edilmemden senin azametine siginirim.»[1132]

Afv, günahlarin bagislanmasi, afiyet de hastalikla musibetlerden selâmet dilegidir.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sabah, aksam ve hayatlari boyunca çesitli dualarda bulunmuslar ve birbirinden farkli olarak ashab-i ki-rama tavsiyelerde bulunmuslardir. Bunlarin hepsini ayri ayri ezberleyip de devamli okumak hern hafiza bakimindan, hem de zaman bakimindan kolay bir sey degildir. Ayni mânâyi tasiyanlar arasindan birer tane seçip de onlari devamli okumak kifayet eder. Kolaya gelen ve ezberlenmesi mümkün olanlar seçilmelidir. Bundan önceki Hadîs-i Serif açiklamasina bakilsin.[1133]

1201— Peygamber'in zevcesi bulunan Meymune'nin azadlisi Müslim ibin ziyad demistir ki:
Enes ibni Malik söyle dedigini isittim:
Resûlüllah buyurdu:
Sabahlayinca su sözleri söyleyenin o günde (ölürse) Allah dörtte birini (atesten) azad eder. Bunlari iki defa söyleyeni Allah yarisini ateseten azad eder.Allahim! Seni sahid kilarak, ars'ini tasiyanlari, meleklerini ve bütün yarattiklarin sahid kilarak sabahladik ki, sen kendinden baska Ilah olmayan ancak bir Allahsin!birligine sahidlik ederiz.Gerçekten de Muhammed de senin kulundur ve elçindir (Peygamberindir).[1134]

1199-1200 sayili hadis-i seriflerle açiklamalarina bakilsin.[1135]

(574) Insan Geceleyince Ne Söyler

1202— Ebû. Hüreyre'nin söyle söyledigi isitilmistir: Ebû Beltir dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü! Sabahladigim ve geceledigim zaman söyleyecegim bir seyi ban-a ögret. Peygamber dedi ki:
«Söyle: Ey gökleri ve yeri yaratan, hazir ve gaybi bilen Allah'im! Her sey Senin (kudret) ellerinledir. Senden baska hiç bir ilâh olmadigina saîsidlik ederim. Nefsimin serrinden, Seytanin serrinden ve sirkinden sanla siginirim. Bunu sabahladigin ve {geceledigin zaman, yatagina girdigin zaman söyle.»[1136]

1199 ve 1200 sayili Hadîs-i Serîf açiklamalarina bakilsin.[1137]

1203— Ebû Hüreyre'den, geçen hadîsin aynisi rivayet edildi. Peygamber (Sallaîlahü A leyhi ve Sellem): «Her seyin Rabbi ve sahibi.» buyurdu ve : «Seytanin serrinden ve onun sirkinden.» dedi.[1138]

Bir önceki Hadîs-i Serife bakilsin.[1139]

1204— Rasid El-Hubranî'den rivayet edildigine göre, demistir ki: Abdullah ibni Amr'a gidip: Resulullah ah(Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'den isit-tigini bana anlat, dedim. O da, bana bir sahife (yazi) verip dedi kis bu, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) 'in bana yazdigi seydir. Ben de ona baktim, onda su yaziliydi: Ebû Bekir Es-Siddîk (Hadiyalîahu anh) \ Peygamber (SallaîlahüAfeyhi Me Sellem)'e sorup, dedi ki:
— Ey Allah'in Resulü! Sabahladigim zaman ve geceledigim zaman söyleyecegim seyi bana ögret. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu:
«Ya Ebû Bekîr, söyle: Ey gökleri ve yeri yaratan, gaybi ve haziri bilen, her seyin sahibi ve Rabbi olan AUaîh'im! Nefsimin serrinden, Seytan'm seîrrmden ve sirkinden, nefsime IkÖtüliik kaaanmaiktan veya o kötülügü bîr müslümana çekip götürmemden sana Siginirim.»[1140]

1202 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.[1141]

(575) Insan Yatagina Girdigi Zaman Ne Söyler

1205— Huzeyfe (Radiyaliahu anh) 'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Satlallahü Aleyhi ve Sellem) uyumak istedigi zaman söyle derdi:
«Senin adinla Allah'im Ölürüm ve dirilirim.»
Uykusundan uyandigi zaman da:
«Bizi (uyku gibi bir ölümle) Öldürdükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun. Dönüs de ancak onadir.» derdi.[1142]
«Ey Allah'im, senin ismini devamli oîarak anarak ölürüm ve yasarim, kalbim seni anmaktan hiç bir zaman gafil degildir.» demektir.[1143]

1199 sayili Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin. Büroda farkli olarak, senin kudretinle yerine, senin adinla tâbiri vardir ki :
Kurtubî ise, Allah'im senin MUMÎT isminle ölürüm ve MUHYÎ is-mInle dirilirim seklinde açiklama yapmaktadir. Cenab-i Hakk'in sifatlarindan olan MUHYÎ ismi, dirilten ve MUMÎT ismi de öldüren mânâsini tasir. Hadîs-I Serifte uyku, ölümle isimlendirilmistir. Çünkü hayat, ilim, irade, kudret. Isitme, görme ve konusma sifatlan ölüm hali ile kesinlikle kaybolduklari gIbI, uyku halinde bunlar yok hükmünde kalirlar ve varliklarini gösteremezler. Hayat sifatindan baska, diger sifatlar uykudan uyanincaya kadar atil duruma geçerler. Insanda hayat eseri oldugu halele, insan hayatta oldugunu da uykuda bilemez. Bu bakimdan uykuda olan insan için, ölüler safina geçmistir denilebilir. Insan bu sifatlarla Allah'in rizasini arar, ona Ibâdet eder, yasaklarindan kaçinir ve azabindan korkar. Uyuyan kimseden bu sifatlarla faydalanmak zail olur da sanki ölülere kavusur. Uykudan uyanmakla tekrar bu nimetlere kavusuldugundan Allah'a hamd edilir. Iste uykudan uyaninca edilen hamd, bu büyük nimete kavusmaktan ötürüdür.[1144]

1206— Enes (Radiyaîlahu anh) 'den rivayet edildigine göre; demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yatagina girdigi zaman söyle derdî:
«Bize yediren, bize içiren, bizim ihtiyacimizi gideren ve bizi barindi» rnn Allah'a hamd olsun. Çok kimse vardir ki, onun ihtiyacini karsilayan yok ve barindim isi da yok...»[1145]

Insanin hayati yemek, ve Içmekle kâimdir. Hayat devam ettikçe de insanin ihtiyaçlari bulunur ve sonunda istirahat etmeye muhtaç olur. Bütün bunlari veren Allah Tealâ hazretlerine hamd etmek de, kulun yaraticisina karsi vazifelerinden biri oldugunu ve bunun yerine getirilmesi gerektigini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu Hadîs-I Serîf'leriyle bize, digerlerinden farkli bir dua olarak ögretiyor.[1146]

1207— Cabir (Radiyallahuanh)'den rivayet edildigine göre, demistir ki, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) Elif, Lâm, Mîm, Tenzil ve Tebareke Sûrelerini okumadikça uyumazdi.
Kavilerden Ebû Zübeyr demistir ki:
— Bu iki sûre, Kur*ân'da bulunan her sûreye yetmis sevafrla üstündürler. Bunlari kim okursa, ona yetmis sevab yazilir ve bunlar sebebiyle ona yetmis derece yükseltilir ve ondan da bunlar sebebiyle yetmis günah düsürülür.[1147]

114 sûreden ibaret olan Kur'ân-i Kerîmin her sûresi bütün kelimeleri ve harfleriyle Allah kelâmi olmak itibariyle aralarinda fark yoktur. Ancak içlerinde bazi sûreler vardir ki, okunuslarinda ve vird edinislerînde digerlerine nazaran okuyucuya daha fazla sevap kazanmaya vesile olurlar. Bu bakimdan faziletleri farkli oluyor. Secde Sûresi ismini tasiyan «Elif, Lâm, Mîm, Tenzil Sûresi ile Tebareke Sûresi bu çesit sûrelerdendir. Devamli olarak her gece okunuslan karsiliginda kazanilan sevap Ebû Zübeyr'In dedigi gîbi büyük olur. Okuyuu için 70 sevap yazilir, ona 70 derece yükseltilir ve ondan 70 günah düsürülür. Zaten Peygamber (SalîalUhü Aleyhi veSdhmJm her gece yatmazdan önce bunlari okumalari, bize bu önemi göstermekte ve bunlon ayni sekilde okumaya bizi tesvik etmektedir.

Bu sûrelerin mânâldrint ögrenip anlayarak onlari okumak ve husu' içinde olmak sevabi kat kat artirir.[1148]

1208— (329-s.) Abdullah söyle demistir:
— Zikir aninda uyku Seytandandir; dilerseniz deneyiniz. Sizden biriniz yatagina girip de uyumak istedigi zaman Aziz ve Celîî olan Allah'i zikretsin.[1149]

Allah Tealâ Hazretlerinin azamet ve kudretini hatirlayarak onu zikretmek ve tesbihte bulunmak en büyük bir ibadettir. Böyle hayirli bir iste bulunurken Insana uyku gelmesi, ancak Seytanin müdahalesi Ile olur. Onun için ibâdetler nefsin yorgun ve nes'esiz bulundugu anlarda yapilmamali, sayet imkân varsa ibâdetlere istek duyulan zamanlar tercih edilmelidir. Farz ibâdetler gibi, muayyen zamanlarda yapilmasi gerekenler için kendi hudutlari dahilinde en uygun anlar aranir ve edâ edilirler. Bunlarin baska zamanlara birakilmasi caiz degildir.
Iste Insan uymak maksadiyle yatagina girdigi zaman Allah'i anar ve onu zikrederse, Seytanin tasallutundan kurtulmus olur. (Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1150]

1209— Câbir'den rivayet edildigine göre, demistir ki: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebareke ve Elif, Lam. Ten-zîl (Es-Secde) Sûresini okumadikça uyumazdi.»[1151]

1207 sayili Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin.[1152]

1210— Ebû Hüreyre (Radiyallahu arth) 'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Sizden (biriniz yatagina sigindigi zaman, izannin içini (bagini) çözüp onun Isi. yatagim çirpsm; çünkü o, (yatagindan çikip gittikten sonra) arkasinda yatagina ne biraktigini bilmez. Sonra sag yani üzere yatsin ve söyle desin: (Allah'im), senin isminle yanimi koydum. Eger nefsimi alirsan ona merhamet et ve eger cnu saliverirsen (hayata kavusturursan), salih kimseleri korudugun gibi, onu da koru.» Yahut: «Salih kullarini korudugun gibi...» buyurdu.[1153]

Insan sabahleyin yatagindan çiktiktan sonra, tekrar yatagina girinceye kadar aradan uzun zarnan geçer. Bu müddet içerisinde akreb ve buna benzer zararli hasarat yataga girebilir ve insani bunlar zehirleyebilir. Kulaga ve agiza girebilen böcekler bulunabilir. Hatta büyü malzemesi de konulabilir. Uykulu ve yorgun olarak yatagina dönen kimse için en kisa yoldan korunma çaresi, elbisesinin etegi ile yatagini çirpmasi ve böylece yatagini emin hale sokmasidir. Yatagi çirpmanin görünüsteki hikmeti bu ise de, gerçek hikmetini Allah ve Resulü büir.[1154]

1211— Berâ ibni Âzib'den rivayet edildigine göre, demistir ki: — Peygamber (Saltylkthü Aleyhi ve Sellem) yatagina girdigi vakit sag yani üzere uykuya yatardi, sonra söyle buyururdu:
«Allah'im! Yüzümü (zatimi) sana çevirdim, nefsimi sana teslim ettim, sirtimi sana yasladim (sana güvendim); sevab umarak isimi sanla biraktim, musibetlerden korkarak da sana güvendim. Senden baska siginacak ve kurtulacak bir yer yoktur; kurtulus ancak sanadir. Indirdigin Kitaba ve gönderdigin Peygambere iman ettim.»
Peygamber (yine) buyurdu:
«Bir gecede bunlari söyleyip de sonra ölen kimse, islâm üzere ölür.»[1155]

Bu Hadîs-i Serifin yine B u h â r i Hazretlerinin Sahîh'indeki rivayetlerinde :
«Yatagina girmek istedigin zaman, namaz için abdest aldigin gibi abdest al, sonra sag yanin üzere yat. Sonra su duayi oku: seklindedir. Buna göre Hadîs-i Serifte üç önemli sünnet vardir :
1— Uykuya yatilacagi zaman abdest almak. Bundaki kasid abdestlî olarak uyumaktir. Bu da ancak yeme ve içmesini uygun bir ölçü üzere yapanlarda mümkün olur.
2— Sag yan üzere uyumak. Bu Peygamberlerin uyku seklidir. Çünkü bütün iyi islerde sag ile baslamak seriatin âdetlerindendir. BIr de sag omuz üzerine yatinca kalb asili kalir da, derinligine uykuya dalinmaz ve insana gaflet gelmez. Islâm tip âlimlerine göre sol omuz üzerine yatmak sindirim bakimindan daha kolay ve daha faydalidir. Peygamberler için âhirej önemli oldugundan, onlar manevî faydayi tercih etmislerdir. Beden sagligi Ile ugrasan tabipler ise, bedene faydali olani seçmislerdir.
3— Allah'i anarak son sözü söylemek ve Allah'a teslim olmak. Hadîs-i Serif iman edilmesi gereken her seyi kisa bir Ifade Ile ihtiva etmekte ve her seyin Allah'a dayandigini göstermektedir.[1156]

1212— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yatagina girdigi zaman söyle buyururdu:

«Göklerin ve yerin Kabbî ve her seyin tttibbi olan, tohumu ve çekirdegi çatlatip çimlendiren, Tevrat ile Incil'i ve Kur'ân'i indiren ey Al-laih'im! Her kötülük sahibinin kötülügünden sana siginirim; zira sen onu perçeminden yakalayansin. Sen evvelsin, senden önce hiç bir sey yoiktur. Sen ahirsin, senden sonra hiç bir sey yok. Sen zahirsin, senin üstünde ihiç !bir sey (kuvvet) yok, (sifatlarinin eserleri hep meydanda). Sen batinsin (zatin görünmez), senden baska hiç bir sey yok. Benim borcumu öde ve beni ihtiyaçtan müstagni kil.»[1157]

Hal ve vaziyete göne, Insanlarin ahlâk ve ruh yapilarina göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) "\n degisik ve birbirinden farkli mânâlarla dua ettikleri ve tavsiyelerde bulunduklari, bu rivayetlerden de anlasilmaktadir. Dualarin her biri ayri meziyet ve hfkrrief tasimaktadir. Burada daha ziyade Allah'in sifatlan anilmakta ve fenaliklarin serrinden Allah'a siginilmaktadir. Allah'dan baska koruyucu kim olabilir? Allah, Rab'dir. Yoktan var eden, kemâle erdirip terbiye edendir. Çekirdek ve tohumdan bitler yaratir, canli hayvan yaratir. Canlilari olgunluga eristirecek ve terbiye ede-cek olan mukaddes kitaptar indirir. Allah evveldir. Çünkü kâinat yokken O varidi, O'ndan baska hiç bir sey yoktu. Allah âhirdir. Çünkü her sey yok olacak, yalniz o baki kalacaktir. Allah yarattigi eserleriyle Zahir'dir/ onun kudret ve Iradesi üstünde hiç bir kuvvet yoktur. Allah Zâti itibariyle Bâtinadir, onun varligindan bajka gerçek varlik yok. Zâti saklidir.
insanlara muhtaç olmak ve borçlu durumda olmak en agir islerden oldugu için, bu halden beri bulunmayi da dualarina eklemislerdir.[1158]

(576) Uyku Zamaninda Duanin Fazileti

1213— Berâ ibni Âzib'den rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Resûlüllah (Salialîahü Aleyhi ve Sellem) yatagina girdigi zaman sag yani üzerine uykuya yatardi, sonra söyle buyururdu:
«Allah'im! Nefsimi sana teslim ettim. Yüzümü (zatimi) . sana çevir--«fim. Isimi sana biraktim. Sirtimi sana yasladim (sana güvendim) : Sevab umarak isimi sana biraktim ve musibetlerden korkarak sana güvendim. Senden baska siginacak ve kurtulacak bir yer yoktur; kurtulus ancak sa-nadir. Indirdigin kitaba ve gönderdigin Peygambere iman ettim.»
— Peygamber (Salialîahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:
«Kim'bu sözleri söyler de, o gecesi ardinda Ölürse, Islâm üzere Ölür.»[1159]

1211 sayili Hadîs-i Serife ve. açiklamasina bakilsin. El-Berâ IbnI Âzib kimdir?
Medine'I i ashabdan (Ensar'dan) olup, Hazreç.kabIIesIndendIr. Künyesi Ebû Umare'dir. Diger bir rivayete göre de Evs kabilesindendir. Bedir Savasi'nda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisini küçük gördügünden savasa katilamadi. O gün yaslan küçük oldugundan savasa katilamayanlarin adlan söyle rivayet edilmektedir : El-Bera ibni Azib, Abdullah ibni Ömer, Rafi1 îbni Hadîc, Üsey-yid ibni Zahîr, Zeyd ibni Sabit, Ümeyr ibni EbI Vakkas. Sonra Ümeyr'e savasa katilma müsaadesi verildi ve savasta sehid edildi. Baska bir rivayette de Zeyd ibni Erkam, Ebû Saîd El-Hudrî ve So'd ibni U t be bu yaslari küçük görülenler arasinda sayilmaktadir.
Bedir Savasindan sonra 14 veya 15 savasta Peygamber (Satkdlaîiü Aleyhi ve Sellem) ile beraber bulunmustur. Ayrica Hz. Ali ile Cemel ve Siffîn vak'alarinda bulundu ve Haricîlere karsi savasti. Sonra Küfe sehrin geçip orada bir ev edindi. Hicretin 72. yilinda da Mus'ab ibni Z ü -beyr'In Emirligi zamaninda orada vefat etti.[1160]

1214— (330-s.) Câbir'den rivayet edildigine göre, söyle demistir: Insan evine yahut yatagina girdigi zaman bir Melek ve bir Seytan ona karsi çikagelir. Melek söyle der:
(Gününü) hayirla kapa. Seytan da :
(Gününü) fenalikla kapa, der. însan eger Allah'a hamd eder ve onu zikrederse, Seytani uzaklastirir ve Melek onu koruyarak geceler. Insan (uykusundan) uyandigi zaman yine bir Melek ve bir Seytan ona karsi çikip, ayni sözü söylerler. Eger Allah'i hatirlar da, o insan söyle derse, öldügü takdirde sehid olarak ölür ve eger kalkip namaz kilarsa, pek çok faziletler içinde namaz kilar:
«(Ölüme benzeyen uyku sebebiyle) nefsim öldükten isonra nefsimi bana geri veren (beni tekrar hayata kavusturan) ve uykusunda onu öldürmeyen Allah'a ham d olsun. Gökleri ve yeri, yerlerinden kopmaksizin kudretiyle tutan Allah'a hamd olsun; ve eger onlar yerlerinden kopacak olursa, O'mlan baska onlari tutacak hiç kimse yofktur. O, HaÜîm'dir (azab için acele etmez), Gafûr'dur (çok bagislayandir). Kiyamette ancak Allah'in izniyle düsecek semayi, yeryüzüne düsmekten tutup koruyapi Allah'a hamd olsun. Gerçekten Allalh insanlara çok sefkatlidir, çok merha-metlidir.»[1161]

Daha önceki Hadîs-I Seriflerle sabah ve aksam devam edilmesi gereken dualar ve kötülüklerden Allah'a siginmalar beyan edilmisti. Burada özel olarak ayri bir hamd sekli getirilip, sonunda elde edilecek manevî mükâfat gösterilmektedir. O do, edilen dualar gkabinde ölüm vuku bulursa sehId sevabina kavusmak ve tekrar hayata geçme halinde de ibâdete devam edilirse, sayisiz faziletlere nail olma-ktir. Her dua seklînde ayri bir fazilet ve hikmet vardir.
Metindeki- Allah'a hamd getirilisler;1 Hac Sûresinin 65. ve Fdhr Sûresinin, de 41. Âyet-i Kerîmeleri lâfzina, uygun olarak Ifade edilmektedir.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1162]

(577) Insan Elîni Yanaginin Altina Kor

1215— Berâ'dan rivayet edildigine göre, demistir ki:
— Peygamber (Salfaüahü Aleyhi ve Seliem) uyumak istedigi zaman elini sag yanagi altina kordu ve söyle buyururdu :
«Allah'im! (Kiyamette hesap için) kullarini toplayacagin günde azabindan beni koru.»[1163]

(...) Yine Berö'dan baska bir senedle ayni anlamdaki Hadîs-i Serîf, Peygamber (SaîtaUahü Aleyhi ve Settem) 'e isnad edilmistir.[1164]

Diger bazi rivayet sekillerinde görüldügü gibi, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) uyumak için yattigi zaman, sag yani üzere yatar ve sag elini de sag yanagi altina koyardi. Uyku sekli hususunda bilgi için 1211 sayili Hadîs-i Serifin açiklamasina bakilsin.[1165]

(578) Bir Bölüm

1216— Abdullah ibni Amr'dan rivayet edildigine göre, Peygamber söyle buyurmustur:
«îki hasletvardir ki, onlara devam eden her müslünian a Sarti muhakkak Ccnnet'e girer. Bu iki sey kolaydir, fakat bunlari isleyip yapan azdir.»»
Soruldu:
— Ya Resûlallah, bu iki sey nedir? Peygamber buyurdu :
«Sizden her biriniz her (bes vakit farz) namaz arkasinda on defa tekbîr getirir (ihlâs ve anlayisla Allahu Ekber = AIlah iher seyden yücedir, söyler). On defa hamd eder (Elhamdü lillâh = Her çesit Övgü bütünü ile Âllalh'a mahsustur, der). On defa da Tesbih eder (Sübhanellah — AllaSi bütün noksanliklardan münezzehtir, der). Bu söyleyisler dilde yüz ellidir; tartida ise (sevab itibariyle on misli olarak) bin foesyüzdür.»
Râvi demistir ki':
— Peygamber (Salla!iahü Aleyhi ve Seltem)'m eliyle bunlari saydigini gördüm.
«{Ikinci haslet) : (Sizden biriniz) yatagina girdigi jt&vnof) (otuz üç kere) itesbîh eder, (otuz üç kere) hamd eder ve (otuz dört kere) tekbîr getirir. Bunlar dilde yüz adettir. (Amel defterinde ve) tartida ise bin adet ihüsenedir. Sizden îhanginiz bir gündüz ve bir gecede iki bin besyüz günali isler? (Bu kadar sevaba her gün kavusan kimse, elbette cennet'e girer).
Soruldu:
— Ey Allah'in Resulü, nasil olur da insan bunlara devam etmez, (bu tesbihleri her gün getirmez) ? Peygamber buyurdu:
«Sizden birinize namazinda Seytan gelip on» su ve bu isi hatirlatir da bunu iona hatirlatmaz.»[1166]

Her gün kilinmakta olan 5 vakit farz namazlarin arkasinda 33'er defa tesbih, hamd ve tekbîr getirilmesine ve ayrica tekbirin 34 defa olmak sar-tiyle zikir sayisinin 100 adet olmasina dair sahih Hadîs-i Serifler vardir. Öteden beri de namazlarimizda bu sekilde ezkâra devam edilmektedir. Burada farkli olarak zikîr sayilan onar adede Indirilmistir ki, bu miktar, zikrin yapilmasi gereken en az sayisidir. Devamli olarak bu-seküde tesbihlere devam etmek de sünnettir. Bir namaz sonunda onar adetten üç zikir sayisi otuz eder. Bu sayi günde kilinan bes vakit namaz sayisi ile çarpilirsa, günde yüz eilI adet sevab eder. Cenab-i Hak her haseneye (sevaba) on kat mükâfat verdigine göre, yüz elli sayisi onla çarpilinca bin besyüz sevab olur. Âhirette insanlarin amelleri tartildigi zaman bu miktar hesaba geçer.
Her gece yatarken bu zikirleri metinde gösterildigi gibi, yüz defa getiren kimsenin yüz sevabina karsilik on misli mükâfat kI, bin sevab verilir. Böylece namazlardan bin besyüz ve gece tesbihinden de bin olmak üzere her gün Iki bin besyüz hasene kazanilmis olur. iste biri namazlarin sonunda ve digeri yatarken edilen bu iki hasletten ibaret tesbihlere devamli bulunan kimsenin her gün iki bin bes yüz seyyIesi (günahi) bulunamayacagi cihetle Cennet'e girer. Çünkü iyilikleri kötülüklerinden fazladir. Tabiî ki, hak ve hukukla ilgili günahlarla büyük günahlar bu hükmün disinda kalir. Zaten geregi gibi, AlIah'dan korkarak 5 vakit namazini kilan ve her gün bunlara devam eden Allah'in emirlerine aykiri büyük günahlar isleyemez, baskasinin hak ve hukukuna tecavüz edemez, kimseye zulüm yapamaz. Yapan varsa, ibâdetlerini ihlâs ve takva üzere yerine getirmemis, gösteriste bulunmus ve sirf sekilden ibaret namaz kilmis demektir. Böyle ibâdetler de makbul olmaz.
Abdullah ibni Amr kimdir? :
Amr IbnI'l-As'in oglu olan Abdullah,, Kureys kabilesinden-dir ve künyesi Ebû Muhammed 'dir. Babasi Ile aralarinda 12 yas farki vardir. Babasindan önce islâm'i kabul ettigi söylenir. Okuma yazma bilen âlim, fâzil ve hafiz kimse idi. Peygamber (Saüallahü Aleyhi ve Seilem) den hadîslerini yazmak için izin istemis, Peygamber de ona Izin vermisti. Demisti ki :
— Ya Resûlallah! Riza ve gazap halinde senden her Isittigimi yazayim mi?
Peygamber de :
«Evet, yaz! Çünkü ben hakdan baska bir sey söylemem.»
Buyurmustu. Ebû Hüreyre (Radiyaliahu anh) anlatir :
— Abdullah ibni Amr 'dan baska, benden daha ziyade Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellemy\x\ Kadîsini ezberleyen olmamistir. Zira o, hem kalbi Ile ezberliyordu ve hem de yaziyordu. Ben ise, yalniz kalbimle ezberliyordum. Hadîsleri yazmak için Peygamberden izin istemis, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ye Sellefn) de ona izin vermisti.
Abdullah, devamli oruç tutar ve gecelen ibâdet ederek uyumazdi. Bu ahlâkindan dolayi babasi onu Peygamber'e sikâyet etmis ve bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem), Abdullah'a söyle bu' yurmustu :
«Gözlerinin sende (uyku) hakki var, ailenin sende thakki var, zevcetfîit sende hakki var. Gece namaz için kalk ve uyu. Oruç tut ve iftar et. Her aydan üç gün oruç tut; bu sekilde oruç seneyi oruç tutmak gibidir.»
Hicretin 65. yilinda 72 yasinda vefat etmistir. Sam, Tâif ve Misir'da vefat ettigi görüsleri vardir. (Radiyaiiahuanh)[1167]

(579) Insan Yatagindan Kalkip Da, Sonra (Yatmak Için) Dönünce, Onu Silkeleyiversin

1217— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) söyle buyurdu: «Sizden biriniz yatagina girdigi zaman eteginin bir tarafini tutup onunla yatagini çirpsin ve Allah'in ismini söylesin (Besmele çeksin); çünkü ayrildiktan sonra arkasmda yatagi üzerinde ne kaldigini bilmez. Uzanmak istedigi zaman da sag yani üzerine uzansin ve söyle desin : Seni noksanliklardan tenzih ederim, Kabbim. Senin kudretinle vücudumu yere koydum ve senin kudretinle ancak onu kaldiririm. Eger canimi tutarsan (onu alirsan), ona magfiret

buyur ve eger onu isahverirsen (öldürmezsen), salih kullarim korudugun gibi, onu koru.»[1168]

Fadlu'llah açiklamasinda diyor ki, Hadîs-i Serifin varid oldugu devirde evler karanlikti. ZIra isik ve lâmba noksanligi vardi, ev ve giyim esyasi yok denecek kadar azdi. Yataga girmesi muhtemel olan böcek ve hasarat gibi zararli seylerden korunmak Için yatagi elbise ile çirpmak gerekiyordu. Kpynaklar hakkinda bilgi için 1210 sayili Hadîs-i Serif açiklamasina bakilsin.[1169]

(580) Insan Gece Uyaninca Ne Söyler

1218— Rabîa ibni Kâ'b anlatip, söyle demistir :
— Peygamber (SalfaHahü Aleyhi ve Sellem) 'in kapisinda (hizmet için) yatardim da, ona (gece namazi için) abdest suyunu verirdim. Yine Rabîa demistir ki:
— Gecenin derin bir zamaninda Peygamberin söyle buyurdugunu isitirdim:
«Allah, kendisine hamd edenin hamdini isitip kabul eder.»
Ve yine gecenin derin' vaktinde söyle buyurdugunu isitirdim :
«Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.»[1170]

Hadîsi rivayet eden Rabî'a, Eslem kabilesindendir ve Medîne'liler arasinda sayilir. Künyesi Ebû Firas'dir. Soffe ehlinden olup, bidayetten beri hazarda ve seferde Hz. Peygamber'den ayrilmazdi ye hizmetinde bulunurdu. Hz. Peygamberden sonra hicretin 63. yilina kadar yasamisti. Gece hizmet için Peygamberin kapisinda yatardi. Bu esnada gecenin geç vakitlerinde Peygamber Efendimizden duyduklarini anlatmis bulunuyor. yallahu anh.).[1171]

(581) Eli Yagli Oldugu Halde Uyuyan Kimse

1219— Ibni Abbas (RadiyaHahuanhüina), Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellemyâ&n rivayet ettigine göre, Peygamber söyle buyurdu :
«Kim elinde (et ve yemekten kalma) yag oldugu ihalde onu yikamadan yatip uyursa ve Söylece ona bir zarar dokunursa, kendinden baskasina dil uzatmasin,(ancak kendini- ayiplasin).»[1172]

Islâm dini her seyden önce ve ibâdetlerin basinda Iç ve dis temizligini, maddî ve manevî temizligi emreder. Bu temizlik olmadikça Allah katinda ibâdetler makbul olmaz. Bu temizlige her zaman riayet gerektigi gibi, bilhassa yataga girip yatarken çok dikkat etmek gerekir. Elleri yagli ve kirli olarak yataga girmenin çesitli yönden zararlari çoktur. Bu Itibarla temizlige riayet etmeyen kimsenin basina gelecek hastalik ve zarardan dolayi baskasini kinamasi veya hastaligi için baska sebep aramasi gerekmez. Ancak kendi nefsini suçlamak hakki vardir. O halde bu çirkin hale düsmemek için her çesit temizlige önem vererek temizlemeyi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeIlem) bize tavsiye ettikleri gibi hareket gerekir.[1173]

1220— Ebû Hüreyre (Radiyaüâhuanh), Peygamber (Salkillahü Aleyhi ve 5eÜem)'tn söyle buyurdugunu anlatmistir :
«Kim elinde yag kiri (kokusu) oldugu halde yatip uyur da, ona bir sey (zarar) isabet ederse, nefsinden baskasina dil uzatmasin, (ancak kendini ayiplasin).»[1174]

Bundan önceki Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin. Kaynaklar için de ayni hadîse müracaat edilsin.[1175]

(582) Lâmbayi Söndürmek

1221— Câbir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Scdhiiahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur;
«Kapilari kilitleyin, su kirbasini baglayin, kaplan ka paklayin iz, kaplari örtünüz ve lâmbalari söndürünüz. Çünkü Seytan kilitli kapiyi açmaz, bag çözmez ve ka'b açmaiz. Bir de fare, insanlarin evlerini yakip yikar.»[1176]

Geceleyin evlerde alinmasi gereken emniyet tedbirleri bu Hadîs-i Se-rîf'le bize tavsiye edilmektedir. Uyku hali, bir nevî hayatla ilgiyi kesmek oldugundan uyku esnasinda olup bitenlerden insan haberdar degildir. Tedbirsizlik yüzünden basina kaza ve felâket gelebilir. Güvenlik tedbirlerini aldiktan sonra Allah'a tevekkül edilerek yatilir. Iste kapilarin kapatilip kilitlenmesi, çesitlerine göre su kaplarinin baglanmasi veya kapaklarinin ta-kilmasi, atesle yanan lâmbalarin veya ocaklarin söndürülmesi birer güvenlik tedbiridir. Bugün bu tedbirlerde su faydalar siralanabilir :
1— Insanlara zarar veren her seye genis mânâda Seytan ismi verildigine göre, kapali olan yerlere bulasici hastalik tasiyan hasarat ve hayvan giremez, kaplar içine mikrop düsemez.
2— Örtülü ve kapali olan kaplar toz ve pislikten korunmus olur.
3— Kilitlenmis kapilardan hirsizin girmesi kolay olmaz, kedi ve köpek gibi hayvanlar ise hiç giremez.
4— Binalardaki yanginlarin çogu, gece söndürülmeyen soba ve ocaklardaki atesten Ileri gelmektedir. Bilhassa geceleri evlerde dolasan fareler, tasidiklari maddelerle de yangina sebep olmaktadirlar. HangI sekille olursa olsun yanmakta olan ates daima yangina hazir durumdadir: Bunun Için gece yatarken tamamen söndürülmesi, en saglam bir güvenlik tedbiridir. Zaten bugün yangin talimatlari arasina girmis bulunmaktadir.[1177]

1222— Ibni Abbas (Radiyailahu anhüma) 'dan rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
— Bir fare gelip lâmba fitilini çekmeye basladi. Hizmetçi cariye de onu engellemeye koyuldu. Bunun üzerine Peygamber (Saüdkihü Aleyhi ve Sellem): .
«Birak onu!» buyurdu. Sonra o fare atesli fitili getirip Hz. Peygamberin üzerinde oturmus oldugu seccadenin üstüne birakti. Böylece seccadeden bir para yeri kadar yandi. Bu olay üzerine Peygamber,SallaUaJiü Aleyhi ve Sellem) göyle buyurdu:
«Uyuyacaginiz zaman lâmbalarinizi söndürünüz; çünkü Seytan "bunun gibi hareket eder de, sizi yakar.»[1178]

Bu Hadîs-i Serîf'i ayni senedlerle Ebû Davud rivayet etmistir. Kita-bu'l-Edeb, hadis ; 5247. Bundan önceki hadîse ve açiklamasina bakilsin.[1179]

1223— Ebû Saîd'den rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir : — Bir gece Peygamber (Sallallahü. Aleyhi ve Sellem) uykudan uyandi. Birden bir fare lâmba fitilini alip, onlarin üzerine evi yakmak için, onu dama çikardi. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o fareye lanet etti ve hac için ihrama girenin, onu öldürmesini helâl kildi.[1180]

Farelerin sayilamayacak kadar zararlari vardir.Ocaklari söndüren veba hastaligini tasimalarindan tutun da, çarsi ve mahalle yanginlarina kadar sebebiyet Verdikleri felaketleri hatirlamak kâfi gelir. Hac için ihrama, girildigi zaman ay-.,hayvanlarini öldürmek yasaklanmistir. Bunlar arasinda yilan, akrep, kuduz köpek gibi hayvanlar istisna edilmistir. Bunlar öldürü-lebilir ve öldürülmelerinden dolayi da; ödenmesi gereken sadaka cezasi yoktur. Fare de bu zararli hayvanlar arasinda sayildigindan, onun da öldürülmesi yasaklanmamistir.[1181]

(583) Insanlar Uyudugu Zaman Evde Ates Birakilmaz

1224— Salim'in babasindan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setiem) söyle buyurmustur:
«Uyudugunuz zaman evlerinizde ates birakmayiniz.»[1182]

Yangina .ye'zarara sebebiyet vermesi muhtemel olan ates, soba, [âmba ve isiklarin söndürülerek yatilmasi bir tedbirdir ve iktisattir. Buna riayet eden fertlerin içinde yasadiklari cemiyet selâmet,ve refah yollarindan birini
kazanmis bulunur.[1183]

. . .

1225— (331-s.) Ibni Ömer (Radiyallahuanhüma) 'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, (babam) Ömer (Radiyallahuanh) söyle buyurdu:
«Ates bir düsmandir; ondan sakininiz.» Ibni Ömer (Abdullah) da yatmazdan önce aile efradinin (yaktigi) atesleri takip eder ve onlari söndürürdü.[1184]

Ates, insanlarin Idare ve kontrolü altinda bulundukça süphesiz ki, menfaati çok büyüktür. Bu takdirde ates nimetinin kiymeti biçilemez. Ister isitma vasitasi olsun, ister aydinlatma ve sanayi vasitasi bulunsun, sagladigi faydalar hudutsuzdur. Fakat burada düsman sayilmasi, kontrol disi kalan atesler itibariyledir. Böyle ateslere karsi tedbir alinmasi için zararlarindan ötürü düsman sözü ile ates vasiflanmis bulunmaktadir. En saglam tedbir de atesin söndürölmesidir. Bu haber için baska bir kaynak bulunmamistir.[1185]

1226— Rivayet edildigine göre, Ibni Ömer, Peygamber (Sallaüahti Aleyhi ve Sellemj'in söyle buyurdugunu isitmistir :
«(Gece. yatarken) Evlerinizde ates birakmayiniz; çünlkü o düsmandir.»[1186]

1124 ve 1125 sayiii Hadîs-i Seriflere ve açiklamalarina bakilsin.[1187]

1227— Ebû Musa'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir : Medine'de bir ev ahalisi ile geceleyin yandi. Bu hâdise Peygamber (Sallallahii hi ve Selimi)'g anlatildikta söyle buyurdu :
«Ates tsize bir düsmandir. Yatip uyuyacagimiz zaman onu söndürüp üzerinizden (zararim) kaldiriniz.»[1188]

Daha önce geçen Hadîs-i Seriflere ve açiklamalarina bakilsin.[1189]

(584) Yagmuru Berekete Yormak

1228— (332-s.) Ibni Abbâs (Radiyallahu anhüma) 'dan rivayet edildigine göre, yagmur yagdigi zaman kendisi söyle derdi :
«Ey cariye! Egerimi çikar, elbisemi çikar, hazirla.» Sonra;
«Biz, gökten mübarek bir su indirdik.» Âyet-i Kerîmesini okurdu. (Kaf Sûresi, âyet: 9).[1190]

Bu haber için baska bir kaynak bulunamadigi gibi, açiklamasina da rastlanamamistir. Konu, yagmuru hayir ve berekete yormak oldugunu itibar

ederek ibni Abbas'in sözlerinden maksadin su oldugu söylenebilir': Bitkilerle hayvanlarin yasayip gelismesine sebep olan yagmur gibi çok. önemli bir nîmet Hicaz Yarimadasina senenin sayili birkaç gününde düser. Bu bakimdan yagmura hasret fazladir^, her an özlenir. Iste yagmur belirtisi oldugu zaman Ibni Abbas hazretlerinin sevindigi ve çikip dolasmak üzere hizmetçisinden etinin egeritiI-ve- elbisesini hazirlamasini istedigi ve belki de, bahçesiyle ilgilenmek için çikmak arzusunu duydugu sezilmektedir. Bu bereketli ani da, bizzat Allah kelâmi olan Kâf Sûresinin 9. Âyet-i Kerîmesini okuyarak dile getiriyordu:

«Biz, gökten mübarek bir yagmur indirdik.»[1191]

(585) Odaya Kamçi Asmak

1229— Ibni Abbas (Radiyallahu anh) 'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (SaUüUahü Aleyhi ve Sellem) odaya kamçi asmayi emretmistir.[1192]

AIle Feisine karsi saygili olmak, aile hayatinin düzenini ve huzurunu teskil eden esastir. Insanlarin yaratilisi icabi bü saygi yalniz iç duygu ile ke-mâle gelmez. Hareketlerin ceza Ile ayarlanmasi ve sayginin bu ceza usûlü ile takviyesi gerekir. Güzel ve iyî tavsiyeler yaninda, bunlara aykiri davranildigi zaman ceza usûlünün konmasi hep ahlâkin korunmasi içindir. Bunun. için aile fertleri tarafindan suç islendigi zaman bu suçun kirbaçla cezalan dirilacagini bildirir mahiyette aile reisinin odanin bir yerine kirbacini asmasi koruyucu bir tedbirdir.[1193]

(586) Geceleyin Kapiyi Kilitlemek

1230— Cabir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, demistir ki: — Peygamber- (SûüaUahü Aleyhi ve Seilem) söyle buyurdu:
«Gece sükûneti bastirdiktan sonra toplantidan sakininiz. Çünkü Allah Teâlâ, malhlûkatindan no dagitip yayacagini, sizden hiç biriniz bilemez. Kapilari kilitleyiniz, su kablarini kapayip baglayiniz, kab-kacagi tersyüz edip örtünüz ve lâmbalari söndürünüz.»[1194]

Mühim ve zarurî isler disinda geceleyin bilhassa çocuklarin evden disari çikip toplanmalarinda ve dolasmalarinda çesitli zararlar sayilabilir. Hirsiz-lik, soygun,' kurt ve kbpek saldirisi gibi haller daha ziyade geceleyin olur. Insanlar geceleyin etrafi karanliktan dolayi göremez, fakct bazi hayvanlar gece karanliginda çevreyi gördükleri için dolasmaya baslarlar. Bunlarin ne oldugunu Insanlar bilemez. Bu bakimdan da korunmak lâzim, kapilari kilitleyip evdeki tedbirleri- almak gerekir. Bu hususta bilgi Için 1221 sayili Hadîs-'i Serifin açiklamasina bakilsin.[1195]

(587) Gece Karanliginda Çocuklari Alikoymak

1231— Cabir'den, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söyle buyurdugu rivayet edilmistir :
«Gecenin karanligi, yahut siddeti geçinceye kadar çocuklarimizi (evden çikmaktan) menediniz. Bu bir zamandir ki, (bu vakitte) seytanlar dagilip harekete geçer.»[1196]

Bildigimiz ve bilemedigimiz bazi maddî ve manevî zararlar sebebiyle, bundan önceki Hadîs I Serifin mânâsina uygun olarak Özellikle çocuklarin gece karanliginda disari birakilmamdan tavsiye buyurulmaktadir.[1197]

(588) Hayvanlari Birbirine Saldirtmak

1232— (333-s.) Ibni Ömer (Radiyallahu anhüma)}dan rivayet edildigine göre, kendisi hayvanlari birbirine saldirtmayi hos görmezdi.[1198]

Hayvanlar da Allah'in birer yaratigidir. Bunlarin zararlilari öldürülür ve insanlara faydali olanlari da merhametle kullanilarak onlardan istifade edilir. Bunun disinda onlara eziyet olacak hareketlerden sakinilir. Hayvanlari birbirine saldirlip dögüstürmek, lüzumsuz kovalcyip incitmek ve hiç bir fayda saglanamayacak isleri onlara yapmak hos olan hareketler degildir. Bunlardan kaçinmak ve onlari acitmayip merhametli davranmak gerekir. Kesilecek hayvanlar bile incitilmeden en kolay sekilde kesilirler. Zaten bir Hadîs-i Serifte :
«Yeryüzündekilere merhamet ediniz ki, göklere gahib olan Allah da gize merihamet etsin.» buyurulmaktadir.
Zomanimizdaki horoz dövüstürmeleri, deve ve boga güresleri hep bu yasak hareketlerdendir. Burada Peygamber (SaUallahii Aleyhi ve Sellem^e kadar yükseltilmemis olan bu haber, Tirmizî ve Ebû Davud tarafindan merfu' olarak tahriç edilmistir. Asagidaki kaynaklara bakilsin.[1199]

(589) Köpegin Havlamasi Ve Esegin Anirmasi

1233— Cabir. ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallatiahü Aleyh1 ve Selle m) söyle buyurmustur:
«Gece sükûnetinden sonra, (evden disari) çikmayi azaltiniz. Çünlkü Allah'in Mr takim yaratiklari vardir ki, onlari (bu vakitte) öteye beriye yayar. Kim de köpek havlamasini yahut esek anirmasini isitirse, kogulmus bulunan Seytan'dan Allah'a siginsin. Zira bu hayvanlar sizin görmediginizi görürler, hissederler.»[1200]

Gece lüzumsuz yere disari çikmamak ve bilhassa çocuklari disari birakmamakla ilgili Hadîs-r Serifler 1230, 1231 sayilarda geçmisti. Burada

ziyade olarak köpek havlamasi ile esek anirmasina karsi takinilacak tavir beyan edilmektedir. Hayvanlarda bazi duygular vardir ki, insanlarda bu ince duygu mevcut degildir, Görme, koku alma, isitme ve hissetme gibi...' Insanlardan önce bazi tehlikeleri sezebilirler ve bu tehlikelere karsi ses ve hareketleri Ile mukabele ederler. Bu bakimdan bir nevi alarm mahiyetinde olan köpek havlamasi ile esek anirmasi halinde Seytan serrinden ve zararli hallerden Allah'a siginmak gerekir. Bir rivayette de Allah'a siginma-lar, geceleyin olan havlama ve anirislar içindir.[1201]

1234— Câbir ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (ScUclIahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«Geceleyin köpeklerin havlamalarini yahut eseklerin anirmalarini Isittiginiz zaman Allah'a siginiriz. Çünkü onlar, sizin görmediklerinizi görürler. Kapilari kapayiniz., kaparken Allah'in adini aniniz, (Besmele getiriniz). Çünkü Seytan, Besmele getirilerek kapatilan bir kapiyi açmaz. Çanaklari örtünüz, su kablarini baglayiniz (kapaklayiniz), (bos) kablarc tersyüz ediniz.»[1202]

1233 ve 1221, 1222 sayili Hadîs-I. Seriflere müracaat edilsin.[1203]

1235— Ömer ibni Ali ibni Hüseyin, Peygamber (SallaîUkhü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigi, gibi, Câbir de, Resûlüllah (Salkttâhü Aleyhi Selîtrn)'in söyle buyurdugunu isitmistir :
«Gece, liashrdiktan (el'ayak çekildikten) sonra sokaga çikisi azaltiniz; çünkü Allah'in etrafa yaydigi yaratiklari (zararli mahlûkati) vardir. Bir de köpeklerin havlamasini yahut eseklerin anirmasini (geceleyin) isittiginiz zaman Seytan'dan AHah'a. sigininiz.»[1204]

1233 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.[1205]

(590) Horozlarin Ötüsü Isitilince

1236— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (SalIallahü Aleyhi ve Setfem) söyle buyurdu:
«Geceleyin horozlarin ötüsünü isittiginiz zaman, Allah'in ihsanindan (dua ederek) isteyiniz; çünkü bunlar bir melek görmüslerdir. Geceleyin eseklerin anirisim isittiginiz zaman da, Seytan'm kötülügünden Allah'a sigininiz; çünkü onlar bir Seytan görmüslerdir.»[1206]

Cenab-i' Hak horozlarda bir özellik yaratmistir. Gecenin muayyen saatinde ve gündüzün belirli vaktinde öterler. Bunu 6a gecelerin uzamasina ve kisalmasina göre ayarlarlar. Hele bazi horozlarin ölüsü hiç sasmaz. Bu ötüsler manevî bir tesirin, bir Melek'in gözükmesiyle meydana geldigi için bu anda edilecek dualara melek de âmîn der ve böylece onun âmîn demesine uygun düsecek dualar da makbul clur. Onun Için horoz Ötüsü Isi-tüdIgi zaman Allah Tealâ'nin genis hazinelerinden ve bol rahmetinden istemeyi Peygamber'Imiz bize tavsiye buyurmaktadir. Esekler de geceleyin zararli varliklar görmeleri sebebiyle anirdiklarindan, onlarin kötülügünden Allah'a siginmak gerekir.
Ayrica horozlarda su vasiflar vardir kI, bunlar insanlarda mevcuttur : Güzel ses, cömertlik; öyle ki, kendisi yemeyip etrafindaki tavuklara yedi-recek kadar... Esini kiskanmak, erken kalkip davranmak ve idareci durumda olmak gibi.[1207]

(591) Pireye Sövmeyiniz

1237— Enes ibni Malik'den rivayet edildigine göre, bir adam Peygamber (Sattaliahü Aleyhi ve Sellem)'\n yaninda pireye lanet etti. Bunun üzerine Peygamber söyle buyurdu :
«Ona lanet etme; çünkü o, Peygamberlerden bir Peygamberi namaz için uykudan uyandirdi.»[1208]

Bu Hadîs-i Serif Kütüb-I Sitîe'de yoktur. Ceylâni nin kaydina göre bunu, Bezzar, Taberânî ve Ebû Ya'lâ tahriç etmislerdir. Esasen hayvanlarin htç birine lanet edilmemesi, onlara sövülmemesi gerekir. Bilhassa ibâdetlerin en önemlisi olan namaz Için insani uyandirmaya sebep olan ve hayirli bir ise delâlet eden pireye kötü söylemek edebe aykiri düser. Bu sekilde hareket etmek, hiç bir zoman onlarla mücadele etmemeyi gerektirmez. Diger zararli hasarat gibi öldürülür ve yok edilirler. Fakat lüzumsuz ve edeb disi söz harcamanin bir mânasi yoktur.[1209]

(592) Gün Ortasi

1238— (334-s.) Ömer (Radiyatiahu anh) 'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Çok defa Ibni Mes'ud Hazretlerinin kapisi Önünde Kureys kabilesinden erkekler otururdu. Gölge döndügü zaman (zeval vaktinde) derdi ki:
— Kalkin (kusluk uykusuna yatin); geri kalan Seytan içindir, (onun için geri kalmis demektir). Sonra her karsilastigi kimseyi kaldirirdi. Hz. Ömer devamla dedi ki: Biz bu sekilde iken, o esnada söyle dendi:
— Bu (adam), Hashas Ogullarinin azadlisidir, siir söylüyor. Bunun üzerine Ibni Mes'ud onu çagirip :
«Nasil söyledin?» dedi.
Buna karsi (Sühayra adindaki o adam su siiri) okudu :
Erkenden hazirlanip yola çikacaksan, veda et Süleymâ'ya. Saç akligi ve Islâm dini, kötüjüge engel yeter insanci... Ibni Mes'ud : «Yeter! Dogru söyledin, dogru söyledin.» dedi.[1210]

Günesin yükselip de gölgenin yön degisecegi gün ortasina Arab dilinde «Kaile = denir. Buna zeval vakti de denir. Günün en sicak zamani bu vakit

civarinda olur. Daha ziyade yaz mevsimlerinde ve sicak bölge-Jerde günesin zararindan korunmak için hareket etmemek ve yatip uyumak en güzel bir korunma ve dinlenme çaresIdir. Gündüz yorgunlugunu giderip uykusunu alan ;kimse, gece usanmadan ibâdet edebilir. Dinçlikle ve istekle gece ibâdetinde bulunmanin manevî degeri de daha büyük olur. Böylece bedenin hem sagligi korunmus, hem de manevî gidasi alinmis sayilir. Yazin sicak günlerinde ögle namazini geciktirmek müstahab oldugundan, ögle namazindan önce veya vakit girdikten sonra, uyku uyumada beis yoktur. Bu uyku, namaz vakti gözetilerek mevsimlere göre, ögleden önce veya ögleden sonra is durumlari ve zamanlan müsait olanlar tarafindan yerine getirilir. Buna Türkçemizde Kusluk uykusu denilir.[1211]

1239— (335-s.) Sâib ibni Yezîd anlatmistir. Ömer gün ortasinda, yahut ona.'yakin bize ugradi da, söyle buyururdu:
«Kalkiniz da, kusluk uykusuna yatin. Artik geri kalan Seytan için (geri) kalmistir.»[1212]

Bundan önceki habere ve açiklamasina bakilsin.[1213]

1240— (336-s.) Enes (Radiyallahu anh) 'den rivayet ettigine göre, söyle demistir:
«(Ashab) toplanirlardi, sonra kusluk uykusu uyurlardi.»[1214]

1238 ve 1239 sayilara müracaat edilsin.[1215]

1241— Enea (Radiyatlohuanh) demistir:
— Sarap haram kilmdigr zamanda, Medine halki için, kuru hurma ile koruk hurmadan yapilmis içkiden daha hcsu yoktu. Ben de, Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Seltem) 'in ashabindan bazilari, Ebü Talha'nin evinde bulunurlarken onlara sarap sunuyordum. Bir adam ugrayip, dedi ki:
— Sarap haram kilindi, Ashab :
— Ne zaman? Yahut: Dur bakaiim (arastiralim), demediler.
— Ya Enes! Sarabi dök, dediler. Sonra ashab, serinleninceye ve yi-kanmeaya kadar Ümmü Süleym'in evinde kusluk uykusuna yattilar. Sonra Ümmü Süleym onlara koku sürdü. Ondan sonra da onlar Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'e gittiler ki, haber adamin dedigi gibidir. Enes demistir ki:
— Artik bundan sonra ashab bir daha sarabi tatmadilar.[1216]

Kusluk uykusu münasebetiyle getirilen bu Hadîs-I Serif, ayni zamanda Ashabti Kiram'in hakka tereddütsüz olarak testim oluslarina ve birbirlerine oten güven ve bagliligin yüksek derecesine açik bir örnektir. SÖyie ki :
1— Öteden beri aliskin olduklari ve en hos gördükleri bir içkiyi kullanirken yasak emrinin gelmesi .üzerine onu hemen kabul edip, içkiyi bir daha kullanmamak suretiyle terk etmeleri, hakka baglanisin en saglam örnegidir.
2— Ortada herhangi bir yasaktik belirtisi olmaksizin tek bir arkadasin haber vermesi üzerine, o haberin dogrulugunu arastirmaya ve beklemeye lüzum göstermeksizin hemen içilmekte olan içkinin dökülmesinde, ashabin arkadaslarina ne kadar büyük güven ve sadakat tasidiklari yasantisi vardir.
3— Ashab, önce içmekte olduklari içkiyi hemen terketmekle Allah'a ve Peygambere karsi vazifelerini yerine getirmisler, sonra Peygamber (SaHallahü Aleyhi ve Sellem) m huzuruna çikmislardir. Bu da, onlarin üzerlerine düsen vazifeyi ne derece ciddî bir sekilde yerine getirmis bulunduklarini göstermektedir.
ümmü Süieym,- Enes Hazretlerinin annesidir ve Ebû Talha da, E n e s 'in babaligidir. Enesin asil babasi Malik olup, Islâm'i kabul etmeden önce ölmüstü. Ümmü Süieym daha sonra Ebû Talha ile nikahlandi, ümmü Süieym ve Ebû Talha'nin hal tercemele-rine dair bilgi için 149 ve 164 sayili Hadîs-i Seriflerin açiklamalarina müracaat edilsin.
Bu Hadîs-i Serif münasebetiyle de Ashab-i Kiramin kusluk uykusuna yatmis olduklari ögrenilmektedir.[1217]

(593) Gündüzün Sonunda Uyku

1242— (337-s.) Havvât ibni Cübeyr'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Gündüzün evvelinde uyumak dalginliktir, ortasinda (uyumak) edebdir, sonunda ise ahmakliktir.[1218]

Beden sagligi bakimindan ve Is görme imkânlari bakimindan uyku için en uygun zaman, Hadîs-i Seriflerde varid oldugu gibi, kusluk uykusudur. Bu vaktin disina giren gündüzün basinda veya aksama yakin bir zamanda uyku uyumak faydali degildir. Bu haber Için baska bir kaynak bulunama-mistir.[1219]

(594) Ziyafet

1243— (338-s.) Meymûn'dan (Ibni Mihran kasdediliyor) IsitÜdigine göre, demistir ki, Nafi' hazretlerine sordum:
Ibni Ömer ziyafet için davette bulunur muydu? Nafi' dedi ki:
— Ancak bir defa onun bir devesinin bacagi kirildi da, onu biz bogazladik. Sonra (Ibni Ömer) söyle dedi:
Medîne halkini bana topla. Nafi' demistir ki :
— Ben: Ey Ebû Abdurrahman (Ibni Ömer), hangi seye (çagiriyorsun)? Bizde ekmek yoktur, dedim. Bunun üzerine söyle dedi :

«Allah'im, sanadir hamd... Bu kemikli et. Bu da çorba —yahut bu çorba, bu da et—. Isteyen yer, isteyen de gider.»[1220]

Nikâh ve sünnet dügünleri gibi maksatlar disinda verilen ziyafetlere Arapçada «Me'dübe» denilir. Sirf dostlar ve fakirler yemek yesin diye ziyafet çekilmesinde dinî bîr beîs bulunmadigina bu haber delildir, islâm adabindan olcn güzel bir âdettir. Ancak ziyafetlerde israfa meydan verilmemeli, yasak olan seyler islenmemelidir. Ziyafetlerde açin karnini doyurmak ve kardesler arasinda sevgi baglarini, kuvvetlendirmek gibi güzel hasletler vardtr. Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.[1221]

(595) Çocuklarin Sünneti

1244— Ebû Hüreyre (Radiyatkshitanh} 'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (SallalUihü Aleyhi ve Selicm) söyle buyurdu:
«Ibrahim f'Suliollahü Aleyhi ve Sellem) seksen yildan sonra sünnet oJdu ve Kadûm'da kendini 'sünnet etti.»
(Ebû Abdullah demistir ki, «Kadûm» sözü ile bir yer kasdediliyor.)[1222]

Çocuklarin sünnet ediime isine Arapçada «Hitan» denilir. Erkeklerin avretlerinde dogusta görülen sarkik deri fazlaligidir ki, bunu kesip giderme ameliyesine verüen addir. Hem temizlik, hem de cinsiyet bakimindan sünnetin faydali cihetleri vardir. Hz. Ibrahim Peygambevf Aleyhimüsselâm) dan itibaren uygulanan peygamberler sünnetidir. Bunun sünnet'den daha kuvvetLi vacib bir is olduguna kâi! olan âlimler vardir. Hiristiyanlar bida-yette bu sünnete riayef etmislerse de, sonraki tahrifler yüzünden bunu terketmislerdIr.
Çocugun dogum gününden yedi gün sonra sünnet etmek müstehabdir. Bu günden sonraya birakilirsa, kirkinci günde yapilir. Bir kisim âlimler de çocugun temyiz çagi olan yedi yasinda sünnet edilmesini müstehab görmüslerdir. En dogrusu, çocugun anlamadigi küçük bir yasta onu sünnet etmektir. Deri ince ve gelisme durumunda oldugu için kolay olur ve yara çabuk Iyilesir. Çocuk da bu ameliyeden bir korku çekmis olmaz. Geciktirilen bir sünnet, artik bulûg çaginda vacIb olur.
Hz. Ibrahim (Aleyhisse\âm) 80 yasinda sünnet olmasi, Ilâhî bir vahyin bu yila kadar gecikmis olmasi hikmetine baglanabilir.. Hadîs-I Serifte geçen «Kadûm» kelimesine hadîs âlimleri iki mânâ vermektedirler.
Bunlardan biri, metinde tercüme edildigi gibi, «.Kadûm» bir yerin ve mahallîn adidir. O yerde sünnet olmustur. Digeri de «Kadûm» balta veya kesere benzer bir âletin Ismidir. O takdirde, bu âletle sünnet olmustur, demektir.[1223]

(596) Kadinin Sünneti

1245— (339-s.) Ümmü'l-Muhacir anlatarak söyle demistir :
— Rûm cariyeleri arasinda esir edildim de, Hz. Osman (FLadiyallahu anh) Islâm'i bize arz "tti. Içimizden benden ve diger bir hanimdan baskasi müslüman olmadi. Bunun üzerine Hz. Osman söyle buyurdu : «Götürünüz de bu ikisini sünneti ediniz ve bunlari temizleyiniz.»[1224]

Rivayet edilen bir Hadîs-i Serifte :
«Erkeklerin sünnet edilisi bir sünnettir. Kadinlar Için ise bir iyilik sebebidir.»
"Buyurulduguna göre, sünnetin kadinlarda uygulanmasi erkekler gibi önemli degildir. Bazi bölgeler ve bazi bünyeler Için uygulanmasi, IyIlIk se-bebi olur. Her yere ve her bünyeye tatbiki gerekmez. Ancak kadinlar için de sünnetin bahis konusu olduguna bu^haber delil olmaktadir. Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir. Haberi anlatan Ümmü'l-Muhacir künyesindeki hanim Rûm asdli olup, adi Ukayle'dIr, Savasta esir alindiktan sonra müslüman olmus ve Hz. Osman'in hizmetinde bulunmustur.[1225]

(597) Sünnete Davet

1246— (340-s.) Salim haber verip, söyle demistir: — (Abdullah) îbni Ömer beni ve Nuaym'i sünnet etti de bizim üzerimize (dügün ziyafeti için) bir koç kesti. Bizden dolayi hayvan kesildiginden, bunun için çocuklara karsi nes'elendigimizi gerçekten kendimiz de hissediyorduk.[1226]

Sünnet dügünleri yaparak ziyafet vermenin islâm âdet ve edeblerinden biri olduguna bu haber örnek teskil etmektedir. Her iste oldugu gibi, bureda da Israftan ve diger haram Islerden kaçinmis olmak sarttir. Bu haber IçIn baska bir kaynak bulunamamistir.[1227]

(598) Sünnette Eglence

1247— (341-s.) Ümmü Alkame haber vermistir ki, Hz. Âise'nin erkek kardesinin kizlari sünnet edildiler de, Hz. Âise'ye söyle söylendi :
— Bu çocuklari eglendirecek bir kimseyi çagirsak? Hz. Âise :
— Evet, dedi de Adiyy'e haber gönderdi. Adiyy de çocuklara gitti. Sonra Âise (RadiyalIahuanha) eve ugradi da, adami sarki söyleyip, nes'e-den basini salliyor gördü. — Adam çok siir biliyordu. — Bunun üzerine Âise :
— Öf, bu bir Seytan! Çikarin onu, çikarin onu, dedi.[1228]

TIrmizî, ibni Mace ve Ebû Davud hazretlerinin Cihad bahsinde tahriç ettikleri Hadîs-I Serifin son kisminda söyle buyurulmaktadir:
«Müslüman kisinin her eglendigi gev bâtildir; ajicak sunlar bundan müstesnadir: Oltu ile atis yapmasi (silâh kullanma taliminde bulunmasi), atina (veya harp vasitalarina) hareket ve çeviklik ögretmesi, hanimi ile eglenip oynasmasi. Çünkü bunlar, hak olan seylerdendirler.»

Bu Hadîs-I Serifin açiklamasinda deniliyor ki, dinî ve ilmî bir fayda kazandirmayan, üstelik insani önemli görevlerinden alikoyan ve bosuna zaman harcanmasina sebep olan eglence ve oyunlarin hepsi bâtildir. Bu oyunlar zararlarina göre de haram veya mekruh olurlar. Hz. Âise 'nin de tutumu gösteriyor ki, çocuklari eglendirmek için eglence tertip etmekte esasen sakinca yoksa da, bu eglencenin yapilis seklinde asirilik ve münasebetsizlik görülmesi halinde bunda hayir yoktur. Nitekim gördügü manzaraya hoslanmadigindan bu eglenceye son vermistir. (Tîrmizî : Kitabu'l-Cihad, Hadîs : 1637 ye; Ibni Mace: KitabuI-Cihad, Hadîs: 2811 ve; Ebû Davud: Kitabu'l-Cihad, Hadîs : 2513)

Metindeki haber için baska bir kaynak .bulunamamistir.[1229]

(599) Zimmet Ehlinin Öavet Etmesi

1248— (342-s.) Hazreti Ömer (Radîyaltohu anhi'in azadlisi Eslem'den rivayet edildigine göre. söyle demistir :
— Biz, Ömer ibni'l-Hattab ile Sam'a vardigimiz zaman köy agasi (Zimmî) ona, gelip dedi ki :
— Ey Mü'minierin Emîri! Ben sana yemek hazirladim; istiyorum ki, seninle beraber olan seçkin kimseler bana gelsin. Çünkü bu, isim hakkinda benim için daha kuvvetlidir ve benim için daha sereflidir.
Hz, Ömer söyle buyurdu.:

«Bjz, içinde suretler (putlar) bulunan su kiliselerinize giremeyiz.»[1230]

Islâm idaresi altinda kalip yasamaga razi olan gayr-i müslImlere «Zimmî — Zimmet ehli» denir. Islâm devletine bir vergi Ödemek mecburiyetine girip, bu zimmete katlandiklarindan onlara bu ad verilmistir..
Sam, orta sarkta ve daha ziyade Suriye bölgesinde genis bir sahanin adi ise de, bugün hükümet merkezi olan sehrin adi olarak kullanilmaktadir. Dihkan da köy reislerine verilen bir addir kI, burada köy agasi diye ter-ceme edilmistir. Hz. Ömer zamaninda bütün Sam ve Filistin bölgeleri fethedilip, islâm idaresi altina girdikten sonra, halifenin karsisina çikan bir zimmet ehlinin daveti burada bahis konusu olmustur. Esasta gayr-i müslimlerin yemekleri yenir. Zira; Cenab-i Hqk,onlarin yemeklerini yemek hakkinda söyle buyuruyor :
«Kendilerine kitap verilenlerin (Yahudi Ve Hiristiyanlarin) yemegi size helâldir ve sizin yemeginiz de onlara helâldir.» (Mâide Sûresi, âyet: 5)
Bu hüküm karsisinda Hz. Ömer'in tutumu sundan ileri gelmektedir: Görülüyor ki, yemek reddedilmemekte olup, içinde putlar ve sekiller bulunan kiliseye girmek mahzurlu bulunmaktadir. Bundan da ziyafetin kilisede tertip edilmis oldugu anlasilmaktadir. Yoksa Islâm'in haram kildigi yiyecek maddeleri disinda olan yemeklerini yemek caizdir. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[1231]

(600) Cariyelerin Sünneti

1249— (343-s.) Ümmü'l-Muhacir anlatarak söyle demisti)' :
Rûm'lardan ibaret cariyelerle ben de esir edildim de, Hazreti Osman (RadIyaUahu anh) bize Islâm'i arzetti. Içimizden benden ve diger bir hanimdan baskasi müslüman olmadi. Bunun üzerine Hazreti Osman söyle buyurdu:
«Bu ikisini sünnet ediniz ve bunlari temizleyiniz.»

Ben de, Hazreti Osman'a hizmet eder oldum.[1232]

Cariye, köle olan hanimlara deniür. Sünnet hususunda hür ve köle olan hanimlar arasinda bir fark olmadigina Isaret edilmektedir. Zira mutlak olarak bu Hadîs-i Serifin zikri 1245 sayida geçmistir. Oraya müracaat edilsin.[1233]

(601) Büyükler Için Sünnet

1250— (343-s.) Ebû Hüreyre'den. rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Hazreti Ibrahim (AIeyhteseîâm) yüz yirmi yasinda iken sünnet oldu. Bundan sonra da seksen yû yasadi.»
Sa'îd (ibni Müseyyeb) demistir ki; Hazreti Ibrahim ilk sünnet olandir, ilk müsafir konuklayandir, ilk biyik kisaltandir, ilk tirnak kesendir ve ilk saçi agarandir. Bu saç agarmasi üzerine de :
«Ey Uabbim, bu nedir?» dedi. (Allah) buyurdu ki:
«Bu vakardir (olgunluktur).» Hazreti Ibrahim de :

«Ey Rabbim, bana vakar ziyâde et» dedi.[1234]

Ihtilâm haline ulasan erkege balig denir. Böyle bulûg çagina yetisenlere de, çocukluk devresini astiklarindan «büyük» denir. Iste sünnet olmak yajniz çocuklara mahsus degildir. Çocukluk çagini geçirmis olsalar bile, erkeklerin yetiskin hallerinde sünnet olmalari gereklidir, hatta vacib mertebesinde oldugunu söyleyen âlimler vardir. Hadîs-i Serîf bize bu görevi ögretmekte ve bu arada da Hz. I b r a h i m 'In faziletlerinden bir kismini ifade etmektedir. IhtIlâm suretiyle bulûg çagina ermeyenler için 15 yas hük-meye engel olurlar, çirkin ve igrenç manzara arzederler. Bu zararlari gi-yilirlar. Kadinlar Için de hüküm böyledir. Yâni; âdet ve ihtilâm görmeyen 15 yasindakiler büyük hükmündedirler

(Bu haber için de baska bir kaynak bulunamamistir.).[1235]

1251— (345-s.) Hazreti Hasan'm söyle dedigi isitilmistir:
— Bu adamin (yâni; Malik ibni'l-Miinzir'in) isine sasmaz misiniz? Islâm'i kabul eden Kesker halkindan ihtiyarlan kasdedip onlari teftis etti de onlara emretti; onlar da sünnet oldular. Bu kis mevsiminde... Haber aldigima göre, bunlardan ;.bir kismi öldü. Halbuki Resulü Ilah (Aleyhi ve

SeHem) ile Rûm ve Habes asilli olanlar müslüman oldular da bunlar, hiç bir sey için teftis edilmediler.[1236]

Islâm'i kcbu! eden yaslilarin saglik durumlari müsait olmadigi takdirde onlari sünnet edilmeye zorlama olmamasi gerektigini bu haber beyan et-mektedir.. Mevsim ve saglik, durumlari göz önüne alinarak ihtiyarlar Için emin yolu tercih etmek gerekir. Ayrica insanlarin hallerini arastirip onlari zorlamak dogru degildir. Kesker, Basra ile Küfe arasinda bîr kasabadir. Islâm'i kabul eden buradaki yasli halka, Malik i b n i ' I - M ü n z i r 'In uyguladigi is. anlalrlmakfcdir.

(Bu haber için yine baska bir kaynak-bulunamamistir.).[1237]

1252— (346-s.) Ibni Sihab'dan rivayet'edildigine göre, söyle demistir: Bir erkek Islâm'i kabul ettigi zaman, büyük olsa bile, sünnet olmakla emrolunurdu.[1238]

1244, 1250 ve 1251 sayili Hadîs-i Seriflere bakilsin.[1239]

(602) Dogumda Davet

1253— (347-s.) Akkâ'h Bilâl ibni Kâ'b'dan rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir:
— Biz, Yahya ibni Hassan'i (El-Bekrî El-Filistinî'yi) köyünde ziyaret ettik. Ben, îbrahîm ibni Edhem, Abdülâziz ibni Kureyr ve Musa ibni Ye-sar beraberdik, (Yahya) bize yemek getirdi de, Musa oruçlu oldugu için yemedi. Bunun üzerine (kendisini ziyarete gittigimiz) Yahya söyle dedi :
«Peygamber (Sallallahü. Aleyhi ve Selîein)'in ashabindan ve Kinâne Ogullarindan Ebû Kursafe künyeli bir adam bize bu mescidde kirk yil imamlik yapti ki, o bir gün oruç tutuyordu, bir gün iftar ediyordu. Babamin bir erkek çocugu dogdu da, onu (Ebu Kursafe'yi) oruç tutmus oldugu günde davet etti. O da iftar etti.» Bunun üzerine Ibrahim kalkip cüb-besi ile Musa'yi sürttü. Musa da oruçlu iken iftar etti.

(Ebû Abdullah demistir ki, Ebû Kursafe'iiin ismi Cendere Ibni Haysene'dir.).[1240]

Ashab ve-Tabiînden ibaret çogunlugun görüsüne göre, icabet edilmesi gerekli olan ziyafetler 8 kisimdir :
1— Sünnet dügünleri için verilen ziyafetler : Böyle bir is için davet vaki' oIdugu zaman, davete gitmek (Icabet etmek) gerekir. Bundan sonra sayilacak olan ziyafet çesitleri de ayni hükmü tasirlar.
2— Çocuk dogdugu zaman, Akîka kurbani kesmek ve etini ziyafet suretiyle müsafirlere ikram etmek veya çig olarak dagitmak.
3— Selâmetle dogumdan kurtulan kadin için verilen ziyafet.
4— MüscfIr ge:isinden dolayi verilen zjyafet.
5— Yeni bir eve sahip olmaktan dolayi verilen ziyafeh
6— Keder ve musibet Için verilen ziyafet.
7— Sebepsiz olarak verilen ziyafet.
8— Evlenme ve dügün sebebiyle verilen ziyafet.
Iste Filistinli Yahya'nin anlattigi hâdisede dogum dölayisiyle ziyafet verildigi anlasilmakta ve böyle bir ziyafete nafile oruç tutmakta olan kimse Icabet ettigi zaman, orucunu bozabilecegi de Ifade edilmektedir. Ancak bozulan orucun kaza edilmesi vacib olur.
Yahya ibni Hassan, Kudüs halkindan yasli bir âlim olup, Isabetli ve Iyi görüslü bir kimse idi.
Ibrahim ibni E d h e m de, Belh'de dogan, zühd ve takvasi ile söhret bulan ve Insanlara ögüt veren söz ve hareketlerin sahibidir. 261 yilinda Sam'da vefat ettigi söylenir. Allah'in rahmeti üzerlerine olsun...
Ebû Kursa (e kimdir? :
Ashab-i Kiramdan olup, adi Cendere Ibni Haysene veya H ab e s i yy e 'dir. Kî nane kabilesine baglidir, Filistin yahut Tihame'de Ikâmet etmistir. Müslüman olusunu söyle anlatir :
«— Ben annemle teyzem arasinda büyüyen bîr yetim Idim. Teyzeme daha çok meylim vardi. Koyun-kuzu çobanligi ederdim. Çok kerre teyzem bana derdi ki : .
— Bu adama Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) *& ugrama, seni yoldan çikarir ve azdirir. Ben de çikar meraya giderdim ve koyunlarimi birakip, sonra Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem)'e giderdim ve yaninda dururdum. Sözlerini dinlerdim. Sonra aksama dogru koyunlarin memeleri kuru ve bos oldugu halde onlarla eve dönerdim. Teyzem derdi ki :
—Senîn bu koyunlarina ne oldu, memeleri kuru? Ben de : Bilmiyorum, derdim.
Bir gün Peygamber (Saüaüâhü Aleyhi ve Selem)m söyle buyurdugunu
isittim :
«Hicret ediniz ve Islâm'a sanlima. Çünkü cihad devani ettikçe hicret kesilmez."
Böylece müslüman olup, Peygamberle musafaha edinceye kadar yanina giderek kendisinden dinledim. Nihayet teyzemin bana olan emrini ve koyunlarimin halini Hz. Peygamber'e: sikâyet ettim. Bunun üzerine Peygamber (Sallattahü A ieyhi ve Sellem):
«Bana koyunlari getir.» dedi.
Ben de onlari Peygambere getirdim. P&ygamber de koyunlarin sirtlarini ve memelerini sivadi ve bereketli olmalarina dua etti. Bundan sonra koyunlar süt ve yagb doiduLar, Koyunlaria teyzeme döndügüm zaman, teyzem bana :
— Yavrum, iste koyunlari böyle otar, dedi. Ben dedim ki :
— TeyzecIgim, ben her gün otardigim sekilde otardim. Ancak sana haber vereyim : Ben Peygamber (Salialiahü Aleyhi ve Sellem) e gittim ve m üs I uman oldum. Böylece Peygamberin ahlakini ve sözlerini teyzeme anlattim. Sonunda annem ve teyzem dediler ki :
— Bizi Peygambere götür. Hemen ben, annem ve teyzem gittik. Onlar müslüman oldular ve Peygamber (Salialiahü Aleyhi ve Sellem) 'e bîat

ettiler.
Yasi ve ölüm tarihi hakkinda bilgiye rasrnamamistir.[1241]

(603) Çocugun Damacina Mama Çalmak

1254— Enes (Radiyalhhuanh)'den rivayet edildigine göre; söyle anlatmistir :
— (Babaligim) Ebû Talha'mn oglu (ve benim anadan kardesim) Abdullah'i dogdugu gün, Peygamber (Salialiahü Aleyhi ve Sellem)"e götürdüm. Peygamber bir abâ (elbisesi) içinde kendisine ait bir deveyi katranliyordu. Peygamber (bana) sordu :
«Yaninda hurma vür mi?» Ben :
Evet, dedim ve ona birkaç hurma verdim. Peygamber de onlari çignedi, sonra çocugun agzini açti ve onlari agzina çaldi. Çocuk da diliyle ta-danmaya basladi. Bunun üzerine Peygamber (Salialiahü Aleyhi ve Sellem) :
«Hurma, Ensar'm sevdigi seydir.» buyurdu ve çocuga Abdullah Ismini verdi.[1242]

Yeni dogan çocugun damagina,, saglik ve bereket dilegi ile hurma ve ona benzer tatli sey çigneyip çalmaya «Tahnîfc =» denir. Bunun ya* pilisindaki maksat, çocuga gida vermek degildir. Maddî olmaktan ziyade manevî bir hikmeti vardir. Bu arada da çocuga ad verilir. Bu hususta daha degisik Hadîs-i Serifler varid olmustur.[1243]

(604) Dogum Zamaninda Dua

1255— (348-s.) Muaviye ibni Kurre'nin söyle dedigi isitilmistir:
— Benim (çocugum) Iyas dogunca, Peygamber (Salialîahü Aleyhi ve Sellein)"m ashabindan birkaç kisiyi davet ettim de, onlara yemek ikram ettim. Onlar da dua ettiler. Ben dedim ki:
— Siz dua ettiniz, Allah sizin duaniza bereket versin. Simdi ben bir dua edecegim, siz amîn deyiniz. Yine Muaviye anlatti:
— Pen çocuga akli ve dini hususunda ve bu gibi çok dua ettim. Yine dedi ki:
— Ben, o günün duasini çocuk hakkinda arayip bilmeye bakiyorum.[1244]

Yeni dogan çocuklar için ziyafet verildigi gibi, bu ziyafet münasebetiyle de çocuk hakkinda hayir duada bulunmak yine Islâm edebine uygun bir harekettir. Gerek baba ve gerekse müsafirler çocuga duada bulunurlar. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[1245]

(605) Çocuk Kusursuz Olunca, Erkek Veya Kiz Olduguna Bakilmaksizin Dogum Vaktinde Allah'a Hamd Eden Kimse

1256— (34Ö-s.) Kesir ibni Ubeyd'in söyle dedigi isitil mistir : Hazreti Âige (EtâdiyetUahü tmha) kendilerinde (yâni: akrabalari içinde) bir çocuk dogdugu zaman, erkek mi, kiz rm? sormazdi. Kusursuz yaratildi mi? derdi. Kendisine :
— Evet, dendigi zaman, ELHAMDÜ LILLÂHI KABBILÂLEMIN = Hamd alemlerin Rabbine mahsustur, derdi.[1246]

Dogan çocuk hakkinda önemliolan noksansiz ve kusursuz olarak dün-1 yayo(gelisidir. Sirf erkeklik veya disilik istenilmesi gereken bir husus degildir, frkeklerde de hayir umulur, kadinlarda da hayir umulur. Erkekler içinde kötü de çikabilir, kadinlar içinde de kötü çikabilir. Mutlak erkeklik veya mutlak disilik iyilik sebebi veya hayir alâmeti olamaz. Mühim oian çocugun kusursuz olarak dünyaya gelmesidir. Böyle noksansiz ve ayipsiz olarck çocugu yaratan Allah'a do, verdigi bu büyük nimete karsilik hamd etmek insanin kulluk vazifesidir. Bu hcber için yine baska bir kaynak bulunamadi.[1247]

(606) Kasiklari Tiras Etmek

1257— Ebû Hürcyre (Radiyaîtahu anh) 'den rivayet edildigine göre. demistir ki, Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Seilem) söyle buyurdu; «Bes sey. Peygamberlerin seçtigi eski sünnettendir :
1— Biyik kisaltmak,
2— Tirnaklan kesmek,
3— Kasiklari tiras etmek,
4— Koltuk altlarini yolmak,
5— Misvak kullanmak.»[1248]

Fitratin mânâsi, yaratilis, hal, heyettir. Insanin yaratilisinda mevcut bulunan selim bir akil, Had.fs-i Serifle geçen 5 seyin lüzumunu kabul eder ve onlari benimser diye bu «Fitrat» kelimesi gerus mânâ Ile açiklanmaktadir. Daha önceden beri geçmis peygamberlerin bunlar birer sünneti olarak da Izah ediliyor. Bu 5 seyi ayri ayri ele alalim :
Biyiktan kssaEtmak : Biyiklar üst dudakta büyüyüp agizo dogru sarktigi Için agzi kaparlar, yemege ve Içmege engel olurlar. Içilecek suyun veya yenecek yemegin içine sarkmalari, hem temizlige aykiridir, hem de igrenç ve tiksindiricidir. Islâm'da temizlik ve karsilikli sevgi esas oldugurra~göre, bunu zedeleyecek her hareketten kaçinmak sarttir. Onun için biyiklar kisaltilir ve dudak kirmiziligina tasmayacak sekilde terbiye edilirler. Bunu da yapamayanlarin biyiklarini tras etmeleri daha dogrudur. Çünkü Imam-i Azam Ebû Hanife mezhebinde biyiklan tras etmek de sünnetten sayilir. Asil sünnet sakallarin uzatilmasidir. Zira; Peygamber (Salhliafiü Aleyhi ve Seilem) müteaddit Hodîs-i Seriflerinde:

«Biyiklari kisaltiniz, sakallari birakiniz (uzatiniz).»
Buyurmustur. Sakal ancak sünnet miktari olan bir kabza miktarini geçerse, o zaman kisaltilir. Tras edilmesi bahis konusu degildir. Sakal trasini bir kisim âlimler Karam ve bir kismi da tahrImen mekruh saymislardir. Buna da delil, Hz. Peygamber'irj :
«Sakalian uzatiniz» emridir. Bir de ashab içinde sakal tras edenin bulunmayisidir. Sal<al tras ettiklerine dair bir rivayete rastlanmamaktadir.
Tirnaklan Kesmek : E! ve ayak tirnaklari uzadigi zaman parmak uçlari arasina yabanci ve pîs maddelerin girmesine zemin hazirlarlar, Is görmeye engel olurlar, çirkin ve igrenç manzara arzeedrler. Bu zararlari gidermek IçIn haftada veya onbes günde bir kesilip tirnaklarin-temizlenmesi gerekir. Peygamber (Saltailahü Aleyhi ve SeHem)f\r\ cuma günleri namaza çikmadan önce biyiklarini kisalttiklari ve tirnaklarini kestikleri rivayet edilir, insan saçlarini kisalttigi ve tirnaklarini kestigi zaman toplanan kirpintilari gömer veya bir süpürüntü yerine atar.
Kasiklari Tras etmek : Avret yerlerinde, ön ve arka taraflarda olan killarin temizlenmesi de, sünnettir. Tuvaletteki temIzük IçIn, terlemelerden dogan kirlilik ve pis kokularin giderilmesi Için bu temizligin yapilmasi hem aklen, hem de dinen güzel kabul edilen islerdendir.
Bu temizlikleri yapma müddeti bünyelere göre degisirse de, haftada, onbes günde veya ayda bîr yapilmalidir. Kirk günü de geçirmemelidir.
Koltuk Altlarini yolmak, tras etmek : Bu da Jsasik temizligi yapilirken olur. Sik sik bu temizlik yapilmakla koltuk altlarindaki fena koku ve kirler giderilir.
Misvak Kullanmck : Sivâk adindaki yumusak bir agacin dallarindan yapilan dis firçasina «Misvak» denir. Bu yumusak agacin gayet sik ve ince lifleri bulundugundan özel surette hazirlaninca yumusak bir firça bu dallardan hazirlanir. Agaçtaki koku agza hos bir rayiha verir ve agacin usaresi de dis etleriyle bazi dis hastaliklarina fayda saglar. Her fakirin temin edebilecegi en mütevazi bir dis firçasidir. Peygamber Efendimiz dis temizligine o kadar büyük önem vermistir ki, bîr Hadîs-I Seriflerinde :
«Eger ümmete mesakkat olmasaydi, onlara misvak kullanmayi farz kilardim.»
Buyurmustur. BIr is veya seferden saadethanelerine döndükleri zaman da ilk is olarak Hz. Peygamber'In Misvak kullandiklari Hz. ÂIse tarafindan rivayet edilmektedir. Artik dis temizliginin önemini bugünkü tip âle-» mi müstereken kabul ettigi için, çesitli firça ve macunlar Imâl edilmis ve doktorlarca tavsiye edilmistir. Aksam-sabah ve her namaz için abdest alirken ve yemeklerden sonra bu temizlige riayet etmek sünnettir ve bunda insanlarin sagligi Için büyük fayda vardir.[1249]

(607) Temizlenmekte Vakit

1258— (350-s.) Nafi'den haber verildigine göre, îbni Ömer (Radiyaliahu cmhüma) her onbes günde tirnaklarini keserdi ve her ay (koltuk ve kasik temizligi için) ustura kullanirdi.[1250]

Bundan önceki Hadîs-I Serîf'e ve açiklamasina bakilsin.[1251]

(608) Kumar

1259— (351-s.) Ibni Abbas (Radiyallahu cmhüma) 'nm anlattigina göre, eskiden söyle denilirdi:
— Deve kumarcilari nerede? Sonra on kisi toplanip henüz sütten kesilmis on deve yavrusu ve daha ziyade yavrularla bir (büyük) deve satin alirlardi. Sonra kumar oklarim (bir torba Içinde) karistirirlardi. Bir kisiye (bos) kalincaya kadar sen imler dokuz kisinin olurdu. Böylece tüm yavru miktarini dolduruncaya kadar bu sehimlere kalanlar yavrulardan birer birer alacakli olurlardi. Iste bu Meysir'dir .- kumardir.[1252]

Meysir diye adlandirilan kumar oyunu bu. metinde kisa bir ifade ile anlatilmakta oldugundan, oynanis seklini buradan kavramak zordur. Bu hususta gerekli bügiyi edinmek için Hâzin ismi ile söhret bulan A I â e d -dIn Alî'nin «Üibabu't-IeVîl ft Maani't-Tenzî!» adli tefsIrindeki açiklamaya müracaat edelim :
«Meysir» kumardir ve Yüsür = Kolaylik kelimesinden dogmus bir isimdir. Çünkü zahmet çekmeksizin kolaylikla mal edinmek isidir. CahIliyet devrinde insanlar bir deve satin alip, onu bogazlarlar ve etini 28 parça yaparlardi. Sonro ezicim ve aklâm adini verdikleri kumar oklari ile bu parçalar üzerine sehim çekerlerdi. Oklarin sayisi on adet olup, isimleri : Fezz, Tev'em, Rakîb, Hales, Nüfis, Müsbil, Mualîâ, Menîh; Sefîh ve Veged idi. Bunlardan sehim çektikleri isaretli 7 okun hisseleri vardi. Geri kalan 3 okun da hissesi yoktu. Fezz'in bir, Tev'em'in iki, Rakîb'm üç, Hales'in dört, Nafis'in bes, MüsbIf'in ahi ve Muailâ'nin yedi hissesi vardi. Diger üç okun : Menîh, Sefîh ve Veged'in hisseleri yoktu. Sonra bu oklari, Zübabe adini verdikleri bir torbaya koyarlar ve kendilerince adaletii saydiklari bir adamin eline teslim ederlerdi. Adam bu torbo içindeki oklari karistirip salladiktan sonro hazirda bulunan oyunculardan bîrinin adina bir ok çekip torbadan çikarirdi. Çikan okun kiymetine göre adam etlerden hissesini alirdi. Meselâ; iki hisseli olan TeVem okunu çekmIsse, adina ok çekilen adam Iki hisse etînI alirdi. Böylece adamlara göre ok çekisine devam edilirdi. Hissesi bulunmayan bir ok kime çikarsa, o deve bedelini borçlanirdi ve eli bos çikardi. DIger hisselere kavusanlar da aldiklari hisseleri yemezler, onlari fakirlere dagitirlardi. Bununla da ögünürlerdi. Bu oyunu oynamayanlari da cimr kimseler sayarlardi.» Bakara SûresI'nin 219 ve Mâide Sûresi'nIn 90. öyetleYiyle bu ve bunun gibi bütün kumar çesitleri yasaklanmis, haram kilinmistir.
Bir emek ve is karsiligi olmaksizin, zahmer ve yorgunluk çekmeksizIn, sirf tesadüflere bagli kalarak baskalarinin tamamen zarari karsiliginda kolaylikla mal kazanmaya kumar denir. Bir de müsabako ve yarisma vardir ki, bu yasak degildir. Btlgi ve sen'at yarismalari, insan kosulan (atLetlzm) gibi... Kumar kismina girmeyen bu yarismalarin yapilis seklî sudur: Bir sahis veya bir müessese bilgi veya kosu yarismasi açar ve der ki, birinciye 1000, ikinciye 500 ve üçüncüye 250 lira verecegim. Böyle bir yarismadan para almak ve vermek helâldir. Iki yarismacidan biri digerine : Ben kazanirsam bir sey almam, fakat sen kazanirsan sana su kadar veririm, derse bu da haram olmaz. Bir de karsilikli olarak iddiada bulunan meselâ; iki kosucu arasina üçüncü bîr sahis girer de : Yarismayi kazanirsam, Ikinizden mükâfatimi alirim ye kaybedersem size bir sey ödemem sartini kosarsa, bu üçüncü sahis müsabakayi kaybettigi takdirde diger iki kisiden yarismayi kazanan Öbür arkadasindan mükâfati alabilir. Bu sekil yarisma da helâldir. Bu üçüncü sahsa muhallil denir.

Kazanirsam alirim, kaybedersem veririm seklindeki bütün müsabaka ,ve oyunlar caiz degildir.[1253]

1260— (352-s.) Ibni Ömer (Radiyallahu anhütnaj'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Meysir kumardir.[1254]

1259 sayili habere ve açiklamasina bakilsin.[1255]

(609) Horoz Kumari

1261— (353-s.) Rabia ibni Abdullah'dan rivayet edildigine göre :
Ez, Ömer (Rcuîiyallahii anh) 'in. hilâfeti zamaninda iki adam iki horoz; üzerine kumara tutustular, fîtitnufc üzerine Hz. Ömer horozlarin öldürülmesini emretti. Bu emre karsilik Ensar'dan bir adam Hz. Ömer'e dedi ki:
— Tesbih, eden bir nesli nasil öldürürsün? Hazreti Ömer de, onlari terketti, öldürtmedi.»[1256]

Karsilikli bir iddia olmaksizin sirf seyirci kalmak maksadj ile de olsa, horozlari ve buna benzer hayvanlari dögüstürmek günahtir. Çünkü; bunda hayvanlara eziyet ve zarar verme vardir. Halbuki dinimiz hayvanlara acimayi ve onlara iskence vermemeyi bize emretmektedir. Kesilecek hayvanlar dahî en kolay ve eh rahat bîr sekilde bogazlanir. Bir Hadîs-i Serifte :
«Merhamet etmeyene merihamet olunmaz.»
Buyurutmaktadir. Bu dögüsfer taraflarca iddiali bir sekilde olursa, kumar kismina girerler. Hz. Ömer, Isin kökünü kazima bakimindan hayvaniarin da bogazlanmasini emretmisken, horozlardaki muayyen vakitlerde Ötüs.hasletine ve böylece tesbîhde bulunmalari Özelliklerine binaen vermis oldugu emirdet] vazgeçmis oldugu anlasilmaktadir.
Rabia ibni Abdullah: Tcbiîn seçkinlerinden ve büyüklerinden olup, Peygamber (SaiiaiioM Aleyhi ve Seliem) 'in zamaninda dogmustur. Muhammed IbnI'l-Münkedir 'in. amcasidir ve hadîs rivayeti azdir. Hicretin 93. yilinda vefat etmistir. Allch'in rahmeh' üzerine olsun...[1257]

(610) Arkadasina: «Gel, Seninle Kumar Oynayacagim» Diyen Kimse

1262— Ebû Hüreyre demistir- ki. Resûiüllah (Sattallâhü Aleyhivi SelIem) söyle buyurdu:
«Sizden biriniz yemin edip yemininde : Lât ve Uzza (putlari) adina demisse, LÂ ILAHE ILALLAH desin. Arkadasina da :
Gel seninle kumar oynayayim, diyen kimige de (kumar oynayacagi-mahni) sadaka versin.»[1258]

Yemin büyük varliga dayanilarak yapilir. Bir Insan hiç bir sey ifade etmeyen Lât ve Uzza adli putlarla yemin ederse, kâfirlerin bunlara vermis oldugu kiymeti vermis ve onlcri yüceltmis bulunacagindan, kâfirlere benze-' mis sayilir. Bir kimsenin imanini yenilemesi gerekir ve bu yenileme için : Lâ Ilahe Illallah der.
Gel kumar oynayalim, diyerek bu haram Ise girismek isteyenler, daha kumara baslamazdan önce ortaya koymayi tasarladiklari mallarini sadaka olarak verirlerse, bu hareketleri kötü tesebbüslerini Örten bir hareket olur. Kumardan kazanilan malin sadaka verilmesi caiz olmaz. Çünkü; haramdan sadakayi Allah kabu! etmez. Kumardan elde edilen sey sahibine verilir. S.ahIbi hayatta degilse, veresesine verilir. Veresesi de bulunamiyorsa» o mal sahibi adina fakirlere sadaka olarak verilir.[1259]

(611) Güvercin Kumari

1263— Bir adam Ebû Hürey.re (RadiyaltahH anb}'a söyle dedi :
— Biz iki güvercinle bahislesiyoriiz, (onlari karsilikli dogüstürüyoruz). Muhalîil bunlardan birini ahr götürür korkvisundan dolayi, aralarina bir muhallil koymayi hos görmüyoruz. Buna karsi Ebû Hüreyre :
«Bu. çocuklarin isinden bir istir; onu terkctmeniz yakindir.» buyurmustur.[1260]

Taraflarin bahisieserek horoz dögüstürmeieri nasil ki kumarsa, güvercinlerin de böyle dögüstürülmeleri aynen kumardir. Arayo üçüncü bir sahsin girmesiyle is kumardan çikar ve bu helâl olur. Bu üçüncü sahsa mu-haMil denir. Sözlesme seklini ögrenmek için 1259 sayili hadîsin açiklamasina müracaat edilsin. E b û H üt e y r e Hazretleri, bu oyun için:
«Bu çocuklarin isidir, akli basinda olanlarin isi degildir...» demek su-.retiyle yumusak bir ifade kullanip, isin caiz olmadigina isaret etmis ve bunun terkedilmesî gerektigini de söylemistir...Esasen yenen yenilenden bir sey almak sarti Ile bahislesilen oyunlarin hepsi kumar hükmündedir.
Bu haber için baska bir kaynak- bulunamamistir.[1261]

(612) Kadinlar Için Yol Nagmesi

1264— Enes (Radiycliahu anh)'den rivayet edildigine göre, Berâ ibni Malik erkeklere yol nagmesi yapardi. Encese de hanimlara yoî nagmesinde buiunurdu ve güzel sesli idi. Bunun için Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Ey Encese! Siseleri yürütmende yavas ol.»[1262]

Develerin nagme ile yürütülmesine «Huda ve Hidâ = » denilir. Develere bimtlI olarak yol alan hanimlarin kervanini sürdürmekte bulunan hizmetçi Encese'nin güzel sesiyle nagmeleyisInI Hz. Peygamber (Salkliahü Aleyhi ve Sellem) yasaklamamislardir. Üstelik hanimlara tarizen saka etmislerdir; Bu Hâdîs-i Serîf «Saka» bahsinde 264 ve 883 sayida geç-mis' oldugundan fazla bilgi için oraya müracaat edilsin.[1263]

(613) Türkü

1265— (355-s.) Ibni Abbas'dan rivayet edildigine göre, Aziz ve Celil olan Allah TeâIâ'nin:
«Insanlardan kimi de vardir ki, bos lala müsteri çikar.» sözünde demistir, ki, bu bos lâf türkü ve ona benzer seylerdir. (Lokman Sûresi, âyet: 6).[1264]

Insani Ibâdetten ve yararli jsler yapmaktan alikoyan, sehevî ve nefsanî arzular pesjride sürükleyen, her çesit söz ve eglenceler zararlari nispetinde makbul o}mayan Islerdir. Ibni A b b a s Hazretleri de, türkü ve ona benzer eglentileri, kiymet ifade etmeyen bos ve bâtil sözlerden saymistir. F a d ! u ' 11 a h.'in kaydina nazaran bu haber Taberî tarafindan tahriç edilmistir. Bunun Için baska bir kaynak bulunamamistir. Bu haber 786. sayida geçmistir.[1265]

1266— Berâ ibni A2ib'den rivayet edildigine göreResûlüllah. (SctlialIahü Aleyhi ve Sstlem) söyle buyurdu:
«Selâmi yayin, selâmet bulursunuz. Esere 5= fuzuîiyyat kötülüktür.»
(Râvilerden Ebû Muâviye demistir ki, «Esere = (bos seydir.).[1266]

Bu Hadîs-i Serif 787 sayida geçmistir. Bak : Müsnedi imam Ahmed, C. IV, s. 286, ük baski.[1267]

1267— (356-s.) Fudala ibni Ubeyd'den rivayet edildigine göre, kendisi insanlarin biriktigi bir toplanti yerinde idi de, bir takim kimselerin tavla oynadiklari haberi ona ulasti. Bunun üzerine kizgin bir halde kalkip siddetle o oyunu yasakladi. Sonra söyle dedi:
«Pikkat edilsin, bu oyunu oynayan kimse onun gelirini yer, hinzir etini yemis ve kanla abdest almis gibi,..>>
Kübe sözü ile tavlayi kasdediyor.[1268]

Bu haber 788 sayida aynen geçmistir. Bilgi için açiklamasina müracaat edilsin.[1269]

(614) «Tavla Oynayanlara Selam Vermeyen»

1268— (357-s.) - Fudayl, babasi Müslim'den rivayet ettigine göre, babasi söyle dedi:
Hazreti AH (Radiyflllahu anhi kösk kapisindan çikinca tavla oynayanlari gördügü zaman onlari götürürdü de, sabahtan aksama kadar onlari hapsederdi. Onlardan bir kismi gün ortasina kadar hapsedilirdi. (Râvi devam edip) demistir ki, geceye kadar hapsedilenler para ile muamele edenlerdi. Gün ortasina kadar hapsedilenler de, bu oyunla eglenenlerdi. Bir de Hz. AH, onlara selâm vermemeyi emrederdi.[1270]

Büyük günahlari açiktan isleyen müslümanlara fâsik denir. Böyle fâsik olanlara selâm verilmemesine dair Hadis-i Serifler 468 sayili «Fasika selâm verilmez» bölümünde 1017-1019 sayilarda geçmisti. Kumar oynamak da bu haram olan yasaklardan sayildigi için kumar mahiyetindeki oyunlari oynayanlara selâm verilmez, özel bahsine müracaat edilsin. Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.[1271]

(615) Tavla Oynayanin Günahi

1269— Ebû Musa El-Es'arî'den rivayet edildigine göre, Resulüllah (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«Tavla oynayan gerçekten Allaih'a ve Resulüne isyan etmistir.»[1272]

Islenmesi yasak olan seylerin yapilmasinda Allah'in nzasi yoktur, Peygamberin de yoktur. Kumar .mahiyetinde olan tavlayi oynamak bu yasak-lardan sayildigi IçIn bunu oynayanlar Allah ve Resulünün rizasi disina çikmis olacaklarindan Allah'a ve Resulüne isyan etmis bulunurlar. Allah a karsi olanlarin günahi da büyüktür.[1273]

1270— (368-s.) Abdullah ibni Mes'ud'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Isaretlenmis olan, ibâdetten siddetle engelleyen su iki tavla zarindan sakininiz; günkü bunlar kumardandir.[1274]

Zar atmak ve tavla oynamak ayni cinsten oyun olduklari IcIn her ikisinin kullanilis! hüküm bakimindan birdir. Kumar kismindan sayildiklari itibarla bunlardan uzaklasmayi I ti n i M es' u d (Radiyaliahu anh) .tavsiye etmistir. F a d i u ' ! I a h 'in kaydina-göre bu haberi Imam Ahmed tahriç etmistir. Bundan baska bir kaynak gösterilmemistir.[1275]

1271— Büreyde'nJn, Peygamber (Salküiahü Aleyhi, veSellem)'den rnra-yetlne göre. Hz. Peygamber söyle buyurmustur :

«Tavla oynayan elini domuz etine ve kanina bulamis gibidir.»[1276]

Haram ve pis olma, bakimindan etlerin en agiri, hinzir etidir, kanidir. Müslümanlar siddetle, bundan kaçindiklari, gibi,, kumar mahiyetinde olan tavla oyunundan da kaçinmalari gerektigini ?eygamher(Sallallahü Aleyhi ve Seilem) misal vermek suretiyle beyan, buyurmustur.[1277]

1272— Ebû Musa, Peygamber (Sallailahü Aleyhi ye Sellemj'in söyle buyurdugunu rivayet etmistir :
«Tavla oynayan gerçekten AUaih'a ve Resulüne asî olmustui.»[1278]

1269 sayili Hadîs-i Serife bakilsin.[1279]

(616) Terbiye Etmek (Eli Altindakiler!) Ve Tavla Oynayanlarla Bâtil Ehlinin Disari Çikarilmasi

1273— (359-s.) Nafi'den rivayet edildigine göre, Abdullah ibni Öraef (RadiyuUühu anhüma) ailesinden birini tavla oynuyor bulunca, onu döverdi ye tavlasini kirardi.[1280]

Insan çoluk-çocugunu terbiye için gerektigi zaman döver ve azarlar. Onlari kötü aliskanliklardan alikoymaya çalisir. TcvIa da kötü bir is oldugundan, ondan uzak bulundurmak için Abdullah ibni Ömer aile efradindan birini tavla oynuyor görünce> onu döver ve oyun âletini kirardi.[1281]

1274— (360-s.) Hazreti Âi.se (Radiy^Uahuanhaydan rivayet edildigine göre, kendi arazisinde oturmakta 0Ian aile halkindan bazi kisilerin yaninda tavla oldugu haberi kendisine ulasti. Bunun üzerine Hz. Âise onlara su haberi gönderdi:
«Eger o tavlayi çikarip atmazsaniz, muhakkak surette sizi yerimden çikaracagim.» Böylece Hz. Âise tavlayi onlara çirkin gördü.[1282]

Hz. ÂIse (Rüdiyailahuanha) da, diger haber ve Hadîs-i Seriflere uygun olarak îavla hakkinda gerekli sözü söylemis ve onu çirkin bulmustur.[1283]

1275— (361-s.) Rivayet edildigine göre, îbni Zübeyr hutbe okuyup söyle dedi:
«Ey Mekke'liler! Kureys kabilesinden bazi erkeklere ait haber bana ulasti ki, onlar bir oyun oynuyorlar. Buna tavla deniyor, —îbni Zübeyr solak idi—. Allah (Mâide Sûresi, 90. âyetinde) Söyle buyuruyor:
(Sarap, kumar, ibâdet için dikilen putlar ve fal oklari hep seytan isinden pis birer seydir.) Ben Allah'a yemim ediyorum Id, bu oyunu oynayan bir kimse bana getiriliipe, onu derisinde ve tüyünde cezalandiracagim ve esyasini, onu oajia getirene verecegim.»[1284]

Abdullah ibni Zübeyr hicretten sonra Medine'de ilk dünyaya gelen sahabîdir ve Hz. E b û Beki r in kizi Esm"â 'nin da ogludur. Hz. M u a v i y e 'nin vefatindan sonra oglu Y e z I d 'e bîat etmemis, Mekke'de kendini halife Ilân etmisti. Yezîd'in ölümünden sonra birçok ülkeler kendisine baglanarak 9 yil kadar hilâfet makaminda bulunmustu. Iste bu hilâfeti esnasinda hutbe okurken tavla hakkindaki yasaklayici sözleri söylemis ve oynayanlari siddetle cezalandiracagini bildirmis oldugu anlasilmaktadir. Ha! tercemesI hakkinda gerekli bilgi için 244 sayili Hadîs-i Serif açiklamasina bakilsin. Bu haber için bcska bir kaynak bulunamamistir.[1285]

1276— (362-s.) Ya'lâ b. Mürre anlatarak demistir ki, tavla.ile kumar oynayan hakkinda Ebû Hüreyre (Radîyallahu anh) 'in söyle dedigini isittim:
«(Tavla ile kumar oynayan) hinzir eti yiyen gibidir. Kumar olmaksizin onu oynayan da, elini hinzir kanina bulayan gibidir. Tavla oyunu yaninda oturup da, ona bakan, hinzir etine bakan gibidir.»[1286]

Ebû Hüreyre (RadIydllahuanh) Hazretlerinden açik bir ifade ile. nakledilen fciu haberde tavla oyununda günahlari birbirinden farkli üç durum bulundugu ifade edilmektedir : '
1— Tavla oynayanlar, karsilikli olarak bahislesir ve yenilen kimse yenene para ve mal gibi bir menfaat saglamayi taahhüt ederse, bu dogrudan dogruya bir kumardir. Kumar ise haramdir. Hinzir etini yemek de haramdir. O halde haram bakimindan tavla kumari, hinzir etini yemek gibidir.
2— Tavlayi bahisleserek degil de, sirf bosuna bir eglence diye oynamak kumar degilse de, Ibâdetten ve hayirli Islerden alikoyan, bosuna zaman Öldüren bir is oldugundan çirkin bir seydir, hinzir kanina el bulastirmak gibi, kötü harekettir.
3— Imrenme.ve, hoslanma tavirlariyle tavla oyunlari basinda oturup seyretmek de hinzir etine bakip onu gözetlemek gibidir. Günah agirliklari birbirinden farkli olan bu. üç türlü davranistan da sakinmak en "selâmetli yoldur. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[1287]

1277— (363-s.) Abdullah ibni Amr ibni'l-As'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Iki zarla (tavlayi) kumar oynayan, hinzir eti yiyen gibidir. Kumar olmaksizin bunlari oynayan da, elini hinzir kanma bulayan gibidir.»[1288]

Bir önceki habere ve açiklamasina bakilsin. Bu haber için yine baska bir kaynak bulunamamistir.[1289]

(617) «Mümin, Bir Yuvadan Iki Kere Isirilmaz»

1278— Ebû Hüreyre fRüdiyaltâhu anh) haber verdigine göre, Resûiül-lah (SaHaLUihü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur: .. «Mümin, bir yuvadan iki kerre isirilmaz.»[1290]

Akilii ve anlayisli bir mümin zarar ve musibet gördügü bir isten dolayi: ikinci bîr defa aldanip, o musibete düsmez; çünkü ilk Isten ibret alir-ve-böylece o seye karsi tedbirli davranir, ahmaklik yapmaz. Peygamber (Saliailahü Aleyhi ve Sellem) bu Ha'dîs-i Serîflerfyle müminlere anlayisli ve tedbirli olmayi, gafletten ve ahmakliktan uzak bulunmayi emrediyorlar.
«Ledeg = » zehirli yilan isirmasina ye «Lese1 = » akrebin ignelemesine denir. Akilli ve anlayisli insan, bir kerre aci dtfyy^-zehirlendigi1 yilan deliginden (yuvasindan) ikinci bir defa isirilmaz; çünkü o anlayislidir, artik tedbirini almistir. Bunun için dünyada karsilasilan hâdiselerden tecrübe edinerek bunlarin zararli olanlarindan sakinmayi, Ikinci defa zarar görmemeyi mümin gaye edinmelidir.[1291]

(618) Gece Atis Yapan Kimse

1279— Ebû Hüreyre (Radiyatlâhu anh) 'dan rivayet edildigine göre, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«Gece bize (silâhla) atis yapan, bizden degildir.» (Ebû Abdullah demistir ki, bu hadîsin isnadi saglam degildir.).[1292]

Bir müslümana okla veya herhangi bir silâhla haksiz yere yapilan atis büyük günahtir. Bu isin gece Islenmesi, tehlike bakimindan daha büyük olacagi için, bilhassa geceleyin bunu irtikâp eden islâm ahlâki ve gidisati üzere degildir. Islâm'in hak yolundan ayrilistir ve bu bir isyandir. Bu ba-kimdan Peygamber (SalMiahU Aleyhi ve Sellem);
«Bize atis yapan, bizden, degildir.» buyurmustur.
Eger bu haram IsI helâl itikat ederek Isleyen olursa, zaten imandan ayrilmis ve küfür içine düsmüstür. Böyle bir kimse de müslümanIardan dc-gIldir, iman vasfini kaybetmistir. Bu Hadîs-i Serifi Imam Ahmed'in tah-riç ettigini F a d I u ' I I a h dip notunda kaydetmektedir.[1293]

1280— Ebû Hüreyre'dea rivayet edildigine göre, demistir ki, Re-sûlüllah (SallaHahii Aleyhi ve Seltem) söyle buyurdu: «Bize kars» $Ilâh tasiyan, bizden degildir.»[1294]

BIr önceki Hadîs-i Serîf'e ve açiklamasina bakilsin.[1295]

1281— Ebû Musa'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, ResûlüI-lah (Süllallahü Aleyhi ve Selle m) söyle buyurdu:
«Bize karsi silâh tasiyan kimse, bizden degildir.»[1296]

Bundan önce geçen iki Hadîs-i Serife müracaat edilsin.[1297]

(619) Allah Bir Kulunun Ruhunu Bir Yerde Almak Istedigi Zaman, 0 Kul Için Orada Bir Ihtiyaç Yaratir

1282— Ebû'l-Melîh, kendi kavminden sahabi olan bir adamdan rivayet ettigine göre, demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«Allah bir kulunun canini 'bir yerde almak istedigi zaman, o yerde o kul için bir ihtiyaç yaratir.»[1298]

Bu Hadîs-I Serif 780 sayida geçmistir. Bilgi için oraya müracaat edilebilir.[1299]

(620) Mendiline Sümküren

1283— (364-s.) Muhammed ibrii Sirin, Ebü Hüreyre (Radiyatlahu anh) dan anlattigina göre, Ebû Hüreyre mendiline sümkürdü, sonra :
«Peh peh, Ebû Hüreyre keten bir beze sümkürüyor, (büyük hayret)!.. Kendimi biliyorum, Hz. Âise'nin evi ile minber arasinda baygin düsüyordum. Insanlar diyordu ki, bu adam delirmis. Halbuki bende açliktan baska bir sey yoktu.»[1300]

Ashab-i Kiramdan bazilarinin öyle anlari olmustur kî, ne yiyecek bir lokma, ne de giyecek bir parça elbise bulamamislardi. Ebû Hüreyre (Radîyalkshu anhy hazretleri de bu halleri yasayanlardan biri idi. Daha sonra Islâm'in gelismesi ve civar beldelere hâkimiyeti Ile bu sikintilar kalk-, mis, yeme ve giyme bakimindan da sikintili devirler geçmisti, iste Ebû Hüreyre hazretleri Ilk devirdeki siddetli açlik halini, öteye beriye bayilip düsen bir mecnûn seklinde ifadelendiren insanlarin anlayisiyle diIe getirmektedir, önceleri sümkürecek bir yama bulamazken, sonradan kavusmus ^oldugu keten beze sümkürme imkânina kavusmasina hayret ederek geçirmis oldugu iki devreyi kisa.ve öz bir dille kiyasiamistir. Bu haberi biraz daha degisik lâfizlarla imam T I r m I z î" Hazretleri yine Muhammed ibni Sîrîn kanali üe söyle tahriç etmektedir :
«Biz Ebû Hüreyre'nIn yaninda idik. üzerinde ketenden boyanmis iki parça kumas vardi. Bunlardan (mendil yerinde kullandigi) bir parçasina sümkürdü, sonra : Peh peh, Ebü Hüreyre keten kumasa sünv
(1), kuruyor!.. Kendimi biliyorum, Resûlüllah (SaHallahü Aleyhi ve Selîem) 'in (Mes-cid'deki) minberi ile Hz. Â i s e'nin evi arasinda açliktan baygin olarak yere düsüyordum da gelen adam ayagini boynuma koyuyordu ve zannediyordu kI, bende delilik var. Halbuki bende delilik yoktu, bendeki, o hal açliktan baska bir sey degildi,»

BIr seyi büyük görmek ve taacüp etmek mânâsinda Araplar «Bah bah tj t veva Bahin bahin = » derler. Türkçede «Peh peh = Amma da hayret edilecek sey» diye IfadeiendirilebIlir.
Her insan malî gücüne göre keten ve kumas benzeri mendil kullanarak bunlara sümkürebilir ve bu hareket edeb disi sayilmaz. Ebû Hüreyre'nIn hal tercemesi hakkinda bilgi edinmek için 5 sayili'hadîsin açiklamasina bakilsin.[1301]

(621) Vesvese

1284— Ebû Hüreyre'deny (Ashab) dediler ki:
— Ya Resûlallah! Biz nefislerimizde bir sey hissediyoruz ki, onu konusmayi istemiyoruz ve bizde üzerine günes dogmamis (kimsenin bilmedigi) seyler var. Peygamber söyle buyurdu :
«Sali i d en siz bunu hissediyor musunuz?» Onlar:
Evet, dediler. Peygamber :
«Bu, imanin en açigidir.» buyurdu.[1302]

Bîr Insanin içine dogup da Isleyip islememekte karar veremedigi ve mütemadiyen tereddüt ettigi hale vesvese denilir. Bu gibi kararsiz kuruntular ve hatirdan geçen kötü seylerden dolayi insana günah yazilmaz. Ancak böyle kuruntular söz veya is haline geçirilmek kasit ve azim derecesine yükselirse, o zaman günah olur. Çünkü insan söz ve fül durumuna geçmekle kötülük doguracak isleri örtmege memurdur. Bunlari, söylemek ve yapmak açiktan onlari irtikâp etmektir. Nefis kuruntulariyle ugrasmak insani hataya ve unutkanliga sevk eder. Bundan kurtulmak için kuruntu yapilan isi terk edip, baska seye geçmelidir.
Insanin içinde tasidigi kasit ve niyeti, âlimler 5 mertebeye ayirirlar :
1— Hatir : Kalbden geçip de içerde kararlasmayan seye denir.
2— Hâcis : Kalbden geçen ve içerde kararlasan seye denir.
3— Hadîsü'n-Nefs : Içte kararlasip da disari çikmayan ve Islenip islenmemesi hususunda bir tercih edilmeyen seye denir.
4— Eger tercih yapiliyor, fakat nefis onda tereddüt ediyorsa, buna Kemm denir.
5— Eger tercih edilen kalp kuruntusunu islemeye nefis de karar ver-misse, buna Azim denir. Bastan itibaren üç halde meydana gelen iç duy-gularindan dolayi, kuruntular ister iyi ve Ister kötü olsun, bir sey gerekmez. Bunlardan ne. sevab yazilir, ne de günah... Hemm mertebesine çikan bir kuruntudan dolayi günah yine yazilmaz, fakat iyi kuruntu ise, ondan dolayi bir Iyilik sevabi yazilir. Azim haline gelince, bu iki yönden de geçerlidir. Kuruntusunu azim mertebesine çikaran kimse, azmettigi kötülüge karsi ceza ve azmettigi iyilige karsi sevab kazanir. Fakat bunlar isi basarmak derecesi altinda olurlar. Eger Ise azmedis ve tesebbüs isi basarma durumuna geçerse, yapilan îs ibâdetse on sevab ve günahsa bir ceza elde edilmis olur. Eger tesebbüs ve azim haliyle kuruntu neticelenir de is basarilmazsa, iyI-lIkten dolayi bir mükâfat, kötülükten dolayi da azim günahi kazanilir. Eger basarisizlik Allah korkusundan ve insanin kendi ihtiyarindan ileri gelmis, dis tesir buIunmamissa, böyle kimseden azim günahi da kalkar ve yerine bir Iyilik sevabi yazilir. Çünkü; azmedilen bir kötülük insanin kendi ihtiyar ve Iradesiyle kaldirilmistir, :
Biride kalbde yasayan fenaliklar vardir ki, bunlara azmetmekten Insana günah yazilir. Bir kimseye kin besleme ve kiskançlik duygularini kalpte benimseyip onlari kabullenmek azim oldugundan, bu ve buna benzer kötü ahlâklarin hepsi azim mertebesinde oluncti bunlarin günahi vardir. Fenaliklara çikaracak olan iç ve disa ait azimlerden sakinanlar, tertemiz Islâm ahlâkini yasayanlardir. Manevî olan iç ve dis temizligi budur. Buna maddî pisliklerden arinis katildigi zamcn kemâl mertebesi yasanmis olur. Cenab-i Hak bu yasayisa erme imkânlarim bütün müminlere ilham edip, kemâle ulastirsin, insanin Içindeki kötü vesveseleri bilmesi ve onlardan sakinmasi, onlardan nefret duymasi açik ve saglam bir imanin varIigmo delildir.[1303]

1285— Sehr ibni Havseb'den rivayet edildigine göre, demistir ki, ben ve dayim Hz. Âise'nin yanma vardik da, dayim sordu :
— Bizden birimizin içine öyle bir sey doguyor ki, eger onu söylerse âhireti gider ve eger is meydana çikarsa, ondan dolayi öldürülür (bu halimize ne* dersin)? Râvi dedi ki,. Hz. Âise üç defa tekbir getirdi, sonra dedi ki, Resûrüllah (SallaUahü Aleyhi ve Seltem)'e bundan soruldu da, su cevabi verdi :
«Sizden birinizde bu hal oldugu zaman üç defa tekbîr getirsin, (Allah-ü Ekber desin). Zira bu hassasiyeti ancak mü'min duyar.»[1304]
Gerçek mümin her an kendini ve iç duygularini murakabe ettigi için daima Allah korkusunu tasir ve sorumluluktan kurtulma çarelerini arar. Ma-nevî sorumlulugu mü'minden baskasi anlayamaz. Onun için müminlere ariz olan bu hal karsisinda tekbîr getirilerek kulluk görevi yerine getirilir. Iç duygu sorumlulugu hakkinda bilgi Için daha önceki Hadîs-i Serife bakilsin. Bu Hadîs-i Serif için baska bir kaynak bulunamadi.[1305]

1286— Enes ibni Malik'in söyle dedigi Isitilmistir.;
—. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu:
«Muhakkak surette insanlar «olmayan seylerden soracaklardir. Nihayet diyecekler ki, Allah her seyin yaraticisidir; q halde Allah'i kim yaratti? »[1306]

Zamanla insanlarin hâdiseleri irdeleyip lüzumsuz, enine boyuna çesitli sorular sorup duracaklarini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çok önceden bildirmistir. Filozoflarin birbirine benzemeyen ve birbirine aykiri dü-! sen ve hiç bir zaman bir gerçek üzerinde kararlasmayan soru ve teorileri umumiyetle bu kabil çalismalardir. Ufak tefek çesitli sorulari soracaklari söyle dursun, en büyük mesele olan ve inkârin en büyügünü teskil eden Allah i kim yaratti?» sorusunu da soracaklardir. Islâm inancinda Allah'in varligi kendiligindendir. O, ne dogmustur, ne de dogurulmustur. Ezelî ve ebedî varlik olup, her sey ona muhtaçtir. Esi ve benzeri olmayan tek bir varliktir. Bu inancin disina çikip ona bir yaratici

aramak, onun ulûhiyetini inkârdir, ve küfrün en, büyügüdür. Bu sual ve böyle vesvese karsisinda Allah'a siginmak ve Ihlâs Sûresini okumak gerekir.[1307]

(622) Zan

1287— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«(Kötü) sandan sakininiz; çünkü zanla hüküm vermek sözün en yalanidir. Tecessüs etmeyiniz, (insanlarin ayiplarini ve hallerini arastirmayiniz). Birbirinizi çekememezlik etmeyiniz, birbirinize arka çevirmeyiniz, birbirinize hased etmeyiniz, birbirinize kin beslemeyiniz; ey Allah'in kullari kardesler olunuz.»[1308]

Bu Hadîs-i Serif, I. Cild, 192. bplümde 410 sayi ile geçmistir. Bilgi için açiklamasina müracaat edilsin.[1309]

1288— Enes (Radiyallahu anh)'dan rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir :
— Peygamber (SoliaHahü Aleyhi ve SeUem) hanimlarindan biri ile beraber bulundugu sirada, bir adam Peygambere tesadüf etti. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o adami çagirip:
«Ey falanca, bu (gördügün hanim) benim falanca zevcenidir.» dedi. Adam dedi ki:
— Ben kimseye kötü zan etmedim ki, size kötü zan beslemis olayim. Peygamber söyle buyurdu: «Gerçekten Seytan insanoglunun kan dolasimi yerinde dolasir.»[1310]

Seytan her vesile Ile Insanlarin kalbine vesvese vermeye ve kötü zanna sürüklemeye imkân arastirir. Ona bu imkâni vermemek Için kötü zanni doguracak vaziyetlerden korunmak gerekir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hanimi ile konusmakta iken tesadüf eden adama, yabanci kadinla tek basina konusuluyor diye kötü zan gelmemesi için, konustugu kimsenin zevcesi bulundugunu bildirmistir. Bu vesile ile Seytanin en hassas olan insanin kalbine vesvese1 bifakip, kan damarlari arasinda dolasacak kadar sirayet!! bulundugunu da açiklamistir.[1311]

1289— (365-s.) Abdullah (Ibni Osman)'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
— Kendisinden çalinan adam o kadar zanda oulunur ki. hirsizdan daha büyük (günahkâr) olur.[1312]

Habersiz ve gizli olarak baskasinin malini rizasi disinda alana hirsiz denir. Hirsizlik haramdir ve büyük günahlardandir. BIr mali çalmak, bir harami islemekten Ibarettir. Mali çalinan kimse eger birçok kimselere kötü zan besleyerek suçu bunlara yüklemeye kalkisirsa ve isin gerçegini bilmeksizin buna kalkisirsa, onlara iftira etmis olur. iftira da haramdir ve çok kimselere iftira suçu da, bir hirsizlik suçundan daha büyük olur. Onun Için Isi arastirip saglam deliller elde etmeksizin hiç kimseye suç isnad etmemelidir. Rastgele isnadlarin zarari ve günahi islenen suçtan daha agir hale geçer. Bu haber Için baska bir kaynak bulunamamistir.[1313]
1290— (366~s.) Bilâl ibni Sa'd El-Es'arî'den rivayet edildigine göre, Muaviye, Dimask fasiklarinin adlarini bana bildir diye, Ebû'd-Derdâ Hazretlerine mektup yazdi. Buna karsilik Ebû'd-Derdâ dedi ki, benim Dimask fasiklari ile isim ne; ve ben onlari nerden bilecegim? Bunun üzerine oglu Bilâl w Ben onlari yazarim, dedi de onlari yazdi. Babasj Ebû'd-Derdâ söyle dedi:
«{Oglum) Sen nereden bildin? Sen onlarin fâsik oldugunu bildinse sen. de onlardansin, önce kendinden (yazmaya) basla.» Böylece isimlerini (Muaviye'ye) göndermedi.[1314]

Saglam ve kesin delile dayanmaksizin hiç kimse hakkinda kötü zan beslenmemelIdir. Sayet kötü zan beslenirse, o fenalik zan sahibi tarafindan kazanilmis sayilir. Bunun için Ebû'd-Derda hazretleri, elinde kesîn delil bulunmayan oglunu fasiklar arasina girmis durumda saymistir ve tesebbüsüne engel olmustur. Simdiki Sam sehrinin eski adi Di mask'd ir.
Ebû D. erda'nin oglu Bilal, Y e z î d zamaninda ve ondan sonra D i m ask kadiliginda bulunmustur.
(Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.).[1315]

(623) Cariyenin Ve Zevcenin Kocasini Tiras Etmesi

1291— (367-s.) Sükeyn ibni Abdülaziz ibni Kays babasindan rivayet ettigine göre :
Babasi (Abdülaziz) söyle dedi:
— Abdullah ibni Ömer (Radiyallahu anhüma)5nm yanma girdim ki, bir. cariye saçlarim tras ediyordu. Abdullah, dedi ki:
— Nûre (Hamam otu) cildi yumusatir.[1316]

Bu haberden anlasildigina göre, bir .kocanin hanimina basini tras ettirmesinde edebe aykirilik yoktur. Türkçede hamam otu diye Isimlendirilen maddenin Arapçasi. Nûre'dIr ki, bununla saç ve killar giderilir. F a d I u ' I -I a h rin dip notundakI kaydina göre bu haberi Taberânî tahriç etmis tir. C. .11, s. 678.[1317]

(624) Koltugu Yolmak

1292— Ebû Hüreyre'den, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu rivayet edilmistir:
«Peygamberlerin seçtigi Kadîm sünnetler bestir: Küçükleri sünnet etmek, kasiklari faras etmek, koltugu yiolmak, biyik kisaltmak, tirnaklan kesmek.»[1318]

1257 sayili Hadîs-i Serife ve açiklamasina bakilsin.[1319]

1293— Ebû Hüreyre'den, Peygamber (Salluiiahü A leyhi ve Sellem) 'in, söyle buyurdugu rivayet edilmistir :
«Bes sey Peygamberlerin seçtigi eski sünnettendir: Küçüklerin sünneti, kasiklarin tras edilmesi, tirnaklarin kesilmesi, feoltuk altlarinin yoftuîttiasi ve biyiklarin kisaltilmasi.»[1320]

1257 sayili Hadîs-I Serife ve açiklamasina bakilsin.[1321]

1294— (368-s.) Ebû Hüreyre'den rivayet edilmistir :
«Bes sey Peygamberlerin uyguladigi eski islerdendir: Tirnaklan kesmek, biyik kisaltmak, koltuk alti yolmak, kasik trasi yapmak ve küçükleri sünnet etmek.»[1322]

Bundan önceki Hadîs-i Seriflere bakilsin.[1323]

(625) Kadirsinaslik

1295— Ebu't-Tufeyl anlatip, söyle .demistir:
— Ci'râne mevkiinde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selietnj'i gördüm ki, et taksim ediyordu. Ben de o gün çocuktum, devenin kesilen et parçasini tasiyordum. Bu sirada Peygamber'e bir hanim geldi de, ,ona Peygamber hirkasini dösedi, (onun Ü2erine oturttu). Ben 'sordum:
Bu hanim kimdir? Denildi ki, bu, Peygamberi emziren süt annesiçlir.[1324]

Ci'rane veya Ci'irrâne, Mekke-Tâif yolu üzerinde.bir yerin adidir. Hu-neyn savasindan dönüste Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu yerde ganimetleri bölerken süt annesi Halime hanim huzura gelmisler ve me-tInde anlatildigi gibi, Hz. Peygamber tarafindan güzel bîr sekilde iltifatla karsilanmislardi. Kendilerinden iyilik görülen kimselere Iyilik etmek ve on^ lara iltifatta bulunmak Hz. Peygamberin güzel ahlâklarindan biri oldugunu burada görmüs olmakla öylece hareket etmeyi vazife bilmeliyiz.
«Ahd»'in buradaki mânâsi, bir seyin kiymetini bilip, onu gözetmek, bir seyi benimseyip korumaktir. Bu kelimenin lügat bakimindan Zaman, yemin, mekân, zimmet, vasiyyet, nasihat, sözlesme, sihhat ve iman gibi birçok mânâlari vardir. Ahd sözünün ilk mânâda kullanildigina Beyhakî'nin tahriç ettigi ve Hz. Â I s e'den rivayet ettigi su hadîs delil teskil eder:
Hz. Â ise'den (Radiyaîlahu anha) demistir ki : Ihtiyar bir kadin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellein)'e geldi de, Peygamber ona:
«Nasilsiniz, haliniz nasil, bizden sonra durumunuz nasil oldu?»
Diye sordu. Hanimcagiz cevap verdi :
— Hayir üzereyiz, anam babam sana feda olsun ey Allah'in Resulü... Hanimcagiz evden çikinca dedim ki, ya Resûlallah, bu ihtiyar kadina, bu güzel karsilama ve iltifati yapiyorsun? Cevaben Peygamber söyle buyurdu :
«Yâ Âi$e! Bu kadin Hatice'nin zamaninda bize gelirdi. Muhakkak ki, kiymet gözetmek (kadirsinaslik) imandandir.»
Bu mânâda bir Hadîs-I Serif de 1. C. 232 sayida geçmistir.[1325]

(626) Tanima

1296— (369-s.) Mugîre ibni Su'be'den rivayet edildigine göre, bir adam (kendisine) :
Allah Emîrin (Valinin) halini düzeltsin, senin kapicin bazi insanlari taniyor da, onlari izin. bakimindan seçiyor, (içeri girmelerine müsaade ediyor). Mugîre söyle dedi:
— Allah onu (kapiciyi) bagislasin; çünkü tanima kuduz köpek yaninda da, saldirici deve yaninda da fayda verir.[1326]

Tanimanin ve bir seyin gerçegini bilmenin önemi büyüktür. Hatalarin çogu iyi bilememekten ve taniyamamaktan ileri gelir. Isin kiymetine ve büyüklügüne göre zararlar dogar. Gerçek hüviyetleri bilinen kimselere karsi yapilan muamele ve öncelik hakki tanima emniyet bakimindan iltimas sayilmaz. Yerine göre tedbir ve isleri ayarlama olur. Hayvanlar bile tanidiklara saldirip zarar vermezler, insan saldirgan hayvani taniyinca ondan ko-runtflv Mûgtre Hazretleri sözleriyle bunu kasdetmektedir. Mugîre'-nin bal tercemesi hakktnda bilgi edinmek Için 1026 sayili Hadîs-i Serif açiklamasina müracaat edilsin. Bu haber için baska bîr kaynak bulunamamistir.[1327]

(627) Çocuklarin Cevizle Oynamasi

1297— (370-s.) Ibrahim'den rivayet edildigine göre, demistir ki :
— Bizim ashabimiz, oyunlarin hepsinde bize müsaade ederlerdi; .ancak köpeklerle degil, (bunlarla oyuna müsaade etmezlerdi).

Ebû Abdullah demistir ki.:
— (Bize sözü ile) çocuklar kasdediliyor.[1328]

Çocuklar için oyun ve egIence bir ihtiyaçtir. Onlarin sagligina ve ahlâkina zarar vermeyecek sekilde her çesit oyunla eglenmelerine müsaade vardir. Ashab-i kiram çocuklarin oyunlarina engel olmamislardir. Hazreti Yakup (Aleyhisselâm) da ogullarinin istegi üzerine oynamalarina müsaade etmisti. Bu haber için baska bîr kaynak bulunamamistir.[1329]

1298— (371-s.) Ebû Ukbe'den rivayet edildigine göre, söyle demistin — Bir defa Ibni Ömer'le yolda yürüdüm de, Ibni Ömer Habcs'li çocuklara tesadüf edip, onlari oynuyorlar gördü. Iki dirhem para çikarip onlara verdi.[1330]

Çocuklari oynar vaziyette gören Ibni Ömer {RadiyalUîhuanhüma) onlara çikismamis ve oyunlarina engei olmamis, üstelik gönüllerini hos tutmak için onlara para vermistir. Onun bu hareketi de çocuklarin oynamalarina izin vermek sayilir, Bu haber Için yine baska kaynak bulunamamistir.[1331]

1299— Hazreti Âise (Radiyallahuanha)'dan rivayet edilmistir: «Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) kiz çocuklardan ibaret arkadaslarimi bana gönderdi. Onlar oyuncakla oynarlardi: Küçük bebeklerle...»[1332]

Bilhassa kiz çocuklarin oyuncak bebeklerle oynamalari onlarin yaratilislarindaki Özellige en uygun bîr eglencedir. Çocukluk çaginda olan Hz. Âise'nin kiz arkadaslariyla bebek eglentisinde bulunmasina Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) müsaade etmisler ve çocuklari eglenmeye tesvik buyurmuslardi. Bu Hadîs-i Serîf daha genis bir mânâ ile 368. sayida geçmisti. Oraya müracaat edilsin.[1333]

(628) Güvercin Kesmek

1300— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, demistir ki : Resûlül-lah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bir adam gördü, bir güvercini kovaliyor. Söyle buyurdu: «geytan, seytani kovaliyor.»[1334]

Haclîs-I Serîf, güvercin emsali kuslarla oynamanin, onlari yakalayip öldürmenin Iyi bir is olmadigini göstermektedir. Onun için bunu yapan insan ile Insani bu bos ise cazibesiyle sürükleyen hayvan birer seytan olarak vasiflandirilarak, buna benzer hareketlerden sakinmamiza isaret buyuruluyor. Kus uçurtup damlar üzerinde kovalayarak, evlerin camlarini kirmaya ve insanlari rahatsiz etmeye sebep olmak hep hos olmayan hareketlerdir.[1335]

1301— (372-s.) Hz. Hasan'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir.[1336]

Basibos dolasan köpekler umumiyetle insanlara ve hâyvaniara zarar verirler. Çok kere de Içlerinde kuduz köpek eksik olmaz. Her zarar veren seyden korunmak gerektigine göre, hiç bir Ise yaramayip mütemadiyen ses ve saldirmalari ile cemiyeti mutazarrir eden böyie hayvanlarin öldürülmesini Hz. Osman (RadiyaÜahu anh) emretmislerdir.
Güvercinler de bir oyun vasitasi olarak kullanildiklarindan ve insanlari rahatsiz ettiklerinden, bunlarin da kesilmesini istemislerdi. Güvercin etinin yenilmesinde bir mahzur yoktur. F a d I u ' I I a h 'in beyanina göre bu haberi Abdurrezzak Musannefinde tahriç etmistir. Bunun için baska bir kaynak bulunamamistir.
«(Halife) Hazreti Osman hutbe okudugu her cuma günü köpeklerin öldürülmesini ve güvercinlerin kesilmesini emrederdi.»[1337]

(373-s.) — Yine Kasan'dan baska bir kanalla rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Hazreti Osman'i hutbesinde dinledim, köpeklerin öldürülmesini ve güvercinlerin kesilmesini emrediyordu.»[1338]

Bundan önceki habere bakilsin. Bu habere ait baska bîr kaynak bulunamamistir.[1339]

(629) Kime Ihtiyaç Varsa Ona Gitmek Uygundur

1302— (374-s.) Zeyd ibni Sabit (RadiyalUthu artti)'den rivayet edildigine göre, bir gün. Ömer ibni Hattab (RadiytiUâhûanb) kendisine geldi de, (içeri girmek için) izm istedi. Zeyd ona izin verdi, Zeyd'in basi, onu taramakta olan kendisine ait bir cariyenin elinde bulunuyordu. O esnada Zeyd basini (cariyenin elinden) yikardi. Bunun üzerine Hz. Ömer ona :
«Cariyeyi birak, .tarasin seni.» dedi. Zeyd cevaben dedi ki:
— Ey mü'minlerin Emîri! Bana haber gönderseydin de sana gelseydim ya? Hz. Ömer söyle buyurdu :
«Benim (sana) ihtiyacim var.»[1340]

Hz. Ömer (Radiyallahu onh) bîr devIet reisi oldugu halde sahsî bir isi için baskasini yanina çagirmayi Islâm edebine uygun bulmamis, bizzat

kendisi gitmistir. Bu, Islâm ahlâkinin en nazik edeblerInden biridir. Zeyd ibnI SabIt bilhassa feraiz ilminde emsali bulunmayan bir âlim oldugu Için halife Hz. Ömer, dede mirasi ile ilgili bir meseleyi ögrenmek Için yanina gitmis ve böylece büyük bir nezaket göstermisti. Bu haberi Bey-ha kî, Süneni Kübrâ adli eserinin C. VI, 247. sayfasinda ve Feraiz bölümünde tahrIç etmistir. Zeyd ibni Sabit'In hal tercemesi hakkinda bifgi için 458 sayili Hadîs-i Serîf açiklamasina müracaat edilsin.[1341]

(630) Bir Topluluk Beraberken Balgam Atan Kimse

1303— (375-s.) Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Bir toplulugun önünde insan (öksürüp de) balgam atacagi zaman onu avuçlariyle (avucundaki mendille) gizleyerek, yere gömünceye kadar göstermesin. Bir kim.Se (Allah rizasi için) oruç tuttugu zaman yag sürünsün (yikanip taransin, miskinlesmesin) de oruç eseri onda görülmesin.»[1342]

Soguk almis veyc^iaconsIt hastaligina yakalanmis kimselerin elinde olmayarak meydana gelen öksürmeleri sonunda balgam gelir. Insanlar arasinda iken bunu gösterip ortaya atmak çok ayip ve çirkin bir harekettir. Igrenç manzarayi iki avuçla ve mendille gizleyerek, sesi de mümkün oldugu kadar kisarak balgami yok etmeli ve gömmek gerekiyorsa göstermemelidir. Hem sagligi koruma bakimindan, hem de edeb bakimindan gözetilmesi gereken bir husustur bu...
Ibâdetler Allah rizasi için yapilir ve sevab ancak ondan istenir. Allah riazsi için oruç tufan kimsenin Ibâdetine gösteris ve gurur ha'leri karismasini önlemek için, bu ibâdetini açiga vurmamasi gerekir. Insan yikanmis ve taranmis, koku ve yag sürünmüs, zinde ve nes'efi bir halde bulunursa, onda oruçlu hali hissedilmez. Çünkü onda açlik belirtisi görülmez. Allah katinda makbul olan Ibâdetler böyle ihlâsii olanlardir. Farz olan ibâdetlerde gizlilik bahis konusu degildir. Zamaninda ve yerinde AHah rizasi için yerine getirilirler.
Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[1343]

(631) Insan Bir Topluma Söz Söyleyince Bir Kisiye Teveccüh Etmesin

1304— (376-s.) Ebû Sabit'in oglu Hubeyb'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
«Bir insan konustugu zaman bir kimseye teveccüh etmesini ashab sevmezlerdi, umuma teveccühünü isterlerdi.»[1344]

Bir topluma karsi konusurken bunlar arasindan herhangi bir sahsi mu-hatab edinip, ona dönerek söz s&ylemek edebe aykiridir. DIger Insanlara kiymet vermemek veya onlari hiçe saymak hissini uyandirir. Itimad ve sevgi baglarini zedeler, nezaket kaidelerine aykiri düser.[1345]

(632) Lüzumsuz Bakis

1305— (377-s.) Ebu'l-Hüzeyl'in oglundan rivayet edildigine göre îöyle anlatmistir :
Abdullah (ibni Mes'ud) bir hastayi ziyaret etti ve yaninda arkadaslarindan bir adam vardi. Abdullah eve girince, arkadasi (lüzumsuz olarak öteye beriye) bakmaya basladi. Bunun üzerine Abdullah ona :
«Vallahi, iki gözün oyulaydi, senin için daha hayirli olurdu.» dedi.[1346]

Her evin bir özellik ve mahremiyeti vardir. Lüzumsuz yere (punlara göz atmak ve tecessüste bulunmak Islâm edebine yakismaz. Bu hususta bilgi Için 531 sayili habere müracaat edilsin.[1347]

1306— (378-s.) Nafi'den rivayet edilmistir :
«Irak halkindan bir takim kimseler Ibni Ömer (Radiyallahu anhüma) nin yanma girdiler de, onlarin, hizmetçisi- üzerinde altin bir gerdanlik gördüler. Bundan dolayi birbirine baktilar. Bunun üzerine Ibni Ömer :
— Amma da kötülük anlayisiniz var!..»[1348]

Burada da lüzumsuz bakisin ve birbiriyle isaretlesmenin çirkinligi belirtilmekte, agirbaslilik ve ciddiyetle hareket etmenin lüzumuna isaret edilmektedir. Bu haber için baska bir kaynak bulunamamistir.[1349]
(633) Bos Söz

1307— (379-s.) Ebû Hüreyre {Radiyallahu anh)'den rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Bos sözde hayir yoktur.»[1350]

Söz, insanin Içinde sakli duygulcrin ve gizli kuruntularin tercümanidir. Agiidcn çikan söz yakalanmaz, geriye çevrilmesi de mümkün olmaz.'Onun Için akilli kimseye yarasan, diünI tutmakla söz sürçmelerinden sakinmak, zarar doguracak düsüslerden korunmaktir. Insan konusmadigi zaman durum daima lehinedir. Fakat konusunca ya lehine olur yahut aleyhine olur. Peygamber (Sahaifahü Aleyhi ve Seliem)"\n Hz. Muaz'o söyle buyurdugu rivayet edilir:
«Ey Muaz! Seri sustugun müddet selâmettesin. Konustugun zaman aleyhine olur Veya lehine olur.->

Bu itibarla bir faydo saglamayan, ilim ve edeble ilgili bulunmayan bos sözlerde hayir yoktur. Bunlar zarar getirtr. Konusmalarda noksanlik ve hatalardan kurtulmak için gözetilmesi gereken bazi sartlar vardir ;
1— Söz., ya bir fayda temin etmek, ya da bir zarari kaldirmak maksadiyla söylenmelidir.
2— Söz yerinde söylenmeli ve firsati kaçirmaktan sakinmalidir.
3— Söz ihtiyaç miktari olmali, ziyade yapmamalidir.
4— Konusulan açik ve sade bir dille söz söylemelidir.
Bir sebebe ve maksada baglanmayip rastgele konusulan sözler hezeyan kabilinden olacagi için, bunlarda hayir yoktur. Hayir olmayan seyden de kaçinmak gerektir.[1351]

1308— Ebû Hüreyrc'den rivayet edildigine göre, Peyg&mber(SatlaUahü Aleyhi ve Sellsm) «öyle buyurmustur;
«ÜmmeÜmin kötüleri, gevezelerdir, enine boyuna söz uzatanlardir, sözlerinde büyüklük tislayanlardir. Ümmetimin hayirlilari da ahlâk ba-kimindan en güzel olanlaridir.»[1352]

Saçma sapan, gelisi-güzel söz söyleyip gevezelik etmenin, konusurken böbürlenip büyüklük taslamanin ve uzun uzadiya konusup zaman öldür-menin ne kadar zararli bulundugunu bu Hadîs-I Serîf açik olarak beyan etmektedir, Bu hallere düsmemek için daha önceki haber dolayisIyle ya-pilan, açiklama sartlarina uygun söz söylemeyi âdet edinmelidir.[1353]

(634) Ikî Yüzlü

1309— Ebû Hüreyre (Rcc/fyatlûhuanh) 'den rivayet edildigine göre, Resûlüllah (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmustur:
«Sunlara bir yüzle ve bunlara da (baska) bir yüzle geien iki yüzlü kimse, insanlarin en kötülerinden biridir.»[1354]

Gerçekte hiç kimse için iki yüz yaratilmamistir. Fakat bir grup Insanla veya bir kisi Ile karsilasip bunlarin hosuna gidecek ve uygun düsecek söz söyleyen, sonra onlarin düsmanlarina gidip baska türlüsünü söyleyen kimseye iki yüzlü denir. Inanca bagli hükümlerde böyle iki yüzlülük yapana münafik denir. Münafigin yeri cehennemin en alt tabakasidir. Diger iki yüzlü de insanlari aldattigindan, birbirine düsürdügünden, her devirde ve her zaman çikari için çalistigindan bundan daha kötüsü düsünülebilir mI? Dargin olanlarin arasini düzeltmek ve baristirmak Için her iki tarafa iyi yönleri göstererek hareket etmekte sakinca yoktur. 8u konu ile Ilgili olarak 313 ve 409 sayili Hadîs-i Seriflere müracaat edilsin.[1355]

(635) Iki Yüzlünün Günahi

1310— Ammar ibni- Yasir'den rivayet edildigine göre, demistir ki :
— Peygamber (SaüalUchü Aleyhi ve Sellem) 'in söyle buyurdugunu isittim :
«Dünya iki yüzlü olanin kiyamette atesten iki dili olur.»
Sonra kaba bir adam geçti ele, Peygamber:
«Bu adam onlardandir.» buyurdu.[1356]
Iman esaslarinda tek yönü olmayip iman edenlere bir yüzle ve Iman etmeyen kâfirlere baska bir yüzle hareket edenler, küfür hali içinde bulunurlar. Tevbe etmeksizin bu hal üzere ölenler Ise, cehennemliktirler ve cehennemde kendilerine atesten Iki dil yaratilarak azaba ugratilirlar, cehennemde de ebedî olarak kalirlar. Kâfir olmayacak sekilde iki yüzlülük edenlerden de Allah diledigi kimseleri muvakkat bir zaman için Gehennem'de böyle azaba yine sokar. Tevbe edip, hallerini düzeltenler ve helâllik alanlar kurtulurlar.
Ammar Ibni Ya si r 'in hal tercemesi Için 181 sayili Hadîs-i Se-rîfin açiklamasina bakilsin.[1357]

(636) Insanlarin Kötüsü Kötülügünden Korkulandir

1311— Hz. Âise (Radiyallahuanha) haber verdigine göre, bir adam Peygamber (SailaltahÜ Aleyhi ve Seltem) "in huzuruna girmek için izin istedi de, Peygamber (onun hakkinda) :
«Ne kötü asiret çocugudur!..» buyurdu. Adam içeri girince Peygamber ona yumusak söz söyledi. Ben dedim ki:
— Yâ Resûlallah! (O adam için) söyledigini "Söyledin, sonra sözü yu-.musattm? Peygamber:
«Ey Âise! insanlarin kötüsü, fenaligindan korkularak insanlarin ter-kettigi (yahut insanlarin yakasini biraktigi) kimsedir.» buyurdu.[1358]

Bir kimsenin kötülügünden ve elinden çikacak zararlardan körkuîarak ona yumusak söz söylemek ve Iyi muamele etmek siyaset icabidir ve bu hareketin Iki yüzlülükle hiç bir ilgisi yoktur. Çünkü kötü insana karsi iyi ve yumusak davranmakla ondan gelecek fenalik önlenir ve Islâm'a muhabbeti kazanilir. Bir de kötülügü bildirilen insandan da diger kimselerin sakinma Imkâni hasil olur. Insanlarin ahlâki bilinince aldanma olmaz. Bu mânâda daha genis olarak Hadîs-i Serifler 338 ve 755 sayilarda geçmistir. Onlara da bakilsin.[1359]

(637) Utanma

1312— îmran ibni Husayn demistir ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu :
«Utanma ancak hayir getirir.

Bunun üzerine Bügeyr ibni Kâ'b söyle dedi :
— Hikmetli sözlerde, hayanin bir kismi, vakardandir ve bir kismi da kararliliktandir, îmran da ona su cevabi verdi :
— Ben Peygamberden, sana hadîs anlatiyorum, sen ise bana kendi sayfandan anlatiyorsun!..[1360]

Bir konusma esnasinda imron hazretlerine bazi kitaplardan hikmetli söz seçerek Büseyr'in karsilik vermesine hakli olarak Imran kizmis ve Hz. Peygamberin sözüne hiç bir sözün mukabÜ tutulamayacagini ifade etmistir. Utanma (Haya) konusu 271 sayili bölümde 597-603 sayili Hadîs-I Seriflerle geçmirrir, Bilgi için oraya müracaat edilsin.[1361]

1313— (380-s.) Ibni Ömer. (Radiyctllahuanhümaj'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Gerçekten. haya ile iman bütün olarak her ikisi birbirine baglidir. Bunlardan biri kaldirilinca, digeri de kalkar.»[1362]

Birinci cild 271 sayili «Haya Utanmak» bölümüne bakilsin. Bu haber! Hakim tahrIç etmistir, FadiuP!lah : C. M, s. 693, dip not.[1363]

(638) Cefa

1314— Ebû Bekir iRadiyaUMhü arih)'ddn. Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve SHlem)'ixi söyle buyurdugu rivayet edilmisti):
«Haya imandandir; iman ise cennettedir. Arsizlik (yüzsüzlük) cefadandir, cefa ise Cehennemdedir,»[1364]

Utanmak Imandan bir bölüm oldugu itibarla, iman nimeti sahibini cennete götürdügü gibi, utanma hasîeîi de insani cennete ulastirir.
Kati yüreklilige, kabalik ve arsizliga «Cefö» denir. Arsizlik ve haya-sizliga do «Bezâ» denir. Allah'dan ve insanlardan utanmayanlar kaba ve hasin kimselerdir ki, bunlar kötülükleri dolayisiyle cehennemlik olurlar. Ha-yasizlik bunlarin ayrilmaz bir vasfi bulundugundan, hayasizlar da onlarla beraber cehenneme airerler.[1365]

1315— Muhammed ibni. AH (Ibnil-Hanefiyye) babasindan rivayet ettigine göre, söyle demistir :
«Peygamber (Saîlallohü Aleyhi ve Seîlem) 'in. basi büyükçe idi, gözleri iri idi. Yürüdügü zaman ayaklarim yüksek yerden iner gibi kaldirarak yürürdü. (Bir kimseye karsi) döndügü zaman bütün vücudu ile dönerdi.»[1366]

Görünüste bu Hadîs-i Serifin «Cefa» ile ilgisi yoksa da, gerçekte bag-lanhsi vardir. Peygamber (Sdlallahü Aleyhi ve Selîem) vakar ve heybetle yü-rürlerdi. Bir kimseye- teveccüh buyuracaklari zaman da yolniz basi çevirmekle degil, butun vücudu çevirerek teveccüh eder ve iltifatta bulunurlardi. Her iki hareket, kendilerinde cefa bulunmayan, kibir ve azamet disi güzei davranislardir ve bunlar hayanin geregidir. Bu bakimdan .hayayi gerektiren hal ve gidisat örnek alinmalidir. Hayasizlik sayilan hallerden uzaklasmalidir.[1367]

(639) Utanmayinca Diledigini Yap

1316— Ebû Mes'ud'dan rivayet edüdigifre göre, demistir ki :
— Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Seliem) söyle buyurdu:
«Ilk Peygamberlik kelâmindan (zamanimiza kadar gelip) insanlarin ulastigi söz, utanmadigin zaman diledigini yap, sözüdür.»[1368]

Bu Hadîs-i Serif J. Cild, 597 sayida aynen geçmistir. Oradaki açiklamasina bakilsin. Kaynaklan da orada gösterilmistir.[1369]

(640) Öfke

1317— Ebû Hüreyre'den rivayet edildigine göre; ResûlüUah(SWto/fafttt Aleyhi ve Sellem) söyle buyürniustur:
«Güdü olmak. insanî ari yenmelkle degildir. Gerçekte güçlü, öfke zar mam»da nefsme- sahip olandir.»[1370]

Nefsin hosuna gitmeyen kirici ve tahkir edici' agir söz ve,..hareketler .karsisinda nefsin kabarip1 taskinlik ve hirçinlik göstermesi haline gazap' denîr. Bu hal, hiddetin ve taskinligin aerecesine göre zarariar dogurur, hatta büyük cinayetlere de "sebep .olur. Böyle bir halde iken nefse bekim olup, onun taskinligina meydan vermemek en büyük basari ve pehlivanliktir. Bunun Içîn Peygamber (Sallalk-hü Aleyhi ve Sellem);
«Gücü ve kuvveti ile insanlari yenen kimse pehlivan degil, asil peh-Hvan. gazap zaman arida nefsine saihip olan ve onun taskinligina meydan vermeyendir.» buyurmustur.
Gerçekten nefsi yenmek ve onun fenaliklarina engel olmak pehlivanliktan daha zordur ve çok daha faydalidir. Buna muvaffak olan kimse, fenaliklardan ve musibetlerden kurtulmus olur.
Metinde geçen «Sura'a = *£_rA'1» kelimesi ismi fail sigasi olup, mübalâga mânâsi tasir. Kuvvet ve gücü Ile çok insanlari yenen kimseye denir. Iste asil güçlü, bu adam degil, nefsine sahîp olan ve onu yenendir. Bu Itibarla Cenob-i Hak, Kur'ân-i Kerîm'de cennete girecek olan takva sahip-lerini söyle vasifiiyor:
«(Cennete girecek takva sahipleri), bollukta ve darlikta harcayip yedirenler, öfkelerini yutanlar ve insanlarin kusurlarini bagislayanlardir.» (Âl-i îmran Sûresi. Âyet: 134).

Nefse hakim olup, öfkeyi yutmanin mükâfati cennet oldugundan bundan daha büyük pehlivanlik düsünülemez.
Insan öfkelendigi zaman bu halini- gidermek için ya susmali, ya da meclisi degistirip baska bir isle ugrasmali, abdest alip bir ibâdete koyulmalidir. Seytanin serrinden Allah'a siginmohdir.[1371]

1318— (381-s.) Ibni Ömer (Rao'iyaUahu anhüma) 'dan rivayet edildigine göre, söyle demistir":
«Allah rizasini dileyerek öfke yudumunu yutan bir kulun yudumundan sevabca daha büyük (ve daha. faziletli) bir yudum Allah katinda yoktur.»[1372]
Bundan önceki Hadîs-i Serif münasebetiyle öfkesini yutanlarin mükâfati cennet oldugu Allah kelâmi deîi! gösterilerek kaydedilmisti. Karsiligi cennet olan bîr Isin ne kadar önemli oldugu meydandadir. .Bu .fazilete erisebilmek için öfkeli anlarda çok uyanik ve tedbirli olmakla cenner firsatini
8u haberi Imam A h m e d merfü' hadîs olarak tahrIç etmistir. Fad-lu'llah: C. II, s. 696, dip not.[1373]

(641) Insan Öfkelenince Ne Söyler

1319— Süleyman ibra Surcd (R.adiyaltâhuanh)"d&n rivayet edildigine göre, söyle anlatmistir :
— Iki adam Peygamber (SetHülIahü Aleyhi ve SeUetn) 'in yaninda sövüstü. Bunlardan, biri Öfkelenip yüzü kizarmaya basladi. Peygamber (SaUallâhü Aleyhi ve Selleni.) ona bakip, söyle b ay urdu :
«Ben bîr fiöz biliyorum kî, eger bu adam onu söylerse, ondan bu öfke gider. (Bu söz) : Euzû Billahi MmeSSeytanirracîm! = Kovulmus Seytandan Allah'a siginirim, sözüdür,» Bunun üzerine bir adam kalkarak o Öfkeliye gidip, dedi ki:.
— Biliyor musun, Peygamber ne dedi? Eûzü Billahi Minesseytanir-racîm, söyle dedi. Buna karsi Öfkeli adam :
— Beni deli mi görüyorsun? dedi.[1374]

Bu ve bundan sonra mükerrer olarak gelecek oIan Hadîs-i Serîf I. Ciid, 444. sayîaâo 434 sayi ile geçmistir. Hern oraya, hem de bundan önce öfke ile ilgili bulunan Hadîs-i Serîf açiklamasina bakilsin. 434 sayili hadîsin münasebetiyle kaynaklar gösterilmistir.[1375]

1319— (M.) Süleyman îbia." ÎSured'den rivayet edildigine göre, söyle demistir :
— Ben Peygamber (Sallatlahii Aleyhiiye Seüem)'\e beraber oturuyordum, iki adam da sövüsüyorlardi. Bunlardan birinin yüzü kizardi ve gah damarlari sisti. Bunun üzerinu Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sallan) söyle buyurdu:
«Ben bir söz biliyorum IU, eger bunu süyJeyeydi, duydugu sey (hiddet) ondan giderdi.» (Mecliste bulunanlar) ona dediler Içi, Peygamber (SallüUahü Aleyhi ve Sellem) (senin için) söyle buyurdu;
«Kovulmus Seytan'dan Allah'a sigin.» Adam :
— Bende delilik ini var? dedi.[1376]

Bir önceki Hadîs-i Serife müracaat edilsin.[1377]

(642) Insan Öfkelenince Susar

1320— Ibni Abbâs (RadiyaUahuanhüma)'dan rivayet edildigine göre, demistir ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Ögretinin ve kolaylastirima:, ögretiniz ve kolaylastiriniz.» (Bu sözü) üç defa söyledi.
«Bir de öfkelendigin zaman sus.» (Bunu da) iki defa söyledi.[1378]

Bu Hadîs-i Serif I. Cild, 260. sayfada 245 sayi ile geçmistir. Bilgi için oraya ve 1317 sgyih Hadîs-i Serifin açiklamasina bakilsin.[1379]

(643) Dostunu Orta Yollu Sev

1321— (382-s.) Hazreti Ali Radiyai^fai anh) 'nin ibni Kevvâ'ya §öyle dedigi igitilmigtir;
— Öncekilerin ne dedigini biliyor musun?
Arkadasini.orta;yollu sev (asiri sevme), ki bir gün düsmanin olabilir. Düsmanina da orta yollir bir düsmanlik yap ki, bir gün dostun olabilir.[1380]

Bir kimseye sevgi beslemekte de, düsmanlik etmekte de ileri gidip taskinlik etmemelidir. Her iste oîdugu gibi, bunlarda da itidali kaybetmemeli, orta ve ölçülü bir yal tutmalidir. Insan asiri derecede sevdigi bir kimseye her türlü esrarini açabilir ye ona bütün zayif taraflarini da bildirebilir. Böyle bir dostla ara açilir da, düsmanlik meydana gelirse, ono silâh verilmis olur, büyük mansyî kiriklik meydana gelir. Onun Için : «Düsmanindan bîr defa sakin, dostundan bin defa.,.» denmistir.
Bir kimseye düsmanlik etmekte de asiri gitmemeli. BIr gün dostluk kurulursa, insan önceden yaptiklarina mahcup olur ve -utanir, pismanlik duyar. Netice olarak hem sevmekte, hem de düsmanlik etmekte itidali birakmamali, orta derecede bir yo! tutmalidir.
Bu haberi Imam T i r m i z î Sünen'inde Ebû Hüreyre Hazretlerinden merfû' hadîs olarak rivayet etmistir.[1381]

(644) Düsmanligin Telef Olmasin

1322— (383-s.) Ömer ibiii. Hattab (Aacllyal$!w anh)'dm rivayet edildigine göre, söyle demistir:
«Sevgin taskinlik derecesinde bir yük olmasin. Düsmanligin da (yok etme derecesinde) telef olmasin. (Kavilerden Eslem dedi kî) : Sordum. Bu nasildir? O söyle dedi : «Sevdigin zaman, çocugun düskünlükle sevmesi gibi külfetle seversin ve düsmanlik ettigin zaman da, arkadasinin yok olmasini istersin.»[1382]

Hz. Ömer (Radiyaliahü anh) ' Hazretlerinden rivayet edilen bu ho-berIn lâfzi, bundan öncekinden degisik1 ise de, mânâ bakimindan aralarinda fork yoktur. Her iki haber de, gerek dostluk kurmakta ve gerekse düsmanlik etmekte itidali tavsiye etmekte ve taskinliktan sakindirmaktadir. Ne çocuklarin bazi seylere karsi olan asin sevgileri gibi sevmeli, ne de bir kimsenin telef oimasi derecesinde kin ve düsmanlik beslemelidir. Her ikî hal, IsIâm edeb ve ahlâkinin benimsemedigi ve hos görmedigi tutum ve hareketlerdir.
Bu haberi Abdürrezz-ak «Musannef» adli eserinde, yine ravüer-den Hz. Eslem yolu iie Ömer (Radiyallahuanh) Hazretlerinden rivayet etmektedir. Bunlardan baska bîr kaynak bu haber için bulunomamis-îir. Imam Buhârî Hazretlerinin de «El-Edebü'l-Müfred» odi altinda der-lemîs oldugu Hadîs-i Serîfier mecmuasi da bu son haberler sona eriyor ve ünsanin her yasayis aninda sahip bulundugu sevmek ve sevmemek hasletlerinde ölçüyü iasirmamak bize tavsiye ediliyor ve Iki zid kutup arasinda Islâm edeb ve ahlâkinin güzelliklerini yasamak ögretilmis bulunuyor. Kur'-ân-i Kerim ve Hadîs-I Seriflerle bütünlesen islâm dininin bu Iki rüknünden 'bIrî bulunan hadîsler kismim en saglam ve en îlmî bîr sekilde ötmez usul-lere dayanarak bize miras birakan imam Buhârî Hazretlerine her hizmetinde oldugu gibi, bu eserinden dolayi da Yüce Allah'dan bol bol rahmet diier, kusur ve hatalarimin bagislanmasini ve ehl-i sünnet yolundan ay-rilmayarak iman selâmeti île göçmemizi yine Cenab-i Hak'dan niyaz ederim.[1383]

---

[1] Feytsu'l-KadIr: C. III. s. 140, Hadis: 2950. Es-Silâtü ve'l-Büser Ft's-Saldti alâ HayrI'î-Beser: s. 65-119. FIyrus-abadl Kitabu's-Sifa: Kadi lyaz, s. 55-61, C. II, tat. Bsk. 1290. Hazin tefsiri: Ahzab sûresi, âyet: 56. BeyzapI tefsiri: Ahzab sûresi, âyet: 56. Ruhu'l-Beyan tefsiri: Ahzab suresi, âyet: 56. Meragi tefsiri: Ahzab sûresi, âyet: 56. Ibni-Kesîr tefsiri:. Ahzab suresi, âyet: 56.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/3.

[2] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/4-6.

[3] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/7.

[4] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/7.

[5] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/8.

[6] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/8-9.

[7] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/9-10.

[8] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/10.

[9] Ebu Davud: (8) Kitabu'1-Vitr, (26.) Bab : Hadis : 1530.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/10.

[10] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/10.

[11] Müslim: (45) Kitabu'l-BIrri, Hadis : 9-10. TirmizI: (49) Kitabu'd-Daavat. (110.) Bab, Hadis: 3539.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/11.

[12] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/11.

[13] Müslim: (48) Kitabu'z-2ikri, Hadis: 79. Ebû Davud: Kitabu's-Saîât. Tesbih babi, C. I, s. 345, 1952/Misir bsk. Faâlu'tiah : C. II, s. 102-104.

[14] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/11-12.

[15] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/13.

[16] Tirmi&: (45) Kitabu'd-Dua, (144.) Bab, Sayi: 3601. Nesa'î: (50) Kitabu'l-Istiaze, Bab: 47, 53. Taâlu'llah: C. II, s. 104.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/13.

[17] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/13-14.

[18] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/14-15.

[19] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/15.

[20] Fadlu'llah: C. II, s. 105, 106. Tirmisa: Cüz: IX, Bab: 148, Hadis: 3606.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/15.

[21] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/15.

[22] Müslim: (48) Kitabu'z-Zikri, Hadis: 34-36. Fadlu'lîah: C. II, s. 106.

[23] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/16.

[24] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/16-17.

[25] Nesa'î: Kltabu'l-Cenaiz, Cüz: 4, Sayfa: 24, 1Ö64/Misir bsk. Fadtu'llah: C. II, s. 107.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/17.

[26] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/17-18.

[27] Müslim: (5) Kitabu'l-Mesacid, Hadîs: 268. Fddlu'ltah: C. II, s. 107-108.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/18.

[28] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/18-19.

[29] Buharli (80) Kitabu'd-Daavat, (22.) Bab. Muzlim : (48) KitattU'z-Zikri, Hadîs : 90-91. f&dîu'îlah: C. II, s. 109-111.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/19.

[30] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/20-21.

[31] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/21.

[32] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/21.

[33] Nesa'I: (50) KItabu'l-Istiaze, (33.) Bab : Cüz: 8, s. 237, 1964/Misir. Fadlu'liah: C. II, s. 112.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/21-22.

[34] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/22.

[35] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/22.

[36] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/22.

[37] Tirmizî: (49) Kitabu'd-Daavat, (3.) Bab, Hadîs: 3370. îbnt Mace: (34) Kitabu'd-Dua, (1.) Bab, Hadîs : 3827. Fadlu'llah: C, II, s. 113-114.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/22-23.

[38] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/23.

[39] BuhâTi: (97) Kitabu't-Tevhid, (31.) Bab. Müslim: (48) KItabu'z-Zikri, Hadîs ; 7. Fadlu'ilah: C. II, s. 114.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/24.

[40] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/24.

[41] Ebû Davud: (40) KItabu'1-Edeb, (101.) Bab, Hadis: 5088. Ttrmizi: (45) Kltabu'd-Daavat, (13.) Bab, Hadis: 3385. Fadlu'llah: C. II, s. 115-116.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/24-25.

[42] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/25.

[43] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/25-26.

[44] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/26.

[45] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/26.

[46] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/26-27.

[47] Ebû Davud: (8) Kitabu'l-Vitri, (32.) Bab. fiesa'i: 5Q) KHabu'l-Isüaze, (4.) Bab. Tlrmizi: (49) KItabu'd-Daavat, (76.) Bab, Hadîs : 3487. Fadlu'lîah: C. II, s. 117-118.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/27.

[48] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/27-28.

[49] Ibni Mace: (34) Kitabu'd-Dua, (2.) Bab, Hadis: 3830. Tirmizi: (45) Kitabu'd-Daavat, (114.) Bab: Hadîs: 3546. Fadlu'llah: C. II, s. 118-119.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/28.

[50] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/28.

[51] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/28-29.

[52] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/29.

[53] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/29-30.

[54] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/30.

[55] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/30.

[56] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/30.

[57] Müslim: (48) Kitabu'z-Zikri, Hadis: 71. Taberânî: Saglr, s. 186. Fadlu'llah: C. II, s. 122-123.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/30-31.

[58] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/31.

[59] Buhari: (82) Kitabu'l-Kader, (13.) Bab. Müslim: (48) Kitabu'z-Zikri, Hadis : 53. Nesa'I: Cüz : 8, s. 237, 1964/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 133-134.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/31-32.

[60] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/32.

[61] Ebû Davud: Kttabu'l-Istlaze, C. I, s. 353, 1952/Misir bsk. timi Mace: KItabu'd-Dua, (3.) Bab. Hadis : 3844. Nesa'I: El-Istiaze, Cüz : 8, s. 225. Fadlu'llah: C. n, s. 124.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/32.

[62] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/32-33.

[63] BuhÛTî: (80) Kitabu'd-Daavat, (38.) Bab. Müslim; (48) Kitabu'z-Zikri, Hadîs : 50. EM Davud: KItabu'l-Istiaze, C. I, s. 353, 1952/Misir bsk. Nesâ't: Kitabu'l-

Istiaze, Cüz : 8, s. 225. Fadlu'llah: C. II, s. 125.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/33-34.

[64] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/34.

[65] BuhârI;.(56) Kitabü'l-CIhad, (74.) Bab. Ebû Davud: KitabÜ'l-Istiaze. C. I, s. 353, 1952/Misu- bsk. Fadlu'llah; C. II, s, 126-127.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/34.

[66] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/34-35.

[67] Buhârl: (19) Kitabu't-Teheccüd, (1.) Bab. Müslim: (6) Kttabu Salâti'l-Müsafirin. Hadis: 199, 201. Feyzu'l-Kadlr: C. II, s. 154, Hadis : 1559. Fadlu'llah: C. II, s. 127-128.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/35.

[68] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/35.

[69] Müslim: (48) Kitabu'z-Zikri, Hadîs: 72. Feyzu'l-Kadlr: C. H, s. 137, Hadis : 1515. Tirmia: (49) Kitabu'd-Daavat, Cüz: 9, Hadis: 3484. Ibni Mace: (34) Kltabu'd-Dua, Hadis: 3832. Fadlu'llah: O. II, s. 128.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/35-36.

[70] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/36.

[71] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/36.

[72] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/37.

[73] Müslim: (4) KItabu's-Salât, Hadis: 204. Fadlu'llah: C. II, s. 129-130.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/37.

[74] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/37-38.

[75] Buhârl: Kitabu'd-Daavat (80), (55.) Bab. Müslim : (48) KItabu'z-Zikri. Hadis : 26-27. EbÛ Davut: Kitabu's-Salât, Bab : istigfar, C. I, s. 348, 1952/Misir bsfc. Fadlu'llah: C. I, s. 130.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/38.

[76] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/38.

[77] Ebû Davud; C. I, s. 354, 1952/Misir bsk. Nesa'i: (50) Kitabu'l-Istiaze, Babu'l-Istiaze (14). Ibni Mace: Kitabu'd-Dua, (3.) Bab, Hadîs : 3842. Fadîu'îlah: C. I, s. 131.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/38-39.

[78] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/39.

[79] Tirmizi; (45) Kit&bu'd-Daavat. (88.) Bab. Fadîu'llah: C. II, s. 132.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/39-40.

[80] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/40.

[81] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/40.

[82] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/40.

[83] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/41.

[84] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/41.

[85] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/41.

[86] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/41.

[87] Tirmizt: (30) Kitabu'l-Kader, (7.) Bab. Fadlu'llah: C. II, s. 134.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/41.

[88] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/42.

[89] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/42.

[90] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/42.

[91] Ebû Davud: (8) Kitabu'l-Vitri, (32.) Bab. Fadlu'llah: C. II, s. 136-137.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/42-43.

[92] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/43.

[93] Buhdri: (15) Kitabu'l-Istiska, (23.) Bab. Ebû Davud: C. II, s. 620, 1952/Misir bsk. Ibni Mace: (34) Kitabu'd-Dua, Hadîs : 3889, 3890, (21.) Bab. Fadlu'llah: C. II, s. 137-138.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/43-44.

[94] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/44.

[95] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/44.

[96] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/45.

[97] BuhârI: (80) KItabu'd-Dua, (60.) Bab. Müslim: (48) Kitabu'z-ZIkri, Hadis : 70. Fadlu'llah: C. II, s. 139.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/45-46.

[98] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/46.

[99] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/46.

[100]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/46.

[101] Ebû Davud: (8) Kitabu'l-Vitri, (26.) Bab, Hadis : 1522. Nesa'i; (13) Kitabu's-Sehvi, (60.) Bab. Fadlu'llah: C. II, s. 141-142.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/46-47.

[102] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/47-48.

[103] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/48.

[104] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/49.

[105] Buhûrt: (4) KItabu'l-Vudu\ (9.) Bab. Müslim: (3) Kitabu'1-Hayz. Hadis : 122. Fadîu'llah : C. U, s. 144-145.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/49.

[106] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/49.

[107] Tirmizl: (D Kitabu't-TahareV (5.) Bab, Hadis: 7. Fadlv'llah: C. H, s. 145-146.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/49.

[108] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/50.

[109] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/50.

[110] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/50.

[111] Müslim: (6) Kitabu Salâtl'l-MUsatirln. Hadis: 181.. Buhârl: (4) Kitabu'1-Vudu, (S.) Bab. Ibni Mace: (l) Kitabü't-Tahaiet, (48.) Bab, Hadîs: 423. Fadlu'llah: C. II, s. 147-150.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/50-51.

[112] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/51-52.

[113] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/52.

[114] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/53.

[115] Buhâri: (19) Kitabu't-Teheccüd, (1.) Bab. Müslim: (6) Kitabu Salâti'l-Müsafirin, Hadis : 199. Fadlu'llah: C. II, s. 151-153. Nesû'î: Cüz ; 3, s. 170, 1964/Misir bsfc.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/53.

[116] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/54.

[117] Kbû Davud; (40) KItabu'1-Edeb, <I01.) Bab, Hadis : 5074. îbni Maca: (34) Kttabu'd-Dua, (14.) Bab, Hadis: 3871. Fadlu'ttah: C. II, s. 153-154.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/54.

[118] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/54-55.

[119] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/55-56.

[120] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/56.

[121] Buhdrt: (80) Kitabu'd-Dua, (27.) Bab. Müslim : (48) K i ta bu'z-Zikri, Hadîs : 83. Ttrmizl; (49) Kitabu'd-Dua, (40.) Bab : Hadis : 3431. Ibnt Mace: (34) Kitabu'd-Dua, (18.) Bab. Hadis: 3883. Fadlu'llah: C. II, s. 157-158.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/56-57.

[122] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/57.

[123] Ebû Davud: (40) KItabu'1-Edeb, (101.) Bab, Hadis: 5090. FaGlu'llah: C. II. s. 159-160.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/57-58.

[124] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/58.

[125] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/58-59.

[126] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/59.

[127] Buhârî: (19) Kitabu't-Teheccüd, (26.) Bab. Timizi: Kitabu's-Salât, (349.) Bab, Hadîs: 480. îbni Mace: (5) Kitabu Ikamett's-Salât, (188.) Bab, Hadis: 1383. Ebû Davud: Kitabu's-Salat, C*. I, s. 352, 1952/Misir bsk. Fadlu'lîah: C. II, s. 161-167.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/59-60.

[128] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/60-61.

[129] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/61.

[130] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/61-62.

[131] EbÛ Davud: (40) Kitabu'l-Vltri, (IZ.) Bab, Hadis : 1495. Tirmizl: Cüz : IX, s. 196. (109.) Bab, Hadis: 3538. Fadlu'llah: C. II. s. 168-169.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/62.

[132] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/62.

[133] Buhârl: (80) KItabu'd-Dua, (17.) Bab. Müslim: (48) Kitabu'z-Zikri, Hadis : 48. TirmizI; (49) Kitabu'd-Dua, (98.) Bab, Hadis : 3521. Fadlu'llah; C. II, s. 170.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/62-63.

[134] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/63.

[135] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/63-64.

[136] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/64.

[137] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/64-65.

[138] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/65.

[139] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/65-66.

[140] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/66.

[141] TirmiH:" KItabu'd-Düa, (126.) Bab, Hadis: 3668. Fadlu'llah; C. U, 8, :75-176.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/66.

[142] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/66-67.

[143] BuhÛrî: Kitabu'd-Dua, (22.) Bab. Müslim : (48) K i tabu'z-Zikri, Hadis : 90-91. Fadlu'llah: C. II, s. 176.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/67.

[144] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/67.

[145] Tirmizi: Kitabu'd-dua. (1).Bab Hadis:3367. Ibni Mace: kitabu-d-dua .(I). Bab, Hadis:3827. Fadlu'llah :C.II, s. 176-177.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/68.

[146] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/68.

[147] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/68.

[148] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/68.

[149] Ebû Davud: Kitabu'l-Vitri, (23.) Bab, Hadis : 1479. Tirmizl; Kitabu't-Tefsîr, Hadis : 2973.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/69.

[150] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/69.

[151] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/69.

[152] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/69.

[153] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/70.

[154] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/70.

[155] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/71.

[156] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/71.

[157] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/71-72.

[158] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/72.

[159] Tirmîzt: Kitabu'l-Piten, (65.) Bab, Hadis : 2253. Fadlu'llah: C. II, s. 182-183.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/72-73.

[160] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/73.

[161] Ebû Davud: (40) KItabu'1-Edeb, (104.) Bab. Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb. (29.) Bab. Hadîs : 3727.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/73.

[162] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/73.

[163] TtrmtZt: Kltabu d-Dua, (SI.) Bab. Hadis : 3446. Tadlu'llah: C. II, s. 184.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/74.

[164] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/74.

[165] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/74-75.

[166] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/75.

[167] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/75.

[168] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/75-76.

[169] Tirmizi: Kitabu'd-Dua, (89.) Bab, Hadis, 3507, 3509. 3510. Fadîu'Ilah: C. II, s. 186.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/76-77.

[170] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/76.

[171] Tirmizi: Kitabu'd-Dua, (99.) Bab, Hadîs : 3524. Fadlu'llah: C. I, s. 187-188.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/77.

[172] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/77-78.

[173] Tirmizî: Kitabu'd-Dua, (89.) Bab, Hadis; 3507. Fadlu'llah: C. II, s. 188-189. El-Isabe: G. II, s. 263, sayi: 4507. El-Istiab: C. III, s. 94-100. Kamum't-A'îâm: C. IV, s. 3059.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/78.

[174] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/78-79.

[175] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/79-80.

[176] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/80.

[177] Müslim: (48) Kttabu'z-Zikri. (7.) Bab, Hadis: 23. Tirmlzi: (45) Kitabu'4-Dua, (72.) Bab, Hadis : 3483. Fadlu'llah; C. II, s. 191.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/80-81.

[178] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/81.

[179] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/81.

[180] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/81.

[181] BuMrt: (80) Kltabu'd-Dua, (28.) Bab. Müslim: (48) Kltabu'z-ZIkri, Hadîs: 53. Nesaî: Kltabu'l-tstiaüe, cüz : 8. s. 237/Misir bsk. 1964.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/82.

[182] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/82.

[183] NesaI: (22) KItabu's-Siyam, (85.) Bab (son bab). Fadlu'llah: C. H, s. 193.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/82-83.

[184] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/83.

[185] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/83-84.

[186] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/84-86.

[187] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/86-87.

[188] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/87.

[189] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/87.

[190] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/87.

[191] Fadlu'llah: C. II, 8. 198-202.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/87-88.

[192] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/88-89.

[193] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/89.

[194] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/90.

[195] Ebû Davud: Kitabu'l-Hudud, C. II, s. 459, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. U, s. 202-203. El-Isdbe: C. III, s. 317, sayi: 7589. El-Istidb: C. II, s. 418.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/90-91.

[196] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/91.

[197] Müslim: (53) Kitabu'z-Zühd, Hadîs: 74. Fadlu'llah: C. I, s. 204.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/92-93.

[198] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/93.

[199] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/93-94.

[200] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/94-95.

[201] BuharI: Kitabu't-Tefsir, Hasir sûresi, (6.) Bab. Müslim: (36) Kltatra'l-Esribe, Hadis: 172. fadlu'llah: C. n, s. 306-307.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/95-96.

[202] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/96.

[203] Buhdri: (78) Kitabu'1-Bdeb. (31.) Bab. Müslim: (l) Kitabu'l-îraan, Hadis: 77. radlu'llah: C. II, s. 207-208.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/97.

[204] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/97-98.

[205] EbÛ Ddvuâ: (26) KItabu'l-Et'Ime, (5.) Bab, Hadîs : 3749. C. IV, s. 260-261. Hadîs : 5236-5241.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/98.

[206] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/98.

[207] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/99.

[208] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/99.

[209] Ebû Davud: (26) Kitabu'l-Et'ime, (5.) Bab, Hadîs: 3750. tbni Mace: (23) Kitabu'1-Edeb, (5.) Bab, Hadis: 3677. Fadlu'Uah: C. II, s. 209-210.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/100.

[210] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/100.

[211] Buhârî: (46) Kitabu'I-Mezallm, (18.) Bab. Müslim: (31) KItabu'l-Luicata, Hadîs: 17. EM Davud: Kitabu'1-Etfime, C. II, s. 308, 1952/Misir bsk. TirmiH: KItabu's-Siyer, (32.) Bab, Hadis : 1589. Fadlu'llah: C. Zl, s. 210-211.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/101.

[212] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/101.

[213] Buhâri: (83) Kitabu'l-Eyman, (21.) Bab. Müslim: (38) Kftabu'l-Esribe, Hadis : 66. Fadlu'llah: C. II, s. 211.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/102.

[214] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/102.

[215] Tirmizt: KItabu't-Talâk, (12.) Bab, Hadîs: 1888. Müslim: Kitabu'r-Rida, (18.) Bab, Hadis: 65. Fadlu'llah: C. I, s. 212-215. El-îsabe; C. IH, s. 538, sayi: 8780. Müsned-i Imam Ahmed: C. V, s. 150-151, I. baski.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/103-105.

[216] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/105.

[217] Müslim: (12) Kitabu'z-Zekât, Hadis: 38. Tirmizl: (28) Kitabu'l-Birri, Hadis: 1967. îbni Mace: (24) Kitabu'I-CIhad, Hadis : 2760. Fadîu'llah: C. II, s. 215-216.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/105-106.

[218] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/106.

[219] Buhdri: (2) Kitabu'I-Iman, (41.) Bab. Müslim : (12) Kitabu'z-Zekât, Hadis : 48. Nesai: (12) Kitabu'z-Zekât, C. V. s. 52, 1964/MiSir bsk. Tirmizî: Kitabu'l-Birri, (42.) Bab, Hadîs : 1965.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/107.

[220] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/107.

[221] Pfcsai: Kitabu'z-Zekât, Cüz: 5, s. 47, 1964/Misir bsk. Müslim: Kitabu'z-Zekât, (12.) Bab, Hadîs: 39.
Ebû Davud: Kitabu'z-Zekât, Sila-i Rahim, C. I, s. 393, 1952/Misir bsk.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/107.

[222] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/108.

[223] Müslim: (12) Kltabu'z-Zekât. Hadis: 39. Fadlu'llah: C. II, s. 217.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/108.

[224] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/108.

[225] Buhûri: (2) Kitabu'l-Iman, (41.) Bab. Müslim: (25) Kitabu'l-Vasiyyeti, Hadis: 5. FaGlu'llah: C. II, s. 218.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/108-109.

[226] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/109.

[227] Buhâri: (19) Kitabu't-Teheccüd, (14.) Bab. Müslim: (6) Kitabu Salâti'l-MÜsafirIn, Hadis: 168-172. Fadlu'llah: C. II, s, 219-221.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/109-110.

[228] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/110.

[229] Mümed-i Imam Ahmed: C. IV, s. 349 Ilk bsk. Siyeri Ibni HIgam: Cüz : IV, 628-529. El-tsdbe: C. IV, s. 71, sayi: 416. El-îstiab; C. IV, s. 71.Asn Saadet, Ömer Riza trc.: C. I. s. 461, 500, 501. îslâm Peygamberi, M. Hamidullah: C. I, s. 228, 303-305.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/111-113.

[230] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/113-114.

[231] Buh&TI: (78) KHabu'1-Edeb, (35.) Bab. Müslim: (45) Kitabu'l-Blrri, Hadis : 73. Fadlu'llah: C. II, s. 225-226.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/115.

[232] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/115.

[233] Buhûrt: (25) Kitabu'l-Hacci, (98.) Bab. Müslim: (IS) Kitabu'l-Hacci, Hadîs: 293. El-lsâbe: Ç. IV, s. 330-331, sayi: 606. El-îstiab: C. IV, s. 317. Fadlü'liah: C. IV, s. 226.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/115-116.

[234] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/116.

[235] Müsned-i Imam Ahmed; C. I, s. 427 ilk bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 227. Kamusu'l-ATtlm : C. III, s. 1993.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/117.

[236] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/117-118.

[237] EbÛ Davud: (40) KItabu'1-Edeb, <38.) Bab, Hadis: 4391. Fadlu'llah: C. II, s. 227-228.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/118.

[238] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/118-119.

[239] jf««Hm; (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 139. Fadlu'llah: C. n, s. 229.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/119.

[240] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/119.

[241] Ebû Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (75.) Bab, Hadis: 4977. Fadlu'lîah: C. II, s. 230.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/120.

[242] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/120.

[243] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/121.

[244] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/121.

[245] Ebû Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (72.) Bab. Fadlu'llah: C. n, s. 231-232.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/121-122.

[246] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/122.

[247] El-îsabe: C. IV, s. 61, sayi : 6181. Fadlu'llah; C. II, s. 233-234.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/122.

[248] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/123.

[249] Fadlu'llah: C. II, s. 234-235.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/123.

[250] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/124.

[251] Fadlu'îlah: C. H, s. 235-236.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/124.

[252] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/124-125.

[253] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/125.

[254] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/125.

[255] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/125.

[256] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/125.

[257] Fadlu'llah: C. II, s. 226-227.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/126.
[258] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/126-127.
[259] Buhârt: (78) KItabupl-Edeb, (101.) Bab. Müslim: (40) Kitabu'I-Elfazi mine'1-Edeb, Hadis : 4. Ebû Davud: C. II, s. 658, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 237-238.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/127.
[260] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/127.
[261] Buhâri: (78) KItabu'1-Bdeb, (10).) Bab. Müslim: (40) Kitabu'l-Elfazi mine'1-Bdeb, Hadis : 4, 6-9. Fadlu'Ilah: C. II, 8- 238-239.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/127-128.
[262] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/128.
[263] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/128-129.
[264] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/129.
[265] BuhârI: (25) Kitabu'1-Hacc. (103.) Bab. Müslim: (15) Kltabu'1-Hacc, Hadîs: 371-376. Fadlu'llah: C. H, s. 240.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/129.
[266] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/130.
[267] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/130.
[268] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/130.
[269] Buhâri: (57) Kitabu fara'l-Humus. (15.) Bab. Müslim: (12) Kitabu'z-Zekat. Hadis: 142. FadIu'llah: C. II, s. 241-244.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/130-131.
[270] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/131-132.
[271] Ebû Davud: (20) Kitabu'l-Cenaiz, (74.) Bab, Hadis : 3230. Nesa't: (21) Kitabu'l-Cenaiz, (107.) Bab. îbni Mace: (6) Kitabu'l-Cenaiz, (46.) Bab, Hadis : 1568. Fadlu'llah: C. II, s. 244-245.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/132-133.
[272] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/133.
[273] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/134.
[274] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/134.
[275] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/135.
[276] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/135.
[277] BuhârI: (24) Kitabu'z-Zekât, (11.) Bab. Müslim: (12) Kitabu'z-Zekât, Hadis: 93. tbni Mace; (22) KItabiTl-Vesaya, (4.) Bab, Hadis : 270S. Fadîu'llah: C. II, s. 246-248.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/135-136.
[278] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/136-137.
[279] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/137.
[280] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/137.
[281] Tirmittt: (30) Kitabu'l-Kader, (11.) Bab, Hadis: 2148. Fodlu'llah: C. II, s. 249.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/138.
[282] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/138.
[283] Terfftb: Kitabu'1-Kaza, C. III, s. 161, Hadis: 17. Fadlu'îlah; C. II, s. 250-252.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/138-139.
[284] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/139-140.
[285] Mü&ned-i Imam Ahmed: C. I, s. 283, 314, 332, 347. Müsned-i Imam Ahmed: C. V, s. 72. Fadlu'llah: C. II, s. 252, dip not.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/140-141.
[286] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/1414.
[287] Ibni Mace: (11) Kitabu'l-Keffarat, (13.) Bab, Hadis: 2117-2119. Nese'î: Kitabu'l-Eyman, Cüz: 7, s. 7, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, 3. 253.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/141.
[288] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/141-142.
[289] Fadtu'llaH: C. II. s. 254-256.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/142.
[290] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/142-143.
[291] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/143.
[292] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/143.
[293] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/143.
[294] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/144.
[295] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/144.
[296]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/144.

[297] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/144-145.

[298] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/145.

[299] El-Muvatta': Kitabu's-Salât, Bab ; Camiu's-Sal&t, Cüz: 1. Fadlu'llah; C. II. s. 258-259.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/145-146.

[300] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/146.

[301] Müslim: (43) KItabu'l-FezaIl, (28.) Bab, Hadis: 98-99. EbÛ Davud : Kitabu'1-Edeb, Bab : Hedyu'r-Recül, C. II, s. 56S. 1952/Misir. Fadlu'llah: C. II, s. 258-259.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/147.

[302] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/147.

[303] EbÛ Davud: (40) KItabu'1-Edeb, (2.) Bab, Hadîs: 4776. Fadlu'ilah: C. II, s. 260-261.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/148.

[304] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/148.

[305] Tirmizî: (40) Kltabu'1-Edeb. (3.) Bab, Hadis: 2851-2852. Nese'i: Kitabu'1-Hacc, Bab : Insadü's-Siir fI'1-Harem, Cüz: 5, 5. 159-I60. 1964/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 261.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/149.

[306] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/149-150.

[307] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/150.

[308] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/150.

[309] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/150-151.

[310] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/151.

[311] Müslim: (40) KitabuM-Elfazi fi'I-Edeb, Hadis: 11, 12. Fadlu'llah: C. II, s. 262-263. Kamus Tercemesi; C. VI, s. 466.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/151.

[312] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/151-152.

[313] Buhârl: (25) Kitabu'I-Hac, (103.) Bab. Müslim: (15) Kitabu'1-Hac, Hadis : 371, 372. Ebû Davud: (15) KItabu'1-Hac, Bab : Fi Rükûbn-Budnl. Fethu'l-MüMÎ: C. II, s. 116.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/152-153.

[314] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/153.

[315] Tbni Mace: (1) KItabu't-Taharet, (115.) Bab, Hadis: 622. Tirmtzi: (1) KItabu't-Taharet, (95.) Bab, Hadis : 128. Ebû Davud: C. I, s. 67, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 264-265.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/154.

[316] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/154.

[317] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/155.

[318] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/155.

[319] Müslim: (41) Kitabu's-SIlr, Hadis: 1. Fadîu'tlah: C. II, s. 265-266.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/155.

[320] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/156.

[321] EbÛ Davud : KItabu's-Salat, Bab : Kiyamu'1-Leyl, C. I, s. 301, Fadlu'lîah: C. II, s. 266.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/156.

[322] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/156-157.

[323] BuhâTl: (56) Kitabu'l-CIhad, (74.) Bab. Ebû Davud: Kitabu'l-Istiaze, C. I, s. 353, 1952/Misir bsk. Tirmizt: KItabu'd-Dua, (71.) Bab, Hadîs: 3480. Nese'I: Kitabu'l-îstfaze, Bab : El-Istlazetü Min Dala'i-Deyn. Fadlu'llah: C. II, s. 126-127 ve 266, 267.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/157.

[324] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/157.

[325] Müsned-i Ahmed: C. IH, s. 261, Ilk bsk. El-Istiab: C. IV, s. 113-115. Kamusu'}-A'lûm: C. I, s. 731. Fadlu'llah: C. II, s. 267-268.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/158.

[326] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/158-159.

[327] Buhârl: (81) Kitabu'r-Rikak. (13,) Bab. Müslim: (12) Kltabu'z-Zekat. Hadis : 32. 33. Fadlu'llah: C. II, s. 268-269.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/159-160.

[328] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/160-161.

[329] Buhâri: (56) KItabu'l-CIhad. (80.) Bab. Müslim: (4i) Kitabu Fezaüi's-Sahabe, Hadis : 41. Fadlu'llah: C. n. s. 269-270.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/161-162.

[330] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/162.

[331] Müslim; (6) Kitabu Sal&ti'l-MÜsaÜrIn, (34.) Bab, Hadis : 235-236. Fadlu'llah: C. Tl, s. 270.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/162.

[332] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/162-163.

[333] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/163.

[334] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/163.

[335] TirmizI: (44) Kitabu'1-Edeb, (62.) Bab, Hadis: 2833. Müslim: (38) KItabu'1-Adab, (6.) Bab, Hadîs : 31. Ebû Davud: C. II, s. 588, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. H, s. 271-272.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/164.

[336] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/164.

[337] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/164.

[338] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/164-165.

[339] BuhârI: (78) Kitabu'1-Edeb, (100.) Bab. Müslim: (40) Kltabu'l-ElfazI MIne'1-Edeb, Hadis : 16. Fadlu'llah: C. II, s. 272-273.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/165.

[340] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/165.

[341] Buhârt: (78) Kitabu'1-Bdeb, (100.) Bab.Müslim: (40) Kltabu'l-Elfazi mine'1-Edeb, Hadis: 17. Ebû Davud: Kltabu'1-Kdeb, C. n, s. 591, 1952/Misir bak.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/165-166.

[342] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/166.

[343] Ebû Davud: (40) Kitabu'I-Edeb, (62.) Bab, Hadîs : 4955. Ncsâ'I; (49) Kitabu Adabi'l-Kuzat, (7.) Bab. Fadlv'llah: C. n, s. 274.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/166-168.

[344] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/168.

[345] El-îsabe: C. III, s. 512, sayi: 8644 ve C. IV, s. 42. sayi : 259. El-Istiab: C. III, s. 541 ve C. IV, s. 40. Fadlu'llah: C. II, s. 275-276.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/169.

[346] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/170.

[347] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/170-171.

[348] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/171.

[349] Milsned-i Imam Ahmed : C. IV. s. 345, ilk baski. Fad'u'llah : C. II, s. 277-278.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/171-172.

[350] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/172.

[351] Bvjiârî: (78) Kitabu'1-Edeb, (105.) Bab. Müslim: (38) KItabu'1-Adab. Hadîs: 7. 3. Fadlu'llah : C. II, s. 278.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/172.

[352] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/172-173.

[353] BuhdTI: (78) Kitabu'1-Edeb, (108.) Bab. Müslim: (38) Kitabu'1-Adab, Hadis: 29. Fadlu'llah: C. II, s. 279.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/173.

[354] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/174.

[355] Buhârl: (78) Kltabü'1-Edeb, (114.) Bab. Müslim: (38) Kltabü'1-Adab, Hadis: 20. Fadlu'llah: C. II, s. 280.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/174.

[356] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/174.

[357] Müslim: (1) Kitabu'1-lman, Hadis: 320. Fadlu'llah: C. II, s. 280-283.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/175.

[358] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/175-176.

[359] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/176.

[360] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/176-177.

[361] Müslim: (38) Kitabu'1-Adab, Hadis : 14. 15. EbÛ Davud: C. II, s. 585. 1952/Misir bslc. Ibni Mace: (33) KItabu'1-Edeb. Hadis : 3733. Tirmizî: (44) Kitabu'1-Edeb, Hadis: 2840. Fadlu'llah: C. II, s. 284-285.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/177.

[362] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/177.

[363] Müslim: (38) Kitabu'1-Adab, Hadis : 18, 19. Fadlu'llah: C. II, s. 286-286.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/178.

[364] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/179.

[365] El-Isabe: C. III, s. 150, sayi: 6693. Fadlu'llah: C. I, s. 287.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/179-180.

[366] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/180.

[367] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/180-181.

[368] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/181.

[369] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/181-182.

[370] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/182.

[371] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/182.

[372] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/182.

[373] El-Isabe: C. m, s. 405, sayi: 8033. El-îstiab: C. 2H, 8. 461. Fadlu'llah : C. II, s. 289-292.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/183.

[374] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/183-184.

[375] Buhârî: (59) Kltahu Bed'I'l-Halki, Bab : Zikru'l-Mel&lke. Müslim : (44) Kitabu Fezailfs-Sahabe, Hadis : 91.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/184.

[376] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/185.

[377] Fadlu'llah: C. I, s. 292-293. El-tsabe; C. n, s. 458, sayi; 5463.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/185-186.

[378] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/186.

[379] Ebü Davud: (20) KItabu'l-Cenaiz, (74.) Bab, Hadis : 3230. Nese'î: (21) Kitabu'l-Cenaiz, (107.) Bab. tbni Mace: (6) Kitabu'l-Cenaiz. (46.) Bab, Hadis: 1568.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/186-187.

[380] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/187.

[381] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/188.

[382] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/188.

[383] Müslim : (38) KItabu'1-Adab, Hadîs : El-I&tiab: C. IV, s. 251. El'Isdbe: C. IV, s. 257, sayi : 251. Komusu'l-A'ldm: C. III, s. 1854. Fadlu'llah: C. II, s. 103.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/188.

[384] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/188-189.

[385] Müslim; (38) Kltabu'1-Adab, Hadîs: 17. El-Istidb: C. IV, s. 391. El-Isabe: C. IV, s. 397, sayi: 1026. Kamûsu'l-A'lâm: C. VI, s. 4525.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/189.

[386] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/189.

[387] Ebû Davud: (40) Kltabu'1-Edeb, (62.) Bab, Hadis: 4960. Fadîu'lîah: C. II, s. 295.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/190.

[388] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/190-191.

[389] EbÛ Davud: Kitabu'l-Edefc C. II, s. 586. 1962/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 296.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/191.

[390] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/191.

[391] Buhârî: (46) Kltabu'l-Mezalim, (25.) Bab. Buhârî: (65) KItabu't-Tefsfr. Buhârî: (67) Kitabu'n-Nikah. Müslim : (18) KItabu't-Talak, Hadis : 30.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/191-192.

[392] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/192-195.

[393] Buhâri: Oi) Kitabu'1-Eâeb, (106.) Bab. HüsItrti: (387 KItabU'1-Adab, Hadis: 8. C. U. s. 297.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/195.

[394] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/195.

[395] Buhari: (34) Kttabu'1-Buyu', (49.) Bab. Müslim: (38) Kltabu'1-Adab, Hadis : 1.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/195-196.

[396] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/196.

[397] El-Isabe: C. II, s. 312, sayi: 4725. El-tstiab: C. II. s. 374.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/196.

[398] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/196-197.

[399] Buhûri: (57) KItabu Farzfl-Humus. (7.) Bab. Müslim; (38) KitabU'1-Adab, Hadis : 3.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/197-198.

[400] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/198.

[401] Buhârt: (78) Kitabu'1-Edeb, (109.) Bab. Müslim: (38) KItabu'1-Adab, Hadis: 24.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/198.

[402] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/198.

[403] Buhârl: (78) Kitabu'l fdeb, Hadîs: 107. Fadlu'llah: C. II, s. 300.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/198-199.

[404] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/199-200.

[405] BuhûH: (78) KItabupl-Edeb, (105.) Bab. Müslim: (38) Kitabu'1-Adab, Hadîs : 7. Fadlu'llah: C. n, s. 301-302.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/200.

[406] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/200-201.

[407] TiTmizi: (41) KItabu'I-Edeb, (68.) Bab, Hadis: 2846. Tuhîetü'î-Ahvesü: C. VIH, s. 124. Ebû Davud: (40) KItabu'1-Edeb, (68.) Bab, Hadis : 4987. Kamusu'l-A'lâm: C. VI, s. 4190. Fadlu'lîah: C. n, s. 302.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/201.

[408] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/201-202.

[409] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/202.

[410] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/202.

[411] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/202-203.

[412] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/203.

[413] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/203.

[414] Buhârî: (78) Kitabu'1-Edeb, (115.) Bab. Müslim: (32) Kitabu'l-Cihad ve Siyer. Hadis: 116. El-Isdbe; C. n, s. 27. 298, sayi: 3173 ve 4676. El-lstiab: G. II, s. 32, 284. El-A'ldm : C. IV, s. 188. Fadlu'llah; C. II, 8. 304.

[415] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/203-206.

[416] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/206-207.

[417] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/207.

[418] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/207.

[419] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/207.

[420] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/207-208.

[421] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/208.

[422] EbÛ Davud: (40) Kitabul-Edeb, (70.) Bab. fatllu'llah; C. II, s. 805-906.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/208.

[423] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/208.

[424] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/209.

[425] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/209.

[426] BuhArI: (78) Kltabü'1-Edeb. (113.) Bab.Müslim: (44) Kitabü Fezalll's-Sahabe, Hadis : 38. Fadlu'llah: C. U, a. 306-307.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/209-210.

[427] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/210-211.

[428] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/211.

[429] Fadlu'llah: C. II, s. 308.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/211-212.

[430] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/212.

[431] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/212.

[432] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/212-213.

[433] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/213.

[434] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/213.

[435] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/213-214.

[436] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/214.

[437] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/214-215.

[438] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/215.

[439] Buhûrl: (78) Kitabu'1-Eâeb, (90.) Bab. Fadîu'llah: C. H, s. 310.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/215.

[440] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/215.

[441] Eî-Isâbe: C. I, s. 59, sayi: 161. El-tstiab; C. I, s. 72. Fadlu'llah: C. II, s. 311-312.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/215-216.

[442] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/216.

[443] Buhâri: (78) Kitabin-Edeb, (92.) Bab. Müslim: (41) Kitabtt's-SI'r, Hadîs: 7. Fadlu'llah: C. II, s. 312-313.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/216-217.

[444] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/217.

[445] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/217.

[446] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/217.

[447] Buhârt: (61) KItabu'l-Menakib, (16.) Bab. Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadis : 156. Fadlu'üah: C. n, s. 313.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/217-218.

[448] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/218.

[449] El-tsabe: C. I, s. 325, sayi: 1704. El-Istiab: C. II, s. 334. Kamusu'l-A'lâm: C. m, s. 1940-1941. Buhârl: (61) Kitabu'l'-Menakib. (16.) Bab. Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadis: 154.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/218.

[450] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/218-219.

[451] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/219-220.

[452] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/220.

[453] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/220.

[454] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/220.

[455] El-tsabe; C. III, s. 285, sayi: 7435. Eî-tstiab: C. m, s. 270. Kanusü-l-A'î&m: C. V. s. 3867.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/220-221.

[456] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/221-222.

[457] Tirmizi: (41) Kitabu'1-Edeb, (70.) Bab. El-Ahvezî; C. VIII, s. 140-141, Hadis : 3006. Fadîu'îlah: C. II, s. 315-316.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/222.

[458] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/222.

[459] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/223.

[460] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/223.

[461] Müslim: (41) Kltabu's-Siir. Hadis: 1. El-lsabe: C. II, s. 146, sayi: 3892. Eî-tstiab: C. II, s. 159. Fadlit'llah: C. II, s, 317-318.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/223.

[462] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/224.

[463] Buhari: (78) Kitabu'1-Edeb, (92.) Bab. Fatlu'lIah: C. IJ. s. 31S-320. Ebû Davut: C. II, s. 59», 1852/atisir bik.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/224-225.

[464] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/225.

[465] Ebû Davud: C. II. s. 599, 1952/Misir bsk. Fadîu'llah: C. U, s. 320. KuT'an-t Kerîm ve Meâl-i Âlisi: s. 377, âyet: 224-227.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/225-226.

[466] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/226.

[467] EbÛ Davud: (40) Kitabü'1-Edeb, (87.) Bab, Hadîs : 50U. Îbni Mace: (33) Kitabü'1-Edeb, (41.) Bab, Hadis : 3756. Fadîu'llah: C. II, s. 321.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/226.

[468] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/226-227.

[469] Fadlu'llah: C. II, s. 322-323. Kamusu-l-A'lâm: C. IV, s. 2860, 3111.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/227.

[470] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/227-228.

[471] Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb, (42.) Bab, Hadis: 3761. Fadlu'llah: C. H, s. 324.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/228.

[472] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/228.

[473] Buhdrî: (67) Kitabu'n-NIkâh, (47.) Bab. Tirmizl: (38) KItabu'l-Birri. (81.) Bab, Hadis : 2029, Fadlu'llah: C. II, s. 324-325.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/229.

[474] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/229-230.

[475] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/230.

[476] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/230.

[477] Müsned-I îmam Ahmed; C. HI, s. 470, ilk baski. El-Istiab: C. IH, s. 427. Eî-tsdbe: C. III, s. 429, sayi: 8163. Fadlu'llah: C. II, s. 326-327.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/230-231.

[478] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/231.

[479] Buhâri: (94) Kitabu't-Temenni. (4.)Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Sahâbe, Hadts : 39-40. Tirmizi: (30) Kltftbu'l-Menakib. Hfcdis : 3757. todlu'llah; C. I. s. 327-328.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/232.

[480] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/232-233.

[481] Buhdrî; (51) KItabii'1-Hibe, (33.) Bab. Müslim : <43) KItabu'l-Fezall, Hadis : 48. Fadlu'llah: C. II, s. 228-229.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/233.

[482] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/234.

[483] Fadlu'lîah: C. II, s. 329.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/234.

[484] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/234.

[485] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/234-235.

[486] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/235.

[487] Buhârl: (78) Kitabu'1-Edeb, (117.) Bab. Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs: 122-123. Fadlu'liah: C. II, s. 330-332.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/235-236.

[488] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/236.

[489] Buhdri: (78) Kitabu'1-Edeb, (116.) Bab. Müslim: (43) Kitabu'l-FezaU, Hadis: 70-73. Fadlu'llah: C. II, s. 332-333.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/236-237.

[490] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/237.
[491] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/237-238.
[492] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/238.
[493] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/238-239.
[494] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/239.
[495] El-IstIab: C. II, s. 501. El-tsdbe: C. m, s. 2, sayi: 5884. Kamusu'l-A'lâm: C. V. s. 3220.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/239.
[496] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/239-241.
[497] Fadht'Uah: C. I, s, 335.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/241-242.
[498] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/242.
[499] Ebu Davud : C.II, s. 555, 1952/Misir bsk. Feyzu'l-Kadir: C.III, s. 277, Hadis:3388.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/243.
[500] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/243-244.
[501] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/244.
[502] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/244.
[503] Tirmizî: (25) Kitabu'l-Birri Ve's-Silâ, (37.) Bab, Hadîs : 1958. El-Ahvezî: C. VI, s. 90. Fadlu'llah: C. II, s. 336-337.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/244-245.
[504] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/245.
[505] Tirmîzî: (25) Kitabu'l-BIrrI, (36.) Bab, Hadîs : 1957. : C, II, s. 337.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/245-246.
[506] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/246.
[507] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/247.
[508] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/247.
[509] Tefsîr-i Ibni Kesir: C. IV, s. 220, 1966/Beyrut bsk. Müsned-i Imam Âhmed: Hadis sayisi : 2922. El-îsabe: C. II, s. 457, sayi: El-htiab: C. III, s. 85. Fadlu'llah; C. II, s. 338-340.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/247-248.
[510] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/248-252.
[511] Müslim: (45) KItabu'l-Birri, Hadîs : 149. Tirmtâ: (45) Kitabu'l-Birri, Hadîs: 1915.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/252-253.
[512] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/253.
[513] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/253.
[514] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/253.
[515] Buhârî: (60) Kitabu'l-Enbiya, (19.) Bab. Müslim: (43) Kitabu'l-Fezail, Hadîs : 168. Fadlu'llah: C. II. s. 342.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/253-254.
[516] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/254.
[517] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/254-255.
[518] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/255.
[519] Tefsîr-i Meragî: Cüz : 26, s. 142-144.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/255.
[520] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/256.
[521] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/257.
[522] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/257.
[523] Buhârî: (60) Kitabü'l-Enbiya, (2.) Bab. Müslim: (45) Kitabü'l-Birri, Hadîs : 159-160. Ebû Davud : Kltabü'1-Edeb, C. II, S. 559, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 344.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/257-258.
[524] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/258.
[525] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/258.
[526] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/258.
[527] Buhârî: (60) Kitabupl-Enbiy£, (54.) bab. MüsUm: (44) Kitabu Fezailfs-Sahabe. HadîsFadlulah:C.II, s. 345-346.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/259.
[528] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/259-260.
[529]

Buhârî: (78) Kitabu'1-Edeb, (120.) Bab. Müslim: (49) Kitabu'l-Kader, Hadis : 6, 7. Ibni Mace: C. I. Haclls : 78. Ebû Davud: Kitabu's-Sünne, babu'I-Kader, Hadîs : Tirmtzi: Kitabu'l-Kader, Hadis: 2Î37. Fadîu'llah: C. II. s. 347-350.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/260-261.

[530] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/261-262.

[531] el-Isabe: C. IV, s. I57, sayi: EI-Utiab: C. IV, s. 191. Kamuzu'l-A'lâm: C. I, s. 754. Fadlu'Unh: C. II, s. 351.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/262.

[532] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/262-263.

[533] Butiârl: (78) KItabu'1-Bdeb, (122.) Bab. Feihu'l-Mübdl: C. III. s. 278, Kitabu's-Sayd. Müslim: (34) Kitabu's-Sayd, Hadis : 54, Fa&tu'llah: C. n, s, 352. Ebü Davud: Kîtabu'1-Bdeb, C. II, s. 657, Î952/Mîsir bsk.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/263-264.

[534] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/264.

[535] Eaû Davud: (4C) Kitabu'l-Edefa, (104.) Bab, Hadîs: 5097. Ibni Mace: (33) Kitabu'l-JSdcb, (29.) Bab, Hadis : 3727.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/264-265.

[536] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/265.

[537] Buhârî: (10) Kitabu'I-Ezan, (156.) Bab. Müslim: (1) Kitabu'1-îman, Hadis: 125. Ebû Davud: C. II, s. 342, 1952/Misit bsk. (Kitabu't-Tib). Fadlu'llah: C. II, s. 354.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/265-266.

[538] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/266.

[539] Buhdrt: (59) Kitabu Bedi'1-Halk, (5.) Bab. Müslim: (9) Kitabu Salat'il-îstiska, Hadîs : 14-16. Tirmizî: Kitabu't-Tefsîr, Ahkaf sûresi, Hadis : 3254., Fadlu'llah: C. II, a. 355.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/267.

[540] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/267-268.

[541] Ebû Davud: (27) Kitabu't-Tib, (24.) Bab, Hadîs : 3910. Tirmizî: (19) KItabu's-Siyer, (47.) Bab, Hadîs: 1614.-ttni Mace; (31) Kitabu't-Tib, (43.) Bab, Hadîs : 3538. Sindî; C. II, s. 189.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/268.

[542] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/268.

[543] BuhârI: (76) Kitabuvt-Tib, (44.) Bab. Müslim ; (39) Kltabu's-Selâm, Hadîs : 113-114. Faâlu'llah: C. II, s. 357-358.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/269.

[544] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/269-270.

[545] Müsned-i Imam Ahmed : C. I, s. 401, 403, 420/ilk baski, sayi: 3806, 3819, 3987. Fadlu'llah: C. II, s. 358-364. El-tsabe: C. II, s. 487, sayi: 5634. Eî-îstiab : C. III, s. 155. Kamusu'l-A'lâm: C. IV, s.3166.

[546] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/270-271.

[547] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/271-273.

[548] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/274.

[549] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/274.

[550] BuhârI; (76) Kitabu't-Tib, (44.) Bat. Müslim: (59) Kitabu's-Selâm, Hadîs: 111, 112. Ebû Davud : Kitabu't-Tib, C. II, s. 343, 1952/Misir bsk. Tirmizt: (47) Kitabu's-Siyei\ Hadîs: 1615. Ibni Mace: (31) Kitabu't-Tib, (43.) Bab, C. IIP s. 365-366.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/275.

[551] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/275.

[552] Tirmizî: Kitabu't-Tib, Hadîs: 2062. Sl-Ahvezî; Kitabu't-Tib, C. VI, Hadîs: 2140. îbni Mace : Kitabu't-Tib, Hadîs : 3506-3509. Ebû Davud: Kitabu't-Tib, C. II, s. 336, 1952/Misir bsk. Fadlu'ÜGh; O. II, s. 367-388.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/275-276.

[553] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/276.

[554] âst-î Saadet: C. I, s. 420-430. Kisas-i Enbiya: C. i, s. 165-175/Cevdet Pasa, Bedir Yayinlari. El-Isabe : C. II, s. 92-93, sayi : 3573 ve C. IV, s. 34, sayi: 203. El-Istiab: C. II, s. 107-108 ve C. IV, s. 33, 34.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/277.

[555] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/277-281.

[556] Bnhârî: (56) Kitabu'l-Cihad, (47.) Bab. Müslim: (39) KItabu's-Selâm, Hadîs : 115-116. Tirmizî: (46) Kitabu'I-Edeb, (58.) Bab, Hadis : 2825. Ehû Davud : Kitabu't-Tib, C. II. s. 344, 1952/Misir bsk, Fadlu'îlah : C. II, S. 369-372. Ibni Mace: (9) Kitabu'n-Nikâh, Hadis : 1995.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/281.

[557] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/281-282.

[558] Buhâri: (67) KItabu'n-Nikâh, (17.) Bab. Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs : 119. Tirmizi: Cüz : 8, s. 47, 1967/Humus bsk. Ibni Mace: (9) Kitabu'n-Niir&h, Hadîs : 1994. Fadlu'llah: C. II, s. 372-373.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/282.

[559] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/282.

[560] Ebû Davud: (28) Kitabu't-Tib, (24.) Bab, Hadîs : 3924. FadIu'lîah: C. II, s. 373-374.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/283.

[561] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/283.

[562] Buhârî: (78) Kitabu'I-Edeb, (128.) Bab. Tirrnizî: (44) Kitabu'I-Sdeb, (7.) Bab, Hadts : 2748. Ebû Davud : C. II, s. 602. esneme babi, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 374-376.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/283-284.

[563] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/284.

[564] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/285.

[565] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/285.

[566] Buhari: (78) Kitabu'1-Edeb, (126.) Bab. Ebû Davud; Kitabu'1-Edeb, C. II, s. 603, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 376-378.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/285-286.

[567] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/286.

[568] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/286-288.

[569] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/288.

[570] Ibni Mace: (6) Kitabu'l-Cenaiz, (1.) Bab. Hadis: 1434. Fadlu'lîah: C. II, 8. 281.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/288.

[571] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/288-289.

[572] Buhârî; (23) Kitafaü'l-Cenaiz, (2.) Bab. Müslim : (37) Kitabü'I-Litaas, Hadîs : 3. Tirmizî: (25) Kitabü'l-Libas, Hadîs : 1760. Ibn Mace: (11) Kitabu'l-Keffarat, Hadîs: 2115. Faâîu'lîah: C. II, s. 281-282.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/289-290.

[573] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/290.

[574] Buhârî: (23) Kitabu'l-Cenaiz, (2.) Bata. Müslim: (39) Kitâbu's-Selâmr Hadîs : 5.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/290.

[575] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/291.

[576] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/291.

[577] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/291.

[578] Buhârî: (78) Kitabu'1-Edeb, (126.) Bab. EH Davuâ; C. IIf s. 603, Kitabul-Edeb, 1952/Mnsir bsk.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/292.

[579] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/292.

[580] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/292-293.

[581] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/293.

[582] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/293.

[583] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/293.

[584] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/293-294.

[585] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/294.

[586] Buhari ☹78) Kitabuledep (123) Bab.Müslim ☹53) kitabuz- Zühd, Hadis:53.Ebû Davud: Kitabu'I-Edeb. C. II, s. 604, 1952/Misîr bsk.Ibni Mace ☹33) kitabul-Edeb, (20) Bab, Hadis 3713. Tirmizi: (44) Kitabul-Edeb (4) Bab, Hadis:2743.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/294.

[587] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/294.

[588] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/295.

[589] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/295.

[590] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/295-296.

[591] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/296.

[592] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/296.

[593] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/296.

[594] Ebû Davud: (40) Kîtabu'1-Edeb, (92.) Bab, Hadîs; 037. Tirmizi: (44) Kitabu'I-Edeb, (5.) Bab, Hadis : 2744. Ebû Davud: KItabu'1-Edeb, C. II, s. 603, 1952/Mssir bsk. Ibnt Uace: (33) Kitabu'1-Edeb, (20.) Bab, Hadîs : 3714.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/296-297.

[595] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/297.

[596] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/297.

[597] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/297.

[598] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/298.

[599] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/298.

[600] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/298-299.

[601] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/299.

[602]

Ebü Davud: C. II, s. 603,1952/Misir bsk.Fadlullah: C. II, s. 392.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/299.

[603] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/299.

[604] Ebü Davud : (40) Kltabu'1-Edeb, (93.) Bab, Hadîs : 5Ö28. Tirmizî: (44) Kitabu'l-Edeb, (3.) Bab, Hadîs : 2740.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/300.

[605] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/300.

[606] Müslim: (53) Kitabu'z-Zühd, Hadis : 54. Fadlu'llah: C. II, s. 393.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/301-302.

[607] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/302.

[608] Buhârî: (59) Kitabu Bedi'l-Halki, (11.) Bab. Müslim: (53) Kitabu'K-Zühd, Hadîs : 58.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/302.

[609] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/302.

[610] Buhûrî: (77) KItabu'l-Libas, (101.) Bab. Müslim: (1) KItabu'l-îman, Hadîs: 48. Tirmizt: (41) Kitabu'1-îman, (18.) Bab, Hadîs : 2Ö4S. C. II, 394-395.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/303.

[611] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/303-304.

[612] Buhârî: (64) Kitaba'I-Megfizi, (79.) Bab. Müslim: (49) Kitabu't-Tevbe, Hadîs : 53. Tirmizî: (48) Kitabu't-Tefsîr, Hadis: 3101. Faûlu'llah: C. II, s. 395-396. Eî-tstiab: C. II, s. 210-216. El-îsabe: C. II, s. 220-222. Kamusu'l-A'lâm: C. IV, s. 3015.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/304-305.

[613] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/305-313.

[614] Buhârî: (56) Kitabul-Cihad, (188.) Bab. Müslim: (32) Kitabu'l-Cihad, Hadîs.: 64. m-tsüab: C. II, s. -25-30. El-tsabe: C. II, s. 35, sayi: 3204. Davud: C. I, s. 645, Kitabu'l-Bdeb, 1952/Misir bsk. C. I, s. 396-398.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/313.

[615] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/313-315.

[616] Fadlu'llah: C. II, s. 398-401.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/315.

[617] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/315-316.

[618] Buhâri: (61) Kitabu'l-Menakib, (25.) Bab. Müslim,: (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadîs : 97-99. Tirmizî: (50) Kitabu'I-Menakib, Hadîs : 3871. pavuâ: C. II, s. 645, 1952/Misir bsk. (Kiyam babi). C. H, s. 401-403.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/316-317.

[619] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/317-318.

[620] Müslim:, ti) Kitabu's-Salât, Hadîs: 84. Faâlu'llah: C. II, s. 404-406.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/318-319.

[621] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/319.

[622] Müslim: (53) Kitabu'z-Zühd, Hadîs : 57-59. Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, C. II,-s. 601, 1952/Misir bsk. Feyzu'l-Kaâir: C. Is a. 3H, sayi: 516, 518.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/319.

[623] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/319-320.

[624] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/320.

[625] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/320.

[626] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/320-321.

[627] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/321.

[628] Buhari: (56) Kitabu'l-Cihad, (3.) Bab. Müslim: (33) Kitabu'I-Imare, Hadis: 160-162. C. II, s. 260, sayi: 4497.
C, II, s. 442. Kamum'l'A'lâm: C. IV, s. 3058.Fadlullah : C. II, s. 407-408.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/321.

[629] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/322-323.

[630] Fadlullah: C. II, s. 408-412.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/323-326.

[631] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/326.

[632] Kitabu'î-Mesacid, Hadîs : 238, 239-244.Fadlullah: C. II, s. 413.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/327.

[633] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/327-328.

[634] Buhari: (19) Kitabu't-Teheecüd, (5.) Bab. Müslim: (6) Kitabu SalâtH-Müsafirîn, Hadîs ; 206. C. II, s. 413-416.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/328-329.

[635] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/329.

[636] Müslim: (37) Kltabu'1-Ubas, Hadis : 69. tbni Mûce: (32) Kitabu'l-Libas, Hadis: 3617. O. U, s. 417.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/329-330.

[637] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/330.

[638] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/330-331.

[639] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/331.

[640] Buhârî: (23) Kitabu'I-Cenaiz, (80.) Bab. Müslim: (52) Kitabu'l-Fiten, Hadîs : 95. Ebû Davud: KItabu'l-Felahim, C. II, s. 434, 1952/fcîisir bsk. Tirmizî: (34) Kitabu'l-Fiten, Hadîs : 2250. El-Âhvesî: C. VI, s. 515-520. 'ilah: C, llt s. 418-423.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/331-334.

[641] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/334-335.

[642] Buhari: (5) Kit&bü'l-Gusl, (3.) Bab. (3) Kitabü'l-Hayz, Hadîs : 57.fadlullah : C. II, s. 423-424.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/335.

[643] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/335-336.

[644] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/336.

[645] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/336.

[646] Buhârî: (78) Kitabul-Edeb, (105.) Müslim: (38) Kitabu'I-Adab, Hadîs : 3-7. Fadlu'Uah: C. II, s, 425-426.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/337.

[647] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/337-338.

[648] Müslim: (33) Kitabu'z-Zühd, Hadîs: 2. Ebû Davud; C. I, s. 42, Kitabu't-Taharet, 1352/Misir bsfc. Fadlu'üah: C. H, s. 427.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/338-339.

[649] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/339.

[650] Fadlu'ltah : C. H, s. 427-428.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/339-340.

[651] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/340-341.

[652] Fadlu'lîah: C. II, s, 429.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/341.

[653] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/341-342.

[654] Buhâri; (62) Kltabu Fezaiî-i Ashato, (6.) Bab (Meaa&ito-i Ömer). Müslim: (44) KIttbU Femili's-Sahabe, Hadîs : 2S. . Tirmisd: Kitabu'l-Menaîab. C. IX, s. 298, Hadîs : 3711.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/342-343.

[655] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/343.

[656] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/343-344.

[657] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/344.

[658] Tirmizi: (50) Kitabu'l-Mfcnakib, HadîB : 3931. Davud; Kitabu'1-Edeb, C. II, s. 644, 1952/Misir bsk.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/345.

[659] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/345.

[660] Tirmizî; (43) Kitabu'l-Istizan, Hadîs : 2731, 2732. Fadîu'llah: C. II, s. 432-433.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/345-346.

[661] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/346.

[662] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/346.

[663] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/346-347.

[664] Müsned-i t mam Ahmed: C. III, s. 395/ilk bsk. Faûlu'llah: C. II, s. 433-436.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/347-348.

[665] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/348-349.

[666] EbÛ Davud : K4tabu'l-Edeb, Ç., I, s. 645, 1952/Misir bsk. Buhârî: (61) Kitabu'l-Menajcib, (25.) Bab. Müslim: (44) Kitabu FezaiU's-Sahabe, Hadis : 97-9S. Tirmisî: (50) Kltabu'l-Menakib, Hadis : 3871.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/349-350.

[667] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/350.

[668] Tirmizi: Kitabu'l-Cihad, Hadis: 1716. Ibni Mace: Kitabu'UEdeb, Hadîs : 3704. Ebû Davud: C. II, s. 646, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 437-438.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/350-351.

[669] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/351.

[670] El-lsabe: C. II, s. 65, sayi: 3389. El-Istiab: C. II, s. 85-87. Fadlu'llah ; C. II, S. 438-439.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/352.

[671] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/352.

[672] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/352-353.

[673] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/353.

[674] Ebû Davud: C. II, s, 647, 1952/Misir bsk. Fadiu'llGh: C. II, s. 439-440.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/353.

[675] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/353-354.

[676] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/354.

[677] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/354.

[678] Ebû Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, (153;> Bab, Hadis: 5229. TiTmlzI: (41) Kitabu'1-Edeb, (13.) B»b, Hadîs : 2756. El-Âhvezî: C. VIII, s. 30, Hadîs: 2903.' C. II, s. 441-442.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/354-355.

[679] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/355.

[680] Buhârî: (79) Kitabu'l-Istizan, (1.) Bab. Müslim: I51) Kitabu'l-Cennet, Hadis : 2B. Fadlu'llah: C. I, s. 443-444.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/356.

[681] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/356-357.

[682] Mtimeâi Imam Ahmed: C. ÎV, s. 286/iîk bsfc. C. II, s. 444-445.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/358.

[683] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/358.

[684] Müslim: (1) Kitabu'1-Iman, Hadis: 93. Fadlu'llah : C. II, s. 445.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/358-359.

[685] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/359.

[686] Tirmizl: (26) KItabu'l-Et'üne, (45.) Bab, Hadis: 18E6. Fadlu'llah : C. II, s. 445.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/359.

[687] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/359.

[688] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/360.

[689] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/360.

[690] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/360.

[691] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/360.

[692] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/361.

[693] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/361.

[694] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/361-362.

[695] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/362.

[696] Tirmizi: (40) Kitabu'l-Istizan, (15.) Bab, Hadis : 2707. Ebü Davud: Kitabu'1-Edeb, C. II, s. 643, 1952/Misir bsk. Fadlu'îlah; C. II, s. 448.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/362-363.

[697] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/363.

[698] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/363-364.

[699] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/364.

[700] Ibni Mace: (5) Ki tabu Ikameti' s-Salât, (14.) Bab, Hadîs: 856, 857.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/364.

[701] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/364.

[702] Feyzu'l-Kadîr: C. II, s. 346, Hadis: 2011. FaCîu'llah: C. II, s. 449-450.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/364-365.

[703] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/365.

[704] Buhari: (10) Kitabu'1-Ezan, (148.) Eab. Müslim: (4) Kitabu's-Salât, Hadîs : 55. Ibni Mace: (5) Kitabu's-Salât, (24.) Bab, Hadis : 899. Tirmizi: (5) KItabu's-Saiât, (215.) Bab, Hadîs : 289. EbÛ Davud : (5) Kitabu's-Salât, C. I, s. 221, 1952/Mtsir bsk. Nese'i: (5) Kitabu's-Salât, Bab : Tesehhüd, Cüz : 2, s. 1S9, lfiM/Miair. Fadlu'lîah: C. II- s. 450-455.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/365-366.

[705] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/366.

[706] Buhârî; (23) Kitabu'I-Cenaiz, (2.) Bab. Müslim; (39) Kitabu's-S&âm, Hadis: 4-5.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/366-367.

[707] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/367.

[708] Fadlu'llah: C. II, s. 356-357. El-tsabe; C. II, s. 395, sayi: 5141. El-htiab : C. IIf s. 411.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/367-368.

[709] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/368.

[710] Buhârt: (79) Kitabu'l-îstizan, (4-7.) Bab. Müslim: (39) Kltabu's-Sel&m, Hadis : 1.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/368-369.

[711] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/369.

[712] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/369.

[713] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/369.

[714] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/369.

[715] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/370.

[716] Tirmizî: (43) Kitabu'l-Istizan, (14.) Bab, Hadîs: 2706.. : C. II, s. 459.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/370.

[717] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/370.

[718] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/370-371.

[719] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/371.

[720] TirmiZî: (43) Kitatou'l-Istizan, (14.) Bab(Hadis: 2706. ; C. II, s. 459-460.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/371.

[721] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/371-372.

[722] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/372.

[723] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/372.

[724] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/372-373.

[725] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/373.

[726] Buhâri: (79) Kitabu'l-Istizan, (7.) Bab. Tirmizî: (43) Kitabu'l-îstizan, (14.) Bab, Hadîs : 2705. Fadlu'llah: C. XI, s. 461-462.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/373.

[727] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/373.

[728] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/374.

[729] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/374.

[730] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/375.

[731] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/375.

[732] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/375-376.

[733] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/376.

[734] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/376.

[735] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/376.

[736] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/376-377.

[737] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/377.

[738] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/377-378.

[739] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/378.

[740] Tirmizi: (43) KItabu'l-Isttzan, (15.) Bab, Hadis: 2707. Fadlu'llah: C. II, s. 466.

[741] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/378-379.

[742] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/379.

[743] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/379.

[744] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/379.

[745] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/380.

[746] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/380.

[747] Ebu Davud: C. II, s, 642, Kitabu'1-Edeb, lS52/Misir bsfc.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/381.

[748] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/381.

[749] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/381.

[750] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/381.

[751] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/382.

[752] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/382.

[753] Buhâri: (2) Kitabü'1-Iman, (6.) Bab. Müslim: (1) Kitabü'1-îman, Hadis : 63. Ibni Mace: Kitabü'l-St'lme, (45.) Bab, Hadia : 1855, 1856. Nese'i: Kitabü'1-Iman, C. IV, Cüz : 8, s. 94, 1964/Misir bsk. C. II, a. 469-470.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/382-383.

[754] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/383.

[755] Ebû Davud: Kitabu'l-E^eb, C. n, s. 555, 1952/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 470-471.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/383-384.

[756] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/384.

[757]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/384.

[758] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/385.

[759] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/385.

[760] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/385.

[761] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/386.

[762] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/386.

[763] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/386.

[764] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/386.

[765] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/387.

[766] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/387.

[767] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/387-388.

[768] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/388.

[769] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/388.

[770] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/388-389.

[771] Nese'î: Kitabu'z-ZInet, C. IV, Cüz : 8, s. 153, C. II, s. 474-475.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/389-390.

[772] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/390.

[773] Fadlu'lîah: C. II, s. 476-478.Sl-Isabe; C. II, s. 460-461. sayi: 5477 ve C. III, s. 307-309, sayi: 754S ve C. IV, s. 333, sayi: 622.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/390-392.

[774] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/392-393.

[775] Ehîsabe: C. II, s. 452, say).: 5437, El-îstiaö; C. XII, s. 90. C. I, s. 479-480.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/393-394.

[776] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/394-395.

[777] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/395.

[778] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/395.

[779] El-Istiab : C. III, s. 368-371. El-fsabe: C. m, s. 432, sayi: 8181 ve C. IV, s, 159, sayi: 931. Fadlu'tlah: C. II, s. 480. Kamusu'l-A'lâm: C. VI, s. 4358.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/395-396.

[780] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/396-397.

[781] Fadluulah : C. II, s. 481.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/397-398.

[782] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/398-399.

[783] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/399.

[784] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/399.

[785] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/399-400.

[786] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/400.

[787] Buhârî: (64) Kitabu'l-Megazî, (83.) Bab. Müslim : (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadîs : 98. Fadlu'îlah: C. II, s. 482.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/400.

[788] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/400.

[789] Tirmteî:/(50) Kitahul-Menakib, Hadis: 3799. tbniMace: Kitabu'I-Mukaddlme, (11.) Bab, Hadis: 146. C. II, s. 483.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/401.

[790] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/401.

[791] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/401-402.

[792] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/402.

[793] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/402.

[794] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/402-403.

[795] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/403.

[796] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/403.

[797] Müslim: (44) Kitabu Pezaîli'S-Sahabe, Hadîs: 132. C. H, s. 484-485.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/403.

[798] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/403-405.

[799] Buhârî: (59) Kitabu Bedi'1-Halk, (6.) Bab, Hadis : I519. Müslim : (44) Kîtabu Fezaiirs-Sahabe, Hadîs : 90-91. Titmizl: (50) Kitabu'l-Menakib, (3,) Bab, Hadîs:

3876. îftnl Müce: (33) Kîtabu'I-Edeb, Ü2.) Bab, Hadîs: 3696. Nese'l: Kitabu isreti'n-Nioa, CÜs : 7, s. 65, I904/Misir bsk. C. II, s. 485.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/405-406.

[800] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/406.

[801] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/406.

[802] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/406.

[803] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/407.

[804] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/407.

[805] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/408.

[806] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/408.

[807] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/408.

[808] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/408-409

[809] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/409.

[810] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/409-410.

[811] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/410.

[812] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/410.

[813] Buhari: (79) Kitabul-Istizan, (15.) Bab, Hadîs: 2373. Müslim: (39) Kitabu's-Sel&m, Hadîs: 14-15. Ebü Davud : Kitabul-Edeb, C. II, s. 642, 1852/Misir bsk, îbni Mace: Kitabu'1-Edeb, (14.) Bab, Hadîs: 3700. Tirmizl: (43) Kitabu'l-Istizan, Hadîs : 2697. C. II, s. 488.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/410-411.

[814] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/411.

[815] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/411.

[816] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/411.

[817] Buhârî: (73) Kitabu'1-Edeb, (94.) Bab. Müslim: (6) Kitabu Salâti'l-Müsaftrin, Hadîs : 82. El-îsâbe ; C. IV, s. 479, sayi ; 1533, El-Istiab: C. IV, s. 479.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/411-412.

[818] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/412.

[819] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/412.

[820] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/412-413.

[821] Ebû Davud: (40) Kitabu'I-Edeb, Bab: Kadinlara selâm (137). Tirmizî: (40) Kitabu'l-Istizan, Bab : Kadinlara selâm (9), îbni Mace: Kitabu'1-Edeb, (14.) Bab, Hadîs: 3701. ie ; C. IV, s. 229, sayi: 58.el-istiab: C. IV, s. 223.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/413.

[822] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/414-415.

[823] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/415.

[824] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/415.

[825] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/415-416.

[826] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/416-417.

[827] Buhârî: (2) KUabu'l-Inian, (6.) Baîi. Müslim: (1) Kitabu'1-Iman, Hadîs: W. Feyzu'l-Kadtr: C. III, 8. 295-296, Hadîs: 3441.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/417.

[828] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/418.

[829] Buhari; (65) Kitabu't-Tefsîr : Bab: Sûretü'l-Ahzab. Müslim: (16) Kitabu'n-Nikâh, Hadîs : 87, 89. Kur'an Dili: C. V, s. 3927f 3919. C. II, s. 493, 495.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/418-419.

[830] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/419-420.

[831] Fadlu'llah: C. II, s. 495-496. Tejsîr-i Meragî: Cüz : 18, s. 130-131. m-Isabe: O. II. s. 315, sayi: 4738. M-îstiab : C. II, s. 375.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/420-421.

[832] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/421-422.

[833] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/422.

[834] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/423.

[835] Ebü Davud: C. I, Hadîs : 78-79. Ibni Mace: C. I, Hadîs : 382. Ibni Mace hasiyesi Es-Sindî; Ç, X, s. 78-79, ilk baski. Fadlu'llah: C. II, s. 497.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/423.

[836] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/423.

[837] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/424.

[838] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/424.

[839] Kur'an-i Kerim: Nûr sûresi, âyej : 27, 29. FGdlu'lîch: C. II, s. 498.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/424-425.

[840] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/425.

[841] Kuran~t Kerim: Nûr sûresi, âyet: 58. Fadlu'llah: C. II, s. 499.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/425-426.

[842] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/426.

[843] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/426.

[844] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/426-427.

[845] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/427.

[846] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/427.

[847] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/428.

[848] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/428.

[849] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/428-429.

[850] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/429.

[851] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/429.

[852] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/429.

[853] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/430-431.

[854] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/431.

[855] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/431.

[856] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/431.

[857] Tirmizî. Kitabu'l-Istizan, Hadîs : 2691. Buhari: Kitabu'l-Istizan, (13.) Bab. Müslim: (3fi) Kitabu'1-Adab, Hadîs : 33-37. Ibnt Mace: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 3706. Ebû Davud; Kitabu'l-E63b, .Hadîs : 5181, 5132. Fadlu'llah; C. II. s. 503-506.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/432-433.

[858] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/433.

[859] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/433-434.

[860] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/434.

[861] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/434.

[862] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/434.

[863] Buhârî: (87) Kitabut-Diyat, (15.) Bab, Hadis: 2526. Müslim; (38) Kitabu'1-Adâb, Hadîs : 44.Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5172. Nese'î: Cüz : 8, s. 54, Babu'l-Kaved. Fadlu'lîah: C. II, s. 505-506.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/434-435.

[864] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/435.

[865] Buhârî: Kitabu'd-Diyat, (15.) Bab, Hadis: 2371. Müslim : (38) KItabu'1-Adab, Hadîs : 42. Tirmizi: Kitabu'l-îstizan, Hadis : 2709. Nese'î: Babu'l-Kaved, Cüz : 8, s. 54.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/435.

[866] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/436.

[867] Buhari: (19) Kitabu'l-îstizan, (11.) Bab, Hadis: 2300. Müslim: (38) Kitabu'I-Adab, Hadîs : 41. Nese'î; Babu'l-Kaved, Cüs : 8. s. 54, 55. Titmizî: Kttabu'l-Istizan, Hadîs : 2710. Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5174. Fadlu'llah: C. II, s. 507.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/436.

[868] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/436.

[869] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/437.

[870] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/437.

[871] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/437.

[872] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/437.

[873] BuhârI; Kitabu'KBuyu', (9.) Bab. Müslim: Kitabu'I-Adab, Hadîs : 36.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/437-439.

[874] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/439.

[875] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/440.

[876] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/440.

[877] Ebû Davud: (40) Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 5190. Fadlu'llah: C. II, s. 510-511.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/440.

[878] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/440-441.

[879] Ebû Davud: (40) Kltabu'1-Edeb, (129.) Bab, Hadîs: 5189.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/441.

[880] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/441.
[881] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/441-442.
[882] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/442.
[883] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/442.
[884] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/443.
[885] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/443-444.
[886] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/444.
[887] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/444.
[888] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/444.
[889] Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5176. Tirmizî: Kitabu'l-îstizan, Hadîs : 2711. Fadlu'llah: C. II. s. 516-517.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/445.
[890] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/445-446.
[891] Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 5173.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/446.
[892] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/446.
[893] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/446-447.
[894] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/447.
[895] Ebû Davud ; Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5177. Fadîu'üah: C. II, s. 518-S20.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/447-448.
[896] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/448-449.
[897] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/450.
[898] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/450.
[899] Buhari: Kitabu'l-Istizan, (17.) Bab. Müslim: Kitabu'1-Adab, Hadîs : 38, 39. Fadlu'llah: C. II, s. 522.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/450-451.
[900] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/451.
[901] Müslim : Kitabu's-Salât, Hadîs : 235. Fadlu'llah: C. II, s. 270.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/451.
[902] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/451-452.
[903] Fadlu'llah; C. I, s. 523.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/452.
[904] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/452.
[905] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/453.
[906] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/453.
[907] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/453.
[908] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/453.
[909] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/453-454.
[910] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/454.
[911] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/454.
[912] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/454.
[913] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/454.
[914] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/454-455.
[915] Tirmizî: Kitabu's-Salât, Hadîs: 357. Ebû Davud: Kitabu't-Taharet, Hadis : 90. Ibni Mace: Kitabu's-Salât, Hadîs : 923. El-Ahvezl: C. II, s. 340-344. Fadlu'llah; C. II, s. 524-525.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/455.
[916] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/455-456.
[917] Ebû Davud: Kitabu'l-Cihad, .Hadîs : 2494. Feyzu'l-Kadir : C. III, s. 319, sayi: 3504. Fadlu'îlah; C. II, s. 526.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/456.
[918] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/456-457.
[919] Nisa Sûresi, Âyet: 86. Nûr Sûresi, Âyet: 61.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/457.
[920] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/457-458.
[921] Müslim: (36) Kitabu'l-Esribe, Hadîs: 103.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/458-459.
[922]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/459.

[923] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/459.

[924] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/459-460.

[925] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/460.

[926] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/460.

[927] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/460.

[928] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/460-461.

[929] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/461.

[930] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/461-462.

[931] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/462-463.

[932] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/463.

[933] Ibni Mace: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 3699, Fadlu'llah: C. I, s. 530-531.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/463.

[934] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/463-464.

[935] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/464.

[936] Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs: 13. Tirmizî: Kitabu'l-Istizan, Hadîs: 2701. Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5205. Fadlu'llah: C. II, s. 531.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/464.

[937] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/464.

[938] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/465.

[939] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/465.

[940] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/465.

[941] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/465-466.

[942] Buhârî: (79) Kitabu'l-Istizan, (22.) Bab. Müslim: (39) Kitabu's-Selâm: Hadîs : 8. Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 52G6.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/466.

[943] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/466.

[944] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/466-467.

[945] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/467.

[946] Buhari: (79) Kitabu'l-îstizan, (20.) Bab. Müslim; (32)' Kitabu'l-Cihad, Hadîs: 116. Tirmizî; (43) Kitabu'I-Istizan, Hadîs : 2703. .Fadlu'lîah: C. II, s. 534.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/467.

[947] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/468.

[948] Buhârî: (1) Kitabu Bedi'l-Vahyi, (6.) Bab. Müslim: (32) Kitabu'l-Cihad, Hadîs: 74. Fethü'l-Mübdi: C. I, s. 29-42. Tecrid Tercetnesi: C. I, s. 17-27, Hadîs : 7.El-Isabe: C. I, s. 463, sayi: 2390 ve C. II, s. 172-173, sayi : 4046. El-Istiab: C. I, s. 463 ve C. IV, s. 85-88.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/468-469.

[949] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/469-476.

[950] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/476-477.

[951] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/477.

[952] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/477.

[953] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/477.

[954] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/477-478.

[955] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/478.

[956] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/479.

[957] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/479.

[958] Ebû Davud; (40) Kitabu'L-Esteb, Hadis: 5038. Tirmizî: (44) 'Kitaüu'1-Edeb, Hadîs : 2740.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/479.

[959] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/479.

[960] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/480.

[961] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/480.

[962] Buhârî: (79) Kitabu'l-Istizan, Bab : 19. Müslim: (44) Kittfbu Fezaili's-Sahabe. Hadîs : 91. Fadlu'Uah: C. I, s. 540.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/480-481.

[963] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/481.

[964] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/481-482.

[965]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/482.
[966] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/482-483.
[967] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/483.
[968] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/483.
[969] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/483-484.
[970] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/484.
[971] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/484.
[972] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/484-485.
[973] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/485.
[974] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/485.
[975] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/485.
[976] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/485-486.
[977] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/486.
[978] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/486.
[979] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/486.
[980] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/486-487.
[981] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/487.
[982] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/487.
[983] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/487.
[984] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/487-488.
[985] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/488.
[986] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/488.
[987] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/488-490.
[988] El-îsabe: C. IV, s. 295, ; C. IV, s. 304. C. H, s. 546.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/490-491.
[989] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/491.
[990] Buhârî: (64) Kitabu'l-Megazî, Bab : Peygamberin hastaligi (83). Fadlu'llah : C. II, e. 547-548.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/491-492.
[991] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/492-493.
[992] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/493-494.
[993] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/494.
[994] Fadlu'îlah: C. II, s. 549.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/494-495.
[995] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/495.
[996] Ibni Mace: (33) Kitabu'1-Edeb, (18.) Bab, Hadis : 3710. Fadlu'llah; C. n, s. 550.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/495.
[997] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/495-496.
[998] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/496.
[999] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/496.
[1000] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/496-497.
[1001] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/498.
[1002] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/498-499.
[1003] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/499.
[1004] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/499-500.
[1005] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/500.
[1006] Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs: 31. ibni Maa (33) KItabu'1-Edeb, Hadiü ; 3717. Ebü Davud . (33) Kitabu'l-Edeb, Hadis : Fadlit'Uak: a II s. 554.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/500-501.
[1007] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/501.
[1008] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/501-502.
[1009] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/502.
[1010] Buhari: (79) Kitabu'l-Istizan, (31.) Batt. Müslim,: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs : 27, Fadlu'lldh.': C. II, s. 555, 556.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/502-503.

[1011] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/503.

[1012] Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4825. Tirmizî: (43) Kitabu'l-Istizan, Hadîs : 2726. Fadlu'llah: C. II, s. 556.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/503.

[1013] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/504.

[1014] Ebu Davud : KltabiH-Edeb, Hadis : 484.1 Tirmizî: Kitubu'l-Edeto. Hadis: 2.75S. C. H. 5, 557.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/504.

[1015] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/504.

[1016] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/505-506.

[1017] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/506-507.

[1018] Buhari: (2) Kitabu'1-Iman, (4.) Bab. Müslim: (1) Kitabu'1-Iman, Hadîs: 64. Ebû Davud: Kitabu'l-Cihâd, Hadîs : 2481. Nese'I: Kitabu'1-Iman, C. IV, Cüz : 8, s. 93 Sifatü'l-Müslim, I 964/Misir. Fadlu'Uah: C. n, s. 559, 560.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/507.

[1019] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/507-508.

[1020] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/508-509.

[1021] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/509.

[1022] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/509.

[1023] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/509.

[1024] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/509-510.

[1025] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/510.

[1026] Nese'î: C. I, Cüz : 7, Sayfa : 148, 149. El-îsabe: C. I, s. 285, sayi : 1457. Fadlu'llah: C. H, s. 562. Ebû Davud: Kitabu'l-Menasife, Hadîs: 1742.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/510-511.

[1027] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/511-512.

[1028] Ebû Davud ; Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4815. C. II, s. 563.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/512.

[1029] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/513.

[1030] Buhârî: (46) Kitabu'l-Mezalim, (22.) Bab. Müslim: (37) Kitabu'I-Libas, Hadîs : 114. Fadlu'llah: C. IX s. 584.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/513.

[1031] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/513.

[1032] Buhari: (62) Kitabu Ashabi'n-Nebiyyi, (5.) Bab. Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Sahabe, Hadîs :'29. Tirmlzî: (50) Kitabu'1-Menakib, Hadîs : 371Î. Fadlu'Uah: C. II, s. 565, 566.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/514-516.

[1033] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/516.

[1034] Buhari; (34) Kitabu'1-Buyu1, (49.) Bab. Müslim: (44) Kitabu Fezaili's-Saliabe, Hadîs : 57. Fadlu'lîah: C. U, s. 567, 568.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/516-517.

[1035] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/517.

[1036] Buhari: (79) Kitatu'l-Istizan, (32.) Bab. Müslim; (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs : 29. Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4827. Tirmi&î: (44) Kitabu'l.Edeb, Hadîs ; 2751, Fadlu'lluh: C, II, s. 568, 569.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/517-518.

[1037] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/518.

[1038] Müslim: (44) Kitabu Fesaili's-Sahabe, Hadîs : 145. Fadlu'llah: C. II, s. 569, 570.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/518-519.

[1039] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/519-520.

[1040] Feyzü'l-Kadîr : C. V, Hadîs : 6470-6473, 6478, 6493. C. II, s. 570.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/520.

[1041] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/521.

[1042] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/521.

[1043] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/521-522.

[1044] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/522.

[1045] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/522.

[1046] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/523.

[1047] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/523.

[1048] BuhâTÎ: (91) Kitabu't-Tabir, (45.) Bab. Müslim: (37) Kitabul-Libas, Hadîs : 100. Nese'î: Kitabu'z-Zinet, Cüz : 8, Sayfa : 150, 1964/Misir bsk. Fadlu'llah: C. II, s. 572, 573.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/524.

[1049] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/524-526.

[1050] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/526-527.

[1051] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/527.

[1052] Müslim: (1) Kitabu'1-îman, (6.) Bab, Hadîs : 24. Fadlu'llah: C. -II, s. 575, 576.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/527.

[1053] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/528.

[1054] Tecrid-i Sarih: Kitabu'1-Cuma, s. 72, H. 1323/Misir bsk. Nese'î: Kitabu'l-Mevakit, C. I, Cüz ; I, s. 199, 1964/Misir bsk. C. IX, s. 576.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/528.

[1055] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/528.

[1056] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/528-529.

[1057] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/529.

[1058] Müslim: (7) Kitabu'1-Cuma, Hadîs : 60. Nese't: Kitabu'z-Zînet, C, IV, Cüz : 8, s, 195, 1964/Migir bsfc. Fadlu'llah: C. II, s. 578, 579.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/529-530.

[1059] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/530.

[1060] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/530.

[1061] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/530.

[1062] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/530-531.

[1063] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/531.

[1064] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/531.

[1065] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/531-532.

[1066] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/532.

[1067]A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/532.

[1068] Buhari: (79) Kitabu'I-îstîzan, (45.) Bab.Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs : 36. Ebû Davud ; Kitabu'l-ISdeb, Hadîs : 4851. Ibni Mace: Kîtabu'1-Edeb, (33.) Bab. Hadis: 3776. Fadlu'lîah: a II, s. 581.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/532-533.

[1069] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/533.

[1070] Buhari: (79) Kitabu'l-îstizan, (47.) Bab. Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadis : 38. Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4851. tbni Mace: Kitabu'1-Bdeb, Hadîs: 3775.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/533.

[1071] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/533.

[1072] EbÛ Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4852.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/534.

[1073] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/534.

[1074] Müslim: (39) Kitabu's-Selâm, Hadîs : 37.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/534.

[1075] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/534.

[1076] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/534.

[1077] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/535.

[1078] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/535.

[1079] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/535.

[1080] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/536.

[1081] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/536.

[1082] Buhari: ili) KItabu'I-üb&s, (20.) Bab. Müslim: m) Kitatro'1-Buyu', Hadis : 3. Nese'î: C. IV, Cüa : 8, Sayfa: 185. 1964/Misir bsk. h: C. 11, s. 564, 585.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/536-537.

[1083] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/537-538.

[1084] Buhârî: (30) Kitabu's-Siyam, (59.) Bab. Müslim: (13) Kitabu's-Siyam, Hadîs: 191. Faâlu'lîak: C. Et, s. 585-587.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/538-539.

[1085] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/540.

[1086] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/540.

[1087] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/540.

[1088] EbÛ Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 4847. TiTmis&: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 2815.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/540-541.

[1089] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/541.

[1090]

Etû Davud; Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4850. Fcdlu'llah ; C. II, s. 588, 589.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/541-542.
[1091] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/542.
[1092] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/542.
[1093] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/542.
[1094] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/542-543.
[1095] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/543.
[1096] Ebu Davuâ: Kitabul-Libas, Hadîs : 4075, 4084. C. IL s. 589-591.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/543-544.
[1097] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/544.
[1098] Buhârî; Kitabu'l-Buyu\ (49.) Bab. Müslim: KItabu Fesaii's-Sahabe, Hadîs : 57.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/545.
[1099] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/545.
[1100] Buhârî: f96) Kitabu'l-îtisam, (3.) Bab. Müslim: (43). Kitabu'L-Fezall, Hadîs ; 136. Fadlu'llah: C. II, s. 592-595.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/546-547.
[1101] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/547-548.
[1102] Buhârl: (8) Kitabu's-Salât, (85.) Bab. Müslim: (37) Kitabul-Libas, Hadîs : 75. Tirmisî: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 2766. Ebü Davud : Kitabu'kEdeb, Hadîs : 4865, 4866, 4867. Faûlu'ltah: G. II, s. 595, 596.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/548.
[1103] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/548-549.
[1104] El-îstiab. C. IH, s. 396-397; El-Isabe, C. III, s. 399; Fadlullah : C. II, s, 596.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/549.
[1105] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/549.
[1106] Ehü Davud: Kltabu'1-Edeb. Hadis : 5040. îhni Mace: Kltabu'1-Edeb, Hadis: 3723. Tirmizi: Kitabul-Edeb, Hadîs : 2769. Fadlu'Ilah: C. II, s. 595; 596.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/550.
[1107] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/550.
[1108] îbni Mace: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 3725.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/551.
[1109] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/551.
[1110] MüslUn: Kitabu'l-Esribe, Hadîs: 105, 106. Tirmîzî: Kitabu'l-Et'ime, Hadîs : 1800. Ebû Davud : Kitabu'l-Et'ime, KacUs : 3776. Fadlu'iîah: C, II, s. 598, 599.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/551-552.
[1111] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/552.
[1112] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/552-553.
[1113] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/553.
[1114]A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/553.
[1115] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/553-554.
[1116] Ebû Davud ; (40) Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5041. C. II, s. 600, 601.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/554.
[1117] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/555.
[1118] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/555.
[1119] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/555.
[1120] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/555-556.
[1121] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/556.
[1122] Buhârî: (62) Kltabu Ashabi'n-Nebi, (5.) Bab. Müslim : (44) Katabu Fezaüi's-Sahabe, Hadîs : 29. Timizi: (50) Kitabu'l-Menakib, Hadis: 3711.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/556.
[1123] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/557.
[1124] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/557.
[1125] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/557.
[1126] Ibni Mace: (34) Kitabu'd-Düa, Hadis : 3885. Tirmizî (49) KItabu'd-Daavat, Hadis : 3422.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/558.
[1127] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/558.
[1128] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/558-562.
[1129] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/562-565.
[1130] Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 5068. TIrmîzî: Kitabu'd-Daavât, Hadîs: 3388.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/565.

[1131] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/565-566.

[1132] Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5074. Ilmî Mace: Kitabu'd-Dua, Hadîs: 3871. Fadlu'llah; C. II, s. 610.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/566.

[1133] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/566-567.

[1134] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/567.

[1135] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/567.

[1136] Ebû Davud; Kitabul-Eöeb, Hadis : 5067. Tirmizî: Kitabu'd-Daavat, Hadîs : 3389. Fadlu'llah: C. II, s. 611, 612.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/568.

[1137] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/568.

[1138] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/568-569.

[1139] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/569.

[1140] Tirmizî: KitabÜ'd-Daavat, Hadis : 3526.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/569.

[1141] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/569.

[1142] Buhari; (97) Kitabu't-Tevhid, (13.) Bab. Fadlu'llah: C. IL s. 613.

[1143] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/570.

[1144] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/570-571.

[1145] Müslim: (48) Kitabu'z-Zikri, Hadîs: 64. Fadlu'llah: C. II, s. 614.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/571.

[1146] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/571.

[1147] Tirmizî; Kitatau Sevabi'l-Kur'an, Hadîs : 2894, Fadlu'lîah: C. H, s. 615.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/571-572.

[1148] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/572.

[1149] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/572.

[1150] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/573.

[1151] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/573.

[1152] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/573.

[1153] Buhârî: Kitabu'd-Daavat, (13.) Bab. Müslim : Kitabu'z-Zikri, Hadîs : 64, Ebû Davud: Kitabu'I-Edeb, Hadis : 5050. Fadlu'llah: C. II, s. 616.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/573-574.

[1154] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/574.

[1155] Buhârî: K. Vudu1, (75.) Bab ve Teerjd serhi Fethu'l-Mubdî, C. I, 9. 157. Müslim: Kitabu'z-Eikri, Hadîs : Ö6-IÎEJ. Ebû Davud; Kitabu'I-Edeb, Hadis : 5046. Tirmizî: Kitabu'd-Daavât, Hadîs : 3392. Faâlu'lîah; C. II, s. 617-619.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/574-575.

[1156] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/575.

[1157] Müslim: Kitabu'z-Zikri, Hadîs: 61. Tirmizî: Kitabu'd-Daavât, Hadîs : 3397. Kbv Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 5051.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/575-576.

[1158] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/576.

[1159] El-Istiab: C. I, s. 143, 144... Ei-Isdbe: C. I, s. 146, 147; Sayi: 618.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/577.

[1160] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/577-578.

[1161] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/578-579.

[1162] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/579.

[1163] Tirmizî: Kitabu'd-Daavat, Hadîs: 3395, 3396. Ibni Aface: Kitabu;d-Dua, Hadîs : 3877.

[1164] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/579-580.

[1165] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/580.

[1166] El-Istiab: C. II, s. 338-341.El-Isabe: C. II, s. 343, 344; Sayi : 4847. Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 5065. Tirmizî: Kitabu'd-Daavat, Hadîs : 3407, . Ibni Mace: Kitabu Îkameti's-Salât, Hadis : 926. Nese'î: Kitabu's-Salât, Bab : Adedu't-Tesbih bade teslim, Cüz : 3, s. 93, 1952/Misir bsk.Fadlu'îîafi: C. II, s. 662,.663.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/580-581.

[1167] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/581-583.

[1168] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/583.

[1169] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/584.

[1170] Tirmizî: Kitabu'd-Daavat, Hadîs: 3412. El-lstîab; C. I, s. 494. El~Isabe: C. I, s. 498, sayi: 2623. Ebû Davud: Kitabu's-Salât, Hadîs ; 1320. Fadlu'llah: C. II, s. 625, 626.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/584.

[1171] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/584-585.

[1172] Tirmizî: Kitabu'l-Et'ime, Hadîs : 1360, 1861. Ebû Davud : Kitabu'l-Et'Ime, Hadîs : 3852. Ibni Macc: KItabu'l-Et'ime, Hadîs: 3296, 3297. Fadlu'llah: C. II, s. 626, 627.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/585.

[1173] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/585.

[1174] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/586.

[1175] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/586.

[1176] Buhari: (29) Kitabu Bedi'1-Halk, (16.) Bab. Müslim : Kitabu'l-Esribe, Hadîs : 96, 97. Tirmizî: Kitabu'1-Ef ime. Hadîs : 1813 ve Tirmizî serhi El-Ahvezi: C. V, s. 531-533, Hadîs : 1872. Ibni Macc : KHabu'l-Esribe, Hadîs: 3410, 3411. Ebû Davud ; Kitabu'l-Esribe. Hadîs : 3732. Fadlu'llah : C. II, s. 627. 628.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/586-587.

[1177] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/587.

[1178] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/587-588.

[1179] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/588.

[1180] Ibni Mace : Kitabu'l-Menakib, Hadîs: 3089.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/588.

[1181] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/588-589.

[1182] Biihâri: Kitabu'I-Istizan, (49.) Bab. Müslim : Kitabu'l-Ssribe, Hadîs ; 100.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/589.

[1183] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/589.

[1184] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/589-590.

[1185] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/590.

[1186] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/590.

[1187] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/590.

[1188] Buhârl: ICitabü'l-IstI'zan, (49.) Bab. Müslim: Kitabü'i-Esribe, Hadîs: 101. Ibni Mace; Kltabü'I-Edeb, Hadîs : 3770.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/590-591.

[1189] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/591.

[1190] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/591.

[1191] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/591-592.

[1192] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/592.

[1193] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/592.

[1194] Fadlu'llah: C. II, s. 633.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/592-593.

[1195] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/593.

[1196] Müslim : Kitabu'l-Esribe, Hadis : 98. Fadlu'llah: Ç\ II, s. 634.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/593.

[1197] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/594.

[1198] Tirmizî: Kitabu'.l-Cihad, Hadis: 1708. 1709. Ebû Davud : Kitabu'l-Cihad, Hadis : 2562. Fadlu'llah : C. II, s. 634.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/594.

[1199] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/594.(589)

[1200] Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadis; 5103. 5104. Fadlu'llah ; C. II. s. 635.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/595.

[1201] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/595.

[1202] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/596.

[1203] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/596.

[1204] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/596-597.

[1205] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/597.

[1206] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/597.

[1207] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/597-598.

[1208] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/598.

[1209] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/598.

[1210] Ibni Hisam: Mugnî; Harfu'1-Eâ. El-Isabe : C. II, s. 108, Sayi: 3664. Fadlu'llah : C. II. s. 638, 040.

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/599.

[1211] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/600.

[1212] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/600.

[1213] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/600.

[1214] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/600.

[1215] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/600.

[1216] Buhâri: (46) Kitabu'l-Mezalim, (21.) Bab. Müslim: (36) Kitabu'l-Esribe, Hadîs: 3-7. Fadlu'llah : C. I, s. 641.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/601.

[1217] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/601-602.

[1218] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/602.

[1219] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/602.

[1220] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/603.

[1221] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/603.

[1222] Buhârt : Kitabu'l-Enbiya, (8.) Bab. Müslim: (43) Kitabu'l-Fezail, Hadîs: 151, Fadlu'llah : C. II, s. 643, 644.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/604.

[1223] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/604-605.

[1224] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/605.

[1225] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/605.

[1226] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/606.

[1227] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/606.

[1228] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/606-607.

[1229] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/607.

[1230] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/607-608.

[1231] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/608.

[1232] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/609.

[1233] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/609.

[1234] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/609-610.

[1235] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/610.

[1236] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/610-611.

[1237] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/611.

[1238] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/611.

[1239] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/611.

[1240] El-tstiab : C. IV, s. 163.Fadlu'llah; C, II. s. 650-652.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/611-612.

[1241] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/612-614.

[1242] Buhari; Kitabu'l-Akîka, (I.) Bab. Müslim: (38) Kitabu'1-Adâb, Hadîs : 22. Ebû Davud: Kitabu'l-Cihad, 2563. Fadlu'llah: C. II, s. 652.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/614.

[1243] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/615.

[1244] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/615.

[1245] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/615.

[1246] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/616.

[1247] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/616.

[1248] Buhari: Kitabu'l-Libas. Müslim : Kitabu't-Taharet. Ebû Davud: Kitabu'l-Tereccül. Hadis: 4193. Ibni Mace : Kitabu't-Taharet, Hadi;: : 2S1 Nese'î: Kitabu't-Tahareti, Cüz: 1, s. 17. 1952/Misir bsk, Tirmisî: 'Kitabul-Sdeb, Hadis: 2757, Fadlu'Uah: C. II. s, 654-658.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/616-617.

[1249] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/617-618.

[1250] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/619.

[1251] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/619.

[1252] MeartuatÜ'Tefasir : C. I. s. 32G, 327, Fadiy'Uah: C. II. s. 059.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/619-620.

[1253] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/620-621.

[1254] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/621.

[1255] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/621.

[1256] Fadîu'llah ; C. II, s. 660.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/621-622.

[1257] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/622.

[1258] Buhari; Kitabu'I-Eyman, (5.) Bab. Müslim: (27) Kitabu'I-Eyman, Hadis : 5, Ebû Davud : Kitabu'I-Eyman, Hadîs : 3247. Tirmizi: Kitabu'I-Eyman, Hadîs : 1545. Nese'î: Kitabu'I-Eyman, Cüz: 7, s. 7, 8, 1952/Misir'bsk. Ibni Mace : Kitabu'l-Keffarat, Haöîs : 209G. Fadlu'llah ; C, II, s. 660, 661.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/622-623.

[1259] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/623.

[1260] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/623-624.

[1261] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/624.

[1262] Buhari: Kitabu'1-Edeb, (90.) Bab. Müslim,: KItabu'l-FezaI, Hadîs : 70.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/624.

[1263] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/625.

[1264] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/625.

[1265] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/625.

[1266] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/625-626.

[1267] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/626.

[1268] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/626.

[1269] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/626.

[1270] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/627.

[1271] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/627.

[1272] Ebû Davud : Kitabu'-Edeb, Hadîs: 4938. Malik : Kitabu'1-Cami, Bab : Mâ câe Fin-Nerd. tbni Mace : Kilabu'1-Edeb, Hadîs : 3762.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/628.

[1273] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/628.

[1274] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/628.

[1275] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/628-629.

[1276] Müslim: Kitabu's-Sür, Hadîs : 10. Ibni Mace: Kitabu'1-Edeb, Hadîs; 3763. Ebû Davud; Kitabu'l-Edeb, Hadîs : 4939.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/629.

[1277] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/629.

[1278] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/629.

[1279] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/629.

[1280] Imam Malik;. Kitabu'1-Cami, Bab : Mâ Câe Fi'n-Nerdî.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/630.

[1281] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/630.

[1282] Imam Malik; Kltabu'1-Câmi, Bab : Mâ Câe Fi'n-Nerdi.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/630.

[1283] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/630.

[1284] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/631.

[1285] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/631.

[1286] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/631-632.

[1287] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/632.

[1288] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/632.

[1289] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/632.

[1290] Buhari: Kitabu'1-Edeb, (83.) Bab. Müslim: Kitabu'z-Zühd, Hadîs : 63. Ibni Mace : Kîtabu'l-Fiten, Hadis : 3982, 3983. Fadlu'llah : C, II, s. 668, 669.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/633.

[1291] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/633.

[1292] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/634.

[1293] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/634.

[1294] Müslim: KItabu'1-Iman, Hadis: 164.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/634.

[1295] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/634.

[1296] Bühârî: Kitabu'l-Fiten, (7.) Bab. Müslim ; Kitabu'1-Iman, Hadîs : 163.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/635.

[1297] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/635.

[1298] Tirmizî; Kitabu'l-Kader, Hadis : 2147. 2148.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/635.

[1299]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/635.

[1300] Tirmisî; KItabu'z-Zühd, Hadîs: 2368. El-Ahvezî: C. VII, s. 33, Hadîs : 2472. Fadlu'llah ; C, II, s, 670, 671.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/636.

[1301] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/636-637.

[1302] Müslim: Kitabu'i-Iman, Hadis: 209. Ebû Davuâ : Kitabu'1-Edeb, Hadîs; 5111. Fadlu'llah; C. II, s. 671-673.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/637.

[1303] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/638.

[1304] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/639.

[1305] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/639.

[1306] Buhârî; Kitabu'l-I'tisam, (3.) Bab. Müslim : Kitabu'I-îman, Hadîs ; 217. Faûlu'llah : C. ir, s. 674.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/639.

[1307] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/640.

[1308] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/640.

[1309] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/640.

[1310] Ebû Davud: Kitabu's-Sünnet, Hadîs: 4719. Fadlu'llah: C. II, s. 676.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/641.

[1311] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/641.

[1312] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/641-642.

[1313] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/642.

[1314] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/642.

[1315] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/642-643.

[1316] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/643.

[1317] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/643.

[1318] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/643-644.

[1319] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/644.

[1320] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/644.

[1321] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/644.

[1322] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/644.

[1323] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/644.

[1324] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/645.

[1325] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/645-646.

[1326] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/646.

[1327] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/646.

[1328] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/647.

[1329] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/647.

[1330] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/647.

[1331] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/647.

[1332] Buhari: Kitabu'1-Edeb, (81.) Bab. Müslim: Kitabu Fezaili's-Sahbe, Hadîs: 81. Fadlu'llah: C. II, s. ,683.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/648.

[1333] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/648.

[1334] EM Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 4940. Ibni Mace: Kitabu'1-Edeb, Hadis : 3756. Fadlu'îlah; C. II, s. 683, 684.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/648.

[1335] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/649.

[1336] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/649.

[1337] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/649.

[1338] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/649.

[1339] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/650.

[1340] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/650.

[1341] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/650.

[1342] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/651.

[1343] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/651.

[1344] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/652.

[1345]

A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/652.

[1346] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/652-653.

[1347] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/653.

[1348] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/653.

[1349] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/653.

[1350] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/653.

[1351] Edebü'd-Dünya : s. 275, 276, 1911/Misir bsk.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/654.

[1352] Tirmizi: Kitabü'l-BIrri, Hadîs : 2019. Faâlu'llah : C. II, s. 887.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/654.

[1353] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/654.

[1354] Buhari: Kitabu'l-Ahkâm, (27.) Bab. Müslim : Kitabu'l-Birri, Hadîs : 98. Fadlu-llah; C. II, s. 688. Ebû Davud : Kitabu'1-Edeb, Hadîs : 48T2.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/655.

[1355] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/655.

[1356] Ebû Davud: Kitabu'1-Edeb, Hadîs: 4873.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/656.

[1357] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/656.

[1358] Buhâfp: Kitabü'1-Edeb, (38.) Bab. Müslim: Kitabü'l-Birri, Hadîs : 73. Fadlu'llah: C. II, s. 689, 690.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/657.

[1359] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/657.

[1360] Buhâri: KitabÜ'I-Edeb, (77.) Bab. Müslim : Kitabü'1-Iman, Hadîs : 61. Fadlu'llah: C. IL s. 690-692.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/658.

[1361] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/658.

[1362] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/658-659.

[1363] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/659.

[1364] Tirmizl: Kitabti'l-Birri, Hadîs : 1314. Ibni Mace: Kitabü'z-Zülid, Hadîs : 4184. FaâU'llah: C. ÎI, s0 693, 694.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/659.

[1365] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/659.

[1366] Tîrmizî: Kitabü'l-Menakib, Hadis : 3641. Cllah: C. H, s. 694.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/659-660.

[1367] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/660.

[1368] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/660.

[1369] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/660.

[1370] Buhari: KItabü'1-Edeb, C76.J Bab. Müslim: Kitabü'l-Birri, Hadîs : 107. Ebû Davud: Kitabü'1-Edeb, Hatfîs.; 4779. Fadlu'îlah ; C, II, s. 695.
A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/661.

[1371] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/661-662.

[1372] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/662.

[1373] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/662.

[1374] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/662-663.

[1375] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/663.

[1376] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/663-664.

[1377] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/664.

[1378] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/664.

[1379] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/664.

[1380] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/664-665.

[1381] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/665.

[1382] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/665-666.

[1383] A. Fikri YAVUZ, Imam Buhari'nin Derledigi Ahlak Hadisleri (Edeb-ül Müfred), Sönmez Nesriyat: 2/666.